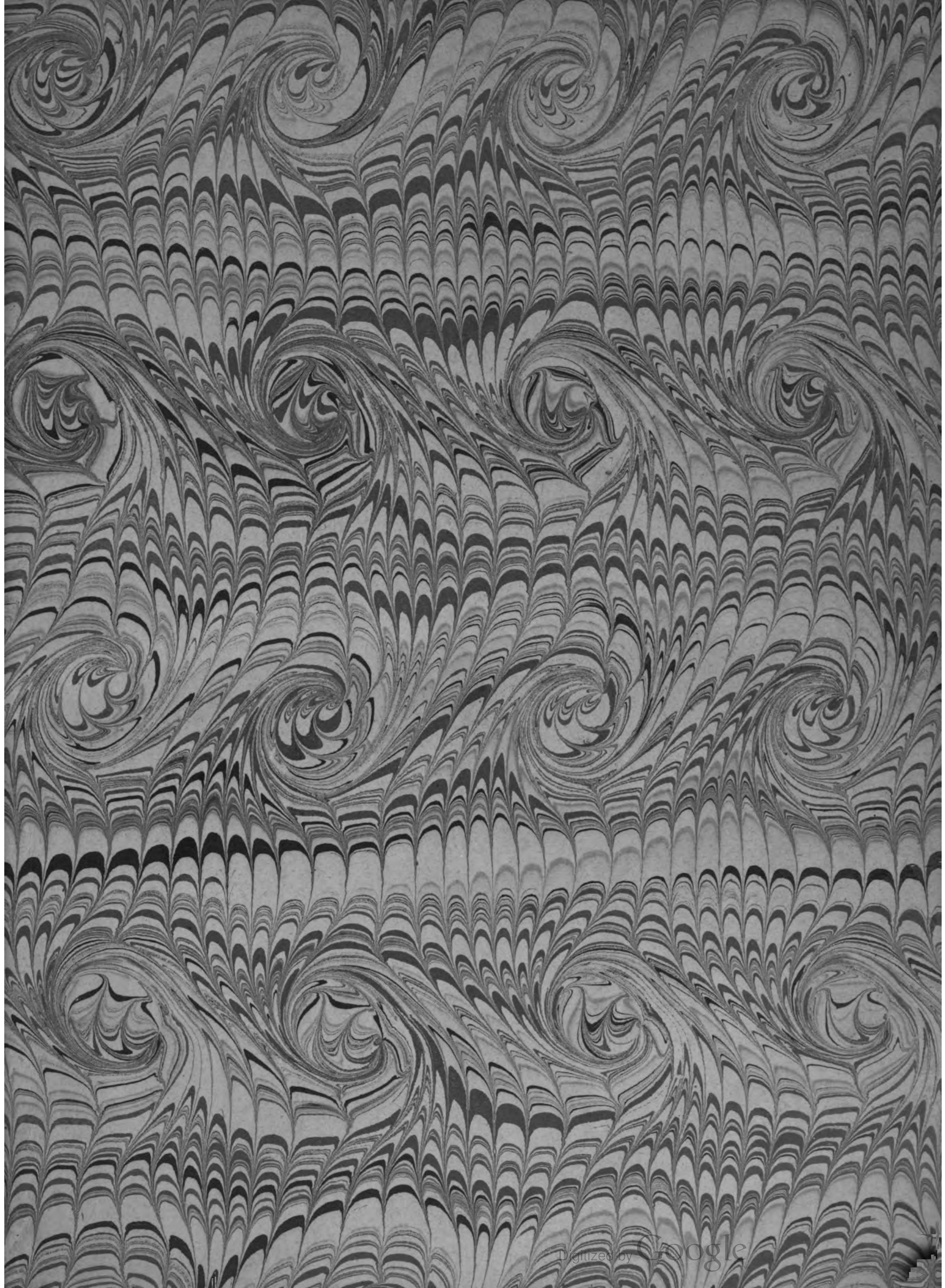

BIBLIOTHECA S. J.
Maison Saint-Augustin
ENGHIEN
E 29/2

VARIAE LECTIONES
VETERIS TESTAMENTI

EX IMMENSA

MSS. EDITORUMQ. CODICUM CONGERIE HAUSTAE

ET AD SAMAR. TEXTUM, AD VETUSTISS. VERSIONES,

AD ACCURATIORES SACRAE CRITICAE FONTES AC LEGES

EXAMINATAE

OPERA AC STUDIO

JOHANNIS BERN. DE-ROSSI S. T. D.

ET IN R. PARMENSI ACAD. LING. OR. PROFESS.

VOLUMEN IV

PSALMI, PROVERBIA, JOB, DANIEL, EZRAS, NEHEMIAS, CHRONICA, SEU PARALIP., APPENDIX.

Veterum librorum fides de Hebraeis voluminibus examinanda est.

Hieron. Epist. ad Lucin.

PARMAE

EX REGIO TYPOGRAPHEO

cIↃ. IↃCC. LXXXVIII.

FACULTATE OBTENTA.

DISSERTATIO PRAELIMINARIS

DE HUJUS COLLATIONIS PRAESTANTIA, UTILITATE ET USU.

Diuturno ac laboriosissimo operi finem imponimus, quo ex mille septingentis circiter mss. editisque codicibus sacri textus eruuntur selectae variae lectiones V. T., et ad Samaritani textus ac vetustissimarum versionum fidem examinantur. Quam immensa ac pretiosa collatorum codicum suppellex, ex suppellectile variarum lectionum copia ac delectus, ex variis lectionibus sententiarum praestantia sacrarumque emendationum ubertas! Nostram hanc collationem cum iis compara, quae praecesserunt. Si ad judaicas te confers, multae equidem celebrantur factae antiquitus, Sorianae, Nehardeae, ben Ascer, ben Napthali, Orientalium, Occidentalium, masoretarum variae aetatis, Todrosii, Meirii. Sed in iis neglecta est generalis collatio codicum diversae classis, neglecti qui a masora recedebant, qui antiquitate et insigniorum variationum copia praestant, neglectae versiones antiquae ceterique uberrimi fontes sacrae criticae, neglectae variae omnes lectiones cum masora non consentientes, quamquam eximiae essent et veterum omnium auctoritate comprobatae. Saepe unus tantum vel alter codex in provincia vel natione famigeratissimus, ut Ascerianus, Hillelianus, Sinaiticus, Hierychuntinus, conferebatur, nec is admodum correctus, ut de Hilleliano aliisque constat, soli masoretici codices in collationibus assumebantur, solae notabantur lectiones masoreticae, sola masora codicum ac lectionum examen moderabatur. Hinc quid mirum, si collationes illae mancae sint, imperfectae, levissimae, si in majusculis, minusculis, inversis, suspensis litteris, in plenis, defectivis, punctis, accentibus aliisque similibus rebus minimis, rabbinicae plerumque originis vel librariorum, totae versentur, si collatores in his

ipsis minimis rebus potius recensendis et enucleandis, si in numerandis litteris, dictionibus, versibus, sectionibus majoribus, minoribus, apertis, clausis, eoque servando, qui vigebat, non emendando masoretico textu occupentur, " similes, ut apposite de iis inquiebat Aben Ezra, iis qui folia et paginas recensent librorum medicinalium, sed nullum eorum opera sanatur vulnus? (1)"

Ubi autem illorum candor, studium, historica diligentia, si postquam damnati sunt et aboliti ut prophani et illegitimi tot codices a masora aberrantes, damnatae ac deperditae tot variae lectiones masorae contrariae, tot earum millia ex superstitibus mss. hodie eruuntur, totque insignissimae lectiones veterum apographorum et interpretum fide suffultae, quarum nulla in judaicis illis collationibus reperiuntur vestigia! Ubi criticum acumen ac sensus, si ex auctoritate probatiorum codicum ac fontium tot nunc lectiones rejiciuntur, quae masoreticis eorum studiis consecrabantur? Quae eorum laborum utilitas et usus, si in colligendis dijudicandisque sacris lectionibus ea unica vel fere unica regula assumpta, quam doctiores judaeorum critici illi addictissimi mancam, fallacem, mendisque ac corruptelis innumeris scatere fatentur? Si ea regula assumpta, quae tantum abest ut servarit, ut potius perdiderit praestantiores ac graviores lectiones, et codices ipsos qui illas continebant? Nec enim mss. evolventes sine admiratione et indignatione conspicimus vix esse codicem, vix codicis plagulam, vix lectionem paullulum a masora recedentem, quam judaeus scriba ad illius praescriptum non abraserit, correxerit, mutarit. Si ea tandem regula assumpta, quae non modo promovendae perfectae et optimae collationi obfuit, sed et acceptandae verae codicum lectioni, si quae eruebatur? Lege judaeorum interpretes ac criticos, ex antiquis Kimchium, ex recentioribus Norzium, saepiusque reperies laudari meliorem et accuratiorem lectionem, meliorum et accuratiorum codicum testimonio confirmatam, sed respui, eique hodiernam anteponi, quia sic praecipit et definit

(1) ודר"בע המשילם למי שמונה העלין והדפין לספרי הרפואה כי לא יגהה מכל זה מזור· Apud Ephodaeum et Muscatum *Comm. in Cozri* Serm. III cap. XXXI.

masora. Quod si vero cum masora accurati correctique codices, ut aliquando fit, conjunguntur, quinam ii sunt, nisi masoretici seu masoretice correcti?

Atque hic est in genere judaicarum collationum status et indoles ante Chaiimi primaeque masoreticae editionis tempora. Sanioribus sane principiis ducebantur christiani patres ac biblici correctores, sed ea aetate ac temporibus florebant, quibus perrari erant apud christianos codices hebraici, nec nisi aegre ac difficulter a judaeis eorum copia habebatur. Origenes nonnisi unicum V. T. apographum hebraicis litteris videtur prae manibus habuisse, quod in Hexaplis descripsit, et ex quo Hebraici textus lectiones ac dissidia plerumque hauriebantur, non multa Hieronymus aliique interpretes ac critici. Nulla in eorum scriptis hebraicorum codicum collatio, nullaque aut saltem rarissima variarum eorum lectionum mentio comparet. Felix Pratensis omnium primus sedulam mss. codicum, quos undique collegerat Bombergius, collationem instituit, variarumque lectionum syllogem ex iis decerptam edidit ad marg. duplicis editionis Bombergianae, quae ejus studio ac cura prodiit Venetiis anno minoris judaeorum supputationis 278, christianae 1518.

Sed vix felicissima haec utilissimi instituti primordia ac tentamina prodierant, quod praejudicata judaeorum de masora opinio ea dejecit, variaeque illae lectiones amasoreticae non modo jacuerunt neglectae, sed et diro anathemate perculsae. Notum est quam acriter a judaeis damnatus sit Pratensis labor ob id unum quod judaeus non esset et masoreta. „ Quemlibet lectorem moneo, inquit Elias Levita, qui majoribus vel minoribus Bibliis Venetis utatur anni 278, ne respiciat ad verba mendacia ad eorum marginem excusa. Etenim qui posuit illa, non discernit inter dexteram suam et sinistram, quia non fuit judaeus, nec quicquam de masora novit, nec alia de caussa id fecit, nisi quod discrepantias interdum repererit in codicibus, quos habebat prae manibus, nec sciverit utra ex duabus lectionibus esset vera, hinc unam scripsit in margine, aliam in textu, modo veram in textu constituens, in margine falsam, modo contra, fuitque palpans ut coecus in tenebris, quamobrem Biblia illa utpote

futilia, non sunt attendenda (1) ».

Itaque gliscenti gravissimo malo statim occurrit Jacobus Chaiimus nova editione masoretica, quae sequentium omnium vel fere omnium mater extitit, editaque sublimi illa ac divina סייג לתורה *legis sepe*, qua ex traditione patrum ac codicum de vera lectione cavebatur, solaque omnium codicum collationi sufficiebat. Tanto operi obsequuti judaei ac christiani eas ferme solas sacrorum librorum discrepantias deinceps noverunt et acceptarunt, quas servant Kerì et Chediv, ben Ascer et ben Napthali, Orientales et Occidentales judaei, de gravioribus aliis variantibus novaque codicum superstitum collatione vix cogitatum. Editores utriusque nationis, antiquatis neglectisque mss. primisque editionibus, ac si nunquam extitissent, solum Chaiimi textum fere omnes fidentissime descripserunt.

Quamquam autem ea masorae opinio et auctoritas per duo et amplius secula adeo invaluerit, ut nefas esset a masoretico Chaiimi textu vel minimum discedere, non defuerunt tamen sive inter judaeos, sive inter christianos, qui ejus lectiones vocarent in dubium, qui eas revocarent ad codices mss., mutarent, corrigerent, qui novis institutis collationibus novas et accuratiores lectiones elicerent. Ex judaeis Pentateuchum ad decem mss. fidem recognovit Lonzanus, plura Scripturae loca ac lectiones editores Bibliorum Venetorum 1678 Moses Moja et David Altaras, insignibus ex mss. erutis variis lectionibus et emendationibus, quae in Venetas omnes vel fere omnes editiones dimanarunt. Hoc idem in integra Biblia multoque illustrius ante hos duumviros fecerat Salomon Norzius, collatis pluribus mss. et antiquis editionibus, sed ejus collatio sive ob auctoris fatum, sive ob graviores ac liberiores quasdam quas continebat, masoretici textus emendationes, diu mansit inedita, maneretque etiamnum, nisi anno 1742 patronum et editorem nacta fuisset doctum judaeum Mantuanum Raphaelem Chaiim de Italia. Jam vero

---

(1) באתי כמזהיר ומזכיר לכל הקורא בספרי העשרים וארבעה הגדולים עם הקטנים הנדפסים פה ווניזיא בשנת רע״ח שאל ישעה אל דברי שקר מהמלות דנדפסות בגליון .... כי המניח אותם לא ידע בין ימינו לשמאלו כי לא היה יהודי ולא ידע מענין המסורת דבר ולא עשה זה אלא מפני שמצא לפעמים חלופין בספרים שהיו לפניו ולא ידע איזה

quamvis Norzio nimium masorae ac minimarum rerum studium, iique generatim naevi exprobrari queant, qui objiciuntur ceteris judaeorum collationibus, ejus tamen laudi tribuendum est, quod masoreticum textum impressum candide fateatur esse mendosissimum, quod infinita ejus menda detegat et emendet, quod non solum in accentibus id faciat ac rebus ortographiae, sed in lectionibus gravissimis, quod in collationis et emendationis subsidium praeter hispanicos codices germanicos etiam vocet et italicos, quod cum mss. antiquas saepe editiones antea neglectas, Talmudem, rabbinorum scripta, parallela loca conjungat, quod denique multas egregias varias lectiones ex his fontibus eruat olim ignotas, et ubi opus est, hodiernis masoreticis praeferre non dubitet. Conf. potissimum Josue viii 22, xv 52, xxi 35, ii Sam. vii 22, Ezech. xi 19, xxxi 11, xlvii 6, Prov. viii 16, I Chron. vi 43, xviii 3, 5, 7, 8, 9, 10.

Ex christianis masoreticum textum cum mss. plures contulerunt, eminentque praesertim inter eos, qui in edendis Bibliis aliquem mss. usum fecerunt, Johannes Leusdenius, Jablonskius, Opitius, Majus, Henricus Michaëlis, et Houbigantius. Sed nec multi ab iis collati sunt codices, nec sat accurate, quaeque omnium celebrior, plenior et accuratior habebatur Halensis collatio, quinque solis codicibus Erfurtensibus ac novemdecim editionibus constabat, iisque non satis plene ac diligenter excussis. Nec defuerunt qui miseram conditionem suam rati, si necessario semper ac soli masoretarum auctoritati ac fidei crederent, judaeorumque librariis, masoreticum textum cum Samaritano et antiquis versionibus accurate conferrent, vetustasque earum lectiones masoreticis anteponerent, quo potissimum spectant Morini, Capelli et Houbigantii labores omnibus notissimi.

At vero omnes quotquot hucusque prodierant, judaicas ac christianas collationes Kennicottiana longissime superavit, cum qua si priores comparas, vix speciminum laudem merentur. Doctissimus ac celeberrimus hic

---

יכשר הזה או זה לכן כתב אחד בחוץ ואחד
בפנים ולפעמים הניח האמת בפנים והשקר
בחוץ ולפעמים להפך והיה ממשש כעור באפלה
לכן אין לשים עליהם לב כי תהו המה:
Masoreth amasoreth Praef. iii pag. 18 edit. Venetae 1538.

anglus incredibili labore et aere contulit sive per se, sive per alios, sive in integrum, sive in selectis locis mss. hebraica prope sexcenta, quotquot nempe in universis Europae bibliothecis servari cognoverat, samaritana septemdecim, editiones quinquaginta quinque praeter utrumque Talmudem paucaque alia judaeorum scripta ab eo delibata, amplissimamque ex tot fontibus variantium lectionum messem paucis abhinc annis edidit, quae illius nomen immortalitati consecravit. Multa hinc inde de hujus collationis laudibus ac vitiis disputata sunt, quae hic non repetimus. Quid de ea sentiamus, tetigimus alibi, naevis ipsis non dissimulatis, quos in hac nostra pro viribus devitare et emendare studuimus. Hi tamen non obstant, quominus summa sit Kennicottiani operis praestantia, utilitas, usus, maximique haberi a nobis posterisque omnibus tum opus ipsum debeat, tum summum quod in eo elucet, auctoris de sacra critica benemerendi studium, labor indefessus, singularis doctrina, eruditio ac diligentia.

In tanta fontium vi ac colluvie quamquam novae audendae collationis spes plane exigua locusque fere nullus relinqueretur, ausus sum tamen novam, sed selectam, suscipere, non inani fiducia adductus plures adhuc apud judaeos delitescere mss. codices a nemine examinatos, qui utiliter potuissent conferri et Kennicottianis superaddi. Quam firma praeconcepta ea spes fuerit, et quantum audentem fortuna adjuverit, ex collatione ipsa apparet, ad cujus perfectionem, supputatis fragmentis, iisque mss. quae biblicas sectiones continent, ex una hac mea librorum suppellectile afferuntur mss. codices sacri textus sexcenti septemdecim, editiones vero tercentae et decem. Sunt in mss. numero quingenti nonaginta septem antea non collati, viginti in locis tantum selectis, quibus accedunt exteri centum triginta quatuor in Kennicottiana collatione et ipsi omissi. Superadduntur ergo in nostra hac collatione Kennicottianis codicibus septingenti triginta et unus illic intacti, editi vero fere tercenti, quos si cum Kennicottianis ac Samaritanis componis, fiunt collati codices mss. mille tercenti quadraginta sex, editi tercenti quinquaginta duo, universim mille sexcenti nonaginta octo. In his comprehenduntur pene omnes, qui noti sunt, codices Europae,

codices omnes varii generis ac classis, masoretici, amasoretici, germanici, italici, hispanici, codices singulares, ut Babylonicus meus 12, Hillelianus 413, codices ipsi editionum et collationum autographi, ut mei 319, 579, 782 tantae apud Norzium auctoritatis ac fidei, nec negliguntur antiquissimi codices deperditi, qui ad superstitum oras memorantur.

Ne autem quidpiam collationis laudi deesset, praeter mss. codices et editiones arcessenda putavi secundaria omnia subsidia reliquosque fontes sacrae criticae in Kennicottiana neglectos, nec satis esse duxi quae supersunt mss. antigrapha sacri textus decerpere, nisi et antiquae versiones in Polyglottis et Hexaplis conferrentur, earumque cum illis consensum innuerem, parallela loca, contextus analogiam, novi Foederis, patrum, rabbinorum testimonia, sacrorum denique criticorum de variis lectionibus judicia ac conjecturas colligerem, Norzii praesertim notas huc facientes latine versas exhiberem, centum quinquaginta et amplius codices mss. versionum, commentariorum ac sacrae philologiae vel criticae in usus meos traherem, potissimum vero ineditum ac perrarum Parchonis Lexicon Kimchiano antiquius, et in statuendis incertis rariorum vel unicarum vocum significationibus multo accuratius.

Immanissima profecto est, ac vere immensa quae ex tot tantisque fontibus emergit variarum lectionum messis. Sed selectam nos dumtaxat earum syllogem exhibere ab initio constituimus et exhibemus, quae tamen ad plurima adhuc millia assurgit. Eae non omnes quidem ejusdem momenti, sed majoris aliae, aliae minoris ac minimi etiam sunt. Propositum namque mihi fuit ex immensissima minimarum variationum classe ac farragine selectiores sistere, quae Samaritani textus et veterum versionum, vel editionum praesidio et auctoritate fulciebantur, tum ob pondus, quod ex hisce fontibus illis accedebat, tum ut plenior exhiberetur collatio, tum ut specimen daretur communis ac generalis codicum ac lectionum varietatis, quae fere omnis in minutis rebus ac levioribus consistit, tum denique ut locus fieret plerisque, masoreticis, hispanicis codicibus afferendis, qui in solis minimis lectionibus discrepant.

Verumtamen in ingenti qui hic sistitur, variarum lectionum numero quot gravissimae ac prae-

stantissimae extant quae integra verba respiciunt, membra, versus? Quae sensum, historiaeque nexum et adjuncta valde immutant, quae Samaritanum textum et antiquas versiones, ubi suspectae erant et dubiae, mire confirmant ac criticum earum pretium extollunt? Nam certum est codices, ex quibus petuntur, a judaeis descriptos vel samaritarum inimicissimis, vel antiquarum versionum, si Chaldaicam excipis, ignorantissimis, ad Samaritanum textum ac versiones ipsas non fuisse reformatos. Amica hinc ostenditur consensio Hebraici textus cum Samaritano, hodiernorum codicum cum antiquis, textus cum versionibus. Extant autem quae unius, vel alterius, extant quae gravissima omnium interpretum auctoritate ac fide praemuniuntur, illudque jam versionibus omnibus, Graecae praesertim ac Vulgatae, ex nostra hac collatione praesidium accedit, ut tot a fonte discrepantias quae pro erroribus temere damnabantur, nunc autographorum codicum esse appareat, non interpretum. Infinita ejus quod dicimus, in collatione prostant exempla. Quod autem de versionibus, idem de novi Testamenti scriptorum testimoniis dicendum est, quae in multis locis cum veteri conciliantur. V. Deuter. xxvII 26, Isai. x 23, xl 7, xlix 6, Jer. xxxI 13, Mich. v 1, Zach. xiI 10, Psal. xvI 10, lI 6, Dan. ix 27.

Quid de iis variis lectionibus dicam quae receptum textum apertissime emendant? Plura in eum σφάλματα irrepsisse nemo est nunc, opinor, qui neget, notatque praeclare doctissimus Huetius, » verbum Dei primum lapidibus, tum deinde libris, chartis, membranis fuisse mandatum, vere thesaurum in vasis fictilibus, primum digito Dei aut Mosis fuisse scriptum, tum deinde digitis aliorum hominum, eorumque saepe incuriosorum, aut socordium, aut indoctorum (1) ». Veritatem hanc fatentur judaei ipsi masoretici textus tenacissimi, pluraque in hanc rem Norzii testimonia ac querelas in Prolegomenis protulimus, quibus unum tantum, sed luculentissimum ex inedita ejus Praefatione, quae modo in manibus meis est, addimus. » Progressu temporis, inquit is, in exilio nostro impegerunt genua nostra, et infirmatae sunt ma-

(1) *Demonstr. evang.* Prop. iv p. 198.

nus nostrae, caligati oculi obturatique fontes sapientiae nostrae. Cessarunt sacri critici et multiplicata sunt dissidia et opiniones, ita ut non solum facta sit lex sicut duae leges, sed sicut leges innumerae ob plurimas variationes, quae reperiuntur in libris confinium nostrorum. Sive recentiores ii sint, sive antiqui, sive in Pentateucho, sive in Prophetis et Agiographis, nulla est dictio, nulla verba, quae non sint confusa et plena erroribus (1) ".

Ex ipsa collatione codicum et versionum manifeste evincitur librariorum negligentia mendose fuisse descripta nomina propria ac numericas notas, affines litteras confusas, omissas saepe vel additas matres lectionis, permutatas lectiones parallelas, perturbatam aliquando verborum seriem, praetermissa vel intrusa integra verba, immo integra membra, integros versus, ea uno verbo vitia sacris libris contigisse, quae sunt diuturni temporis humanaeque infirmitatis consectanea, idem quod prophanis fatum, forte etiam iniquius, quia si quod mendum in prophanos libros irrepit, liberrime corrigitur, si in sacros, saepe meticulosi indoctique librarii non audent in illud manus injicere. Cujus rei illustre argumentum suppeditat codex meus 319, ille ipse qui in adornanda prima editione masoretica Jacobo Chaiimo fuit ad manus, in quo corrector apertissima menda emendare non audens adnotat tantum ad marginem alios libros aliter legere, ac si tot variae codicum lectiones illa essent, non putida describentis ἁμαρτήματα. Si vero error in plures codices dimanat, si antiquus est pluriumque seculorum aetate consecratus, quamquam nulla unquam sit ejus praescriptio, magis difficulter extirpatur. Tandem illud jam apud omnes constat celeberrimum codicem Hillelianum, qui ex Zacuti, Ganzii, Aboabi aliorumque judaeorum testimonio ad reliquorum omnium correctionem est assumptus, fuisse mendosum, mendosam Venetam Chaiimi editionem quae ho-

(1) ויהי כי ארכו לנו הימים בגלותנו כשלו ברכינו ורפו ידינו וכהו עינינו ונסתמו מעיני חכמתנו ובטלו בעלי המקרא ורבו המחלקות והדעות כי לא לבד נעשית התורה כשתי תורות אלא כתורות אין מספר לסבת רוב החלופים הנמצאים בספרים אשר בגלילותינו חדשים גם ישנים תורה נביאים וכתובים אין אומר ואין דברים אשר אין בהם בלולים מלאים טעיות. Ex cod. meo 895.

dierni masoretici textus mater salutatur. Quid ergo miremur hodiernum textum, qualem accuratiores etiam editiones sistunt, pluribus emendationibus indigere, qui ex duobus potissimum mendosis fontibus ad nos devenit?

Porro si codicibus emendandis primitus invigilare debet ex Augustini effato solertia eorum qui sacras Scripturas nosse desiderant, si de nova accuratiore sacri textus editione cogitandum, quot quantaeque ejus emendationes ex nostra hac collatione peti non poterunt? Quot falsae lectiones recentium editionum nulla aut vix ulla mss. fide suffultae hic deteguntur? Vide praesertim Num. xII 14, I Sam. x 5, I Reg. v 4, Isai. xxx 30. Quot aliae falsissimae a principe illa masoreticarum editione Jacobi Chaiimi, tot judaeorum ac christianorum laudibus celebratissima, in sequentes derivatae? Levit. xvIII 22 legit ea cum triginta sex et amplius editionibus את זכר *cum masculo*, mendose et contra fidem mss. omnium et antiquiorum omnium editionum. I Sam. xvII 34 omnes codices et antiquae editiones habent שה *agnum*, sed illa זה per zain *hoc*, quod putidissimum mendum plures aliae editiones descripserunt. I Sam. xxv 26 putidum aliud hujus editionis σφάλμα conspicitur late disseminatum ואתה *et tu* pro ועתה *et nunc*. Isaiae xvI 9 על קיצך *super aestivis tuis fructibus*. Vitiosa Chaimicae editionis lectio, quam ex ea tot aliae hauserunt et ex collatis codicibus servat solus meus 411. Isaiae xxI 5 alius in eam error irrepsit, quem in plurimas alias transfudit, videlicet ומשחו *et ungite* cum nexu, quem nullus codex exprimit.

Illustriora adhuc habes errata in hoc ipso volumine et in solis Chronicorum libris. I Chron. vI 42 ערי יהודה *civitates Judae*. Supposititium est *Judae* vocabulum, quod ex accuratissima illa matre in tot filias pertransiit, nullusque codex agnoscit, nulla antiquior editio, nulla versio. IX 35 אחותו *sororis ejus*. Falsa et haec illius editionis lectio, quam ex cod. meo 319 depromsit, damnatque consensus mss., antiquiorum editionum ac versionum, legentium omnium אשתו *uxoris ejus*. Viginti octo editiones hic memoratae et aliae errorem secutae. xII 8 ומגן *et clypeum*. Omnes ורמח *et lanceam*, falsamque eam lectionem iterum ex cod. meo 319 in ea servanda unico Chaiimus descripsit, quam ex so-

lis editionibus hic collatis sequuntur quadraginta duae. xx 4 הרפא *gigantis*. Lectio et ipsa mendosissima solius editionis Chaiimi ex ignoto codice desumpta et ad omnes fere editiones transmissa. Omnes הרפאים *gigantum*. iI Chron. iiI 5 עצי *lignis*. Omnes עץ in sing. *ligno*, merumque illud mendum ex cit. cod. meo 319 a Chaiimo petitum, et in ceteras fere omnes editiones transfusum. Unde nisi ex mss. collatione sciri possunt et emendari istae totque aliae vitiosissimae editionum lectiones? Unde restitui eae quas ex infirmissima sive masorae, sive masoreticorum codicum auctoritate eadem Chaiimi editio in reliquas propagavit? Quis ferat Jacobum Chaiimum omnium primum in ea exulare jussisse binos celeberrimos Josue versus xxI 35, 36 tanta nunc criticorum consensione acceptatos ut genuinos et authenticos? Quis tandem non miretur acutissimo illi editori ac critico ad manus fuisse, ut ex tot singularibus lectionibus eruitur, codicem illum meum 319, quem supra animadvertimus esse mendosum nec secundis curis recte emendatum?

Non minoris momenti sunt emendationes, quae respiciunt Kerì et Chediv, seu marginales ac scriptas lectiones sacri textus. Infinitae sunt marginales quae aperte textum emendant, in multis codicibus in textum ipsum receptae, infinitae textuales aperte falsae ac vitiosae ex iisdem eliminatae, aliae plures marginales falsae et ineptae, quae a mss. absunt. Sunt insignes emendationes in Psalmis alphabeticis et in versibus qui ab aliis litteris male incipiunt, ut Psalm. xxv 5, xxxiv 6, cxlv 13, sunt in punctis vocalibus, ut I Sam. xix 17, et iI Reg. xxv 7, sunt denique in multis anomaliis, quae extra omnem linguae genium vel scriptorum consuetudinem usurpantur.

Luculentissimus autem est usus quem praestat mss. collatio in emendandis tot antilogiis, quae in libris historicis Genesis, Josue, Judicum, Regum, Esdrae, Nehemiae ac Paralipomenon in propriis praesertim nominibus occurrunt, et ex sola litterarum confusione et scribarum negligentia sunt ortae. Qui in uno libro dicitur Diphath, in altero est Riphath, Rodanim Dodanim, Mesech Masc, Chadar Chadad, Tzephi Tzepho, Chamran Chamdan, Jaakan Akan, Adarhezer Adadhezer, Abimelech Achimelech, Zina Zisa, Merodach Berodach, Hebron

Hebdon, Cheleb Cheled etc.. Permutantur alicubi et integra nomina, ut Israel Abraham, Jeoachaz Achazias, Judas David, Ozias Azarias. Crebrae hae gravesque dissensiones, quae saepe torserunt interpretes, modo mss. codicum auctoritate tolluntur, locaque parallela egregie inter se conciliantur. Idem dic de locis in quibus permutantur verba, adverbia, numeri, genera, suffixa. Pervulgatum est quam insignes in eadem Davidis oda referenda discrepantiae extent in parallelis libris iI Sam. xxiI et Psal. xviiI, quarum aliae videntur Davidi ipsi, vel diversae carminis recensioni tribuendae, aliae librariorum negligentiae. Ac verosimile admodum est in posteriorum numero esse collocandas quae pendent ab unius litterae, maxime affinis, permutatione, ut וירא *et visus est*, וידא *et volitat*, סכות *tabernacula* סכתו *tabernaculum suum*, חצים *sagittas* חציו *sagittas suas*, ים *maris* מים *aquarum*, אפו *irae ejus* אפך *irae tuae*, בגערת *in increpatione* מגערת *ab increpatione*, אסור *recedam* אסיר *amovebo*, ממנה *ab ea* ממני *a me*, גבור *forti* גבר *viro*, ישעו *respicient* ישועו *clamabunt*, אדקם *comminuam eos* אריקם *extenuabo*, תשימני *pones me* תשמרני *custodies me*, לשמוע *ad audire* לשמע *ad famam*, ויחגרו *et accingent se* ויחרגו *et trepidabunt* vel *egredientur*. Collati codices non modo haec aliaque hujus generis dissidia componunt, sed et graviora reliqua, quae videntur librariis non posse attribui.

Idem dicendum de arithmeticis notis et annis, in quibus aliquando sacri libri magnopere dissentiunt. Ex locis parallelis, ex vetustis versionibus, ex historiae nexu ac veritate demonstrabant critici iI Chron. xxiI 2 legendum esse עשרים ושתים *viginti duo annorum*, non ארבעים ושתים *quadraginta duo*, xxviiI 1 עשרים וחמש *annorum viginti quinque*, non עשרים *viginti*, xxxvI 9 בן שמונה עשרה *filius octodecim*, non שמונה *octo annorum*. At in singulis his aliisque similibus locis deerat fides hebraicorum codicum, quae modo producitur. Deerat et in pluribus aliis gravissimis lectionibus, quae ut sinceriores solent communibus anteponi. Quaenam celebrior aut gravior lectio illa Psal. xxiI 17 *caarù*, seu *foderunt*, quam exhibent omnes veteres ac pro vera hujus loci lectione habent auctores propemodum infiniti? Sed nec unus quidem ex superstitibus codicibus produci poterat illius testis; nunc bini luculentissimi ex utraque col-

latione extant. In aliis aeque gravissimis ac verissimis afferebantur quidem, sed paucissimi, modo vero in tanta copia, ut major expectari non possit. Quis ex. gr. non laetetur Psal. xvI 10 singularem lectionem חסידך *sanctum tuum*, quae Messiam respicit, hic ducentorum sexaginta quatuor mss. codicum, ac quadraginta quatuor editionum auctoritate corroborari?

Atque harum quidem emendationum nonnullas jam fecerant critici, et editores, praelatis quandoque communibus variis aliorum codicum vel editionum lectionibus. Inter judaeos id praesertim, ut diximus, ausus est Norzius, cujus recensionem omnium fere judaeorum consensione videmus acceptari. Ex illis plures ad aequitatis ac sanioris criticae leges expensae sunt, aliae non item, nosque non semel, ut iI Sam. x 16, Jerem. xxvI 6, Neh. xiI 10, I Chron. vII 28, iI Chron. x 14 etc., ejus judicium et collationem redarguimus. Sunt inter christianos criticos moderati et aequi, liberiores et temerarii, inter eorum emendationes rectae, egregiae, ineptae, falsae, praecipitatae. Unde nisi ex codicum collatione utrasque dignosces? Codices ipsi qui producuntur, plurimum dissident inter se, dissident et editiones, antiquae, recentes, masoreticae, amasoreticae, Venetae, Amstelodamenses, dissident editiones singulares, ut Buxtorfiana ac Nisseliana, dissident saepe in Kerì et Chediv, seu in marginali ac textuali lectione. Princeps ipsa masoretica editio dissidet aliquando a ceteris omnibus vel fere omnibus in singularibus ac gravissimis lectionibus, ut Nehem. vII 68 in additamento integri versus. Unde nisi ex accurata mss. codicum collatione extricabis te, veramque lectionem erues?

Patet hinc quam utilis ad veram sacri textus lectionem figendam novamque accuratiorem editionem procurandam futura sit nostra haec collatio, quam utilis ad novas illius versiones deinceps procudendas; frustra enim vera interpretatio quaeritur, ubi de vera lectione dubitatur vel vitiosa habetur. Utilis ad antiquas ipsas versiones sive emendandas, sive confirmandas, ubi dubium nascitur, num recte necne a masoretico textu recedant. Utilis ad demonstrandam curam, qua divini libri servati sunt, eorumque in fidei doctrina sacrorumque monumentorum veritate consensionem et integritatem, quod maximum nobis so-

latium est, religionique nostrae praesidium.

Ac praeter haec alia adhuc sunt collationis nostrae emolumenta, ac illud non contemnendum, quod habes hic accuratissimam notitiam ac descriptionem mss. fere omnium primigenii V. T. textus, quae aetatem ferunt et Europa servat, quod melius et accuratius eorumdem codicum historia, natura, character, praestantia, aetas, genealogia, classes constitui possunt ac distingui, melius et accuratius figi derivatio, genealogia, classes editionum, et edoceri quae inter eas primariae, archetypae, matres sint, quae secundariae ac filiae. Deteguntur etiam fontes ac typi, unde principes et archetypae editiones sunt haustae, eorum character, pretium, fides eruitur, magna obscurioribus locis dubiisque rariorum vocum significationibus lux affunditur, antiquae et accuratiores identidem significationes in hodiernis lexicis deperditae restituuntur. Sunt et peculiaria alia nostrae collationis supra Kennicottianam emolumenta in Prolegomenis summatim exposita, quae statim offeruntur utramque inter se conferenti. Ex quibus quidem fit, ut quoad decerptas lectiones multo commodius et accuratius nostra quam Kennicottiana utaris, ut vel ex ipsa codicum summa constat, si accurate sit exhibenda, distinguendique fontes ac numeri perpetuo confusi, quod sine gravi molestia nullus, nec exercitatissimus criticus praestare poterit.

Quae emolumenta quamquam eximia sint, ea tamen omnia collatio amitteret, aut multum saltem ejus laudi decederet, si diligentia deesset. Quae in eruendis colligendisque undique mss. codicibus ea fuerit, ex incredibili eorum copia constat, pleniusque constaret, si susceptae meae collationis historiam, statum, progressum edidissem, ut de sua cl. Kennicottus fecerat. Tum enim luculenter patuisset quot et quantae ubique diligentissimae perquisitiones, in singulis praesertim Italiae urbibus ac provinciis, in singulis judaeorum synagogis, in singulis publicis ac privatis judaeorum ac christianorum bibliothecis, in singulis ghenizoth, seu locis recondendis laceris libris ac fragmentis destinatis, in vetustis denique ipsis librorum integumentis examinandis factae sint, eaeque sive per me, sive per alios, sive itineribus ad hoc institutis, sive per diutur-

num litterarum commercium per sexdecim circiter annos continuatae. Patuisset quo et quanto non dicam aere, sed studio devicta capsariorum nostrorum tenacitas ac religio in servandis nationis ac familiae monumentis, sacris potissimum, et ut saepe unius codicis, vel rarissimae et unicae editionis antiquae acquisitio et usus plures mihi annos infinitasque curas constiterit. Quamvis autem alii in dies codices detegi queant hucusque ignoti, alii plures servari in dissitissimis locis ac bibliothecis, tanta jam eorum copia est examinata, ut fere ceterorum collatione possimus carere, nisi eximia antiquitas, optimae notae, singulares ignotaeque variae lectiones, vel in rarioribus ac singularibus consensus suadeant utiliter eos posse aut debere conferri. Quae enim utilitas, aut quod communiorum variantium praesidium est, si tot codicum numero et auctoritati unus vel alter deinceps accedat?

Quae porro in eruendis ac colligendis codicibus, eadem in iis conferendis diligentia adhibita. Jam sancte in Prolegomenis testatus sum maximam eam fuisse ac vere summam, fidemque faciunt amplissimam non modo hucusque editae meae lucubratiunculae, sed Kennicottianae notae seu Kenn. codicum collationes religiosissime a me ubique decerptae, versiones, editiones, critica scripta, quae teruntur omnium manibus, infiniti qui emendantur, Kennicottianae aliarumque collationum naevi, quos si non animadvertissem, dubius et anceps perpetuo fuisset criticus, cui nam collatori ac lectioni crederet, tandem codices ipsi sive mei, sive exteri sub certis numeris semper designati, qui cuique patent et ab unoquoque possunt examinari.

Summum sane ubique in opere emicat studium veritatis ac diligentiae. Diligentiae studio tribuendum, quod Kennicottianorum codicum collationes ad iteratum examen saepe vocaverim, suppleverim, emendaverim, mss. earum schedis et excerptis, aliquando codicibus ipsis consultis, quod Kennicottianos codices qui in meas manus devenerunt, in integrum, seu in omnes quae producuntur, varias lectiones rursus contulerim, ac si nunquam fuissent collati, quod neglectis quas olim institueram, selectis meorum codicum collationibus, novam ac pleniorem semper susceperim, quod iterum

examinaverim editiones ab aliis allatas, maxime antiquas, non exceptis iis quae fuerant collatae in integrum, quod ad earum examen in dubiis lectionibus plura exemplaria adhibuerim, quod non modo antiquas, primarias, archetypas cum Hoogthiana comparaverim, sed et secundarias ac plerasque posteriores, ut editionum ipsarum status, character, fata ac primigeniarum lectionum progressus paterent, unoque intuitu videret criticus in quot et quas editiones lectio quaelibet permearit, quod constitutos praetergressus limites variantibus litterarum plures addiderim vocalium, accentuum, diacriticorum signorum, interpunctionum, quod praeter varias lectiones infinitas conjecturas non sine gravi temporis dispendio conferendas assumpserim, quod dubia et obscuriora loca, incertas, rariores, unicas dictiones saepe excusserim, collatis ad earum fidem et illustrationem non modo mss. codicibus, sed et ineditis antiquis lexicis, quod tandem omnia per me ipsum praestare voluerim, quamquam id esset et uni homini molestissimum, et infirmiori meae valetudini gravissimum, nihilque, si exterorum nonnullorum codicum collationem excipis, receperim, nisi αὐτοψία me primum convicerit.

Nec minus in decerpendis variis singulorum librorum lectionibus earumque delectu instituendo studium contuli. Etenim praeter Kennicottiana Biblia, quae diligenter semper ac patientissime percurri, delectis quas in immenso errorum et ineptiarum chaos reperiebam, majoris aut alicujus momenti variationibus, editas omnes aliorum collationes in suppetias advocavi ac fere omnia critica scripta, non neglectis dissertationibus academicis, collectisque undique non modo gravioribus variis lectionibus, sed singulorum de iis judiciis ac conjecturis. Sylvam auxi ex collationibus mss. antea a me factis sive meorum, sive exterorum codicum, et ex nova quam praemisi, eorum qui sunt vetustiores, et insignioribus variis lectionibus abundant. Codices decerpens attente semper abrasiones correctionesque considerabam, quaeque novae occurrebant discrepantiae criticorum attentione digniores, notabantur et in praecedentibus codicibus conferebantur. Saepe etiam Samaritanus textus et antiquae versiones cum hodierno Hebraico textu

collatae sunt, earumque dissidia in mss. codicibus quaesita.

Ita selectae variae lectiones decerptae sunt, antequam in singulis mss. examinarentur, quotquot pro tempore nosci ac decerpi potuerunt. Dandum est autem conditioni et aetati codicum, si plures praestantiores varias lectiones non complectantur, quas ferunt antiquissimae versiones. Recentior est enim vel non valde antiqua eorum origo, et adeo religiose ad masoreticas lectiones reformati sunt, ut mirandum potius sit tot et tantas amasoreticas potuisse complecti. Dandum non tam rei difficultati, quam temporis angustiis, si effugisse deprehendantur nonnullae vel etiam plures, quae mereantur conferri. Quum enim intra quadriennium opus absolvere mihi proposuerim, quod multo majus temporis spatium postulabat, saepe conferendarum lectionum delectus intra tam arctos limites factus est, ut penitiori indagini locus non esset. In tanta etiam farragine minimarum variationum litterarumque plenarum ac deficientium, quarum collatio in genere instituti mei non erat, quia ex scribarum arbitrio esse solent, nec sensum afficiunt, ut notant Aben Ezra et Elias Levita, sunt quae prima fronte et in specie nullius momenti esse videntur, sed in contextu et re considerata deteguntur graves, quaeque tum demum innotescunt, quum studiosius in loca ipsa inquiritur, eorumque fit accuratior analysis.

Dandum denique et naturae institutae collationis, quae selecta est, et in qua plerique codices non in integrum, sed in selectis tantum locis conferuntur. Ut tamen hac in parte praecedentium voluminum lacunam quoddamodo suppleremus, ad hujus calcem appendicem subjicimus, in qua exhibentur eae lectiones, quae post excusos libros nobis se se obtulerunt alicujus momenti, et in selectis aliis conferuntur codices mei serius comparati et superadditi. Placuit et ad collationis praestantiam ac supplementum subjicere summam codicum, qui sive universe collati sunt, sive in singulis scripturarum libris, in qua tamen nota a Kennicottianorum numero sive integro, sive singulorum librorum subduci qui in meam potestatem venerunt, qui sunt viginti, editosque nonnullos cum mss. a Kennicotto confusos, contra ex supplementis quosdam addi qui fuerant omissi. Emendatior ergo

ubique datur Kennicottianorum summa. Ex. g. in Gen. Kennicottiani in integrum collati numerantur 97, in locis selectis 223, in totum 320. Adde ex supplementis 153, 686, erunt 322. Sed demendi sunt mei duodecim, 409, 410, 417, 418, 419, 523, 554, 570, 573, 574, 581, 583, ac praeterea impressi quatuor cum mss. confusi, 386, 396, 513, 545, videlicet Pentateuchus Brixiensis 1492, Biblia Pisaurensia 1494, quae non existunt, aut saltem valde suspecta sunt, perperamque a Kennicotto a Brixiensibus distinguuntur, Pentateuchus in 4. et Biblia antiqua sine anno et loco. Superest ergo Kennicottianorum summa 306. Sic de reliquis.

Sed sat de nostrae hujus collationis praestantia, utilitate et usu diximus. Illud unum monendum restat ut usus hic sit moderatus ac prudens. Cave, ne variis lectionibus abutaris, earumque novitatis pruritu abripi te sinas, ac lectionem quamlibet, quae facilitate et analogia se commendet, videaturque prima fronte melior magisque consentanea, statim acceptes ac praeferas. Id enim a nonnullis liberrime fieri nostra hac aetate videmus et dolemus, ut varias lectiones saepe sine delectu ac necessitate assumant, receptis anteponant, temere sacrum textum emendent, deleant, addant, transponant, mutent pro levi conjectura ac fere pro eorum ingenio, eaque libertate utantur in sacris libris, qua nemo utitur in prophanis. Ne abutaris auctoritate et testimonio veterum interpretum, qui citantur ut vertunt, et ut in eorum versionibus legunt, monentes in Prolegomenis eos aliquando liberos esse, non litterae ac verborum tenaces, saepissime autem in collatione ipsa, ubi de anomaliis agebatur, eos solam analogiam sequi, non ullam in iis auctoritatem codicum. Illud etiam testati nos communibus Polyglottorum lectionibus uti, non mss. earum codicibus, hebraicorum nos codicum discrepantias dare, non versionum, quamquam saepe id factum sit, potissimum ubi Alexandrinus vel Complutensis codex Lxx a Vaticano dissentiebat.

Nec velim abutaris sacrorum criticorum judiciis, quae crebro protulimus. Historice tantum nos ea proferre professi sumus, ut uno intuitu tibi constet quos varia ea lectio nacta sit defensores, quaeque de ea fuerint ante mss. codicum colla-

tionem et auctoritatem aliorum conjecturae et sententiae, fatemurque esse inter eas liberiores, quae justis aequitatis saniorisque criticae limitibus non continentur. Interdum etiam criticus solam spectat syntaxis analogiam, optimamque, egregiam, meliorem lectionem appellat, quod contextui sit aptior, quin eam praeferat, aut ab aliis velit praeferri. Quod nos ipsos fecisse aliquando monuimus in Praefatione ad II volumen. Itaque antequam quidpiam assumas, mature primum fontes expende, et ad justas ac severiores criticae leges exige eosque canones, quos in hanc rem praemisimus. Si patet error ac mendum, et certo corrigi potest, socordiae est, ignorantiae, superstitionis non emendare, licetque utique christianis criticis et editoribus, quod Norzio aliisque judaeis licuit qui errores in editiones introductos emendarunt. Id etiam postulat sacri textus dignitas ac critici munus. Sed caute id facias, prudenter, ex auctoritate gravissima mss. codicum et accuratiorum sacrae criticae fontium. Ubi menda non patent, vel si patent, certa codicum auctoritas certaque emendatio non suppetit, sacras has remotissimae antiquitatis reliquias quales ad nostra haec tempora devenerunt, aevi diuturnitate et hominum negligentia paullulum male habitas intactas relinque et religiose serva.

ימים ידברו ורב שנים ידיע חכמה׃

DIES ANTIQUI LOQUANTUR, ET QUI MULTOS HABENT ANNOS DOCEANT SAPIENTIAM.

Job. xxxII 7.

MSS. EDITIQUE CODICES
COLLATIONIS ADDENDI.

MSS. CODICES SACRI TEXTUS
BIBLIOTHECAE AUCTORIS.

940 ***Biblia*** **cum Masora, cod. ms. membr. charactere quadrato italico in 4. 2 col. an. 1499.**

Nitidissimus ac pulcherrimus codex, Kennicottianus 417 Mediolanensis, qui una cum duobus sequentibus ex Bibliotheca Comitis de Firmian ad meas manus devenit. Is est in 4. et quidem minori, non in fol., ut Brunsius ac Kennicottus tradiderunt, numerumque habet in excuso illius Bibliothecae *Catalogo* A 265 Vol. mss. p. 72. Praemittuntur longo ordine dispositae variae lectiones ben Ascer, et ben Naphtali, et tituli propheticarum sectionum. Omissae initiales librorum litterae ut auro minioque ornarentur. Psalmi, Prov., Job in hemistichia divisi, ordo librorum germanicus. Ad calc. *Erexitque Moses tabernaculum, librum hunc Bibliorum dispositum* etc. . . . . *mense secundo an. 5259 ab O. C. die XXII mensis erectum est tabernaculum hoc sanctum per manum Mosis fil. R. Chaiim hispani. In cujus autem gratiam ego laboro? Annon in grat. potentis* etc. *Samuelis fil. Maimon?*

941 ***Biblia*****, cod. ms. memb. hisp. in 8. vel 12. maj. 2 vol. sub fin. sec. XIII.**

Jam in not. ad hunc codicem, qui est Kenn. 418, Kennicottum emendavimus eum male referentem ad init. sec. XII. Initiales Pentateuchi ac reliquorum fere omnium librorum litterae ceteris aequales, majores sectiones ampliori spatio non distinguuntur, quam minores, rariores masorethicae notae, librorum poeticorum divisio partim metrica, partim continua. Singularis librorum ordo, nam v Meghilloth post Esdram et Nehem. collocantur. Nonnullas habet lacunas a K. observatas, ut Exod. II ad Levit. VII 29, Psal. LXXII et LXXIII, Esd. VII 4, et desinit v. 11 postremi cap. II Paral. Quamquam hispanicus, saepissime a masoretico textu dissidet, saepe etiam singulares et unicas lectiones tuetur. Conf. Psal. LXVIII 28, CXVIII 27, Prov. III 15, XI 23, Dan. XI 6, Esd. II 8, IV 7, Neh. I 11, I Paral. I 40, XXIII 13, II Paral. XVI 9, in Append. Isai. XIV 15, Ezech. VII 7. In Firmiano *Catal.* numeratur A 280, 281.

942 ***Biblia*** **cum Masora, ms. memb. charact. rabb. in 8. vel 4. min. 2 col. 3 vol. sec. XIV.**

Olim Firmianus A 278, 279, et Kenn. 419. Librorum tituli auro minioque exornati, eorumdem ordo in Agiogr. Talmudicus, nisi quod Proverbia Jobum praecedant. Poetica oratio non per versus, vel hemistichia, nec integra linea, sed spatiolo interrupta. Deficit caput postremum II Chron., explicitque codex judaico calendario. Parum accurate *Catal. Firm.* notat deficere lib. II Reg. a cap. XXV 23 ad fin. Unic. ac sing. Num. XXI 15.

948 ***Pentateuchus*** **cum Targum, *Aphtar.*, *Meghilloth*, Com. Jarchì, in *Cant.* vero Com. ined. R. Jos. Karae, memb. germ. in fol. sec. XIII.**

Litterae init. librorum majores. Sub finem Pent. extat annorum index, quos quilibet libri sacri complectuntur, et traditio de eorum auctoribus. Commentarium in Cant. esse R. Joseph Karae eruo ex cod. meo 456, et ex Neap. Agiographis, ubi ejusdem Commentarius habetur, non Jarchii, ut monebimus in Annalibus hebraeo-typographicis. Karae etiam, non Rascii est Comm. in Cant. cod. mei 924. Reliquae Meghilloth exhibent Comm. Jarchianum, in Esther vero additur Targum. Desinit codex Esth. IV 2.

949 *Pentateuchus* cum Masora, *v Meghilloth*, et *Aphtaroth*, membr. germ. in fol. 2 col. sub fin. sec. XIII.

Primum fol. recentiori atramento rescriptum, et initia librorum ac sect. litteris majoribus. Ad calc. *Roboretur Jacob filius Isaac scriba, damno non afficiatur nec hodie, nec in aeternum*. Singularis est et unic. Gen. XVIII 29 in servanda lectione Sam. T., LXX, Vulg. et Syri, et fere unicus Exod. XXXIX 22. Pertinebat et ipse ad Biblioth. Firmianam sub n. A 239.

950 *Pentateuchus* cum *Aphtaroth*, *Meghill.* et Masora, membr. hispan. nitid. in 4. maj. 2 col. an. 1442.

Notatu digna nomina, quibus quinque Pentateuchi libri in hoc codice appellantur. Ante Genesim אשית ספר הישר *Ponam librum recti*, et ad calc. *Liber Genesis est liber recti*. Ante Exod. זה ספר הברית *Hic liber foederis*, ante Levit. זה ספר תורת כהנים *Hic liber legis sacerdotalis*, ante Numeros זה כפר חומש חפקודים *Hic liber Pentateuchi est praefectorum*, ante Deuter. ספר משנה תורה *Liber repetitionis legis*. Ad calc. Pent. *Completus est hic Pentateuchus, laus Deo, feria quarta die XII mensis Scebat an. 5202 ab O. C.* באקלאג *anno* יש לי ר״ב est mihi multum (202). *Ego Jacob fil. R. Mosis filii Alachadab scripsi et accuratissime expendi hos quinque libros legis auxiliante Deo magno et terribili in grat. excelsi* etc. *R. Jom Tov fil. David fil. Prag. . . . Descripsi et masora instruxi, et absolvi supradicta die an. 202*. Post Apht. alia occurrit epigraphe, qua librarius eas absolvisse asserit feria V die XXVII ejus mensis Scebath, et an. 202, et tertia post Meghilloth, in qua testatur se iis finem imposuisse feria IV die III mensis Adar in urbe Aklagh an. 202. Explicit codex indice annorum mundi, quos libri sacri continent eorumque auctorum. Sing. et unicus Deut. XXXII 5.

951 *Pentateuchus* cum *Aphtaroth*, *v Meghilloth*, Masora, et vol. Antiochi chaldaice, membr. hispan. elegantiss. in 4. 2 col. sec. XV.

Praecedit catalogus var. lect. ben Ascer et ben Naphtali. Init. librorum litterae minores. Ad margin. citatur aliquando codex Hillelianus, Hierosolymitanus, correctus. Ad calc. Esther: *Absolutum completumque est opus. Benedictus qui dat lasso robur, et cui vires desunt, animum adjicit*. Volumen Antiochi excipit index litterarum majusc. et minusc. et judaicum calendarium.

952 *Pentateuchus*, membr. italic. in 8. 2 col. sub in. sec. XIII.

Codex sane vetustissimus, in quo nulla masorae vestigia, ac Kerì ipsum rarissime occurrit, nullae majusculae vel minusculae litterae, nullum majus spatium ante majores sectiones. Incipit Gen. XI 6, et desinit Deut. XXVIII 58.

953 *Psalterium* et *Job* cum Com. Gersonidis, membr. italic. in 4. in. sec. XV.

Incipit Psal. IX 21, et desin. Job XXXIV 6. Ad calc. Psalmorum, qui numerantur 149, legitur nomen librarii Zerachiae. Singularis Job XIX 3.

954 *Psalterium*, membr. germ. in 4. sec. XIII.

Incipit Psal. V 13, desinit Psal. CXXIV. Litterae init. Psalmorum majores, rarum Kerì, masora nulla. Variis lectionibus abundat, inter

quas insignes et bonae notae. Unic. Psal. XXXIII 18.

955 *Canticum, Ruth, Threni, Ecclesiastes, Biblicae Sectiones* ac *Psalmi* occurrentes in Machazor, membr. hispan. in fol. sec. XIV.

956 *Canticum, Ruth, Psalmi* varii, membr. german. in fol. 2 col. sec. XIII.

Conspicitur ad calc. nomen scriptoris cujusdam Samuelis. שמואל הצעיר לא יוזק.

957 *Ecclesiastes*, membr. german. in fol. sec. XIII.

Extat ad calc. contractus venditionis an. 109 sexti millenarii, Ch. 1349.

958 *Psalmi* occurrentes in Agadà, membr. germ. in 4. maj. sec. XIV.

Exornatur aureis litteris et figuris.

959 *Pentat.* et *Proph.* Sectiones et *Psal.* occurr. in Machazor, memb, rabb. fol. an 1380.

Ad calc. *Absolutumque opus ministerii sancti hujus ordinis per manus... fil. R. Jechiel fil. R. Mescullam; absolvi autem illud hodie feria I die IX Maii, quae est XIV Jiar an. 140, scripsique illud in grat. R. Ezrach fil. R. Isaaci*. Scriptus, ut videtur. Perusiae, nam infra subjicitur contractus venditionis diei VII Chasleu, seu IV Novemb. an. 5171, in quo codicis possessor appellatur Perusinus, constituto pretio 31 aureorum.

960 *Pentat.* ac *Proph.* Sectiones et *Psalmi* occurren. in Mach., membr. german, in 4. maj. sec. XIV.

961 *Psalmi* et *Bibl.* quaedam Sectiones occur. in libro precum, membr. rabb. in 4. in. sec. XIV.

Compactus simul *Liber praeceptorum parvus*, ad cujus calc. *Roboretur et confortetur scriba Samuel*.

962 *Psalmi* occurrentes in Machazor, membr. rabbin. in 4. sec. XV.

963 *Psalmi* occurr. in Machazor, memb. rabb. in 4. sec. XIV.

964 *Psalmi* occurr. in Machazor, membr. rabb. in 4. minori in. sec. XV.

Occurrunt ad calc. notae annorum 1441, 1442, 1443.

965 *Cant., Esther, Threni, Eccle., Ruth*, seu omnes Meghilloth, Sectiones *Pentat.* ac *Proph.* et *Psal.* occurr. in Machazor, membr. ital. in 8. 2 vol. sec. XV.

967 Sectiones nonnullae *Bibl.* et *Psal.* occurr. in Ord. precum, membr. ital. 12. sec. XV mutilus.

968 *Psalmi* ac Sect. var. *Bibl.* occurr. in Ord. prec., memb. rabb. 12. an. 1492.

Scriptus *Bononiae anno 5252*, ut habet epigraphe, in qua praecedens librarii nomen deletum.

969 *Psalmi* occurr. in Ord. prec., membr. rabbin. nitid. 12. an. 1500.

Ad calc. *Isaac Menachem Finzi feria IV die IV Ab* ר"ס *an. 260 min. supp. VI millenarii*. Si vero est ם, erit 240, Ch. 1480.

979 *Psalmi* occurr. in Ord. prec., membr. rabb. nitid. in 12. sec. XV.

972 *Psalmi* occurr. in Ord. prec., membr. rabb. 12. sec. XV.

973 *Psalmi* occurr. in Ord. prec., memb. rabb. 12. an. 1474.

Scripsi illum pro me festinanter hic Mantuae, absolvique eum hodie feria I die XV Maii an. 234, quae est IX Jiar ejusdem an. 234 . . . Moses fil. Saul Levita.

974 *Psalmi* occurr. in Ord. prec., membr. rabb. 12. sec. XV.

975 *Psalmi* occurrentes in Ord. prec., memb. hisp. in 16. sec. XV.

Luculentissimus cum aureis exornatisque titulis.

976 *Proverb.* Fragm. memb. germ. in 4. maj. 2 col. sec. XIII.

Complectitur Prov. XI 29 ad XIV 5, et XXI 12 ad XXIII 8. Pertinet ad cod. amasoreticum, nam Kerì fere semper in text. recipitur.

977 *Esdrae* Fragm. cum Masora, membr. hisp. in fol. vel 4. maj. sec. XIV.

Ab Esd. I 9 ad II 36, et a V 16 ad VI 16. Utrumque fragmentum vetustos libros obtegebat.

978 Sectio *Bescalach Exod.* XIII 17 ad XV 27 cum Targ. vers. alternis in Frag. Jotzeroth, membr. germ. fol. sec. XIII.

Sacer textus ab hodierno crebro et insigniter discrepat, ut constat ex variis ejus lectionibus in Appendice delibatis ad Exod. XIV 25. Singularis potissimum et unicus in tuenda lect. LXX XIV 27, et fere unicus cum Sam. T. v. 25.

979, 980, 981 *Estheris* Volumina membranacea.

985 *Prophetae priores* ac *posteriores*, membr. ital. in fol. min. 2 col. in. sec. XIV.

Est ext. 84, qui incipit Josue XXIV 12, et desinit Habac. I 3. Majoribus litteris distinguuntur librorum exordia, et praeter optimas rarioresque lectiones quas offert, singularis est et unicus Jud. IX 55, et Ezech. XLVI 24. Masora nulla nec magna, nec parva, exceptis rarioribus notis criticis de plenis vel defectivis dictionibus, nulla etiam sub fin. librorum summa versuum.

988 *Pentateuchus*, membr. hisp. in 4. 2 col. ineuntis sec. XIV.

Incipit Gen. X 26. Nullae litterae init. majusculae, nulla masora, Kerì ipsum rarissimum ex quibus notis, et ex exteriori conditione codicis usu valde detriti, et atramento flaviori conjici posset antiquior. Ego tamen non putaverim excedere statutam aetatem. Deut. VIII 6 corrector qui delevit verba nonnulla oscitanter repetita, divina nomina יהוה אלהיך inter ea occurrentia reliquit intacta. Extat ad calc. nota nativ. filii an. 287.

989 *Pentateuchus* cum *Aphtaroth*, *Meghilloth*, *Psalm.*, *Prov.*, *Job* et Vol. Antiochi chaldaice, membr. hisp. in 4. 2 col. sub fin. sec. XIV.

Incipit Num. XX 14, et desinit Job. XL 17. Psal. Prov. et Job supra et infra conscripta sunt, ac Job quidem ultra Antiochi Volumen protrahitur, postremasque paginas explet.

990 *V Meghilloth* et *Aphtaroth*, membr. ital. in 4. 2 col. in. sec. XV.

Init. litterae Meghilloth minores ut in cod. hisp., sed tituli Apht. majoribus. Explicit sine epigraphe.

991 *Pentateuchus* cum Targum et Comm. Jarchì, membr. ital. in 4. minori an. 1462.

Librorum tituli auro varioque colorum genere condecorantur, initiales eorum litterae majores et aureae, hacque clauditur codex epigraphe: *Feria V hebdomadae die IV mensis tertii (ipse est mensis, quo data est lex) absolutum est opus sanctum et completum anno* והריקותי לכם, ברכה *seu 5222, per manum Ephraim fil. Joabi fil. Mosis Mutinensis.*

992 *Psalmi priores* XXXIX cum *Sect. Biblicis* et precibus, chart. ital. in 4. sec. XVI.

Locum codici recentioris aetatis assignamus, quia non ex editionibus sed ex mss. descriptus.

993 *Prophetae priores* ac *posteriores*, membr. ital. in 8. sec. XIV.

Incipit Josue XXIV 8, et expl. Aggaei II 16. Init. litterae majores, masora nulla, fere nullum Kerì, scatetque codex multis et optimis variis lectionibus.

994 *Psalmi* occurr. in Ord. prec., memb. ital. in 8. exeuntis sec. XV.

995 *Psalmi* Sect. nonnullae *Biblicae* occurr. in Ord. prec., membr. ital. in 8. sec. XV.

996 *Psalmi* occurr. in Ord. prec., membr. rabb. 12. sec. XV.

997 *Psalmi* ac Sect. *Bibl.* occurr. in Ord. precum, membr. rabb. 12. sec. XIV.

998 *Pentateuchus*, membr. hispan. in 12. sec. XIII.

Pro ratione codicum hisp. initiales librorum litterae minores, masora nulla, Kerì rarum, et inter ipsa Kerían rariora occurrunt, ut Gen. XLIX 10 שלו ק׳, et Exod. II 19 דלו ק׳, nec desunt rariores variae lectiones. Unicus cum LXX Exod. XX 10, et XXI 16, 17. Quae ad marg. apponuntur animadversiones ac leges, ostendunt eum fuisse conscribendorum publicorum legis voluminum typum, seu ut typum a Judaeis adhibitum, sed quae etiam conspiciuntur identidem suppleta, evincunt non magna ἀκριβείᾳ eum fuisse conscriptum.

999 *Josue, II Sam., Oseae, Joel, Amos, Obadiae* Fragmenta cum Targum alternis versibus, memb. germ. in fol. max. 3 col. sec. XIII.

Complectuntur Jos. IX 6 ad IX 27, X 35 ad XI 12, II Sam. XII 19 ad XIII 13, XVII 22 ad XVIII 15, Oseae II 19 ad IV 14, XIV 3 ad fin, Joel. ad I 19, Amos IX 9 ad fin. Obad. ad v. 17. Ejusdem characteris et formae cum cod. 784, cujus est pars sero eruta.

1000 *Jerem.* et *Isai.* Fragmentum, membr. germ. in fol. maj. 3 col. exeuntis sec. XIII.

Continet Apht. Jer. II 18 ad fin., Isai. I, XL, XLIX, estque ext. 65 ab humanissimo possessore dono ad me transmissus.

1001 *Ecclesiastis* et *Esther* Fragm. cum Targ. alternis vers., membr. germ. sine punctis in fol. 2 col. sec. XIII.

Eccle. I ad II 14, Esth. I 12 ad VI 11.

1002 *Deuter.* Fragm. cum Targ. versibus alternis, membr. germ. in fol. 3 col. sec. XIII.

A cap. III 5 ad 21, VI 10 ad VII 2, IX 5 ad X 7.

1003 *Ezechielis* Fragmen. membr. germ. in fol. 2 col. sec. XIII.

A cap. XXVII 7 ad XXIX 2.

1006 *Pentat.* sine punctis, memb. semirabb. in 4. an. 1386.

Exemplar, vulgo העתק, pro scribendis publ. synag. voluminibus, quamobrem saepe ad marg. monita huc attinentia occurrunt. Sub initium antiqua manu notata extant nomina Jekuthiel fil. Issaschar Levitae, et Issaschar fil. Jekuthielis. Initialia verba librorum ac sect. majora, nullum aut fere nullum Kerì, rariores notae masorae parvae, insignes aliquando ac praestantissimas Sam. T. lectiones confirmat, ut Num. XIII 22. Ad calcem: *Ego Jekuthiel fil. sap. R. Josephi fel. m. descripsi hunc Pentateuchum die XX Ellul an. 146 m. s.*

1007 *Psal.* et *Cant. Exodi* occ. in Comp. Machazor, seu jud. precum, membr. rabb. nitid. in 8. an. 1470.

Et absolutum est opus ministerii sancti quod descripsi ego Scemarias fil. Abrah. Jechiel, Machazor hujus an. 230 creationis mundi mln. computi mense XII die XVII mensis, scripsique illud in gratiam doctoris ac ducis mei cels. Samuelis fil. R. Jekuthiel Eugubini, hicque באגוביאו *Eugubii illud scripsi et absolvi.*

1008 *Ecclesiastis* Fragm. membr. rabb. fol. sec. XV.

A cap. III ad V 12.

1009 *Exodi* Fragm. membr. ital. in 4. sec. XIII.
A cap. XXV 26 ad XXVI 14.

1010 *Chron.* Fragm. cum Masora, memb. ital. 4. 2 col. sec. XIV.
I Chron. VI 45 ad 66, IX 26 ad X 13, XII 2 ad 22, XVI 17 ad XVII 4. Pertinet ad eundem codicem fragm. 788, sec. XIV, non XIII, et ital. characteris potius, quam germanici.

1011 *Biblicae* quaedam Sectiones ac *Psal.* occurr. in Machazor, membr. semirabb. in 8. sec. XV.

1012 *Threni* ac *Job*, memb. germ. in 12. sec. XIII.
Singulares codicis lectiones Job. VII 9, et XXXVIII 40. Desunt bini postremi Jobi versus, desinens cap. XLII 15.

1013 *Psal.* nonnulli in Ord. precum, memb. rabb. 24. sec. XIV.

1014 *Proverbia*, *Job*, *Cant.*, memb. hisp. in 8. sec. XV.
Etsi hisp. sit codex, plures offert lectiones amasorethicas.

1015 *Psalmi* occurr. in Agadà, membr. german. in 4. in. sec. XV.
Ad calc. *Ego Chaiim fil. R. Jehudae scripsi hanc Agadà in grat. R. Eliezer fil. R. Ascer.*

1016 *Pentateuchus*, membr. ital. in 4. 2 col. sec. XIV.
Ceteris aequalibus litteris vel verbis libri incipiunt, ut in codicibus hisp.. Sub init. varia possessorum nomina occurrunt familiae judaeorum Patavinae Rabbà, ad calcem catalogus litter. majusc. et minuscularum, et sacrorum accentuum. Ex selectis variis lectionibus, quas in Appendice sistimus, patet codicem ad amasorethicorum classem esse amandandum. Interdum unicus, vel fere unicus in servanda singulari Sam. T. vel antiquorum interpretum lectione. V. Gen. X 21, Exod. XXXIX 17, Lev. VII 11, Num. XI 12, Deut. XXXIII 6. Reliquas omitto, quibus veterum codicum deest praesidium, ut Gen. XXXV 22, et VI 19, ubi pro אל התבה *in arcam* legebat אליך *ad te.*

1017 *Psalmi* occurr. in Agadà, membr. hisp. in 4. in. sec. XV cum miniatis fig.

1018 *I Chron.* Fragm. memb. german. in fol. 2 col. sec. XIV.
A I Chron. XX 4 ad XXV 21.

1019 *Exodi* Fragm. memb. germ. in 4. 2 col. sec. XIII.
Ab Exod. XII 31 ad XIII 13, et a XXII 2 ad XXIII 9.

1020 *Deuteron.* Fragm. membran. ital. in 4. sub in. sec. XIV.
A cap. XVIII 20 ad XXVI 11. Cap. XXIII 15 habet מחניך in plur.

1021 *Genesis* Fragm. cum Targ. alternis versibus et Masora, membr. hisp. antiq. in 4. min. sec. XIII.
A Gen. XXI 12 ad XXII 17.

1022 *Agiographa*, seu *Job*, *Prov.*, *Ruth*, *Cant.*, *Eccle.*, *Threni*, *Esther*, *Daniel*, *Esdras*, *Nehemias*, membr. ital. in 4. min. in. sec. XIV.
Incipit Job XXII 15 et desin. Neh. XIII 24.

1023 *Psalt.*, *Job*, *Prov.*, membr. semirabb. 12. sec. XIV.
Tituli variis coloribus ornati. Incip. Psal. XVIII 26. Acquisitus post excusum Psal. CX.

1024 *Psalmi* ac *Sect. Biblicae* occ. in Machazor, memb. rabb. in 4. min. in. sec. XIV.

1027 *Liber Exodi* cum Masora, memb. ital. nit. 12. sec. XV.

1028 *Threni*, *Sect. quaedam Bibl.* ac *Psalt.* occurr. in Machazor, membr. rabb. in 4. in. sec. XV.
Rariorem codicis lectionem habes Psal. LXX 4.

1030 *Psalmi* et *Sect. bibl.* occurr. in Compendio Machazor, membr. ital. cum init. litteris aureis in 16. sec. XIV.

1031 *Genesis* et *Exodus* cum Targ. alternis versibus, membr. semirabb. in 4. an. 1386.

Post sectionem Berescith legitur קמו סימן אמציה *146 signum Amatzias*, quibus verbis indigitari puto annum et scribam, quamquam ex forma characteris valde similis cod. 331 videatur codex antiquior. Initiales litterae librorum minores, majores sectiones a minoribus seu ampliori spatio non distinguuntur, aliquando extat sectio, ut Gen. XXV 7, ubi nulla adest in textu impresso, nulla masorae vestigia, nullum Keri Chediv, plures amasoreticae lectiones, quaedam singulares et unicae, ut Gen. I 14, XLV 11, Exod. VII 20, IX 19. Vide ad calc. Appendicis codicis hujus serius acquisiti collationem in selectis locis.

Ad cod. meum 5 Tom. I descriptum pro *Nachmanidis* corr. *Aben Esrae*. Ad cod. 8 post *an. 5074* adde: sed id non patitur R. Abr. Sebae aetas, qui solo sec. XV inclinante floruit, ut tradit Tzemach David, et ex eo Bartoloccius ac Wolfius. Itaque ab amanuensi omissi sunt anni ducenti. Ad cod. 379 *Incipit Psal. XLIX 15*. Sero inventis aliis foliis seu plagulis incipit nunc Psal. XXVII 4. Ad cod. 593 *Apht.* corr. *Agiographa*, haec enim continet codex, ut ex descriptione ipsa patet.

CODICES EXTERI.

136 Erfurtensis 5. *Prophetae priores* ac *posteriores*, *Paralipomena*, *Psalmi*, memb. germ. 2 col. Extabat *Erfurti* in *Bibliotheca Ministerii*.

Aetas incerta, sed non infima antiquitas, forte exeuntis sec. XIII, character non nitidus, nec purus, et ut videtur, germanicus, puncta et accentus recentiori atramento exarata, masora nulla praeter Keri et Chediv. In Jeremia ingens est lacuna a cap. XIV 17 ad XXIV 7. Ad calc. Psalm. legitur *Ego absolvens hunc librum Goliath fil. R. Gog Magog f. m.* V. Abr. Kall *Diss. de Codicibus mss. biblico-heb. Erfurtensibus* 4. Halae 1706 p. 7 seqq. Codicem hunc esse Kenn. 375 conjeci in Praef. ad Tom. II. Conjecturae locum dederant consensus quarumdam lectionum, aetatis, librorum, ac Froriepii potissimum testimonium asserentis dono datum Electori Moguntino. At contenta minime congruere, et reapse abesse a Moguntino Isaiam, Prophetas minores, et Psalmos in Erfurtensi recensitos testatur cl. Brunsius in *Annal. Helmst.* 1785 p. 345. Abest etiam illa Jeremiae lacuna, ut Kenn. notae ac variae lectiones demonstrant, nec singularis illa lectio חרב ליהוה Jud. VII (non *Jos.*, ut typogr. errore excusum est) extat in Erfurtensi v. 18 sed 20, solumque accentum respicit. Itaque quum bini diversi sint codices, planeque, quod iterum miror, in Kenn. collatione omissus sit Erfurtensis ex Halensi diu notissimus, nullo ei, ut quatuor reliquis, numero assignato, locum illi damus inter exteros, et praeter varias lectiones in II, III, IV Vol. ex Halensibus Bibliis desumptas suoque loco insertas, pleniore instituto priorum librorum examine, earumdem supplementa in Appendice proferimus ad Jos. I 15, II 24 etc.. Quod spectat vero ad testimonia, quae ex illa conjectura in II et III Vol. produximus sub numero Kennic. 375, dolemus quidem vehementer hoc factum esse. Nulla tamen praemonito lectori hinc oriri potest confusio, quia codex hic seorsim Kennicottianis additur, et fere semper *ex Bibliis Halensibus*, vel *ex collatione Henr. Michaëlis*, vel expresso titulo *Erfurtensis 5*, seu cum iis diacriticis notis, quae clare ostendunt citari Erfurtensem. Unica excipienda loca Josue XXII 4, et I Reg. VII 18, ubi pro K. 375 lege *Erfurt. 5*. Aliquando, ut Is. XIV 11, et XXXIII 1, sub solo titulo Erfurt. 5 producitur.

EDITIONES

BIBLIOTHECAE AUCTORIS.

10 *Biblia* Rob. Steph. in 4. 4 Vol. Parisiis an. 1539, 1544.

Integrum aliud ac luculentissimum exemplar editionis rarissimae et sing. in re critica usus.

283 *Biblia Genevensia* in 4. 1618.

Anno 378 hic Genevae in domo domini perillustris Cephae Elon, seu Petri de la Rouviere, ut habet titulus. Accurate de iis cl. Maschius *Biblioth. sacr.* Tom. I p. 38.

284 *Biblia Amstelodamensia* Janssonii 8. 1639.

Est Basileensis Buxtorfii vel Waldkirchii editio Janssonii sumptibus repetita typis Menassè ben Israel anno ה'צ 98, seu 398. Ad singulares editiones refertur ob singulares quas exhibet lectiones. V. II Reg x 27, Isai. VIII 8, Jer. VIII 13, Ezech. XXIV 21, Soph. I 16, Zach. III 4, II Chron. VII 17.

285 *Biblia Ven.* in 4. maj. 1739.

Anno 499 ex typogr. Bragadina, et ex mandato Isaaci Foà. Operis correctores R. Salomon Altaras, et R. Simchà Calimani, qui et Gram. Institutiones praemisit. Extat ad marg. italica expositio vocum difficiliorum. Prophetis prioribus praefigitur an. 1740, Agiographis 1741. Editio singularis et unica Deuter. XXVIII 60 in servanda lectione Sam. T. מדוי, ut notavimus in *Proleg.* p. CLIV, eximiusque, et inexpectatus usus criticus, quem sive ob lectiones ab Hooghtiana diversas, sive ob marginales notas, praestant Venetae editiones hucusque plerumque neglectae, potissimum nostra haec et praecedentes ad editionem 1678 exactae.

286 *Biblia Ven.* in 8. 2 vol. 1743.

Ad votum Gad fil. Isaaci Foà anno תוציאו, seu *503 min. supp. nella Stamperia Bragadina*. Prophetae posteriores et Agiographa praefixum exhibent an. דרש 504, seu 1744. Ad calc. *Per manus praefecti operis*, seu *typogr. Biniamin fil. Aaron Polako*. Editio a Maschio omissa.

287 *Pentateuchus* sive *V Libri Mosis ex optimis codicibus* 8. *Halae Magdeb.* 1710.

Typis et sumpt. Orphanotrophaei. Nitida et accurata editio, quam in tyronum gratiam curavit Joh. Henr. Michaëlis.

288 *Pentat. Amstel.* cum *V Megh.* et *Aphtar.* 12. 1701.

In domo Mosis filii Abr. Mendes Kvitinio anno 461.

289 *Pentat. Sulsbac.* cum *Meghill.* et *Aphtar.* 12. 1726.

Ex typogr. Zalman fil. Aaron an. 486. Ad calc. Esther nominatur operis, seu ipsius typ. praefectus David fil. R. Isaaci Zekel. Maschius editionem hanc recensens pag. 70, omittit Meghilloth et Aphtaroth.

290 *Pentat. Sulsbac.* sine punctis 12. 1768.

In domo et typogr. Isaaci fil. Leb an. 528. Tikon sopherim, seu typus scribarum ad exaranda legis volumina.

291 *Genesis Cothenis* in 4. min. 1622.

Perrara editio, quam studio et amicitiae doctissimi ac celeberrimi Tychsenii debemus cum pluribus aliis hujus nostrae Appendicis.

292 *Genesis Berolin.* sine an. in 8.

Dicitur in fronte correctus ex Bibliis a Jablonskio eximio professore vel litterato editis, non ipsius Jablonskii cura, ut annotatum video apud Maschium.

293 *Genesis IV priora capita* aeri incisa *Hamburgi* sine anno in 4.

Ad calc. *Jochim Wichman. sculpsit. Hamburg.* Habent puncta et accentus, nam alia exemplaria iis destitui monet Maschius *Biblioth. sacr.* Tom. I p. 74.

294 *XII Prophetae minores Gustroviae* an. 1634.

Typis haeredum Joh. Jaegers. Unicus, ut notat Maschius p. 82, liber hebraicus intra ducatus Me-

cklemburgici limites typis exscriptus, tantaeque raritatis, ut Tychsenius Bützowiensis professor in ipso ducatu unicum hoc exemplar, quod liberalissime ad me transmisit, xxx annorum spatio sibi videre contigisse in litteris ad me datis testetur.

295 *Jonas* cum Targ. et Comm. Jarchii, Aben Esrae, Kimchii, Abarbanel. 8. *Lips.* 1683.

Cura Frid. Alb. Christiani et typogr. Justini Brandi.

296 *Psalterium Lipsiense* 8. 1533.

Rarissima editio, quae ad calc. epigraphem habet hebraicam et latinam. Latina fert absolutam *Ab orbe condito an. 5293 mense Majo die III Lipsiae in aedibus Melchioris Lottheri per Antonium Margaritam genere Israelitam*. Idem hebraica quae praecedit, christiano mensi judaico substituto *die VII Jiar*.

297 *Psalterium Harmonicum* Hutteri *Noriberg.* 8. 1602.

Heb. graece latine germanice quatuor columnis praeter quintam quae heb. textum latinis typis exhibet.

298 *Psalter. Genev.* 16. 1617.

Liber Psalmorum excusus an. 377 per manus Cephae Elon hic Genevae. Sic titulus editionis, quam non video a Maschio memorari. Est Psalterium ipsum Bibliorum 1618 hujus formae, quod novo recuso titulo editor seorsim vulgavit, omisso קהלת ושיר השירים, quod in titulo Bibliorum legitur.

299 *Psalter. Venetum* 16. 1627.

Ex mandato Petri, Aloysii, et Laur. Bragadini in domo Joh. Caleoni an. 5388, idest ineunte, et exeunte nostro 1627, qui italice subditur.

300 *Psalter. Venetum* 16. 1641.

Ex eorumdem mandato an. ה"תא 5401, cui male subditur לפ"ק *minoris supputationis*, nam statim italice exponitur an. aerae nostrae *1641 appresso Gioanni Caleoni*. Editio a Maschio omissa.

301 *Psalter. Berolin.* sine an. in 8.

In rythmico titulo dicitur correctum *ex antiquis codicibus mss.* Ead. forma et charactere libri Geneseos illic editi sine anno.

302 *Psalter. Berolinense* sine anno in 12..

Per manus typographi insignissimi R. Leb Hena excusum hic Berolini, ut in fronte.

303 *Psalter. Basileense* hebr.-lat. 12. 1691.

Versio lat. Santis Pagnini. Typis et sumpt. Joh. Brandmylleri.

304 *Psalter. Jesnitzii* 12. 1721.

Anno 481 ex typogr. Israelis fil. Abrahami.

305 *Psalter. Amstel.* 12. 1731.

Anno לאיתן *491* ex typogr. Hertz Levi Rophe, vel Medici.

306 *Psalter. Sulsbac.* 12. 1749.

Anno 509 ex typogr. R. Mescullam Zalman fil. Aaron. A Maschio omissum.

307 *Psalmi* ac *Sect. Bibl.* occur. in Ord. precum in 8. *Bonon.* 1537 membr.

Anno עו̇ר̇ך̇ seu 297 opera Raphaelis Talmi. Rariss. editio bibliographis incognita.

308 *Proverbia* et *Job* 8. Mantuae 1744.

In domo Raphael Chaiim de Italia anno 504 min. supp., typographiae praefecto Josue fil. Michaëlis Mesitzi. Exacta editio ad Bibl. Norziana. A Maschio omittitur.

309 *Proverbia*, *Cant.*, *Ecclesiastes* 16. *Venet.* 1524.

Secundo impressum per manus Dan. Bombergii Antwerpiensis anno 284 hic Venetiis, ut habet titulus. Ad calc. extat Bombergii praefatio ad Reuchlinum, quae incipit *Etsi Thalmud*, data *XI Kal. Febr. MDXXIIII*. Ea ergo retenta ex editione 1522, de qua Wolf. *Bibl. heb.* Tom. IV pag. 143, sed mutatus ab editore annus.

310 *Job* et *Daniel* 16. *Ven.* 1527.

In domo principis Daniel. Bombergii an. 287. Ad calc. *Excusum per manus Cornelii fil. Baruch Adelkind in*

domo Dan. Bombergii mense Ab an. 287 Venetiis.

311 *V Meghilloth* cum Comm. R. Mosis Almosnino 4. *Thessal.* 1572.

Sub titulo ספר ידי משה. *Impressum in domo minimi Josephi fil. R. Isaaci . . . . Fuit initium operis die III mensis Chesvan anno* לבקר, seu 332. Perrara editio a le Longio, Wolfio, ac Maschio praetermissa. Wolfius quidem ad hunc auctorem Thessal. editum hoc anno Commentarium memorat, sed nulla facta nec hic, nec in catal. editionum biblicarum mentione sacri textus cum eo excusi cum punctis.

312 *Cant.*, *Ruth*, *Threni*, *Eccle.*, *Esther* 12. *Lubecae* 1650.

Impressum an. 410 per manus Gothofredi Jaeger. Iidem characteres, quibus Gustroviae an. 1634 editi fuerant Prophetae minores. Merito libellum omnino rarissimum appellat Maschius Tom. I pag. 78, le Longio ac Wolfio ignotum.

313 *Cant.*, *Ruth*, *Threni*, *Ecclesiastes* cum *Psalmis* ac *Sect. Pentat. ac Proph.* occur. in Machazor ital. in fol. min. *Mantuae* 1557.

Anno 317 nomine R. Meir fil. Ephraim de Padua in domo Venturini Roffenelli per manus Jacobi Coen de Gazolo, ut in titulo. Ad calc. dicitur absol. sub in. mensis Sivan an. 302. Caeruleum exemplar perrarae editionis, quam Wolfius ac Maschius non memorant.

MSS. COD. INTERPRET.

AC SACRAE CRITICAE BIBLIOTHECAE AUCTORIS.

46 R. Levì Gersonidis *Commentarius in Canticum et Ecclesiastem* cum aliis opusculis, charact. rabb. in 4. sec. XV.

81 R. Menachem Rekanati *Com. in Pentateuchum*, bombyc. in fol. an. 1777 aerae contractuum, Ch. 1465.

Ita restituendus Commentarii auctor, ut ex collatione codicis eruo, titulique verba פי׳ התורה ע״ד הקבלה עמוקה להרב הגדול רבינו משה vertenda *Commentarius legis juxta viam* vel *rationem cabbalae profundae doctoris magni Rabbinu Mosis*, seu *quam R. Moses Nachmanides sectatur*.

222 R. Jedajà Happeninì *Expositio Beresciṭh rabbà*, *Tanchumà*, *Siphrì*, *Pirkè R. Eliezer*, *Medras Nechamoth*, *Medras Teilim*, *Medras Ruth*, omnia inedita, cod. membr. rabb. in 4. maj. sec. XV.

Hic titulus codicis. De ined. his disertissimi auctoris operibus altum apud Wolfium ceterosque bibliographos silentium.

389 R. Simson annakdan, seu punctatoris *Liber akkonim*, seu *possessorum*, opus grammatico-criticum inedit., memb. rabb. in 4. maj. sec. XIV.

V. Wolf. *Biblioth. heb.* Tom. I p. 1152, et III pag. 1160. Sequitur ineditus *Comm. Masoreticus in Pent. et Esther*, ejusdem, ut puto, auctoris, et *Compendium Kimchiani libri radicum*.

396 R. Josephi Kimchì *Liber zicaron*, R. Ching *Liber punctationis*, R. Imman. *Even bochen*, seu *Lapis lydius*, opus grammatico-criticum, omnia inedita, cod. chart. rabb. in 4. an. 1429.

Eadem continet quae cod. 809 in superiori Volumine relatus. Ad calc. *Ego minimus in millibus Scalmiel fil. Tzurì scripsi hunc librum . . . . eumque absolvi die X mensis Marchesvan anni 5189 a creatione mundi.*

426 *Psalterium Arabicum* ms. chart. laevig. in 8. recentioris aevi.

432 *Psalterium Arabicum* ms. interlineare in *Psalterio Graeco* Venetiis excuso in 4. an. 1534.

Utraque haec versio arabica ms. ab impressa in Polyglottis saepe dissidet, eadem, si pauca demis, est in utroque codice, valdeque congruit cum ea, quam exhibet Psalt. in Chesroan montis Libani excusum an. 1764.

462 Anonymi *Comm.* inedit. cabb. *in Cantic.*, cod. chart. rabb. in 4. maj. sec. XV.

Sic emendetur codicis titulus, pro quo alius irrepserat cod. 682.

511 R. Josephi Zarkà *Rav pohalim*, fusum opus gramm.-crit. ineditum, membr. et chart. rabb. 4. sec. XV.

Parte III illustrantur dictiones omnes anomalae sacri textus, subque codicis initium referuntur biblici versus a Kimchio citati in *Libro radicum*, nec in textu reperti ut ad calc. Neap. edit. 1490.

601 R. Jehudae Levitae *Liber Cozrì*, vel *Cuzarì*, memb. rabb. in 4. sec. XIV.

625 Idem *Liber Cuzarì*, membr. rabb. 12. ineuntis sec. XV.

676 Idem *Liber Cuzarì*, membr. rabb. 12. sec. XV.

Variam libri horumque codicum lectionem vide ad Thren. IV 18 tum suo loco, tum in Appendice, et Kenn. *Diss. gen.* num. 42 p. 19.

800 R. Ephodaei *Mahassèh ephòd* ined., memb. rabb. nitid. in 4. miniat. sub in. sec. XV.

Sat celebre apud judaeos et christianos opus gramm., in quo plura sacrae criticae ac philologiae capita enucleantur.

806 Idem *Mahassèh ephòd*, cod. chart. rabb. in 4. sec. XV.

926 Kimchii *Liber radicum*, memb. rabb. fol. an. 1394.

Ad calc. *Ego Elias fil. R. Isaaci scripsi et obsignavi has radices R. D. Kimchi hispani in grat. R. Isaiae fil. Ruben mense Scebat an.* 154.

930 Kimchii *Michlol*, memb. rabb. 4. an. 1342.

Absolutus liber die XXIV mensis Scebat an. 5102 O. C. per manus Elchanan fil. Mosis fil. Elchanan descripsique illum in gratiam praeceptorum meorum cel. R. Jechiel, et R. Daniel fil. R. Abraham.

936 Onkelosi *Targum in Pentat.*, membr. ital. 4. an. 1408.

Vivat Dominus et benedicatur rupes mea, quae pervenire fecit me ad annos LXXXI, quum scriberem hoc Targum in mei gratiam, absolvique illud hic Bononiae mense Marchesvan an. 168 VI millenarii .... Baruch fil. R. Nathanael Levita f. m.

938 *Biblia Latina Vulgata*, membr. goth. in 4. 2 col. sec. XV.

Cum fig. miniatis. Pertinebat ad Biblioth Firmianam sub num. A 266, ad quem V. Catal. impressum.

966 Anon. *Com. in Daniel.*, chart. rabb. 12. sec. XIV.

1004 Kimchii *Comm. in Isaiam et Jerem.*, membr. rabbin. in fol. in. sec. XV.

1005 Onkelosi *Targum in Pentat.*, membran. hispan. 4. mutil. sec. XV.

PSALMI,
PROVERBIA, JOB, DANIEL,
EZRAS, NEHEMIAS,
CHRONICA, SEU PARALIP.,
APPENDIX.

P S A L M I

Psalm. I non numeratur, tamquam prologus, ut in Graecis quibusdam codicibus, ac num. 1 incipit a Psal. 11 in cod. meis 234, 879.

II. Est pars I in Kennic. 17, 37, 216, 505, in meis 554, 596, 782 Toletano. Sic unus codex apud Origenem, aliique nonnulli Kimchii aetate.

II 4 אדני *Dominus*. Kennicottianis codicibus legentibus יהוה adde ex meis 1, 2, 31, 38, 39, 204, 218, 231, 249, 304, 369, 446, 517, 570, 595, 596, 615, 696, 828, 829, 864, 865, 867, 899, 941, primo 34, 224, 380, 554, ext. 48, primo 29, Agiographa Neapol. 1487, Psalt. 1477, Psalt. Neap. 1491. V. 7 nullus את חק.

II 9 כבלי *sicut vas* — כבלי *sicut vasa*, Psalt. 1477, cod. Alex. Lxx, Syrus, Arabs.

II 10 שפטי *judices* – כל שפטי *omnes judices*, primo Kenn. 121, Lxx, Arabs. Pro הוסרו mendose quidam הוסדו.

IV 1 בנגינות. Defective בנגינת Kenn. 30, 205, mei 1, 304, primo 879, Agiogr. Thessal. 1515. Targum על חגגיתא *super tibia* vel *fistula*, pro quo Targ. cod. mei 31 על כגינתא *super pulsationibus*, vel *instrumentis pulsatilibus*. Pro לדוד Psal. 1477 שיר *canticum*.

IV 4 הפלה *segregavit* — הפלא *mirificavit*, Kenn. 1, 17, 36, 38, 73, 76, 125, 137, 160, 168, 192, 216, 220, 226, 227, 309, 311, 312, 342, 373, 437, 454, 455, 471, 497, 519, 525, 531, 587, 591, 601, 638, 649, primo 82, 173, 239, 360, mei 1, 31, 32, 34, 39, 112, 204, 215, 277, 337, 350, 369, 446, 526, 595, 615, 644, 670, 671, 758, 775, 828, 864, 995, primo 554, 596, 942, nunc 829, Lxx. Alius in Hexaplis, Vulg., Arabs, Hieronymus.

Ibid. בקראי *cum clamavero*. Cod. meus 596 primo בקראו *cum clamaverit is*, ut videtur legisse Chaldaeus.

IV 9 לבדד *solus* — לבדך *tu solus*, Kenn. 76, primo 158, videtur primo meus 879. V. Houbig. et Stridsberg *Exam. not. crit. Psal.* p. 18.

V 9 לפני *in conspectu meo* — לפניך *in conspectu tuo*, Kennic. 158, primo meus 446, Lxx, Theodotio, Vulg., Arabs. Sed Lxx et Theod. in Hexapl. legebant *in conspectu meo*, ut eos citat Hieronym. *Ep. ad Sun. ac Fret.* Ib. דרכיך *vias tuas* Kennic. 131, 166, meus 34, primo 596, Agiographa Thessal. 1515. Nullus דרכי *viam meam*, ut Lxx, Theod., Vulgat., Arabs. Sed dissident hic latini graecique codices, legentibus aliis *tuam*. V. Hieron. *Ep. ad Sun. ac Fret.* et Brugens. *Notat. in Bibl.* p. 102. Multi in textu הישר.

V 10 בפיהו *in ore ejus*. Kennic. 41 forte primo בפיהם *in ore eorum*, ut legunt omnes veteres, legendumque contendunt Houbigantius et Stridsbergius. Kenn. 76, 245 בקרבם *in interiori eorum* ut Syrus et Arabs.

VI 1 על השמינית *super octava* omittunt Kenn. 599, meus 640, Syrus, Arabs, pluresque codices mss. et editiones antiquae v. 4 habent ואתה in textu.

VII 6 ירדף *persequatur*, forma mixta ex Kal et Pihel — ירדף cum scevà in Kal melius legunt ex meis cod. 1, 2, 4, 34, 337, 368, 596, 670, 874, primo 612, Regiomontanus 11, Agiographa Neapol., Psalt. Isnae 1542, Psal. in 4 sine anno et loco sec. XVI, quod videtur Isnae editum, Psal. Trilingue Basil. 1548, ac Sulsbacense 1761. Conf. Hare *Lib. Psal. metrice divisus* ad h. l., Lilienthalius *Comm. 2 codicum Regiom.* pag. 371, Schulzius *Lex. heb.* pag. 1293. Alii legunt ירדף cum cateph patach, unde erroris ac mendosae illius formae origo proculdubio derivanda. Sic mei 38, 39, aliique, Biblia Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Pisaurensia 1517, Ven. 1518, Ven. 1521, Basileensia 1534, et 1546, Paris. Rob. Steph. in 4., Sanctandreana 1586, Hutter. 1587, Ven. 1739, Ven. 1766, Pisana 1781, Agiographa Thessal. 1515, Psal. Basil. 1516, Oct. 1516, Venetum 1519, Thessal. 1522, Ven. 1525, Quadruplex Lugd. 1530, Sextuplex ejusdem anni, Lips. 1533, Basil. 1547, Hanov. 1712, Veneta 1738, et 1756, Taurinense 1760, Pisan. 1779. V. 7 pauci cum Psal. Basil. 1516 והנשא, alii cum utroque Psal. 1477 defective בעברת, quod ad sing. num. trahi potest, ut Chaldaeus, Syrus, Symmachus, Theodotio.

VII 14 ולו *et ei* — ולה foem primo meus 954, et ut videtur, Kenn. 97. Cum suff. foem. construitur קשת versu praecedenti.

VIII 4 מעשה *opus*. In meo 596 correctum מעשי *opera*, ut LXX, Chaldaeus, Vulgatus, Syrus Erpenii. In תנה v. 2 nulla varietas.

VIII 7 במעשי *in opera* — במעשה *in opus*, Kenn. 1, 30, 35, 38, 39, 74, 76, 93, 97, 133, 137, 148, 156, 170, 173, 206, 210, 220, 227, 228, primo 3, 201, mei 3, 4, 31, 39, 40, 193, 196, 204, 224, 231, 249, 287, 337, 369, 414, 435, 446, 517, 553, 564, 570, 595, 612, 613, 615, 632, 644, 681, 696, 779, 828, 846, 867, 899, 941, 955, primo 270, 350, 380, 554, 579, 596, 683, 758, 829, 879, videtur primo 186, forte primo 864, ext. 28, Biblia Brix. a Kenn. omissa, Agiographa Thessal. 1515, Psalt. 1477, Psalt. membr. 12. circa 1477, Basil. 1516, Ven. 1519, Thessal. 1522, Psalt. sine an. et loco, quod videtur Isnae editum, Thessal. hebraeo-hisp. 1584, Hanov. 1712, Syrus.

VIII 8 צנה *Pecus*. Melius צאנה suppleto א Kenn. 39, 40, 76, 117, 148, 156, 158, 188, 245, mei 32, 350, 368, 435, 596, 632, 867, primo 554, et Agiogr. Neapol.

IX 1 על מות *super morte* – עלמות *in* vel *de adolescentia*, vel *adolescentiae*, Kenn. 1, 30, 36, 37, 76, 97, 131, 133, 141, 150, 153, 156, 158, 160, 198, 201, 225,

226, 228, 240, 242, 601, 602, ex Bibliis Halensibus Erfurtensis 5, Kenn. a me collati 431, 471, 532, 535, cod. mei 1, 2, 4, 31, 32, 33, 34, 35, 40, 204, 256, 263, 276, 287, 337, 350, 367, 380, 412, 466, 517, 554, 564, 570, 579, 595, 596, 609, 640, 645, 683, 779, 782, 864, 865., 873, 874, 879, 923, 941, primo 518, nunc 899, ext. 1, 4, 16, 17, 33, 38, Biblia Sonc. 1488, Brixiens. 1494, Antiqua sine an. et loco, Pisaurensia 1517, Ven. bina 1518, Ven. 1521, Munsteri omnia 1534, 1536, 1546, Rob. Steph. in 4., Psalt. 1477, Psalt. 12. circa eundem annum, Brixiense 1494, Octaplum 1516, Polyglottum Basil. 1518, Venetum 1519, Venet. 1524-25, Quadruplex Lugd. 1530, Sextuplex Lugd. ejusdem anni, Basil. 1538, Isnae 1542, Trilingue Basil. 1545, Witterbergense 1566, Aquila, Theodotio, v et vI editio. Conjunctim etiam unoque verbo, sed per cholem Lxx, Vulgatus et Arabs, qui vertunt *pro* vel *de occultis*.

IX 7 חרבות *desolationes* — חרבות per cateph patach *gladii*, mss. mei cod. 4, 32, 244, 256, 263, 368, Biblia Brixiensia, Agiogr. Neapolitana, Psalt. Basil. 1516, Isnae 1542, Psal. sine an. et loco typis Isnensibus, Romanum 1581, Sulsbacense 1761, Lxx, Vulgatus. Ita in vetusto codice scriptum reperisse R. Donas filium Librat notat Aben Esra, hancque lectionem agnoscit et praeferre etiam videtur Jarchius. V. Capell. *Crit. sacr.* p. 919.

Ibid. נתשת *extirpasti* — נטשת *deseruisti*, Kenn. 1, 19, 30, 40, 76, 131, 148, 245, 250, primo 117, 121, 137, mei 39, 193, 204, 350, 414, 553, 670, 696, 941, primo 38, 270, 368, 554, 595, 596, videntur primo 249, 380, Agiographa Neap.. In המה codices non discrepant.

IX 9 ידין לאמים *judicabit nationes*. Kenn. 73, et ex prima manu meus 683 ולאמים *et nationes*, ut vertit Syrus. V. 13 ענוים in textu quamplures sive mss., sive editi, alii minori numero ולא שכח cum ו praefixo.

IX 14 חננני *Miserere mei*. Rectius חנני Kenn. 1, 17, 19, 30, 38, 73, 74, 125, 133, 145, 148, 153, 156, 158, 170, 198, 205, 206, 225, 228, primo 2, mei 249, 367, 368, 369, 564, 570, 596, 670, 687, primo 2, 31, 34, 204, 319, 337, 510, 554, 683, 828, 864, 879, Biblia Amstel. 1630, Agiographa Neapol., Psalt. 1477, Psalt. alterum 12. circa eundem annum editum, Psalt. utrumque Lugd. 1530, Psalt. sine an. et loco sec. xvI typis Isnensibus.

IX 15 תהלתיך *laudes tuas*. Ita veteres omnes, habita consonarum ratione. Codices quamplures utriusque collationis legunt in sing. תהלתך *laudem tuam*, ut ferunt puncta vocalia. Neglectis germanicis et italicis sic legentes produco ex meis hispanicos 187, 196, 209, 304, 414, 518, 632, 923, 941, primo 224, 270, et Hillelianum ipsum 413, Biblia Antiqua sine an., et Pisaurensia 1517 ex hispan. codicibus hausta, Agiogr. Neap., et Thessalonicensia, Machazor Karaiticum 1529, bina Psalteria 1477, Psal. Basil. 1516, Octaplum Justiniani, Thessal. 1522, sine an. et loco typis Isnensibus, Hanoviense 1712.

IX 19 ענוים *humilium* — עניים *pauperum*, Kenn. 35, 73, 76, 97, 131, 133, 153, 164, 173, 192, 222, primo 128, 201, mei 1, 38, 244, 256, 304, 337, 510, 613, 615, 632, 828, 865, primo 368, 879, nunc 367, aliique, praesertim τῶν Machazorim cum Bibliis Complutensibus, Plantinianis 1566, Amstel. 1630, et 1639, Polyglottis Londin., Kerì, Lxx, Syro, Vulg., Arabe, Hieronymo. Alii in textu עניים et Kerì ענוים, ut ex meis 1, 304, 337, 828. Hillelianus 413 nullum hic exhibet Kerì.

Ibid. תאבד *peribit* — לא תאבד *non peribit*, Kenn. 153, et antiquae omnes versiones, quae tamen praecedens לא, quod hic subintelligitur, supplere potuerunt. In Kenn. 93, 133, ac primo meo 34 omissum לא sub in. versus, ac proinde in horum codicum lectione utrobique supplenda interrogatio.

IX 21 מורה *doctorem* — מורא *timorem*, Kennic. 239, mei 31, 39, 196, 231, 277, 828, primo 224, 270, Agiograp. Neapol., Psalt. Thessal. 1522, Aquila, Teodotio, Chaldaeus, Hieronymus. ה esse hic loco א notant ad marg. Biblia Hoogthiana, hancque lectionem communi anteponunt Houbigantius et Doederlein. Reliqui interpretes, Lxx, Symmachus, Syrus, Vulg., Arabs legunt מורה, quod placet Starckio *Davidis Carm.* T. I pag. 70.

X. Pars praecedentis in Ken. 142, 222, in meis 2, 244. V. 1 ברחוק. Meus 39 primo מרחוק *a longinquo*.

X 3 על תאות *super desiderio*. Kenn. 39 בתאות *in desiderio*. Lxx, Vulg. *in desideriis*. תאות *desiderium* Kenn. 38, 117, primo meus 2, et Hieronymus.

X 4 כגבה *secundum superbiam* — בגבה *in superbia*, Kenn. 37, 73, 148, 153, 158, 219, 226, 228, primo 99, mei 2, 32, 196, 204, 249, 287, 446, 510, 564, 570, 596, 609, 640, 644, 670, 779, 824, 828, 864, 865, 873, 874, 879, 953, 992, primo 33, 350, 554, 683, nunc 553, Biblia Brix. a Kenn. omissa, Pisaurensia 1517, Ven. utraque 1518, Veneta 1521, Munsteri 1534, Roberti Steph. in 4. et 16., Munsteri 1546, Sanctandreana 1586, Wittebergensia 1587, quae et Hartmanniana 1595, Amstel. 1630, Nisseliana 1662, Agiographa Veneta 24., Sulsbac. 1769, Psalt. memb. 12. circa 1477, Polyglottum Basil. 1518, Venetum 1519, Ven. 1524-25, Lugdunensia bina 1530, Lips. 1533, Isnense 1542, sine an. et loco typis Isnens., Basil. 1547, Trilingue Basil. 1548, Genev. 1578, Rom. 1581, Ven. cum com. Sphorni 1586, Ven. cum com. Aramae 1590, Lugd. Bat. 1595, Ven. 1598, Norimb. Harmon. 1602, Ven. 1623, Parisiense 1632, Paris. cum Prov. Eccle. 8. 1632, Basil. heb.-lat. 1691, Basil. 1705, Machazor Sonc. sec. xv, Talmud Babyl., Chaldaeus, Syrus.

X 5 יחילו *dolebunt*, vel *dolore afficient*, *terrent*, juxta Schroederum et Michaëlis *dolosae sunt*, *distortae* — יחלו a חלל *prophanae fient*, *contaminabuntur*, cod. mei 640, 879, primo 732, Biblia Veneta 1521, Munsteri 1536, Rob. Stephani in 4., Hutteri 1587, Psalter. Polygl. Basil. 1518, Venetum 1524-25, Lugd. Quadruplex

1530, Sextuplex ejusd. anni, Witteberg. 1566, Harmon. Hutteri 1602, Lxx, Syrus, Vulg., Arabs. Conf. Michaëlis *Suppl. lex. heb.* pag. 734, ubi miratur nullum hic ex Kenn. mss. citari, nec temere suspicatur satis diligenter eos non fuisse excussos. Cod. meus 775, primo יחל in sing., quod congruit cum Chediv דרכו. Kerì autem דרכיו *viae ejus* plures in textu sistunt, interque eos hispanici mei 209, 304, 955, primo 224, 270, 518, et editi quidam, ut Biblia Complutensia, Agiographa Neapolitana et Thessalonicensia, Psalt. 12. circa an. 1477, et utrumque Machazor Soncinense.

X 8 לחלכה *ad pauperem*. Pauci לחילכה, cum jod. Idem v. 14, et vers. 10 quidam iterum חילכאים, inter quos hispanicus meus 270 ex prima manu, vel חיל כאים duobus verbis, ut Kimchius interpretatur. חל כאים in textu Kenn. tres cum Neapolitanis Agiographis, et meis 249, 696.

X 12 ידך *manum tuam* — ידיך *manus tuas*. Sic triginta et octo codices Kenn., quibus quadraginta duo ex meis addendi, videlicet 2, 38, 39, 40, 204, 224, 231, 244, 276, 287, 337, 368, 386, 414, 446, 466, 554, 570, 609, 612, 613, 615, 632, 644, 645, 667, 670, 677, 779, 824, 829, 846, 867, 899, primo 31, 32, 270, 343, 350, 518, 596, 789, ext. 1, 3, bina Psalteria 1477, Psalt. Neapol. 1491, Psal. sine an. et loco, quod videtur Isnae editum, Machazor Sonc. 1486, et Karaiticum 1529.

Ibid. עניים *pauperum* — ענוים *humilium*. Masorethicam emendationem in textu exhibent Kenn. 1, 19, 35, 37, 39, 40, 74, 89, 93, 97, 99, 125, 133, 148, 156, 164, 166, 173, 206, 220, 222, 226, 227, 239, 252, 253, primo 128, 158, 224, mei 2, 39, 40, 196, 215, 218, 231, 249, 256, 277, 287, 319, 368, 380, 386, 414, 509, 517, 553, 613, 615, 640, 644, 667, 681, 683, 696, 779, 829, 864, 867, 899, primo 31, 224, 270, 579, 846, nunc 204, 670, ex editis praesertim Biblia Complut., Agiographa Neap., Psalt. 1477, Psalt. 12. circa eundem annum, Neapol. 1491, Psal. in 4. sec. xvI, quod videtur Isnae editum, Rom. 1581, Veron. 1644, Machazor utrumque Sonc., et Targum.

X 14 בידך *in manum tuam* — בידיך *in manus tuas*, Kenn. 2, 19, 35, 37, 155, 156, 170, 178, mei 39, 204, 231, 256, 270, 466, 612, 779, 846, 867, primo 645, Biblia Veneta 1521, Veneta 1525–28, et 1533, Munsteri omnia 1534, 1536, 1546, Ven. 1544, Veneta 1551 et 1563, Plantiniana 1566, Ven. ejusdem anni, Wittebergensia 1587, seu Hartman. 1595, Veneta 1595, Lugdun. Bat. 1610, Veneta 1613, Ven. 1615, Ven. 1627, Ven. 1635, Ven. Lombrosi 1639, Ven. 1647, Psalterium Lips. 1533, Psal. sine an. et loco sec. xvI typis Isnensibus, Venetum 1546, Basil. 1547, Trilingue Basil. 1548, Ven. cum comm. 1548, Rom. 1581, Thessal. 1584, Venetum cum comm. Sphorni 1586, Ven. cum com. Aramae 1590, Ven. cum com. Alseck 1605, Venetum 1627, Parisiense 1632, Psal. Prov. etc. Parisiens. 1632, Ven. 1641, Lxx, Symmachus, Syrus, Vulg., Arabs.

X 16 עולם *seculi* — לעולם *in seculum*, primo mei 31, 554, ac versiones omnes in Polyglottis, quarum pleraeque praecedens מלך pro verbo vertunt.

X 17 ענוים *humilium* — עניים *pauperum*, Kenn. 160, primo 150, 172, mei 31, 350, 644, primo 368, 554, 595, 632, nunc 879, Lxx, Syrus, Vulg., Arabs, Targ. cod. mei 31. Sed bini ex productis mss., 350, 879, habent ad marg. ענוים ק'.

XI 1 נודו *transvolate* — נודי *transvola* juxta masorethartum Keri legunt Kenn. 1, 19, 30, 37, 38, 40, 73, 74, 97, 133, 153, 156, 170, 198, 213, 216, 222, 224, 227, 239, 240, 249, 253, 355, 379, 403, 437, 474, 496, 497, 505, 508, 525, 531, 532, 540, 607, 638, 649, primo 2, 42, 99, 131, 201, 245, 309, 356, 373, forte 41, 82, 206, 646, mei 36, 38, 39, 40, 209, 231, 244, 276, 287, 346, 380, 386, 570, 615, 632, 640, 667, 672, 681, 696, 779, 828, 846, 865, 874, 955, 992, primo 31, 518, 554, 864, et editiones nonnullae, ut Bibl. Brixiensia, Munsteri utraque hebr.-lat. 1534, 1546, Agiogr. Neap., Psalt. circa an. 1477, Basil. 1516, Colon. 1518, Ven. 1519, Isnen. 1542, Isnense alterum sine an. et loco, Rom. 1581, utrumque Machazor Soncinense, et antiquae omnes versiones.

Ibid. הרכם *ad montem vestrum*. Kenn. 36 כם sup. ras., forte primo הרך *montem tuum*, vel הרים *montes*. Chaldeus, Vulgatus, Hieronymus *in montem sicut passer*, legentes נודי הר כמו צפור, quam lectionem veram, masorethicam corruptam existimant Doederlein *Schol. in lib. poet. V. T.* pag. 78, et Starckius *Dav. Carm.* Tom. I pag. 239. Sic etiam Lxx et Aquila, praeterquam quod in plur. vertant *in montes*, nisi conjicias eos legisse הרים, et כ similitudinis ante צפור subintellexisse.

XII 2 פסו *imminuti sunt* — פצו *dispersi sunt*, Kenn. 37, forte 156, meus 204, primo 368.

XII 3 את רעהו *cum proximo suo* — אל רעהו *ad proximum suum*, Kenn. 19, 30, 37, 73, 74, 97, 101, 128, 133, 210, 216, 228, primo 245, 250, nunc 156, 173, mei 193, 276, 304, 385, 386, 595, 670, primo 31, 204, 270, 596, nunc 39, Agiogr. Thess. 1515, Lxx, Vulg.. V. 5 בלשננו per ב *lingua nostra* primo meus 31.

XII 8 תשמרם *servabis eos* — תשמרנו *servabis nos*, primo Kenn. 82, primo meus 31, videtur primo 570, Lxx, Vulg., Arabs, Hieronymus.

Ibid. תצרנו *custodies eum* — תצרנו *custodies nos*, cod. mei 4, 39, 40, 231, 244, 287, 337, 386, 595, 779, 941, Lxx, Vulg., Arabs, quos sequitur Michaëlis *Biblioth. or.* Tom. XI pag. 204. Sic etiam per tzere, sed inserto jod תצירנו 570, 632. Per tzere, sed retento daghesc in nun, 1, 35, 263, 276, 319, 368, 846, 864. Alii cum antiquis nonnullis editionibus תצרנו per segol abjecto daghesc. Quidam denique תנצרנו cum נ radicali, ut Kenn. 30, 92, 93, mei 34, 414, 609, 696, 867, 874, primo 1, 368, 554, et quidem 874 cum tzere, seu suffixo 1 pers. plur.

XII 9 כרום *juxta elationem* — ברום *in elatione*, Kennic. 73, primo

99, meus 874, Biblia Soncin. a Kennicotto omissa.

Ibid. זלות *vilitas* — זלות *vilitates*. Sic in plur. cod. meus 413 Hillelianus, eumque secutae plurimae editiones, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine an., Veneta 1518, Ven. 1521, Munsteri omnia, 1534, 1536, 1546, Rob. Steph. in 4. et 16., Sanctandreana 1586, Witteberg. 1587, seu Hartm. 1595, Lombrosi 1639, Nisselii 1662, Psalter. Basil. 1516, Polyglot. Basil. 1518, Venetum 1519, Ven. 1525, bina Lugd. 1530, Lips. 1533, Isn. 1542, Isn. alterum sine an. et loco, Basil. 1547, Trilingue Basil. 1548, Rom. 1581, Paris. bina 1632, Amstelod. 1644, Ven. 1725, Venetum 1738, Sulsb. 1749, Taurin. 1760, Sulsb. 1761. Ita Chrysosthomus in Montfauconii *Hexaplis* ζωλλῶϑ. Arabs *negotia*.

XIV 1 לדוד *Davidis* — מזמור לדוד *Psalmus Davidis*, Kennic. 148, forte 173, primo mei 32, 579, nunc 554, 368, Biblia Soncinen., Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs. Ibid. עלילה *opere*. Cod. meus 38 primo עיל *iniquitate*, ut in loco parall. Ps. LIII.

XIV 3 נאלחו *putidi facti sunt*. Kennic. 157 נאלח ואין *putidus factus est, nullusque est* etc. in sing., ut praecedens סר. Meus 249 primo נאנחו *gemunt*.

Ibid. Post hunc versum seq. commata addunt קבר פתוח גרונם לשונם יחליקון חמת עכשב תחת לשונם אשר פיהם אלה ומרמה מלא קלו רגליהם לשפוך דם: מזל רע ופגע רע בדרכיהם ודרך שלום לא ידעו אין פחד אלהים לנגד עיניהם: *Sepulcrum patens est guttur eorum, lingua sua blandiuntur, venenum aspidis sub lingua eorum, quorum os execratione et fraude plenum est, velocesque pedes ad effundendum sanguinem. Infelix sydus*, vel *sors*, *malusque eventus in viis eorum, nec viam pacis cognoscunt. Non est timor Dei ante oculos eorum*, Kenn. 649, cod. Vatic. Lxx, Vulgatus ex veteri Itala, Arabs, Apostolus ad Rom. III 13–18, eosque secuti Patres nonnulli graeci et latini. V. August. Justinian. in *Psalt. oct.*, Nobil. in h. l., Brugens. *Notat. in sacra Bibl.* pag. 103, Kenn. *Diss. gen.* §. 84 pag. 41, ubi probare conatur hos versus ad nostri Psalmi textum pertinere. Sed haec animadvertere debebat doctissimus vir. 1.° codicem illum 649 a christiano exaratum esse, interpolatum seu accommodatum graecae et apostolicae lectioni, vel saltem suspectum, ac fidei prorsus infirmae, 2.° eum eundem esse proculdubio cum 694, quem ipse citat, seu Anglicano, quem proferunt Lindanus ac Brugensis, ac proinde non binos hic codices huic additamento favere, sed unicum, 3.° non modo a judaicis omnibus codicibus versus hos abesse, sed et a graecis plerisque, 4.° Vaticanum codicem qui hic producitur, eos habere ad marg., non in textu, teste Montfauconio, deinde vero haec notare *Nusquam extant in Psalmis, undenam vero Apostolus excerpserit illos, quaerendum est*. Quod scholion in graecis etiam Commentariis legitur. 5.° In graeco scholio, ubi referuntur ex Diodoro, Theodoro, Cyrillo, Didymo, addi, ut refert Nobilius, eos in Hexaplis non esse inventos. Tandem Hieronymum non modo ullum eorum vestigium in hebraicis suae aetatis codi-

cibus reperisse, sed re mature examinata nec illud in graecis latinisque praesidium et auctoritatem, quae cogeret genuinos habere, aut ex aliis Psalmis, ut ipse definiit, non interpolatos. Ii ergo ex Apostolo, qui illos ex variis Scripturarum locis hauserat, in graecos codices emanarunt.

XIV 4 ידעו *cognoverunt* — ידעו *cognoscent*, cod. mei 554, 683, 696, primo 380, Cassellanus apud Michaëlis cit. l., Lxx, Symmachus, Vulg., Hieronymus. כל *omnes*, quod non habet Psal. LIII, omittunt Kennic. 30, 156, bini vero 38, 484 pro יהוה legunt אלהים *Deum*, ut in eodem Psalmo.

XIV 5 פחד *timore*. Addunt לא היה פחד *ubi non erat timor* Kenn. 156, Lxx, Vulg., Arabs, Psal. parall. LIII. Codex tamen Vatic. Lxx verba haec exhibet cum obelo, notatque omitti a tribus aliis. V. Montfauc. *Hexapla*. V. 7 pauci ישועות *salutes*, ut Psal. LIII, et pro יהוה Kenn. 155 אלהים, ut habet idem Psalmus.

XV 1 באהלך *in tabernaculo tuo*. Kenn. sexdecim plene vel plur. באהליך *in tabernaculis tuis*, mei triginta et unus, videlicet 1, 36, 38, 94, 187, 204, 209, 224, 231, 249, 270, 337, 380, 414, 446, 554, 570, 615, 640, 670, 681, 696, 865, 867, 942, 953, 970, 973, 992, primo 596, 782, Agiographa Neapol., Psalt. Neap. 1491, Isn. 1542, Francof. M. 1712, ac bina Sulsbac. 1749, 1761.

Ibid. מי ישכן *quis habitabit*. Sexdecim alii Kenn. ומי *et quis habitabit*, ex meis triginta, nempe 2, 31, 38, 39, 94, 204, 244, 276, 304, 337, 368, 466, 518, 553, 595, 612, 644, 681, 696, 758, 829, 867, 953, primo 446, 510, 645, 683, 828, 954, nunc 554, ext. 95, Biblia Soncin., Brixiensia, Pisaur. Agioprapha Neap., Psal. Basil. 1516, Isn. 1542, Talm. Babyl., Lxx, Syrus, Chald. in cod. meo 31, Vulg. etiam et Arabs, sed hi in signif. *aut*.

XVI 2 אמרת *dixisti* — אמרתי *dixi*, Kenn. 35, 39, 97, 133, 148, 158, 245, 332, 495, 623, primo 73, 74, 128, 145, 156, forte 498, mei 644, 779, primo 39, 337, 612, 829, nunc 276, ext. 20, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Psalt. Basil. 1516, Polyglot. Colon. 1518, Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs, Hieronymus, hancque lectionem, quam mss. editique codices vetustique interpretes commendant, quaeque est sacro contextui aptior, multi ex recentioribus criticis sequuntur, Michaëlis in *Colleg. crit. super Psal.*, Lowth *De sacra poësi heb.* pag. 521 ed. Goëtting., Schulzius in *Vers.* germ. *Psalmorum*, Tellerus *Praeterita in quatuor hymnos Dav.*, Brunsius *Ep. ad Kenn.* in hujus *Not. crit. in Psal.* p. 80, Doederlein *Schol. V. T.* p. 80. Pro communi stat Schnurrerus *Animadv. ad quaedam loca Psal.* Fasc. I pag. 5. Alii codices receptam lectionem retinent, sed ei punctum substernunt 1 personae אמרתְ. Sic mei 570, 864, et Psalt. Witteberg. 1566. Pro אדני quinque codices Kenn. cum meo 39 legunt יהוה. Conf. Schnurr. cit. l. p. 6.

Ibid. בל עליך *non super te*. Kenn. 379, et ex prima manu meus 758 כל עליך *omne super te*. Nullus בלעדיך, quod hic Houbig., Michaëlis, ac Zachariae substituunt.

XVI 3 ואדירי *et magnificis*. אדירי sine ו Kenn. 37, 73, 74, 97, 117, 133, 250, mei 670, primo 2. Lxx, et Vulg. יאדיר, quod placet Houbigantio et Zachariae. Agiogr. Neapol. ואדרי aptissimo sensu *magnificentia* vel *gloria mea, omnisque oblectatio mea in ipsis*. Schnurr. אדיר וכל cit. *Animadv.* pag. 15.

Ibid. חפצי *desiderium meum* – חפצי *desideria* vel *voluntates*, Kenn. 224, seu Regiom. 2 ex Lilienthalio p. 373, mei 879, primo, ut videtur, 380, 595, ext. 1, hancque lectionem probant Lilienthalius ac Tellerus. Idem Regiomontanus pro כל legit בל *non beneplacita*, de quo multa Lilienthalius cit. l. V. 6 pro עלי nonnulli codices utriusque collationis לי.

XVI 9 שמח *laetatum est*. Kennic. 157 ישמח *laetabitur* vel *laetatur*, sicque ex meis 31 ex prima manu, et 2 ad marg..

XVI 10 לא תתן *non dabis* — ולא *nec dabis*, Kenn. 1, 2, 40, 93, 131, 156, 158, 180, 228, forte 130, nunc 224, mei 244, 867, primo 31, 758, 829, 864, nunc 32, 645, Talmud Babyl., Lxx, Syrus, Vulg., Arabs, Targ. cod. meorum 31 et 32.

Ibid. חסדך *sanctos tuos* — חסידך *sanctum tuum*, Kenn. 1, 2, 4, 17, 19, 30, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 74, 82, 89, 92, 93, 94, 97, 99, 100, 101, 102, 117, 119, 121, 125, 130, 131, 133, 137, 141, 145, 148, 150, 155, 157, 158, 160, 161, 164, 168, 170, 171, 172, 173, 175, 176, 178, 188, 192, 198, 201, 203, 206, 208, 210, 213, 216, 220, 222, 224, 225, 226, 227, 228, 235, 239, 240, 242, 250, 251, 252, 253, 254, 295, 296, 309, 311, 319, 326, 328, 330, 332, 342, 355, 356, 358, 359, 360, 373, 377, 379, 397, 399, 400, 402, 403, 404, 406, 407, 423, 425, 428, 431, 437, 444, 454, 455, 471, 474, 475, 476, 477, 494, 495, 496, 497, 499, 500, 505, 506, 509, 512, 519, 525, 530, 531, 532, 538, 540, 541, 546, 559, 571, 587, 590, 591, 598, 599, 601, 602, 606, 612, 613, 625, 627, 628, 636, 637, 638, 639, 642, 646, 649, primo 42, 508, Kenn. omissi et a me cum aliis pluribus in h. l. collati 231, 456, cod. mei 1, 2, 3, 31, 32, 34, 36, 38, 39, 40, 193, 196, 204, 209, 215, 218, 231, 244, 249, 256, 270, 276, 277, 287, 304, 319, 337, 343, 346, 350, 367, 368, 369, 380, 386, 412, 414, 446, 466, 490, 510, 517, 518, 553, 564, 570, 576, 595, 596, 609, 613, 615, 632, 644, 645, 667, 672, 677, 681, 683, 696, 732, 758, 775, 779, 824, 828, 829, 864, 865, 867, 873, 874, 879, 899, 923, 941, 953, 954, 992, primo 224, 579, 612, nunc 263, 846, exteri meae collationis 1, 3, 4, 7, 16, 18, 20, 21, 28, 29, 33, 37, 38, 46, 47, 95, primo 17, 103, nunc 128, Biblia Soncin., Brixiensia, Antiqua sine anno, Pisaur. 1517, Complut., Veneta bina 1518, Veneta 1521, Munsteri tria 1534, 1536, 1546, Rob. Stephani utraque in 4. et 16., Sanctandreana 1586, Hutteri 1587, Agiographa Neapolit., Agiogr. Veneta 24., Psalt. 4. 1477,

Psalt. 12. circa eundem annum, Brixiense 1494, Octaplum 1516, Basil. 1516, Colon. 1518, Polyglot. Basil. 1518, Ven. 1519, Ven. 1524–25, Lugdunensia bina 1530, Lips. 1533, Ven. 1537, Basil. 1538, Isn. 1542, Trilingue Artopaei 1545, Basil. 1547, Trilingue 1548, Genev. 1578, Rom. 1581, Harmon. Hutteri 1602, Veron. 1644, Amstel. 1644, Amstel. Imman. Benbeniste sine anno, Berol. sine anno, Ven. 1756, Taur. 1760, Pisan. 1779, Talmud Babylon., Medras Teilim, Jalkuth simeonì, aliaque judaeorum scripta, Lxx, Syrus, Chaldaeus, Vulgatus, Hieronymus, in Actis Apostolicis Petrus et Paulus. Lectio ipsa communis puncta habet singularis numeri, multique codices et editiones cum Hoogthiana notant ad marg. *redundat jod*, alii vero quamplures sive mss., sive editi habent Kerì חסידך *lege sanctum tuum*. Paucissimi codices sistunt puncta lectionis pluralis. Confer. ex recentioribus criticis Michaëlis *Colleg. crit.* pag. 212-215, et *Bibl. or.* Tom. I pag. 179, Houbig. *Notae crit.* in h. l., Kenn. *Dissert. gen.* pag. 8, *Diss.* I *de textu heb.* p. 486, Diss. II pag. 106 et 546 ed. lat., Schiede *Observ. sacrarum biga* p. 109, Schultz *Recensio crit. antiquae edit. Gers.* p. 3, Lilienthal. *Comm. crit. cod. Regiomon.* pag. 374, Doederlein *Schol. in lib. poet. V. T.* pag. 81, Diederichs *Spec. in Psal.* p. 4, Gusset. *Comm. l. heb.* p. 1455, Dathius *Psalmi* p. 48, qui omnes auctores, recte repudiata masorethica lectione, defectivae ac singulari adhaerent, quam tot codices et editiones confirmant, contextusque ipse requirit, ubi de uno Messia agitur. Nota in productorum codicum numero plures hispanicos reperiri ac praestantissimae notae.

XVII 7 הפלה *segrega* — הפלא *mirifica*, Kenn. 1, 93, 121, 125, 131, 153, 156, 206, 216, 239, 355, 373, 379, 400, 437, 455, 474, 498, 506, 506, 512, 519, 525, 531, 538, 541, 591, 607, 626, 638, 649, forte 249, 251, primo 3, 160, 173, 428, 476, 571, mei 32, 39, 186, 270, 276, 337, 380, 403, 405, 412, 442, 564, 570, 579, 595, 615, 632, 644, 670, 681, 758, 779, 828, 829, 867, 899, primo 350, 554, videtur primo 446, 824, Agiogr. Neap., Psalt. Isnae 1542, utrumque Machaz. Soncin., Lxx, Syrus, Chald., Symmachus, Vulgatus, Arabs, Hieronym. Quidam חסדך, Syrus חסידך.

XVII 11 אשרנו *In gressu nostro* — אשורינו vel plene אשורינו *In gressibus nostris*, Kenn. 17, 42, 43, 67, 74, 76, 97, 100, 101, 128, 130, 131, 133, 141, 144, 170, 175, 178, 210, 214, 225, 226, 239, 242, 254, 601, 602, primo 82, mei 1, 33, 34, 36, 37, 38, 39, 40, 186, 187, 193, 224, 249, 256, 270, 275, 337, 346, 367, 369, 385, 386, 403, 405, 413, 554, 570, 576, 596, 609, 615, 670, 677, 696, 775, 782, 899, 940, 941, 942, 955, primo 510, nunc 518, Agiogr. Neapol. et Thess., Psalt. Neap. 1491, Thessal. 1522.

Idem אשרנו *In gressu nostro* — אשרוני *Praedicaverunt me*, Kennic. 41, Syrus, et Symmachus. Sic et Hieronymus in alia signif. *incedendi*, qui vertit *Incedentes adversum me*, et Houbi-

gantius, qui exponit *Incedunt in me*. Lxx, et Vulg. *Projicientes me*.

Ibid. סבבוני *circumdederunt me* — סבבונו *circumdederunt nos*. Ita Kerì, quod sequuntur quinquaginta codices Kenn., quamplures mei, inter quos hispanici 193, 196, 209, 414, 510, 576, 955, primo 256, 270, 518, 923, et Hillel. 413, Neap. Agiogr., bina Psalteria an. 1477, Lips. 1533, Rom. 1581, Thessal. 1584, et Chaldaeus. Reliqui interpretes Lxx, Symmachus, Syrus, Vulg., Arabs, Hieronymus *me*.

XVIII 1 כל *omnium*. Deerat in meo 413 Hilleliano, nec legit Arabs.

Ibid. ומיד *et de manu* — ומכף Kenn. 39, 73, 74, 97, 121, 133, 142, 178, 180, 249, primo 156, et 454 a me collatus, mei 3, 186, 204, 215, 368, 466, 564, 613, 615, 632, 779, 829, 864, 867, primo 554, 596, 612, 645, 828, forte primo 215, nunc 31, 385, videtur primo ext. 29. Ita locus parall. II Sam. xx.

XVIII 3 ומפלטי *et liberator meus*. Addunt לי *mihi* Kenn. 73, 74, 156, 379, 505, 562, 579, 607, 623, 625, mei 337, 953, primo 32, 186, 696, et locus parall. II Sam. xxII. Pro אלי nonnulli אלהי, ut in Samuele.

XVIII 5 אפפוני *circumdederunt me* — כי אפפוני *quia circumdederunt me*, Kennic. 188, mei 696, primo 645, Biblia Soncin., Brixiensia, Psalt. Basil. 1516, Colon. 1518, Syrus, Arabs, et locus parall. Samuelis. Ibid. נחלי, ut in Samuele, Kennic. 175, primo meus 31, Psalt. Octapl. 1516.

XVIII 6 סבבוני *circumdederunt me*. סבוני ut in Samuele, Kenn. 93, 156, 201, primo mei 224, 596. V. 7 לפניו תבא *coram eo veniet*. Desunt haec verba in Kenn. 38, et in libro Samuelis, nonnullique legunt וישמע, et ותתגעש, plures מוסדי juxta lectionem loci paralleli.

XVIII 11 וידא *et volitat* — וירא *et visus est*, Kennic. 211, 454, 562, mei 319, 644, 681, 879, 899, primo 337, 632, videtur primo 696. Sic cap. xx cit. libri Sam., ubi tamen insignis codicum varietas. V. 12 וישת cum ו praefixo, ut in eodem capite parallelo, Kenn. 245, primo meus 31 cum Agiographis Neapolitanis, et pro חשכת Kenn. 1 forte חשרת, ut ibidem legitur.

XVIII 14 Desideratur comma in Kennic. 76, 93, 121, 156, 168, 170, 228, 330, 377, 431, 437, 607, nunc 400, in meis 579, 677, 681, primo 3, 32, 37, 209, 234, 350, 670, 828.

Ibid. בשמים *in caelis* — משמים *de caelis*, Kennic. 201, primo 145, forte 82, 128, nunc 224, mei 39, 644, 696, primo 683, vid. primo 4, ext. 3, Lxx, Chaldaeus, Vulg., Arabs, loc. parall. Sam., sed hic disjunctim מן שמים.

Ibid. ברד וגחלי אש *grando et carbones ignis*. Omittunt Kenn. 228, 249, 379, 437, primo meus 758, Lxx, Arabs, locus parall. Sam. V. Kennic. *Diss.* II pag. 377.

XVIII 15 חציו *sagittas suas* — חצים *sagittas*, Kenn. 173, mei 386, primo 612, Lxx, Arabs, locus parall. Samuelis.

XVIII 16 מים *aquarum* — ים *maris*, Kennic. 39, 76, 153, 156, meus 196, ac lib. II Sam.

Ibid. אפך *irae tuae* — אפו *irae ejus*, Kenn. 602, ac locus parall. Sam. V. Vogel *Diss. I in T. H., seu Coll. II Sam. XXII cum Psal. XVIII.*

XVIII 18 משנאי *ab osoribus meis*, ut in Samuele, Kenn. 239, primo meus 596, nunc 829. V. 19 יקדמני Sa defective, ut iterum in Sam. legitur, codices quamplures Kennic. ac mei, quod praefert appositis punctis singul. lectionis Vogelius *Diss. de matribus lectionis librariorum arbitrio relictis* pag. 12.

XVIII 20 כצדקי *secundum justitiam meam*. Pauci כצדקתי forma foem., ut in libro Samuelis, Kenn. 4, 38, 245, mei 758, primo 596.

XVIII 23 אסיר *amovebo* — אסור *recedam*, Kennic. 17, 30, 37, 39, 40, 73, 92, 97, 131, 133, 145, 148, 150, 157, 188, 249, primo 139, forte 245, mei 4, 31, 34, 39, 337, 368, 386, 517, 595, 596, 632, 645, 670, 696, 864, 865, 867, primo 2, 204, 350, 612, nunc 829, videtur 564. Ita locus parall. Samuelis. אסר meus 640. Ibid. מני *a me*. ממני Kenn. 39, 228, 379, 602, primo 137, 156, mei 554, 670, 683, 865, 879, primo 612, cum editionibus nonnullis, inter quas Psalt. Harm. Hutteri 1602, et Biblia Nisseliana a Diederichs citata. Lib. II Sam. habet ממנה, quod primum scripserat descriptor cod. Kenn. 142, qui habet ממנה מני.

XVIII 25 כבר ידי *secundum puritatem manuum mearum*. Kenn. 245 כבורי *secundum puritatem meam*, ut habet parall. caput Samuelis.

XVIII 26 ועם גבר *et cum viro* Ken. 17, 30, 36, 37, 38, 39, 73, 131, 156, 175, 192, 210, 253, primo 117, mei 31, 386, 595, 596, 632, 644, 681, 829, primo 2, 38, 244, 270, nunc 879, Biblia Sonc., Brix., Psalt. Basil. 1516, Colon. 1518, Lxx, Symm., Syrus, Vulg., Arabs, Hieronymus. Quidam גבור *forti*, ut in Samuele. Kenn. 145, 245, forte 131, meus 867, et defective 632.

XVIII 27 תתברר *mundus eris* — תתבר, Ken. 73, 133, 150, 156, mei 196, 758, primo 31, 204, 350, Psalt. 1477, et locus parallel. Samuel.

Ibid. תתפתל *perversus eris* — תתפל Kennic. 133, 245, primo mei 31, 204, Psal. 1477, aperte, non forte, ut habent Kenn. notae, et parall. locus Samuelis.

XVIII 32 אלוה *Deus* — אל, mei 196, 596, uterque primo, Psal. 1477, Samuel.

Ibid. זולתי *praeter* — מבלעדי Kenn. 131, 148, primo 119, mei 386, 758, primo 612, 824, 899, videtur primo 828, et lib. II Samuelis.

Ibid. זולתי אלהינו *praeter Deum nostrum* — כאלהינו *sicut Deus noster*, primo meus 350, Syrus, Arabs. V. 33 דרכו. Meus 595 דרכו cum Kerì דרכי, ut in Samuele, sicque puto legere qui hic producuntur Kennicottiani.

XVIII 35 ונחתה *et conteritur* — ונתתה *et dedisti*. Ita Lxx, et Vulg., quorum lectionem nullus sive meus, sive Kenn. codex tuetur. Delendus namque est qui hic producitur Kenn. 546, parum accurate a Brunsio collatus, qui aperte legit per cheth. ונחת, ut in Sam., Kenn. 437, et Psal. Octaplum 1516.

XVIII 41 נתתה *dedisti*. תתה, ut in Samuele, Kennic. 41, 157, 158,

216, primo meus 380, משנאי sine ו, ut in Samuele, Kenn. 93, 219, mei 31, primo 204, tandem ואצמיתם cum nexu, ut habet saepe cit. locus parallelus, legunt Kenn. 40, 93, ex meis 31, primo 596, 789, nunc 879.

XVIII 43 כעפר *ut pulverem*. Kenn. 37 כעפר ארץ *ut pulverem terrae*, ut Targum, et liber Samuelis.

Ibid. אריקם *evacuabo eos* — אדיקם *comminuam eos*, Kennic. 131, 133, 180, 210, 228 marg., 249, 403, 437, 495, 505, 530, 541, 562, 645, primo 173, 201, 206, 251, 379, 591, forte 4, 39, 444, 498, 587, mei 31, 414, 564, 609, 677, 867, 899, primo 2, 596, videntur primo 224, 612, Agiographa Thessal. 1515, Lxx, Syrus, Chald., Vulg., Arabs, probante Doederlein *Schol. V. T.* pag. 83. Omissi ex meis dubii nonnulli. Kennicottianis adde 59 primo ex Brunsio *De var. lect. Kenn.* Tom. xiiI *Repert. or.* pag. 89, qui tamen sistit marg. notam ונלי ארקם *sed videtur mihi legendum* ארקם. Kennicot. 156 addit ארקעם, ut in Samuele, sicque, ut videtur, primo 373.

XVIII 44 תשימני *pones me* — תשמרני *custodies me*, Kenn. 93, Targum, et loc. parall. Samuelis.

XVIII 46 יבלו *decident* — יכלו *consumentur*, meus 554, Chaldaeus, et Syrus Erpenia., qui habet ܢܬܓܡܪܘܢ. Symmachus יכלמו *inhonorabuntur*. Lxx, Syrus communis, Vulg., Arabs יבלו a בלה *veterascent*.

Ibid. ויחרגו *et trepidabunt*, alii *egredientur, arctabuntur* — ויחגרו *et accingent se*, alii *claudicant*, Kenn. 1, 41, 73, 74, 131, 133, 148, 166 marg., 245, mei 39, 60, 231, 249, 564, 570, 670, 681, 758, 864, primo 2, 38, 350, 554, 596, 645, nunc 828, Psalt. Octapl. 1516, Lxx, Vulgatus, Syrus, locus parall. Samuelis. Cod. meus 263 ad marg. ויחגרו ק׳, sicque etiam in textu videtur olim legisse. ויחרגו esse hic pro ויחגרו, transpositis litteris, sive per metathesin, multi opinantur. R. Parchon in inedito *Lexico*, quod מחברות inscripsit, et diu ante Kimchii שרשים composuit, utrique verbo חרג et חגר, et utrique loco Psalmi ac Samuelis *claudicandi* significatum attribuit, scribens ad rad. חרג: ויחרגו ממסגרותיהם פ׳ יצלעו מכובד כבליהם ad alteram vero חגר, producto Samuelis textu, subdens פ׳ יצלעו על ירכותם מכובד הכבלים. R. Menachem ben Saruk antiquior in Lexico etiam inedito, quod sub eodem titulo *Mechabberoth* edidit, tum in cod. meo 132, tum apud Raschium in h. l., explicat nostrum hunc locum de רפיון חגורה *remissione cinguli*. Conf. Starck. *Dav. Carm.* Tom. I pag. 58, Kohler. *Repert. or.* Tom. V pag. 6, Michaëlis *Suppl. lex. heb.* p. 907.

XVIII 49 חמס *violentiae* — חמסים *violentiarum*, Ken. 38, 39, 40, 148, 201, 203, 227, 245, primo 31, 67, mei 564, 758, 864, 865, 867, primo 579, 828, nunc 570, et liber Samuelis. V. 51 multi codices cum antiquis nonnullis editionibus מגדיל.

XIX 5 לשמש *soli*. Plures ולשמש cum Neapol. Agiogr., et Psal. 1477. Sed nullus pro קום legit קולם, ut vertunt plerique veterum, et docti non pauci, quos Houbig. sequitur, contendunt, contra quos conf. Rivetus, Capellus, Pocock. *Notae miscell.* p. 47.

XIX 7 על קצותם *super extrema eorum* — עד קצותם *usque ad extrema*

eorum, Ken. 37, 216, 681, mei 38, 162, 435, 465, 487, 643, 814, 887, 972, 1011, primo 209, 403, 442, 596, 879, Lxx, Vulgatus.

XX 4 מנחתך *oblationum tuarum*. Notanda hic defectiva plurium codicum et editionum lectio מנחתך, quae mutatis punctis legi potest *oblationis*, vel *sacrificii tui*, ut Lxx et Vulgatus. Inter codices hispanici mei 4, 33, 37, 187, 632, 782, inter editiones Mantuana ad Norzii emendationes exacta.

Ibid. ועלתך *et holocaustum tuum* — ועלתך *et holocausta tua* Kennic. 4, 30, plene ועלותך 142, ac meus 640, Syrus, Chald., Arabs.

XX 5 יתן *Det* — יתן יהוה *Det Dominus*, Kenn. 73, 74, 97, 133, nunc 224, cod. Alex. Lxx, Syrus, Arabs. V. 6 משאלתך Psalt. 12. circa 1477, et Syrus.

XXI 3 וארשת *et sponsionem*, vel *votum*, alii aliter nomen hoc solum loco obvium interpretantur. Cod. meus 554 primo ופרשת *et declarationem*, ut legisse videtur Chaldaeus, qui vertit ופירוש. Nonnulli cod. וארשת per sin.

XXI 5 עולם *seculum* — לעולם *in seculum*, Kennic. 73, 76, primo mei 554, 596.

XXI 12 מזמה *propositum*, vel *cogitationem* — מזמות *cogitationes*, Kennic. 37, 38, 180, forte 3, meus 696, Psalt. 1477, Psalt. 12. circa eundem annum editum, cod. Alex. Lxx, Symmachus, Chald., Vulgatus, Arabs. V. 13 pauci cum Psal. 12. 1477 במיתרך.

XXI 14 גבורתך *potentiam tuam* — גבורתיך *potentias tuas*, Kenn. 30, 36, 43, 97, 131, 148, 206, mei 209, 244, 596, 696, 758, primo 2, 683, Agiog. Neap., Lxx, Vulgatus. Plerique defective, sed nonnulli, ut meus 696, etiam cum punctis plur. lectionis, plenius autem גבורותך Kenn. 153. תהלתך *laudem tuam* Kenn. 37, ac primo meus 34.

XXII 4 תהלות *laudes Israel* — תהלת *laus*, seu *laudem Israel*, vel saltem defective, Ken. 73, 117, 133, 601, mei 31, 632, 865. In sing. Lxx, Aquila, Symmachus, Theodotio, Vulgatus, Arabs, Hieronymus, Syrus etiam, sed cum ב praefixo.

XXII 10 על שדי *super ubera* — משדי *ab uberibus*, Psalt. 1477, Lxx, Syrus, Vulg., Arabs.

XXII 14 אריה *leo* — כאריה *quasi leo*, Kenn. 530, Lxx, Aquila, Symm., Chald., Syrus, Vulg., Arabs, Hieronymus. Sed hi interpretes כ similitudinis subintelligere potuerunt.

XXII 17 כארי *sicut leo*, alii *fodientes* — כארו *foderunt*, Kenn. 39, forte 207, nunc 242, meus 337, ad marg. 218, Biblia Complutensia, Psalt. Basil. 1516, Psal. polygl. Potkenii Colon. 1518, ad marg. Psalt. Quadruplex Lugdun. 1530. Joh. Isaacus in *Defens. verit. hebr.* contra Lindanum lib. 11 pag. 202 testatur vidisse se Psalterium apud avum suum, ubi in textu scriptum erat כארו, et in marg. כארי. Eandem lectionem כארו apud Vangiones ad marg. vetustissimi ac membranacei libri reperit Capito in *Instit. hebr.* lib. I cap. XIII. Martianaeus in edit. Hieron. T. I p. 850, et *Defence contre M. Simon* p. 159 ad codicem 626 Colbert. provocat legentem in textu כארו, quod Simonius posteriori manui christiani correctoris attribuit, Martianaeus judaeo amanuensi. Quibus co-

dicibus Jenensem addit Jo. Gerhardus apud Calovium in *Bibl. ill.* ad h. l. Atque extitisse olim codices optimae notae, qui legerent in textu כארו, in marg. כארי, manifestissime evincit Masora magna ad Num. XXIV 9, docens bina esse כארי, alterum Numerorum, alterum in Psalmis כארי ידי ורגלי כארו כתיב *Caarì manus meas et pedes meos, caarù Chediv*, seu textualis lectio *foderunt*. Evincit et R. Jacobus Chaiim, judaeus masoreticarum lectionum tenacissimus, nec judaeis suspectus scriptor, qui in Masora finali in serie אר scribit: במקצת ספרים מדויקים מצאתי כתוב כארו וקרי כארי *In quibusdam libris accuratissimis scriptum reperi Caarù, et lectum Caarì*. Vetustissimos codices interpretum non aliam lectionem praesetulisse patet ex eorum versionibus. Lxx ὤρυξαν, Aquila ᾔσχυναν, Syrus ܒܙܥܘ, Hieronymus *fixerunt*, consentientibus cum Lxx Vulgato, Arabe, Aethiope. Atque Aquila quidem certe legit כארו in significatione deturpandi, reliqui ad alterutram lectionem כארו et כרו trahi possunt. Sic tandem in suis codicibus legit auctor Jalkut Simeoni, qui, ut notat Frischmutus, vocabulum hoc vertit הוכרו.

Alii codices legunt כרו sine א *foderunt*. Ita ad marg. Ken. 539, 542, Psal. Witteb. 1566. Ad marg. כרו ק׳ *lege foderunt* habent Biblia Sanctandreana 1586, Psal. Prov. ec. cum lat. versione interlineari 8. Genevae circa an. 1616, Psal. cum vers. interl. Paris. fol. ex ed. Gordonii 1632, Psal. Prov. ec. cum lat. vers. 8. ibid. eodem anno. Ad calcem inter varias lectiones כרו referunt Biblia Munsteri 1536, Psal. Basil. 1538, Basil. alterum 1547, sed Biblia Munsteri praefixo nomine הנוצריים *christiani*, ac si ad solos christianos eorumque codices haec lectio pertineret. Quae est in genere judaeorum mens. R. Joseph Kimchius in inedito *Milchemeth chovà*: הם שנו הקריאה וקורים כרו ידי ורגלי. *Ipsi* (christiani) *immutarunt lectionem, leguntque* כרו *foderunt manus meas et pedes meos*. Ejus filius David Kimchius in תשובות *Responsionibus* excusis ad calc. *Nizzachon* Hackspanii p. 197 notat et ipse nos vocem כארי efferre כרו. Kimchii verba desumpta sunt ex *Comm.* in h. l. fusaque ejus nota antichristiana, quae eliminata est in recentioribus omnibus editionibus, sed legitur in decem ex mss. meis codicibus, in 446, 798, 897, ex prima manu in 204, 256, 367, 501, 675, 693, 864, et in edit. primaria an. 1477, in Neapol. 1487, in Thess. 1522. Confer. *Nizzachon* pag. 162 edit. Wagenselii in *Telis igneis Satanae*.

Testis est Galatinus in *Arcanis cath. veritatis* pag. 341 edit. Basil. *In aliquibus vetustissimis codicibus* כרו *scriptum adhuc reperiri, tametsi judaei in iisdem* כארי *legant. Dicunt enim ibi* כתיב*, idest scribendum esse* כרו, sed קרי*, idest legendum* כארי. Raymundus vero Martini in *Pugione fidei* p. 278 ed. Lips. profert librum *Berescith rabbà* inter loca תקון סופרים, seu *correctionis scribarum*, nostrum hoc כרו referentem. Quod non in communi ac medrascico hujus nominis libro, sed in alio R. Mosis Hadarsan, cujus ex ms. Majoricano fuse recitat verba, fieri animadvertit Voisinius *Observ. in Pug.* p. 304.

Ad lectionem כארו referendi codices, qui jod cum surek, sive pro ו

minusculo ac decurtato habent, ut Jer. L 11 et alibi. Ita legunt Biblia Plantiniana 1571, Polyglotta Antwerpiensia, Biblia Hutteri 1587, Psalt. Witteberg. 1566, Psalt. Harmon. 1602. Ac Plantiniana quidem editio 1571 addit praeterea ad marg. כרה *Foderunt manus meas et pedes meos*. Aliae editiones variam lectionem circello indigitant, ut Biblia Genev. 1618 in 4. et 12., Psalt. Polygl. Basil. 1518, in quo antiqua christiani possessoris manus haec in meo exemplari annotat, כרו, non כארי, Psalt. Sextuplex Lugd. 1530.

Extant codices, qui pro *caarì* legunt כארי *fodientes*. Sic Kenn. 148, seu Psalt. Argentoratense ex ms. collatione cl. Oberlini, meus 368, ad marg. Psal. Basil. 1516, judaeis attributa hac lectione *Jud.* כַארי. Cod. meus 36 notat ad marg. ס"א כרי *Alii libri fodientes*. Egregia utraque lectio eorumque opinionem confirmans, qui putant כארי esse hic participium, et pro כרים, sed posterior ita ex codicibus disparuit, ut nullus ex hucusque collatis eam exhibeat. Ex antiquis interpretibus in participio videtur legisse Chaldaeus, qualis extat in Polyglottis Antwerpiensibus נכתין אידי ורגלי *mordentes manus meas et pedes meos*. At vero Targum codicis mei 31, et excusum in Bibliis magnis Rabb. ac Polyglottis Anglicanis habet נכתין היך כאריא *mordentes quasi leo*, Targum Psal. Octapli היך אריוא *veluti leones*, Targum cod. mei 32 איך אריוות' *quasi leones*. Complutense Targum male hic producit Calmetus, quod non extat. Ken. 245, et ex prima manu meus 554 legunt כא־יה, alii multi כַארי per patach, etiam hispanici, ut mei 196, 414, et editi, ut Biblia Soncin., Brixiens., Agiog. Neapolitana, Psalt. Quadruplex Lugd. et Sextuplex an. 1530, Isnense 1542, Trilingue Basil. 1548.

Haec mss. editorumque codicum fides et praecipua varietas in controverso hoc celeberrimo vocabulo. Critici et interpretes in duas hic dividuntur classes et sententias. Plerique contendunt veram lectionem esse כארו, ex quibus alii judaeorum malitia corruptam putant, alii fortuito et scribarum errore, mutato ו in י, quo nihil facilius ob litterarum affinitatem, alii denique Masoram ac lectionis varietatem secuti marginalem כארי a judaeis in textum introductam opinantur pro textuali ac veriore כארו. Conf. Raym. Martini *Pugio fidei* p. 850, 864 ed. Lips., Galatinus *Arcana cath. ver.* p. 341, Drusius *Quaest. heb.* pag. 40, Bellarm. *De Verbo Dei* l. 11 cap. xI, Hunnius *Exam. Bellar.* p. 204, Chamierus *Panstratia cath.* p. 446, Forsterus *Dict. heb.* p. 394, Brughtonus in *Dan.* p. 45, Scalig. *Epist.* p. 472, Muisius *Assert. verit. heb.* pag. 14, Hottingerus *Thes. philol.* p. 192, Capell. *Crit. sacr.* p. 310, Genebrardus *Com. Psal.* p. 109, Guadagnolus *Apol. pro chr. relig.* p. 65, le Moyne *Not. ad Var. sacra* pag. 535-549, Pocock. *Notae miscell. ad Portam Mos.* p. 58, Bochart. *Hieroz.* Par. I p. 783, 984, Bartolocc. *Biblioth. rabb.* T. I p. 154, Wisthon *Essay tovvards restoring the true text of the O. T.* p. 78, Fullerus *Miscell. sacr.* pag. 349, Vincenti *Messia venuto* p. 240, Schoderus *Disp. in h. l.* in *Hierozoici spec.*, Zanol. *Quaest. sacr. Script.* pag. 144, Calmet

Dissert. de Caarì, Lowth *De sacra poësi heb. Prael. XXVIII* in not., Houbigan. *Notae crit.* T. II. p. 14, Kenn. *Dissert. I de T. Heb.* p. 489, Doederlein *Schol. in lib. poet. V. T.* pag. 85, Marchini *De Divin. sacr. libr.* p. 102, Michaëlis *Biblioth. or.* Tom. XI pag. 209 seq., et *Supplem. ad Lex. heb.* p. 1197, Dathius *Psalmi ex recens. T. H.* pag. 74.

Integritatem vocis כארי alii quamplures propugnant, Augustinus Justinianus *Not. ad Psal. Octapl.*, Voetius in *Thesibus*, Glassius *Philol. sacra* p. 129, Helvicus *Elenchi jud.* pag. 299, Hottingerus *Smegma orient.* pag. 113, Pocock. *Notae miscell.* p. 59, Dachsel *Bibl. accent.* ad h. l., Danzius *Litter.* §. 53, Altingius *Dissert. de integ. voc.* כארי in *Acad. Diss.* p. 188, Pfeifferus *Diss.* in h. l., Frischmuthus *Diss. de Messiae man. et ped. perforatione* in Ikenii *Thes.*, Hammondus, et Ghesnerus in h. l., Stockius *Clav. ling. s.* p. 537, Marcus Marinus in *Arca Noe* p. 332, Lud. de Dieu *Animadv.* in h. l., Gussetius *Comm. ling. heb.* pag. 770, Carpzovius *Crit. sacr.* pag. 846, Uriemoet *Observ. miscell.* p. 56, Schultens. *Orig. heb.* Tom. I pag. 336, Leusden *Philol. heb.* Diss. VII, Verbrugge *De nom. plur. heb.* obs. I §. 20, Dav. Michaëlis *Diss.* in h. l., Lilienthalius *Comm. crit. cod. Regiom.* pag. 277, Schulz *Lex. heb. cocc.* pag. 611, aliique, quorum sententiam nos ipsi olim secuti sumus *De praecipuis caussis neglectae heb. litt. discipl.* p. 34.

Sed hi auctores non uno omnes modo, nec in eadem significatione hodiernam lectionem tuentur. Quidam, ut Justinianus, Voetius, Glassius, Lilienthalius, retenta significatione leonis, ellipticum habent locum, supplentque הקפו vel כרו, vel Aben Esrae et Kimchii opinionem secuti, *caarì* rectum putant a praecedenti הקפוני. Alii, ut Marinus, jod pro vau minusculo accipiunt. Est qui putat, ut Friscmuthus, כארי esse praeteritum pro כארו, ut in Isaia נשאי pro נשאו, vel, ut Ludov. de Dieu, esse infinitivum כאר in conj. Pihel. Plerique arbitrantur *caarì* esse participium plurale apocopatum pro כרים *fodientes*, quam sententiam, multis productis exemplis ac momentis, fuse exornat Altingius. Favet etiam Masora parva ad h. l. innuens bis occurrere כארי cum kametz בתרי לישני *in duabus diversis significationibus*. Atqui in Isaiae loco, quem citat Masora, *caarì* proculdubio significat *sicut leo*, ergo in Psalmis *fodientes*. Sic salva integritate textus idem est christianorum caussae praesidium, quod in *caarù*. Conf. *De praecipuis caussis* pag. 39. De scriptoribus in utramque partem agunt Poli *Synopsis criticorum*, Outhovii *Bibliotheca Bremensis* classe V pag. 412, Wolfii *Biblioth. hebraea* Tom. II pag. 20, et IV pag. 4. Ex polemicis judaeis, qui defendunt lectionem *caarì* nominandi sunt in primis Cardosius *Las Excelencias de los Hebreos* pag. 397, et R. Menassè ben Israel *Conciliador* Tom. IV pag. 39, qui tamen falsissimo asserit *que todos los authores leyeron* כארי ca-arì *como leon*, *y no* כרו carù *horadaron segun la version latina*, *y assi se halla en todos los manuscriptos hebraicos*. Contrarium interpretes, Masora, codices ipsi superstites demonstrant.

Utraque lectio suos habet patronos magni nominis, suaque momenta gra-

vissimi ponderis. Pro hodierna stat mss. codicum, qui aetatem ferunt, fere omnium consensus et auctoritas. Bini soli vere judaici excipiuntur, qui legant כארי. Reliqui vel dubii ac suspecti, vel ex secunda manu correcti ac verosimilius christiana, ad quorum classem ex Simonii judicio amandandus Colbertinus. Quotquot editiones exhibent כארו, a christianis curatae sunt, hancque lectionem ex antiquorum potius interpretum vel Masorae auctoritate, quam codicum videntur introduxisse. Pellicanus, qui Basileense Psalterium 1516 edidit, addens ad marg. *Jud.* כארי, sat ostendit textuale כארו, quod praetulit, esse christianorum. Psalt. Quadruplex 1530 habet *Alias* כארו, scholium christiani editoris antiquam ac deperditam lectionem referentis, nec audentis, quod Complutenses ac Pellicanus fecerant, in textum recipere. Margo producti cod. mei 218 habet et ipse כארו *alias* suppletum a christiano codicis possessore, qui latinos titulos Vulgatae respondentes adjecit, non ab amanuense judaeo, qui italicam versionem apposuerat. Idem dicendum de כרו, ejusque Kerì, quod ad nonnullarum editionum marginem comparet. Idem de jod, seu vau minusculo cum surek, quod editores nonnulli obtrudere maluerunt. Galatini testimonium suspectum est, suspectus liber ille Mosis Hadarsan a Martini ac Voisinio citatus, quodque scribit Isaacus apud avum suum vidisse Psalterium, Basileense ipsum an. 1516 esse conjicit Tychsenius in *Tentam. de variis cod. heb. gener.* pag. 255. Masora Numerorum spuria est et interpolata, ut ostendunt Altingius et Gussetius, male confundens locum nostrum, ubi *caarì* est kametzatum, cum illo Numerorum quod habet patach, ac perperam exemplum producens, quod est incongruum. Buxtorfius filius acerrimus Masorae defensor fatetur ejus textum hic esse falsatum, et pro exemplo Psalmorum reponendum aliud Ezechielis XXI 25, ubi occurrit *caarì* cum patach, ut in Numeris. V. *Comm. crit. in Masor.* pag. 329. Potissimum autem verba כארו כתיב a Jacobo ipso ben Chaiim addita suspicatur Gussetius, a christiano quopiam Altingius, quod dictio ipsa prodit inusitata כתוב, qua utitur. Ego sane mss. meos omnes codices contuli Masoram magnam in Pent. habentes, qui sunt quamplures. In nullo reperi haec verba. In nonnullis, ut 31, 33, 196, in Masora magna ad hunc Psalmi locum extat nota de duplici *caarì* kametzato, hoc et Isaiae, sed in nullo variae illius lectionis vestigia, nec hic, nec in Isaia, ubi notam illam pauci repetunt. Chaiimus memorat quidem codices habentes hoc Chediv, sed subdit se illud in Masorae locis, quae habent vau et leguntur per jod, frustra quaesiisse. Tandem data etiam varia hac lectione codicum, semper כארי quod Kerì est, praeferendum esset textuali כארו.

Contra pro כארו stat antiquiorum interpretum eorumque codicum consensus. Nullus, si Chaldaeum excipis, legit כארי in alterutra leonis vel participii significatione. Chaldaeus serioris aetatis est, ipsaque codicum varietas et utriusque significationis conjunctio sat prodit eum fuisse ad recentiores codices interpolatum. Is etiam, salva lectione *caarù*, vertere potuit Kerì sui

codicis, quod hebraei solent anteponere. Paucissimi quidem codices vere judaici nunc hanc lectionem praeseferunt. Extant tamen adhuc nonnulli a judaeis scribis certo exarati, nec ulla christianorum interpolatione foedati, qui in textu servant כארו, cujusmodi sunt Ken. 39, ac meus 337 supra allati. Bini autem codices veram lectionem servare optime possunt et testari contra fidem reliquorum omnium, quum habent pro se, ut in casu nostro, auctoritatem vetustissimorum exemplarium interpretum, suspicioque est gravissima in re controversa immutatae a judaeis, vel dissimulatae lectionis christianis faventis, vel saltem in textum translatae marginalis quae minus faveret. Verum de primo duorum codicum, seu Kennic. 39, notanda Brunsii animadversio *De var. lect. Kenn.* Tom. XII. *Repert. or.* p. 245. » Etsi nunc sic legitur, tamen prima scriptura fuisse videtur כארי, littera jod scilicet postea mutata in ו, ab ipso tamen, ut videtur, scriba, qui margini appinxit ק׳ י׳. Sic etiam hanc lectionem repraesentat ipse Kenn. in Dissertat. altera *The state of the printed H. Text* p. 500, 501, atque ex eo reverendiss. Seker, qui sub anonymo latet in appendice ad Merrickii *Annotat. in Psal.* anglice scriptas p. 277 ». Paucissimos autem qui supersunt, codices alii, qui non extant, vel adhuc delitescunt, luculenter confirmant, non dubii, sed certae fidei, nec a christianis, sed a judaeis producti, quales sunt inspecti a R. Jacob ben Chaiim, non mendosi, sed accuratissimi, ut eos appellat doctissimus hic judaeorum criticus et Masorae collector. Confirmant et codices masoretharum Chaiimicis antiquiores nec deterioris notae, in quorum textu scriptum erat *caarù*, ut masorethae ipsi notant ad cap. XXIV Numerorum. Porro nulla certa argumenta suadent hanc masorethicam notam spuriam esse et interpolatam, aut verba illa כארו כתיב a Jacobo Chaiimo, vel a christiano aliquo fuisse adjuncta. Masora, cujus veritatis et integritatis fidem faciunt amplissimam in Masora altera finali correctissimi codices et candidissimum de eorum lectione judaei collectoris testimonium, suspecta haberi nulla ratione potest, nec video cur supposititia Masora magna Numerorum habeatur, integra finalis quae adeo luculenter illi fidem adstruit. Codex ipse meus 337 legens כארו cum vau et chirech manifestissime demonstrat existentiam controversi Kerì et Chediv. Tantum autem abest, ut Jacobus Chaiimus masorae textus quammaxime tenax eam interpolarit, addita lectione כארו, ut potius Bombergio eam in textum recipere meditanti fortiter restiterit, ut ex Drusio refert Sixtinus Amama. Nec omittendum ante Jacobum ben Chaiim Chediv hoc et Kerì in mss. codicibus obvium scriptores nonnullos, ut vidimus, adnotasse.

Jam vero qui ad infirmandam Masoram hanc opponunt perperam confundi exemplum Psalmorum cum illo Numerorum, non animadvertunt in multis codicibus mss. et in editionibus quibusdam legi etiam in Psalmis כַּארי cum patach, ut in Numeris, in aliis, inter quos meus 674 hisp., in Numeris legi cum kametz, ut in Psalmis, in pluribus denique, non exceptis hisp., ut sunt mei 4, 23, 26, 304, 782, in loco ipso Isaiae XXXVIII 13,

quem ad h. l. Psalmorum Masora parva adnotat, haberi patach. Quamquam porro in plerisque mss. desit in Numeris hoc exemplum Psalmi, habetur in nonnullis, ex meis in 604, 721, 745, 940, exceptis tamen verbis כארו כתיב, in quibus inusitatum כתוב legi falso contendit Altingius. Nam aperte legitur כתיב. Demum qui admissa varia hac lectione semper Keri *caarì* textuali *caarù* anteponendum esse constituunt, ii ex judaeorum ingenio eorumque legibus loquuntur. Liberum cuique critico est ex duabus lectionibus eam praeferre, quae magis cohaereat, majusque habeat in antiquissimis sacrorum interpretum apographis praesidium, qualis est in hoc loco textualis. Chediv autem τῷ Keri non in uno aut altero, sed in quamplurimis Scripturarum locis praeferunt doctiores nostri aevi critici, constatque ex nostro hoc opere saepe Keri falsissimum esse, omnique auctoritate destitutum. Videtur ergo ex hucusque dictis jure colligi posse vel restituendum esse textuale *caarù*, vel saltem lectionis varietatem hic agnoscendam, ut liberum nobis sit alterutram praeferre.

XXII 18 יראו *aspicient*. Deest in utroque Psalt. anni 1477.

XXII 22 רמים *eminentium*, vel *elatorum*, vel ex defectu א et cum tzere *unicornium* — ראמים *unicornium* vel *bubalorum*, Kenn. 1, 30, 36, 39, 43, 74, 76, 93 marg., 94, 97, 117, 131, 133, 137, 153, 155, 158, 170, 188, 206, 224, 245, 249, 250, 253, 602, 681, nunc 216, mei 1, 2, 31, 32, 63, 186, 260, 276, 350, 368, 373, 380, 386, 403, 490, 596, 613, 615, 632, 670, 672, 681, 748, 814, 829, 955, primo 204, 412, 554, 579, 612, 645, 683, 954, ad marg. 319, Biblia Sonc., Brixiensia, Psalt. Basil. 1516, Octapl. ejusdem anni, Polygl. Colon. 1518, Machazor utrumqne Sonc. sec. xv, Lxx, Vulg., Arabs, Hieronymus. Utramque lectionem Chaldaeus connectit. Confer. Michaëlis *Bibl. or.* Tom. XII p. 128, et Diederichs *Spec.* p. 5.

XXII 27 לבבכם *cor vestrum* — לבבם *cor eorum*, Ken. 76, forte primo meus 954, Syrus. Sic etiam cum suff. 3 pers. Lxx, Vulg., Arabs, sed in plur. *corda eorum*. Qui Polyglottis utuntur, notent hic mendum lat. vers. Targum quod legit לבכון, non *cordis eorum*. Aptius sane cohaeret suffixum 3 pers., ut in praecedentibus, illudque praefert Houbig. in h. l.

XXII 28 לפניך *coram te* — לפניו *coram eo*, Kenn. 37, Lxx, Syrus, Vulg., Arabs, Hieronymus, Houbig.

XXII 29 ומושל *et dominans*. Plures defect. ומשל. Editiones quae ita legunt, inter quas Biblia Mantuana cum Norzii notis, auctoritatem habent hispanicorum meorum codicum 33, 37, 187, 209, 224, 256, 275, 304, 346, 510, 576, 782, 941, sicque videntur legisse Lxx, qui vertunt *et dominabitur*.

XXII 30 ונפשו *et animam ejus* — ונפשי *et animam meam*, vel *anima mea* Kenn. 373, forte 235, videtur primo meus 864, Lxx, v, vi, vii editio Graeca, Syrus, Arabs communis et Maroniticus, Vulgatus, sicque Houbigantius *Notae crit.* Tom. II pag. 15, Michaëlis *Bibl. or.* Tom. XII p. 130, Xav. Matthaei *Salmi trad.* Tom. VII

pag. 44. Posterius ו sup. ras. Kenn. 180, 242. Pro אכלו Psalt. 1477 יאכלו,

Ibid. לא *non* — לו *illi*, Ken. 328, primo meus 645, Lxx, Aquila, Syrus, Vulg., Arabs communis et Maroniticus, Houbig., et Michaëlis. Symmachus et Theodotio vel non legerunt, vel legerunt לו.

Ibid. חיה *vivificabit*. Kenn. 328 forte primo יחיה. In Kal *vivet* citati omnes interpretes, ac praeterea Symmachus, Theod., Hieronymus.

XXII 31 זרע *semen* — זרעי *semen meum*. Ita corr. in Kenn. 379, ut legunt Lxx, eosque secuti Vulg., Arabs, Houbig., qui tamen videntur potius jod sequentis vocabuli cum hoc conjunxisse ac legisse זרעי עבדני.

XXIII 4 שבטך *virga tua*. Kenn. sex שבתך *sedes tua*, mei decem, 36, 39, 204, 640, 670, 867, primo 31, 595, 609, 683, ac Psalt. memb. 12. circa an. 1477. Sed veteres omnes per ט.

XXIII 6 ושבתי *et revertar* – בשבתי *cum habitavero*, primo meus 31, et Targum. Reliqui etiam interpretes a ישב *habitando* deducunt.

XXIV 1 לדוד מזמור *Davidis Psalmus*. Meus 645 primo מזמור לדוד *Psalmus David*.

XXIV 3 במקום *in loco* — בהר *in monte*, primo meus 380, et Syrus.

XXIV 4 נפשו *animam suam* — נפשי *animam meam*. Kerì in textu sistunt codices non pauci utriusque collationis, etiam hispanici, ut mei 256, 516, 632, 941, primo 196, et editi, ut Biblia Soncinensia, Brixiensia, Complutensia, Agiogr. Neapol., Psalt. memb. 12. circa ann. 1477, Basil. 1516, Colon. 1518, Isn. 1542. Sed pessima haec est masoretharum, si eorum quidem est, emendatio, quam contextus rejicit et est contra fidem omnium versionum. In multis codicibus textualis lectio est נפשו per cholem sine ullo Kerì et Chediv. Sic ex meis 32, 554, 645, 670, 910, aliique, inter editos Biblia Ven. 1766, Psalt. Basil. 1547, et alterum sine an. et loco, quod videtur Isnae impressum. Praeter vetustas omnes versiones ita legunt Berescith rabbà, Scemoth rabbà, Devarìm rabbà, Medras sochèr tov, autor Akidà, Albo in Ikkarim, Elias levita in Masoreth. R. Jacob ben Chaiim notat in Masora hoc Kerì non numerari, ac Norzius aperte definit esse mendosum: ואין ספק כי הוא טעות סופרים *nec est dubium quin illud sit mendum scribarum*. R. Elias Levita in correctionibus *Libri radicum* haec habet: » Multi putant scribi נפשו, et legi נפשי, et non est nisi vau minusculum, ac lectio vocis est juxta punctationem ejus נפשו ». Non aliter sentiunt editores nonnulli Bibliorum Venetorum. In Bibliis Ven. 1678 not. ad marg. כן צריך להיות נפשו ו קטנה כי כן נמסר ואינו קרי וכתיב Sic esse debet נפשו *cum vau parvo*, *quia sic traditum est*, *nullumque habetur Kerì et Chediv*. In textu autem Biblia haec legunt נפשו, non נפשי, ut notat Henricus Michaëlis in notis ad Biblia Halensia. Paullo aliter Bibl. Ven. 1690: כ"צל נפשו ו' קטנה ואינו ק' וכתיב *Sic legendum* נפשו *cum vau minore sine Kerì et Chediv*. Biblia Ven. 1730 ad marg.: נפשו ו' קטנה ואינו קרי וכתיב כפי המסרה אבל לפירוש הזוהר אינו כן. *In vau minusculum*, *nec ullum hic extat Kerì et Chediv juxta Masoram*, *sed juxta Comm. Zoar ita non est*. Hanc

notam non .modo repetunt Biblia Veneta 1739, sed in textu ipso vau minusculum legunt. Praecedentes editiones vau ordinarium omnes retinuerunt solo chirech abjecto. Aben Esra scribit נפשי et legit נפשו, sicque codices aliqui, inter quos meus 1.

XXIV 6 פניך יעקב *facies tuas, o Jacob* — פניך אלהי יעקב *facies tuas, Deus Jacob*, Kenn. 38, 201, Syrus, Houbig., Lowthus, Kohlerus. Lxx, Vulg., Arabs *facies Dei Jacob*. פניך primo omissum in meo 828, in Ken. 379 יעקב. Plures in textu דורשיו cum Psal. 1477, et Octaplo 1516.

XXIV 9 ושאו *et elevate* — והנשאו *et elevamini*, Kenn. 133, 156, 328, 598, primo 249, forte 180, 201, meus 554, Lxx, Syrus, Chaldaeus, Vulg., Arabs, Houbigantius, Dathius. V. 10 זה deest in Kenn. 224. Conf. Doederl. pag. 87.

XXV 2 אלהי vel ad finem 1 versus amandandum, vel legendum post בך, ut 2 versus incipiat a ב. V. Capellus, Houbig., Michaëlis, Venema, Knappius, Dathius. V. 4 codices nonnulli cum Bibl. Sonc. et Brix., Psal. Basil. 1516 et Colon. 1518 וארחתיך *et semitas tuas*.

XXV 5 אותך *te* — ואתך *et te*, Kenn. 39, 541, 625, meus 683 ex prima manu, Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs. Gravissima notatuque dignissima lectio, quam recipere nullus dubito, nec dubitat Kennicottus in *Diss. gener.* p. 114. Ea enim restituit versum 6 incipientem a ו, qui in hoc Psalmo alphabetico ob exiguam hanc transpositionem vau desideratur.

XXV 19. In Ken. 74, 97, 133, omittitur repetitus hic versus incipiens a ר. Versu praecedenti nullus pro ראה legit קראה, ut Venema et Michaëlis, vel aliter deficientem litteram ק restituit.

XXVI 7 לשמע *ut audire faciam*, vel *annuntiem* — לשמוע *ut audiam*, primo mei 34, 645, Psalt. 1477, Lxx, Vulg., Arabs, Rabboth. Ita in Kal, sed defective לשמע bini alii ex meis, 570, 874, et ex ms. collatione Oberlini Ken. 148. Conf. Marcus Marinus *Com.* in h. l., et Capellan. *Mare rabbin. infidum* cap. VII pag. 315 ed. Crenii. V. 8 pro ביתך meus 31 primo קדשך *sanctitatis tuae*. Utrumque Targum.

XXVII 3 יירא *timebit* — אירא *timebo*, Kenn. 125, 147, 150, 206, 210, 224, 227, 245, mei 386, 554, primo 270, 350.

XXVII 7 וחנני *et miserere mei*. Vau copul. omittunt multi codices cum utroque Psal. 1477, utroque Machazor Sonc., Lxx, Syro, Vulgato.

XXVII 13 לולא *Nisi*. Deest in K. 117, 142, 309, ex prima manu in meis 368, 874, in Lxx, Aquila, Symmacho, Syro, Vulg., Arabe. Conf. Lilienthal. pag. 380, Doederlein *Schol. V. T.* pag. 87, Michaëlis *Bibl. or.* Tom. XII pag. 135, Kohlerus in *Repert. or.* Tom. V p. 43.

XXVIII 4 כמעשה *juxta opus* — כמעשי *juxta opera*, Kenn. 139, 173, Lxx, Chald., Vulg., Syrus, Arabs.

XXVIII 5 פעלת *opera* — פעלת *opus*, cod. mei 368, 379, 380, 596, 609, 670, 910, 955, primo 2, 683. Sequitur aliud sing. מעשה.

Ibid. מעשה *opus* — מעשי *opera*, Kenn. 139, primo meus 446, Lxx, Chald., Vulg., Arabs.

XXVIII 8 למו *ipsis* — לעמו *populi sui*, Kenn. 39, 43, 153, 245, 562, 607, primo 455, primo meus 683, Lxx, Syrus, Vulg., Arabs. Sic Michaëlis *Bibl. or.* Tom. XII p. 138, Doederlein cit. l., et Dath. *Ps.* p. 94.

XXIX 1 אלים *deorum*, alii *arietum* – אילים *arietum*, vel *magnatum*, Kenn. 19, 173, 188, primo 171, 318, mei 196, 260, 781, primo 380. Alii אלם, ext. 129 אלהים. V. 7 חצב *succidens*, meus 579 primo יחצב *succidet*.

XXIX 10 לעלם *in seculum*. Meus 34 primo עלם ועד. Targ. לעלמי עלמין.

XXX 4 Kennicottiani ac mei complures in textu מירדי.

XXX 8 להררי *monti meo* — להדרי *decori meo*, Kenn. 73, vid. 97, Lxx, Syrus, Vulg., Arabs. Ita Houbig. et Michaëlis, hancque lectionem valde probabilem judicat Doederlein in h. locum. Symm. לדורי, Kenn. 99 primo לדרו. V. 9 ואל יהוה. Plures mss. et editiones ואל אדני.

XXXI 3 היה *esto* — יהוה *Domine*. Variam hanc lect servant ad marg. Biblia Ven. 1518, in App. Basileensia 1536 et Psal. Bas. 1538. Utrumque יהוה היה meus 683.

XXXI 4 ולמען שמך *et propter nomen tuum*. Addit יהוה *Domine* Kenn. 150, et Syrus.

XXXI 7 שנאתי *Odi* – שנאת *Odisti*, Kenn. 170, Lxx, Syrus, Vulg., Arabs, Houbigantius, Dathius.

XXXI 10 בכעס *in indignatione* — מכעס *prae indignatione*, Kenn. 38, 39, 97, 131, primo, ut videtur, 74 mei 368, 632, 814, primo 596, 706, bis utrumque Machazor Sonc., Chaldaeus, Arabs.

XXXI 20 טובך *bonitas tua* — טובך יהוה *bonitas tua, Domine*, Kenn. 39, primo mei 34, 276, Lxx, Vulgatus, Arabs.

XXXI 22 כי הפליא *quia mirificavit* — אשר הפלא *qui mirificavit*, Kennic. 40, 74, 97, primo meus 34, Symmachus, Syrus.

XXXI 23 נגרזתי *succisus sum* — נגזרתי communiori verbo Kenn. 73, 142, 158, 206, 216, 245, 602, mei 31, 572, 640, 864, primo 350, 683, 706, nunc 954. Dele ex Kenn. Bibliis cod. 260, seu Biblia Soncinensia, quae collatis etiam plur. exemplaribus habent נגרזתי, verbum quod in solo hoc Psal. loco occurrit. Mei 681, primo 446 נגרשתי.

XXXI 24 כל חסדיו *omnes pii ejus*. Deest כל *omnes* in cod. meis 31, 34, 367, in omnibus ex prima manu, et in Syro.

XXXII 2 לא יחשב *non imputabit*. Cod. meus 405, et ex prima manu 596 אשר לא יחשב *cui non imputabit*, expresso relativo, quod supplent omnes veteres.

XXXII 3 בלו *inveteraverunt* — כלו *consumpta sunt*, Kenn. 37, 43, 147, 170, 328, 355, 379, 403, 454, 497, forte 249, 471, mei 277, 517, 570, 595, 670, 681, 778, primo 350, 706. Refert et Psalt. Basil. 1538 in *Catal. var. lect.* Pro בשאגתי Kenn. tres בשאתי, meus 31 primo בשגאתי.

XXXII 4 נהפך *immutatus est*. Ken. 1 addit לבי *immutatum est cor meum*. Pro לשדי בחרבוני *humor meus in siccitates*, cod. meus 379 primo לשדים חרבוני *humores exsiccaverunt*, vel *desolaverunt me*. In meo 380 deerat

לשדי, et 572 primo legebat חרבוני. Meus 380 primo כחרבוני per כ *sicut siccitates* ut legit Symm., et Chaldaeus.

XXXII 5 עלי *super* — עלי *super me*, vel *adversum me*, cod. mei 670, primo 681, Lxx, Symmachus, Vulg. Ita Capellus et Houbig., sed confer. Buxt. *Anticr.* pag. 555, et Kohlerus. Psal. 4. 1477 על, variatio a Kenn. ac Tychsenio omissa.

Ibid. פשעי *praevaricationes meas* — פשעי *praevaricationem meam*, cod. mei 218, 368, 645, 670, primo 2, 596, ex Lilienthalio Kenn. 224, seu Regiom. 2, Lxx, Symmachus, Vulgatus, Arabs, Hieronymus.

XXXII 9 תהיו *sitis* — תהי *sis*, Kenn. 40, 206. Antecedit *docebo te*, unde Houbig. praefert sing. lect. תהיה. Pro כל Kenn. 155, meus 31, primo 554 habent כל.

XXXIII. Pars Psalmi praecedentis in Ken. 74, 97, 133, 137, 210, 245, 541, 571, meis 670, 879.

XXXIII 3 שירו לו *Cantate ei* — שירו ליהוה *Cantate Domino*, Kenn. 1, 39, primo 180, mei 31, 670, primo 204, 256, 367, 874, et Targ.

XXXIII 14 שבתו *habitationis suae* — קדשו *sanctitatis suae*, Kenn. 147 et Arabs.

XXXIII 18 עין *oculus* — עיני *oculi*, primo meus 954, Lxx, Syrus, Vulg., Arabs.

XXXIV 1 *Abimelech*. Nullus *Achimelech*, ut Vulg. Sed Sixtina editio ac fere omnes codices latini legunt *Abimelech*. Conf. Bukentopius. Sic cod. meus 938. In 650 deest titulus Psal.

XXXIV 6 הביטו *Respexerunt* — הביטו *Respicite*, cod. mei 94, 310, 403, 536, 595, 779, 802, primo 32, Machazor Sonc. 1486, Machazor alt. Sonc. sec. xv, Aquila, Symmach., Syrus, Hieronymus, favetque contextus. V. Doederl. *Schol.* pag. 90, et Dath. *Psalmi* p. 109. In imper. etiam Lxx, Vulg. et Arabs, sed mutato verbo *Accedite*, הגישו.

Ibid. ופניהם *et facies eorum*. Novum versum incipientem a vau, qui in hoc Psalmo alphabetico juxta hodiernam interpunctionem deest, ab hoc verbo inchoant bini ex meis codicibus, 441, 465. In Bibliis Complutensibus non quidem duo puncta, sed unum tamen ante ופניהם appositum. Nullus ופניכם.

XXXIV 11 כפירים *leones* Kenn. 145 forte כבירים *potentes*, ut legit Houbig. ratus non aliter veteres omnes, si Chaldaeum excipis, legisse, qui habent *divites*.

XXXIV 21 שמר *Custodit* — שמר יהוה *Custodit Dominus*, Kenn. 148, primo meus 554, cod. Alex., Lxx, Vulg., Arabs.

XXXV 1 יריבי *litigatores meos* — ריבי *litem meam*, Kenn. 17, 40, 74, 80, 97, 133, 147, primo meus 551, et Syrus.

XXXV 2 בעזרתי *in adjutorium meum* — לעזרתי per ל Ken. 1, 37, 39, 93, 117, 131, 142, 157, 201, 216, 227, 249, 602, a me collati 475, primo 454, mei 276, 368, 379, 386, 466, 613, 632, 640, 677, primo 275, nunc 414, 683, 829, ext. 3, 17, 21. V. Diederichs p. 7.

XXXV 7 חפרו *foderunt* — חרפו *exprobraverunt*, Ken. 35, primo meus 572, Lxx, Vulg., Arabs.

XXXV 12 שכול *orbitatem*. Per sin *favorem*, *studium*, ut vult Doederlein

Schol. pag. 91, cod. mei 379, 670, primo 632, nunc 263, Machazor Sonc. sec. xv sine anno. Multi defect. שׂכל.

XXXV 16 לעגי *subsannantes* — לעגו *subsannarunt*, Kenn. 166, Lxx, Vulg., Arabs, Starckius, Doederlein. Pro בחנפי cod. meus 706 primo כחנפי.

XXXV 24 כצדקך *secundum justitiam tuam*. Pauci בצדקך *in justitia tua*, ut Kenn. 40, 133, 156, 166, primo 156, mei 706, 865, primo 304, alii כצדקתך foem., ut Kenn. 17, 37, 73, 92, 125, mei 186, 337, 670, primo 2, 40, 612, 645, Psalt. Octapl. 1516. Per ב בצדקתך forte Kenn. 97, 245, vid. primo meus 596, Machazor utrumque Sonc. sec. xv. Psal. 1477 כצדותך, non forte כצדקתך, ut habet Kennicottus, quamquam ו pro ק, hocque verbum pro כצדקתך irrepserit.

Ibid. ישמחו לי *supergaudeant mihi*. Biblia Sonc. ac Kenn. 253 בי *in me*.

XXXV 25 Multi נפשינו plene, vel plur. *animabus nostris* cum Bibl. Sonc., Brix., Neap. Agiographis, aliisque editionibus. Alii ואל יאמרו secundo loco cum iisdem Agiog. Neap. et utroque Machazor Sonc.

XXXVI 2 לבי *cordis mei* — לבו *cordis ejus*, Kenn. 649, forte 36, mei 667, 867, Lxx, Syrus, Vulg., Arabs, Hieronymus. Praeferunt Houbig. in h. l., Michaëlis *Bibl. or.* Tom. XII pag. 144, Doederl. *Schol. V. T.* pag. 91, Knappius in h. l., Schulz *Lex. heb. Cocc.* Tom. I pag. 723, Xav. Matthaei *Salmi trad.* Tom. VII p. 182 ed. Taur., Dathius *Psalmi* pag. 118.

XXXVII 1 אל תקנא *ne zelaveris*. Plures ואל cum edit. nonnullis antiquis.

XXXVII 6 ומשפטך *et judicium tuum* — ומשפטיך *et judicia tua*, Kenn. 1, 2, 4, 19, 35, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 67, 73, 74, 76, 80, 92, 93, 97, 99, 101, 117, 118, 125, 128, 133, 144, 145, 147, 148, 156, 157, 158, 166, 170, 173, 175, 176, 188, 192, 206, 208, 215, 216, 220, 222, 224, 225, 226, 227, 249, primo 3, 139, 171, 318, forte 142, nunc 326, a me collati 454, 456, 475, mei 1, 2, 4, 36, 38, 39, 40, 89, 186, 187, 204, 209, 215, 218, 224, 231, 244, 249, 256, 263, 270, 277, 287, 319, 343, 346, 368, 369, 379, 380, 385, 386, 413, 446, 490, 517, 551, 553, 564, 570, 572, 595, 596, 609, 612, 613, 615, 628, 632, 640, 644, 667, 670, 672, 677, 681, 696, 706, 775, 779, 824, 828, 829, 846, 864, 865, 867, 873, 874, 899, 953, 954, 992, primo 3, 31, 37, 304, 350, 414, 518, 554, 579, 645, 683, 782, 879, 941, exteri meae collationis 1, 3, 4, 7, 16, 17, 20, 22, 28, 29, 46, primo 2, Biblia Brixiensia, Pisauren. 1517, Veneta bina 1518, Ven. 1521, Munsteri tria 1534, 1536, 1546, Rob. Steph. in 4., Ven. 1566, Hutteri 1587, Witteberg. 1587, Veneta 1615, Amstel. 1639, Nissel. 1662, Veneta 1678, Veneta 1690, Amstel. Torresii 1705, Ven. 1730, 1739, 1743, 1766, Pisana 1781, Agiogr. Neapol. 1487, Thessal. 1515, Ven. 24., Psalterium 4. 1477, Psal. 12. circa 1477, Neapol. 1491, Brixiense 1494, Basil. 1516, Polygl. Colon. 1518, Polyglot. Basil. 1518, Venetum

1519, Thess. 1522, Ven. 1524-25, Lugd. bina 1530, Lips. 1533, Basil. 1538, Isnae 1542, Basil. 1547, Basil. Trigl. 1548, Rom. 1581, Thess. 1584, Ven. cum Com. Sphorni 1586, Ven. cum Com. Aramae 1590, Harm. Hutteri 1602, Ven. cum Com. Alsek 1605, Amstel. 1635, Veron. 1644, Amst. 1644, Ven. 1690, Ven. 1704, Amst. 1708, Hanov. 1712, Francof. M. 1712, Ven. 1717, Jesnitzii 1721, Ven. 1725, Ven. 1734, Ven. 1736, Ven. 1738, Sulsb. 1749, Ven. 1756, Taur. 1760, Pisan. 1779, Liburn. 1780, Mant. 1781, Syrus, Arabs. משפטך primo Kenn. 82, Psalt. Octapl. 1516.

XXXVII 13 כי יבא *quod veniet* — כי בא *quod venit*, Kennic. 156, mei 640, 696, primo 645, 683, primo ext. 29.

XXXVII 14 ישרי דרך *rectos via* — ישרי לב *rectos corde*, Kennic. 4, 38, 73, 74, 97, 201, 206, 249, 531, sup. ras. seu primo 130, 246, 356, 405, 494, mei 670, primo 31, 33, 954, nunc ad marg. 380, Lxx, Vulg., Arabs. Pro praecedenti קשתם *arcum suum* Psal. 1477 legit רשתם *rete suum*, aperte, non forte, ut notant Biblia Kennic., sicque Psalt. alterum memb. in 12. circa eundem annum editum.

XXXVII 20 בעשן *in fumo* — כעשן *sicut fumus*, Ken. 38, 39, 40, 73, 76, 80, 125, 131, 145, 150, 156, 170, 201, 207, 216, 373, 403, 477, 498, 499, 530, 531, 538, 562, 598, 607, 623, primo 4, 156, 245, 249, 301, forte 147, 476, 540, mei 2, 4, 36, 38, 186, 304, 368, 379, 554, 596, 672, 681, 683, 706, 864, 874, primo 32, 34, 196, 350, 551, 645, Psalt. Rom. 1581, Lxx, Syrus, Vulg., Arabs, quibus Beza, Pagninus, Piscator, Dathius, aliique adstipulantur. Vers. 28 nullus עלם sine ל praefixo, ut alphab. ordo postulat, vel עולם נשמדו, quod supplent Lxx juxta cod. Alex., Symmachus, Vulgatus post לעולם ישמרו *in aeternum conservabuntur*. *Injusti punientur*. Quae posteriora verba ob praecedentium affinitatem facile potuerunt excidere, et reapse excidisse Houbigantius et Dathius opinantur. Minus accurate cod. Vatic. Lxx *ἄμωμοι Immaculati* pro *ἄνομοι*.

XXXVII 39 ותשועת *Salus vero* — תשועת *Salus*, Kenn. 100, 606, nunc 295, primo meus 34, Syrus, Arabs. Sic postulat ordo alphab., ut versus incipiat a littera ת.

XXXVIII 2 ובחמתך *et in furore tuo* — ואל בחמתך *et ne in furore tuo*, Kenn. 37, 147, 216, 227, mei 39, 874, primo 31, 231, 350, 551, 828, 829, 953, ac versiones omnes. Praefert Starckius *Dav. Carm.* Tom. I pag. 107.

XXXVIII 4 אין שלום *non est sanitas* — ואין *et non est sanitas*, Ken. 147, 156, 245, mei 249, primo 32, 380, Psal. Tubing. 1512, Syrus, Arabs.

XXXVIII 9 ונדכיתי *et enervatus sum*. Bibl. Sonc. ונדכאתי, sicque Ken. quatuor, mei 572, 670, primo 256, 879.

XXXVIII 13 וינקשו *Et tetenderunt laqueos* — ויבקשו *Et quaesiverunt*, K. 37, primo 178, mei 706, 758, primo 186, 596, 645, Psal. 4. 1477,

Psalt. 12. circa 1477, Machazor utrumque Sonc. V. 14 Kenn. novem cum meo 645 לא ישמע *qui non audit*, sed contra fid. versionum.

XXXVIII 16 אדני. Kenn. quadradraginta et unus יהוה, ex meis sexaginta et unus, omissis codicibus Machazorim. In meorum numero hispanici 4, 256, 304, 518, 553, 576, 615, 632, 782, 941, ex editis Bibl. Sonc., Agiog. Neap., Psal. Neap. 1491, Tubing. 1512, utrumque Machaz. Sonc.. Eadem varietas v. 23, ubi iterum hispanici, et editi nonnulli adstipulantur.

XXXIX 5 אדעה *sciam* — ואדעה *ut sciam*, Kenn. 4, 37, 38, 39, 73, 97, 131, 133, 145, 147, primo mei 31, 34, 368, 706. Ibid. מה חדל. Mei 350, 380, primo מחדל.

XXXIX 6 כל הבל *omnis vanitas* — הבל *vanitas*, Kenn. 1, 17, 19, 39, 73, 74, 80, 97, 119, 121, 131, 144, 170, 188, 215, nunc 157, 224, primo 532 a me collatus, mei 39, 209, 337, 379, 386, 466, 609, 628, 670, 696, 874, 879, 992, primo 34, 38, 215, 612, 789, nunc 218, 368, ext. 3, primo 29, Agiographa Neapol. 1487, et Thessal. 1515, utraque a Ken. omissa, Psal. Thessal. 1522, Aquila, Symmachus. Syrus vel non legit כל, vel legit כהבל. Posterius כל omittunt Ken. 131, primo meus 683. Pro וחלדי cod. meus 31 primo וחדלי, qui et v. 7 pro יצבר legebat יבצר.

XXXIX 8 אדני. Plurimi יהוה. Ex meis hisp. 209, 224, 256, 270, 304, 414, 518, 782, 941, primo 632, Biblia Brix., Agiographa Neap., Psal. memb. 12. 1477, Basil. 1516, Colon. 1518, Thess. 1522. V. 10 ולא *nec aperui* Kenn. 43, primo meus 31 cum omnibus versionibus.

XXXIX 11 ידך *manus tuae* — ידיך *manuum tuarum*, primo mei 31, 551, Syrus, Arabs. V. 14 השע *Respice*. Kenn. 253, primo meus 874, השב *Converte*.

XL 1 לדוד מזמור *Davidis Psalmus* — מזמור לדוד *Psalmus Davidis*, Ken. 73, 74, 97, 117, 133, 156, 224, 249, 253, mei 209, 554, 595, 640, 778, primo 368, 706, 864, nunc 256, et Biblia Sonc.

XL 2 יהוה *Dominum*. Praeponunt אל *ad* Ken. 1, 4, 38, 73, 74, 97, 133, 148, 170, primo 118, nunc 224, mei 34, primo 32, 683, 864, nunc 337, Agiogr. Neapol., utrumque Machaz. Soncin. V. 3 היון cod. meus 865, et Psal. sine an. et l. typis Isnensibus.

XL 6 אלהי *Deus meus*. Ken. 133, et Syrus אלהינו *Deus noster*. Pro אלינו Psal. Octapl. 1516 אלנו. V. Michaëlis in *Coll. crit.* et *Biblioth. or.* T. XII pag. 150.

XL 11 לקהל *coetui* — בקהל *in coetu*, Kenn. 1, 37, 73, 93, 97, 131, 133, 147, 148, 158, 170, 188, 198, 201, 206, 245, 253, primo 249, 250, forte 74, a me collati 456, 471, nunc 474, cod. mei 39, 337, 368, 466, 553, 670, 681, 829, 865, 879, 955, primo 2, 231, 380, 683, nunc 706, ext. 3, 33, Biblia Sonc., Brixiensia, Psal. Neap. 1491, Basil. 1516, Polyg. Colon. 1518, utrumque Machaz. Sonc., Aquila, Theodotio, Sym., Chaldaeus. Reliqui *a coetu*. V. 12 ואתה *Et tu* Kenn. 147, primo 250, meus 670

cum Lxx, Syro simpl. et Hexapl., Vulg., Arabe. Pro תכלא Kenn. decem תכלה, ac totidem mei, 32, 204, 277, 640, 645, 670, 865, 954, primo 368, 879.

XL 15 יחד *simul*. Abest a Kenn. 37, 101, a Symm., Syro, a Psal. parall. Lxx 2. Alii יחדו cum Machaz. Sonc. 1486. יחדיו Machaz. Sonc. sine anno.

XL 16 ישמו *Desolentur* — ישבו *Revertantur*, Psalt. Octapl. 1516, et Psal. Lxx 4.

XL 17 יאמרו *dicent* – ויאמרו *et dicent* Ken. 1, 30, 37, 39, 43, 76, 80, 93, 117, 121, 131, 145, 147, 148, 156, 157, 158, 160, 166, 170, 173, 188, 192, 201, 206, 215, 216, 220, 222, 224, 225, 226, 227, 240, 245, 249, 250, 598, 602, primo 118, nunc 157, 198, mei 1, 3, 4, 32, 38, 112, 186, 209, 244, 263, 277, 287, 337, 367, 368, 369, 379, 380, 386, 414, 579, 595, 613, 615, 632, 644, 670, 681, 696, 706, 758, 778, 824, 829, 831, 846, 874, 941, 953, primo 31, 34, 231, 350, 412, 510, 554, 645, 667, 683, 828, 879, nunc 2, 341, 572, 609, 732, 864, ext. 38, Biblia Sonc., Brixiensia, Antiqua sine an. et loco, Pisaur. 1517, Veneta utraque 1518, Veneta 1521, Munsteri omnia 1534, 1536, 1546, Rob. Steph. 4., Ven. 1570, Hutt. 1587, Nissel. 1662, Agiog. Neapol., Thessal. 1515, Veneta 24., Psalt. 4. 1477, alterum 12. circa 1477, Basil. 1516, Polygl. Basil. 1518, Ven. 1519, Ven. 1524–25, Lugd. utrumque, Quadruplex et Sextuplex 1530, Lips. 1533, Isn. 1542, Basil. 1547, Basil. Trilingue 1548, Witteb. 1566, Thess. 1584, Ven. cum Com. Sphorni 1586, Ven. cum Com. Aramae 1590, Harm. Hutt. 1602, utrumque Machaz. Sonc. sec. xv, Lxx, Chald., Syrus simpl. et Hexapl., Vulg., Arabs. Conf. *Spec. cod. Syr. Hexapl.* in *Diatriba* praefixa, Michaëlis in *Coll. crit.*, Lilienthalius, Diederichs, et Doederlein *Schol.* in h. l., qui lectionem hanc anteponit, sed non accurate pro ea citat Justiniani Psalterium. Ibid. יגדל אלהים, ut in Psal. Lxx parall., Ken. 92. V. 18 אדני. Plures codices et editiones יהוה.

XLI 3. Plurimi in textu ואשר cum utroque Psalt. 1477.

XLII 3 לאל *ad Deum*. Omittit K. 145, Syrus, Arabs.

Ibid. ואראה *et apparebo ante faciem* — ואראה in kal *et videbo faciem*, cod. mei 337, 368, 670, 864, 879, primo 34, 380, 683, Regiom. 2 apud Lilienth. p. 382, Agiographa Neapol. 1487, Psalt. Rom. 1581, Chald., Syrus, Hieronymus. Lectio ex Osiandri sententia rectior, et ex contextu sane planior ac praestantior. Brunsius pro ea affert Biblia Hal. Simonis 1767 in *Notis crit. Kenn. in Ps.* p. 91. Prior editio Simonis 1752, quae ad manus est, habet ואראה per tzere et sceva, ut bini ex meis codicibus, 218, 570. Nullus לפני.

XLII 4 באמר *in dicendo* – באמרם *dicentibus illis*, Kenn. 76, 188, mei 644, 874. Syrus et Arabs *cum dicebant*.

XLII 5 אדדם *progrediar cum eis* — אדרם *magnificentiae eorum*, vel *magnatum*, Ken. 3, 35, primo 117,

videtur 36, 377, mei 644, 899. Ita per ר Lxx, Syrus, Vulg., Arabs, quibus et Chaldaeus addi potest, nisi malis eum utramque lectionem conjungere. Ita Calmet *Diss. in text. Psal.* Tom. IV *Comm.* p. 31, Kenn. *Notae crit. in Psal.* pag. 11 et 13, Bruns. *Not.* in h. l. ib. p. 96. Pauci אודם, nullus אודה cum Doederleinio, nullus ותודת in statu regiminis.

XLII 6 ותהמי *et tumultuaris* — ומה תהמי *et quare tumultuaris*, vid. primo Kenn. 121, primo mei 368, 596, codex unus Anglicanus apud Brugens. *Not.* pag. 119, Lxx, Symmachus, Syrus, Vulg., Arabs, Hieronym. Ita repetit Chorus v. 12. et XLIII 5, unde veram hanc lectionem esse colligit Kenn. *Notae crit.* p. 15.

XLII 6, 7 פניו : אלהי *vultus ejus. Deus meus* — פני ואלהי *vultus mei et Deus meus*, Ken. 80, forte 39, 404, nunc 147, cod. Alex. Lxx, Syrus, Vulg., Arabs. Cum cod. Alex. congruit Veronensis a Blanchinio editus, et Psal. Graec. Ven. 1534, quod apud me extat, item versio Aethiopica ac Persica in 2 mss. Huntianis apud K. *Notae crit.* p. 15. Hanc litterarum divisionem postulat, vel saltem confirmat repetitio commatis 12 et XLIII 5. Hinc eam hodiernae anteponunt Calmetus *Diss. in textum Psal.*, Ken. *Notae crit.* p. 15, Bruns. ib. p. 102, Doederlein *Schol. V. T.* p. 94, Oberlin *Miscell. litter.* pag. 92, Michaëlis *Biblioth. or.* Tom. XII pag. 152, Dathius *Psalmi* p. 144. Cod. Vat. Lxx legit *vultus mei*, *Deus meus*, omisso *et*, cumque eo congruunt quidam latini. V. Hieron. *Epist. ad Sun. ac Fret.* et Brug. *Notat.* pag. 118.

Ibid. אזכרך *memor ero tui*. Kenn. 80 addit יהוה *Domine*, ut cod. Alex. Lxx, Veronensis, latinus Bodlejanus, et Psalt. Rom. apud Kenn. cit. *Notae* pag. 16.

Ibid. וחרמונים *et Chermonim*. K. 39 וחרמון *et Chermon* in sing., ut Syrus et Arabs, cod. lat. Bodlejanus, Psalt. Rom., et Gallic., et bini codices Persici ap. Kenn. cit. l.

XLII 9 לאל חיי *Deo vitae meae* — לאל חי *Deo vivo*, Kenn. 4, 30, 39, 40, 76, 145, 148, 224, 245, forte 74, nunc 156, mei 379, 670, 683, 696, 779, primo 31, 34, 350, 572, nunc 595, Syrus. Ac lectionem hanc restituit corrector in codice Cassellano, et in Erfurt. 1, notans solum kametz, חָי. V. Michaëlis *Bibl. or.* Tom. I pag. 183, Tom. III p. 237, et XII pag. 152, et Diederichs *Spec. codd. Erfurt.* pag. 9. Nonnulli codices שירו per ו, et pro תפלה Kenn. quatuor cum meo 31 תהלה.

XLII 10 שכחתני *oblitus es mei* — זנחתני *rejecisti me*, Kenn. 37, primo meus 31. Petitum ex Psal. XLIII 2, unde etiam desumendum אתהלך, quod pro אלך Biblia Sonc. cum paucis codicibus hic legunt.

XLII 11 ברצח *In gladio* — כרצח *Ut gladius*, Kennic. 30, 73, 133, 598, meus 867, vid. primo 414, Symmachus. Vatablus legisse videtur in suo textu כ, nam notat: *Heb. ut occisio est, vid. quasi gladius*. Ita legunt Hare, Kenn. *Notae cr.* pag. 10, et 18, Doederl. *Schol.* p. 95. Conf. Capellus *Crit. sacr.* p. 834.

XLII 12 ישועת *salutes* — ישׁועַת *salus*, vel *salutare*, cod. meus 670, Lxx, Aquila, Theod., Chald., Syrus,

Vulg., Arabs. ותהמי, ut v. 6, cod. meus 379 cum Psalt. Octaplo 1516.

Ibid. פני ואלהי *vultus mei et Deus meus* — פניו אלהי *vultus ejus, Deus meus*, Kenn. 74, 97, 133, primo meus 31, Chald., Symmachus. Mei 681, primo 379 פניו ואלהי *vultus ejus et Deus meus*, sicque ex Kenn. 37. Meus 572 primo פני אלהי, in 782 Toletano versus hic primo omissus.

XLIII. Pars Psal. XLII in Kennic. 2, 4, 36, 39, 73, 82, 89, 156, 158, 172, 175, 178, 188, 210, 216, 224, 227, 245, 318, 326, 355, 356, 360, 373, 377, 379, 403, 405, 431, 499, 579, 587, 590, 591, 607, 625, 639, in meis 31, 380, 480, 670, 782, 846, 865, 879, 954. Ita Eusebius in Hexaplis, Kenn. *Not. crit.* p. 19, et Doederlein *Schol. V. T.* p. 94.

XLIII 1. Praefigitur titulus לדוד *Davidis* in Ken. 30, 253, 328, primo in meo 551, in Bibliis Soncin., Lxx, Vulg., Syro. ריבה sine ו praefixo Biblia Brixiensia.

XLIII 3 ינחוני *ducent me* — ינחמוני *consolabuntur me*, Kennic. 148, 245, primo meus 879, et Syrus.

XLIII 4 מזבח *altare* — מזבחך *altare tuum*, Ken. 73, 74, 97, 125, et octo codices Hieron. versionis ap. Kenn. cit. l. p. 20. Pro שמחת cod. Kenn. 76 שמחתי *laetitiae meae*.

XLIII 5 פני ואלהי *vultus mei et Deus meus* — פניו אלהי *vultus ejus, Deus meus* Kenn. 74, 133, Chald., Meus 31 primo פניו ואלהי *vultus ejus et Deus meus*.

XLIV 2 בימי *in diebus* — כימי *sicut in diebus*, vel *secundum dies*, K. 80, 156, 160, 245, a me coll. 475, mei 40, 234, 380, 609, 644, 864, 867, primo 34, 350, 706, Psalt. Rom. 1581. V. Michaëlis *Bibl. or.* Tom. III pag. 213. בימידם, quod ob metrum respuit Hare, punctis destituitur in Kenn. 224. Falso notat Lilienthalius pag. 383 omitti a Lxx. V. 4 ואור *et lumen*. Cod. meus 39, et primo 224 באור *in lumine*.

XLIV 9 ושמך *et nomen tuum*, vel *nomini tuo* — ובשמך *et in nomine tuo*, Kenn. 92, Lxx, Symm., Vulgatus. Meus 31 primo בשמך.

XLIV 10 אף *Etiam* — אך *Verumtamen*, Kenn. 121, primo, ut vid., meus 480, Chald., alius in Hexaplis, Hieronymus.

Ibid. זנחת *abjecisti* — זנחתנו *abjecisti nos*, Kennic. 39, 206, 251, meus 874. Suffixum exprimunt Syrus, Chald., Arabs.

Ibid. ולא תצא *et non egredieris*. Addunt אלהים *Deus* Kenn. 17, 37, 227, 252, 694 A, mei 758, primo 31, Talmud Babyl., cod. Alex. Lxx, Vulgatus. Sed ut graeci, ita et latini codices dissident. V. Brugens. *Notat.* pag. 119.

XLIV 11 למו *eis*, vel *sibi* — לנו *nobis*, Kenn. 117, 121, 226, 227, Chald., Syrus, Arabs. V. 12 מאכל. Cod. meus 31 primo למאכל.

XLIV 19 אשרנו *gressus noster* — אשרינו *gressus nostros*, Kennic. 2, 3, 17, 19, 31, 36, 41, 42, 43, 74, 82, 89, 97, 99, 101, 102, 128, 130, 133, 137, 141, 144, 147, 155, 157, 175, 204, 205, 206, 210, 216, 219, 225, 239, 253, 254, mei 1, 4, 32, 33, 37, 38, 39, 40, 186, 187, 193, 196, 215, 244, 249, 270, 275, 276,

319, 341, 343, 346, 369, 385, 386, 413, 490, 509, 517, 551, 553, 554, 572, 576, 613, 633, 670, 732, 758, 775, 779, 782, 789, 829, 910, 940, 941, 942, primo 34, 224, 304, 380, nunc 234, 867, Bibl. Mant. 1742, Agiographa Neap., Psal. Neap. 1491, Psal. Triling. Basil. 1548, Machaz. Soncin. 1486, Lxx, Chald., Syrus, Vulgat., Arabs. V. 23 טבחה *occisionis*. Kenn. 4, ac primo meus 31 לטבחה *ad occisionem*.

XLIV 24 תזנח *deseras* — תשכח *obliviscaris*, primo meus 350, Chald., Syrus. Pro אדני multi יהוה cum Neap. Agiogr., Psal. 1477, ac Mach. Sonc. 1486.

XLIV 27 חסדך *misericordiam tuam* — חסדיך *misericordias tuas*, Ken. 125, Agiog. Neapol., Syrus.

XLV 1 ידדת *amorum* — ידידות per surek *amoris*, cod. mei 4, 337, 551, 670, 874, primo 683, per kibbutz in sing. Erfurt. 1, mei 379, 609. In sing. pleraeque versiones. Lxx et Vulg. *pro dilecto*, Aquila *amicitiae*, Sym. et Theod. *in dilectum*. Hieron. *amantissimi*. Cod. meus 570 ידידותי *amoris mei*.

XLV 5 וענוה *et humilitate* – וענות constr. Kenn. 579, Psal. Oct. 1516, Syrus, Doederlein. ענוה Kenn. 355. A Kenn. 39, 73 abest והדרך, et pro צדק legunt וצדק *et justitia* primo Ken. 131, forte 176, Lxx, Chald., Vulgat., Arabs.

Ibid. ותורך *et docebit te* — ותורתך *et lege tua*, Psal. 4. 1477, Psal. alt. 12. circa eundem annum, et Syrus. V. 7 quidam לעולם, et v. 8 pro אלהים Kenn. 156 יהוה.

XLV 9. Defect. ואהלת Ken. 137, 235, mei 204, 337, sed nullus ואלדות. Pauci וקציעות, Kenn. autem 131 omittit כל cum Lxx, Vulgato, Arabe.

XLV 10 ביקרותך *in pretiosis tuis* — בקרותך *in tectis tuis*, Kenn. 38, 74, 94, 97, 131, 133, 209, 215, 235, 239, 311, mei 38, 193, 204, 244, 249, 276, 277, 287, 369, 385, 412, 480, 517, 615, 775, 829, 921, primo 3, 350, 554, 782, nunc 954, Psal. Octapl. 1516. Ita Doederl. *Schol.* p. 99.

XLV 13 ובת *Et filia Tyri*. Cod. meus 596 בת *Filia*. Sic Lxx nomen hoc cum praecedentibus connectentes *et adorabunt eum filiae Tyri*, Psalt. Romanum ac vetus, graecosque ac latinos codices secuti Patres nonnulli.

XLV 14 כבודה *gloriosa* — כבודה cum mappik vel suffixo *gloria ejus*, cod. meus 670, Lxx, Vulg., et Doederlein *Schol.* pag. 100. Sed in quibusdam latinis graecisque codicibus non legitur *ejus*. V. Brug. *Notat.* p. 124. Ibid. משבצות *ocellaturae* Kenn. 131, et ex prima manu meus 954.

XLV 15 לך *tibi* — לה *ei*, Ken. 173, 602, Arabs. V. 18 יהודוך. Utrumque Psal. 1477 cum Kenn. 38 יודך.

XLVI 1 עלמות *Alamoth*, *virginibus*, vel *cantu virginum* — עלמות *Alemuth* per sceva et surek *adolescentia*, cod. mei 368, 670, primo 551, 828, nunc 570, ext. 33. עלמות *Alamuth* per kametz meus 941.

XLVI 9 מפעלות יהוה *opera Domini* — מפעלות אלהים *opera Dei*, Ken. 17, 19, 30, 38, 39, 42, 74, 80, 82, 93, 97, 117, 118, 121, 125,

131, 133, 145, 147, 156, 158, 172, 178, 198, 201, 206, 219, 222, 224, 238, 245, 251, mei 1, 31, 32, 39, 112, 209, 287, 304, 341, 368, 373, 386, 414, 466, 553, 609, 615, 670, 683, 696, 706, 732, 751, 778, 814, 829, 874, 879, 882, 894, 899, 942, 953, primo 38, 350, 551, 572, 579, 775, 828, 846, nunc 337, 380, 864, ext. 29, 103, Biblia Mant. 1742, Psal. 4. 1477, Psal. 12. circa 1477, Jalkut, Zoar, Medras Esther rabbadì, Agaoth CPoli 1511, Kimchius Com. in Psal., auctor Norà Teiloth, auctor Meir Teiloth, R. Jos. Jabetz, R. Nathan in *Concord. heb.*, et Syrus. Conf. Norzius in h. l. et rationes, quas producit, hujus lectionis a se restitutae. Praeter septem mss. exemplaria sic legentia, Masoram, et judaeorum scripta, citat is etiam mss. codices *Libri radicum*, in quibus pro וראו מפעלות אלהים Kimchius legit חזו מפעלות אלהיכם, producto exemplo nostri Psalmi. Ita sane lego in mss. meis omnibus, ac vetustioribus editionibus hujus libri, videlicet in cod. meis 738, 791, 926, in editione antiquissima litteris majoribus rudibus omnium prima, in Neapolitana 1490, Neapol. altera 1491, et in CPolitana 1513.

XLVII 3 על כל הארץ. Quidam על כל אלהים *super omnes Deos*, sed contra fidem omnium versionum.

XLVII 7 אלהים *Deum* — לאלהים *Deo*, Kennic. 37, 39, 142, 168, 188, 245, mei 350, 379, 510, Agiographa Neap., Machaz. utrumque Sonc., Talmud Babyl. לאלהינו, sicque Lxx, Vulg., Arabs.

XLVII 8 כל הארץ *omnis terrae* — על כל הארץ *super omnem terram*, K. 2, 19, 30, 36, 38, 39, 43, 73, 74, 76, 92, 93, 97, 101, 131, 142, 145, 147, 148, 156, 158, 160, 176, 188, 201, 206, 215, 216, 219, 220, 222, 224, 226, 227, 228, 238, 245, 249, 251, 318, 601, 602, primo 1, 82, 141, 175, forte 42, nunc 133, 157, Kenn. a me collati 231, 242, 404, 425, 428, 431, 455, 474, 475, 484, 495, 500, 532, 535, 538, 539, 540, 541, 559, 562, primo 168, 456, 519, mei 1, 4, 32, 36, 38, 39, 40, 61, 186, 196, 209, 215, 244, 277, 325, 337, 346, 350, 368, 369, 373, 379, 380, 386, 478, 483, 551, 553, 564, 570, 572, 576, 595, 615, 632, 640, 645, 681, 683, 696, 706, 751, 778, 779, 824, 864, 865, 867, 874, 882, 941, primo 31, 33, 34, 37, 204, 224, 231, 304, 319, 341, 414, 466, 579, 612, 613, 667, 879, nunc 187, 413, 518, 732, 828, 942, ext. meae coll. 1, 3, 4, 7, 9, 18, 19, 20, 23, 28, 29, 33, 37, 40, 41, 46, 47, primo 36, 39, 103, Agiogr. Neapolit., Psalt. bina 1477, Psalt. Octapl. 1516, Machaz. Soncin. 1486, et sec. xv, ad marg. Bibl. Ven. 1518, Talmud Babyl., Targ. cod. Barberini, seu Kenn. 471, cod. Pontificii, seu ext. 1, Targum codicum meorum 31, 32, R. Immanuel in inedito Comm., Aben Esra, Kimchius denique Comm. in h. l. Ad indicium variae hujus lectionis circellum hic exhibet Psal. Ven. 1519. Conf. Norzius et *Spec. Pont. cod.* p. 64.

XLVII 9 על גוים *super gentes* — על כל גוים *super omnes gentes*, Ken. 93, primo meus 954, Arabs.

XLVIII 6 נחפזו *pavidi facti sunt*, vel *festinarunt* — נפחזו *futiles*, vel *leves facti sunt*, Kenn. 73, 97, meus 640, et cum nexu ונפחזו primo 31. V. Schulz. ad utramque radicem.

XLVIII 8 ברוח *In vento* — כרוח *Sicut ventus*, Kenn. 133, primo meus 380, nunc 61, versio Castalionis, ac Tigurina in Poli *Synopsi*, Kennicottus *Notae crit.* p. 35 et 38, et Doederlein *Schol.* p. 101. Sed conf. Brunsius cit. *Not. crit.* p. 130, Schulzius ib. p. 198, et Schnurrerus *Animad. Psal.* Fasc. II p. 9. Cod. meus 829 primo ורוח *et ventus*.

XLVIII 11 על קצוי *super fines* — עד *usque ad fines*, Kennic. 38, mei 874, primo 31, nunc 39, Syrus, Arabs. Hieron. *ad extremum*. Cit. cod. meus 39 videtur olim legisse לקצוי.

XLVIII 12 למען משפטך *propter judicia tua*. Addunt יהוה *Domine* K. 222, Lxx, Syrus, Vulg., Arabs.

XLVIII 14 לחילה *ad antemurale* — לחילה cum mappik seu affixo *ad antemurale ejus*, mss. mei cod. 34, 39, 193, 196, 277, 304, 319, 367, 412, 466, 518, 551, 609, 633, 706, 775, 789, 953, Bibl. Sonc., Complutensia, Ven. Lombrosi 1639, Psalt. Oct. 1516, Polyg. Basil. 1518, Thess. 1522, Harmon. Hutteri 1602, Amstel. heb.-hisp. 1671, Lxx, Syrus, Vulg., Arabs, Hieronym., Chaldaeus etiam, sed hic aliter nomen vertens. Favet contextus, ubi reliqua nomina suffixum exhibent.

XLVIII 15 על מות *super morte* — עלמות *in adolescentia*, vel *in seculum*, Kennic. 1, 30, 36, 37, 80, 131, 133, 141, 145, 147, 148, 153, 155, 156, 158, 160, 172, 173, 178, 198, 201, 210, 215, 224, 225, 226, 227, 228, 231, 235, 238, 239, 240, 242, 309, 601, 602, a me collati 240, 425, 431, 456, 471, 474, 475, 512, 532, cod. mei 1, 2, 3, 4, 31, 33, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 60, 61, 62, 186, 187, 196, 204, 215, 218, 231, 234, 244, 249, 256, 263, 276, 277, 287, 304, 337, 341, 343, 346, 350, 367, 368, 379, 380, 386, 412, 413, 446, 466, 478, 480, 509, 510, 517, 518, 551, 553, 554, 561, 564, 570, 572, 576, 579, 595, 596, 602, 609, 612, 613, 615, 632, 633, 640, 645, 667, 670, 672, 677, 681, 683, 706, 758, 779, 782, 789, 828, 846, 847, 864, 865, 867, 873, 874, 879, 899, 942, 953, 954, 997, nunc 490, exteri meae collationis 1, 2, 4, 7, 16, 17, 18, 20, 22, 28, 29, 33, 37, 38, 39, 46, 48, 49, 57, 103, in Bibl. Hal. primo Erfurt. 5, Biblia Soncin., Brixiensia, Antiqua sine an. et l., Pisaurensia 1517, Complutensia, Veneta utraque 1518, Ven. 1521, Munsteri omnia, Rob. Steph. in 4., Veneta 1570, Hutteri 1587, Simonis 1767, Psalterium 4. 1477, Psalt. alt. 12. circa hunc ann., Brixiense 1494, Octaplum 1516, Col. Polygl. 1518, Basil. Polygl. 1518, Ven. 1519, Ven. 1524-25, Lugd. Quadruplex 1530, Lugd. Sextuplex ej. anni, Lips. 1533, Basil. 1538, Isn. 1542, Psalt. sine an. et l. quod videtur Isnae editum, Basil. 1547,

Basil. Trilingue 1548, Ven. cum Com. 1586, Harmonicum Hutteri 1602, Berolinense sine anno, Sulsb. 1749, Rabboth, Lxx, Symmachus, Chald., Vulg., Arabs, Jarchius, Aben Esra, R. Isaias in cod. meo 308, Aben Jachia, Arama, Obadias, Sphorno aliique in eorum Commentariis. Non aliter Aquilam legisse ex Tract. *Meghillà* f. 73 colligit Starckius *Dav. Carm.* Tom. I p. 385. Una etiam voce legunt Michaëlis *Biblioth. or.* Tom. II pag. 216, Houbigantius *Notae crit.* Tom. II p. 33, Kennicottus ac Brunsius *Notae crit. in Psal.* p. 136, Simonis *Lex. heb.* pag. 713, Schulz *Lex. heb. Cocc.* Tom. I pag. 679, Doederlein *Schol. V. T.* p. 101, Starckius *Dav. Carm.* Tom. I p. 29. Sed vetusti interpretes ac recentiores critici sive judaei, sive christiani in vocis significatione dissentiunt. Conf. *Spec. Pont. codicis* pag. 68. עולמות *in secula* primo Kenn. 157, seu Cassellanus. Hoc uno excepto codice reliqui, saltem mei, hodierna masorethica puncta exhibent. Pro עולם Kennic. 238, ac primo meus 31 לעולם cum lamed praefixo. Ken. 37, Lxx et Arabs non legunt אלהים, et meus 350 legebat primo יהוה אלהינו.

XLIX 2 חלד *mundi* — חדל synon. Kenn. 205, videtur primo 42, videtur primo meus 596. Placet Michaëlis *Suppl. Lex. hebr.* pag. 759.

XLIX 8 אח *Fratrem* — אך *Profecto*, Kenn. 148, 171, 224, 235, primo 19, primo mei 39, 609, nunc 379. Praefert Michaëlis cit. l. pag. 758. Bini mei, 670, 683 אף *Etiam*. Multi cum Agiographis Neapolit. ולא יתן, et pro לאלהים *Deo* meus 779 ex prima manu et Arabs אלהים *Deus*. V. 10 plures cum Neap. Agiographis ולא יראה.

XLIX 12 אדמות *terras* — אדמותם *terras eorum*, meus 379, Lxx, Theodotio, Vulgatus, Arabs. Quaedam tamen exemplaria graeca ac latina destituuntur pronomine. V. Brugensis *Notat. in sacra Bibl.* pag. 129. Pro קרבם nullus קברם, ut legunt omnes veteres, Calmetus, Houbigantius, Michaëlis, ac Doederlein.

XLIX 13 נדמו *excisi sunt* vel *similes facti sunt* — נדמה *excisus est* vel *similis factus est*, Kennic. 228, videtur primo 125, primo mei 2, 879, Medras Koeleth rabbadì, Vaikrà rabbà, Moses Kotzensis, ac veteres omnes interpretes in Polyglottis. Conf. Norzius ad h. l., et Kotzensis, qui testatur Chediv esse נדמה et Kerì נדמו. Pro ילין nullus יבין, ut vertunt plerique veteres, maluntque Calmetus, Doederlein, et Dathius.

XLIX 15. Kerì וצורם plurimi codices sive mss., sive editi sistunt in textu. Alii plures מזבול plene. Praeterea viginti tres ex meis codicibus illud legunt sine daghesc in zain, ac proinde praecedens מ non pro praepositione accipiunt, sed pro formativo nominis vel verbi. Sunt autem 4, 34, 244, 256, 287, 368, 379, 551, 570, 572, 596, 613, 645, 670, 681, 706, 829, 864, 865, 874, 879, 899, 953, ex quibus quinque vel sex defective legunt, ceteri plene. Non legunt etiam daghesc Biblia Antiqua sine anno et loco eximiae auctoritatis. Erit ergo *habitaculum illi*, non *ab habitaculo*. Planior lectio, quam ad Pihel etiam, vel Puhal tra-

here potes verbi in Genesi solum occurrentis. *Et forma eorum veterascet in sepulchro domicilio eorum*, vel *ejus*, videlicet *formae corporis*, vel *in sepulchro ab illis inhabitato*. Veteres qui vertunt *a gloria eorum* videntur potius legisse מזבם, quam מכבודם, ut putat cl. Schroederus *Observ. philol. crit. in Psal.* pag. 51. מזבולו Kennic. 4, 76.

XLIX 19 ויודך *et confitebuntur tibi* vel *laudabunt te* – ויודך cum sceva in sing. *et laudabit te*, Kennic. 157, seu Cassellanus, Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs, Michaëlis *Biblioth. orient.* Tom. XII pag. 158.

Ibid. תיטיב לך *benefacies tibi* — תיטיב לו *benefacies ei*, cod. mei 379, primo 828, Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs. Melior sane lectio, quam sequuntur Calmetus *Diss. in text. Psal.* Tom. IV *Comm.* pag. 31, Houbigantius, et Michaëlis cit. l.. Kennic. 156 לו לך nullius auctoritatis, quia priorem lectionem, quae oscitanter exciderat, librarius ipse in continuatione textus emendavit. לך omiserat primo meus 244.

XLIX 21 ולא *et non* — בל *non* Kenn. 38, 131, 147, 694 A, mei 39, primo 31, 683, Psalterium in 4. 1477, Psalt. alterum in 12. circa hunc annum, et Medras Rabboth. לא Kenn. 156, 601.

Ibid. יבין *intelliget* — ילין *pernoctabit*, Kennic. 38, 118, 694 A, 694 C, primo 207, mei 1, 4, 39, primo 34, 553, 683, Psalterium 1477, Psalt. 12. ejusdem anni, latinum ms. Hunnaei apud Brug. *Notat.* pag. 130.

L 3 אלהינו *Deus noster* — אלהים *Deus*, Kenn. 40, 158, primo 160, nunc meus 865, et Syrus tum in Polyglottis, tum in cod. Mediceo. נסערה per ס multi cum Bibliis Sonc., Psalt. 12. 1477, et Octaplo 1516, et v. 4 pro מעל Kenn. 156 ממעל, ut vult Houbigantius.

L 11 וזיז *et bestia* — וזיו *et gloria*, primo Kenn. 73, mei 31, 640, primo 595, Lxx, Vulg., Arabs. Sed hunc significatum habet et זיז. V. 12 תבל *orbis*. Kenn. 117 et Chaldaeus ארץ *terra*.

L 22 אטרף *rapiam* — יטרף *rapiat*, primo meus 350, Lxx, Syrus, Vulgatus.

L 23 יכבדנני *honorificabit me*. Quidam יכבדני cum utroque Psalt. 1477. Delendus hic Kennic. 256, numerus Bononiensi Pentateucho destinatus ac typographico, ut videtur, mendo pro altero intrusus.

Ibid. ושם *et ponentem* — ושׂם per scin *et illic*, codices mei 224, 287, 572, 645, 670, 829, 847, 874, 879, primo 846, in Bibliis Halensibus Erfurtensis 5, Biblia Soncinen. 1488, Brixiensia 1494, Pisaur. 1517, Veneta bina 1518, Veneta 1521, Munsteri omnia, Wittebergensia 1587, seu Hartmanniana 1595, Veneta 1613, Ven. 1627, Lombrosi 1639, Veneta 1678, Ven. 1690, Ven. 1743, Agiographa Sulsb. 1769, Psalt. Octaplum 1516, Basil. 1516, Polyglottum Basil. 1518, Ven. 1519, Ven. 1524-25, utrumque Lugdunense Quadruplex et Sextuplex anni 1530, Basil. 1547, Thessalonicense hebraeohispan. 1584, Venetum cum Comm. Sphorni 1586, Ven. 1598, Polyglottum Noribergense 1602, Ven. 1623, Amstel. Benbeniste sine anno, Amste-

lodamense hebr.-hispan. 1671, Francofurti ad Moen. cum Com. 1712, Venetum 1717, Pisan. 1779, Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs.

LI 3 כחסדך *secundum benignitatem tuam* — כחסדיך plene, vel plur. *secundum benignitates tuas*, meus 847, Biblia Brixiensia, Agiographa Thessal. 1515, Psalterium Basil. 1516, Coloniense 1518, Machazor Sonc. sec. xv. בחסדך *in benignitate tua* Kennic. 76, primo meus 31.

LI 4 הרבה *Multum*. Keri הרב *Multiplica* plures in textu cum duplici Psalt. 1477, Octaplo 1516, Psal. vII Tubing. 1512, et utroque Machazor Soncinensi. V. 5 pro נגדי quidam לנגדי, Kennic. 39, 249, primo 201, mei 874, primo 31, 379, 953.

LI 6 בדברך *in loquendo te* — בדבריך *in verbis tuis*, Kenn. 39, 43, 73, 97, 147, 148, 158, 170, 224, 250, primo 3, 156, mei 94, 224, 325, 332, 350, 373, 526, 554, 640, 667, 670, 847, 882, primo 553, 645, Biblia Brix. a Kennicotto omissa, Pisaurensia 1517, Ven. 1518 ad marg., Agiographa Neapolitana, Thessalonicensia 1515, Psalterium Basil. 1516, Colon. 1518, Venetum 1519, Isnense 1542, Machazor Soncin. sec. xv 2 loco, Talmud Babyl., Lxx, Vulgatus, Arabs, Paulus ad Rom. III 4. Plerique plene, nonnulli, ut meus 670, etiam cum punctis nominis. לבדך *tibi soli*. Cod. meus 954 primo לבד *solum*.

LI 7 בעון *in iniquitate*. Plurimi melius בעון, ex meis hispanicis 196, 209, 553, 632, primo 224, 256, 304, 510, 782, Hillelianus 413, ex editis Biblia Sonc., Rob. Stephani in 4., Lombrosi 1639, Nisseliana, Agiographa Neap. et Thessalonicensia, bina Psalteria 1477, Colon. 1518, bina Lugdunensia 1530, Wittebergense 1566, Genev. 1578, Psalmi vII Tubing. 1512, utrumque Machazor Soncinense.

LI 15 דרכיך *vias tuas*. Defective דרכך plures cum Bibliis Antiquis sine anno et loco, et utroque Machazor Sonc. In singulari Syrus *viam tuam*.

LI 16 מדמים *a sanguinibus* — מדם *a sanguine*, primo meus 368, et Syrus. Targum מדין קטול *a judicio occisionis*.

LI 20 תבנה *aedificabis*. Kennic. 148 ac primo meus 350 ותבנה *et aedificabis*, vel *ut aedifices*, ut plerique veteres.

LII 2 אחימלך *Achimelech* - אבימלך *Abimelech*, Kennic. 76, meus 596, uterque ex prima manu, Lxx, Arabs, et apud Brugensem p. 131 pleraque exemplaria latina. Reliqui omnes in Polyglottis et Hexaplis *Achimelech*. V. Capellum *Crit. sacr.* pag. 598, et Scharfenbergii notam.

Ibid. ויאמר לו *dixitque ei*. Deest in Kenn. 93, in meo 39, in Vulgato et Arabe. V. 3 מה. Kenn. 76, ac primo meus 706 אל *Ne glorieris*. V. 6 pro בלע *noxae* meus 879 primo בעל *viri*, et pro מרמה pauci רמיה. V. 7 ושרשך. Meus 954 primo וישרשך in futuro.

LII 8 ויראו *et timebunt* — וישמחו *et laetabuntur*, Kennic. 216, primo 156, primo meus 368, et Syrus. V. 9 אשר לא ישים *qui non posuit*, suppleto relativo, Kenn. 74, 131.

LII 11 חסידך *piis tuis* — חסידך *pio tuo*, Kenn. 17, 31, 82, 117,

128, 147, 168, 172, 173, 215, 216, 222, 226, 227, 253, 602, mei 40, 186, 234, 337, 341, 379, 412, 466, 518, 553, 595, 609, 615, 644, 681, 758, 828, 829, 847, primo 34, 368, 612, 696, 782, videtur primo 954, ext. 29, nunc 3, Agiographa Neapol., Thessalonic. 1515, Psalterium Thessalonicense 1522, Psalt. sine anno et loco, quod videtur Isnae editum.

LIII 2 עול *iniquitatem* — עלילה *opus*, Kennic. 39, 201, mei 553, 758, primo 595, 615, 706, 828, Psal. XIV parallelus. Praefert Houbigantius. Multi התעיבו sine ו, inter quos hispanici optimae notae, ut meus 518, primo 196. ואין *neque est*, K. 147, Psalt. Basil. 1516, Syrus, Arabs.

LIII 5 ידעו *noverunt* — ידעו *cognoscent*, meus 683, cod. Sinaiticus ad marg. cod. mei 645, LXX, Chaldaeus, Vulgatus.

Ibid. פעלי *operantes* — כל פעלי *omnes operantes*, Kenn. 2, 17, 30, 36, 38, 39, 43, 92, 93, 131, 141, 145, 147, 155, 157, 170, 173, 201, 206, 216, 226, 228, 245, 251, 602, nunc 157, a me collati 231, 456, 471, 495, 559, 562, primo 512, cod. mei 1, 31, 40, 196, 249, 277, 337, 367, 368, 380, 386, 518, 595, 644, 645, 681, 696, 758, 824, 910, primo 38, 517, 554, 572, 579, 615, 683, 706, nunc 2, 865, 954, ex secunda manu primo 732, 828, ext. 1, 33, 37, 38, 68, primo 17, Biblia Sonc., Psalt. Neapol. 1491, ad marg. utraque Bibl. Ven. 1518, in Append. Basil. 1536, LXX, Chaldaeus, Syrus, Vulgatus, Arabs, ac locus parallelus Psal. XIV. Cum edito consentit Syrus cod. Medicei XII, et Arabs cod. ext. 3. Sed dissident codices Targumici, omittunque hic כל Targ. Kenn. cod. 471, Targ. ext. 1, et mei 31. Omittit quoque Psalt. lat. Rom. seu Vaticanum. Pro אלהים non pauci יהוה cum Neap. Agiographis.

LIII 6. Post hunc versum addunt עצת עני תבישו כי יהוה מחסהו *Consilium pauperis pudore suffundetis*, vel *confudistis*, *quia Dominus est spes ejus*, Ken. 39, 73, 74, 141, 249, 538, 559, mei 38, 39, 196, 231, 380, primo 350, 367, 846, ut in Psal. parall. XIV 6. Addunt et Kenn. 4, 43, 76, 93, 97, 99, 100, 133, 145, 172, qui tamen pro תבישו, si Kenn. Bibliis credimus, habent הבישו *confuderunt*. Sed ego mendum hic in Kenn. notis subesse puto. Ken. 145, seu Argent. ex Oberlini *Miscell. litt.* p. 64 certe legit תבישו. Sic mei omnes et parall. Psal. XIV, unde versus hic est haustus. Nonnulli codices omittunt לא היה פחד. Absunt a Psal. XIV, sed hic legunt omnes versiones.

LIII 7 ישעות *salutes* — ישועת *salutem*, vel *salutare*. Ita per patach in sing. cod. mei 368, 380, 386, ~~670, 681~~, 865, 910, primo 2, 612, nunc 4, ex Lilienthalio Kenn. 224, LXX, Syrus, Vulgatus, Arabs, et Psal. parall. XIV. Defective autem ישעת Kenn. multi, mei 231, 466, 758, 779, 847, 879, 941, primo 193, aliique.

Ibid. אלהים *Deus* — יהוה *Dominus*, Kenn. 1, 4, 17, 201, 206, 224 marg., 245, nunc 471 a me collatus, mei 4, 31, 380, 553, 579, 640, 644, 871, primo 2,

34, 706, 846, 879, ext. 3, 18, primo 22, 37, Psalt. Octapl. 1516, Lxx, Syrus, Chaldaeus.

LIV 5 זרים *alieni* — זדים *superbi*, Kenn. 39, 73, 74, 245, forte 1, 40, mei 38, 224, 244, 287, 466, 518, 595, 644, 775, 864, 874, 899, primo 609, 706, 954, videtur 380, videtur primo 270, forte 941, Biblia Sonc., ad marg. Veneta utraque 1518, in App. Basil. 1536, Chaldaeus. Ita locus parallelus Psal. LXXXVI 14 tantae apud Dathium auctoritatis, ut lectionem hanc receptae anteponat in not. ad *Psal.* pag. 177. Quamplures ולא *nec posuerunt*.

LIV 7 ישוב *Convertatur* — ישיב *Convertat*, Kenn. 1, 17, 35, 38, 40, 73, 76, 80, 97, 118, 125, 131, 133, 137, 156, 216, 222, 227, 239, primo 141, nunc 74, 93, 224, mei 38, 40, 204, 224, 244, 367, 369, 380, 386, 490, 517, 551, 553, 554, 609, 615, 640, 667, 670, 672, 683, 696, 779, 846, 847, 874, primo 34, 187, 256, 828, 879, 954, Biblia Complutensia, Agiographa Neap., bina Psalteria 1477, Psal. Rom. 1581, Symm., Keri. Lxx *Avertet*, Vulgatus *Averte*, idest *a me in inimicos meos*, Arabs *Reflectet*, Syrus *Adduc*, Hieronymus *Redde*. Alii ישוב per surek sine Keri, ut Chaldaeus.

LV 16 ישי מות disjunctim ac duobus verbis plurimi codices utriusque collationis, etiam hispanici praestantiores, ut mei 4, 37, 209, 224, 256, 414, 510, 518, 576, 941, Biblia Sonc., Brixiensia, Antiqua sine an. et loco, Pisaur. 1517, Complutensia, Veneta 1521, Munsteri omnia, Rob. Steph. in 4., Lombrosi 1639, Agiographa Neap. et Thessalonicensia, Psalterium Neap. 1491, Oct. 1516, Ven. 1519, Ven. 1525, bina Lugdunensia 1530, Lipsiense 1533, Isnae 1542, Isn. typis alterum sine an. et l., Basil. 1547, Trilin. 1548, Venetum cum Com. 1586, Ven. cum Com. 1590, Polyglott. Hutteri 1602, Hanov. 1712, Lxx, Symm., Aquila, Hieronymus, Vulgatus, Syrus, Arabs. Keri ישיא vix unus vel alter codex in textu exhibet.

LV 18 וישמע *et audiet* — ואשמע *et audiam* vel *audire faciam*, Kennic. 76, et Syrus.

LV 20 וישב *et sedens* — יושב *sedens*, videtur primo Ken. 428, Lxx, Symmachus, Syrus, Vulgatus, Arabs. Sic restituit Schulz. *Heb. Elem. buch* Part. Poet. p. 72. Biblia Ven. 1739 ad marg.: ו׳ נוספת כאילו כתו׳ יושב *vau redundans, ac si scriptum esset* יושב.

LV 21 ידיו *manus suas* — ידו *manum suam*, Kennic. 224 teste Lilienthalio, et 601 teste Diederichs, Lxx, Aquila, Symmachus, Theodotio, Vulgatus, Arabs. Alii defect. ידו quod mutatis punctis ad sing. lectionem traduci potest. Sic Kenn. 4, 39, 80, 121, 188, 192, 224, 251, 601, mei 706, primo 645, primo ext. 1. Psalterium Octaplum utramque lectionem connectit יָדוֹ. Syrus *manum*.

LV 22 מחמאת *butyrina*, *suavia* — מֵחמאות *prae spisso lacte*, cod. mei 368, primo 683. Mem hic non formativum, sed ut praepositionem veteres omnes acceperunt. Conf. Dath. in notis ad *Psalmos* nuperrime editos, et in *Observ. ad Psalt. Syriacum*. Pro praepositione etiam habet Kimchius in

Libro radicum. Plures מחמאות plene. Nullus מחמות sine א, ut vertunt antiqui interpretes, nullus v. 23 יחבך per cheth.

LVI 7 נפשי *animam meam* — לנפשי Kenn. 4, 17, 30, 39, 93, 125, 145, 148, 155, 156, 188, 201, 206, 216, 226, 228, 250, 252, 602, primo 82, 130, nunc 38, a me collatus 456, mei 31, 368, 446, 551, 615, 645, 670, 779, 824, 865, 879, 953, 954, nunc 350, 379, 380, 466, 480, 706, ext. 1. Multi יצפונו, vel יצפנו in textu, ac pro יגורו Aben Esra in suo exemplari legit יגודו *turmatim convenient*. V. R. Jacob Chaiim *Praef.* ad Bibl. Rabb., Norzius et Köhler ad h. l.

LVII 9 כבודי *gloria mea* — כנורי *cythara mea*, Kenn. 39 et Syrus. V. 10 plures ואזמרך *et psallam tibi* cum Bibliis Soncinensibus.

LVIII 7 מלתעות *molares dentes* — מתלעות alio synon. Kennic. 95, forte 117, mei 186, 570, 779, primo 350, 596, videtur primo 645, Psalterium 1477. נתוץ *destrue*. Lxx et Syrus legerunt נתץ *destruxit*, sicque defective legunt mss. cod. Kenn. sexaginta tres, mei nonaginta et amplius, inter quos hispanici et accuratissimi, ut 4, 33, 187, 196, 209, 256, 270, 275, 304, 341, 346, 414, 518, 576, 782, 941, Hillelianus 413, pluresque editiones. V. 8 quidam ימסו sine א regul.

LVIII 9. In שבלול haec varietas. Nonnulli codices et editiones omittunt daghesc in ב, alii legunt שבלול, ut Kenn. 35, mei 204, 554, 681, videtur primo 615, שבלל videtur Kenn. 131, שבלולו primo meus 480. Pro תמס exhibent תמם Kennic. 43, 73, 76, mei 204, 670, ac Psalterium 1477. V. Michaëlis *Biblioth. or.* Tom. XXIII pag. 164.

LVIII 10 סירתיכם *spinae vestrae* — סירתיהם *spinae eorum*, Ken. 219, et Syrus. Plures יסערנו per ס, et pro יבינו primo Kenn. 250 יכינו.

LIX 2 אלהי *Deus meus* — יהוה *Domine*, Kennic. 3, 30, 130, 145, 172, 201, 227, 251, mei 865, 874, primo 350, videtur primo 864, nunc 480. Pauci utrumque יהוה אלהי. Meus 645 habet אלהים *Deus*, sicque correctum in 609, ut plane legerunt Lxx, Syrus et Arabs.

LIX 4 יהוה *Domine*. Kennic. tres אלהי *Deus meus*, utrumque meus 670, Syrus *Domine mi*, meus 379 ליהוה *Domino*. Pro יגורו Kenn. 97 יגודו.

LIX 10 עזו *Fortitudinem ejus* — עזי *Fortitudinem meam*, Ken. 73, 93, 97, 133, 153, 157, forte 173, 245, nunc 156, mei 1, 380, 874, 941, nunc 379, Lxx, Chaldaeus, Vulgatus. Arabs *laudationem meam*. Ita legunt Castalio *Annot. Bibl.* pag. 57, Doederlein *Schol. V. T.* p. 108, Michaëlis *Biblioth. or.* Tom. XII p. 161, Köhlerus in *Repertorio or.* Tom. IX p. 62. Ext. 29 עזו cum punctis suff. 1 personae, ac si Chediv esset עזו, et Keri עזי.

LIX 11 אלהי *Deus misericordiae meae* — אלהים *Deus misericordia mea*, Kenn. 30, 97, 250, primo 74, 144, mei 204, 385.

Idem אלהי *Deus* — אלהי *Deus meus*, cod. mei 670, 865, Psalt. Polyglot. Basil. 1518, Lxx, Alius in Hexaplis, Vulg., Arabs, Hieronymus.

Ibid. חסדו *misericordiae ejus* — חסדי *misericordiae meae*, Kenn. 1, 2, 35,

36, 38, 39, 73, 74, 92, 93, 97, 100, 118, 125, 128, 131, 137, 142, 147, 148, 156, 166, 210, 214, 216, 220, 222, 227, 239, primo 141, 158, 201, 245, forte 42, 80, 89, nunc 217, mei 38, 40, 204, 209, 215, 224, 277, 287, 304, 367, 369, 380, 386, 413, 414, 480, 517, 553, 554, 572, 609, 613, 615, 632, 640, 645, 667, 670, 672, 681, 696, 779, 829, 846, 847, 867, 899, 910, primo 2, 244, 256, 350, 368, 579, 828, nunc 379, 596, 824, Biblia Munsteri utraque hebr.-lat. 1534, 1546, Agiographa Neap., Agiographa Thessal. 1515, Psalterium 1477, Psalter. alterum in 12. circa 1477, Thessalonicense 1522, Lips. 1533, sine an. et l. typis Isnensibus, Basil. Triling. 1548, Romanum 1581, Sulsb. 1749, Chaldaeus, Kerì. Ita legebant Hieronymiani codices. V. ejus *Comm.* in h. l. et *Epist. ad Sun. ac Fret.* Alii חסדו sine Kerì, ex editis Psalt. Basileense 1516, Isnense 1542, Lxx, Alius in Hexaplis, Vulgatus, Arabs. Syrus חסדך. V. 12 plures ידוה, pauciores v. 15 וידמו cum utroque Psalt. an. 1477.

LX 4 פצמתה *fidisti eam* — פצמת *fidisti*, Kenn. 3, 80, 93, 148, 173, 216, mei 224, 277, 779, 831, 864, primo 640, Agiographa Neap. 1487. Alii plures habent ה paragogicum sine mappik, seu suffixo. Sic mei 1, 4, 36, 39, 218, 231, 260, 275, 287, 321, 332, 337, 386, 446, 466, 480, 551, 570, 595, 632, 824, 829, 865, 874, 964, Biblia Antiqua sine an. et loco, Psalt. Isnae 1542, alterum Isn. sine anno, Parisiense heb.-lat. 1632. V. 6 קשט *veritatis*. Nullus קשת *arcus*, ut Lxx, Symmachus, Vulgatus, Hieronymus.

LX 7 ועננו *et exaudi nos* — ועני *et exaudi me*, Kenn. 1, 2, 35, 36, 37, 89, 92, 93, 121, 128, 137, 141, 142, 144, 147, 148, 156, 166, 171, 173, 192, 205, 208, 210, 215, 220, 222, 225, 226, 235, 240, 245, 251, 252, primo 3, 139, 158, 224, mei 1, 33, 38, 39, 40, 186, 204, 209, 224, 244, 249, 263, 256, 276, 277, 287, 304, 319, 321, 341, 346, 367, 379, 380, 386, 414, 446, 510, 517, 518, 551, 553, 554, 564, 570, 572, 596, 613, 640, 644, 645, 670, 672. 681. 775, 779, 782, 824, 828, 829, 846, 847, 867, 879, 899, 910, 954, primo 2, 34, 732, 941, multi cod. Machazorim, Biblia Antiqua sine anno et loco, Complutensia, Pisaur. 1517, bina Munsteri 1534, 1546, Agiographa Neapol., utrumque Psalt. 1477, Neapolitanum 1491, Thessalonicense 1522, bina Lugdunensia 1530, Lips. 1533, Isn. typis sine anno et loco, Basil. 1547, Trilingue 1548, Rom. 1581, Kerì, et versiones omnes. V. 10 התרועעי. Neapolitana Agiographa אתרועעי. Psalmus parall. cviiI אתרועע.

LX 14 צרינו *inimicos nostros* — קמינו *insurgentes in nos*, Ken. 4, 39, 40, 80, 93, 117, 145, 156, 158, 201, 245, 253, primo 139, 206, mei 380, 732, 874, nunc 867, ext. 48, 49, Biblia Sonc., et Antiqua sine anno.

LXI 1 על נגינת *super pulsatione*, vel *instrumento pulsatili* — על נגינות

super pulsationibus, vel *instrumentis pulsatilibus*, Kenn. 38, 39, 40, 43, 74, 76, 93, 97, 117, 133, 156, 188, 198, 201, 216, 224, 240, 245, mei 379, 551, 609, 670, 910, primo 1, 31, 350, 480, 645, 667, primo ext. 1, Psalt. Octaplum 1516. Alii in plur. defective נגינת, ut mei 256, 368, 466, 681, 732, 865, 879, primo 2, Erfurtensis 3, Sorbonicus 32, Regiomontanus 2, exteri meae collationis 33, primo 29. In plur. Lxx, Chaldaeus, Vulgatus, Arabs, Hieronymus.

LXI 8 מן *quis*, *quid*, vel *numera*. Vocabulum hoc obscurum et incommodum, quod suspectum quibusdam videtur, omittunt codices mei 670, primo 1, Aquila, et Symmachus.

Ibid. ינצרהו *custodient eum* – ינצרהו *custodiet eum*, codex meus 732, Biblia Soncinensia, Symmachus, Syrus. In sing. etiam Lxx, Vulgat., Arabs, sed aliter.

LXII 1 על ידותון *super Jeduthun* — לידותון *Jeduthun*, Kenn. 37, primo 224, nunc 201, primo meus 215, Syrus, et Aben Esra. Cod. meus 865 primo אל. Quidam ידתון, quod per chirech legi potest Jedithun, ut legunt in Polyglottis plerique interpretes.

LXII 2 ממנו *ab ipso* — כי ממנו *quia ab ipso*, Kennic. 30, 92, mei 275, 379, 386, 466, 696, 874, primo 31, 37, Lxx, Syrus, Vulg., Arabs. V. 3 הוא. Cod. meus 632 primo הוא אלהים et pro רבה *multum* Psalterium in 4. 1477 אחר *retrorsum*.

LXII 4 תרצחו *occidemini* — תרצחו per patach in Pihel et daghesc *occidetis* juxta lectionem Ben Naphtali cod. Erfurt. 1, 2, 3, 5 in Bibliis Halensibus, cod. mei 1, 2, 3, 4, 31, 34, 36, 37, 38, 186, 193, 209, 244, 249, 319, 321, 331, 341, 350, 367, 380, 480, 490, 518, 553, 609, 613, 615, 696, 732, 775, 829, 846, 864, 899, 953, Biblia Sonc., Complutensia, Psalterium Thessal. 1522, Psalt. sine an. et loco, quod videtur Isnae editum. Omittuntur codices Machazorim, et judaicarum precum. Alii per patach, sed sine daghesc, vel eo occultato, ut mei 224, 277, 337, 368, 412, 554, 595, 596, 670, 681, 779, 847, 865, 874, 879, 910, 954, Agiographa Neap., Psal. Oct. 1516, Thessalonicense 1584. Alii cum Bibliis Brix. et Antiquis aliisque editionibus habent in צ daghesc. In Kal cod. Cassellanus, et meus 218. Active in Kal vel Pihel omnes versiones.

LXII 6 דומי *conquiesce* — דומיה *conquiescit*, Ken. 73, 74, 97, 133, et Psalterium 1477. Ken. 131 דמיה. Sic Houbigantius.

LXII 8 צור *rupes* — צורי *rupes mea*, primo meus 350, utrumque Psalterium 1477, et Syrus. Nonnulli ומחסי. V. 9 עם omittit citat. Psalter. 1477.

LXII 11 תהבלו *evanescatis* – תבהלו *festinetis*, vel *solliciti sitis*, Kennic. 4, 35, 93, 245, primo meus 31, sicque Targum hujus codicis: לא תסוברון בטלומא ובאונסא לא תתבהלו ממונא.

LXII 12 שמעתי *audivi* — שמענו *audivimus*, Ken. 39, 99, 145, 156, 170, 192, 217 marg., 602, nunc 131, 157, et 475 a me collatus, mei 2, 244, 277, 380, 644, 670, 828, primo 31, 367, 609, 954,

nunc 480, exteri 33, Psalter. in 4. 1477, Talmud Babylon., et Arabs, cui perperam Chaldaeum addit Diederichs, latina tantum ejus versione inspecta hic mendosa.

LXIII 2 בארץ *in terra* — כארץ *sicut terra*, Ken. 301, 342, forte 82, nunc 158, mei 249, 615, videtur 380, Syrus, Anon. Graecus in Hexaplis, et Houbigantius. Symm. *quasi in terra*.

LXIII 10 לשואה *ad desolationem* — לשוא *in vanum*, Psalt. in 4. 1477, Lxx, et Vulgatus. Scriptio usitatior ac fortasse verior ex Houbigantii sententia.

LXIV 6 למו *eos*. In Kenn. 201 corr. לנו *nos*, ut habent Syrus et Arabs.

LXIV 7 יחפשו *Investigabunt*. Ken. 39, 73 חפשו *Investigaverunt*, ut vertunt Lxx, Symmachus, Syrus, Vulgatus, Arabs, Hieronymus.

Ibid. תמנו *perficiunt*, vel *deficiunt* — טמנו *abscondunt*, Kenn. 17, 36, 37, 39, 43, 74, 76, 80, 93, 131, 133, 145, 153, 156, 170, 188, 206, 228, 239, 240, 253, 332, 373, 379, 474, 528, 590, 606, 607, 623, 626, 649, 694 A, B, primo 130, 171, 214, 249, 252, 360, 475, 508, 571, 579, 587, forte 1, 30, 117, 125, 219, 254, 330, 500, 520, nunc 157, 168, 224, 423, 562, 591, mei 31, 39, 193, 231, 379, 414, 466, 551, 579, 595, 609, 644, 670, 681, 696, 865, 941, primo 186, 341, 510, 615, 645, nunc 34, 480, 732, 954, ext. 1, 3, 18, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno, Pisaur. 1517, Psalterium Brix. 1494, Basil. 1516, Polyglottum Colon. 1518, ad marg. Biblia Veneta 1518, in Appendice Basileensia 1536. Ita quoque apud Norzium Hispanica Biblia mss., ac Jarchius, huicque lectioni favet Masora finalis, si verum est quod ipsa narrat ter tantum occurrere תמנו. Etenim cum tribus aliis locis, ubi nulla est dubitandi ratio, Num. XVII 28, Jer. XLIV 18, Thren. III 22, legatur, in hoc loco legendum esset טמנו. Sed exiguae vel nullius auctoritatis est masorethica haec nota, ex qua argumentatur doctissimus Schnurrer, quia loca ipsa recensens numerat inter illa nostrum hunc Psalmi, omittitque alterum Jeremiae. Mutila ergo est et mendosa, nec ullius pro hac lectione praesidii, nisi ex mss. Masoris constet pro loco Jeremiae alterum Psalmi irrepsisse, ac finalis Masora ex magna ac textuali confirmetur, quod, selectioribus collatis meis codicibus, non video confirmari. Lectionem טמנו ex recentioribus criticis sequuntur Venema, Zachariae, Schnurrer, et Doederlein. Conf. Tychsenius *Befreytes Tentamen* pag. 112, et cit. Schnurrerus *Animadv. ad quaedam loca Psal.* Fasc. I p. 31, deleto tamen in utroque Psalterio Potkenii Romae 1513, quod Aethiopicam versionem continet, non hebraicum textum, nec accurate inter fontes hujus variae lectionis producitur. R. Parchon in inedito Mechabberoth notat תמנו esse pro תמו, sicque vertunt veteres omnes interpretes.

Ibid. חפש *scrutinium*. Nullus verbaliter חֵפֶשׂ, meus 865 primo חפץ. Pro מחפש *perscrutatum* codex meus 1 videtur primo legisse in Pihel *scrutans*, ut Aquila et Symmachus, et in plur.

Lxx, ac Vulgatus. Psalterium Thessal. 1584 מחופץ.

Ibid. וקרב *et intimum* — וקֻרַב cum surek, sceva et patach *et accedet vir*, vel *et congressus viri*, cod. mei 874, 910. *Accedet* Lxx, Vulgatus, Arabs. קרב Kennic. 76, in binis autem 80, 170 deest ולב, 35 לב.

LXIV 9 יתנודדו *movent se* — יתנודד *movet se*, Kenn. 101, videtur primo meus 899. Melius ob sequens singulare כל ראה *omnis videns*.

Ibid. כל ראה *omnis videns* — כל ראי *omnes videntes*, Kennic. 37, 40, 73, 74, 93, 97, 117, 131, 133, 170, 206, primo 158, forte 4, nunc 201, mei 3, 31, 204, 277, 287, 331, 369, 615, 667, 672, 696, 847, 873, 874, 910, primo 554, forte primo 380. Sic postulat verbum praecedens יתנודדו, leguntque omnes versiones. Cod. meus 31 primo מלשונם.

LXIV 10 וייראו *Et timebunt* — ויראו *Et videbunt*. Sic Kennicottiani viginti sex, mei viginti quinque, inter quos 414, 941 hispanici, et editiones novemdecim, in quarum numero Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua, Pisaurensia, Veneta 1518, et 1521, Munsteri 1534, 1546, Rob. Steph. in 4. Ac plerique quidem codices sive mss., sive editi legunt sine metegh a ראה, sed omnes veteres aliam lectionem exhibent.

LXV 5 חצריך *atria tua* — חצֵרך *atrium tuum*, Kenn. 43, 97, 133, mei 879, 954, et Syrus. Pro אשרי *Beatus* mei 596, 954 primo אשר *Is quem eliges*.

LXV 11 ברביבים *in imbribus* — כרביבים *sicut imbres*, Kennic. 1, 80, 148, 228, primo 131, 156, 245, mei 39, 94, 204, 209, 640, 644, 670, 831, 865, 867, 899, primo 34, 224, 350, 632, 645, 879, nunc 480, Agiographa Neap., Psalt. Octaplum 1516, et Psalt. sec. xvI, quod videtur Isnae editum. Plene גדודיה plures cum quibusdam editionibus, ex hispanicis meis 187, 209, 224, 632, primo 270, 941. V. 12 quidam טובתך cum Psalterio in 12. circa an. 1477.

LXVI 5 עלילה *opere* — עלילות *operibus*, primo mei 612, 879. In plur. veteres omnes in Polyglottis cum Symmacho, Theodotione, et Hieronymo. V. 7 ירומו in textu plurimi. In novem Kennicottianis, ac meis quibusdam, inter quos 609, 670, deest למו.

LXVI 8 אלהינו *Deo nostro* — אלהים *Deo*, Kenn. 1, 30, 36, 38, 39, 73, 74, 93, 97, 117, 125, 130, 131, 133, 148, 156, 160, 170, 188, 201, 206, 216, 224, 249, 601, 602, primo 198, nunc 2, 157, a me collati 240, 425, 454, 456, 475, 512, 533, mei 2, 3, 31, 204, 263, 277, 337, 350, 368, 446, 466, 564, 595, 609, 613, 632, 644, 696, 758, 829, 874, 879, 953, 954, primo 196, 215, 367, 380, 412, 510, 645, 683, 873, nunc 748, ext. 33, 47, 68, primo 1, Biblia Soncinen., Chaldaeus, Syrus.

LXVI 9 נפשנו *animam nostram*. Plene נפשינו Ken. codices triginta tres, mei triginta duo, editiones quinquaginta septem, inter quas Biblia Soncin., Brixiensia, Antiqua, Pisaurensia, Veneta 1518, Munsteri omnia, ac Rob. Stephani utraque.

Ibid. רגלנו *pedem nostrum* — רגלינו *pedes nostros*, Kenn. 1, 4, 17, 19, 30, 37, 38, 39, 42, 43, 67, 73, 74, 76, 80, 92, 93, 97, 99, 117, 118, 121, 125, 130, 131, 133, 142, 145, 147, 148, 155; 158, 170, 173, 188, 192, 206, 208, 215, 216, 217, 219, 220, 224, 226, 240, 245, 250, 251, primo 171, mei 1, 38, 39, 40, 186, 204, 218, 231, 244, 256, 263, 276, 277, 287, 337, 350, 367, 368, 369, 380, 385, 386, 414, 446, 466, 480, 517, 551, 553, 554, 570, 572, 596, 609, 613, 615, 628, 633, 640, 644, 667, 670, 672, 677, 748, 758, 775, 779, 828, 829, 846, 847, 864, 867, 873, 874, 879, 899, 910, 941, 953, primo 31, 34, 270, 341, 579, 645, 683, 954, Biblia Veneta 1518, Veneta 1521, Munsteri omnia, Rob. Stephani in 4., Ven. 1570, Hutteri 1587, Nisselii 1662, Agiographa Neap., Veneta in 24., Psalt. in 4. 1477, Psalt. memb. in 12. circa eundem annum, Octaplum 1516, Polygl. Basil. 1518, Venetum 1519, Ven. 1525, Lugdunensia bina 1530, Lipsiense 1533, Psalt. sec. XVI typis Isn., Basileense 1547, Trilingue 1548, Thessal. 1584, Ven. cum Com. Sphorni 1586, Ven. cum Com. Aramae 1590, Harmonicum Hutteri 1602, Amstel. Benbeniste sine anno, Francof. M. 1712, Sulsbacense 1749, Sulsb. 1761, Symmachus, Reliqui, Alius in Hexaplis, Hieronymus. Lxx, Vulgatus, Arabs *pedes meos*.

LXVI 12 לראשנו *capiti nostro*. In plurali Lxx, Vulg., Arabs, et plene לראשינו, quod ad plur. lectionem traduci potest, legunt triginta quatuor codices Kennicottianae collationis, et multo plures ex meis cum Bibliis Sonc., Brixiensibus, Neap. Agiographis, utroque Psalterio anni 1477, Octaplo 1516, Basil. 1516, Colon. 1518, Isnensibus 1542, et sine anno, Francof. M. 1712, et Sulsb. 1749.

LXVII 1 מזמור *Psalmus*. Addunt לדוד *Davidis*, Kenn. 89, 214, primo meus 34, nunc 874, Lxx, Vulgatus, Arabs. Sed in Kenn. 214 omissum שיר.

LXVII 3 דרכך *viam tuam* — דרכיך *vias tuas*, Kennic. 73, 142, 188, 431, 673, mei 287, 379, 380, 554, 572, 596, 879, utrumque Machazor Soncin., Arabs. דרכו *viam ejus* Kenn. 97, primo 74, Syrus *vias ejus*. V. 5 במישר cum ב *in aequitate* Kenn. 4, 43, 156, 188, 201, primo mei 31, 551, 683, 879.

LXVII 8 אלהים *Deus* — אלהינו *Deus noster*, Kenn. 38, meus 910, et Syrus.

LXVIII 1 לדוד מזמור *David Psalmus*. Kennic. 17, 598, primo meus 367, מזמור לדוד *Psalmus Davidis*. V. Köhler. in *Repert. orient.* Tom. XIII pag. 96.

LXVIII 2 יפוצו *dissipentur* – ויפוצו *et dissipentur*, Kennic. 37, 38, 76, 80, 93, 148, 153, 156, 170, primo 117, mei 609, 640, 681, 779, 814, primo 31, 350, 446, Biblia Sonc., Machazor Sonc. 1486, Lxx, Syrus, Vulg., Arabs. Defective ויפצו Kenn. 147, 198, 201, alii יפצו.

LXVIII 3 תנדף *propelles* — תנדם *amove illos*, primo mei 828, 867.

Ibid. יאבדו *pereant* — כן יאבדו *sic pereant*, Kennic. 37, nunc 373, pri–

mo mei 609, 879, Lxx, Vulgatus, Arabs.

LXVIII 4 יעלצו *exultent* — ויעלצו *et exultent*, Kenn. 2, 30, 36, 37, 73, 74, 76, 97, 118, 131, 133, 147, 155, 156, 170, 198, 201, 216, 220, 222, 225, 226, 231, 235, 245, 249, primo 3, 141, mei 40, 61, 209, 244, 277, 368, 386, 466, 480, 572, 595, 609, 632, 670, 681, 751, 814, 828, 864, 874, 953, primo 2, 31, 38, 196, 231, 380, 510, 553, 579, 612, 683, 696, 846, 879, nunc 4, 645, Biblia Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Pisaurensia 1517, Agiographa Neap., Psalterium Octapl. Justiniani 1516, Basileense 1516, Colon. 1518, Isn. 1542, ad marg. Biblia Veneta 1518, Chaldaeus, Syrus, Vulg., Arabs. ועלצו meus 779, ויעלזו Kenn. 125, meus 829. ישישו sine nexu Kenn. 40, 43, meus 379, et Lxx.

LXVIII 5 זמרו שמו *psallite nomini ejus*. לשמו Kenn. 39, 73, 74, 97, 133. ערבות primo meus 34. ביה sup. ras. rescriptum in angusto spatio habet meus 380. Forte primo יי *Dominus nomen ejus*, ut quidam antiqui interpretes. V. Capellum, Houbigantium, Michaëlis et Köhlerum. V. 6 pauci ממעון. V. 7 בכושרות *in prosperitatibus*. Kenn. 224 defective בכשרת, 80 בכושרת quod in sing. legi potest *in prosperitatem*, vel *prosperum*, *foelicem statum*. In singul. Lxx, Symmachus, Syrus, Vulg., Arabs, sed in significatione dissident. Nullus defective מושיב.

LXVIII 7 אך *verumtamen* — אף *etiam*, Kenn. 93, 215, 227, 228, primo 225, mei 31, 609, vid. primo 38, Lxx, Syrus, Vulg., Arabs. Ita Lxx, ut etiamnum habent codices, legerunt, non rabbinicum כך, ut conjiciunt Xav. Matthaei et Hintzius. Pro סוררים primo שוררים meus 380.

LXVIII 9 אף *etiam*. Plures גם. מפני 1° *a facie*. Psalter. 1477 מפי *ab ore*. מפני אלהים זה סיני *a facie Dei hic Sinai*. Omittunt verba haec Ken. 166, primo meus 263. In Kenn. 39 deest זה סיני, quod videtur Houbigantio male insertum, in meo 277 ex prima manu סיני. In nullo abest solum זה, ut in Lxx ac Vulgato *a facie Dei Sinai*. Sed dissident Graeci codices. Kennic. 133 מפני זה סיני *a facie hujus Sinai*, omisso אלהים.

LXVIII 11 ישבו *habitaverunt* — ישבו *habitabunt*, Kennic. 224 ex Lilienthalio p. 388, et Cassellanus teste Starckio *Sylloge Comm. philol. crit.* T. I pag. 123, Lxx, Vulgatus. ישובו K. 148, 170, primo meus 879.

Ibid. בטובתך *in bonitate tua*. Ken. 97 טובתך *bonitatem tuam*, 17 primo מטובתך *ex bonitate tua*. V. 12 nonnulli יהוה cum Psalt. 1477 ac Machazor Soncin. 1486.

LXVIII 13 מלכי *Reges* — מלאכי *Angeli*, vel *legati*, Kennic. 39, 76, 80, 93, 118, 131, 145, 147 marg., 156, 224, 245, 249, 309, primo 4, 201, mei 368, 379, 670, primo 31, 380, 551, 865, ac Talmud Babylonicum. Plerique veterum מלך *Rex*. Pauci praetermittunt secundum ידדון, in meo 380 deerat בית.

LXVIII 14 תשכבן *dormieritis*. Cod. meus 954 primo ישכבון *dormient*. Sup. ras. in 380. In שפתים nulla varietas.

LXVIII 15 בפרש. Kenn. 207, ac primo meus 632 כפרש. Pro בה Ken

474 רב, nec alia variatio, et pro תשלג meus 39, ac forte Kenn. 239 תשלך.

Ibid. בצלמון *In Salmon* — כצלמון *Ut Salmon*, Kenn. 250, Symmachus, Houbigantius. Meus 369 וצלמון.

LXVIII 17 תרצדון *observatis*, vel *insidiamini* — תרעדון *contremiscitis*, K. 173, תרצון primo meus 368.

LXVIII 18 שנאן *duplicationis*, *plura*, *multiplicata* — שאנן *tranquillorum*, cod. meus 640. Ita legisse LXX, cum Vulgato, Symmacho et Aquila conjiciunt Schulzius *Lex. heb.* pag. 1534, et Schnurrerus *Disp. philologica in Ps. LXVIII* pag. 25.

LXVIII 19 באדם *in homine*. ב sup. ras. Kenn. 245, videturque legisse primo מאדם *ab homine*. Pro לקחת nullus חלקת *divisisti*, ut Apostolus.

Ibid. ואף *et etiam* — אף *etiam*, Kenn. 30, 39, 42, 157, 249, primo 598, mei 2, 61, 368, 595, 696, primo 196, 553, nunc 379. אך Kenn. 37. Ibid. סוררים *rebelles*. Cod. meus 899 primo שררים *inimici* vel *observatores*, et pro לשכן *ad inhabitandum* 670 ישכן *inhabitat*. Targum *quiescit*.

LXVIII 20 ישועתנו *salutis nostrae*. LXX et Arabs ישועתינו *salutarium nostrorum*, sicque cum jod viginti sex Kennicottiani, ex meis octo et triginta, videlicet 1, 2, 34, 36, 39, 61, 186, 204, 244, 277, 287, 386, 446, 466, 480, 551, 554, 572, 609, 613, 615, 640, 644, 670, 681, 683, 748, 779, 828, 829, 846, 847, 879, 910, 953, 965, primo 270, 645, Biblia Sonc., Veneta 1544, Ven. 1551, Plantiniana 1566, Veneta ejusdem anni, Veneta 1595, Lugd. Bat. 1610, Ven. 1613, Ven. 1615, Ven. 1627, Ven. 1635, Agiographa Ven. 1538, Psalt. sine anno quod videtur Isnae editum, Venetum 1546, Sabion. 1556, Rom. 1581, Thessal. 1584, Ven. 1598, Ven. cum Com. Alsek 1605, Ven. 1623, Ven. 1627, Ven. 1641, Amstel. Benbeniste sine anno, Amst. 1708, Hanov. 1712, Ven. 1717, Jesnitzii 1721, Amstel. 1731, Sulsb. 1749, Sulsb. 1761, Machazor Sonc. sec. XV. Plures יהוה.

LXVIII 21 אל *Deus*. Abest a K. 38, 39, 40, 73, 74, 92, 97, 148, 153, 180, 224, 245, 598, a meis 564, primo 2, 196, 572, 609, 683, 864, a Psalterio Rom. 1581, ab utroque Machazor Soncinensi, et a Targum. Pro ולידוה אדני Psalt. memb. 12. 1477 cum Kennic. 158, 227 ולאלהים יהוה. Pro אדני legunt אלהים Kenn. 245, primo meus 34.

LXVIII 23 ממצלות *de profundis*. Kenn. 171 במצולות *in profundis*, ut LXX. Kenn. 224 ac primo meus 350 במצולת *in profundo*, ut Chaldaeus ac Vulgatus. Alii ממצולת quod in sing. legi potest *de profundo*, ut Arabs. In aliis deest secundum אשיב.

LXVIII 24 תמחץ *intingas*. Kenn. 301 forte תרחץ *laves*, ut statuunt Harius et l'Advocat. מאיבים *ab inimicis*. Meus 39 לאיבים *in inimicos*.

LXVIII 25 בקדש *in sanctitate*. Cod. meus 380 primo קדש *sanctitatis*, vel *sancti*, ut vertunt Syrus et Arabs.

LXVIII 26 שרים *cantores* — שׂרים per sin *principes*, codices mei 1, 4, 337, 517, 609, 670, 681, primo 779, 846, Biblia Sonc., Ven. 1615, Amstelodamensia Torresii 1705, Psalterium Basil. 1516, Thessalon. 1522, Lipsiense 1533, Amstel. 1635, Veron.

1644, Ven. 1736, Ven. 1738, Ven. 1756, Taurinense 1760, Lxx, Syrus, Vulgatus. V. 27 multi ידוה cum Agiographis Neapolitanis et Psalterio in 4. anni 1477.

LXVIII 28 רגמתם *coetus eorum*, alii aliter — רקמתם *in veste phrygionica* vel *acu picta*, cod. meus 941 hispanicus. רגמתם pro רקמתם, commutatis litteris ejusdem organi, hic stare opinantur quidam apud Munsterum. Hieronymus *in purpura sua*, quam significationem vocabulo רגמה tribuunt Doederlein et Schulzius, ut alteri מרגמה in Prov. occurrenti tribuebat Joseph Kimchius teste ejus filio in *Libro radicum*. R. Menachem ben Saruk in inedito ejus *Lexico*, quod inscripsit *Mechabberoth*, in cod. meo 132 exponit per להקתם *consessus eorum*, R. Parchon in *Lexico* suo pariter inedito ejusdem tituli cod. mei 764 per סיעתם *auxilium eorum*, nec aliter intelligit רגם מלך quod extat in Zacharia, סיעת מלך.

LXVIII 29 אלהיך *Deus tuus* — אלהים *Deus*, Ken. 39, 89, 93, 130, 131, 147, 156, 201, 245, 250, primo 80, forte 117, mei 277, 683, primo 350, 380, 510, 595, 609, 865, Lxx, Symmachus, Chaldaeus, Syrus, Vulgatus, Arabs. Deest ו in Kenn. 39, 80, primo in meo 350, et pro לנו meus 953 correxit למו.

LXVIII 31 בעגלי *in vitulis* — כעגלי *sicut vituli*, cod. mei 758, primo 350, videtur 779. 572 primo בעלי, et pro עמים *populorum* 34 primo מרבק *in vitulis saginatis*. In 38 deerant haec verba. Cit. cod. meus 572 pro praeced. עדת *coetus* primo legebat עד *usque*, omissum primo in 386.

Ibid. מתרפס *qui sternit se*, vel *sibi*, vel *conculcat*, *gloriatur* etc. relato verbo ad tauros vel vitulos populorum, vel *conculcans*, *deprimens*, melius relato ad Deum. Houbigantius qui mavult מתרפם, consentientes habet codices meos 276, 596, et Psalterium Isnae 1542. Hillelianus 413 primo מתפס.

Ibid. ברצי *in fragmentis* — ברצי sine daghesc in צ a רצה *qui delectantur argento*, codices mei 196, 368, 414, 847, Biblia Sonc., Antiqua sine anno et loco, Agiographa Neapol., Psalterium Neap. 1491. Optima quidem sententia *Deprime eos*, *qui delectantur*, *beneplacent sibi*, vel *gloriantur in argento*, ut statim subditur *Disperde populos qui delectantur*, vel *beneplacent sibi in bellis*: ברצי enim videtur respondere יחפצו. Ita a רצה Lxx, Symmachus, Vulgatus, sed passive *qui accepti*, *vel probati sunt argento*, vel *ut argentum*. Alii codices ברצי sine daghesc et per kametz. Sic mei 4, 34, 209, 386, 595, 751, 864, 865, 874, et Machazor Soncinense. Ita a רוץ *currentes* legit Hieronymus, qui vertit *contra rotas*. Communem fragmentorum significationem, quam dat Kimchius a רצץ, a R. Parchon desumpsit, qui vocabulum hoc exponit מעות שהן חתיכות קטנות כמ׳ שנ׳ בצע כסף לא לקחו *lapillos, qui sunt parva fragmenta, ut dicitur* segmentum argenti non acceperunt. R. Immanuel in ined. *Commentario*, quem sistit cod. meus 615, illud de argenteis equorum ferris interpretatur: והוא שם לברזילים אשר ברגלי הסוס ובעבור שדורך הסוס עליהם ומרצצם נקרא׳ רצי כסף או בעבור שהוא רץ עליהם· *Est autem hoc nomen ferrorum, quae extant in pedibus equi, sic appellata quia gra-*

ditur equus super illis, eaque conterit, vel quia super iis currit, subdens dici hoc ob insignem eorum eminentiam ac multitudinem divitiarum, quod eorum equi argentea haberent ferra, ut etiamnum habent reges ac principes.

Idem ברצי *in fragmentis*. Ken. 133 בצרי, de qua lectione Michaëlis *Suppl. Lex. heb.* p. 208, illam deducens ab Arab. بصر, explicansque per *spectatum in igne, probatum, purissimum argentum*. Quacum significatione fere congruit alia *candoris*, vel *candidissimi argenti*, quam communi lectioni dat pag. 225. Forte כרצי Kenn. 97, et forte בורצי 118.

LXVIII 33 אדני *Domino*. Kennic. 1, ac primo meus 879 לאדני, ut לרכב quod sequitur. V. Houbig. et Köhler., et quae pro recepta lectione monet Schnurrer pag. 42. Quidam יהוה.

LXVIII 34 בקולו *in voce sua*. Cod. meus 596 primo לקלו *voci suae*, ut Vulgatus. בקלי mendum in Kenn. notis, quod corrigitur ad calc. *Diss. generalis*. Cod. meus 696 primo יתן יהוה *dabit Dominus*. In 480 deerat שמי.

LXVIII 36 ממקדשך *a sanctuariis tuis* — ממקדשך *a sanctuario tuo*, K. 3, 36, 38, 41, 76, 82, 92, 93, 101, 117, 125, 131, 137, 142, 153, 158, 160, 206, 216, 224, 225, 309, 601, 602, mei 2, 34, 61, 209, 215, 224, 244, 287, 331, 368, 380, 480, 501, 553, 596, 609, 632, 814, 824, 847, 865, 867, 874, 942, 954, primo 3, 31, 350, 683, 941, ext. 3, ex Bibliis Halens. Erfurt. 5, Psalt. Thessal 1522, Chald., Syrus, Hieronymus, Rabboth, Jarchius. Symm. *in sanctuario tuo*.

LXIX 26 נשמה *desolata* — לשמה *in desolationem*, Kenn. 73, 97, 133, primo 38, primo meus 640.

LXIX 27 חלליך *vulneratorum tuorum*, vel *vulnerati tui* — חללך *vulnerati tui* singul., vel *vulneratus tuus*, primo meus 380, et Syrus. Ita Doederlein, coll. Isai. LIII 4, et Dathius in h. l., qui nescio, quare pro hac lectione citet LXX et Vulgatum, vertentes *vulnerum meorum*. Hi interpretes cum Syro et Arabe pro יספרו legerunt יספו *addiderunt*.

LXIX 32 מפרים *dividens ungulam* — ומפרים *et dividens ungulam*, Kenn. 30, 37, 38, 39, 43, 73, 76, 80, 97, 117, 118, 133, 147, 148, 153, 156, 157, 224, 245, 249, mei 379, 466, 554, 596, 640, 670, 672, 779, 864, 865, 867, 879, 910, primo 380, 579, nunc 380, codices nonnulli Machazorim, Biblia Sonc., Brixiensia, Psalt. Basileense 1516, Octaplum 1516, Coloniense 1518, Machazor Sonc. 1486, LXX, Syrus, Vulgat., Arabs, et Doederlein cit. loco.

LXIX 33 ראו *Viderunt* — יראו *Videbunt*, vel *Videant*, Kennic. 39, 40, 74, 80, 93, 97, 158, 188, 201, 224, nunc 157, mei 670, primo 368, nunc 380, LXX, Vulg., Arabs, quibus male Targum addit Lilienthalius. Meus 379 וראו. Plurimi וישמחו *et gaudebunt* sive mss., sive editi cum omnibus versionibus.

Ibid. לבבכם *cor vestrum* — לבבם *cor eorum*, Ken. 133. Praecedunt verba 3 personae huic lectioni faventia. V. Houbigantium.

LXIX 34 ואת *et vinctos suos* — ואל Kenn. 19, 73, 74, 97, 133,

208, primo 41, mei 38, 39, 204, 379, 386, 553, 696, 865, 874, 910, primo 31, 231; 824, Biblia Complut., utrumque Psalterium 1477, et Machazor Soncinense 1486.

LXX 4 ישובו *Revertantur* — ישמו *Obstupescant*, Kenn. 156, primo 80, meus 39, Psalt. Octaplum 1516, et Syrus. Plene ישומו Kennic. 37, 147. יבושו *Erubescant* Kenn. 35, quae antiqua scriptio esse videtur Houbigantio.

Ibid. האמרים *qui dicunt* — האמרים לי *qui dicunt mihi*, Kenn. 2, 30, 39, 43, 80, 131, 145, 201, 206, 249, mei 1, 31, 39, 94, 112, 368, 379, 670, 953, primo 683, 954, nunc 2, 551, 645, Psalt. Oct. Justiniani 1516, ac versiones omnes.

LXX 5 יגדל אלהים *magnificetur Deus* — יגדל יהוה *magnificetur Dominus*, Kennic. 17, 19, 36, 39, 40, 42, 43, 80, 93, 117, 118, 131, 137, 141, 145, 147, 155, 172, 175, 180, 198, 201, 206, 216, 222, 224, 245, 249, 250, 253, 602, ad marg. 30, 156, 178, a me collati 425, 532, nunc 475, ad marg. 231, cod. mei 31, 39, 94, 204, 209, 215, 277, 304, 368, 379, 380, 386, 480, 517, 553, 554, 595, 609, 613, 683, 696, 775, 829, 874, primo 33, 34, 270, 350, 510, 645, 828, 864, 879, nunc 38, 341, 596, 899, exteri meae coll. 1, 17, 28, 29, 33, 38. primo 37, 46, Chaldaeus, Vulgatus, Arabs. Utrumque Kenn. 1, primo mei 1, 367.

Ibid. ישועתך *salutare tuum* – תשועתך Kenn. 39, 73, 74, 93, 101, 131, 145, 155, 156, 160, 198, 203, 216, 250, 253, 602, a me collatus 562, mei 36, 39, 350, 368, 369, 386, 414, 446, 517, 553, 576, 632, 644, 681, 775, 779, 879, primo 35, 380, 782, nunc 572, ext. 17, 29, 33, Biblia Sonc., Brixiensia, Agiographa Neap., Psalterium Octaplum Justiniani et Machazor Soncinense sec. xv.

LXX 6 עזרי *auxilium meum* — עזרתי in foem. Ken. 131, 139, 144, 145, 188, 224, nunc 562 a me collatus, mei 31, 368, 379, 670, 681, primo 231, 579, primo ext. 17, nunc 1, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno, Pisaurens. 1517, Psalterium Basil. 1516, Colon. 1518, ad marg. Biblia Ven. 1518, ad marg. *Alii libri* עזרתי ext. 103. Ita Psal. xl 18, hancque lectionem ob metrum praefert Hare.

Ibid. יהוה *Domine* — אלהי *Deus meus*, Kennic. 19, 40, 131, 172, 250, 253, mei 94, 112, 681, 829, primo 1, 270, 510, 579, 645, 941, vid. primo 341, nunc 846, ext. 3, 41, primo 17, 20, Biblia Soncin., Brixiensia, Antiqua sine anno, Pisaurensia 1517, Agiographa Neap., Psalt. Brixiense 1494, Basil. 1516, Colon. 1518, ad marg. Biblia Ven. 1518, et Syrus tum in Polyglottis, tum in cod. Mediceo.

LXXI. Pars Psalmi praecedentis in Kenn. 82, 93, 97, 133, 155, 156, 206, 245, 590, ex mea coll. in 532, in meis 350, 379, 380, 413 Hilleliano, 480, 554, 572, 596, 628, 632, 670, 847, 874, 954, primo 218, 367, in ext. 33, et Bibliis Soncinensibus.

LXXI 3 מעון *habitaculi* — מעוז *fortitudinis*, vel *munitionis*, Ken. 35,

37, 43, 80, 131, 160, 198, 228, 235, 601, primo 201, nunc 250, videtur 76, mei 34, 63, 244, 350, 367, 368, 379, 380, 466, 572, 596, 609, 645, 670, 681, 758, 814, 865, 879, 942, 955, primo 2, 31, 37, 186, 209, nunc 218, Biblia Sonc., Brixiensia a Kennicotto omissa, Antiqua sine anno, Veneta utraque 1518, Ven. 1521, Munsteri bina 1534, 1546, Rob. Stephani in 4., Hutteri 1587, Ven. 1613, Ven. 1627, Ven. 1647, Agiographa Ven. 24., Psalterium Octaplum 1516, Coloniense 1518, Venetum 1519, Ven. 1524-25, Lugd. Quadruplex 1530, Lugd. Sextuplex ejusd. anni, Isnense 1542, Isn. alterum sine anno et loco, Basil. 1547, Basil. Triling. 1548, Venetum cum Com. Sphorni 1586, Ven. cum Com. Aramae 1590, Polyglottum Hutteri 1602, Ven. 1627, Ven. 1641, Veron. 1644, Francof. ad M. cum Com. Kimchii 1712, utrumque Machazor Sonc., Lxx, Chaldaeus, Vulgatus, Arabs, sed Lxx, et Arabs ומעה *et munitio*. Cod. meus 645 ad marg. סיני מעון *Codex Sinai habitaculi*.

LXXI 4 אלהי *Deus meus* — אלהים *Deus*, K. 73, 76, pr. 156, primo meus 612, Syrus, Chald., Arabs. Alii יהוה.

LXXI 13 יכלו *deficiant* — יכלמו *confundantur*, Kenn. 74, 150, 206, primo 157, nunc meus 865, Psalterium 1477, Syrus. ויכלמו *et confundantur* Kenn. 80, 131, 133, primo meus 683, et Machazor Sonc. 2 loco. יבלו meus 38, primo Kenn. 99.

LXXI 15 ספרות *numerationes*. Defective ספרת Ken. 80, mei 517, primo 34, ספרת primo mei 367, 683. In sing. plerique veterum interpretum. Sic versu 16 defective iterum aliqui גבורת cum Bibliis Complutensibus et binis Psalt. 1516, quod in sing. legunt Lxx. Syrus, Symmachus, Chaldaeus, et Arabs.

LXXI 18 לדור *generationi* — לדור ודור *omni generationi*, Ken. 89, utrumque Psalt. 1477, et Targum. V. 20 triplex Kerì in textu multi exhibent cum nonnullis editionibus. V. 21 nullus גדלתך, v. 22 pauci אלהים *Deus* sine suffixo, ut Lxx, Syrus, Vulgatus.

LXXII. Pars praecedentis Psalmi in Kenn. 36, 206, et Neapol. Agiographis. Ken. quinque omittunt לשלמה.

LXXII 7 צדיק *justus* — צדק *justitia*, Kenn. 253, 373, 528, Lxx, Syrus, Vulg., Arabs. Ita Kõhlerus in *Repert. or.* Tom. XIII pag. 150. V. 9 ציים. Cod. meus 379 primo איים ציים.

LXXII 17 ינין. Masora ינון *propagabitur*, quod plurimi utriusque collationis codices sive mss., sive editi legunt in textu. Cod. meus 879 primo יכון *permanebit*, ut Lxx, Chald., Vulgatus, et Arabs.

LXXII 18 אלהים *Deus*. Non legunt Kenn. 250, 309, 497, primo mei 31, 380, Lxx, Aquila, Symmachus, Theodotio, v et vi editio, Syrus, Vulg., Arabs. Habebant tamen antiqui codices ex nota Hexapl. cod. Colbertini.

LXXII 20. Deest in Kennic. 73, 74, 97, 133, 201, 379, 591, in Syro, et Arabe.

LXXIII 4 חרצבות *vincula*. חרצבת Kenn. 80, 224, primo meus 954. הרצבות primo Kennic. 158, רצב sup. ras. meus 480, nec alia variatio in obscuro diverseque olim lecto vocabu-

lo. V. Starck *Dav. Carm.* Tom. I pag. 60.

LXXIII 7 עינמו *oculus eorum* — עונמו *iniquitas eorum*, Kenn. 74, 97, 217, primo mei 579, 640, Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs, Doederlein. Meus 34 primo חלב.

LXXIII 8 ימיקו *Irrident*, alii aliter. In Kal ימוקו *Fatui sunt* cod. meus 379. Deerat in 640.

LXXIII 10 ימצו *exprimentur* — ימצאו *invenientur*, Kennic. 74, 133, Lxx, Syrus, Vulg., Arabs. Sed ipsum ימצו deduci potest, deducuntque lexicographi a מצא. Kenn. 148 ימצא. Pro ומי nullus ימי, sed Keri ישוב multi in textu exhibent. V. 11 pro דעה meus 379, primo 865 דעת.

LXXIII 20 כחלום *Sicut somnium* — בחלום *In somnio*, Kenn. 37, 43, primo 99, mei 879, vid. 874, cum utroque Psalt. 1477. V. 28 abest a quibusdam יהוה, nec legunt Lxx, Syrus, et Arabs.

LXXIV 4 מועדך *solemnitatis tuae* — מועדיך *solemnitatum tuarum*, Kenn. 1, 2, 3, 17, 30, 35, 36, 37, 38, 39, 43, 73, 74, 76, 80, 92, 93, 94, 97, 100, 118, 119, 125, 133, 137, 139, 142, 147, 148, 150, 153, 155, 156, 157, 160, 166, 172, 173, 176, 178, 188, 203, 206, 208, 215, 216, 220, 222, 224, 249, 250, 252, 253, 602, primo 67, 82, a me collati 454, 455, 456, 471, 475, 532, mei 1, 3, 4, 31, 34, 39, 40, 60, 61, 186, 204, 209, 215, 224, 231, 244, 256, 260, 263, 276, 277, 287, 304, 337, 350, 368, 369, 379, 380, 386, 412, 414, 446, 480, 490, 509, 510, 517, 518, 551, 553, 554, 570, 572, 595, 596, 609, 613, 615, 632, 640, 644, 667, 670, 672, 677, 683, 696, 732, 748, 758, 775, 779, 824, 829, 846, 847, 864, 865, 867, 873, 874, 879, 899, 910, 953, 954, primo 341, 645, 828, ext. 1, 3, 7, 16, 17, 18, 20, 28, 33, primo 2, ex Bibliis Hal. Erfurtensis 5, Biblia Antiqua sine anno et loco, Pisaurensia 1517, bina Veneta 1518, Ven. 1521, Munsteri omnia, Roberti Steph. in 4., Veneta Rabb. 1568, Hutteri 1587, Wittebergensia 1587, sive Hartmanniana 1595, Lombrosi 1639, Veneta 1647, Nisselii 1662, Ven. 1678, Ven. 1690, Mant. 1742, Ven. 1766, Pisana 1781, Agiographa Neap., Psalterium 4. 1477, alterum in 12. circa eundem annum, Neapolitanum 1491, Justiniani Octaplum 1516, Basileense Polygl. 1518, Venetum 1519, Ven. 1524–25, bina Lugdunensia 1530, Lipsiense 1533, Basil. 1538, Isnense 1542, Isn. alterum sine an. et loco, Basil. 1547, Basileense Trilingue 1548, Wittebergense 1566, Ven. cum Com. 1586, Ven. cum Com. 1590, Harmonicum Hutteri 1602, Ven. 1690, Veneta alia an. 1704, 1725, 1734, 1736, 1738, Taur. 1760, Mant. 1777, Pisanum 1779, Mant. 1781, Machazor Karaiticum 1529, Talmud Babyl., Jarchius et Targum. Ita legendum juxta Hare ad h. l. p. 417.

LXXIV 6. In בכשיל et וכילפות hoc tantum loco occurentibus haec codicum varietas. בכסיל primo meus 31, ככסיל primo 879, ככשיל 379, ככשיל Kenn. 97, primo meus 380, בכשל Kenn. 206, בשכיל Psal. 1477, ש sup.

ras. meus 224. Plures mss. et editi ובלפות, etiam hispanici, ut mei 4, 37, 196, 209, 275, 341, 414, 510, 518, 553, primo 782, inter editiones Biblia Sonc., Complutensia, Veneta 1518, et Brixiensia a Kenn. omissa. ובכלפות Kenn. 228, 601, ובלפות meus 31.

LXXIV 7 מקדשך *sanctuarium tuum*. Plene מקודשך Kennicottiani viginti sex, mei quadraginta, ex collatis editionibus viginti septem. Pauci pro שמך legunt כבדך.

LXXIV 11 חוקך *statuti tui* – חיקך *sinus tui*. Ita Kerì, quod legunt in textu Kenn. 36, 38, 40, 73, 76, 80, 93, 118, 125, 137, 148, 156, 166, 173, 198, 216, 222, 235, 245, 250, 253, primo 39, 42, 43, 128, mei 1, 2, 38, 39, 40, 204, 215, 224, 244, 263, 277, 304, 337, 379, 386, 517, 551, 553, 554, 572, 609, 613, 615, 628, 632, 640, 645, 667, 672, 681, 696, 775, 779, 824, 829, 847, 864, 867, 874, 910, primo 209, 350, 596, nunc 256, 319, quibus accedunt alii plures judaicarum precum, ex editis Biblia Antiqua sine anno, Complutensia, Pisaurensia 1517, Munsteri bina 1534, 1546, Agiographa Neapolitana, utrumque Psalterium 1477, Psalt. Venetum 1519, Isnense sine anno, Basil. 1547, Trilingue 1548, Romanum 1581, Lxx, Chaldaeus, Vulgatus, Arabs. Minus accurate hic doctissimus Doederlein cum Graecis Syrum conjungit sequentem Chediv. Alii חקך, ut Ken. 1, 74, 97, 131, 147, 150, 201, mei 287, 367, 466, 480, 670, 680, primo 612.

LXXIV 19 תורך *turturis tuae* — תודך *quae confitetur tibi*, primo meus 612, Lxx, Syrus, Vulgatus, Houbig.

LXXV 1 לאסף שיר *Asaphi canticum*. Codex meus 640, primo לאסף שר *Asaphi poetae*, vel *musici*. Syrus *Asaphi prophetae*.

LXXV 7 ממדבר cum patach in statu regiminis *a deserto montium*. Monet Kimchius *Comm.* in h. l. esse cum kametz in statu absoluto, nec conjungendum cum הרים, quod hic non *montes* denotat, sed *elevationem*. Sic apud eum R. Abbà, et in Poli *Synopsi* nonnulli interpretes. Ita מִמִּדְבָּר cod. mei 3, 35, 38, 186, 244, 249, 256, 275, 277, 287, 304, 367, 379, 380, 386, 414, 480, 554, 595, 596, 612, 615, 628, 632, 779, 846, 873, 874, 879, 899, 910, 940, 942, 953, 954, in Bibliis Halensibus Erfurtenses 1, 2, 3, primo 5, Biblia Soncinensia, Antiqua sine anno et loco, Pisaurensia 1517, Veneta 1518, Ven. 1521, Munsteri bina 1534, 1546, Rob. Stephani in 4., Ven. 1570, Ven. 1615, Lombrosi 1639, Ven. 1678, Venetae aliae editiones 1690, 1730, 1739, 1743, 1766, Psalterium Basil. 1516, bina Lugd. 1530, Lips. 1533, Isnen. 1542, Isn. alterum sine anno et l., Basil. 1547, Trilingue 1548, Romanum 1581, Venetum cum Com. 1586, Ven. cum Com. 1590, Ven. 1738, Mant. 1777, Mant. alterum 1781.

LXXVI 7 ורכב *et currus*. Codices non pauci רכב sine ו, et סוס iterum sine nexu legit Kenn. 118. Erit ergo נרדם רכב סוס *dormitavit ascensor equi*, ut mutato sing. numero in plur. legunt Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs.

LXXVII 12 פלאך *miraculi tui* — פלאיך *mirabilium tuorum*, Kenn. 38, 39, 74, 76, 80, 97, 133, 147, 148, 178, 188, 206, 224, 245, 249, mei 193, 215, 328, 337, 379, 510, 572, 640, 670, 779, 879, primo 31, 34, 645, omnes versiones.

LXXVII 13 בכל פעלך *in omni opere tuo* — בכל פעליך *in omnibus operibus tuis*, Kenn. 37, 39, 43, 74, 76, 80, 93, 97, 131, 133, 148, 153, 178, 188, 249, mei 4, 193, 215, 368, 379, 380, 553, 570, 572, 670, 677, 696, 846, 864, 865, 879, primo 31, Psalterium 1477, Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs.

LXXVII 20 ושביליך *et semitae tuae*. Masorethae ושבילך *et semita tua*, quod plurimi codices in textum recipiunt, inter quos mei hispanici 193, 196, 209, 256, 304, 414, 510, 553, 632, primo 782, 941, multaeque editiones, inter quas Soncinensis, Brixiensis, Pisaurensis, Munsteri utraque hebraeo-latina, et Stephani in 4., utrumque Psalt. 1477, et Agiographa Neapolitana. Sed veteres omnes sequuntur Chediv, quod in Bibliis Antiquis est ושבולך.

LXXVIII 4 ונפלאתיו *et mirabilia ejus*. Psalterium 1477 ונפלאות *et mirabilia*, ut Arabs. Pro ועזוזו Ken. 73, primo meus 683 ועזו. Plene ועוזו Kenn. 97.

LXXVIII 8 הכין *disposuit* — הבין *intellexit*, cod. mei 204, 244, 287, 379, 596, 829, 879, primo 683, videtur primo 553, Psalterium in 4. 1477, Psalterium 12. circa eundem annum. Primo תבין Kenn. 245, videtur 73.

Ibid. את אל *cum Deo* — אל אל *erga Deum*, vel *Deo*, Kennic. 38, 40, 80, 144, 170, mei 36, 39, 193, 218, 367, 368, 385, 466, 517, 595, 644, 696, 864, 874, 899, 941, primo 63, 579, 732, 879, videtur 955, videtur primo 873, nunc 34, 256, 554, 645, 683, Biblia Brixiensia a Kennicotto omissa, Pisaurensia 1517, Ven. utraque 1518, Ven. 1521, Munsteri omnia, Roberti Stephani in 4., Wittebergensia 1587, et sub novo titulo Hartmanniana 1595, Agiographa Neapol. 1487, Veneta in 24., Psalterium Basil. Polygl. 1518, Venetum 1519, Venetum 1524-25, Lugdun. bina 1530, Lipsiense 1533, Isn. 1542, Basileensia 1547, Triling. 1548, Wittebergense 1566, Ven. cum Com. 1586, Ven. cum Com. 1590, Aquila, Symmachus, Hieronymus.

LXXVIII 9 נושקי *armati* — נוקשי *tendentes*, Kenn. 36, mei 640, primo 645, Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs.

LXXVIII 15 כתהמות *sicut ex abyssis* — בתהמות vel בתהומות *in abyssis*, Kenn. 30, 35, 40, 43, 93, 142, 153, 156, 160, 168, 180, 192, 201, 206, 215, 216, 220, 224, 245, 251, 253, primo 3, 89, mei 4, 33, 34, 36, 39, 61, 116, 196, 204, 209, 244, 277, 287, 289, 319, 328, 367, 379, 385, 386, 446, 465, 478, 480, 553, 554, 570, 572, 595, 596, 609, 632, 696, 732, 751, 758, 824, 828, 829, 847, 864, 865, 867, 873, 874, 899, 910, 941, 954, 955, primo 31, 579, 633, 645, ext. 1, 3, 17, 28, 33, Biblia Soncin. 1488, Brixiensia 1494,

Antiqua sine anno, Pisaurens. 1517, Veneta utraque 1518, Ven. 1521, Munsteri bina hebraeo-latina 1534, 1546, Roberti Stephani utraque, in 4. et 16., Sanctandreana 1586, Hutteri 1587, Wittebergens. 1587, Amstelodamensia sine punctis 1630, Amstelod. 1639, Veneta 1647, Nisseliana 1662, Agiographa Neapol., Agiogr. Sulsb. 1769, Psalterium in 4. 1477, alterum in 12. circa eundem annum, Neapolitanum 1491, Basil. 1516, Genuense Octaplum 1516, Colon. Polyglot. 1518, Venetum 1519, Ven. 1524-25, bina Lugdunensia 1530, Lipsiense 1533, Isnense 1542, Isn. sine anno, Trilingue 1548, Genev. 1578, Romanum 1581, Ven. cum Com. 1586, Ven. cum Com. 1590, Lugd. Batav. 1595, Venetum 1598, Harmonicum 1602, Amstelodamense 1634, Amstel. 1635, Amstel. 1644, Amstel. Benbeniste sine anno, Basileense 1705, Francof. M. 1712, Pisanum 1779, utrumque Machazor Soncin., et Jarchius. Alii per ב legunt, sed defective בתהמת, ut mei 2, 256, 551, et bina Psalteria Sulb. 1749, 1761, vel בתהומת, ut Kenn. 150, et Biblia Basileensia 1536. כתהומת K. 4, כתהמת meus 380. מתהומות *ex abyssis* meus 670.

LXXVIII 48 לברד *grandini*. Kenn. 201, nunc 224 לדבר *pesti*. Bini mei, 879, primo 645 בברד *in grandine*.

LXXVIII 49 מלאכי *angelorum*. Meus 538 primo מלאכים in statu abs. melius, sicque omnes versiones. Versu 50 pauci באפו.

LXXVIII 51 במצרים *in Aegypto* — מצרים *Aegypti*, primo mei 256, 828, Syrus.

Ibid. אונים *fortitudinum* — אונם *fortitudinis eorum*, Kenn. 43, 245, meus 879, et versiones omnes. Ita Psalt. cv 36 et Houbigantius.

LXXVIII 54 אל גבול *ad terminum*. Cod. meus 350 primo, ut videtur, הר *ad montem*, ut Lxx, Vulg., Arabs. V. 60 multi שילה vel שלה per ה.

LXXVIII 69 כארץ *sicut terra* — בארץ *in terra*, Kenn. 73, 97, 99, 156, 157, primo 245, mei 34, 61, 63, 204, 244, 289, 379, 446, 480, 554, 564, 572, 595, 644, 670, 732, 751, 824, 829, 847, 864, 867, 874, 879, 910, 941, 953, primo 31, 186, vid. primo 2, Biblia Antiqua sine an. et loco, Munsteri omnia, 1534, 1536, 1546, Veneta 1595, Ven. 1647, Agiographa Neap., Psal. Prov. ec. Paris. 1632, Psalt. Lipsiense 1533, Psalt. sine an. et loco quod videtur Isnae editum, Venetum 1546, Basil. 1547, Basil. Trilingue 1548, Rom. 1581, Ven. 1598, Venetum 1623, Parisiense Fol. 1632, Amstel. 1635, Basil. heb.-lat. 1691, Basil. alterum 1705, Francof. M. 1712, Ven. 1725, Ven. 1736, Sulsb. 1749, Pisan. 1779, Machazor Sonc. 1486, Machazor aliud Soncin. sine anno, Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs. Ita legebant Hieronymiani codices, ut Hieronymus ipse testatur T. II *Op.* pag. 650. De Symmacho, quem pro hac lectione Hieronymus citat, consulatur Montfaucon., et Scharfenbergius *Not.* ad Capell. pag. 884. Pro לעולם meus 865, primo מעולם *a seculo*.

LXXVIII 71 ביעקב עמו *Jacob populum suum* — ביעקב עבדו *Jacob servum suum*, Kenn. 158, nunc 176,

mei 39, 829, primo 551, Lxx, Vulgatus, Arabs. In Kenn. 147 correctum יעקב עבדו.

LXXVIII 72 כתם *secundum integritatem* — בתם *in integritate*, Kenn. 1, 19, 30, 35, 37, 48, 43, 73, 74, 80, 97, 128, 131, 156, 160, 166, 176, 208, 216, 224, 245, 602, forte 133, a me collati 240, 454, 471, 472, 454, 512, 532, codices mei 1, 2, 3, 4, 32, 34, 38, 39, 40, 61, 63, 196, 204, 209, 218, 244, 263, 276, 277, 287, 289, 321, 328, 367, 368, 379, 380, 386, 446, 466, 480, 518, 551, 554, 561, 570, 572, 595, 609, 612, 613, 615, 632, 640, 667, 670, 696, 751, 758, 779, 824, 828, 829, 847, 864, 865, 867, 873, 874, 879, 899, 910, 941, 953, primo 33, 186, 304, 553, 645, 732, 782, nunc 187, 231, ext. 1, 7, 18, 21, 22, 29, 33, 38, 47, 57, 68, nunc 3, ex Bibliis Halens. primo Erfurtensis 5, Biblia Soncinensia 1488, Brixiensia 1494 a Kennicotto omissa, Antiqua sine anno et loco, Amstelodamensia 1630, Veneta 1647, Psalterium 1477, Neapolitanum 1491, Brixiense 1494, Basil. 1516, Octaplum 1516, Basil. Polyglot. 1518, Colon. 1518, Basil. 1538, sine anno typis Isnensibus, Trilingue Artopaei 1548, Romanum 1581, Venetum cum Commentario Aramae 1590, Amstelodamense 1635, Veron. 1644, Amst. 1644, Basileense 1691, Francof. M. 1712, Sulsb. 1749, Machazor Sonc. 1486, Sonc. aliud sine anno, Pisaur. sub in. sec. XVI, ad marg. Biblia Ven. utraque 1518, in App. Basileensia 1536, Lxx, Chaldaeus, Syrus simplex et Hexaplaris, Vulgatus, Arabs, Hieronymus. Ex contextu, ubi sequitur ובתבונות per ב, meliorem hanc lectionem judicat Houbigantius, quae sane tantam habet praeterea in mss. codicibus, in antiquis editionibus, in veteribus interpretibus auctoritatem, ut non immerito communi anteponatur. Aperte Psalterium Octaplum Justiniani, non videtur, ut habent hic notae Kennicottianae.

Ibid. ובתבונות *et in intelligentiis* — ובתבונת *et in intelligentia*, vel *prudentia*. Sic, saltem defective, K. 80, 89, 99, 101, 142, 168, 173, 176, 178, 206, 208, 216, 227, 235, 245, 249, 252, 253, mei 38, 204, 350, 386, 412, 510, 517, 554, 576, 628, 632, 677, 732, 758, 824, 829, 846, 865, 941, primo 782, Biblia Soncinensia, Basileensia 1536, Agiographa Neapolitana, Lxx, Aquila, Theodotio, Chaldaeus, Syrus, Arabs, Hieronymus. Per vau surech in singulari Psalterium Octapl. 1516, quod Justinianus vertit *et in prudentia*. וכתבונות *et secundum intelligentias* meus 304 hispanicus. Ita per כ Symmachus, sed in sing., mutatoque nomine *et secundum puritatem*.

LXXIX 7 אכל *comedit* — אכלו *comederunt*, Kenn. 37, 38, 39, 40, 43, 73, 74, 97, 131, 156, 157, 206, 216, 328, 681, primo 117, mei 379, 779, primo 31, 380, 551, 645, 683, 865, 879. Ita postulat praecedens קראו, et sequens השמו, sicque omnes veteres. בית יעקב *domum Jacob* Kenn. 245 et Targum.

LXXIX 10 יאמרו *dicant*. Kennic. 224 primo יאמר *dicatur*, ut Arabs.

Ibid. גוים *gentes*. בגוים *in gentibus*, vel *inter gentes*, Kenn. 100, primo 224, primo meus 380, ext. 29, Lxx, Vulgatus, Arabs. V. 12 plures יהוה, etiam editi.

LXXX 3 לפני *Coram*. Nonnulli לבני *Filiis*, sed contra fidem omnium interpretum.

LXXX 7 למו *eos* — לנו *nos*, primo Kenn. 82, meus 640, Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs, Houbigantius. Versu 10 ותמלא in Niphal *et impleta est* codices mei 379, 874, ut Lxx.

LXXX 14 וזיז *et bestia*. Kennicottianis 73, 76, qui legunt וחיז, adde meos 204, 640, 667, primo 553. Ibid. יכרסמנה. Ken. 97 וכרסמנה, meus 910 primo יכרסנה, 879 primo יכרם מנה.

LXXX 16 ועל בן *et super filium*. Addunt אדם *hominis* Kenn. 39, 73, 74, 97, 148, 235 marg., 249, 454, 497, 498 marg., 541, 572, 599, primo 42, primo meus 828, nunc 379, 480, 879, Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs. Alii ועל כן *et propterea*, ut Ken. 166, 240, mei 209, 244, 287, 570, 632, 670, primo 595, 829, 865, videtur 873, et Biblia Brixiensia.

LXXXI 4 חגנו *solemnitatis nostrae* — חגינו *solemnitatum nostrarum*, Ken. 1, 19, 30, 35, 38, 39, 40, 43, 73, 74, 76, 80, 92, 93, 94, 97, 100, 117, 119, 121, 125, 131, 133, 142, 145, 147, 148, 150, 155, 156, 160, 166, 172, 178, 206, 208, 215, 216, 220, 224, 240, 245, 249, 252, mei 1, 32, 39, 40, 61, 186, 196, 204, 209, 215, 234, 244, 263, 277, 287, 292, 304, 343, 368, 369, 379, 380, 386, 412, 414, 446, 466, 480, 486, 490, 509, 517, 554, 570 in ord. prec., 572, 609, 613, 615, 640, 667, 670, 671, 672, 677, 758, 779, 829, 846, 847, 865, 873, 879, 899, 910, 953, 954, primo 34, 633, 645, nunc 596, ext. 28, Biblia Soncin., Amstelodamensia Torresii 1705, Agiographa Neapolitana, utrumque Psalterium 1477, Psalt. Isnae 1542, Isn. alterum sine an. et l., Venetum 1598, Ven. 1623, Amstelodamense 1708, Jesnitzii 1721, Sulsbac. 1749, Sulsbacens. 1761, Chaldaeus, Syrus.

LXXXI 7 מדוד *ab olla* — מדור per ר *a foco*, Kenn. 19, 35, 97, forte 245, mei 39, 368, 572, 613, 640, 864, 874, 879, 997, primo 596, Biblia Rob. Steph. in 4., Amstelodamensia sine punctis 1630, Ven. 1678, Psalt. Thessalonicense 1522, Veron. 1644, Sulsbac. 1749. Variam hanc codicum lectionem adnotat R. Isaias *Comm. in Psal.* in duobus mss. meis 308, et 470: ויש ספרים שכת׳ בהם דור בריש והוא מלשון מדורה׃ *Sunt autem libri, in quibus scriptum est* דור *per resc, quod habet significationem* מדורה, seu *foci*. Ita vertenda postrema verba, non *quod esset ex* דורה, ut vertit Brunsius *De var. Lect. Kenn.* Tom. XIII *Repert. or.* p. 90, ubi ex margine Kenn. cod. 525 hoc R. Isaiae testimonium producitur. Conf. Michaëlis *Suppl. Lex. heb.* pag. 409.

LXXXI 17 אשביעך *saturassem te*. Cod. Kennic. 180 אשביעהו *saturassem eum*, sicque veteres omnes praeter Chaldaeum. Pro ומצור meus 39 videtur primo legisse ומצוף *et de favo mellis*.

LXXXIV 7 עברי *Transeuntes*. K. 153 עוברים in statu absoluto, et pro בעמק Ken. 39, primo mei 380, 446 עמק *vallem*.

Ibid. הבכא *Baca* seu *mori* – הבכה *luctus*, Kenn. 170, 178, 309, mei 263, primo 31, 379, 612, Psalterium memb. in 12. circa an. 1477, Psalt. alterum in 4. 1477, sed hoc הביכה, Lxx, Aquila, Symm., Chald., Vulgatus, Arabs, Hieronymus. Nullus מעון *habitaculum* pro מען. Sed melior aptiorque contextui lectio מען. *Transeuntes per vallem Baca in scaturiginem eam mutant*, vel *irriguam ac foecundam reddunt*. Significatur progressus benedictionum ac foelicitatis, quae comitantur protectos a Deo, quasque afferunt, quocumque transierint.

Ibid. ישיתוהו *ponent eam* — ישיתהו *ponet eam*, cod. meus 831, Lxx, Vulg., Arabs, quos sequitur Schnurrer *Animadv. Psal.* Fasc. II p. 19. Symmachus *constituetur*. Defective ישתהו plurimi, etiam hispanici, cum editionibus aliquot, inter quas Soncinensis, Veneta 1518, Basileensis 1536.

Idem ישיתוהו *ponent eam* — ישתוהו *bibunt eum*. Sic saltem quoad consonas Kenn. 17, 30, 147, 214, mei 34, 367, 667, ut legit Michaëlis *Biblioth. orient.* Tom. XII pag. 190. Alii ישתהו, ut Kenn. 82, 117, 206, meus 683.

Ibid. יעטה *induet* — יעשה *faciet*, Kenn. 93, meus 369. Lxx, Vulgatus, Arabs *dabit*. ברכת meus 32.

LXXXIV 11 אלהי *Dei mei* – אלהים *Dei*, Kenn. 249, primo meus 758, codex Vat. Lxx, Chaldaeus, Syrus.

LXXXV 13 וארצנו *et terra nostra*. Ext. 29 primo והארץ *et terra*, ut Syrus.

LXXXVI 2 שמרה cum kametz longo et accentu habent cum Hoogthiana pleraeque editiones, ac si esset in praeterito, quod contextui repugnat. Recte cum kametz catuph *custodi* legunt mss. mei codices 1, 2, 32, 34, 35, 38, 193, 256, 287, 337, 368, 379, 380, 386, 446, 480, 551, 553, 554, 570, 572, 576, 579, 595, 596, 615, 645, 670, 759, 779, 864, 865, 874, 910, 954, aliique plures praesertim judaicarum precum, in quibus hic Psalmus occurrit, cum multis editionibus, inter quas Biblia Soncinensia, et Polyglotta Anglicana. Conf. Norzius.

LXXXVI 3 אדני. Plerique codices יהוה, ex meis hispanicis 304, 414, 632, 955, primo 187, 510, Biblia Sonc., Brixiensia, Veneta 1518, Basileensia 1536, Neapolitana Agiographa, utrumque Psalterium 1477, aliaeque plures editiones. Idem versu 5, ubi ex meis hispanicis habent יהוה 224, 304, 414, primo 782, inter editiones Plantinianae, et Mantuana ipsa 1742.

LXXXVI 6 בקול *ad vocem* — לקול *voci*, Kenn. 4, 17, 37, 38, 40, 118, 125, 131, 142, 145, 156, 157, 160, 166, 224, 251, primo 130, 245, a me collati 468, mei 31, 39, 204, 256, 276, 368, 373, 446, 517, 526, 551, 609, 643, 670, 751, 758, 759, 814, 824, 829, 864, 865, 874, 879, 954, primo 1, 38, 510, 554, 645, nunc 846, exter. 28, 29, 33, et utrumque Machazor Soncin. sec. xv. Defective תחנתי plures, etiam hispanici et editi, ac singulariter *deprecationis meae*, ut vertunt plerique interpre-

tes, videntur primo legisse mei 517, 874. Pauci תחנתו, seu Kēn. 74, 97, 133, primo meus 350.

LXXXVII 3 nullus active מדבר *loquens*, ut placet Michaëlis et Dathio.

LXXXVII 7 ושרים *Et cantores* — ושרים per sin *Et principes*, cod. mei 4, 36, 287, 328, 337, 414, 466, 517, 570, 670, 681, 775, 779, primo 270, 275, 940, 954, Biblia Soncinens., Veneta 1647, Ven. 1739, Ven. 1743, Ven. 1766, Pisana 1781, Psalterium Amstel. 1635, Veron. 1644, Venetum 1736, Ven. 1738, Ven. 1756, Lxx, Syrus, Vulg., Arabs. Pro כחללים cod. meus 667 בחללים, ut legisse videtur Chaldaeus.

Ibid. מעיני *fontes mei* — מעיני *fontes*, cod. mei 632, 670, primo 2, 34, 596, Aquila, Symmachus. Nullus מעוני, vel מעין.

LXXXVIII 9 כלא. Kennicottiani tres כלו, 73, 133, 601, ac primo mei 480, 879. V. 10 pro בכל יום pauci בכל עת, sicque liber accuratus ad marg. Bibl. Rabb. 1525, qui Norzio videtur mendosus.

LXXXVIII 19 מחשך *tenebrae* — מחשך per sin *subtractio, cohibitio*, cod. mei 32, 34, 209, 244, 368, 551, 612, 613, 941, 954, primo 940, nunc 2, codex Regiom. 2, Cassellanus, Syrus, Hieronymus, Jarchius. Conf. Capellus *Crit. sacr.* pag. 919, Lilienthalius pag. 395, Michaëlis *Biblioth. or.* Tom. XIX p. 139, Doederlein *Schol. V. T.* pag. 121, et Dathius *Psalmi* pag. 292, quibus lectio haec arridet.

LXXXIX 2 עולם *seculum* — לעולם *in seculum*, Kennic. 39, 76, 117, 145, 160, 166, 178, 188, 201, 206, 224, 251, mei 244, 379, 518, 564, 609, 645, 879, primo 196, 828, 864, ext. 16, 28, Psalt. in 4. 1477, Psalt. alterum in 12. circa eundem annum, et Neapolitana Agiographa 1487. Lamed male omissum arbitrantur Michaëlis *Biblioth. or.* Tom. III p. 214, Brunsius *Notae crit. Psal.* pag. 140, Diederichs *Spec. cod. Erfurt.* p. 21, Köhlerus in *Repert. or.* Tom. XVIII p. 119. Versu 3 nullus אמרת *dixisti*, ut legunt plerique veterum interpretum, et recentiores nonnulli critici. Pro בהם *in ipsis* legunt כהם *ut ipsi* Kenn. 217, 342. V. Kenn. *Notae crit.* p. 49.

LXXXIX 6 פלאך *mirabile tuum* — פלאיך *mirabilia tua*, Kenn. 147, primo meus 31, Lxx, Chaldaeus, Syrus, Vulgatus, Arabs, Hieronymus. Melius יודו Kenn. 17, 216, cum fere omnibus versionibus. V. 7 אלים. Ken. 42, 172, mei 941, primo 879 אילים *magnatum*. V. Michaëlis *Biblioth. or.* Tom. XIX pag. 139 et *Suppl. Lex.* p. 83. V. 11 plures דכית cum editis nonnullis.

LXXXIX 12. Biblia Soncinensia 1488 inserunt hic integrum versum לך יום אף לך לילה אתה הכינות מאור ושמש ex Psalmo LXXIV 16. Ex Kenn. codicibus ita 253 ex editione ipsa depromptus, ex meis 31 ex prima manu.

LXXXIX 13 בשמך *in nomine tuo* — לשמך *nomini tuo*, Kenn. 2, primo meus 551, et Syrus. V. 16 ידעי. Psalt. 1477 ידע *sciens*.

LXXXIX 18 תרים *exaltabis* — תרום *exaltabitur*. Sic, ut fert Keri, Kennicottiani quadraginta quatuor, 19, 35, 36, 37, 38, 39, 73, 76, 80, 92, 93, 100, 118, 121, 131,

133, 142, 145, 147, 148, 156, 157, 166, 170, 175, 180, 192, 198, 203, 205, 208, 210, 216, 217, 219, 220, 222, 224, 227, 228, 249, 251, 252, 253, ex meis sexaginta et octo, videlicet 1, 3, 31, 34, 38, 39, 40, 186, 209, 215, 218, 244, 256, 263, 276, 277, 304, 319, 343, 368, 379, 380, 386, 414, 466, 480, 490, 517, 518, 553, 554, 570, 572, 595, 596, 609, 613, 615, 632, 640, 644, 645, 667, 670, 672, 677, 681, 696, 748, 759, 779, 824, 828, 829, 847, 864, 865, 867, 874, 899, 910, primo 32, 193, 350, 510, 612, 683, 879, ext. 1, Biblia Soncinen., Complutensia, Munsteri utraque heb.-latina 1534, 1546, Neapolitana Agiographa, Psalterium 4. 1477, alterum 12. ej. anni, utrumque Lugdunense 1530, Lips. 1533, Isn. 1542, Isn. sine an., Basil. 1547, Trilingue 1548, Romanum 1581, Venetum cum Com. 1586, Ven. cum Com. 1590, Ven. 1623, Amstel. 1644, Veron. 1644, Amstel. Benbeniste sine anno, Berolinense sine anno, Francofur. M. 1712, Pisanum 1779, Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs.

LXXXIX 20 לחסידך *pio tuo* — לחסידיך *piis tuis*, Kennic. 1, 2, 19, 31, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 67, 74, 80, 82, 92, 94, 97, 99, 100, 117, 118, 121, 130, 131, 133, 139, 141, 142, 144, 145, 148, 150, 153, 156, 157, 168, 170, 172, 175, 176, 178, 188, 203, 205, 206, 208, 210, 220, 222, 224, 245, 249, 251, 252, 295, 296, 326, 601, primo 3, 42, 125, 318, mei 1, 2, 3, 33, 36, 39, 186, 193, 196, 209, 215, 218, 224, 256, 270, 275, 276, 277, 304, 328, 343, 346, 367, 368, 369, 380, 385, 386, 412, 414, 466, 478, 490, 509, 510, 518, 551, 554, 576, 596, 609, 612, 613, 632, 640, 667, 672, 677, 683, 732, 748, 775, 779, 782, 789, 824, 829, 864, 865, 873, 941, 942, 953, primo 633, nunc 350, 645, 696, ext. 3, 28, 33, Biblia Antiqua sine anno et loco, Veneta 1678, Mantuana 1742, Pisana 1781, Agiographa Neapolitana, Psalterium in 4. 1477, Psalt. alterum 12. ej. anni, Octapl. Justiniani 1516, Thessalonicense heb.-hisp. 1584, Amstelodamense heb.-hisp. 1671, Ven. 1704, Francof. ad M. 1712, Ven. 1725, Mant. 1777, Liburn. 1780. Mant. 1781, Talmud. Babyl. et Hierosolymitanum, Aquila, Symmachus, vI editio, Chaldaeus, Vulgatus, Hieronymus. Lxx et Arabs *filiis tuis*, Syrus *cum justis suis*. In plur. tandem legunt R. Salomon Jarchi, et R. Aben Esra in eorum *Comm.* in h. l., R. Joseph Chivan in *Psal.* Thessal. 1522, R. Immanuel in inedito *Comm.* cod. mei 615. Nec aliter Kimchius in variis codicibus, et editionibus, quamvis vocabulum de solo Samuele exponat. Contra R. Isaias in binis meis mss., etiamsi legat חסידך, in plurali interpretatur. Pluralem lectionem praeferunt Houbigantius *Not. crit.* Tom. II pag. 74, Kennicottus *Not.* in hunc Psalmum, Lilienthalius *Comm. crit. cod. Regiom.* pag. 396, Michaëlis *Biblioth. or.* Tom. II p. 217 et XIX p. 140, Knappius in h. l., et Köhlerus *Repert. or.* Tom. XVIII p. 129.

LXXXIX 34 אפיר *infringam* — אסיר *auferam*, Kenn. 17, 80, 117, 148, 156, 224, primo 42, 76, mei 368, 670, 828, 874, primo 350, Chaldaeus, Syrus, Arabs, Hieronymus. Ita Lilienthalius et Köhlerus cit. locis. Kenn. 93 אסור, ut in Samuele.

LXXXIX 38 עולם *seculum* – לעולם *in seculum*, Kenn. 4, 30, 43, 180, 198, 206, 224, mei 277, 551, 564, 645, 670, 864, 879, nunc 32, 572, et omnes versiones.

LXXXIX 45 מטהרו *sanctuarium ejus*, vel *nitorem ejus* — מטהרו per sceva et sine daghesc, seu sublata utraque nominis anomalia, legunt mss. mei codices 1, 4, 31, 379, 466, 517, 554, 596, 645, 670, 824, 828, 847, 873, 874, 879, cod. Erfurt. 3 ex collatione Diederichs, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Agiographa Neapolitana. Alii multi habent daghesc, sceva sub ט, et kametz catuph sub ה. Sic ex meis 3, 32, 34, 37, 186, 187, 193, 209, 224, 231, 234, 256, 270, 350, 412, 414, 510, 553, 572, 633, 667, nunc 196, 954, Biblia Antiqua sine an. et loco, et Psalterium Neap. 1491, transposita vocalia teth, et he 328, ut Lxx. Per patach et cateph patach 864.

LXXXIX 46 בושה *pudore*. Cod. meus 683 primo בושה וכלמה *pudore et ignominia*, ut Chaldaeus.

LXXXIX 48 מה חלד *cujus aevi sim* — מחלד *de aevo, de mundo*, ut Psalmo xvII 14, vel si pro verbo habeas, *perennis, stabilis*, Ken. 137, 178, 215, 228, 508 ad marg., 514, 531, 607, mei 204, 369, primo 380. Ita Chaldaeus et Syrus *de pulvere, de fovea*, Hieronymus *de profundo*, mutata nominis significatione, vel מהחלד conjunctim, ut adhuc legit Ken. 601. Cod. meus 879 primo מי חלד, 612 primo ימי חלד *dies aevi*, abrasoque priori jod factum מי חלד. Kenn. 210 forte חלדי *duratio* vel *vita mea*. Sic 210 Parisiensis regius, non 201 Norimbergensis, ut excidit doctissimo Michaëlis in *Suppl. Lex. heb.* p. 759, ubi multa de hoc loco. Kenn. 17, 301 מה חדל *quam caducus sim*, ut laudatus Michaëlis olim conjecerat. K. 156 מה חלד אני, transposito אני, quod 41 omittit. Ken. 607 זכר נא *Memento quaeso*, quod placet cl. Dathio conjicienti scribarum errore mutatum נא in אני. V. 50 plures יהוה.

LXXXIX 51 עבדיך *servorum tuorum* — עבדך *servi tui*, Kenn. 4, 74, 97, 117, 119, 133, 147, 207, 213, 217, 240, 250, 309, 328, 373, 377, 425, 500, 528, mei 350, 369, 596, 847, 879, Psalterium membr. in 12. circa 1477, et Syrus, probante Dathio. Chaldaeus ad utramque lectionem trahi potest. Favet quod sequitur, singulare שאתי, pro quo Kenn. 379, ac primo meus 596 שאתו *ferre eum*.

Ibid. כל רבים עמים *omnes multos populos*. Melius כל עמים רבים Kennicottiani aliquot cum meis 31, 34, 277. Ex Kenn. delendus 581, modo meus 699, qui Psalmos non continet. Meus 942 vid. primo כל העמים רמים. Psalterium 1477 כל דרכי עמים.

LXXXIX 53. Deest in Ken. 562, et ex prima manu in meo 551. Punctis destitutus ut abolendus, in Kenn. 505. A librario additum putat anonymus Rabbinus hispanus apud Aben

Esram in h. locum, et Kennicottus *Not. crit. in Psal.* pag. 63.

XC 1 מען *habitaculum* — מעוז *propugnaculum*, vel *munitio*, primo K. 133, videtur 80, mei 31, 403, 670, primo 613, videtur primo 954. Lxx, Vulgatus, Arabs *refugium*. Conf. Houbigantius.

Ibid. בדור *in generationem* — לדור per lamed Kenn. 4, 76, 125, 131, 137, 148, 220, 249, a me collati 456, 471, mei 31, 162, 277, 368, 379, 465, 466, 536, 564, 570, 595, 640, 907, 919, primo 403, 564 in Ordine precum, 596, 612, 864, 960, ext. 3, 18, 45, Psalterium Brixiense 1494. V. 2 plures מעולם.

XC 5 שנה *somnus*. Multi שינה, etiam hispanici, ut mei 4, 270, 304, 346, 414, 518, 975, cum editionibus nonnullis, inter quas Biblia Soncinensia ac Complutensia, Psalterium 1477, Justiniani 1516, et Ordo precum Tridin. 1525. Nullus שָׁנָה *annus*, ut veteres omnes, excepto Chaldaeo. V. 6 plures ולערב.

XC 8 עלמנו *absconditum nostrum* — עלומינו, vel עלמינו *abscondita nostra* Kennicottiani quadraginta quinque, 17, 19, 37, 38, 39, 40, 42, 74, 80, 92, 97, 99, 125, 128, 131, 133, 142, 145, 147, 148, 166, 172, 176, 178, 220, 224, 226, 235, 245, 249, 680, defective עלמינו 1, 30, 82, 93, 117, 137, 150, 155, 168, 192, 208, 216, 252, 253, mei quinquaginta novem, nempe 1, 31, 32, 38, 39, 40, 63, 89, 162, 193, 204, 215, 244, 256, 289, 328, 368, 369, 379, 380, 386, 403, 405, 441, 442, 447, 465, 536, 551, 554, 570, 595, 605, 609, 613, 615, 632, 633, 640, 643, 644, 683, 696, 757, 779, 829, 846, 865, 867, 874, 879, 899, 908, 919, 954, 960, primo 645, 782, nunc 579, ext. 45, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Psalterium 1477, Octaplum 1516, Basil. 1516, Coloniense Polygl. 1518, Basil. Polyglottum 1518, utrumque Machazor Soncin., Ordo precum Tridinensis 1525. In plur. *negligentias nostras* Aquila, Symmachus, Hieronymus.

XC 12 ונביא *et adducemus*. Defective ונבא multi sive mss., sive editi, quod mutatis punctis legi potest in Kal *et veniemus*, ut legerunt Aquila, Symmachus, v editio, et Syrus. V. 13 quidam עבדך in singulari, ut Symmachus.

XC 16 פעלך *opera tua* — פעלך *opus tuum*. Ita Kennicottiani sexaginta quinque, 1, 2, 3, 4, 19, 30, 31, 36, 37, 39, 40, 41, 43, 67, 73, 74, 76, 89, 92, 93, 94, 97, 100, 101, 102, 118, 119, 121, 125, 131, 133, 139, 141, 142, 144, 150, 155, 156, 158, 168, 170, 175, 176, 178, 188, 203, 204, 205, 206, 208, 210, 214, 215, 216, 217, 219, 220, 222, 225, 227, 245, 252, 673, 680, 681, mei centum septemdecim, scilicet 1, 2, 3, 4, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 63, 89, 186, 187, 193, 196, 204, 209, 215, 218, 224, 234, 249, 256, 275, 276, 277, 287, 304, 319, 328, 331, 346, 367, 368, 369, 379, 380, 385, 386, 403, 405, 412, 414, 441, 442, 447, 465, 466,

478, 480, 490, 509, 510, 517, 518, 519, 536, 551, 554, 564, 572, 576, 579, 595, 596, 605, 609, 612, 613, 615, 632, 633, 640, 643, 644, 667, 670, 672, 677, 681, 683, 696, 732, 775, 779, 782, 789, 814, 824, 828, 829, 846, 847, 865, 867, 873, 874, 879, 908, 910, 919, 940, 941, 942, 953, 954, 955, 961, 964, 975, 995, nunc 645, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Complutensia, Veneta utraque 1518, Ven. 1521, Veneta Rabbin. 1525, Ven. 1525-28, Ven. 1533, Munsteri omnia 1534, 1536, 1546, Rob. Stephani utraque 4. et 16., Veneta 1544, Ven. 1551, Ven. 1563, Plantiniana 1566, Ven. 1566, Rabbinica 1568, Ven. 1570, Polyglotta Antwerpiensia, Antw. sine punctis 1574, Sanctandreana 1586, Hutteri 1587, Wittebergensia 1587, seu Hartman. 1595, Ven. 1595, Lugd. Batav. 1610, Veneta 1613, Veneta 1615, Genevensia 1618 in 4. et 12., Ven. 1627, Amstelodamensia 1630, Ven. 1635, Lombrosi 1639, Amstel. 1639, Ven. 1647, Polyglotta Lond. 1657, Amstel. 1667, Clodii 1677, Ven. 1678, Ven. 1690, Berolinensia 1699, Torresii 1705, Opitii 1709, Maii 1712, Maii et Burckl. 1716, Halensia 1720, Proopsii 1725, Ven. 1730, Ven. 1739, Ven. 1743, Mantuana 1742, Oxoniensia 1750, Simonis 1752, Veneta 1766, Pisana 1781, Agiographa Neapol., Thessalonicensia 1515, Veneta 24., Veneta 1538, Sulsbacensia 1769, Psalterium 4. 1477, alterum in 12. ej. anni, Neapolitanum 1491, Basileense 1516, Octaplum 1516, Colon. Polygl. 1518, Basil. 1518, Venetum 1519, Thessalon. 1522, Ven. 1525, Lugdunensia bina 1530, Lipsiense 1533, Isnae 1542, Ven. 1546, Basil. 1547, Ven. 1548, Basileense Triling. 1548, Sabion. 1556, Witteberg. 1566, Genevense 1578, Romanum 1581, Antwerpiense 1581, Thessal. 1584, Ven. cum Comm. 1586, Ven. cum Comm. 1590, Lugd. Bat. 1595, Ven. 1598, Harmonicum Hutteri 1602, Ven. cum Com. 1605, cum Prov. ec. et vers. interl. Genevae circa 1616, Genev. 1617, Ven. 1623, Ven. 1627, Parisiense heb.-lat. fol. 1632, Parisiense heb.-lat. in 8. 1632, Amstel. 1635, Venetum 1641, Veron. 1644, Amst. Benbeniste sine an., Berolin. sine an., Amstel. 1671, Basil. 1691, Venetum 1704, Basil. 1705, Amstel. 1708, Hanov. 1712, Francof. ad M. 1712, Jesnitzii 1721, Ven. 1725, Amstel. 1731, Veneta anni 1734, 1736, 1738, Sulsbac. 1749, Ven. 1756, Taurin. 1760, Sulsb. 1761, Mant. 1777, Pisanum 1779, Liburn. 1780, Mant. 1781, utrumque Machaz. Sonc., et Hieronymus. Plerique ergo codices, et editiones stant pro singulari lectione, cui favet etiam contextus, ac singulare יראה, quod praecedit, sed veteres omnes in Polyglottis et Hexaplis praeter Hieronymum legunt in plurali. Lxx legerunt וראה *et respice*.

XC 17. Ab hoc versu novum Psal. seu xcI inchoant Ken. 36, 43, 80, 245, 249, 680, mei 38, 403, 441, 536, 572, 632, 645, 865, 919, aliique. Deest אלהינו *Dei nostri* in Kennic. 1, primo ext. 29, et in Targum.

Ibid. ומעשה ידינו כוננה עלינו *et opus manuum nostrarum dirigat super nos*. Deest haec repetitio in Ken. 80, 117, 156, in cod. Vaticano LXX, et Targum, eamque rejicit Houbigantius. Idem ומעשה. Kenn. sex, ac mei septem מעשה sine copula.

XCI 10 באהלך *tentorio tuo* — באהליך *tentoriis tuis*, Ken. 35, 39, 74, 80, 97, 99, 133, 148, 155, 156, 158, 170, 172, 206, 217, 224, 245, 680, mei 1, 34, 38, 39, 186, 204, 231, 244, 256, 263, 276, 310, 325, 332, 441, 442, 446, 536, 554, 570, 572, 615, 670, 672, 775, 854, 864, 867, 907, 908, 919, 921, 960, 995, 996, primo 579, 645, 732, ext. 17, Biblia Brixiensia, Lombrosi 1639, Psalterium Basil. 1516, Coloniense 1518, Jesnitzii 1721, Amstelodam. 1731, Sulsb. 1761, Pisanum 1779, Talmud Babylonicum, et Targum.

XCII 5 בפעלך *in opere tuo* — בפעליך *in operibus tuis*, Ken. 35, 43, 80, 117, 121, 125, 145, 148, 172, 208, 240, 680, primo 171, mei 38, 63, 94, 162, 244, 256, 260, 287, 325, 332, 367, 368, 374, 435, 441, 442, 526, 553, 570, 643, 696, 761, 814, 829, 867, 887, 894, 907, 917, 921, 955, 960, 1011, primo 645, Biblia Veneta utraque 1518, Ven. 1521, Munsteri omnia, Rob. Stephani in 4., Veneta 1566, Ven. 1570, Hutteri 1587, Ven. 1615, Nisselii 1662, Amstelodamensia Torresii 1705, Ven. 1730, Ven. 1739, Mantuana 1742, Agiographa Veneta 24., Psalterium Octaplum 1516, Polyglottum Basil. 1518, Venetum 1519, Ven. 1524-25, bina Lugdunensia 1530, Lipsiense 1533, Isnense 1542, Isn. alterum sine anno et loco, Basileense 1547, Trilingue Basil. 1548, Wittebergense 1566, Thessal. hebraeo-hispanicum 1584, Hutteri Harmonicum 1602, Francof. ad M. 1712, Jesnitzii 1721, Sulsbacense 1749, Sulsb. 1761, Mantuanum 1781, Ordo precum Tridinensis 1525, Syrus.

Ibid. במעשי *in factis* — במעשה *in facto*, Kenn. 2, 37, 38, 39, 74, 76, 80, 93, 97, 99, 118, 131, 142, 147, 156, 166, 198, 206, 217, 220, 245, 673, 681, mei 31, 38, 39, 40, 61, 63, 89, 94, 112, 162, 204, 215, 228, 260, 270, 277, 287, 304, 309, 310, 325, 332, 331, 343, 374, 375, 379, 383, 403, 405, 420, 435, 446, 447, 465, 466, 487, 510, 519, 534, 554, 564, 570, 591, 595, 596, 605, 609, 612, 613, 615, 632, 643, 667, 670, 672, 681, 733, 752, 753, 759, 762, 767, 779, 799, 804, 847, 864, 865, 867, 874, 882, 887, 894, 907, 908, 910, 917, 921, 953, 955, 959, 960, 961, 962, 963, 965, 969, 972, 974, 994, 1007, 1011, primo 2, 3, 234, 254, 380, 412, 414, 579, 632, 645, 683, 824, 879, 954, ext. 28, primo 29, Agiographa Neapolitana, Sulsbacensia 1769, utrumque Psalterium 1477, Thess. 1584, Pisanum 1779, utrumque Machazor Soncin., Ordo precum Trid. 1525, Syrus. Cod. meus 536 ומעשה *et factum*.

XCII 10 כי הנה איביך יהוה *quia ecce inimici tui, Domine*. Desunt in Kenn. 215, in meis 640, primo 954,

et in cod. Vatic. Lxx. V. 16 plurimi in textu עולתה.

XCIII. Pars Psalmi praecedentis in Kenn. 37, 74, 82, 89, 93, 97, 133, 681, in meis 379, 380, 596, 733. Vers. 1 תכן sine jod *libravit*, *ponderavit*, ut mavult Houbigantius, legit Kenn. 4. Active ad Deum verbum referunt *firmavit orbem* in Polyglottis omnes veteres, praeter Chaldaeum, quem Houbigantius non excipit.

XCIV 21 יגודו *Turmatim conveniunt*. Michaëlis a נדד *liberales sunt*. Daghesc omittit meus 596. Alii magno numero יגדו, etiam hispanici, ut mei 256, 510, primo 941, et editi, ut Biblia Antiqua sine anno, Veneta 1518, et 1521, Munsteriana omnia, Rob. Stephani in 4., Lombrosi 1639, Agiographa Ven. 24., Psalterium 12. 1477, Octaplum 1516, Basileense 1516, Colon. 1518, Ven. 1519, Lugdunensia bina 1530, Lipsiense 1533, Isnense 1542, Basileense 1547, Wittebergense 1566. V. 19 multi סרעפי. V. 23 a decem Kennicottianis, meisque nonnullis abest secundum יצמיתם, item a Psalt. 4. 1477, Lxx et Arabe.

XCV. Pars praecedentis in Kenn. 30, 36, 37, 74, 93, 97, 133, in meis 596, 732.

XCV 7 עם מרעיתו וצאן ידו *populus pascuae ejus, et oves manus ejus*. Cod. meus 879 primo עמו וצאן מרעיתו *populus ejus et oves pascuae ejus*. Ita Syrus, et Chaldaeus, sed hic retinet *manus ejus*. Kenn. 625 legit tantum צאן מרעיתו, et 446 pro עם מרעיתו habet עמו. Kenn. tres cum meo 34 ידי, ut Arabs. Alii ante אלהינו legunt יהוה, ut Vulgatus.

XCV 10 אקוט *fastidio habui*. Ken. 474 ואקוט *et fastidio habui*, relato ad praecedentem versum ארבעים שנה, ut facit Syrus.

Ibid. עם *populus* — עד *semper*, Kenn. 76, Lxx, Vulgatus. אך Kenn. 541, ut videtur legisse Arabs.

XCVI. Pars praecedentis Psalmi in Ken. 36, 67, et meis 596, 874.

XCVI 6 ותפארת *et magnificentia* — וחדוה *et laetitia*, Ken. 76, 148, 245, primo meus 31, Targum, locus parallelus 1 Chron. xvI 27. Ib. במקדשו *in sanctuario ejus*. Kenn. 148, 245, 373, primo meus 554 במקומו *in loco ejus*, ut in Chronicis.

XCVI 8 לחצרותיו *in atria ejus* — לפניו *coram eo*, Ken. 216, 245, 373, 599, primo meus 632, et Chronica. Utrumque Kenn. 37, 93, primo mei 34, 337, 379, et Targum. V. 9 מפניו. Plures utriusque collationis cum Bibliis Soncin. מלפניו.

XCVI 10 אמרו בגוים יהוה מלך *Dicite in gentibus, Dominus regnavit*. Absunt a quibusdam codicibus, a Ken. 145, 379, 625, 649, ex prima manu a meis 244, 596, sed legunt omnes versiones. Ibid. תכון *firmabitur*. Defectivum תכן *libravit*, quod amat Houbigantius, exhibent Kenn. 1, et 4, ex meis 596, sed cum jod inserto תיכן. Active ac masc. relato verbo ad Dominum legunt Lxx, Vulgatus, Syrus et Arabs. Nullus hebraicus codex post verbum מלך *regnavit* confirmat celeberrimum additamentum *a ligno*, quod habent Psalterium Graecum Veronense, Vetus Latinum, seu Romanum, Justinus, pluresque latini Ecclesiae Patres. Lxx, Symm., Chald., Syrus, Vulgatus, Hieronymus, Veteres

omnes in Polyglottis et Hexaplis illud non agnoscunt, ac perperam in hebraicis codicibus olim lectum fuisse, et a judaeis in christianae religionis odium sublatum Justinus, Genebrardus, Tournemine, Blanchinius aliique opinantur. Praeter interpretes in Poli *Synopsi* memoratos, ac polemicos vel criticos de hoc loco agentes conferantur ex recentioribus Calmetus *Comm.* in h. locum, Starckius *Dav. Carm.* Tom. II p. 365, Fassinius *Divinae libri Apocal. auctoritatis Vindiciae* pag. 32, et doctiss. Borgia *De Cruce Vatic.*, seu in annot. ad *Ritum salutationis Crucis in Eccl. Syr.* pag. LXVIII.

XCVI 12 כל עצי *omnes arbores*. Deest כל in Kenn. 76, 93, 166, in meis 564, primo 204, 350, 609, 874, et in Chronicis. Pro יער meus 645 primo היערים *sylvarum*, ut Vulgatus, et Arabs.

XCVI 13 כי בא 2° *quoniam venit*. Non legunt Kenn. 4, 17, 35, 37, 38, 39, 43, 73, 74, 76, 80, 89, 92, 93, 97, 99, 117, 121, 128, 131, 142, 148, 155, 156, 157, 160, 170, 176, 206, 219, 224, 245, 602, a me collati 228, 235, 240, 471, 532, primo 249, 425, 428, 454, 456, 486, mei 1, 39, 89, 231, 379, 446, 480, 554, 564, 570, 609, 640, 670, 672, 681, 829, 847, 867, 874, 879, 910, primo 31, 34, 186, 244, 256, 350, 466, 551, 572, 596, 612, 628, 632, 633, 645, 683, 696, 779, 864, 865, 954, nunc 287, 368, 380, ext. 3, 33, primo 1, Biblia Brixiensia 1494, Syrus, Targum codicis mei 31, et Ken. 228, 471, Psal. XLVIII 9, et locus parall. libri I Chronic.. Ac recte quidem omitti statuit Diederichs *Spec. cod. Erfurt.* pag. 23.

XCVII 10 שנאו *odio habete* — שנאי *odio habentes*, Kenn. 76, 206, primo 188, quibus addendus 157, seu Cassellanus, primo mei 34, 596, 683, et Syrus. Ita Michaëlis, sed passive *exosi*.

XCVII. Pars praecedentis Psalmi in Kennic. 30, 36, 74, 93, 97, 133, 141, 245, in meis 379, 596, 670, 874, in exteris 33, 49.

XCVII 11 זרע *sata* — זרח *orta*, melius profecto codex meus 640, Lxx, Syrus, Chaldaeus, Vulgatus, Arabs, locus parall. Psalmi CXII 4, Houbigantius, Michaëlis, Doederlein, Knappius et Seilerus. ע sup. ras., seu videtur primo Kenn. 171, זרערח nunc 157.

XCVIII 5 בכנור 2° *in cythara*. Abest a Kenn. 73, 76, 117, 170, 206, primo a meo 609, 640, 683, 828, a Psalterio Isnensi 1542, et a Syro.

XCIX. Jungitur Psalmo praecedenti in Kenn. 30, 36, 74, 93, 97, 133, in meis 379, 874. Versu 2 pro העמים legunt אלהים *Deos* Kenn. 166, 599, primo meus 38.

XCIX 5 קדוש *sanctus*, vel *sanctum* — כי קדוש *quoniam sanctus*, vel *sanctum*, Kenn. 39, 40, primo meus 31, Lxx, Vulgatus, Arabs.

C 3 ולא *et non nos* — ולו *et ipsius nos*. Masorethicam emendationem in textu sequuntur Kennic. 36, 38, 137, 206, 217, 238, primo 128, nunc 4, 156, mei 89, 277, 325, 412, 435, 564, 570, 595, 640, 667, 696, 762, 779, 874, 910,

primo 34, 879, Biblia Complutensia, utrumque Psalterium 1477, Machazor Soncin. sec. xv, Targum, Hieronymus. Ceteri habent Chediv, etiam Syrus, cui proinde parum accurate marginalem lectionem tribuit Doederlein *Schol.* in h. l. Keri ולא cod. meus 412.

CI 2 אשכילה *Instruam* — אשכילך *Instruam te*, Kenn. 1, primo 224, forte 156, nunc 160, primo meus 244, et Targum.

CII 4 בעשן *in fumo* — כעשן *sicut fumus*, Kenn. 30, 36, 37, 39, 40, 74, 76, 80, 93, 128, 131, 148, 156, 166, 601, primo 73, 245, a me collati 240, 455, 471, 474, 532, 535, mei 3, 31, 32, 38, 244, 270, 277, 304, 337, 368, 369, 446, 551, 554, 613, 632, 640, 670, 681, 685, 779, 847, 865, 879, 899, primo 34, 350, 683, nunc 596, 685, 767, exteri 29, 47, Biblia Veneta utraque 1518, Ven. 1521, Munsteri tres editiones, 1534, 1536, 1546, Roberti Steph. binae in 4. et 16., Polyglotta Antwerp., Biblia Sanctandreana 1586, Wittebergens. 1587, Lombrosi 1639, Nisselii 1662, Agiographa Veneta 24., Sulsbac. 1769, Psalterium 4. 1477, alterum sine an. et loco circa 1477, Octaplum 1516, Polyglottum Basileense 1518, Ven. 1519, Ven. 1524-25, Lugd. Quadruplex 1530, et Sextuplex ejusdem anni, Lipsiense 1533, Ven. 1537, Basil. 1538, Isnense 1542, Basil. 1547, Trilingue 1548, Witteberg. 1566, Genev. 1578, Ven. cum Comm. 1590, Harmonicum Hutteri 1602, Basil. heb.-lat. 1691, Basil. alterum 1705, Precationes e sacris Bibliis Paris. 1544, Lxx, Chaldaeus, Vulgatus, Arabs, Jachia, et Houbigantius. Ibid. כמו קד duobus verbis Kenn. 1, 141, nonnullique ex meis, inter quos 782 Toletanus ex prima manu cum Psalt. 12. circa an. 1477.

CII 7 כבוס *ut noctua* — כבוס *ut proculcatio*, Ken. 73, 97, primo 37, primo meus 554, videtur primo 645. » In Hebraeo pro nycticorace verbum *Bos* scriptum est », notat Hieronymus in *Epistola ad Sun. ac Fret.*, nihilque ibi in latinis sancti Doctoris codicibus esse varietatis monet Martianaeus, unde conjicere possumus lectionem hanc, etsi mendosam, Hieronymianos codices praesetulisse. V. Michaëlis *Suppl. Lex. heb.* p. 1238. Cod. meus 380 ככס, 596 primo כוס.

CII 8 בודד *solitarius* — נודד *errans* vel *volitans*, Kennic. 17, 43, 148, 206, 224, primo mei 683, 879, primo ext. 1, utraque Biblia Veneta 1518 ad marg., et Syrus. Chaldaeus utrumque vertit. Sed damnat Norzius: *Qui legit* נודד הוא כאיש נודד ממקומו *est sicut vir vacillans*, vel *devians a loco suo*.

CII 10 כלחם *tamquam panem* — בלחם *pro pane*, Kenn. 97, 156, forte 99, mei 2, 244, 277, 379, 447, 609, primo 31, 446, 554, 572, 632, 864, Biblia Brixiensia, Machazor Sonc. 1486, Sonc. alterum sine an., Kimchius in cod. meo 446, Michaëlis *Biblioth. or.* Tom. XIX pag. 148, Dathius *Psalmi* p. 326.

CII 13 וזכרך *et memoria tua* — כסאך *thronus tuus*, Kenn. 118, 156, 220, 249, mei 779, 874, primo 244, Biblia Rabb. 1525 ad margin., utrumque Machazor Soncin. sec. xv, Aben Esra, Houbigantius. וכסאך *et thro-*

nus tuus primo meus 34, utrumque כסאך וזכרך *thronus tuus et memoria tua* primo mei 789, 829.

CII 24 כחי in textu multi codices utriusque collationis exhibent, puresque editiones, sed Lxx, Vulgatus, Arabs sequuntur Chediv.

CIII 3 לכל עונכי *omni iniquitati tuae* — לכל עוניכי *omnibus iniquitatibus tuis*, Kenn. 1, 4, 30, 38, 39, 43, 73, 74, 76, 93, 97, 118, 133, 141, 142, 148, 156, 170, 176, 188, 206, 240, 245, 249, 250, primo 82, mei 2, 39, 186, 196, 215, 244, 270, 304, 350, 379, 380, 414, 526, 551, 564, 570, 572, 609, 615, 632, 645, 670, 696, 732, 824, 829, 846, 864, 865, 954, primo 31, 782, ext. 45, Psalterium 1477, ad margin. Biblia Ven. 1518, Lxx, Chaldaeus, Vulg., Arabs. עונותינו meus 640.

CIII 10 עשה *fecit* — תעשה *factum est*, Kenn. 76, forte 39, primo meus 34, et Biblia Sonc. Sic תגמל *retributum est* idem Kenn. 76, ac meus 34, iterum ex prima manu. יגמול ext. 45 cum duobus Kennicottianis dubiis.

CIII 20 מלאכיו *angeli ejus* — כל מלאכיו *omnes angeli ejus*, Kenn. 43, 97, meus 379, Lxx, Vulgat., Arabs. Sic etiam Kenn. 80, sed omisso יהוה.

CIV. Pars Psalmi praecedentis in Kenn. 37, 74, 93, 97, 133, 156, 245, in meis 380, 864. Versu 5 quidam לעולם.

CIV 11 צמאם *sitim suam* — צמאים *sitientes*, Kenn. 37, et Syrus. Meus 670 צמאום. Kenn. 80, 121, צבאם.

CIV 12 עפאים *frondes*. Cod. meus 879 ע sup. ras. duarum litterarum. Forte legebat primo כיפאים *petras*, ut Lxx, Vulgatus, Arabs. Kenn. 131 עופאים, per cholem meus 38, per cateph patach codices nonnulli et nonnullae editiones, per kametz Biblia Brixiensia et Antiqua sine anno et loco. Keri עפיים codex meus 1 ad marg.. Ibid. קולם *vocem suam* primo meus 879 et Arabs.

CIV 15 ישמח *laetificat*. Norzius testatur se scriptum reperisse in duobus Bibliis mss. ישמה cum Keri ישמח. Sed silent Kenn. codices ac mei, et Veteres omnes legunt ישמח. Conf. Basila et Bariel in Bibl. Mantuanis.

CIV 24 כלם *omnia illa* — כל *omnia*, primo meus 596, Lxx, Vulgatus, Arabs.

Ibid. קניניך *possessionibus tuis* — קנינך *possessione tua*, Kenn. 2, 4, 17, 30, 31, 35, 36, 37, 38, 45, 73, 82, 89, 92, 102, 117, 119, 125, 128, 130, 131, 133, 144, 147, 150, 155, 160, 168, 170, 173, 176, 180, 201, 203, 205, 210, 215, 219, 224, 226, 249, 250, 251, 253, 326, 602, mei 2, 3, 4, 32, 33, 36, 37, 38, 39, 40, 196, 209, 218, 234, 249, 263, 275, 276, 277, 287, 289, 319, 328, 331, 337, 346, 369, 385, 412, 447, 466, 490, 510, 518, 553, 554, 570, 572, 576, 632, 633, 644, 677, 732, 758, 759, 775 782, 789, primo 579, 667, alii plures Machazorim, ext. 1, in Bibliis Hal. Erfurt. 5, Biblia Brixiens. 1494, Antiqua sine an. et l., Veneta 1525–28, Ven. 1533, Basileensia 1536, Ven. 1544, Ven. 1551, Ven. 1563, Plantiniana in 4. et 8. 1566, Veneta Rabb. 1568, Plantin. 1571, Poly-

glotta Antwerp., Plantin. sine punctis 1573, Wittebergensia 1587, et sub novo titulo Hartman. 1595, Veneta 1595, Lugd. Bat. sine punctis 1610, Ven. 1613, Veneta Rabb. 1618, Genevensia in 4. et 12. 1618, Basil. Rabb. 1619, Ven. 1627, Amstelodamensia sine punctis 1630, Amstelod. Menassè ben Israel 1635, Lombrosi 1639, Amstelod. 1639, Ven. 1647, Lips. 1657, Polyglotta Londinensia 1657, Veneta 1678, Ven. 1690, Amstelod. Nunnes Torres 1705, Ven. 1730, Ven. 1739, Ven. 1743, Mantuana 1742, Ven. 1766, Pisana 1781, Agiogr. Veneta 1538, Psal. Prov. ec. cum vers. interl. Genev. circa 1616, Psal. Prov. ec. 8. Paris. 1632, Psalterium Basil. 1516, Colon. 1518, Ven. 1546, Basil. 1547, Trilingue 1548, Sabion. 1556, Antw. 1581, Ven. 1598, Ven. cum Comm. 1605, Genevense 1617, Ven. 1623, Ven. 1627, Parisiense heb.-lat. 1632, Amstelod. 1635, Ven. 1641, Amstelod. 1644, Veron. 1644, Amstel. 1635, Amstel. Benbeniste sine anno, Basil. heb.-lat. 1691, Venetum 1704, Basil. heb.-lat. 1705, Amstel. 1708, Hanoviense 1712, Francof. ad M. 1712, Jesnitzii 1721, Ven. 1725, Amstel. 1731, Ven. 1734, Veneta alia 1736, 1738, 1756, Taur. 1760, Sulsbac. 1761, Mantuanum 1777, Pisan. 1779, Mant. 1781, Ordo precum karaeorum 1529, Lxx, Aquila, Symmachus, Theodotio, Chaldaeus, Syrus, Vulgatus, Arabs, Hieronymus. Ad marg. lectionem hanc sistunt utraque Biblia Bomberg. 1518, eamque Hoogthianae anteponunt Houbigantius et Schulzius.

CIV 35 הללו יה *Alleluja*. Deest in Kenn. 252, et Syro. Ad initium Psalmi sequentis amandant Lxx et Vulgatus. Confer. Schulz *Heb. Elem. buch Pars poet.* pag. 36.

CV 6 אברהם *Abraham* — ישראל *Israel*, Ken. 30, marg. 40, 43, 73, 74, 82, 97, 133, 148, 173, 216, primo ut videtur 1, 128, mei 1, 34, 277, 842, 847, primo 350, 551, 864, et locus parall. 1 Chronic. xvI 13.

Ibid. בחירו *electi ejus* — בחירו *electi sui* sing. relato hoc vocabulo ad Jacob, Kenn. 39, primo 142, Syrus, Dathius.

CV 8 זכר *Recordatus est* — זכרו *Recordamini*, Kenn. 148, 238, primo 1, mei 39, 847, primo 350, 551, 683, et lib. 1 Chronicorum.

CV 12 בהיותם *cum essent ii* — בהיותכם *cum essetis vos*, Kenn. 36, 37, 38, 40, 43, 73, 74, 76, 93, 97, 128, 130, 131, 133, 145, 147, 148, 150, 156, 170, 180, 205, 245, primo 1, 3, 39, 139, 144, forte 42, 118, 142, mei 277, 368, 379, 612, 632, 645, 670, 847, 865, 867, 874, primo 2, 31, 215, 319, 350, 380, 412, 446, 510, 551, 572, 596, 609, 667, 683, 864, 879, 954, nunc 32, Syrus, Chaldaeus, locus parall. 1 Chron. xvI 19.

CV 14 אדם *hominem* — איש K. 37, 43, 74, 93, 97, 117, 118, 131, 133, 156, 160, 245, videtur primo 1, 142, mei 31, 367, 595, primo 38, 187, 350, 446, 379. Alii לאיש, ut in Chronicis. Sic Kenn. 166, 180, mei 277, 553, primo 683, 864.

CV 15 ולנביאי *et prophetis meis* — ובנביאי *et in prophetas meos*, Ken. 37, 40, 73, 74, 76, 93, 198, 216, 240, 249, 250, primo 43, 156, mei 244, 277, 368, 369, 517, 570, 847, 941, primo 31, 350, 683, 864, 879, primo ext. 29, et Chronica.

CV 22 שריו. Duo Psalteria anni 1477 cum quibusdam mss. צריו *inimicos ejus*. Bini Kenn. שרו, sicque scribendum ex sententia R. Idi, vel Edi in Berescith rabbà. V. Norzium. Versu 28 plures דברו cum Bibliis Sonc., Agiographis Neapolitanis, et utroque Psalterio 1477. Nullus ולו מרו.

CV 36 בארצם *in terra eorum* — במצרים *in Aegypto*, Kenn. 17, 37, 43, 73, 117, 148, 156, 157, 188, 215, 217, 228, 249, (primo) 253, 602, a me collati 425, 530, 531, 538, 585, primo 528, nunc 495, mei 39, 204, 367, 572, 596, 609, 640, 645, 759, 865, 879, primo 31, 350, 696, 953, 954, videtur primo 633, 829, primo ext. 1, in Bibliis Halensibus Erfurtensis 5, Biblia Sonc., Agiographa Neapol., Psalterium Basil. 1516, Coloniense 1518, Chaldaeus, Aben Esra. Psalterium lat. Vaticanum *in terra Aegypti*. מצרים *Aegypti* Kenn. 74, 97, 133, primo meus 380, et Syrus. V. 37 ובזהב *et in auro* Kenn. 43, 76, 131, 250, mei 670, 732, primo 551, 615, 824, 954, et Psalt. Octaplum 1516.

CV 40 ויבא *et adduxit* — ויבֹא in Kal *et venit*, cod. mei 256, 570, 596, 670, 779, 879, Regiom. 11 apud Lilienth., Lxx, Vulg., Arabs. משמים *de coelo* K. 249, primo meus 551.

CVI 1 הללו יה *Alleluja*. Deest in Kenn. 73, 131, 222, primo in meis 31, 554, 572, 593, 612, et Syro.

CVI 3 עשה *faciens* — עשי *facientes*, Ken. 39, 93, 145, 160, 180, 253, 602, a me collatus 474, mei 554, 593, 628, 779, 864, 865, 899, primo 31, 579, ext. 33, 68, Biblia Soncin., Brixiensia, Psalterium Basil. 1516, Colon. 1518, Lxx, Alius in Hexaplis, Chald., Syrus, Vulgatus, Arabs, Hieronymus. Melius, quia jam praecedit plurale שמרי *custodientes*.

CVI 4 זכרני *Memento mei* — זכרנו *Memento nostri*, Ken. 131, 206, videtur primo meus 879, Lxx, Syrus. Conf. v. 6, et 7, et Dathius, qui lectionem hanc sequitur. Jod sup. ras. Kenn. 2. Similiter pro פקדני *visita me* Kenn. 133 ופקדינו, meus 879 ופקדנו *et visita nos*.

CVI 6. Plures והרשענו *et impie egimus*, Kennicottiani triginta duo, mei quinquaginta quatuor, in quorum numero hispanici 289, 414, 518, 632, 941, primo 196, 256, 270 cum Neapolitanis Agiographis et Psalt. Justiniani 1516. V. 7 בים *in mari*. Deest in Kenn. 39, ac meo 879. Lxx non legisse ex observatione doctiss. Adleri in litteris ad me datis notavi ad hunc codicem, sed illi legerunt, vertentes praecedens על ים conjunctim *ascendentes*.

CVI 25. ולא שמעו *nec audierunt* codices nonnulli Kennic. ac mei cum Bibliis Soncin., Brixiensibus, Psalterio Octapl. 1516 et Coloniensi 1518.

CVI 29 ויכעיסו *et irritaverunt* — ויכעיסהו *et irritaverunt eum*, Kenn. 74, 97, 166, 219, primo 156, primo meus 215, et versiones omnes. ויכעיסהו

Kenn. 145, ac meus 32, defective ויבעסהו Kenn. 4.

CVI 36 ויהיו *et fuerunt* — ויהי *et fuit*, Kenn. 1, 4, 17, 43, 73, 74, 82, 97, 100, 180, 188, 198, 602, primo 3, 128, primo etiam 521 a me collatus, ex meis primo 3, 31, 551, 954, nunc 609, Lxx, Vulgatus, Arabs.

CVI 43 רבות *multis* - רבים masc. Kenn. 128, forte 245, primo meus 954.

CVI 44 וירא *Et vidit* — וירא יהוה *Et vidit Dominus*, Kenn. 249, Lxx, Arabs. V. 4 חסדיו in textu plures cum Psalterio Octaplo 1516, et Machazor Sonc. sec. xv. Sed veteres plerique sequuntur sing. lectionem חסדו, quam praefert Hare, ut servetur ὁμοιοτέλευτον.

CVI 46 כל *omnibus*. Abest a Ken. 37, 43, 160, a meis 39, primo 4, 645, a Psalterio Isnensi 1542, et ab Arabe.

CVII 17 אוילים *stulti*. Cod. meus 596 primo אולם. Suff. *eos* habent hic Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs, sumpto nomine pro verbo, ac legentes forte קבלם *suscepit eos*. Meus 2 primo אוילהם. V. 19 quidam וממצוקותיהם cum ו, quod legunt omnes versiones.

CVII 24 מעשי *opera* — מעשה *opus* Kennic. 17, 30, 38, 73, 76, 80, 97, 99, 125, 133, 148, 156, 206, 216, 220, 245, primo 4, 74, 201, mei 1, 2, 31, 215, 256, 367, 379, 466, 480, 517, 554, 564, 609, 633, 643, 644, 670, 779, 824, 864, 910, primo 204, 224, 645, 879, primo Erfurtensis 5 in Bibliis Halensibus, Biblia Brixiensia, Psalter. 1477, Basileense 1516, Colon. 1518, ad marg. Biblia Veneta 1518.

CVII 27 יחוגו *Tripudiabant*, vel *in orbem ibant*. Kennicottianis codicibus xLI defectivam lectionem יחגו praeseferentibus plurimi mei accedunt, inter quos hispanici 37, 193, 414, 518, 632, 941, primo 187, 782, et Hillelianus ipse 413, ex editis Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno, Complut., Veneta utraque 1518, et alia 1521, Munsteri omnia, Rob. Steph. 4., Agiographa Thessalonicensia et Veneta 24., Psalterium 1477, Neapolitanum 1491, Basil. 1516, Colon. 1518, Ven. 1519, Thessal. 1522, bina Lugd. 1530, Lipsiense 1533, Isn. 1542, Basil. 1547, Wittebergense 1566.

CVIII 1 לדוד *David* — לאסף *Asaphi*, codices mei 31, 380, 696, primo 2, et Targum cod. ejusdem 31. Ex Kennicottianis sic primo, ut videtur 128. שיר לאסף Kenn. 4.

CVIII 2 אלהים *Deus*. Repetunt post hoc vocabulum נכון לבי *paratum cor meum* Kenn. 118, 176, mei 39, 554, 696, Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs. Sic locus parall. Psal. LVII 8 et Capellus *Crit. sacr.* pag. 96. Alii post לבי addunt בקרבי *in interiori meo*, ex Kennic. 74, 97, 133, ac primo meus 683.

Ibid. אף כבודי *etiam gloriam meam*. Kenn. 73 primo בכבודי *in gloria mea*, ut Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs. Meus 31 primo את כבודי.

CVIII 3 עורה הנבל *excitare nablium* — עורה כבודי עורה הנבל *excitare gloria mea, excitare nablium*, Ken. 41, 43, 76, 128, 131, 176, 216, 222, 224, 228, mei 209, 368, 609,

696, 882, primo 32, 263, 350, 645, 879, nunc 517, 865, Psalterium Basileense 1516, Vulg., Arabs, ac locus parall. Psalmi LVII, sed hic omisso praecedenti אף כבודי. Cod. meus 34 primo עורה כנורי עורה הנבל *Expergiscere cithara mea, expergiscere nablium*, sicque Syrus. V. 4 pauci אזמרך, ut in Psal. LVII.

CVIII 8 אעלזה *exultabo* — ואעלה *et ascendam*, primo meus 879. Ita, sed in pass., LXX et Arabs *exaltabor, elevabor*. Syrus *glorificabo*.

CVIII 9 לי מנשה *mihi Manasses*. Plurimi ולי *et mihi*, inter quos hispanici praestantissimi, ut sunt ex meis 193, 209, 304, 414, 518, 941, primo 256, 270, 782, Hillelianus 413, Agiographa Neapol., Psalterium Basileense et Octaplum 1516, Colon. 1518, utrumque Machazor Soncin., Ordo precum Fan. 1506, LXX, Syrus, Vulgatus, Arabs, et Psalmus parall. LX 9. Contra Kennicottiani quatuor 19, 99, 131, 208, legunt אפרים sine ו, ut in Psal. LX. Concinunt ex meis septemdecim, 368, 593, 595, 609, 670, 681, 732, 779, 919, 989, primo 2, 34, 196, 215, 554, 633, 828, cum Machaz. Soncinensi, et Ordine Fanensi, Syro, Chaldaeo, et Arabe.

CVIII 11 מבצר *munitionis* — מצור Kenn. 37, 38, 121, 157, 171, 198, 216, 238, 249, 602, primo 252, mei 1, 196, 260, 325, 466, 696, 740, 846, 874, 894, 910, primo 270, 386, 683, nunc 609, Psalterium 4. 1477, Psalt. alterum 12. circa 1477, et locus parall. Psal. LX 12. Targum cod. mei 31 civitatem munitam de Roma exponit *Quis deducet me* עד דרומי רשיעתא *usque ad Romam impiam*, et Edom de CPoli *Quis educet me* עד קושטנטינא *usque ad CPolim*. Haec in hodiernis editionibus eliminata.

CVIII 12 הלא *Annon* — הלא אתה *Annon tu*, K. 30, 130, 206, 224, mei 368, 386, 685, 829, primo 2, 186, nunc 609, 865, Psalterium Basileense 1516, LXX, Symmachus, Vulgatus, Hieronymus, Psalmus parallelus LX 12. Secundum אלהים omittunt Kenn. 142, 148, 198, 599, primo mei 683, 864, locus parall. Psalmi LX, et Syrus.

CIX 13 אחר *alia* — אחד *una*, videtur Kenn. 74, LXX, Vulgatus, Arabs.

Ibid. שמם *nomen eorum* — שמו *nomen ejus*, Kenn. 37, 38, 40, 73, 74, 97, 118, 133, 142, 145, 178, 224, 226, 228, 238, 602, primo 117, 125, 156, 188, 249, forte 4, a me collati 235, 425, 474, 484, 497, 528, 530, 532, 538, 541, primo 428, 454, 468, nunc 471, 531, mei 34, 39, 218, 337, 367, 368, 446, 551, 593, 595, 609, 640, 670, 758, primo 2, 186, 350, 554, 612, 613, 683, videtur primo 645, ext. 3, 33, primo 1, LXX, Syrus Hexaplaris, Vulgatus, Arabs, Targum mss. meorum codicum 31, 32, 732, Kenn. 228, 471, ext. 1. Favet contextus, quia praecedunt, ac sequuntur suffixa sing. אחריתו *finis ejus*, אבתיו *patrum ejus*, multoque rectior ac commodior ex hac lectione exurgit sensus, quia sic execrationes non Davidis sunt, sed inimicorum adversum ipsum Davidem. Quod et vers. 20 confirmat *Hoc opus ad-*

versariorum meorum. Ea ergo communi anteponenda. Discrepant tamen latini graecique codices, et Psalterium Veronense legit *eorum*, ac Graecum adversae frontis ἀυτῶν. שמה primo Ken. 250, forte 41, ם sup. ras. 2, 128, utramque litteram ם שמו meus 847.

CIX 14 אבתיו *patrum ejus* – אבותם *patrum eorum*, primo meus 244, et Ordo precum Karaiticus 1529.

CIX 15 ויכרת *et succidat*. In niphal *et exscindatur* cod. Erfurtensis 3 apud Diederichs, et primo meus 2. V. 22 meus 595 חָלל, nullus חולל.

CIX 26 כחסדך *juxta clementiam tuam* — בחסדך *in clementia tua*, Ken. 148, 166, videtur 141, mei 379, primo 31, 32, videtur 640, et Ordo precum Karaeorum 1529. V. 27 ידך זאת *manus tua haec*. Cit. Ordo precum, vel Machazor Karaeorum 1529 ידך עשתה זאת *manus tua fecit hoc*, et pro sequenti עשיתה habet עשיתם.

CX 1 לאדני *Domino meo*. Cod. meus 36, qui exhibet אדני sup. ras., forte primo legebat ליהוה. Cod. Cassellanus לאדֹנָי.

Ibid. לרגליך *pedibus tuis*, vel *pedum tuorum* — רגליך *pedum tuorum*, Kenn. 38, 73, 97, 133, primo mei 34, 263, 350, 865, 867. In genitivo Lxx, Vulgatus, Arabs. Plures לרגלך.

CX 3 בהדרי *in decoribus* — בהררי *in montibus*, Kenn. 1, 73, 93, 118, 125, 131, 142, 148, 150, 166, 176, 180, 203, 206, 208, 214, 215, 250, 252, 253, 311, 328, 355, 377, 454, 477, 497, 509, 519, 591, primo 130, 158, 358, forte 240, mei 1, 2, 3, 4, 31, 34, 36, 39, 204, 215, 231, 244, 263, 276, 319, 343, 368, 385, 446, 447, 478, 510, 517, 554, 564, 593, 595, 613, 632, 640, 677, 696, 732, 758, 759, 824, 864, 865, 867, 874, 910, primo 209, 270, 304, 350, 551, 553, 572, 596, 846, videtur 789, videntur primo 32, 196, Biblia Brixiensia 1494, Veneta 1570, Amstelodamensia sine punctis 1630, Veneta 12. 1635, Amstel. 1635, Pisana 1781, Psalterium 4. 1477, non forte, ut notat Kennicottus, sed aperte, Psalterium alterum 12. circa eundem annum, Lipsiense 1533, Psalt. sine an. et l. typis Isnensibus, Basil. 1547, Ven. cum Com. Sphorni 1586, Ven. cum Comm. Alscek 1605, Genevense 1617, Amstelod. 1635, Ven. 1641, Amstel. Benbeniste sine anno, Amstel. 1731, Sulsbacense 1761, Pisanum 1779, Mant. 1781, ad marg. Biblia Veneta 1518, et utraque heb.-lat. Munsteri 1534, 1546, in Appendice Munsteri alia 1536, Hieronymus, et Symmachus. » Si quidem is auctor est, notat ad Capellum Scharfenbergius, interpretationis in Orig. *Hexaplis* prolatae ἐν ὄρεσιν ἁγίοις, de quo jure dubitari potest. Nam extat ibidem alia ejusdem interpretis lectio consentiens Hebraeo ἐν δόξῃ ἁγίων ». Verum non animadvertit hic auctor duas Symmachum editiones emisisse, teste Hieronymo, et Hexaplaribus ipsis codicibus. Conf. Montfauc. *Not. ad Orig. Hexapl.* in h. l. Tom. I pag. 624, et *Praelim.* p. 54. Ex hodiernis criticis ita legunt Hare in *Psal. libro metrice diviso* p. 643, et Houbigantius *Not.* in h. l. Sed hic postremus male notat hodiernam lectionem a Kimchio

vituperari observante nomen הדר carere numero plurâli. Etenim Kimchius tum in *Comm.*, tum in *Libro radicum* legit בהדרי, monetque praeterea in *Com.* Davidem nomen hoc *in plurali usurpare*, *quia propter quamplurimas res Hieros. urbis pulchritudo commendatur*, in posteriori vero libro plur. nominis הדר esse הדרים, quod ex nostro hoc loco comprobat. Cod. meus 644 legit מהררי *a montibus*, 683 primo, ut videtur, בהדרת *in decore*, ut Arabs.

Ibid. ילדתך *juventutis tuae*. Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs ילדתיך *genui te*, sicque quoad consonas adhuc legunt Ken. 2, 17, 30, 31, 36, 41, 89, 102, 121, 130, 171, 176, 180, 192, 203, 204, 207, 208, 209, 210, 213, 215, 219, 227, 239, 242, 251, 252, 319, 330, 399, 400, 402, 403, 404, 423, 425, 437, 444, 455, 456, 477, 495, 496, 497, 520, 539, 546, 559, 572, 587, 598, 601, 602, 606, 625, 638, 639, 646, primo 3, 326, nunc 141, mei 3, 32, 33, 35, 36, 40, 196, 204, 209, 231, 234, 249, 263, 276, 287, 319, 328, 331, 385, 412, 596, 628, 632, 670, 681, 758, 775, 824, 828, 846, 873, 941, 942, primo 633, 789, nunc 270, 518, 782, Biblia Mant. 1742, Psalterium Basil. 1516, Coloniense 1518, Thessalonicense 1584, Mantuana bina 1777, et 1781. Conf. Houbigantius et Michaëlis *Coll. crit.* pag. 565. Diederichs male pro hac lectione citat Biblia Munsteri et Nisselii, nec scio, an recte addat Artopaeum, cujus Psalterium 1548 hic in meo exemplari deficit.

CX 4 דברתי *rationem* vel *ordinem* — דברתו *ordinem ejus*, Ken. 4, 117, 188, 379, 403, primo 224, 612, nunc 201, 530, mei 1, 2, 350, sed 1 cum Kerì per jod. Kenn. 209, 309 דברת sine jod paragogico, ut hic a plerisque habetur. Versu 5 plures יהוה Kenn. ac mei.

CX 6 בגוים *in gentibus*. Cod. meus 34 primo גוים *gentes*.

Ibid. ראש *caput* — ראשי *capita*, Kenn. 342, Lxx, Chald., Vulgatus.

CX 7 ירים *exaltabit* — ירום *exaltabitur*, Ken. 192, 251, 332, 497, 649, primo meus 38, et Syrus.

Ibid. ראש *caput* – ראשו *caput ejus*, vel *suum*, Kenn. 207, primo meus 38, Syrus. Addunt הללו יה *Alleluja* Kenn. 309, 355, meus 350, et Arabs, sed Kenn. 355, ac meus illud omittunt sub initium Psalmi sequentis.

CXI 2 לכל. Kenn. 131, et 224, בכל, ac posterior quidem ex prima manu, teste Lilienthalio, non nunc, ut adnotat Kennicottus. Ibid. חפציהם. Sub חפ alia puncta primo legebat meus 2, verosimilius cateph patach et tzere *qui delectantur illis*, ut Syrus, Chaldaeus, Hieronymus. Ita etiam, sed per cholem in partic. Michaëlis *Biblioth. or.* T. XIX p. 151.

CXI 7 מעשי *opera* — מעשה *opus*, Kenn. 4, 30, 37, 38, 43, 74, 76, 93, 97, 131, 133, 137, 148, 245, primo 141, 156, mei 204, 215, 367, 380, 570, 595, 612, 640, 681, 696, 758, 779, 801, 846, 864, 867, 910, 941, primo 2, 34, 224, 270, 518, 683, et Syrus.

CXII 4 וצדיק *et justus* – יהוה *Dominus*, primo meus 596 et Arabs.

CXIII 8 עם נדיבים *cum munificis*. Deerant primo in meo 480, nec legit Syrus.

CXIV 7 אלוה *Dei* — אלהי. Ken. 370, mei 406, primo 34. V. 2 pro היתה Kenn. 498 הייתה. Michaëlis ac Dathius *factus es* in 2 persona.

CXV. Pars praecedentis in Kenn. 1, 89, 94, 102, 119, 121, 131, 144, 148, 155, 192, 198, 201, 208, 217, 219, 220, 222, in meis 1, 3, 33, 35, 37, 40, 186, 187, 193, 215, 218, 224, 231, 234, 249, 263, 275, 276, 277, 287, 289, 304, 343, 346, 367, 369, 466, 480, 517, 518, 570, 579, 596, 615, 632, 633, 644, 677, 683, 758, 759, 775, 779, 782, 801, 824, 828, 829, 865, 873, 899, 954, primo 553, in Psalterio Basil. 1516, in binis Lugdunensibus 1530, in Lxx, Syro, Vulgato, et Arabe.

CXV 1 על אמתך *propter veritatem tuam* — ועל *et propter veritatem tuam*. Sic Kennicottiani codices XLVIII, mei CXXIX et amplius, videlicet 34, 36, 38, 39, 63, 67, 89, 94, 112, 186, 196, 204, 209, 215, 228, 229, 231, 236, 260, 276, 277, 289, 310, 325, 337, 348, 363, 367, 368, 373, 374, 379, 381, 383, 385, 386, 403, 405, 406, 429, 435, 441, 442, 465, 466, 480, 517, 534, 536, 553, 554, 561 in Ordine precum, 564, 570, 593, 595, 612, 613, 615, 632, 640, 643, 644, 645, 667, 672, 681, 746, 752, 758, 761, 781, 801, 802, 824, 829, 830, 831, 847, 852, 854, 863, 864, 865, 867, 874, 887, 894, 899, 908, 910, 917, 919, 921, 922, 941, 958, 961, 962, 963, 965, 968, 969, 970, 972, 974, 994, 996, 1007, 1011, 1017, 1024, primo 2, 40, 224, 256, 270, 319, 331, 350, 380, 412, 474, 510, 551, 576, 585, 683, 954, Agiog. Neapolitana, Psalterium Octaplum 1516, Thessalonicense 1522, Isnense sine anno et l., Romanum 1581, utrumque Machazor Soncin., Ordo precum 16. sec. xv, Ordo Tridin. 1525, ac versiones omnes. In codicibus judaicarum precum etiam pluries.

CXV 9 ישראל *Israel* — בית ישראל *Domus Israel*, Kennic. 39, 73, 74, 97, 133, 245, 370, primo 224, mei 67, 89, 348, 368, 378, 406, 429, 465, 536, 746, 908, 961, 1017, Lxx, Syrus, Vulg., Arabs.

CXV 12. Novum carmen incipit in Kenn. 76, 97, 133, 150, 156, in meis 34, 37, 215, 244, 270, 275, 328, 412, 551, 572, 595, 640, 644, 645, 847, et in Bibliis Brixiensibus. Ita etiam fere omnes Machazorim, et Ordines precum majoribus hic litteris initialibus adhibitis.

CXVI. Pars Psalmi praecedentis in Kenn. 220, 356, primo in meo 4 hispanico. Ita v et vI editio, Reliqui sic dicti Graeci interpretes, Syrus, et hebraici codices antiqui in ***Hexaplis***.

CXVI 12. Novum Psalm. inchoant Kennic. 30, 76, 142, 150, 156, 157, 245, mei 34, 244, 379, 380, 412, 551, 572, 595, 628, 632, 847, 864, nunc 874. Majoribus litteris initialibus distinguunt fere omnes codices judaicarum precum.

CXVI 18 נא *nunc*. Deest in Ken. 41, 150, 226, 245, 476, primo

in meis 4, 34, 310, 480, in Lxx, Syro, Vulgato, Arabe. נגדא cum א mei 908, primo 595. נא ליהוה primo 572.

CXVII. Pars praecedentis in Ken. 36, 37, 74, 80, 82, 93, 94, 97, 131, 133, 142, 150, 153, 178, 216, 220, 222, 370, in meis 2, 31, 32, 244, 287, 367, 379, 380, 554, 596, 645, 846, primo 249, 632, in Bibliis Soncinensibus, Brixiensibus, Antiquis sine an. et loco, in Targum codicum meorum 31, 32. Deest in Kenn. 156, primo in meis 554, 879.

CXVIII. Iterum pars praecedentis Psalmi in Ken. 92, 93, 141, 150, 156, 170, 205, 207, 220, 239, 356, 404, 437, 454, 476, 499, 525, 531, 541, 601, in meis 244, 367, 782, 801, 874, 1007, nunc 328, et in Psalterio membranaceo in 12. circa an. 1477.

CXVIII 5. Ab hoc versu novus incipit Psalmus in Kenn. 82, 150, 156, 157, 178, 198, 208, 245, 318, 499, in meis 31, 34, 38, 287, 350, 368, 369, 380, 551, 554, 572, 593, 595, 612, 628, 645, 732, 782, 801, 846, 847, 879, primo 187, nunc 874, et in Psalt. memb. in 12. circa an. 1477. In plerisque etiam Machazorim mss. et editis, et Ordinibus judaic. precum majores hic litterae initiales novi Psalmi occurrunt.

CXVIII 14 וזמרת *et laus*. Kennic. 153 וזמרתי *et laus mea*, ut עזי praecedens, et ut veteres omnes vertunt.

CXVIII 17 מעשי *opera* — מעשה *opus*. Ita Kennicottiani triginta, mei centum et tredecim, scilicet 31, 61, 63, 67, 89, 94, 204, 228, 229, 254, 260, 263, 270, 289, 309, 310, 325, 348, 367, 373, 374, 375, 378, 379, 383, 403, 405, 406, 429, 435, 441, 442, 465, 472, 474, 480, 483, 492, 517, 526, 534, 536, 554, 561 in Ord. precum, 564, 572, 593, 596, 605, 612, 643, 670, 677, 681, 746, 752, 757, 761, 767, 779, 781, 908, 910, 917, 919, 921, 922, 955, 958, 959, 961, 963, 965, 967, 968, 969, 970, 972, 974, 994, 995, 996, 801, 802, 804, 830, 831, 846, 847, 852, 854, 863, 864, 882, 887, 894, 898, 1007, 1011, 1017, 1023, 1024, primo 186, 215, 224, 350, 368, 551, 585, 645, 683, 732, 873, 879, Biblia Antiqua sine an., Pisaur. 1517, Agiographa Sulsbac. 1769, utrumque Psalterium 1477, Basileense 1516, Isn. sine an. et loc., Sulsbac. 1761, Machazor Sonc. 1486, Ordo precum sec. xv, Tridinensis 1525. In libris precum, ubi hic Psalmus pluries occurrit, bis etiam et ter sic legitur, sed versiones omnes legunt in plurali.

CXVIII 25. Incipit novus Psalmus in Ken. 148, 157, 178, 245, 251, in meis 2, 37, 270, 368, 510, 609, 645, 829, primo 275, in Bibliis Sonc., et in multis libris precum. In aliis incipit a v. 26, ut in Kenn. 150, 153, 156, 198. 245, in meis 34, 270, 287, 368, 595, et in plerisque codicibus jud. precum.

CXVIII 27 אל יהוה ויאר *Deus Dominus et illuxit*. Cod. meus 941 hispanicus primo יאר melius sine nexu, quem Chaldaeus, Syrus et Arabs omittunt.

CXIX 9 כדברך *secundum verbum tuum* — כדבריך *secundum verba tua*, Kenn. 1, 42, 43, 73, 80, 93, 97, 101, 117, 119, 133, 145, 147, 148, 156, 203, 206, 208, 220, 224, 226, 228, primo 201, mei 1, 31, 209, 231, 256, 263, 277, 287, 304, 368, 380, 446, 466, 554, 564, 595, 644, 645, 667, 681, 801, 864, 865, 899, 910, ext. 1, Biblia Amstel. Torresii 1705, Psalterium 1477, alterum sine anno et loc. circa 1477, Romanum 1581, Thessalonicense heb.-hisp. 1584, Amstelod. Benbeniste sine anno, Amstel. 1708, Hanoviense 1712, Francofur. M. 1712, Venetum 1717, Jesnitzii 1721, Sulsbac. 1749, et 1761, Pisanum 1779, Machazor Sonc. 1486. In plurali omnes versiones. Cod. meus 204 בדבריך *verba tua*, omissa similitudine, ut Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs. בדברך *verbum tuum* cod. meus 632, Biblia Veneta 1525-28, Ven. 1533, Ven. 1615, Psalterium Polyglottum Basil. 1518, et Amstelodam. 1644.

CXIX 11 אמרתך *eloquium tuum* — אמרתיך *eloquia tua*, Kennic. 74, 97, 133, 148, mei 379, 466, 480, 554, 570, 596, 640, 681, 801, 910, primo 31, 204, 696, Agiographa Neapol., Psalterium sine anno et loco, quod videtur Isnae editum, Lxx, Syrus, Vulgatus.

CXIX 13 פיך *oris tui* — צדקך *justitiae tuae*, Kenn. 38, 142, 252, primo ut videtur 39, primo mei 38, 350, 570, Syrus.

CXIX 16 דברך *verbi tui* — דבריך *verborum tuorum*, Kenn. 4, 35, 36, 40, 42, 43, 73, 74, 93, 97, 119, 121, 125, 131, 133, 139, 148, 164, 166, 176, 206, 208, 215, 216, 220, 224, 245, 251, 252, 253, 318, mei 3, 31, 38, 39, 40, 204, 218, 231, 244, 256, 263, 276, 277, 287, 289, 304, 331, 350, 367, 380, 413, 414, 446, 518, 551, 554, 564, 570, 593, 595, 596, 609, 615, 644, 667, 670, 696, 732, 758, 759, 775, 779, 801, 814, 828, 829, 846, 847, 864, 865, 867, 873, 874, 989, primo 2, 612, 782, nunc 683, Biblia Brixiensia 1494, Veneta 1544, Ven. 1551, Plantin. 1566, Antwerp. 1573, Hutteri 1587, Wittebergensia 1587, Veneta 1595, Lugd. Batav. sine punctis 1610, Ven. 1635, Lombrosi 1639, Agiographa Neapol. 1487, Thessalonicensia 1515, Veneta 1538, Sulsbacensia 1769, Psalter. 12. circa 1477, Basil. 1516, Coloniense 1518, Basil. Polygl. 1518, Isnense sine anno et loco, Ven. 1546, Rom. 1581, Thessal. heb.-hisp. 1584, Paris. heb.-lat. 1632, Parisiense aliud cum Prov. etc. 8. ejusdem anni, Basil. heb.-lat. 1691, Basil. 1705, Amstel. 1708, Francof. M. 1712, Hanoviense 1712, Jesnitzii 1721, Ven. 1725, Ven. 1734, utrumque Machazor Soncinen., Lxx, Syrus, Vulgatus, Hieronymus, Houbigantius.

CXIX 17 דברך *verbum tuum* — דבריך *verba tua*, Kenn. 42, 43, 73, 74, 76, 97, 118, 119, 125, 131, 133, 147, 148, 164, 166, 176, 206, 208, 216, 240, 245, 249, 252, mei 40, 209, 215, 228, 244, 263, 276, 277, 289, 304, 367, 368, 369, 380, 414, 446, 517, 551, 564, 570, 593, 595, 667, 670, 672, 681, 696, 759, 775,

779, 801, 828, 829, 847, 864, 867, 874, 989, primo 2, 31, 596, 846, Agiographa Sulsbacensia 1769, Psalterium membr. 12. 1477, Isnense 1542, Isn. alterum sine anno et loco, Amstelod. 1708, Hanoviense 1712, Venetum 1717, Jesnitzii 1721, Venetum 1725, Ven. 1734, Pisanum 1779, Liburn. 1780, utrumque Machazor Sonc., Lxx, Syrus, Vulgatus. Quidam ואחיה.

CXIX 21 זדים *superbos* — זרים *peregrinos*, Ken. 117, mei 466, 612, Psalt. 1477. Meus 779 גוים *gentes*, ut Syrus.

CXIX 25 כדברך *juxta verbum tuum* — כדבריך *juxta verba tua*. Sic Kenn. 1, 4, 30, 43, 73, 74, 76, 97, 125, 133, 148, 156, 160, 166, 206, 245, 602, mei 244, 256, 287, 304, 369, 380, 554, 564, 595, 683, 864, 867, primo 350, 644, 645, Biblia Ven. 1521, Munsteri omnia, Veneta 1570, et 1615, Agiographa Veneta 24., Psalterium Octaplum 1516, Basil. Polygl. 1518, Venetum 1525, Lipsiense 1533, Ven. 1537, Isn. 1542, Witteberg. 1566, Thessalonic. heb.-hisp. 1584, Francof. ad M. 1712, Ven. 1725. בדברך *in verbo tuo*, Kenn. 142, 153, mei 34, 263, primo 596, primo ext. 1. Meus 801 primo בדבריך *in verbis tuis*.

CXIX 28 כדברך *secundum sermonem tuum* — כדבריך *secundum sermones tuos*, Kenn. 4, 35, 37, 74, 76, 125, 147, 148, 166, 206, 224, 245, mei 34, 263, 287, 289, 304, 369, 380, 564, 640, 683, 779, 814, 828, 847, 864, primo 204, 368, 645, 696, Biblia Brixiensia a Kennicotto omissa, Basileensia 1536, Veneta 1544, Plantiniana 1566, Ven. 1595, Lugdunensia Ba. 1610, Ven. 1635, Agiographa Thessalonic. 1515, Veneta 1538, Psalterium Venetum 1546, Basil. 1547, Romanum 1581, Francof. M. 1712, Hanoviense 1712, Veneta 1717 et 1725. Alii בדבריך *in sermonibus tuis*. Sic Kenn. 73, 97, 133, meus 551, Lxx, Vulgatus, Arabs. בדברך *in sermone tuo* Kenn. 156, mei 570, primo 350, 874.

CXIX 37 בדרכך *in viis tuis* — בדברך *in verbo tuo*, Kenn. 148, primo meus 34, Targum. Plene בדרכיך plures.

CXIX 42 בדברך *in verbo tuo* — בדבריך *in verbis tuis*, Kenn. 37, 76, 93, 97, 160, 206, 215, 216, 222, 224, 245, 252, 601, primo 125, mei 209, 256, 287, 368, 369, 380, 446, 554, 596, 615, 681, 683, 696, 779, 801, 847, 867, 874, 989, 1023, primo 31, 570, ext. 1, Agiographa Neap., Psalterium 1477, Venetum 1725, Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs.

CXIX 43 למשפטך *judicium tuum* — למשפטיך *judicia tua*, Kenn. 1, 3, 4, 19, 30, 35, 38, 39, 40, 43, 73, 74, 76, 80, 89, 93, 97, 101, 117, 118, 119, 121, 125, 130, 133, 137, 139, 142, 144, 145, 147, 150, 155, 156, 157, 158, 160, 166, 170, 173, 175, 176, 178, 180, 188, 192, 206, 208, 210, 214, 216, 217, 219, 220, 222, 224, 227, 245, 252, 253, 318, 326, 601, 602, primo 2, 42, 82, mei 1, 2, 4, 31, 32, 34, 36, 37, 38, 39, 40, 186, 196, 204, 209, 215, 218, 224, 231, 244, 256, 263, 270, 275,

276, 277, 287, 304, 319, 328, 337, 343, 346, 367, 368, 369, 380, 385, 413, 414, 446, 447, 466, 478, 517, 551, 553, 554, 564, 570, 572, 576, 579, 593, 595, 609, 612, 613, 615, 632, 644, 667, 670, 672, 677, 681, 683, 696, 759, 775, 779, 801, 814, 828, 829, 846, 847, 864, 865, 867, 873, 874, 899, 941, 953, 954, 955, 989, 1023, primo 187, 350, 518, 596, 645, 732, 782, 879, ext. 1, Erfurtensis 5 in Bibliis Hal., Biblia Soncin., Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Pisaurensia 1517, Veneta 1518, Veneta 1521, Munsteri tria 1534, 1536, 1546, Rob. Stephani bina in 4. et 16., Veneta 1566, Ven. 1570, Sanctandreana 1586, Hutteri 1587, Wittebergensia 1587, seu Hartmanniana 1595, Veneta 1615, Nisseliana 1662, Amstelod. Nunnes Torres 1705, Veneta 1730, Venetae aliae editiones 1739, 1743, 1765, Pisana 1781, Agiographa Neapolitana 1487, bina Psalteria 1477, Octaplum 1516, Basil. 1516, Coloniense 1518, Basil. Polyglottum 1518, Venetum 1519, Ven. 1524-25, bina Lugdunensia 1530, Lipsiense 1533, Ven. 1537, Isnae 1542, Isnense sine an. et loco, Basil. 1547, Trilingue Artopaei 1548, Genevense 1578, Romanum 1581, Thessalonicense 1584, Ven. cum Com. 1586, Ven. cum Com. 1590, Hutteri Harmonic. 1602, Ven. cum Com. 1605, Venetum 1704, Amstel. 1708, Hanoviense 1712, Francof. ad M. 1712, Jesnitzii 1721, Ven. 1725, Veneta alia an. 1734, 1736, 1738, 1756, Taurinense 1760, Pisaurum 1779, Liburnense 1780, utrumque Machazor Soncinense, Lxx, Syrus, Chaldaeus, Vulgatus.

CXIX 61 עודני *praedati sunt me*, alii *circumdederunt me* — עותני *subverterunt me*, Kenn. 125, videtur 121, primo meus 612, nunc 319. Sic forte legerunt plerique veterum interpretum, vel עבתני, et Doederleinio communis lectio corrupta videtur ex nostra hac עותני *Schol. V. T.* p. 130. עותו primo legebat meus 379, ערוני *expoliaverunt me* mei 640, primo 2, ערני K. 166, 204. עדני primo meus 593, et Biblia Soncinensia, עדוני Ken. 148, primo meus 879, עדני Kenn. 36, 150, עבדוני Kennic. 76, plene tandem עודוני Ken. octo, meique 304, 554, 847, 1023. Versu 65 plural. בדברך Ken. nonnulli ac mei cum Thessalonic. Agiographis, Psalterio Isnensi sine an. et l., et Hanoviensi 1712.

CXIX 70 כחלב *sicut adeps* - כֶּחָלָב *sicut lac*, cod. meus 864, Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs. Biblia Brixiensia כחָלב. V. 74 plur. לדברך quidam sive Kenn., sive mei, ut Lxx, Vulg., Arabs. V. 79 plures וידעי in textu, et editiones non paucae.

CXIX 85 כתורתך *secundum legem tuam* — בתורתך *in lege tua*, Ken. 73, 97, 99, 150, 156, 166, 245, primo 80, mei 204, 263, 379, 640, 670, 953, primo 31, 554, videtur 596, Psalterium in 4. 1477 a Kenn. ac Tychsenio omissum, Psalt. alterum membr. 12. circa 1477, Chaldaeus, Kimchius Comm. in h. locum in cit. Psal. 1477.

CXIX 98 מצותך *praecepta tua* — מצותך *praeceptum tuum*. Sic sing. puncta meus 670, Lxx, Vulgatus, ut

plane postulat contextus, in quo praecedit תחכמני *erudiet me*, et sequitur היא לי *ipsum mihi*. Defective מצותך multi, etiam editi, ad quorum classem proculdubio referendi septem, quos hic citat Houbigantius singulariter legentes, et bini Erfurtenses producti a Diederichs.

CXIX 101 דברך *verbum tuum* — דבריך *verba tua*, Kenn. 19, 30, 36, 74, 97, 118, 125, 131, 133, 150, 157, 176, 206, 220, 240, mei 209, 215, 367, 369, 379, 380, 446, 554, 570, 595, 640, 644, 681, 683, 696, 758, 814, 847, 864, 865, 873, 879, 899, 941, primo 31, 337, 350, 645, 846, nunc 828, 953, Biblia Sonc., Psalterium 4. 1477, alterum sine an. et l. circa 1477, Hanoviense 1712, Machazor Soncinense sec. xv sine anno, Lxx, Syrus, Chaldaeus, Vulgatus.

CXIX 103 אמרתך *eloquium tuum* — אמרתיך *eloquia tua*, Kennic. 148, mei 244, 570, primo 696, plenius אמרותיך 814, Lxx, Chaldaeus, Syrus, Vulgatus. Ita postulat plurale נמלצו *dulcia sunt*, quod antecedit, sicque Houbigantius emendat. Pro מדבש meus 34 primo כדבש *sicut mel*.

CXIX 105 לרגלי *pedi meo* — לרגלי *pedibus meis*, meus 596, et omnes versiones. Plures דבריך in plurali.

CXIX 116 כאמרתך *secundum eloquium tuum* — באמרתך *in eloquio tuo*, Ken. 30, 37, 80, 131, 133, 156, 158, 166, 206, mei 204, 215, 244, 379, 380, 466, 554, 609, 670, 759, 847, 864, 865, 879, primo 2, 31, 551, 846, videtur primo 873, Biblia Soncin., Antiqua sine an. et l., Pisaurensia 1517, Veneta duo 1518, Ven. 1521, Munsteri hebraeo-latina 1534, et 1546, Rob. Stephani in 4., Wittebergensia 1587, et sub alio titulo Hartmannorum 1595, Lombrosi 1639, Opitii 1709, Agiographa Ven. 24., Psalterium Polygl. Basil. 1518, Venetum 1519, Ven. 1524-25, bina Lugdunensia 1530, Lipsiense 1533, Basil. 1547, Wittebergense 1566, Ven. cum Com. 1586, Ven. cum Com. 1590, Ven. 1623, bina Parisiensia heb.-latina 1632, Machazor Sonc. 1486, et sine anno, Aquila, Chaldaeus, Syrus. V. 118 plurimi defective שגים.

CXIX 119 השבת *cessare fecisti* – חשבת *reputasti*, Kennic. 30, mei 34, primo 350, Aquila, Symmachus, Hieronymus, Houbigantius. Ita etiam Lxx, et Vulgatus, sed in 1 persona. Per ח Psalterium Polyglot. Basileense 1518, sed utriusque litterae figura pene similis.

CXIX 121 עשיתי *Feci* – עשית *Fecisti*, Kenn. 38, 41, 74, 133, mei 328, 829, Psalterium Octapl. 1516, sed meus 328 et Psalt. 1516 habent chirech sub ת. Favet Syrus *Faciens, o tu qui facis*.

CXIX 126 ליהוה *Domino* — יהוה *Domine*, Kenn. 76, Alius in Hexaplis, Vulgatus, Hieronymus. V. 128 secundum כל expunctum in meo 829, nec legunt veteres, excepto Targum, sive potius pro eo legerunt ך suffix. פקודיך *mandata tua*. כן omittit Kenn. 35, primo meus 263.

CXIX 130 דבריך *verborum tuorum*. Plures דברך, ut Syrus, cum Bibliis Soncin. et utroque Psalterio 1477. Plurimi פתאים.

CXIX 133 באמרתך *in eloquio tuo* — כאמרתך *secundum eloquium tuum*, Ken. 1, 30, 99, 139, 160, 175, primo 245, mei 209, 224, 570, 595, 612, 677, 847, 879, primo 270, Agiographa Neapolit. a Kennic. omissa, Lxx, Vulgatus. באמרתך Ken. 148, mei 466, 828, et Psalterium 4. 1477. לאמרתך Ken. 80, mei 593, 670.

CXIX 137 משפטיך *judicia tua* — משפטך *judicium tuum*, Kenn. 43, primo meus 412, nunc 879, Vulgatus, Arabs. Praecedit singulare ישר *rectum*. V. 139 multi דברך cum Bibliis Sonc., et Syro.

CXIX 148 באמרתך *in eloquio tuo*. Quidam באמרתיך in plur. cum Psalterio 1477, Lxx, Vulgato et Arabe.

CXIX 149 כמשפטך *secundum judicium tuum* — כמשפטיך *secundum judicia tua*, K. 1, 2, 4, 17, 19, 30, 35, 36, 38, 40, 76, 80, 82, 93, 100, 117, 118, 121, 125, 128, 137, 139, 142, 147, 148, 150, 156, 158, 164, 166, 170, 175, 176, 178, 180, 188, 206, 208, 216, 220, 222, 224, 226, 227, 245, 253, 601, mei 1, 2, 4, 32, 36, 37, 38, 39, 40, 186, 187, 204, 209, 215, 218, 231, 244, 249, 270, 275, 276, 277, 287, 304, 337, 368, 369, 380, 385, 386, 413, 414, 446, 447, 466, 510, 517, 551, 553, 554, 564, 570, 579, 595, 609, 612, 613, 615, 632, 640, 667, 672, 681, 683, 696, 758, 775, 779, 801, 814, 824, 829, 846, 847, 867, 874, 899, 910, 923, 941, 953, 954, 1023, primo 34, 234, 350, 518, 596, 645, 782, 940, ext. 1, 16, 28, Biblia Brix., Antiqua sine an. et loco, Pisaurensia 1517, Complutensia, Roberti Stephani in 4., Veneta 1566, Ven. 1570, Hutteriana 1587, Ven. 1615, Nisselii 1662, Veneta 1690, Torresii 1705, Ven. 1730, Veneta alia 1739, 1743, et 1766, Pisana 1781, Agiographa Neapolit., Thessalonicensia 1515, Sulsbacensia 1769, utrumque Psalt. 1477, Basileense 1516, Colon. 1518, Thessalon. 1522, Ven. 1524–25, bina Lugdunensia 1530, Ven. 1537, Isnense 1542, et alterum sine an. et loco, Ven. 1546, Witteberg. 1566, Romanum 1581, Thessal. 1584, Harmonicum Hutteri 1602, Venetum 1704, Francof. M. 1712, Ven. 1717, Ven. 1725, Amstelod. 1731, Ven. 1734, Ven. 1736, Ven. 1738, Ven. 1756, Taur. 1760, Pisan. 1779, Liburn. 1781, utrumque Machazor Soncinen., Pisaurense sub init. sec. xvI, ad marg. Biblia Veneta 1518, Aquila et Arabs.

Idem כמשפטך *secundum judicium tuum* — במשפטיך *in judiciis tuis*, K. 73, 133, videtur 89, mei 256, 379, 480, 670, 864, 955, primo 31, 593, 879, Syrus. Sic בחסדך per ב *in misericordia tua* legunt Ken. 73, mei 38, 379, 518, 551, 667, 865, primo 31, 593, et Psalterium Venetum 1623.

CXIX 150 רודפי *sectatores* — רדפי *persequentes me*, cod. mei 4, 32, 367, 368, 386, 554, 570, 609, 670, 829, 910, primo 593, videtur primo 2, Erfurtensis 5 in Bibliis Halensibus et apud Diederichs, Regiomontanus 2 apud Lilienthalium, Psalterium 1477, Octaplum 1516, Psalterium sine anno et loco, quod vide-

tur Isnae editum, Lxx, Symmachus, Syrus, Vulgatus, Arabs, Hieronymus. Meus 596 ad marg. *Alii libri* רדפי.

CXIX 156. Quidam כמשפטך, ut Lxx, et Vulgatus cum Bibliis Ven. 1518, Psalterio Octaplo 1516, et Ven. Agiographis 24. Bini Kenn. cum meo 696 במשפטך, ut Syrus.

CXIX 160 כל משפט *omne judicium* — כל משפטי *omnia judicia*, Ken. 30, 38, 73, 97, 148, 156, 160, 206, 602, primo 39, 74, nunc 224, a me collatus 471, mei 379, 380, 386, 551, 645, 670, 910, primo 554, 683, 864, videtur primo 609, Lxx, Chaldaeus, Syrus, Vulgatus, Arabs. V. 161 plures ומדברך in textu.

CXIX 162 אמרתך *eloquio tuo* — אמרתך *eloquiis tuis*, Kenn. 74, 97, 131, 133, 148, mei 369, 466, 570, 801, 828, Lxx, Vulg, Arabs.

CXIX 169 כדברך *secundum verbum tuum* — בדברך *in verbo tuo*, Kennic. 148, 153, mei 31, 204, 287, 379, Syrus. Alii כדבריך.

CXIX 170 כאמרתך *juxta eloquium tuum* — באמרתך *in eloquio tuo*, cod. Kenn. 80, 156, videtur 97, mei 31, 379, 670, et Syrus. V. 172 pauci אמרתיך in plur. *eloquia tua*, ut codex Vatic. Lxx, Syrus et Arabs.

CXIX 175 ומשפטך *et judicium tuum*, vel defective *et judicia tua*. Plene ac vere plur. ומשפטיך Kenn. 1, 2, 17, 19, 30, 35, 36, 37, 38, 40, 43, 73, 74, 76, 80, 89, 92, 93, 101, 117, 118, 121, 125, 128, 131, 133, 137, 139, 142, 145, 147, 150, 157, 158, 160, 166, 170, 173, 175, 178, 192, 208, 216, 219, 220, 222, 224, 226, 227, 245, 249, 250, 251, 252, 253, 602, a me collati 240, 425, 454, 455, 456, 468, 471, 474, 475, cod. mei 2, 31, 32, 36, 38, 39, 40, 186, 196, 204, 209, 215, 218, 224, 231, 234, 244, 256, 277, 287, 304, 328, 337, 343, 346, 350, 367, 368, 379, 380, 385, 386, 447, 466, 478, 480, 510, 517, 518, 551, 553, 554, 564, 570, 576, 579, 593, 595, 596, 609, 612, 613, 615, 667, 670, 672, 681, 695, 758, 775, 779, 789, 801, 814, 824, 828, 829, 846, 847, 854, 865, 867, 874, 899, 910, 923, 941, 942, 953, 954, 955, 989, primo 34, 412, 414, 645, 683, 782, 879, exteri meae collationis 1, 2, 3, 4, 7, 18, 20, 22, 28, 29, 33, 68, Biblia Sonc., Complutensia, Basil. 1536, Wittebergensia 1587, Lombrosi 1639, Nisselii 1662, Amstelodamensia Torresii 1705, Veneta 1743, Veneta 1766, Agiographa Neapol., Sulsbacensia 1769, Psalterium 1477, alterum in 12. membr. circa 1477, Octaplum 1516, Basileense 1516, Colon. 1518, Thessal. 1522, Ven. 1537, Isnense 1542, Isn. alterum sine anno et loco, Ven. 1546, Basil. 1547, Trilingue Artopaei 1548, Roman. 1581, Thessal. 1584, Ven. cum Com. 1605, Amstelod. heb.-hisp. 1671, Ven. 1690, Amstelod. 1708, Hanoviense 1712, Ven. 1717, Jesnitzii 1721, Ven. 1725, Amstel. 1731, Ven. 1734, Venetum 1738, Ven. 1756, Taurin. 1760, Pisanum 1779, Liburn. 1780, Mant. 1781, Machaz. utrumque Sonc., Pisaurense, Lxx, Chaldaeus, Vulg., Arabs, sicque postulat pl. יעזרני.

Ibid. יעזרני *adjuvabunt me* — יעזרני *adjuvabit me*, Agiographa Neapolitana, et Syrus, qui utrumque in sing. vertit ܘܕܝܢܟ ܗܘ ܢܥܕܪܢܝ *et judicium tuum adjuvabit me*. Plene יעזרוני plures sive mss., sive editi.

CXX 3 יסף *addet*. » Melius יוסף, inquit Houbigantius, in Hophal, ut sit *addatur*, et sic videntur legere Graeci interpretes et unus apud Hexapla ». Ita Kenn. 41 saltem quoad consonas.

CXX 6 עם שונא *cum eo qui odit* — עם שנאי *cum odio habentibus*, K. 43, 97, 133, 206, mei 554, 644, primo 31, 39, Psalter. in 4. 1477, Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs. Kenn. 471 a me collatus ad marg. *Alia exemplaria* שנאי.

CXX 7 וכי *et quando*. Deerat primo in meo 34. Sic planior contextus *ego pacem loquebar*, ut Syrus. כי sine nexu Kennic. 38, 97, et Targum. Plures והמה.

CXXI 3 רגלך *pedem tuum* — רגליך *pedes tuos*, Kenn. 30, 35, 74, 97, 117, 133, 166, 216, 245, 252, mei 4, 287, 380, 570, 593, 681, 758, 801, 841, 847, primo 350, item 325, 332, 994, 995, 997, 1007, aliique jud. precum, Psalterium in 4. 1477, Psalt. alterum sine anno et loco typis Isnensibus, utrumque Machazor Sonc., Rabboth, Aquila, et Arabs. Plures cum Bibliis Soncinensibus ואל ינום *neque dormitabit*, ut veteres omnes praeter Chaldaeum.

CXXII 1 לדוד *Davidis*. Abest a Kennic. 180, primo a meo 554, a Lxx, Chaldaeo, Vulgato, Arabe. V. 6 pro אהבך cod. meus 593 primo אהליך *tabernacula tua*, qui quidem codex antiquissimus v. 7 cum aliis quibusdam utriusque collationis et Psalterio 1477 legit ושלוה.

CXXIII 1 נשאתי *levavi*. Add. יהוה *Domine* Kenn. 141 et Arabs.

CXXIV 1 לדוד *Davidis*. Non legunt Kenn. 148, 180, primo meus 645, Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs. Syrus notat ܠܐ ܡܫܡܗܐ *anonymus*.

CXXV 1 כהר *sicut mons* — בהר *in monte*, Kenn. 37, 73, 80, 97, 131, 133, 148, 150, 157, 201, primo 99, 245, forte 156, mei 1, 2, 209, 244, 256, 286, 379, 554, 613, 645, 670, 829, 847, 874, 879, 899, 910, 941, 953, primo 31, 32, 186, 350, 480, 551, 593, 612, 633, 683, videtur 632, Biblia Soncinensia, Psalterium 4. 1477, Psalt. sine an. et loco 12. circa 1477, Lips. 1533, Veronense 1644, Basil. heb.-lat. 1705, Francof. M. 1712, Ven. 1725, Syrus.

CXXV 3 הרשע *impietatis* — הרשע *impii*, mei 380, 613, primo 593. Ita veteres omnes praeter Chaldeum, sed in plurali.

CXXIX 6 גגות *tectorum* — גנות *hortorum*, Ken. 4, 35, 37, 38, 76, 93, 97, 155, 602 (primo), primo 245, 601, mei 287, 379, 570, 667, 677, primo 34, 380, 670, 683, 874, nunc 554, in Bibliis Halensibus Erfurtensis 5, Psalterium 4. 1477, et alterum 12. sine an et l. ej. anni. Meus 554 primo גנ.

CXXX 3 יה omissum primo in meo 633, in Syro et Arabe. Pro אדני plures יהוה, inter meos hispanici 4, 256, 304, 414, 632, 923, 941, primo 782, inter editos Biblia Sonc., Agiographa Thessal., utrumque Psalterium 1477, Neapolitanum 1491,

utrumque Machazor Sonc., et Karaiticum 1529. V. 4 pro תורא Psalterium Octapl. 1516 תירא, ut legebant Hieronymiani codices. Nullus תורה, ut Theodotio, Symmachus, Vulg.. V. 6 multi לדוה, inter quos hispanici mei 196, 224, 256, 414, 632, 941, primo 37, 187, 782, Neap. Agiog., utrumque Psalt. 1477, utrumque Machazor Sonc., et Karaiticum an. 1529.

CXXXI 2 ודוממתי *et silere feci* — ורוממתי *et exaltavi*, Kennic. 37, 97, forte 601, videtur 80, mei 31, 34, 224, 446, 447, 570, 879, videtur 554, forte 319, Machazor Sonc. 1486, Sonc. alterum sine an., Lxx, Vulgatus, Arabs. Kennic. 601, non forte, sed ita per ר videtur ex prima

CXXXII manu legisse Diederichs *Spec. cod. Erfurt.* pag. 31 ‡ V. 4 ולעפעפי Ordo deprec. Fan. 1506.

CXXXII 6 בשדי *in agris* — בשדה *in agro*, Kennic. 38, 39, 40, 43, 93, 100, 118, 121, 125, 131, 133, 148, 153, 156, 166, 206, 208, 217, 222, 240, 245, primo 2, 74, 97, 128, mei 36, 38, 39, 63, 204, 287, 304, 331, 369, 385, 446, 551, 553, 554, 564, 570, 615, 644, 681, 696, 751, 758, 801, 814, 847, 864, 874, 910, 953, primo 34, 186, 277, 379, 480, 645, 683, 879, 941, nunc 380, ext. 28, Biblia Soncin., Complut., Agiog. Neap, Chald., V editio. Aquila, Sym., Hier. *in regione*.

CXXXIII 1 לדוד *David*. Non legunt Kenn. 222, primo meus 640, Lxx, Chaldaeus, Arabs.

CXXXV 6 וכל *et omnibus* — ובכל *et in omnibus*. Sic Kennicottiani viginti tres praeter nonnullos dubios, mei 40, 186, 204, 321, 368, 369, 379, 466, 554, 593, 595, 609, 640, 683, 733, 829, 824, 864, 910, primo 2, 3, 31, 34, 256, 350, 412, 633, 801, 879, multi codices judaic. precum, Biblia Soncin., Psalter. Octaplum 1516, Ordo Tridinensis 1525, et Houbigantius.

CXXXV 15 מעשה *opus* — מעשי *opera*, Kenn. 102, 139, 166, meus 865, Machazor utrumque Soncinense, Lxx, Vulgatus.

CXXXV 17 ולא יאזינו *et non audient*. Ken. 681 legit ולא ישמעו, deinde addit אף להם ולא יריחון ידיהם ולא ימישון רגליהם ולא יהלכון ולא יהגו בגרונם *Nasus est eis et non odorabunt, manus eis et non palpabunt, pedes et non ambulabunt, nec mussitabunt in gutture eorum*, ut legitur in Psal. cxv, et ut in hoc nostro legit Arabs. V. 18 plures וכל cum Psalterio 4. 1477, et Fragmento Psal. Brix. in 16. sec. xv.

CXXXVIII 1 אודך *Confitebor tibi*. Addunt יהוה *Domine* Kennic. 118, 166, 168, 224, nunc 145, 217, 249, mei 368, 380, 593, 670, 683, 824, primo 31, nunc 276, 319, 379, 775, 801, 865, Lxx, Chald., Syrus Erpenii, Vulg., Arabs, Kimchius in cod. meo 204, Houbig.. Syrus communis *Confitebor Domino*. Kenn. 148 addit אלהים *Deus*.

CXXXVIII 7 על אף *super ira inimicorum meorum* — אף על *iram super inimicos meos*, vel *etiam contra inimicos meos*, Kenn. 73, 74, 80, 97, 133, 148, 180, 224, 253, nunc 156, mei 368, 379, 564, 615, 670, 874, 879, 910, primo 350, 645, Biblia Sonc., et Agiogr. Neap.. Praeferunt Lilienthalius pag. 406, et

Houbig. *Notae crit.* Tom. II pag. 95. על איבי *super inimicos meos*, omisso אף, Kenn. 216, primo meus 31.

Ibid. ידך *manum tuam* — ידיך *manus tuas*, Kenn. 35, 76, 80, 82, 128, 148, 173, 176, 252, mei 40, 209, 215, 231, 277, 321, 380, 466, 553, 564, 595, 640, 644, 667, 775, 828, 829, primo 31, 270, 596, 677, 879, Agiogr. Neap. 1487, Psalt. in 4. 1477, Psalt. memb. 12. circa 1477, ex recentioribus editionibus Psalt. Venetum 1717, Pisanum 1779, ad marg. Biblia Veneta 1518, et Lxx.

CXXXVIII 8 מעשי *opera* — מעשה *opus*, Kenn. 37, 38, 39, 76, 93, 94, 118, 121, 137, 148, 156, 166, 178, 217, 245, forte 82, 130, mei 38, 186, 204, 244, 276, 380, 386, 414, 466, 518, 554, 564, 570, 595, 609, 612, 632, 670, 672, 681, 696, 779, 801, 829, 846, 847, 864, 910, 989, 1023, primo 1, 31, 270, 350, 368, 596, 782, 879, Syrus. ומעשה Kenn. 97, ומעשי Kenn. 133, 220, primo meus 667.

CXXXIX 2 לרעי *cogitationem meam* — לדעי *sententiam meam*, Kenn. 40, 130, 148, 245, mei 2, primo 34, 350, 379, 593, 596, forte 380.

CXXXIX 16 ולא *nec* — ולו *et ei*, Kenn. 38, primo meus 379, et Keri. Ita bini sòli sistunt in textu hoc Keri, nullusque veterum interpretum, nec Chaldaeus ipse, qui saepissime illi obsequitur. Kimchius illud non memorat, omittunt ad marg. multi codices, meliusque est ob sensum Chediv. Quapropter rejiciendum. Pro בהם Kennic. 130, 133, meus 612 primo מהם.

CXXXIX 20 ימרוך *rebellant contra te* — יאמרוך *dicunt tibi* vel *in te*, K. 1, 31, 36, 40, 43, 93, 117, 121, 148, 153, 166, 170, 188, 198, 201, 216, 217, 220, 224, 226, 228, 235, 238, 240, 245, 602, mei 3, 89, 204, 249, 287, 331, 379, 380, 447, 517, 554, 593, 596, 613, 615, 667, 670, 681, 758, 775, 801, 847, 873, 899, primo 186, 270, 412, 633, 782, nunc 2, Psalter. Lips. 1533, Lxx, Aquila, Symmachus, Chaldaeus, Syrus, Vulg., judaei orientales. Nonnulli codices et editiones יאמרו. יומרוך sine suffixo primo mei 31, 879.

Ib. עריך *hostes tui*, vel *urbes tuas* — עדיך *usque ad te*, Kenn. 1, 37, 73, 150, primo 4, 130, 245, mei 1, 3, 89, 204, 244, 368, 480, 564, 775, 867, 874, primo 31, 186, 379, 380, 551, 593, 596, 847, nunc 873, videtur 517, videntur primo 645, 864, Psalterium 1477 a Kennicotto omissum.

CXL 11 במהמרות *in inundationibus*. Vocabulum hoc tantum loco occurrens, incertaeque significationis, quod plerique lexicographi *foveas*, alii aliter vertunt. Doederlein *in gurgites*, vel *vortices aquarum*, Michaëlis *in impulsionibus*, vel *effusis imbribus*. Optime R. Parchon in inedito lexico *Mechabberoth* ad rad. המר : במהמורות בל יקומו פ׳ אשר הנחלים ההולך בחזק ובזעף » *Bemahamoroth non surgent* expone de effusione, vel inundatione torrentium eunte cum vehementia et aestu ». Vertendus ergo locus *in inundationibus non subsistent*. Nota tribui a R. Parchon verbo המר eum significatum *effundendi*, quem habet adhuc apud

Arabes, multo ante recentissimos lexicographos, qui dictionem hanc ex arabico همر et ipsi illustrarunt. Hoc factum etiam reperio a R. Immanuel in inedito *Comm. in Psal.* codicis mei 615: ומלת במהמורות אין לה דומה ופתרונה לפי ענייני מכשילות · ואפשר שיהיה דומה ללשון הערב באמרם המר על המים כשהם נשפכים ממקום גבוה כלומר יפלו בשוחות עמוקות ולא יוכלו קום ולצאת מהם » Dictio autem *bemahamoroth* similem non habet, ejusque expositio est secundum sensum illius *offendicula*, vel *ruinae*. Fieri etiam potest, ut similis sit linguae arabicae, in qua usurpatur verbum *hamar* de aquis, quum ipsae effunduntur ex loco alto, ac si dicatur *cadent in profundas foveas, nec poterunt surgere et egredi ex illis*. Sistamus nunc variam lectionem codicum. Defective במהמרת Kennicottiani sex cum meis 89, et 879, plures plene במהמורות, Kenn. 219, ac meus 1 במהמורת, K. 147 במהרמות, 155 במהורות *festinanter*, ut bini anonymi interpretes Graeci in Hexapl., 4 בבהמות, meus 670 במחמורות, mei 289, 899 cum Psalterio 1477 כמהמרות, primum מ sup. ras. 554, במהמירות ad marg. Biblia Ven. 1518.

CXL 13. ידעתי plures, ex meis hispan. 209, 256, 304, primo 941, pluresque editiones, ex antiquioribus Psalt. utraque 1477, Neapol. 1491, Pisaurensis 1517, et Complutensis.

CXLI 4 במנעמיהם *in deliciis eorum*. Kenn. 38, ac primo meus 596 במנעימיהם *cum convivis eorum*, vel *deliciantibus se, epulantibus cum eis*. V. 5 multi יניא cum utroque Psalterio an. 1477. V. 8 אדני. Citatum Psalterium 1477 in 4. cum paucis cod. אלהים, Psalt. alterum 12. ejusdem anni אלהי.

CXLI 10 במכמריו *in retiacula ejus*. Codex meus 596 primo במכמרי *in retia mea*, Kenn. 245 במכריו, deerat in meo 847. Deerat versus in meo 350, et in Psalterio in 4. 1477. Pro עד meus 379 primo עוד.

CXLIII 5 בכל פעלך *in omni opere tuo* — בכל פעליך *in omnibus operibus tuis*, Kenn. 40, 43, 74, 97, 99, 125, 131, 145, 148, 172, 252, mei 38, 186, 287, 379, 435, 480, 553, 570, 644, 677, 846, 899, 965, 989, primo 31, 224, 645, nunc 34, ext. 3, 9, Agiogr. Neap., Psalter. in 4. 1477, Jesnitzii 1721, Sulsbacensia 1749, et 1761, Liburnense 1780, versiones omnes in Polyglottis et Hexaplis.

Ibid. במעשה *in opere* — במעשי *in operibus*, Kenn. 99, 136, 176, primo 318, a me collati 235, 474, mei 4, 32, 337, 386, 593, 677, 758, 941, 989, primo 579, nunc 518, ext. 7, 9, 20, 33, 39, 46, Biblia Sonc., Psalterium Brix. 1494, Basileense 1516, Colon. 1518, Isnense 1542, Psalmi VII Tubingae 1512, Lxx, Symmachus, Chaldaeus, Vulgatus, Hieronym.. ומעשה primo meus 31, et ext. 3.

CXLIII 6 כארץ *sicut terra* — בארץ *in terra*, Kennic. 19, 30, 35, 37, 43, 73, 76, 80, 97, 99, 125, 131, 148, 150, 166, 201, 224, primo 2, 245, a me collati 454, 456, 474, 475, 495, primo 431, mei 2, 4, 34, 38, 89, 186, 204, 209, 263, 367, 368, 369, 379, 480, 554, 564, 593, 595, 632, 644, 670, 677, 696, 779, 801, 847, 864, 865, 867, 874, 941, primo 31, 196, 596, 782, 942,

nunc 829, ext. 3, 16, 28, 29, 33, 36, 57, 68, primo 1, Biblia Pisaurensia 1517, bina Ven. 1518, Ven. 1521, Basileens. 1536, Ven. 1566, Ven. 1570, Ven. 1613, Ven. 1615, Genevensia 1618 in 4. et 12., Amstelodamensia sine punctis 1630, Amstelod. Menassè ben Israel 1635, Agiographa Thessal. 1515, Ven. 24., Psal. Prov. ec. heb.-lat. Genevae circa 1616, Psalter. Brixiense 1494, Octaplum 1516, Basileense 1516, Colon. 1518, Polyglottum Basil. 1518, Venetum 1519, Thessalonicense 1522, Ven. 1524–25, Lugdunense Quadrupl. 1530, Sextuplex 1530, Lipsiense 1533, Isnense 1542, Isn. sine anno et loco, Wittebergense 1566, Ven. cum Com. Sphorni 1586, Ven. cum Com. Aramae 1590, Lugdun. Batav. 1595, Ven. cum Com. Alscek 1605, Genevense 1617, Amstel. 1635, Amstelod. Benbeniste sine anno, Venetum 1690, Francof. M. 1712, Amstelod. 1731, Arama et Jachia Com. in h. l.

CXLIII 7 כלתה *defecit* — כי כלתה *quia defecit*, Kenn. 224, primo meus 645, Syrus, Arabs. V. 8 בדרך Kenn. 228, primo meus 593.

CXLIII 9 אליך *ad te*, vel *super te* – כי אליך *quia ad te*, Kenn. 4, primo meus 31, Neap. Agiog., Lxx, Arabs.

Ibid. כסיתי *abscondi me* — חסיתי *speravi*, Kenn. 224, Lxx, Vulgatus, Arabs, Doederlein. Praefert etiam Lilienthalius pag. 408.

CXLIII 10 בארץ *in terram* – בארח *per viam*, Kenn. 39, 40, 155, 156, 172, 228, 249, 250, mei 4, 39, 256, 386, 447, 518, 874, primo 263, 609, 683, nunc 379, ad marg. 847, Psalmi vII Tubing. 1512, aperte, non videntur, ut habent Biblia Kenn., Syrus, Arabs. Alii בדרך ut Kenn. 19, 253, meus 368, nunc 380, et Biblia Sonc.. Deest בארץ in meo 640, primo in 847, nec legunt Lxx, qui vertunt *in rectam*. Pauci במישור cum Neap. Agiographis.

CXLIV 2 לי *mihi*. Abest a Kenn. 158, 245, primo a meis 554, 829. Praecedit jam suffixum in ומפלטי, pro quo nullus ומפלט, ut vult Houbigantius. Ibid. הרדד *sternens*. Codex meus 593 primo הרודה *subjiciens*.

Ibid. עמי *populum meum* — עמים *populos*, Kenn. 4, 37, 38, 39, 40, 43, 80, 117, 130, 131, 142, 148, 153, 170, 207, 220, 224, 228 (primo), 235, 239, 245, 249 (primo), 431, 454, 471, 474, 498, 499, 512, 528, 530, 531, 532, 541, 591, 613, 623, 649, primo 128, 250, 332, 355, 476, 505, 535, 538, 638, forte 42, 82, 100, 173, nunc 74, 147, a me collati 231, 449, 455, primo 485, mei 34, 39, 63, 218, 466, 554, 570, 593, 596, 613, 670, 677, 697, 867, 874, primo 31, 186, 263, 270, 350, 510, 553, 645, 696, 879, 941, ext. 3, 28, 29, 33, primo 1, 36, 38, 136, seu Erfurt. 5 in Bibliis Halensibus, Psalterium memb. 12. circa 1477, Chaldaeus, Syrus, Psalt. lat. Rom. seu Vaticanum. Cum Syro edito congruit codex antiquissimus Mediolanensis B 21, et Mediceus N. xII. In Psalterio 1477 in 4. desunt haec verba, sed in Kimchii Commentario, qui subjicitur, sacer textus citatur juxta var. lectionem עמים. Multi codices sive Kennicottiani, sive mei notant ad marg.

סביר׳ עמים, seu עמי conjici a scribis hic esse pro עמים, quod repetunt Kimchius, Immanuel, Lonzanus aliique judaeorum interpretes ac critici, in plurali vocabulum hoc exponentes. Hispanica judaeorum versio Thessalonicensis a. 1584 vertit et ipsa פואיבלוש *pueblos*, ex recentioribus vero nostris criticis lectionem hanc praeferunt Tellerus, Lilienthalius, Michaëlis, Köhlerus. Conf. Psal. XVIII 48, et II Sam. XXII 48. Arabs, ut editus est in Polyglottis, suffixum omittit, vertens الذي اخضع الشعوب لي *qui subjecit populum mihi*, sed in ms. cod. Mediceo Plutei I n. 23, et in meo 426, habet, ut heb. textus communis, الذي اخضع شعبي تحتي *qui subjicit populum meum sub me*. Ita etiam legit cod. alter meus 432, seu Arabica versio interlinearis ms. in Psalterio graeco Veneto anni 1534. Ken. 150 primo עמו *populum suum*, ut legit Psalt. lat. Veronense.

Ibid. תחתי *sub me* — תחתיו *sub se*, Kenn. 153, primo meus 380, תחתו Kenn. 168, 225, 250, mei 1, 2, 331, 899, sed mei tres cum Kerì תחתי, 2 cum Kerì תחתיו. In textu תחתי, et ad marg. Kerì תחתיו Kenn. 201, et apud Jarchium codex correctus. V. notam marg. Bibliorum Rabb. 1525. Cl. Brunsius qui subdit *De var. lect. Kenn.* pag. 92 Raschianam lectionem ex libris evanuisse, non animadvertit Kenn. illum 201.

CXLIV 3 בן *filius hominis* — ובן *et filius hominis*. Sic Kennicottiani quatuordecim, ex meis 31, 39, 89, 386, 570, 596, 612, 681, 696, 829, 941, 989, primo 2, 341, 667, 683, Agiographa Neap., Psalterium Basil. 1516, Coloniense 1518, pleraeque antiquae versiones, Starckius, Köhlerus.

CXLIV 5 שמיך *coelos tuos* — שמים *coelos*, Kenn. 39, forte 82, Syrus, Chaldaeus, Alius in Hexaplis, et Lxx in mss. 40, et 41 Biblioth. Regiae Paris. a Starckio collatis.

CXLIV 7 ידיך *manus tuas* — ידך *manum tuam*, Kenn. 2, 19, 37, 38, 39, 73, 74, 76, 93, 97, 101, 102, 117, 121, 131, 133, 137, 139, 141, 148, 150, 155, 156, 168, 176, 208, 217, 219, 222, 224, 245, 249, 253, 326, primo 42, nunc 82, mei 38, 187, 263, 337, 350, 379, 385, 386, 412, 414, 510, 551, 554, 570, 609, 612, 615, 640, 758, 801, 824, 864, 899, primo 2, 34, 368, 633, 645, 683, nunc 36, ext. 1, 29, 33, Agiogr. Neap., Psalterium 1477, Octaplum 1516, sine anno et loco typis Isnensibus, Amstelodam. 1731, Venetum 1738, Taurin. 1760, Pisan. 1779, et antiquae omnes versiones. Conf. Starck. *Syll. comm.* p. 246.

CXLIV 10 עבדו *servum suum* — עבדך *servum tuum*, Kenn. 76, Syrus, Vulgatus, quod praeferunt Houbigantius ac Köhlerus, quia antecedunt ac subsequuntur personae secundae.

CXLIV 12 בנותינו *filiae nostrae* — בנותיהם *filiae eorum*, Kenn. 97, 133, forte 74, Psalt. Isnae 1542, Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs, Hieronymus, Starckius. Sed nullus בניהם pro praecedenti בנינו. Nullus כזית, quod placet Calmeto.

CXLV 6. Kerì וגדולתך, vel וגדלתך, quod legunt omnes veteres et contextus confirmat, multi mss. editique co-

dices in textu servant. Inter meos eminent hispanici 209, 256, 304, 414, 518, 632, primo 782, 941. Inter editiones Mantuana 1742 Norzii emendationes secuta. In duobus hisp. meis 33, 196 Chediv est וגדלותך.

CXLV 13. Post hunc versum sequentem incipientem a littera nun, ut alphabeticus ordo postulat, נאמן יהוה בכל דבריו וחסיד בכל מעשיו *Fidelis Dominus in omnibus verbis suis, et sanctus in omnibus operibus suis*, addunt Ken. 142 in ima parte paginae, Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs. Conf. Michaëlis *Biblioth. or.* Tom. XIX pag. 168, Schulzius *Heb. elem. buch* Par. II p. 46, et Dathius *Psalmi* p. 455.

CXLV 16 ידך *manum tuam* — ידיך *manus tuas*, Ken. 1, 2, 3, 19, 30, 36, 37, 39, 41, 43, 73, 74, 97, 99, 102, 118, 125, 131, 133, 141, 142, 145, 147, 150, 156, 158, 166, 170, 172, 178, 180, 216, 217, 220, 222, 226, 227, 228, 240, 245, 249, 251, 253, 602, 673, mei 1, 2, 3, 31, 35, 38, 39, 40, 186, 187, 204, 209, 215, 218, 224, 231, 244, 256, 276, 287, 321, 331, 367, 368, 380, 446, 447, 466, 480, 510, 517, 551, 554, 564, 570, 593, 595, 596, 612, 615, 632, 667, 670, 681, 683, 779, 801, 824, 828, 829, 842, 846, 847, 864, 865, 867, 899, 953, 989, 1007, 1013, primo 32, 234, 304, 350, 414, 518, 879, nunc 343, multi mei codices judaic. precum, Biblia Complutens., Veneta 1521, Ven. 1525–28, et 1533, Basileens. 1536, Rob. Steph. 4. et 16., Veneta 1544, Ven. 1551, Plantiniana 1566, Ven. 1566, Veneta 1570, Sanctandreana 1586, Hutteri 1587, Venetae editiones sequentium annorum 1595, 1613, 1615, 1627, 1635, 1647, Biblia Amstelodam. 1639, Nisseliana 1662, Agiographa Neap., Veneta 1538, Psalterium Octaplum 1516, Basil. Polyglottum 1518, Ven. 1525, bina Lugdunensia 1530, Lips. 1533, Isnense 1542, Isn. alterum sine an. et loco, Venetum 1546, Basil. 1547, Ven. 1548, Wittebergense 1566, Genev. 1578, Romanum 1581, Thessalon. 1584, Hutteri 1602, Venetum cum Com. 1605, Ven. 1627, Amstelod. 1635, Ven. 1641, Amstel. 1644, Veron. 1644, Amstel. Benbeniste sine anno, Basil. 1691, Berolin. sine an., Basil. 1705, Francof. M. 1712, Ven. 1734, Venetum 1738, Taur. 1760, Sulsbac. 1761, utrumque Machazor Sonc., Talmud Babyl., Rabboth, Lxx.

CXLV 21. Post hunc versum addunt sequentem ואנחנו נברך יה מעתה ועד עולם הללו יה *Nos vero benedicamus Domino a nunc et usque in seculum Alleluja*, Kenn. 43, 125, 148, 170, 253, 379, 455, 673, mei 244, 733, 829, 842, primo 380, 879, nunc 632, item 325, 442, 643, 761, 1007, 1011, 1013, aliique cod. Machaz., et Biblia Sonc.. Videtur desumptus ex libris precum.

CL 1 הללו יה *laudate Dominum*. Abest a Kenn. 97, 131, a Neapol. Agiog., et ab Arabe, nec alterutrum, הללו יה, vel הללו אל, legit Syrus.

CL 2 כרב *secundum multitudinem* — ברב *in multitudine*, forte K. 76, mei 162, 374, 536, 753, 799, 968, Syr.

PROVERBIA

Cap. I 10 תבא *acquiescas* — תבוא *venias*, Kenn. 494. Placet Michaëlis *Suppl. Lex. heb.* pag. 4. Idem defective תָּבֹא primo meus 573, forte primo 596. תאבה cum א expresso et ה regul. Kenn. 76, 100, 117, 137, 153, 166, 170, 172, 173, 207, 220, 226, 240, 250, 253, 309, 311, 320, 342, 355, 495, 497, 505, 512, 519, 532, 558, 559, 602 marg., 613, 638, forte 496, mei 1, 11, 57, 287, 304, 317, 331, 368, 517, 554, 561, 666, 677, 735, 774, 780, 797, 801, 828, 844, 847, 941, primo 683, Keri תאבה meus 573. Alii pauci תאבא. תובא Kenn. 405, meus 670, תבה meus 380, forte תבא בה Kenn. 4.

I 15 מנתיבתם *a semita eorum* — מנתיבותם *a semitis eorum*, Kenn. 76, 100, meus 368, defective in plur. מנתיבתם mei 32, 379, 447, 607, 874, primo 317, Regiom. 2, Lxx, Chald., Syrus, Vulg., Arabs, Anon. Graecus cod. D. Marci a Villoisonio editus. בדרך deerat in meo 249, nec legit Vulgatus. V. 17 בעל. Plur. בעלי Kenn. 74, 93, primo mei 34, 683, Lxx, Vulg., Arabs.

I 25 כל *omne*. Abest a meo 380 ex prima manu, a Lxx et Arabe.

II 3 אם *si* — אם *matrem*, mei 874, nunc 379, in Bibl. Hal. Erfurt. 1, et Targum. V. notam Bibl. Rabb. 1525. At Chaldaeum sic ex medrascica veterum sapientum expositione reddidisse, non ex varia lectione codicum recte notat Norzius.

II 7. Pauci in textu Keri יצפן, plures יצפן, inter quos hispan. mei 224, 304. Alii וצפן cum Neapol. Agiogr., Biblia Soncinen. ויצפן. V. 8 multi חסדיו.

II 13 בדרכי *in viis* — בדרך *in via*, Kenn. 157, primo meus 304, Syrus.

II 14. Defective quidam בתהפכת, quod in sing. *in perversitate* legerunt Lxx, Syrus, Chald., Arabs. V. 16 זרה. Agiogr. Neap. רעה *mala*.

III 15 חפציך *desiderabilia tua* — חפצים *desiderabilia*, ut VIII 11, cod. meus 941. Nullus veterum suffixum exprimit. Multi in textu מפנינים, etiam hispan., ut mei 304, 414, 941 cum Bibliis Brix., Pisaur., Complutensibus, Neap. Agiogr., ac triplici edit. Basil. Prov. 1520, 1524, 1548. V. 16 plures ובשמאלה.

III 20 ירעפו *stillabunt* — יערפו alio verbo Kenn. 74, 117, mei 11, primo 596.

III 21 ילזו *recedant* – יזלו *vilescant*, primo Kenn. 95, Syrus, Chaldaeus, Houbig., ילזו יזלו primo Kenn. 150. יליזו, ut IV 21, nonnulli cum Bibl. Brix. a Kenn. omissis, Pisaur. 1517, et Psal. Job Prov. Neap. 1491, alii plures plene ילוזו.

Ibid. מעיניך *ab oculis tuis* — בעיניך *in oculis tuis*, Ken. 250, primo 554, Syrus, Chald., Houbigantius. V. 26 pro בכסלך Kenn. 224 primo בסלך.

III 27. Recte ידך in textu multi codices Kenn. ac mei. Inter meos hispanici 55, 196, 224, 304, 341, 414, 941, primo 518, 782. Inter editiones Soncinensis, et Neap. Agiographa.

III 28. Bene iterum לרעך alii quamplures, hispan. mei 4, 55, 196, 304, 341, 414, primo 187, 518, 941, pluresque editiones. Sic ולענוים v. 34, quod Houbig. eligit. V. 32 pro סודו Kenn. 253 et Bibl. Soncin. רצונו.

IV 3 לפני *coram matre mea* — לבני *filiis matris meae*, K. 170, 253, primo 128, forte 1, nunc 95, 180, 355, a me collati 449, ad marg. 425, mei 34, 517, 552, 561, 666, 698, 829, 873, primo 31, 55, 573, 596, 602, 683, 735, 801, videntur primo 579, 828, nunc 275, 379, 447. Biblia Sonc., Brixiensia a Kennic. omissa, Antiqua sine an. et loco, Pisaur. 1517, Agiographa Neap. a Kenn. et ipsa omissa, Psal. Job Prov. Neapol. 1491, Prov. cum Comm. 4. editio antiqua, ad marg. Biblia Ven. 1518, Ven. 1521, Basileens. 1534, et 1546, Lombrosi 1639, in App. Basil. 1536. Alii codices et editiones habent ad marg. לבני ק' *Lege filiis*. Ita mei 328, 607, Biblia Ven. 1525–28, Ven. 1533, Rob. Stephani 4., Ven. 1544, Ven. 1551, Ven. 1563, Plantin. 1566, Ven. 1566, Ven. 1570, Ven. 1582, Sanctandr. 1586, Witteberg. 1587, seu Hartmanniana 1595, Ven. 1595, Veneta 1613, Ven. 1615, Genevens. 1618 in 4. et 12., Veneta 1627, Veneta 1635, Nisseliana 1662, Psal. Job etc. Raphel. 1614, Psal. Prov. etc. Genev. circa 1616. Lectionem hanc sequitur R. Immanuel in suo Comm., item R. Meiri in cod. meo 602, quamquam in edit. Ulyssip. 1492 hic legat לפני. Tandem Kenn. 228 notat ad h. l. *Bina sunt quae conjiciuntur* לבני. At vero haec lectio hocque Keri nullam habet auctoritatem in veteribus interpretibus, multaeque editiones recte monent ad marg. legendum לפני absolute, nec ullum ibi esse Keri et Chediv, seu variam masoretarum lectionem. Sic Biblia Ven. 1678, eamque secutae editiones Venetae 1730, 1739, 1743, 1766, et binae Mant. Prov. 1720, 1725.

IV 7 קנה חכמה *posside sapientiam*. Biblia Complutensia קנה בינה *posside intelligentiam*, iisque suffragantur Ken. 17, 249, 250, primo mei 34, 593, 602, vid. primo 56.

IV 18 וארח *Et via*. Quidam ואור *Et lux*, sed contra fidem veterum. Inter meos 346 hisp. cum Keri וארח.

IV 19 כאפלה *sicut caligo* — באפלה vel באפלה *in caligine*, seu *tenebrosa*, Ken. 4, 95, 125, 176, primo 150, vid. 76, mei 34, 341, 554, 670, 824, 847, primo 593, 633, 774, 829, vid. primo 797, Biblia Brix., et Graecus interpres cod. Veneti D. Marci. Ita per ב באפלה Biblia Brix., collatis etiam pluribus exemplaribus quae apud me extant, non כאפלה, ut male habent Biblia Kennicottiana.

IV 26 רגלך *pedis tui* — רגליך *pedum tuorum*, Kennic. 74, 82, 94, 100, 117, 137, 153, 158, 172,

226, 249, 252, 601, forte 178, mei 2, 11, 35, 55, 186, 369, 380, 509, 518, 561, 573, 629, 670, 698, 737, 747, 780, 801, 847, primo 34, videtur primo 579, Biblia Sonc., Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Pisaur. 1517, Psal. Job Prov. Neap. 1491, Prov. Basil. 1520, Basil. 1524, et 1548, ad marg. Biblia Ven. 1518, Lxx, Aquila, Symmachus, Vulg., Arabs, Graecus Ven. D. Marci.

V 9. Plene ושנותך vel ושנתך multi sive mss. sive editi, etiam melioris commatis. V. 11 ונהמת. ה sup. ras. meus 737. Lxx, Syrus, Arabs ונחמת.

V 13 בקול *vocem* — לקול Kenn. septemdecim, mei quinquaginta, inter quos hispan. 4, 275, 346, 414, 941, et Agiographa Neapolitana.

V 18 מאשת *de uxore* — באשת *in uxore*, Ken. 30, 74, 93, 153, primo 4, mei 32, 34, 698, primo 249, 380, 723, 737, Targum cod. mei 32. Favent Lxx, Syrus, Vulg., Arabs *cum uxore*.

V 19 תשגה *erres* — תשגה per sin *multus sis*, vel *crescas*, mei 554, 607, 847, Prov. cum Com. Kav venakì Ulyssip. circa 1492. Utrumque Lxx. Ita Capellus *Crit. sacr.* p. 945.

V 20 תשגה per sin *multus sis* iterum citati codices, et Ulyssip. editio cum Lxx.

VI 1 כפך *manus tuas* — כפך *manum tuam*, Kennic. 1, 4, 17, 30, 45, 67, 74, 82, 89, 93, 94, 95, 98, 99, 102, 125, 128, 139, 153, 155, 158, 164, 166, 168, 173, 175, 176, 178, 207, 252, mei 4, 32, 34, 40, 55, 56, 188, 196, 224, 275, 277, 304, 328, 331, 341, 346, 368, 447, 509, 517, 552, 553, 561, 579, 602, 607, 613, 683, 723, 735, 780, 789, 797, 801, 824, 829, 844, 847, 874, 940, 941, 1014, 1022, primo 263, 782, nunc 31, Biblia Sonc., Brix., Ven. bina 1518, Ven. 1521, Munsteri tria 1534, 1536, 1546, Rob. Steph. utraque in 4. et 16., Sanctandr. 1586, Hutteri 1587, Torresii 1705, Agiogr. Neap., Ven. 24., Sulsbac. 1769, Prov. Cant. Eccl. Ven. 1524, Prov. Ulyssip. cum Com. Kav venakì circa annum 1492, Basil. 1520, Thessal. 1522, Basil. 1524, Basil. 1548, versiones omnes.

VI 3 רעך *socios tuos* — רעך *socium tuum*, Kenn. 1, 4, 17, 30, 45, 74, 76, 93, 94, 95, 99, 100, 117, 122, 128, 137, 141, 158, 164, 170, 172, 173, 175, 176, 188, 192, 210, 225, 226, 227, 251, 252, mei 1, 3, 31, 55, 57, 186, 188, 224, 244, 263, 277, 287, 317, 319, 328, 331, 346, 414, 447, 509, 553, 554, 561, 576, 579, 593, 596, 602, 613, 633, 666, 667, 694, 698, 735, 747, 774, 780, 789, 797, 801, 824, 828, 829, 847, 874, 1022, primo 2, 34, 304, 341, 368, 518, 573, Biblia Sonc., Brix., Agiogr. Neap., Psal. Job Prov. Neap. 1491, Prov. cum Com. Gers. et Meirì Ulyssip. 1492, ac versiones omnes. Praefert Vogelius *Not.* ad *Schultens. Vers.* pag. 35.

VI 5 מיד יקוש *de manu aucupis* — מפח יקוש *de laqueo aucupis*, Kennic. 207, forte 245, videtur primo 45, 100, mei 737, primo 782. Syrus, Chald., Arabs *de laqueo*, Lxx *e reti*.

VI 13 בעינו *oculo suo* — בעיניו *oculis suis*, ut Kerì, Kenn. viginti novem, mei quadraginta quinque, videlicet 33, 35, 40, 55, 57, 188, 224, 277, 287, 317, 368, 369, 380, 413, 509, 517, 552, 553, 554, 596, 602, 613, 667, 670, 694, 698, 735, 747, 774, 780, 797, 828, 829, 874, 941, 942, primo 2, 11, 31, 32, 34, 319, 346, 737, nunc 782, multae editiones, Syrus, Chald., Vulgatus. Alii plures ברגליו. Sic v. 16 תועבת, etiam hisp., ut meus 304, et 941.

VI 23 תוכחות *increpationes* – תוכחת *increpatio*, primo meus 593 antiquiss. et omnes veteres. Defective alii תוכחת cum Bibliis Sonc., Brix., Ven. 1518, Basil. 1536, et triplici Basil. Prov. editione 1520, 1524, 1548. V. 24 pro נכריה meus 517, primo רמיה *dolosae*.

VII 17 אהלים *Aloe*, alii *tentoria*. Kenn. 4 primo אהלות, meus 554 primo ואהלות.

VII 19 בביתו *in domo sua* – בבית *in domo*, primo meus 554, Lxx, Syrus, Arabs. 317 primo רחוק *longinquo*.

VII 25 אל תתע *ne erres* — ואל *neque erres*, Ken. 1, 2, 4, 17, 45, 46, 98, 101, 125, 137, 145, 155, 158, 176, 192, 198, 251, 601, 602, primo 128, 139, mei 1, 2, 4, 11, 32, 56, 186, 275, 277, 287, 328, 331, 369, 379, 414, 447, 517, 552, 553, 554, 561, 573, 579, 596, 602, 613, 666, 670, 694, 698, 735, 737, 774, 780, 789, 797, 828, 829, 844, 873, 874, 940, 1014, 1022, primo 57, 317, 607, 663, 667, 683, 747, nunc 3, 249, 319, 380, 593, Biblia Brix., Antiqua sine anno et loco, Pisaur. 1517, Mant. 1742, Agiogr. Neap., Psal. Job Prov. Neapol. 1491, Prov. et Job Mantuae 1725, alia ed. Mant. 1779, Prov. Thess. 1522, edit. triplex Basil. 1520, 1524, 1548, ad marg. Biblia Ven. 1518, cod. Alex. Lxx, Chald., Syrus, Vulgatus, Arabs, Graecus cod. D. Marci, Aben Esra, Gersonides, auctor Kav venakì, Jachia, Immanuel, R. Nathan in *Concord.* Conf. Norzius qui sequitur et ipse hanc lectionem.

VIII 16 ארץ *terrae* — צדק *justitiae*, Kenn. 1, 4, 30, 44, 45, 74, 89, 92, 95, 99, 100, 101, 117, 119, 137, 145, 147, 150, 155, 157, 160, 166, 170 marg., 175, 176, 178, 180, 188, 192, 198, 201, 207, 219, 227, 228, 249, 250, 253, 601, primo 82, 122, 141, nunc 98, 139, 158, 168, 252, a me collati 164, 231, 235, 240, 242, 251, 404, 428, 431, 449, 454, 471, 475, 485, 528, 530, 531, 535, 540, 541, 562, 565, primo 512, nunc 457, 495, mei 1, 2, 3, 4, 31, 32, 33, 34, 35, 55, 56, 57, 186, 188, 196, 244, 249, 275, 277, 287, 304, 317, 328, 331, 341, 343, 346, 369, 379, 380, 412, 413, 552, 553, 554, 561, 573, 593, 596, 613, 629, 633, 666, 667, 670, 694, 698, 735, 737, 747, 774, 789, 801, 828, 829, 847, 873, 874, 940, 941, 1014, 1022, 1023, primo 414, 576, 607, videtur primo 447, nunc 11, 40, 263, 782, 844, ext. 1, 4, 8, 17, 19, 20, 21, 23, 28, 29, 33, 37, 39, 41, 47, 103, ad marg. 46, nunc 38,

Biblia Sonc., Mantuana 1742, Agiographa Neapol., Prov. cum Comment. Gerson. et Meirì Ulyssip. 1492, Prov. Thessal. 1522, Prov. et Job Mant. 1744, alia editio Mant. 1779, ad marg. Prov. et Job Mant. 1725, Chaldaeus, Syrus, Vulg., Graecus Venetus Biblioth. D. Marci, Aben Esra Com. in h. l., Aben Jachia, R. Immanuel in cod. meis 735, 747, 844, Gersonides in cod. meo 188, R. Nathan in *Concord. hebraicis*. Cod. meus 942 notat alios codices legere צדק, et 33 hispan. anni 1290 non solum in textu habet צדק, sed ad marg. notat sic legi בספ׳ מוגה *in libro correcto*, quod repetit corrector cod. 782. In editione qua utebatur Lonzanus, criticus magni nominis, ipsius Lonzani manu deletum est ארץ, et correctum צדק, apposita nota sic legi in hispanicis mss., nec nisi ex auctoritate Hilleliani codicis emendatum esse ארץ, quum vera lectio sit צדק. Conf. Norzius in h. l.. Recte autem notat Lonzanus communem lectionem ארץ quam reprobat, cuique hispan. codicum fidem opponit, esse Hilleliani codicis, nam et cod. meus 413 monet ad marg. בהללי ארץ. Nota codicem hunc, ut saepe animadvertimus, ad Hilleliani exemplaris fidem exacte descriptum esse. Scriba ergo ipse ex meliorum codicum auctoritate illius lectionem immutavit, Hilleliana, ut describentis fides requirebat, ad marginem ablegata.

VIII 17 אהביה. In textu אהבי multi codices et editiones. Inter meos eminent 304, et 414 hispanici, et Hillelianus 413.

VIII 35 מצאי 2° legunt מצא *invenit*, Kenn. triginta tres, 1, 4, 17, 30, 31, 45, 74, 82, 93, 98, 99, 100, 117, 122, 125, 137, 158, 166, 170, 172, 173, 180, 192, 201, 207, 210, 226, 227, 228, 239, 245, 252, 253, mei sexaginta, nempe 1, 31, 35, 40, 55, 57, 186, 188, 196, 244, 249, 277, 287, 317, 319, 328, 331, 368, 379, 380, 414, 447, 517, 518, 552, 553, 554, 561, 573, 593, 613, 629, 666, 667, 670, 698, 735, 747, 774, 780, 789, 797, 801, 828, 829, 847, 874, 942, 1022, 1023, primo 2, 11, 34, 224, 579, 633, 782, 941, nunc 35, 304, pluresque editiones, inter antiquiores Soncin., Brixiensis, Antiqua sine anno, Neapol. Agiogr., Psal. Job Prov. Neap. 1491, et Prov. Ulyssip. cum Com. Gerson. et Meirì 1492, Chaldaeus et Vulgatus. V. 36 pauci וכל cum Bibl. Soncin.

X 3 רשעים *impiorum* — בוגדים *perfidiosorum*, Kennic. 1, 94, 137, mei 40, 186, 277, 780, primo 319, 331, videtur primo 509, forte primo 263, nunc 602, 607, 1022, Biblia Rabb. 1525, hancque editionem secutae Venetae aliae 1525-28, 1533, 1544, 1551, 1563, 1566, 1570, 1582, 1613, 1615, 1627, 1635, 1647, Plantin. 1566, Raphelengii sine punctis 1610, Prov. cum Comm. Alscek Ven. 1601, Prov. Job etc. 1614, Prov. cum Comm. Duran Ven. 1623. Recte Norzius hoc unum ex iis erroribus vocat, qui cum in unam editionem irrepunt, reliquas pervadunt.

X 10 עצבת *dolorem* — עצבות *dolores*, primo meus 596, LXX, Arabs.

X 21 ירעו *pascent* — ידעו *sciunt*, mei 679, primo 31, 596, 698, videtur primo 797, Lxx, et Reiskius *Conject. in Job et Prov.* pag. 179. Vulg. et Arabs *erudiunt, docent*. ירצו *benevola sunt* Kenn. 166, videtur 74, et Syrus.

X 23 כשחוק *Velut lusus* — בשחוק *Per lusum*, Ken. 76, 224, mei 328, 275, 670, primo 202, videtur primo 4, ext. 17, Lxx.

X 25 כעבור *Sicut transit* — בעבור *Praetereunte*, Kenn. 76, 150, 155, mei 224, 328, 369, 561, 789, 801, primo 202, 874, Biblia Brix. a Kenn. omissa, Agiographa Veneta 24., Lxx, Arabs.

X 32 ידעון *scient* — ירעון *pascent*, Kenn. 355, ex Lilienthalio 224, seu Regiomont. 2 male a Kenn. ad aliam lectionem translatus, mei 55, 244, 593, interpres Graecus cod. Veneti D. Marci nuper Argentorati editus, et Houbigantius. XI 3 plures in textu ישדם cum Bibliis Brix. et Complut. aliisque editionibus.

XI 23 עברה *indignatio* — אבדה *perditio*, cod. meus 941, Lxx, Arabs, Alius in Hexaplis. Pauci ותקות, inter quos meus 196 hisp. ex prima manu.

XI 25 יורא *profundet, abundabit, discet, docebit*, vel *pluvia* — יורה per ה Kenn. 1, 17, 30, 74, 89, 93, 98, 99, 100, 101, 125, 128, 137, 155, 166, 176, 180, 192, 198, 201, 207, 235, 240, 250, primo 95, nunc 150, mei 1, 4, 31, 55, 57, 196, 244, 275, 277, 287, 304, 317, 369, 414, 447, 517, 553, 554, 573, 593, 602, 613, 666, 667, 698, 735, 737, 747, 774, 780, 797, 801, 828, 829, 844, 847, 873, 874, 941, 1014, 1022, primo 11, 40, 341, 368, 579, 633, 782, videtur primo 824, nunc 380, 596, Agiogr. Neap., Psal. Job Prov. Neap. 1491, Prov. cum Com. in 4. ex edit. antiqua mutila.

XII 8 יהלל *laudabitur* — יְהַלֵּל *laudabit*, Kenn. 224, seu Regiomon. 2 ex Lilienth. p. 423, meus 186, Syrus, Arabs. Eodem sensu Lxx *laudatur a viro*.

XII 12 רשע *impius* — רשעים *impiorum*, Kenn. 178, primo meus 31, Lxx, Arabs, pro nomine lecto praeced. חמד. V. 14 Plures in textu ישיב, etiam hisp. et editi. Inter hispanicos mei 304, et 518 accuratissimi.

XII 18 בוטה *effutiens* — בוטח *confidens*, primo Kenn. 3, 95, forte 99, mei 2, 4, 202, 579, primo 31, 224, 249, 379, 553, 596, Prov. cum Com. Kav venaki Ulyssip. circa 1492, Theodotio, et Graecus interpres cod. Veneti D. Marci. Ita per ח legit etiam cod. 7 Biblioth. Reg. Paris. teste Houbigantio, seu Kenn. 206. Defect. בטח Kenn. 93.

Ibid. כמדקרות *ut confessiones* — במדקרות *in confessionibus*, Kenn. 45, 76, 118, mei 368, 379, 596, 801, Biblia Complut., Theodotio.

XII 22 ועשי *et qui faciunt* — ועשה vel plene ועושה *et qui facit*, Ken. 3, 92, 117, 155, 166, 210, 240, 252, primo 139, 141, 201, forte 128, mei 1, 31, 186, 319, 369, 380, 517, 552, 554, 737, 941, 976, primo 368, 782, Prov. Ulyssip. cum Com. Gerson. et Meirì 1492, Lxx, Arabs.

XII 27 יחרך *assabit*, *cremabit*, idest *ut manducet*, vel *non manducabit*, ut exponit Gersonides. Alii *cancellis claudet*, *recondet*, *servabit*, *ciebit*, *capiet*. Lxx et Arabs *consequetur*, Vulg. *inveniet*. R. Menachem ben Saruk in inedito Mechabberoth ms. mei 132 exponit איש רמיה לא לצלות ולקלות צידו כי חמס הוא *Vir dolosus assare non poterit ac torrere venationem suam*, *quia violenter capta est*. R. Parchon in inedito altero ejusdem tituli Lexico לא יתבשל מאכלו יפה עד ששללו ממנו הבורא כי באיסור יעשהו כלו׳ לא יחל טובו *Non torrebit cibum suum optimum*, *donec de eo illum spoliet creator*, *eo quod per nefas*, vel *contra prohibitionem illum sibi paraverit*, *quasi diceret non expectet*, vel *speret emolumentum suum*. Graecus interpres Venetus D. Marci οὐ μενεῖ *non manebit*, vel *remanebit*. Syrus et Chald. יקרה *occurret*. Cod. meus 596 primo, ut videtur, legebat יחרך per ה. Aethiopicum verbum מחרך est *cepit*, *praedatus est*, *abegit* apud Ludolf. *Lex*. pag. 57. יחרך videntur primo legisse bini alii ex meis 31, 32, ך sup. ras. 379. Illud singulare in uno ex meis exemplaribus Agiogr. Neapol. 1487 antiquis ac rudibus xv seculi typis suppleta hic esse duo folia, et impressum יהלוך. Ib. חרוץ. Cod. meus 2 primo מחרוץ *prae auro*, sed communius *de sedulitate*, ut praecedens רמיה *de vecordia*, exponitur.

XII 28 אל מות *non mors*, seu *immortalitas* — אל מות *ad mortem*, cod. mei 4, 40, 186, 202, 341, 412, 414, 518, 552, 553, 629, 666, 667, 694, 789, 801, 941, primo 34, 56, 317, 573, 607, primo ext. 28, in Bibliis Halens. Erfurt. 3, apud Lilienth. primo Regiom. 2, Biblia Witteberg. 1587, vel sub novo titulo Hartmanniana 1595, Prov. cum Comm. editio antiqua in 4. apud me mutila, ad marg. Biblia Veneta 1518, Lxx, Chald., Syrus, Arabs, Vulgat., Graecus cod. Veneti D. Marci. Ita Capellus *Crit. sacr.* pag. 774, Lilienthal. *Com. crit. cod. Regiom.* pag. 423, et Doederlein *Schol. V. T.* p. 148. Nota inter productos meos codices reperiri octo hispanicos calculo suo confirmantes lectionem hanc veterum omnium interpretum.

XIII 1 מוסר *eruditio patris*. Kenn. 117, 188, et primo meus 593 ישמח *laetificat patrem*. Ken. 95 ישמע *audit*; vel *obedit patri*, ut pleraeque versiones.

XIII 2 יאכל *comedet* — ישבע *satiabitur*, Ken. 122, 207, 225, 228, 245, 253, nunc meus 380, Biblia Sonc.. Sic vertunt Chaldaeus, Syrus, Vulg., Graecus Ven. D. Marci.

XIII 6 ורשעה *et impietas* — ורשעים *et impios*, primo K. 95, cod. Alex. Lxx, Arabs. In sing. *impius*, vel *impium* Chald. et Syrus.

Ibid. חטאת *peccatum* — חטאות *peccata*, Kenn. 158, Chaldaeus, Arabs, Graecus Ven. D. Marci. Cod. meus 31 primo חטאים *peccatores*. In sing. *peccatorem* Vulgatus.

XIII 9 ישמח *laetificat* — יצמח *efflorescit*, primo meus 31. Lxx לנצח, vel תמיד. V. 13 לדבר. Kenn. 3, primo meus 304 hisp. לרעהו *proximum suum*.

XIII 14 חכם *sapientis* — חכמה *sapientiae*, primo meus 737, et Syrus.

XIII 19 כסילים *stultorum* — רשעים *impiorum*, Prov. Ulyssip. cum Comm.

Gerson. et Meirì 1492, Lxx, Syrus, Arabs. V. 20 multi הולך vel הֹלֵך, et יחכם in textu, ut fert duplex Kerì, etiam hispanici, et editi.

XIII 22 לצדיק *justo* — לצדיקים *justis*, primo meus 249, Lxx, Arabs.

XIV 1. Quidam בידה defect. cum Neapol. Agiogr., et Prov. cum Comm. Kav venakì circa 1492. In singul. *in manu ejus* Arabs et Graecus Marcianus.

XIV 2 בישרו *in rectitudine sua*. Cod. meus 196 hispan. primo בישר *in rectitudine*, vel *recte*, ut Lxx, Aquila, Symmachus, Theodotio, Chald., Syrus, Vulg., Arabs.

XIV 7 דעת *scientiae* — שקר *mendacii*, Kenn. 198, 201 marg. 226, 342, mei 287, 667, 873, videtur primo 331, ad marg. Biblia Veneta 1518, ad marg. notant variam hanc codicum lectionem mei 317, 573, et in suis Comm. in h. l. R. Immanuel et auctor Kav venakì.

XIV 8 הבין *intelligere* — חבין *dirigere* vel *confirmare*, primo Kenn. 95, et Reiske. Forte ad indicium var. huj. lectionis circellum hic exhibent Prov. Ulyssip. cum Com. Kav venakì circa 1492. Cod. meus 735 תבין *intelliget*, vel *cognoscet*, ut Lxx.

XV 5 תוכחת *increpationem* — תוכחות *increpationes*, Kennic. 117 et Vulg. Lxx *mandata*, Arabs *praecepta ejus*. תוכחתו primo meus 596.

XV 6 ובתבואת *et in proventu* — ותבואת *et proventus*, Kennic. 1, 95, 141, 147, forte 128, mei 186, 554, primo 596, 737, Chaldaeus, Houbigantius. Ita etiam Lxx et Syrus, sed in plurali. Cod. meus 801 primo תבואת. V. 14 plures in textu ופי, etiam Toletanus meus 782 ex prima manu.

XV 20 וכסיל אדם *et stultus homo* — ובן כסיל *et filius stultus*, Ken. 92, 220, 252, 362, 497, forte 587, primo 31, 602, Lxx, Syrus, Arabs, Chaldaeus quoque, quamquam lat. ejus versio aliam lect. exprimat. V. 22 מחשבת Kenn. 30, 92, 245, et Biblia Basil. 1536. V. Vogel. *Not. ad Schult. Comm.* in h. l.

XVI 11 מעשהו *opus ejus* — מעשיהו *opera ejus*, mei 380, 596, Agiogr. Neap., et versiones omnes antiquae.

XVI 13 מלכים *regum* — מלך *regis*, Kennic. 170, meus 186, Lxx, Chald., Syrus, Arabs. Praefert Vogel. ob sing. יאהב membri seq. In cod. tamen meo qui apposuit puncta, notavit ad marg. מלכים ק׳.

Ibid. צדק *justitiae* — צדיק *justi*, primo Kennic. 118, et Syrus. Pro ישרים leg. מישרים Kennic. 93, 180, primo mei 31, 596.

XVI 16 קנה *Acquirere* — קְנֵה *Acquire*, vel *Posside*, cod. mei 1, 4, 379, 561, 593, 596, 666, 747, primo 244, 874, Regiomon. 2 ap. Lilienth., Biblia Brixiens., Antiqua sine an. et loco, Pisaur. 1517, Agiographa Neap., et Vulgatus. Meus 368 primo קנת.

XVI 19 עניים *pauperibus* — ענוים *mansuetis* melius juxta Kerì legunt K. 1, 4, 30, 44, 45, 46, 74, 76, 93, 99, 118, 122, 153, 164, 173, 175, 176, 210, 226, 227, 251, 355, primo 17, 95, 128, 139, 158, mei 1, 2, 31, 40, 57, 188, 202, 249, 275, 277, 287, 304, 317, 319, 368, 380, 414, 517, 552, 553, 554, 561, 573,

596, 602, 629, 666, 667, 698, 735, 742, 747, 780, 797, 801, 829, 874, 941, 942, 1014, 1023, primo 782, Biblia Brix., Antiqua sine anno, Complut., Agiogr. Neapol. et omnes versiones.

XVI 27 שפתיו *labiis ejus*. Masorethicam emendationem שפתו *labio ejus* pauci in textum recipiunt. Plerique codices שפתָיו cum punctis plur. lectionis et sine Kerì. Ex meis sic quadraginta sex, quindecim hispanici, videlicet 55, 56, 187, 193, 196, 275, 304, 414, 518, 552, 553, 576, 782, 941, 1014, reliqui germanici vel italici, Regiom. 2, Biblia Sonc., Antiqua, Ven. 1525, Amstel. 1635, aliaeque editiones, et omnes versiones.

XVI 29 חמס *violentiae* — חכם *sapiens*, Ken. 95, meus 34, uterque ex prima manu, et Graeca versio cod. Veneti D. Marci. V. Dahler *Animadv. in Prov.* Argentorati 1785 ad h. l.

XVI 33 הגורל *sors*. Cod. meus 593 primo כל הגורל *omnis sors*. Lxx *omnia*, Arabs *omnes res*. Praecedens את ante nominativum positum deerat in cit. cod. 593, et Kenn. 153.

XVII 4 מזין *auscultans*. Ken. 17, 93 מאזין cum א expresso. V. 13 plures in textu תמוש, inter meos 304, primo 782 hispanici, Biblia Brix., Complut., Agiogr. Neap. et Thessal., et nonnullae aliae editiones. V. 26 על. Norzius praetulit עלי ex auctoritate mss. cod., et antiquarum editionum.

XVII 27 וקר *et frigidus*, vel *gravis* — יקר *pretiosus*. Ita Kerì, quod multi praeseferunt in textu, etiam hispanici, ut mei 304, 782, cum Neapolitanis Agiogr., et antiqua edit. Prov. cum Com. in 4. mutila. In aliquibus, ut in meo 413 Hilleliano, 414 hisp. aliisque deest Kerì, in 873 extat in textu יקר, ad marg. Kerì וקר.

XVIII 4 מקור חכמה *fons sapientiae* — מקור חיים *fons vitae*, Kenn. 17, 30, 95, 145 marg., 188, 602, primo mei 31, 593, Lxx, Arabs. V. 8 כמתלהמים *sicut blandientium*. Quidam per metathesim referunt ad הלם *contundi, conteri*, sicque כמתהלמים Kenn. 145, et ut videtur, primo 2.

XVIII 9 מתרפה *qui remittit se* — מתרפא *qui curat se*, Kennic. 1, 17, 30, 74, 89, 92, 93, 98, 100, 118, 125, 150, 153, 166, 172, 176, primo 82, 95, 128, 201, forte 178, nunc 251, mei 3, 31, 40, 186, 202, 277, 331, 369, 380, 414, 447, 554, 593, 666, 667, 670, 774, 801, 829, 873, 874, 941, 1022, primo 11, 224, 249, 317, 633, vid. primo 677, nunc 573, Prov. cum Comm. in 4. edit. antiqua mutila, Lxx, Arabs, R. Immanuel Com. in h. l.

XVIII 22 אשה *mulierem*. Kennic. 172 habet post hoc verbum abrasas tres aut quatuor litteras. Videtur primo legisse אשה טובה *mulierem bonam*, ut Lxx, Syrus, Vulg., Arabs, Targum Cantabrigense ac Berolinense, et Targ. cod. mei 31, ex Brunsii vero collatione Targ. Kenn. codicum 160, 166, 228, 240, 471, 598 ad marg., et cod. Chald. 58 Bibliothecae Regiae Parisiensis. Ita Houbigantius in h. l., et Ken. *Diss. de condit. T. H.* Tom. II p. 182, contra quem communem lectionem tuetur Doederlein *Schol. V. T.* p. 154.

XVIII 23 יענה *respondet* — ידבר *loquitur*, meus 801, Chald., Syrus,

Vulgatus. In Lxx et Arabe deest versus. V. 24 ויש *et est*. Kennic. 30, forte 95 ואיש *et vir*.

XIX 1 שפתיו *labiis suis* — דרכיו *viis suis*, Kenn. 1, 17, 30 marg., 46, 82, 95, 98, 119, 128, 145, 158, 166, 188, 201, 207, 224, 250, 301, 359, 400, 403, 431, 454, 505, 512, 530, 531, 541, 579, 587 marg., 613, 638, primo 172, forte 296, 571, nunc 216, 242, 525, mei 2, 4, 31, 368, 629, 874, 941, primo 782, vid. primo 196, Syrus, Chaldaeus, Arabs, Gersonides in cod. meo 188, probantque Houbigantius, Lilienthalius, Kennicottus, ac Doederlein. In meo 737 correctum. דרכים *viis*. In Lxx deest hic versus.

Id. שפתיו *labiis suis* — שפתים *labiis*, Kenn. 245, 590, 599, 607, forte 171, primo meus 801, Vulgatus in ms. meo 938, et Graecus interpres cod. Veneti Marciani.

XIX לא *non* — לו *ei*. Ita Kerì, quod in textu habet Kenn. 164, primo 95, nunc 4, vixque unus vel alter ex meis. Plures etiam illud non agnoscunt ad marg., hispanici ipsi, ut mei 346, 414, alii.

XIX 16 יומת *occidetur* – ימות *morietur*. Non pauci in textu, inter quos hisp. mei 224, 304, et Agiographa Neap.. Alii Chediv cum suis punctis et sine Kerì. Sic praesertim hisp. mei 4, 941, aliique. V. 19 גדל in textu in pluribus mss., etiam hispanicis, in Bibliis Brix., Antiquis sine anno, Complutens., in Neapol. Agiographis, in Psal. Job Prov. Neap. 1491, in Prov. cum Comm. Meirì 1492, Idem de נכריה xx 16.

XX 21 מבחלת *avaritia parta* — מבהלת vel מבוהלת *festinanter parta*, Kennic. 1, 30, 46, 82, 93, 153, 170, 176, 192, 224, 227, 235, primo 2, 95, 172, videtur 45, nunc 44, 137, mei 4, 31, 40, 57, 188, 202, 224, 249, 277, 317, 380, 517, 553, 554, 573, 596, 613, 629, 667, 698, 735, 747, 774, 780, 801, 828, 829, 844, 874, 1023, primo 2, 607, 941, nunc 34, 56, 593, Biblia Complutensia, Veneta 1521, Munsteri omnia 1534, 1536, 1546, Rob. Stephani 4., Ven. 1570, Hutt. 1587, Witteberg. 1587, Agiogr. Neap., Sulsbac. 1769, Psalt. Job Prov. Neap. 1491, Prov. Cant. Eccl. Ven. 1524, Prov. Ulyssip. cum Comm. Gerson. et Meirì 1492, Ulyssip. cum Com. Kav venakì circa eundem annum, Basil. 1520, Thessalon. cum Comm. 1522, Basil. 1524, Basil. 1548, Ven. cum Com. Duran 1623, Rabboth, Kerì, Lxx, Symmachus, Theod., Chald., Syrus, Vulgatus, Arabs. In quibusdam mss. et editionibus deest Kerì.

XX 24 יבין *intelliget* — יכין *disponet*, Ken. 225, primo 95, mei 553, 829, primo 593, vid. primo 304, et Syrus.

XXI 4 רום *Elatio*. Kennic. 245 רם *Elatus*, ut Syrus.

Ibid. ניר *novale* — נֵר *lucerna*, cod. mei 2, 4, 55, 188, 193, 196, 202, 275, 287, 317, 413, 553, 554, 561, 801, 829, 941, 1014, in quorum numero octo hispanici, et Hillelianus, Regiom. 2 ap. Lilienthal., Norimbergensis, Biblia Soncin., Brixiensia, Antiqua sine anno et l., Pisaurens. 1517, Rob. Steph. 4., Ve-

neta 1544, Ven. 1551, Ven. 1563, Ven. 1566, Plantin. 1566, Veneta 1570, Polygl. Antwerp., Ven. 1595, Ven. 1613, Ven. 1615, Ven. 1627, Amstel. 1635, Ven. 1647, Iablonskii 12. 1711, Agiographa Neapol., Ven. 1538, Sulsb. 1769, Psal. Job Prov. Neap. 1491, Prov. Cant. Eccle. Ven. 1524, Prov. Job etc. Raphel. 1614, Prov. Ulyssip. cum Com. Meiri 1492, Prov. cum Com. editio in 4. antiqua, Basil. heb.-lat. 1520, Thessal. 1522, Ven. cum Com. Duran 1623, R. Nathan in Concord. heb., et veteres omnes interpretes. Alii communi lectioni lucernae significationem attribuunt. V. Buxtorf. *Anticrit.* p. 515. Cum segol Biblia Ven. 12. 1635, plene ניר multi codices et editiones, plene cum segol Munsterus.

XXI 6 מבקשי *quaerentes* — מקשי *laqueos*, Kenn. 30, 224, primo 92, 245, primo meus 31, nunc 380, 737, Lxx, Symmach., Vulg., Arabs. Sic Jarchius *Com.* in h. l., ut notat Capellus *Crit. sac.* pag. 921, et Breithauptus in *Not. ad lat. vers.*, quod negat Buxtorfius *Anticrit.* pag. 838, monens in Jarchio rescribendum מבקשי. In omnibus meis codicibus et edition. Jarchii lego ומוקשי *et laquei*. Ita cod. 11, 34, et 181, sed hic in singul. ומוקש, nec aliter editio Thessal. an. 1515. In Ken. 74 correctum ממוקשי, et ממקשי legit Reiskius *Conject. in Job et Prov.* pag. 195.

XXI 8 איש וזר *viri et alieni*, vel *onusti* assumpto ו pro radicali — איש זר *viri alieni*, Kenn. 252, primo meus 573, Chald., Syrus, Vulg., Reiske.

XXI 23 מצרות *ab angustiis* — מצרה *ab angustia*, Kenn. 30, 253, Biblia Soncin., Brixiens., Lxx, Chald., Syrus, Arabs.

XXI 29 יכין *disponit* — יבין *intelliget*, Kenn. 30, 45, 74, 98, 99, 166, 180, 192, 224, 231, 259, primo 3, 150, 172, 245, mei 40, 57, 188, 193, 224, 244, 273, 317, 368, 379, 414, 535, 602, 607, 613, 629, 667, 737, 774, 780, 797, 801, 824, 828, 829, 874, 941, 942, 1022, primo 1, 202, 666, 782, 1014, vid. primo 187, nunc 413, Agiographa Neapol. 1487, Psal. Job Prov. Neap. 1491, Keri, Lxx, Arabs. Alii יכין sine Keri, inter quos meus 341, aliique hispan. ac masorethici, sicque Aquila, Symmachus, Chald., Syrus, Vulg., Graecus cod. Ven. D. Marci. In meo 33 hispan. Chediv est יבין et Keri יכין.

Ibid. דרכיו *vias suas* — דרכו *viam suam*, Kennic. 1, 3, 30, 92, 93, 95, 100, 117, 118; 125, 137, 145, 147, 158, 168, 170, 175, 176, 198, 224, 225, 228, 231, 239, 250, 251, 253, primo 172, 173, mei 2, 11, 40, 57, 186, 188, 196, 202, 244, 277, 287, 304, 317, 331, 368, 369, 379, 380, 412, 414, 517, 552, 554, 561, 573, 593, 602, 629, 666, 667, 670, 677, 735, 747, 774, 780, 789, 797, 801, 824, 828, 844, 874, 942, 976, 1014, 1023, primo 1, 553, 579, 782, 941, nunc 224, 413, Biblia Sonc., Brix., Antiqua sine anno, Pisaurensia 1517, Neapolitana Agiographa, aliaeque editiones, Rabboth, Keri, Chaldaeus, Vulgatus, Graecus Ven. D. Marci.

XXII 14 זרות *alienarum*. Per vav surek in sing. *peregrinitatis*, vel *pere-*

grinum Erfurtens. 1, mei 379, 596, primo 683, Biblia Soncin., ad marg. Ven. 1518, et pleraeque antiquae versiones. V. 19 אף אתה *etiam tu*. Ken. 175 אף אני *etiam ego*.

XXII 20 שלשום *nudius tertius* — שלשים, ut masorethae emendant, vel שלישים *triplicata*, legunt in textu K. 1, 4, 30, 44, 45, 46, 74, 89, 93, 99, 100, 118, 125, 137, 147, 153, 164, 192, 207, 224, 226, 227, 240, 252, 253, 602, primo 2, 95, 128, 158, 201, forte 172, mei 31, 40, 56, 57, 188, 196, 224, 244, 277, 287, 304, 317, 331, 369, 380, 517, 554, 573, 602, 607, 613, 629, 666, 667, 670, 698, 735, 747, 774, 801, 828, 844, 874, 976, 1023, primo 552, ex collatis editionibus viginti duae. Veteres omnes in Polyglottis *tripliciter*, sicque reddunt nonnulli ipsum Chediv. שלישם meus 1022.

XXII 21 לשלחך *mittentibus te* — לשלחך *mittenti te*, Kenn. 2, 17, 30, 46, 76, 89, 94, 100, 102, 118, 119, 125, 137, 144, 150, 158, 160, 168, 170, 176, 180, 188, 192, 210, 224, 239, 245, nunc 82, 128, mei 1, 34, 35, 186, 187, 193, 196, 202, 224, 244, 249, 263, 275, 277, 304, 317, 319, 328, 343, 369, 380, 412, 413, 414, 509, 579, 596, 602, 607, 735, 737, 742, 780, 782, 801, 824, 829, 844, 874, 940, 942, 976, 1014, 1023, primo 629, 683, nunc 11, Biblia Veneta Rabb. 1525, Ven. 1525–28, Ven. 1533, Rob. Steph. 16., Ven. Rabb. 1548, Veneta 1582, Sanctandreana 1586, Ven. 1613, Basileens. Rabb. 1619, Ven. 1627, Ven. 1647, Polyglot. Londin., Veneta 1678, Venetae edit. aliae 1690, 1730, 1739, 1743, 1766, Mant. 1742, Pisana 1781, Agiogr. Neap., Thessal. 1515, Psal. Job Prov. Neap. 1491, Prov. et Job Mantuae 1720, aliae edit. Mant. 1725, 1744, 1779, Prov. cum Com. Gerson. et Meirì 1492, cum Comm. Alscek 1601, cum Com. Duran 1623, Nathan in Concord. heb., Aquila, Theodotio, Syrus, Graecus Ven. D. Marci. In meo 801 deerat אמרים, in Kenn. vero 30, 95, 170, primo in meis 31, 319, 976 secundum אמת. XXIII 3 pro כזבים Prov. cum Com. Meirì 1492 שקרים.

XXIII 5. Plures in textu יעוף *volabit*, ut masora praecipit. Inter meos 224, 275, 304, 414, 1014 hispanici, inter editos Biblia Complut., Plantin. 1566, Agiogr. Neap., Psal. Job Prov. Neap. 1491, Prov. Ulyssip. cum Comm. Meirì 1492, editio Prov. cum Com. in 4. antiqua. Non minori alii numero ועוף, inter quos hisp. mei 4, 782, 941, pluresque editiones, etiam cum cholem ועוף *et volucre*, ut Biblia Brix., et triplex Prov. editio Basil. heb.-lat. 1520, 1524, 1548. Pauci יעף, inter quos meus 196 hisp. et masorethicus. V. 7 pro שער Kenn. 145, ac primo meus 737 שחר.

XXIII 10 ובשדי *et in agros* — ובשדה *et in agrum*, Kennic. 30, 74, 117, 118, 137, 192, 250, primo 82, 95, 201, forte 128, mei 287, 319, 331, 379, 380, 554, 602, 735, 801, primo 31, 368, 873, ext. 28, Prov. cum Com. Gerson. et Meirì 1492, LXX, Chaldaeus, Syrus, Vulgatus.

XXIII 20 בסבאי *cum potatoribus* — כסבאי *sicut potatores*, Ken. 30, 150, mei 737, 801, 1022, aliique. Sic כזוללי *sicut comessatores* Kennic. 253, primo 245, et cit. mei 737 et 801. V. 24 quadruplex Keri multi in textu.

XXIII 26 תרצנה *delectentur* — תצרנה *custodiant*, seu Kerì in textu Kennic. 1, 30, 45, 92, 93, 95, 100, 122, 125, 137, 158, 166, 170, 176, 192, 207, 227, 231, primo 2, 201, mei 34, 40, 57, 188, 202, 244, 275, 277, 304, 317, 368, 380, 517, 573, 593, 629, 666, 667, 670, 737, 747, 774, 780, 801, 824, 828, 829, 844, 874, 941, 1023, Agiographa Neap., Psal. Job Prov. Neap. 1491, Prov. cum Com. Meirì 1492, Rabboth, LXX, Syrus, Chald., Vulg., Arabs. Symmachus et Graecus interpres Ven. D. Marci sequuntur Chediv.

XXIII 28 כחתף *ut rapina* — בחתף *in rapinam*, Kenn. 4, 30, 74, 153, 166, 245, mei 596, 633, 670, 1023, primo 683, 942, Bibl. Sonc., Brixiensia a Kenn. omissa, Agiographa Neap., et Moses Kimchius Comm. in h. l. in cod. meo ms. 694, notans esse vocem Targumicam. כאיש חתף Gersonides aliique exponunt.

XXIV 17 אויבך. Recte איבך vel אויבך *inimicus tuus* in textu mss. codices et editiones quamplures. In illorum numero hispanici mei 56, 196, 224, 275, 304, 346, 414, 518, 1014, primo 33, inter antiquiores editiones Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno, Agiographa Neapol., Psal. Job Prov. Neap. 1491, Prov. cum Com. Meirì 1492, antiqua editio in 4. mutila, triplex Basileens. 1520, 1524, 1548. Alii ובהכשלו cum ה expresso.

XXIV 19 ואל תקנא *neque aemuleris*, Ken. novemdecim meique plures, inter quos 4, 56, 196, hispanici, Biblia Sonc., Brix., ac vers. omnes. Sic V. 21 alii octodecim Kenn. cum meis 56, 275, 346, 414, 576, 1014 hispanicis, pluribusque germanicis et italicis ועם שונים. Concinunt Biblia Soncin., Brix., Antiqua, Psal. Job Prov. 1491, Prov. Thess. 1522, Bamidbar rabbà, Tanchumà, Sotà etc. apud Norzium, et veteres omnes.

XXIV 22 ופיד *et exitium* — ופי *et os*, Kennic. cod. 95, 147, primo mei 4, 596, et Targum, ut extat in cod. meo 31, in Bibliis Rabb. Venetis, in Polyglottis Antwerp., citatque Capellus *Crit. sacr.* p. 789. Sed Polygl. Lond. et Buxtorfius כופא. V. *Anticr.* p. 744. Cod. meus 737 ופיו.

XXIV 28 והפתית a פתה *et pellicias* vel *suadeas*, Schultensius *dilaxes* — והפתות a פתת *et comminuas* vel *atteras*, Kenn. 45, 117, forte 158, meus 377, primo 317, Proverbia cum Comment. Gersonidis et Meiri Ulyssip. 1492, et Syrus. Sic etiam R. Immanuel in codicibus meis 317, 377, et 797. Alii communem ipsam lectionem esse pro והפתות arbitrantur, et a פתת derivant. Inter hos R. Parchon in inedito suo *Lexico*: פ׳ אם תהיה עד חנם ברעך תדרוג אותו ותחתוך את בשרו מלשו׳ פתות אותה *Expone si immerito testaberis contra proximum tuum, occides eum et succides vel comminues carnem ejus, ea significatione qua dicitur Lev. II 6 comminuendo illam.* Celeb. grammaticus R. Elias Levita in libro Harchavà putat et ipse hic jod pro vav usurpa-

ri, esseque hiphil verbi פתח ex geminantibus secundam. In nonnullis codicibus, ut ex meis in 413 Hillel., 552, 554, 602, deest daghesc in tav, alii, ut Ken. quatuor ac totidem mei, plene legunt והפיתית.

XXV 8 בהכלים *in pudore afficiendo* — בהבלים *in costringendo*, vel *ad silentium redigendo*, primo Kenn. 17, 95, meus 414 hispanicus. Kenn. 245 מהכלים, 170 רעיך ut Syrus.

XXV 19 מבטח *fiducia praevaricantis* — מִבְטָח *fiducia praevaricans*, cod. mei 3, 31, 187, 188, 224, 244, 287, 343, 518, 554, 633, 666, 683 782, 828, Biblia Sonc., Ven. Rabb. 1525, Ven. Rabb. 1548, Sanctandreana 1586, Ven. Rabb. 1618, Basil. Rabb. 1619, Ven. 1647, Mant. 1742, Agiogr. Thessal. 1515, Prov. et Job Mant. 1744, et editio utraque Ulyssip. Prov. cum Com. Gerson. et Meirì, et altera cum Comm. Kav venakì 1492. Favet Masora notans ad h. l. non amplius occurrere. Cum patach autem occurrit Psal. LXV 6. Conf. Mercerus, Gejerus, Schultensius, et Henr. Michaëlis in Not. ad Bibl. Hal.

XXV 20 קרה *frigoris*. Kenn. 30, ac primo meus 596 קרח *glaciei*, sicque קרחא Targum quod citat Capellus *Crit. sacr.* pag. 780. Sed recte subdit Scharfenbergius nescire se, unde illud hauserit Capellus, nam in Bibliis Venetis, Antwerpiensibus, ac Buxtorfianis, et in cod. meo 737, Targum lectio est דקרתא, in Complut. דקירותא, cum quibus congruit cod. meus 31, sed defect. et per sceva דקרותא. Conf. Buxtorfius *Anticrit.* pag. 727. V. 23 נזעמים. Cod. meus 735 primo נזעפים et v. seq. pro ובית חבר legebat וכעס.

XXVI 2 לא. Nullus לו, seu Keri in textu. Antiquiores etiam versiones habent Chediv, quod et praeferendum.

XXVI 3. Plurimi ומתג *et froenum*. Inter hos hisp. mei 56, 275, 304, 941, Biblia Sonc., Brix., Antiqua, Complutensia, Agiogr. Neapol., Psal. Job Prov. Neapol. 1491, Prov. cum Com. Meirì 1492. V. 8 כצרר, quod in Benoni *sicut qui alligat*, ut vult Houbig. vertuntque Lxx, legi potest, habet Kenn. 173.

XXVI 11 קאו *vomitum suum*. Melius קיאו, quod plures exhibent mss. codices, etiam hisp. correctissimi, ut mei 275, 304, 782, 941, et antiquiores editiones, Soncinensis, Brix., Antiqua, Bombergiana utraque 1518, et utraque Agiogr. Neapol. 1487, et 1491. Sic v. 18 plene זיקים iterum multi, inter hisp. meos 196, 275, 304, 941, Soncin. editio a Kennic. omissa, Brixiensis, Antiqua, et utraque Neap. Agiographa.

XXVII 21 מהללו *laudantis eum* — מהלליו *laudantium eum*, Kennic. 30, Lxx, Syrus, Chaldaeus.

XXVIII 1 נסו *Fugiunt* — נס *Fugit*, Kennic. 46, Lxx, Vulgatus, et Houbigantius, ut requirit singul. רשע. Reliqui in plur. utrumque legunt.

XXVIII 2 ובאדם *et in homine* — וכאדם *et sicut homo*, Kennic. 150, 210, 252, 253, 437, 454, primo 245, mei 2, 202, 287, 328, 343, 368, 824, primo 593, 683, forte primo 447. In Kenn. 95, 226 deest ידע, pro quo meus 554 primo ידוע.

XXVIII 6 דרכים *viis*. Kenn. 176 דרכיו *viis suis*, ut Chaldaeus.

XXVIII 22 חסר *inopia* — חסד *misericordia*, Ken. 1, 30, 125, pri-

mo 95, 245, forte 158, mei 4, 186, 193, 224, 277, 287, 377, 414, 553, 561, 573, 613, 670, 677, 698, 737, 797, 828, 873, 940, 941, primo 2, 11, 34, 263, 304, 380, 552, 607, 666, 1014, videntur primo 341, 579, Bibl. Brixiensia a Kennic. omissa, Venetae Bibliorum editiones XVIII, binae 1518, 1521, 1525-28, 1533, 1544, 1551, 1563, 1566, 1570, 1582, 1595, 1613, 1615, 1627, 1635, 1639, 1647, Plantin. 1566, Polygl. Antwerp., Witteb. 1587, seu Hartm. 1595, Hutter. 1587, Genev. in 4. et 12. 1618, Agiogr. Neapol., Psal. Job Prov. Neapol. 1491, Prov. Cant. Eccle. Ven. 1524, Prov. Job etc. Raphel. 1614, Psal. Prov. etc. Genev. circa 1616, Prov. cum Com. Thessal. 1522, Prov. cum Com. Ven. 1623, LXX, Arabs. Sed Biblia Ven. 1690, et Prov. Mant. 1725 monent legendum per ר, quod et Norzius confirmat.

XXVIII 23 אחרי *post me* — אחרי *postea*, cod. mei 4, 33, 34, 244, 277, 319, 552, 593, 602, 801, primo 782, 1014, Bibl. Rob. Steph. 4., Rabb. Ven. 1548, Plant. 1571, Polygl. Antwerp., Rabb. Ven. 1618, Rabb. Basil. 1619, Amstelod. 1635, Amstel. Torresii 1705, Proopsii 1725, Agiographa Sulsb. 1769, Prov. Cant. Eccle. Ven. 1524, Vulgatus, Jarchius. Norzius qui pro hac lectione memorat *vetustissima exemplaria quae venerunt ex hispania sic ex prima manu legentia*, innuit proculdubio Biblia Toletana an. 1277, seu cod. meum 782, quem habebat prae manibus. Alii pro אחרי חן legunt אחרים. Sic primo mei 187, et 552, disjunctim vero אחרי כן Agiographa Neapol. אחרי חן cod. meus 202, אחרי ימצא חן primo 57.

XXIX 2 ובמשל רשע *quum vero dominatur impius* — ובמשל רשעים *quum vero dominantur impii*, Kennic. 117, 119, 175, primo 122, primo meus 2, ac versiones omnes.

XXIX 27 רשע *impii* – רשעים *impiorum*, Kenn. 17, 93, 117, 118, mei 319, 607, primo 380, 801, Syrus, Chald., Vulgatus.

XXX 1 נאם. Ken. 45 אשר נאם *quod dixit*. יקא plures cum Bibliis Soncin., Brix. hic a Kenn. omissis, Agiogr. Neap., et Prov. Ulyss. 1492.

Ibid. לאיתיאל 2° *Ithieli*. Deest in K. 89, 117, 170, 425, 494, 591. primo in meis 379, 554. איתיאל primo meus 2, nunc 379, ואיתיאל primo Ken. 2, ואתיאל primo meus 593, לאתיאל Kennic. 30, 144, 356, mei 517, 593, 747, לאיתי אל separatim, ut legit Michaëlis *defatigatus sum Deo*, Kenn. 147, mei 380, 607. V. 4 לשמים primo meus 11.

XXX 5 לחסים *sperantibus* — לכל החוסים *omnibus sperantibus*, Ken. 17, 30, 46, 89, 125, 178, 240, 253, primo 95, mei 517, 554, 593, 602, 737, 747, 829, primo 31, 193, 317.

XXX 19 בעלמה *in virgine* – בעלמיו *in adolescentia sua*, primo meus 31, Syrus, Arabs. Graeci ac Vulgatus *in adolescentia*, sed quidam latini codices habent et ipsi *in adolescentia sua*. Conf. Brugensis *Notat*. p. 193, ac praesertim Kennicottus *A Sermon preached* etc. 8. Oxon. 1765 pag. 46, ubi sic legentes Harlejani, Britannici et Bodlejani producuntur. Cod. meus 650 Vulg. lat. habet *in adolescentula*, ut

Hebraeus, et cod. Hunnaei, utque in Vulg. legendum Magdalius, Parisienses, aliique contendunt. Eo autem magis notanda cod. mei lectio, quod testetur Brugensis paucos aut nullos esse codices quibus lectio ista stabiliatur, nihilque certi ex codicibus liquere, unum ex Parisiensium castigatione editum conjectura mutatum esse, non auctoritate codicum. בעלמא primo meus 11, nunc 31, aperte 737, sed cum Kerì בעלמה ad marg.

XXX 28 שממית. Varie vertunt. R. Jonas *hirundinem*, alii *simiam*, plerique *araneum*, Bochartus, Schultensius *stellionem*, *salamandram*, R. Parchon in ined. Mechabberoth עוף הנקרא תחמס בונה ביתו בטיט בשמי קורה של בתים אפי' בבתי מלכים · אחרים מפרשים ז' כלבית של עכביש וי"א זו תנשמת ואיני סובר כן *Avem dictam* Hirundo, *quae aedificat domum suam luto in summo trabe domorum*, *etiam in domibus regum*. *Alii interpretantur de araneo*, *alii* תנשמת, *quae mea tamen conjectura non est*. Postremum hoc animal vel reptile impurum est in Levitico memoratum, quod monedulam, vespertilionem, talpam nonnulli, alii aliud exponunt. שׂממית per scin legunt mss. mei cod. 3, 33, 55, 193, 275, 277, 343, 553, 593, 607, 613, 780, 824, 873, 874, 940, 941, primo 287, 782, nunc 304, Biblia Ven. utraque an. 1518, Ven. 1521, Rabb. 1525, Munsteri omnia, Ven. 1544, Roberti Steph. utraque in 4. et 16., Ven. Rabbin. 1548, Ven. 1551, Veneta 1563, Ven. 1566, Plantin. 1566, Polygl. Antwerp., Ven. 1582, Sanctandreana 1586, Hutter. 1587, Ven. 1613, Veneta 1615, Genev. 1618 in 4. et 12., Ven. 1635, Lombrosi 1639, Ven. 1647, Nissel. 1662, Clodii 1677, Ven. 1678, Torresii 1705, Proopsii 1725, Ven. 1730, Ven. 1739, Ven. 1743, Simonis 1752, Ven. 1766, Agiogr. Veneta 1538, Sulsb. 1769, Psal. Job Prov. Neap. 1491, Prov. Cant. Eccle. Ven. 1524, Psal. Prov. etc. Genev. circa 1616, Prov. Job etc. Raphel. 1614, Prov. Basil. h. l. 1520, aliae edit. 1524, 1548. Ken. 172 שממות, meus 368, et ut vid. 34 primo שממים.

XXX 31 אלקום *Alkum* — אל קום *cui resisti nequit*, Ken. 98, 155, 188, 226, mei 3, 34, 249, 317, 331, 369, 379, 380, 573, 596, 667, 742, 801, 873, Vulgatus.

XXXI 4 או *desiderium* — אי *ubi*. Kerì in textu Kenn. XXVI, 1, 30, 44, 45, 46, 93, 98, 99, 118, 125, 137, 153, 166, 173, 176, 192, 227, 228, 239, 240, 252, 253, primo 128, 141, 201, nunc 224, praeter binos dubios, mei XLI videlicet 2, 11, 31, 40, 57, 188, 202, 244, 249, 277, 304, 317, 379, 380, 414 517, 552, 553, 573, 596, 607, 629, 666, 667, 670, 801, 735, 737, 747, 763, 774, 780, 797, 824, 828, 844, 874, 1023, primo 554, 940, nunc 319, ext. 8, Agiogr. Neapol., Prov. cum Com. Gers. et Meirì 1492. Plerique cum tzere, nonnulli cum chirek. Chediv exponit Schultensius, contra monstrum verbi eliminandum appellat Michaëlis *Suppl. Lex. heb.* p. 37.

JOB

Cap. I 3 מכל בני *prae omnibus filiis*. Kennic. 17, primo meus 244 מבני *prae filiis*. Omittunt כל etiam Lxx.

I 12 בידך *in manu tua* — בידיך *in manibus tuis*, Kenn. 34, 99, primo meus 953, et Syrus.

Ibid. ידך *manum tuam* — ידיך *manus tuas*, Kenn. 32, 33, 92, 224, 240, a me collatus 422, mei 40, 186, 414, 552, 561, 596, 824, 828, 953, triplex Munsteri editio Bibliorum 1534, 1536, 1546, ac Biblia Ven. 1613. Pro מעם plures מאת.

I 18 עד *Dum hic loquitur* — עוד *Adhuc eo loquente*, ut in praeced. versibus, legunt Ken. 30, 32, 95, 125, 145, 147, 166, 170, 172, 200, 207, mei 244, 379, 593, 715, primo 11, 597, 801. Alii עד defect. per cholem, ut mei 203, 380, 989. V. 21 יצאתי expresso א plures cum utrisque Neap. Agiogr. 1487 et 1491.

I 22 לא חטא איוב *non peccavit Job*. Addunt שפתיו *labiis suis* Kennic. 30, 176, 192, 250, primo mei 2, 552, et Vulg. II 5 plures ואולם et על פניך.

II 6 בידך *in manu tua*. Ken. 80, 99, meus 552 בידיך *in manibus tuis*, ut Syrus et Arabs. V. 7 Job cum Comm. Aramae Thessal. 1517 קדקד sine affixo, ut Lxx. V. 8 להתגרד. Codex Cassellanus primo להתנגד teste Michaëlis *Biblioth. or.* T. III p. 218.

II 10 הנבלות *stultarum* — מן הנבלות *ex stultis*, Kennic. 240, primo meus 597, sicque vertunt Chald., Syrus, Vulgatus, Arabs. V. 12 ראשם, ut Vulgatus, *caput suum* K. 166, 170, ac meus 379.

III 7 הנה *Ecce*. Deerat in meo 924, nec exprimunt Syrus, Vulgatus, Arabs.

III 22 גיל *gaudium* — גל *tumulum* Kenn. 80, ut malunt Houbigant. *Notae crit.* Tom. II p. 156, Doederlein *Schol. V. T.* p. 7, Hufnagelius *Animadv. in Jobum* Fasc. 1 p. 9, et *Vers. Jobi* pag. 12.

IV 5 ותלא *et tu defatigaris*. Kenn. 384 תלא sive ו interposito, quod pro nomine sumi potest, ut sumunt Lxx, exponique *Quia nunc venit ad te labor*. Kenn. 76 ותגע, ut Lxx, Syrus, Arabs.

IV 6 תקותך *expectatio tua* — ותקותך cum nexu Kenn. 166, 380, 586, 588, primo meus 349, Lxx, Syrus, Arabs.

Ibid. ותם *et integritas* — תם *integritas*, Psal. Job Prov. Neap. 1491, sicque sine vav, quod sensum intercipit, legi volunt Drusius, Houbigantius, Reiskius, sed veteres omnes illud legunt, omnesque codices mss., in citata vero editione vacuum spatiolum hic conspicitur, ut forte typographi incuria litterula haec exciderit.

Ibid. דרכך *viarum tuarum*. Kenn. 120 דרכך *viae tuae*, ut Lxx, Syrus, et Arabs. V. 13 plures בסעפים per ס.

IV 15 שערית *pilus* — שערת *pili*, Regiom. 1 ex Lilienth. p. 158, Lxx, Syrus, Vulg., Arabs. Ita quoque ὁ Ἑβραῖος in ms. nota Hexaplari cod. Colbertini. Pro בשרי Kenn. 227 ראשי *capitis mei*.

IV 17 מעשהו *prae factore suo*. Per cateph patach, et patach *opus suum* cod. mei 186, 203, primo 873. מעשיהו *opera sua*, ut Lxx, saltem plene primo Kenn. 155, meus 380, et utraque Neapol. Agiogr. 1487, et 1491. V. 18 תהלה *stultitiam*. Kenn. 48 תהילה. V. Michaelis *Suppl. Lex. h.* p. 537, et Schulz *Lex. heb.* T. I. p. 287.

V 5 ושאף *et absorbebit*. Plures ישאף, sed fere omnes cum Keri ושאף ad marg.. Inter meos hisp. 275, 346, 576, 680, nunc 1014. Concinunt novem editiones Venetae cum Basil. 1536 et Hutter. 1587, sed vel cum Keri, aut saltem ejus signo ac circello.

V 9 ואין *et non est investigatio* — עד אין *donec non est investigatio*, Ken. 17, 76, 80, 147, 170, 179, primo 120, 173, 249, mei 275, 349, 942, primo 11, 188, 596, 610, 874, nunc 244. אין sine ו primo mei 34, 801, 847. Multi ונפלאות *et mirabilia*.

V 13 בערמם *in astutia eorum*. Ken. 89 primo בערמה sine suff., ut cod. Vat. Lxx, meus 801 בערמתם melius.

V 14 וכלילה *et tamquam noctu* — ובלילה *et in nocte*, Kenn. 80, mei 2, 59, 349, 554, 715, 737, 801, 953, primo 561, 782, 874, 1012. V. 16 קפצה *compescuit*. Kenn. 76, ac primo meus 552 תקפוץ in futuro.

V 15 מחרב מפיהם *a gladio, ab ore eorum* — מחרב פיהם *a gladio oris eorum*, melius Kenn. 99, 192, 250, 356, 384 primo, a me collati 454, 532, primo 188, 425, 495, mei 203, 379, primo 34, 57, 244, 249, 304, 737, 941, Chald., Syrus, Vulg., Arabs. Conf. Houbig. *Notae crit.* T. II. p. 158, et Schelling. *Descriptio cod. Stutgard.* p. 236.

V 17 הנה *Ecce*. Abest a Kenn. 17, 80, 147, a meis 552, primo 380, a Syro, Vulg., Arabe.

V 25 הארץ *terrae* — השדה *agri*, Kenn. 95, 157, 249, primo 117, primo mei 610, 683, 737, 1012, Lxx, Chaldaeus.

VI 2. Plures in textu והותי, etiam hisp., ut mei 304, 680, primo 782, et editi nonnulli, inter quos utraque Agiogr. Neap., Biblia Compl. ac Plantin. 1566. Alii כעסי per ס.

VI 10 עוד *adhuc* — זאת *haec*, Kenn. 95, 170, meus 349, Chald., Vulg. Utrumque עוד זאת Kenn. 191. Multi ולא יחמול *nec parcat*.

VI 14 למס *dissoluto*, vel *dissolventi* — למאס *aversanti*, Kenn. 1, 160, 168, 180, 188, 201, 224, 225, 226, 227, 228, 237, 240, 253, 384, 601, nunc 155, 170, 223, mei 31, 287, 331, 613, 873, 874, 941, primo 263, 574, 593, 782, nunc 2, 597, ad marg. 589, Bibl. Sonc., Agiogr. Neap., ad marg. Bibl. Ven. 1518, faventque Lxx, Syrus, Chald., Arabs.

VI 21 לא *non* — לו *ei*, Kenn. 17, 18, 118, 120, 125, 144, 145, 147, 158, 163, 166, 168, 201, 225, 227, 228, 252, 253, 384, primo 2, 95, 223, mei 57,

58, 203, 244, 249, 263, 277, 287, 304, 349, 380, 414, 517, 561, 574, 589, 593, 596, 629, 677, 683, 715, 742, 758, 828, 829, 847, 874, 942, 953, 1014, 1023, primo 11, 40, 518, 633, 782, nunc 34, 597, 737, Biblia Sonc., Veneta utraque 1518, Ven. 1521, Munsteri tria, 1534, 1536, 1546, Rob. Steph. 4., Hutter. 1587, Witteb. 1587 seu Hartm. 1595, Hal. 1720, Mant. 1742, Simonis 1752, Agiographa utraque Neap. 1487, et 1491, Prov. et Job Mant. 1725, aliae editiones ibid. 1744, 1779, ineditus Jobi Commentarius cod. mei 298, Keri. Haec lectio judaeorum occidentalium, quam veram esse sine ullo Chediv ex Masora, ubi hoc reticetur, Norzius demonstrat in *Com.* critico, ex ejusque praescripto monet ad marg. editio Proverb. Mantuana 1725 כצ"ל בלא קרי וכתיב ר"שן *Ita legendum est sine Kerì et Chediv. R. Salom. Norzi*. Alii contra codices et editiones legunt לא sine ullo Kerì, quod et critici nonnulli, ut Schultensius, Moldenhawerus. Doederlein praeferre masorethicae emendationi non dubitant.

Idem לא *non* — לי *mihi*, vel *in me*, primo meus 552, ex secunda manu Cassellanus teste Michaelis *Biblioth. or.* T. III p. 218, Lxx, Syrus, eosque secuti Houbigantius, Michaelis, Hufnagelius. Optima quidem sententia: *Nunc quod adestis mihi*, vel *mecum*, *et infortunium meum conspicitis*, *consternamini*, vel *infortunium meum videte et timete*. Syrus tamen videtur potius utramque lect. conjungere לי לא.

Ibid. תראו *videtis* — תיראו *timetis*, Kenn. 34, 80, 117, 118, 163, 178, 191, 196, 200, 224, 235, 248, 253, primo 95, 120, 245, nunc 94, 150, ad marginem 157, mei 1, 4, 31, 35, 263, 277, 368, 379, 677, 683, 737, 758, 780, 829, 942, 953, 1023, primo 11, 579, 1012, nunc 203, Biblia Sonc., Brixiensia, Antiqua sine a. et l., Lombros. 1639, Athiana 1667, Clod. 1677, Ven. 1678, Ven. 1690, Jablonskii 1699, Amst. 1701, Opit. 1709, Jabl. 1711, Maii 1712, Ven. 1730, Ven. 1739, Ven. 1743, Mant. 1742, Reinec. 1756, Ven. 1766, Pis. 1781, Job cum Com. Ven. 1603, et triplex editio Mant. Prov. et Job 1725, 1744, 1779, quarum prima notat כצ"ל רש"ן *Sic legi debet. R. Sal. Norzi*, qui in *Com.* critico correctum se codicem et Kimchium sequi profitetur, quamquam adversantem sibi habeat Lonzanum. Placet etiam haec lectio Doederleinio, si retineatur לא, hancque vel consimilem fundere potest sententiam: *Quia nunc firmi estis*, vel *in eo quo nunc estis statu, non timetis; adest calamitas et consternamini*, vel *si vero eveniat calamitas*, *tunc consternamini*. Plures alii codices et mss. et editi chirech exhibent accentu notatum, ut indicent esse a ירא, et in eadem *timendi* significatione defectivam, quam habent, lectionem esse exponendam. Huc referendi hispanici mei praestantissimi 33, 187, 196, 518, 782.

VI 25 מה נמרצו *Quam acria*, vel *vehementia sunt* — מה נמלצו *Quam suavia sunt*, Kenn. 150, Targum, sicque exponit Jarchius et anonymus antiquus interpres ined. in cod. meo 298. V. 26 ולרוח. Kenn. 384, ac meus 379 ורוח, ac meus quidem addit כביר.

VII 5 וימאס *et fit abominabilis* vel *reproba*. In Regiom. 2 a Kenn. omisso Lilienthalio teste p. 411 correctum וימס *et dissolvitur*, ut Chaldaeus, Syrus, Arabs, Doederlein.

VII 9 ענן *nubes* — עשן *fumus*, primo meus 1012, et Targum. V. 20 nullus עליך, ut Tikon sopherim ac Lxx, commodiusque עלי.

VIII 10. Inter codices meos legentes ויאמרו cum nexu extant 196, 304 hispanici, 349, 593 antiquissimi, et v. 11 inter eos, qui habent ישגה per ה, eminent hispanici 4, 33, 187, 193, 196, 304, 341, 346, 414, 518, 553, 576, 782, 941, et Hillelianus 413, inter antiquiores editiones Biblia Antiqua, Complutens., ac Pisaurensia, utraque Agiographa Neapolitana 1487, 1491, et Thessal. 1515, et Job cum Comm. Thessal. 1517.

VIII 14 יקוט *fastidit*. Per vav surek cod. mei 4, 193, 249, 277, 589, 596, 610, 715, 737, 847, 873, 874, 941. Sic Michaëlis, qui vult esse participium passivum verbi יקט *Biblioth. or.* Tom. VII p. 228. Alii a נקט, quibus favent Kenn. 224, ac meus 940 legentes יקט.

VIII 21 ימלה *impleat*. ימלא per א regul. Ken. viginti, 1, 34, 76, 95, 99, 137, 164, 170, 173, 196, 237, 240, 245, 250, primo 3, 82, 117, 130, 172, 356, mei XLIV, videlicet 1, 40, 57, 58, 186, 196, 203, 244, 263, 269, 277, 287, 331, 349, 368, 369, 380, 414, 447, 517, 554, 593, 596, 613, 667, 742, 758, 780, 828, 829, 847, 873, 874, 1014, 1023, primo 275, 561, 587, 597, 610, 633, 715, 789, nunc 1012, Biblia Munst. 1534, et 1546, Neap. Agiographa 1487, et 1491.

IX 8 ים *maris* — עב *nubis*. Ita corr. codex ad marg. Biblior. Rabbin. 1525, quem sequitur Houbigantius.

IX 12 יחתף *rapiat* — יחטף idem per ט verbo usitato Kenn. 145, mei 553 hisp., primo 269. Targum cod. mei 31 habet et ipsum יחטוף. Plerique litterarum permutationem, et ת pro ט positum hic agnoscunt, ut et in חתף Prov. XXIII 28, cum quibus facit R. Parchon in ms. suo *Lexico* et anonymus auctor inediti et antiqui *Comm. in Jobum* cod. mei 298. ת sup. ras. Kenn. 111, verosimilius olim legens et ipse per ט, nisi habuerit יחלף, ut Lxx.

Ibid. מי ישיבנו *quis respondebit ei* — ומי *et quis respondebit ei*, Kennic. 1, 17, 18, 30, 32, 76, 80, 92, 93, 95, 99, 101, 117, 118, 145, 147, 160, 166, 175, 223, 224, 245, 601, 603, primo 130, mei 4, 11, 203, 275, 304, 349, 368, 379, 414, 517, 552, 554, 574, 579, 587, 593, 677, 737, 789, 801, 847, 924, 942, 1014, primo 2, 34, 589, 597, 610, 824, 874, nunc 287, 940, Biblia Brix., Antiqua sine an. et l., Pisaur. 1517, Veneta utraque 1518, Ven. 1521, Munsteri omnia, Roberti Stephani 4., Hutter. 1587, utraque Agiogr. Neap. 1487, et 1491, et Targum, cui male Lxx et Vulgatum addit Lilienthalius.

IX 19 יועידני *convenire faciet me* — יעידני *testabitur contra me*, Kenn. 18, meus 847, Chaldaeus, Vulgatus. Ita Houbigantius, sed in praeterito העידני,

nec aliter Lxx et Syrus, sed cum suffixo 3 personae, quod anteponit Michaëlis *Biblioth. or.* Tom. VII p. 229. Defective יעדני Kennic. 82, et meus 1023. Alii יודיעני *instruet*, vel *docebit me*. Sic Kenn. 48, 76, 147, 245, primo 117, mei 244, primo 379. Kennicottianis addendus 224, qui juxta Kenn. legit יודעני, sed juxta Lilienthal. p. 411 ידיעני. V. 23 pro למסת Kenn. 18 למס.

IX 25 וימי *Et dies mei*. Vav copulativum omittunt Kenn. 223, meus 368, uterque ex prima manu, Chaldaeus, Syrus, Vulgatus, Arabs, et Reliqui in Hexaplis.

IX 26 אבה *Ebeh*, vel *desiderii*, *fructuum* etc. — איבה *inimicorum*, vel *hostiles*, Kenn. 17, 30, 76, 80, 93, 94, 95, 100, 118, 120, 137, 147, 166, 170, 172, 188, 191, 196, 201, 224, 225, 226, 227, 245, 248, 249, 601, 603, mei 1, 2, 11, 31, 57, 59, 186, 263, 369, 447, 509, 587, 593, 683, 758, 847, primo 368, 715, nunc 269, et Syrus. Conf. Michaëlis *Supplem. Lex.* pag. 2. R. Parchon explicat per נהר גדול *magnum flumen*, et pro proprio fluminis nomine habet Jarchius.

IX 30 במו שלג *in nive* — במי *in aquis nivis* juxta Keri Kenn. 33, 92, 93, 100, 120, 147, 163, 164, 166, 173, 192, 196, 224, 240, 252, 384, primo 80, 178, forte 82, mei 40, 57, 58 188, 203, 244, 249, 269, 277, 304, 349, 368, 379, 380, 517, 552, 553, 554, 561, 587, 589, 596, 610, 629, 667, 715, 758, 780, 942, 1012, 1014, 1023, primo 34, 518, 597, nunc 1, 593, Biblia Munst. 1534, 1546, Plantin. 1566, Hutter. 1587, Witteberg. 1587, Polyglotta Lond., Nissel. 1662, Agiogr. Neap., Psal. Prov. Job Neap. 1491, Chald., Syrus, Arabs. Alii כמי *quasi aquis*, ut Kenn. 253, meus 829, Vulgatus. כמו *quasi nive* Kennic. 30, 150, videtur 1, mei 874, primo 593. Quidam במו sine Keri.

IX 33 לא *Non est* — לו *Utinam esset*, Kennic. 17, 30, 111, 125, 170, 180 marg., primo 95, mei 593, 715, 847, 874, primo 11, 380, 801, Lxx, Syrus, Arabs. In meo 380 correctum לוא, sed per vav surek, in 715 appositum לא ק׳.

X 15 וצדקתי *et justus fui*. Cod. meus 414 hisp. primo ואם צדקתי *et si justus fuero*, ut vertunt omnes veteres praeter Chaldaeum. V. 17 plures כעסך, inter quos hisp. meus 304 accuratissimus, et Neap. Agiographa.

X 20 יחדל *cesset* — וחדל *cessa ergo*. In textu Kennic. 32, 76, 93, 100, 120, 125, 147, 163, 173, 180, 192, 196, 200, 206, 220, 227, 231, 250, 254, 314, 355, 378, 405, 407, 422, 428, 431, 437, 446, 454, 474, 505, 519, 540, 562, 586, 588, 591, 598, 612, 638, primo 95, 170, 171, 180, 200, 223, 309, 530, forte 471, 476, 590, nunc 1, 137, mei 11, 40, 58, 59, 188, 203, 244, 249, 269, 277, 304, 349, 380, 414, 517, 552, 553, 574, 587, 589, 593, 596, 629, 667, 715, 828, 874, primo 2, 263, 597, 941, Biblia Complut., Agiogr. Neap., et Targum. Pauci חדל, ex Ken. 128, 207, 489, 494, 495. Nullus חלדי,

ut Lxx, Syrus, et Arabs. Vulgatus sequitur Chediv.

Ibid. ישית *deponat* — ושית *et depone*, Kenn. 32, 76, 93, 99, 100, 118, 120, 125, 137, 147, 163, 173, 192, 196, 206, 227, 231, 250, 355, 378, 380, 407, 422, 428, 431, 454, 474, 489, 519, 540, 562, 586, 588, 611, 612, 624, 638, 642, primo 95, 141, 170, 212, 240, 245, 249, 309, 405, 530, forte 471, nunc 1, 590, 598, mei 40, 57, 58, 59, 186, 188, 203, 269, 277, 304, 331, 349, 369, 380, 517, 552, 553, 574, 587, 593, 629, 667, 715, 828, 874, primo 2, 597, 683, nunc 249, Biblia Complut., Neapol. Agiogr., Lxx, Chaldaeus, Vulgatus. Syrus et Arabs *recede* סור.

XI 2. ולא יענה *et non respondebitur* Kennic. 223, Lxx, Vulgatus, quibus male ab Hufnagelio Syrus adjungitur.

XI 14 באהליך *in tentoriis tuis* — באהלך *in tentorio tuo*, Kennic. 1, 2, 17, 18, 30, 82, 93, 101, 111, 125, 137, 144, 163, 168, 175, 178, 207, 223, 225, 226, mei 32, 34, 40, 59, 269, 349, 414, 554, 561, 576, 589, 596, 683, 801, 824, 874, 940, 941, 953, 1012, Agiogr. Neap., Lxx, Aquila, Symmachus, Theodotio, Chald., Syrus, Vulgatus, Arabs.

XI 17 תעפה *tenebresces* — תעפה per sceva *caligo* cod. mei 554, 589, 715, Syrus, Chald., Arabs, Clericus, Houbig., Doederlein. Ita etiam antiquus auctor *Comm. in Job* cod. mei 298, qui vocabulum istud exponit per חשך, et עיפה.

Ibid. כבקר *sicut aurora* — בבקר *in aurora*, Kennic. 80, 111, mei 59, 249, 341, 349, 379, 552, 554, 589, 596, 610, 677, 874, primo 31, 34, 587, 597, 737, 801, Bibl. Ven. 1613.

XII 5 לפיד. Cod. meus 847 primo לפוד. Plerique codices pluresque editiones עשתות per vav surek melius. Ex mss. codicibus meis ita 33, 193, 196, 275, 304, 341, 346, 414, 518, 552, 576, 782, 941, hispanici, masorethici, diligentissime scripti.

XII 9. Pro יהוה leg. אלוה Kenn. 309, 562, 603, ad marg. 224, 228, 301, 476, primo meus 593, nunc 801. Conf. Heathe, Lilienthal. p. 412, Michaëlis *Biblioth. or.* Tom. VII p. 234, et ad Lowth *Prael. XXXII de sacra poesi heb.* pag. 669. V. 19 pro ואיתנים *et fortes* Kennicottianus 93, priorique manu meus 34 ואיתנידם *et fortes eorum*. Idem Kenn. 191 et meus 1012, sed defective ואתנידם.

XII 23 משגיא *amplificans* — משגיא per scin *errare faciens*, cod. mei 275, 319, 447, 559, 587, 847, primo 380, nunc 597, Agiographa Thessal. 1515, Lxx, Theod., Syrus, Arabs, Scemoth rabbà, Bamidbar rabbà, Mechiltà, Aben Jachia, et R. Moses Alscek. Conf. Norzius.

XIII 1 כל *omnia* — כל אלה *omnia haec*, Kennic. 100, 125, 166, 196, 249, 252, 603, forte 224, nunc 245, mei 368, 587, 629, primo 57, 188, nunc 269, 380, 589, 715, Syrus, Vulgatus, Arabs. Solum אלה sine כל primo meus 715, et Lxx. כל זאת *omne hoc* meus 349.

XIII 4 אליל *nihili*. R. Parchon הבל *vanitatis*. Plene אליל plures, etiam

hispanici praestantiores, ut mei 4, 275, 304, 346, 518, 552, 553, 941, 1014, primo 414, 782, et valde antiqui, ut 349, 379, 590, Biblia Sonc., Brixiensia, Complutensia, et utraque Agiographa Neapol. 1487, et 1491. Cod. meus 414 hispanicus אליל ק׳.

XIII 14 בכפי *in manu mea* — בכפי *in manibus meis*, cod. mei 32, 554, 715, 942, primo ext. 1, cod. Alex. Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs. על מה *Quare* deerat primo in Kenn. 422 a me collato, nec legunt Lxx. V. Reiske *Conject. in Job* p. 40.

XIII 15 לא *non sperabo* — לו *in eum sperabo*, Kennic. 18, 30, 32, 120, 125, 153, 245, 253, 384, a me collatus 422, mei 31, 188, 203, 244, 269, 304, 349, 552, 587, 593, 596, 610, 629, 667, 715, 780, nunc 380, 597, 874, Biblia Complutensia, Antwerp. 1571, Polygl. Antwerp., Kerì, Chald., Syrus, Vulgatus, Arabs. In multis deest Kerì.

XIV 10 ואיו *et ubi ille* — ואין *et non est*, meus 574, Lxx, Syrus, Arabs. V. 16 quidam ולא תשמור, ut veteres omnes praeter Chaldaeum. Pro עתה meus 593 primo אתה, ut legisse videntur Lxx ac Vulgatus.

XV 12 ירזמון *spectant* — ירמזון *designant*, Kennic. 1, 30, 192, mei 379, 780, Targum, probante antiquo interprete cod. mei 298, qui notat ירזמון esse sicut ירמזון, et Schulzio *Lex. heb.* Tom. II p. 1313. Kennic. 89 ירמון *excelsi sunt* vel *elevati*, ut legisse videtur Vulgatus.

XV 20 שנים *annorum* — שניו *annorum ejus*, meus 379, Syrus, Arabs.

XV 22 וצפו *et spectatus*. Alii pro praet. vel part. *et prospectat*, vel etiam pro infin. habent. Plures וצפוי forma regulari Pahul, ut Kenn. 1, 18, 33, 34, 48, 76, 80, 95, 100, 118, 120, 125, 137, 153, 160, 163, 172, 173, 175, 192, 196, 228, 245, 254, 384, 601, 602, 603, primo 201, 223, mei 40, 58, 59, 203, 263, 269, 304, 346, 349, 379, 380, 552, 553, 574, 610, 667, 715, 780, 801, 829, 847, 874, 941, 953, primo 31, 597, 942, nunc 244, 517, 1012, 1014, Biblia Complut., Agiogr. Neapol., et ined. *Comm. in Job* cod. mei 298. Alii plures habent ad marg. Kerì וצפוי. Sic mei 1, 2, 3, 11, 32, 33, 34, 57, 187, 188, 193, 196, 275, 319, 328, 331, 341, 368, 412, 413, 414, 447, 518, 576, 579, 587, 613, 633, 683, 723, 782, 789, 828, 873, 924, 940, nunc 942, et nonnullae editiones, ad quas referenda Mantuana 1742, licet Kerì typogr. mendo sit וצפון. Animadvertit Norzius legi hoc Kerì in omnibus mss., et male illud in editionibus omitti, quum ex Masora ipsa in Job vII aperte confirmetur, ubi inter 12 dictiones deficientes jod sub finem nostra haec enumeratur. Cod. Erfurt. 3 וצפי, meus 186 צפי cum Kerì צפוי.

XV 24 לכידור *ad aciem*. Schultensius et Michaelis *infortunium* ab arab. كدر. Kenn. 32, ac primo meus 587 לכדור *ad gyrum* vel *orbitam*, ut nonnulli exponunt. Targum ms. cod. mei 31 hic ab impresso diversum: היך מלך דמעתד להסתחרא בגלזנין, a quo parum discrepat Targum aliud ineditum, quod communi lectioni subjici-

tur in cod. meo 32 היך מליך דאיתעתד לאיסתחרא בגליונין. Anonymus auctor ms. *Com. in Job* cod. mei 298: לכידור הוא המצור שעושה סביב לעיר ומפני שהוא עגול יקרא כידור *Est propugnaculum*, vel *munitio*, *quam facit circum urbem*, *quae cum rotunda sit*, *dicitur* כידור. Singularis expositio R. Parchon in ms. *Lexico circini*, seu *instrumenti*, *quo describuntur circuli*, intellecto מלך de ejus ראש capite, seu ea capitali parte, quae alteram ducit et sustentat, sicque explicat כדור Isai. XXII 18. Michaelis in significatione *rotunditatis et globi* כדר et כדור fictitia verba habet in *Supplementis ad Lex. heb.* p. 1215, et mavult nostrum hoc Jobi vocabulum defective legere sine jod, ut habebat Kenn. 32 ab eo non animadversus, nam subdit nullum Kenn. codicum hanc ortographiam praeseferre. Kenn. 235, 240 cum Bibl. Basil. 1536 לכדר.

Id. לכידור *ad aciem*. Per daleth לכידוד *ad scintillam*, vel *excussionem scintillae*, primo Kenn. 157, mei 737, 924, primo 379, sicque exponit Salomon Jarchius. V. Michaëlis *Supplem. ad Lexica heb.* p. 1212, qui et verbum כידוד de *scabello* explicat. כמלך *sicut rex*. Mei 349, 379, primo 230 במלך *in rege*.

XV 26 בעבי *in densitate* — בעבֵי *in densitatibus*, cod. mei 34, 368, 412, 554, 589, 610, 715, 758, 941, et Agiogr. Neapolitana.

XV 29 מנלם *consummatio eorum*. Cod. meus 380 מכלם. Plur. מנלות occurrit II Chron. IV 21. Kenn. 145 מנלים. R. Parchon explicat לא יאריך זמן כלותם. V. 30 pro יסור Neapolit. Agiogr. ויקוד per ד, non ויקור, ut mendose habent Biblia Kennicottiana.

XV 31 בשו *falsitati*. Alii aliter. בשוא suppleto א Kenn. 1, 76, 118, 120, 153, 170, 180, 196, 223, 226, 227, 228, 239, 245, primo 4, 139, 145, 201, cum litt. abrasa, seu vid. primo 89, 93, 102, mei 57, 58, 188, 203, 249, 269, 331, 447, 552, 554, 574, 587, 596, 610, 667, 780, 828, 829, 953, primo 34, 304, 349, 518, nunc 589, ad marg. 319, et ined. Com. cod. 298. Keri בשוא mei 1, 3, 613, 633. Nonnulli sive mss., sive editi notant deficere א, sicque vertunt Chald., Syrus, Vulg., Arabs. Ken. 95, ac meus 737 primo בשר.

XV 33 בסרו *acerbam ejus uvam* — בשרו *carnem ejus*, Kenn. 111, 226, 245, 253, mei 331, 597, 715, primo 667, Biblia Sonc., Syrus, Arabs. V. 34 גלמוד. Cod. meus 244 primo גלמות.

XV 35 וילד *et pariendo*. In praet. וילד *et peperit* mei 593, 715, Regiom. 2 foem., Aquila, Vulg., in plur. Syrus, et Arabs. In fut. meus 589.

XVI 8 ותקמטני *et vinxisti me*, alii *emaciasti* — ותקטמני *et succidisti me* ex usu chald. Kenn. 18, 30, 188, 191, 196, nunc mei 244, 715, Targ. ונקפתני *et confregisti me*. Cod. meus 31 primo ותקטני. Ib. בפני. Ken. 198, meus 552 בפניו *coram eo*, ut Syrus et Arabs, sed hi legerunt אענה.

XVI 10 בפיהם *ore suo*, — פיהם *os suum*, Ken. 76, 99, 153, 196, 245, primo 125, mei 596, primo 31, 737. V. 13 רביו. Ken. 223 primo רבים, ut Lxx.

XVI 19 ושהדי *et testis meus* — וסהדי per ס Ken. 76, 80, 100, 117, 239, 245, 249, 602, 603, mei

2, 203, 244, 304, 379, 517, 587, 593, primo 34, nunc 380, et R. Elias Lev. in correct. *Libri radicum*.

XVII 1 חבלה *corruptus est*. Cod. meus 597 primo חלה *infirmatus est*, 31 videtur primo נבלה *attenuatus, consumptus*, ut Vulgatus.

Ib. נזעכו *succisi sunt* — נדעכו *extincti sunt*, Kenn. 118, 166, nunc 245, mei 31, 368, 380, 715, primo 34, 244, 349, 1012, vid. primo 924, Targ., Syrus, Arabs, Doederlein.

XVII 2 התלים, vel plene התולים, ut habent alii codices, *ludibria* — חתולים per cheth, ut scribendum esse suspicatur Michaelis *Suppl. Lex. heb.* p. 574, *deceptiones* ab arab. ختل, legunt bini ex meis codicibus 369, primo 589. Agiogr. Neap. per kametz catuph sub ה. V. 7 ויצרי *et lineamenta mea*. Plene ויצורי multi, etiam hispanici, et accur., ut meus 304. וצורי Kenn. 95. Alii מכעס per ס.

XVII 10 כלם *omnes illi* — כלכם *omnes vos*, Kenn. 380, 589, forte 242, nunc 224, mei 349, primo 31, 517, Syrus, Vulg., Arabs, Targ. ms. cod. mei 31, Houbig., Doederlein. Sic postulat analogia seq. verbi *convertimini*. Lxx *omnes*. Targum impressum suffixum habet 3 pers., quamquam in lat. versione habeatur secundae, quam pro more consulens Lilienthalius male in praesidium variae hujus lectionis Targum addit, ut male subdit Syrum et Arabem suffixum omittere et legere tantum *omnes*, ut in lat. eorum interpretatione legerat. Ib. pro ובאו nonnulli codices et editiones habent יבאו *veniant* cum Kerì ובאו, quod producta Masorae et correctorum codicum auctoritate Norzius recte reprobat, quamquam non desint hispanici et accurati codices, qui illud confirment, ut est inter hisp. meus 576, inter germanicos 3. Hisp. 346 et Bibl. Amst. 1630 habent in textu יבאו sine Kerì. Ib. בכם *in vobis*. Kenn. 166, ac primo meus 34 בהם *in illis*. Meus 244 primo בם.

XVIII 8 ברשת *in rete*. Cod. meus 34 primo רשת *rete*, 924 primo כרשת *quasi rete*. שולח Kenn. 223, 245, primo meus 380.

Ib. ברגליו *in pedibus ejus* — רגליו *pedes ejus*, Kenn. 95, 170, 207, forte 128, primo mei 2, 554, 683, 758, 953. Ita Vulgatus, sed active lecto praec. שלח, et Houbigantius. Nullus רגלו *pes ejus*, ut Lxx, vel *pedem suum*, ut Syrus et Arabs. V. 12 באונו ext. 1, sicque per ב, sed mutato nomine, Targum aliud in Polyglottis.

XVIII 14 למלך *ad regem*. Cod. meus 715 primo כמלך *quasi rex*, ut Vulgatus, vel *regis more*, ut Doederlein. בלהות per vav surech in sing. *terror, interitus*, meus 379.

XVIII 15 תשכן *habitabis*. Kenn. 158 masc. ישכן. Houbig. וישכן.

Ibid. מבלי לו *quin suum sit*, vel *non suo*. K. 48 בלילו *in nocte ejus*, ut Lxx. Alii conjunctim מבלילו *pro pabulo suo*, idest *habitabit in tentorio ejus terror, vel interitus pro pabulo*, vel *confusio, sollicitudo*. Sic Kenn. 155, 192, 223, mei 1, 3, 11, 57, 187, 249, 331, 346, 414, 447, 576, 587, 589, 597, 610, 715, 737, 789, 828, 829, 873, 874, 942.

XIX 3 תהכרו *obstupescitis*. Alii aliter. Haec mss. cod. varietas in hoc verbo hic solum occurrente, et in quo veteres dissentiunt. Kenn. 139, primo

82, ac primo meus 244 תחכרו, quod verti potest ex arab. *importuni estis*. Mei 874, primo 953 et Biblia Brix. תחברו *quod vos vos consocietis*, vel *conveniatis contra me*, vel, ut Michaëlis, *carmen de me pangitis*. Ita forte primo meus 593, qui habet הכ sup. ras. Meus 597 primo תהברו, sicque corr. in 953, *qui ominamini*, vel *ominari praesumitis mihi*, *in augures vos vos erigitis super me*. Kenn. 223 תהקרו, meus 1 videtur תחכרו, ext. 1 videtur olim legisse תדברו. Meus 380 exponit ad marg. per תנכרו, R. Parchon in ms. *Lexico* meo תכחשוני *mentimini mihi*, R. Immanuel in ms. ined. *Comm.* תכלימו *ignominia afficitis me*. Veterum explanationes vide in Polyglottis, et in Michaël. *Suppl. Lex. heb.* p. 529. Ibid. לי *mihi*. Pauci בי *in me*.

XIX 7 אענה *exaudior*. In meo 2 corr. יענה cum Kerì אענה. In 3 pers. Syrus, Vulg., Arabs. Multi אזעק.

XIX 8 נתיבותי *semitis meis* — נתיבתי *semita mea*, mei 186, 368, 554, 737, 874, primo 34, 593, vid. primo ext. 1, et Vulgatus. Defect. plures.

XIX 11 כצריו *sicut angustiatores ejus* — בצריו *in angustiatoribus ejus*, vel *inter inimicos suos*, Kenn. 1, 80, 111, 191, mei 379, 380, 597, 873, 953, primo 593, 596, 1012. מצריו meus 780.

XIX 18 עולים *perversi* — אוילים *stulti*, Kenn. 173 et Theodotio.

XIX 28 נמצא בי *inventa est in me* — נמצא בו *inventa est in eo*, K. 18, 30, 48, 76, 80, 92, 93, 95, 147, 153, 155, 160, 168, 180, 185, 188, 191, 196, 198, 201, 206, 212, 224, 228, 237, 246, 248, 294, 309, 378, 384, 403, 437, 471, 474, 476, 489, 494, 528, 532, 535, 562, 579, 589, 590, 601, 602, 603, 618, 625, primo 82, 144, 170, 235, 355, forte 158, 249, 428, 525, 530, 546, nunc 150, 158, 201, a me collati 231, 485, 530, mei 1, 2, 11, 31, 230, 269, 349, 368, 379, 380, 574, 587, 589, 596, 610, 715, 737, 758, 829, 847, 874, 941, 953, 1012, primo 34, 58, 186, 244, 263, 554, 597, 723, 942, nunc 593, exteri meae collationis 33, 37, 80, 87, primo 1, Lxx, Symmachus, Chaldaeus, Syrus Hexaplaris, Vulgatus, Hieronymus, Anonymus auctor ms. *Comm.* cod. mei 298. Syrus simplex et Arabs non exprimunt, nullus בי. Ex recentioribus criticis lectioni huic adstipulantur Houbigantius, Michaëlis, Doederlein, Moldenhawerus, et Hufnagelius, quibus et nos suscribimus tum ab auctoritatem codicum et versionum, tum ob analogiam ipsius contextus ac planiorem ejus sententiam.

XIX 29 חמה *ira* — חמת constr. *ira iniquitatum*, Kenn. 171, primo 311, Syrus, Vulg., Arabs. חרב 2° deest in Kenn. 224 ex prima manu, ut notat Lilienthalius. Lxx videntur legisse קרב.

Ibid. תדעון *sciatis* — ידעון *sciant*, primo meus 2 et Lxx. Plures sive mss., sive editi in textu שדון, etiam hisp., ut mei 304, 552, 941, aliique.

XX 5 חנף *hypocritae* — רשעים *improborum*, Kenn. 180, Lxx, Syrus, Chald., Arabs.

XX 18 כחיל *secundum substantiam* בחיל *in substantia*, vel *opibus*, Kenn.

76, 89, 118, 160, 166, 173, 191, 201, 245, 384, 601, 603, primo 80, forte 158, videtur 1, mei 2, 4, 34, 40, 58, 263, 275, 331, 346, 349, 379, 380, 413, 414, 553, 574, 593, 596, 629, 677, 715, 737, 801, 828, 847, 873, 940, 1014, videtur 304, primo 203, 244, 579, 597, 610, 782, 874, 924, videntur primo 32, 58, 188, nunc 57, 186, 829, Biblia Antiqua sine a. et l., Agiogr. Neapol. 1487 a Kennicotto omissa, Psal. Job Prov. Neap. 1491, Syrus, Arabs, R. Immanuel in ined. *Com.* cod. mei 574, probante Doederlein *Schol. V. T.* p. 33, Michaëlis *Bibl. or* T. VIII p. 191, et *Suppl. Lex. heb.* p. 167, Schulz *Lex. heb. cocc.* T. I p. 676.

XX 22 ספקו ***sufficientia ejus***. Plures codices et editiones regul. שפקו. Inter has antiquiores Soncinensis, Brixiensis, Antiqua sine anno, Complutensis, Bomberg. 1518, utraque Agiogr. Neap., Agiogr. Thess., et Job Thess. 1517. Mantuana Prov. et Job 1725 monet sic legendum esse ex Norzii sententia. V. 23 בו ***in eum***. Nonnulli בם ***in eos***, ut Kenn. 48, 80, 251, primo 141, mei 37, primo 319, 1012.

XX 25 ממררתו ***ex felle ejus***. Cod. meus 379 למררתו ***fellis ejus***, ut Syrus et Arabs. Kenn. 80, primo 3 כמררתו ***ex amaritudine ejus***, Vulg. ***in amaritudine sua***. Cod. meus 554 כמדורתו ***e foco ejus***, et ex usu Chald. ***ex tabernaculo ejus***. Ita Lxx, sed per ב et in plur. במדורתיו ***in tabernaculis ejus***. Plures אימים cum jod regulari.

XX 26 ירע ***affligetur*** — ידע ***cognoscet***, Kenn. 80, 245, primo 95, forte 1, mei 34, 244, 368, 369, 589, 610, 677, 737, primo 380, 596, 683, 715, vid. primo 593, Quidam plene נופח, sed nullus cum punctis Benonì, ut Symmachus, nullus נפחה foem., ut postulat אש. נִפח active in Pihel cod. meus 554.

XXI 3 תלעיג ***subsannabis***, Ken. 32 exhibet in fine abrasam litteram, videturque primo legisse תלעיגו ***subsannabitis***, ut omnes veteres, Chaldaeo excepto, et Houbigantius.

XXI 12 בתף ***tympanum*** — כתף ***quasi tympanum***, Kenn. 130, 141, 155, 160, 198, 200, 601, 602, primo 245, nunc 168, mei 1, 3, 32, 40, 186, 187, 193, 203, 269, 304, 328, 331, 412, 413, 509, 559, 576, 579, 587, 667, 677, 680, 782, 828, 829, 940, 942, 1012, primo 742, 758, nunc 11, 34, 414, 597, 924, 941, utraque Bibl. Ven. 1518, Ven. alia 1521, Rob. Steph. in 4., Ven. 1678, Ven. 1690, Ven. 1730, Ven. 1739, Mant. 1742, Ven. 1766, Pisana 1781, Agiogr. Ven. 1538, Job et Dan. Ven. 1527, Prov. et Job Mant. 1725, aliae edit. 1744, 1779, Job cum Com. Thessal. 1517, Kimchius, Nachmanides, Gersonides, Peritzolius, Meirì, Norzius. Nota marg. Prov. et Job Mant. 1725 fert כ"צל כבמדוייקים בכף ר"שן ***Sic legi debet, ut in accuratis codicibus, cum caph, R. Sal. Norzi***, qui in Minchod scai, seu ***Com. critico*** nonnullos mss. codices pro hac lectione citat. Veneta editio 1743 ad marg.. ***Alii libri*** בתוף.

XXI 13 יבלו ***Inveterant*** — יכלו ***Consumunt***, Kenn. 80, 180, 224, forte 150, nunc 198, mei 275, 553, 667, 680, 683, 715, nunc 11, 196, Biblia Amst. 1630, Lxx, Chald.,

Syrus, Arabs. Vulg. *Ducunt*. Alii ad marg. Kerì יכלו. Sic ex meis 1, 3, 34, 187, 203, 263, 328, 331, 343, 379, 412, 414, 576, 579, 587, 613, 633, 782, 873, 942, 1012, 1023, pluresque editiones. Agnoscunt autem hoc Kerì R. Sal. bar Tzemach, et Norzius, et Masora magna notat sub in. Oseae et Paral. esse unam ex undecim dictionibus, quae scribuntur per ב et leguntur per כ. Aliae editiones notant tantum ad marg. נ״א, seu *alia exempl.* יכלו, ut Venetae 1690, 1730, 1739, 1743, 1766, et Pisana 1781.

Ibid וברגע *et in momento* — וכרגע *et quasi momento*, Kenn. 157, 160, 180, 224, 601, 602, videtur 139, 245, mei 32, 203, 244, 275, 368, 380, 554, 597, 677, 847, 874, 1012, 1014, 1023, primo 57, 304, 924.

XXI 20 כידו *dolum*, vel *exitium ejus*. Cod. meus 554 habet daghesc in daleth a כדד. Per beth בידו Kenn. 89, 150, ac meus 610. Deerat ex prima manu in meo 683. Parchon exponit per פידו, subdens איד פיד כיד eandem significationem habere שבר. Antiquus interpres Jobi cod. mei 298 notat et ipse idem valere ac איד et שבר.

XXI 22 רמים *excelsos* — דמים *sanguines*, Kenn. 99, mei 31, 758, 874, omnes ex prima manu. Ita cod. Vat. Lxx *homicidia*, aliusque anonymus Graecus interpres in Hexaplis, qui vertit *caedes*. Ibid. הלאל *Numquid Deum*. Kenn. 196, ac primo meus 596 הלא *Annon*. Utrumque Lxx.

XXI 23 שלאנן *tranquillus*. Melius et usitatius שאנן Kenn. 76, pro quo שלאנן stare notat R. Immanuel in ined. *Commentario*, et antiquior hujus libri interpres in cod. meo 298. Alii lamed hic in medio dictionis plane paragogicum habent, et redundans. Inter hos R. Parchon in Mechabberoth, seu ms. *Lexico*.

XXI 24 עטיניו *mulctralia ejus*. Plures defect. עטניו, Kenn. 384 עטיוניו, meus 596 primo עניניו. Bochartus explicat per עטמיו, R. Immanuel in ms. *Comm.* per כליו, R. Parchon in ined. *Lexico* מקום סעודתן *locum convivii*. V. 25 בטובה. Cod. meus 379 טובה.

XXII 3 תצדק *justus sis* — תצדיק *justum te facias*, vel *reputes*, Ken. 153, 223, favente Symmacho. Defect. דרכך Plant. editio 1566, in sing. *viam tuam* Lxx, Symm., Vulgatus.

XXII 6 אחיך *fratres tuos* — אחך *fratrem tuum*, mss. mei codices 1, 2, 4, 31, 32, 34, 35, 196, 203, 230, 249, 263, 275, 304, 346, 349, 368, 379, 308, 414, 447, 518, 552, 553, 561, 576, 579, 587, 589, 593, 596, 610, 680, 715, 737, 758, 780, 789, 801, 824, 847, 924, 940, 941, 942, 1012, 1014, exteri meae coll. 1, 29, 33, 46, 54, 57, 87, in Bibl. Hal. Erfurt. 1, 2, 3, 4, bini Regiomontani apud Lilienthalium, Stutgardianus ap. Schellingium, Biblia Soncinensia, Complutensia, Veneta utraque 1518, Ven. 1521, Munsteri omnia 1534, 1536, 1546, Rob. Steph. 4., Hutt. 1587, Witteb. 1587, seu Hartm. 1595, Lombrosi 1639, Agiogr. Neap. 1487, Psal. Job Prov. Neap. 1491.

XXII 16 ולא עת *et non tempus* — בלא עת *inopportune*, *immature*, Ken. 2, 48, 80, 141, 153, 191, 223, 224, 231, 248, 601 marg., 603, primo

ut videtur, 82, mei 4, 349, 553, 593, 610, 941, primo 2, vid. primo 414, ext. 54, Biblia Compl., sicque anonymus Grammaticus judaeus in opusculo, quo exponuntur diversae expositiones verborum R. Menachem Saruk et R. Donas ad calc. ejusdem Menachem Mechabberoth in cod. meo 132, et Doederlein *Schol. V. T.* p. 36. V. 18 ו ante עצת, quod Reiskio displicet, omittit Kenn. 157.

XXII 20 קימנו *substantia nostra*. LXX, Theodotio, Syrus, Vulgatus, forte etiam Chaldaeus legerunt קימם cum suffixo 3 personae *substantia eorum*, eosque sequuntur ex hodiernis criticis Doederlein *Schol. in libros poet. V. T.* p. 36, et Hufnagel *Job cum Not.* p. 164. At vero ex collatis codicibus Kennicottianis ac meis nullus lectionem hanc servat, cui favet sensus, et veterum interpretum auctoritas, nisi putes eos suffixum נו pro suffixo 3 personae, non primae, accepisse, ut adhuc accipi video a doctissimis nonnullis judaeorum commentatoribus. Praeter Jarchium, qui illud de 3 persona singulari explicat, notanda expositio ac sententia anonymi auctoris vetustissimi *Commentarii in Jobum*, quem continet codex meus 298 saepe citatus: קימנו כמו קיממו ובא הנון במקום מם כמו חסדי יי כי לא תמנו תממו היה לו לומר כמו שאומר כי לא כלו רחמיו ובא הנון במקום המם וקיממו הוא קומתם idest » קימנו est sicut קימנו *substantia eorum*, posito nun pro mem, ut Thren. III 22 *Misericordiae Domini quia non sunt consumptae* תממו dicendum ei fuisset, ut dixerat *quia non defecerunt miserationes ejus*, sed nun stat pro mem; קימנו autem est pro קומתם » forma foem. usitata. Ita תמנו exponunt in Threnis Syrus et Chaldaeus. Conf. et Isai. XXIII 11, et Psal. LXIV 7. Per mutationem mem cum nun, et nun cum mem docent, selectisque sacri textus exemplis confirmant R. Joseph Zarka in Rav pohalim, Ephodaeus in Mahasseh ephod, inedito utroque opere, aliique plures judaeorum grammatici. R. Immanuel in suo *Comm. in Job* pariter inedito mavult deficere ה, et esse pro הקימנו.

XXII 21 תבואתך futur. cum ה paragogico *adveniat tibi*. Alii pro nomine habent. Melius per surek *fructus* vel *proventus tuus*, codices mei 203, 244, 277, 319, 368, 379, 380, 554, 589, 596, 715, 737, 758, 801, 829, 847, 873, 953, cod. Cassellan., Biblia Hutteri 1587, LXX, Chald., Syrus, Vulgatus. Ita Michaëlis *Biblioth. or.* Tom. III pag. 244, et VIII p. 194, et Hufnag. *Job* p. 165.

XXII 23 מאהליך *a tabernaculis tuis* — מאהלך *a tabernaculo tuo*, Kenn. 1, 4, 30, 32, 33, 48, 67, 82, 89, 95, 101, 111, 120, 128, 130, 137, 139, 144, 150, 157, 160, 163, 164, 175, 176, 178, 180, 185, 191, 207, 224, 225, 226, 248, 252, 253, 601, 602, 603, mei 3, 4, 32, 33, 35, 40, 58, 187, 193, 196, 244, 249, 263, 275, 277, 304, 328, 331, 341, 343, 346, 380, 413, 553, 576, 597, 613, 633, 680, 737, 758, 780, 789, 824, 828, 829, 874, 940, 941, 1022, primo 683, nunc 31, 579, 924, ext. 46, 54, 97, Biblia Complutensia, Ven. bina 1518, Ven. 1521, Munsteri utraque hebr.-lat. 1534, 1546, Rob. Stephani 4.

Witteberg. 1587, seu Hartm. 1595, Nissel. 1662, Agiogr. Thessal. 1515, versiones omnes.

XXII 24 ושית *Et pone* — ישית *Ponet*, Kennic. 18, 34, 198, 223, 250, primo 158, mei 3, 873, sed uterque cum Keri ושית, primo 596, Theodotio, Vulgatus, et judaei orientales.

Ibid. ובצור *et in petra* — וכצור *et sicut petram*, Kennic. 76, 82, 89, 130, 137, 139, 155, 158, 160, 210, 253, 601, 602, nunc 95, mei 1, 3, 11, 32, 35, 40, 57, 58, 59, 186, 187, 188, 196, 203, 249, 263, 277, 319, 328, 331, 341, 368, 369, 379, 412, 447, 509, 518, 552, 559, 561, 574, 587, 596, 613, 629, 633, 667, 677, 680, 683, 742, 758, 782, 789, 828, 874, 924, 941, primo 829, 1023, nunc 304, 597, 737, 942, videtur 1022, Biblia Veneta in folio et 4. 1518 a Kennic. omissa, Ven. 1521, Munsteri 1534, alia ej. 1546, Witteberg. 1587, et sub novo Hartm. titulo 1595, Agiographa Thessal. 1515, Veneta 1538, Job cum Comm. Coèn CPoli 1545, Lxx, Chald., Syrus, Arabs.

XXII 25 בצריך *aura tua*, vel *omnimodum aurum, ingens auri copia* — בצרך *aurum tuum* K. 32, 178, meus 35, nunc 680. Margo K. 18 testatur *in codicibus accuratis scriptum defective*, vel sine jod, *quia illud singulare est*, quod et Kimchius confirmat in *Libro radicum*, productis correctis quibusdam exemplaribus, quae sequi se profitetur Houbigantius. Singulare etiam esse, et sine jod notat apud Norzium R. Salomon bar Tzemach.

XXII 30 אי נקי. Varie vertitur pro diversa significatione אי *insulam innocens*; *virum innocentem* pro איש, *non innocentem* pro אין. Conjunctim אינקי, sive duobus vocibus in unam connexis eadem significatione per aphaeresim, quae in compendiis accidit, detruncato ן, vel ש, sive ab אנק *clamantem cum gemitu*, vel *gemebundum*, legunt Kenn. 1, 76, 80, 89, 117, 147, 153, 158, 223, 245, 294, 384, mei 1, 2, 3, 11, 31, 32, 34, 244, 304, 349, 368, 369, 380, 509, 554, 587, 589, 593, 596, 597, 610, 677, 715, 780, 801, 829, 847, 873, 924, 1012, ext. 97, et Agiographa Thessal. 1515. Kennicottianis ex collatione Diederichs addendi Erfurt. 1, 2, 3, in Bibliis Halensibus omissi. V. Schulz *Recensio fragm. Giess. contin.* pag. 4. Lxx et Vulgatus legerunt vel הנקי, vel אינקי uno verbo pro nomine prioris synonimo acceperunt, quod innocentem significet. Cod. meus 379 אֵינקי per tzere, disjunctim אי נקי *ubi innocens*, ut Syrus et Arabs, cod. Regiom. 2. Pro כפיך nullus כפיו, ut Syrus, Symmachus, Vulg., Arabs, Hieronymus.

XXIII 2 שחי *eloquium meum*. Hispanici plures eximiae notae plene שיחי, ut mei 4, 275, 304, 346, 414, 518, 552, 553, 576, 1014, primo 341, 782, inter antiquiores germanicos 349, 593, inter editos Biblia Soncin., Munsteri 1534, 1546, Amstelod. 1639, et utraque Agiogr. Neapolitana.

XXIII 3 ידעתי *cognoscam*. Kennic. 95 ידעתיו *cognoscam illum*, ut vult Houbigant., qui tamen perperam hic producit Graecos interpretes.

XXIII 11 דרכו *viam ejus*. Regiomontanus 2 דרכָו *vias ejus* apud Lilienthalium p. 414, ut Lxx, Syrus, Arabs.

XXIII 12 ולא אמיש *et non dimittam*. Legunt לא non interposito nexu Kennic. 1, 80, 89, 92, 93, 147, 180, 228, mei 11, 193, 269, 379, primo 593, 829, et Vulgatus. » Aut sus deque vertenda esset interpunctio, aut est abjiciendum illud ו » inquit Houbigantius. Interpunctionem abjiciunt, connexis verbis מצות שפתיו cum ולא אמ Lxx, Syrus, Arabs.

Ibid. מחקי *a statuto meo* — מחקו *a statuto* vel *lege ejus*, primo Kenn. 245, Agiogr. Neapol., Syrus, Arabs. Nullus בחקי *in sinu meo*, ut Lxx, Vulgatus, Houbigantius, Doederlein, Michaëlis.

Ibid. פיו *oris ejus* — פי *oris mei*, Kenn. 76, 100, 125, 160, 163, 170, 172, 223, 226, 384, 602, 603, mei 1, 186, 188, 304, 414, 553, 589, 596, 847, 874, 941, 942, primo 11, 203, 552, 597, 737, 924, nunc 3, ext. 97, Targum cod. mei 31. Ita etiam ex meis 447, sed cum Keri פיו.

XXIII 13 באחד *in uno* — כאחד *sicut unus*, videtur Ken. 1, mei 249, 552, 574, Vulgatus *solus est*.

XXIV 1 וידעו *et qui norunt eum* — וידעי *et qui norunt me*, Ken. 147, 176, 198, 231, mei 379, primo 596, et Targum. Ita etiam Keri ad marg. Biblior. Rabb. Venet. 1525, et 1568. Plures in textu וידעיו. Ibid. ימיו *dies ejus*. Mei 31, 596 primo ימי *dies meos*. Defective ימו nonnulli.

XXIV 3 שור *bovem* – בגד *vestem*, primo cod. meus 1012 et Arabs.

XXIV 4 ענוי *humiles* — עניי *pauperes*. Ita in textu plures utriusque collationis, ut requirit marginale Keri. Inter meos eminent hispanici 4, 196, 275, 304, 341, 414, 518, 552, 553, 576, 941, 1014, inter antiquas editiones Soncinensis, Brixiensis, Antiqua sine anno et l., Complutensis, Bombergiana utraque 1518, Neapol. utraque Agiographor. 1487, et 1491, aliaeque sequioris aevi. Ex antiquis interpretibus solus Chaldaeus sequitur Keri, reliqui in Polyglottis cum Symmacho et Theodotione aliae lectioni adstipulantur.

XXIV 5 בפעלם *in opus suum* — כפעלם *juxta opus suum*, Kenn. 118, 150, 158, primo 80, 245, mei 4, 244, 380, 554, 737, 847, 941, primo 203, 715, et editio CPol. Jobi cum Com. 1545. Alii לפעלם *ad opus suum*, ut Kennic. 180, 253, 601, mei 59, 188, primo 31, 683, et Biblia Soncinensia.

XXIV 6 בלילו *pabulum suum*. Defective בללו Neap. editio 1491. Nullus בלי לו *non suo*, ut Lxx ac Vulgatus, eosque secuti Grotius ac Doederlein. Sunt et inter hebraeos interpretes, qui sic exponant. R. Immanuel in inedito Com. cod. mei 574: יש אומ׳ שתי מלות ויש אומ׳ מאכלו *Sunt qui dicunt esse binas dictiones, alii vero dicunt significare cibum suum*. Defective יקצרו, vel יקצורו plures sive mss. sive editi. Inter mss. hispanici accuratissimi.

Ibid. רשע *iniqui* —רֶשַׁע *iniquitatis*, vel *inique partam*, cod. meus 379. Sic Houbig. ac Doederlein.

Ibidem ילקשו *racemant*, *vindemiant*. Alii aliter reddunt verbum hoc solo loco usurpatum. Cod. meus 249 ילקטו

colligunt, verbo usitato, quod facillimo negotio a librariis mutari potuit in hodiernum ילקשו. Ita etiam legit ext. 109, notans tamen ad marg. ס״א שו, seu alios libros legere per ש. R. Parchon in ms. *Lexico* verbum istud derivatum, vel dictum putat a לקש, exponitque יאכלו לקשו *comedent repullulantem ejus herbam*, nam sic per עשב צומח explicat nomen לקש. R. Immanuel in inedito suo *Commentario* vertit et ipse per יכרתו הלקש *succident serotinum gramen*.

XXIV 7 ילינו *pernoctari faciunt* — ילין *pernoctat*, Kenn. 100, Syrus, Arabs. Pro מבלי Kenn. 384 בלי, sicque correctum in meo 737. Contra v. 10 pro בלי plures habent מבלי.

XXIV 11 שורתם *Intra muros suos*, vel *septa, ordines*, varie enim vertunt interpretes — שורותים *Inter binos ordines*, primo meus 58, R. Immanuel in *Comm.* ined. ejusdem codicis, et R. Parchon in cod. meo 764, seu inedito *Lexico* ibidem contento. Nec inverosimile est ita primum legisse Kenn. 100, qui habet ם super ras. rescriptum. Quidam שרתם, plures שורותם, שרותם Ken. 95, שורותם primo 180.

Ibid. יצהירו *oleum exprimunt*, alii aliter. Defective יצהרו, quod si placet, ad conjug. Kal referre potes, legunt Kenn. 82, et Biblia Antiqua sine anno et loco. Obscurum verbum et locum sic explanat R. Parchon: בין שורותים יצהירו יקבים דרכו · כלו׳ עושין גפנים וזית שורות שורות וממלאין יקביהם וי״א כל זמן הצדרים ישבו בין שורות הגפנים לשמוח בימי הקיץ » *Inter binos ordines* יצהירו, *torcularia calcant*, idest faciunt vites et olivas in binos ordines, vel ordinatim disponunt, eorumque torcularia implent, suntque qui exponunt, totum tempus meridianum inter vitium ordines transigunt ad laetandum in diebus aestivis ». R. Imm. in c. meo 58. בין שורותים יצהירו כלומ׳ שישכירו עצמם לדרוך הזית ולדרוך הענבים » *Inter binos ordines oleum exprimunt*, videlicet mercedi se ipsos aliis dant ad calcandas olivas et uvas ..... aut erit expositio intra privatos muros, vel parietes oleum faciunt egeni ob metum impiorum, et torcularia sibi ipsis calcant pauperes, sed sitiunt, quia impii illis omnia diripiunt ».

XXIV 12 מתים *homines* — מֵתים per tzere *mortui*, cod. meus 193, CPolitana editio Jobi cum Commentario Coen anni 1545, Syrus, Arabs, R. Immanuel, Mercerus, Drusius, Michaëlis, Moldenhawer, Hufnagelius, favetque seq. hemistichii nomen חללים *occisorum*. Pro תשוע cod. meus 1012 primo תושע.

Ibid. תפלה *inconditum, ineptum* — תפילה *orationem, preces*, Kennic. 245, meus 780, et Syrus, cujus lectionem olim quidam apud Mercerum praetulerunt, praeferuntque ex hodiernis criticis et interpretibus Michaëlis *Biblioth. or.* Tom. VIII p. 197, Schulz *Lexic. heb.* Tom. II p. 1619, et Hufnagel *Job cum not.* germ. vers. p. 177.

XXIV 13 ישבו *sederunt* — ישובו *reversi sunt*, primo meus 596, defective per kibbutz 34, Vulgatus, Michaëlis.

XXIV 18 תקלל *maledicta est*. Active in Pihel *maledicet* bini ex meis codicibus, 277, et ex prima manu 518 hispanicus, idest *odit, execratur eorum societas terram* inhabitatam. Sensus communis lectionis obscurissimi

loci: *Velox est eorum quisque maris pyrata, in terra autem execrabilis illorum societas* vel *pars*, seu utrobique perniciosi ac malefici. *Non respicit eorum quisque viam vinearum, sed in ariditate et aestu absorbent aquas nivis, ut in profundo peccent*, vel ut praeclare subintellecta comparationis particula in saepe citato *Comm.* inedito in Jobum exponit R. Immanuel, כמו הציה והחום שיגזלו מימי השלג ויבלעו אותם כן הרשעים הנזכרים שאול חטאו · כלומ׳ העמיקו כעמק השאול לחטוא · או יאמ׳ ציה גם חום יגזלו השלג וימסו אותו שלא יהיה נמצא כן השאול יגזלו החטאים · » Sicut ariditas et aestus quae diripiunt aquas nivis, et absorbent illas, sic commemorati impii in profundo peccant, scilicet abscondunt se quasi in profundo sepulchro, vel antro ad peccandum. Vel dicendum: sicut siccitas et aestus nivem absorbent, illamque liquefaciunt, ita ut penitus non existat, vel ac si nunquam extitisset, sic orcus absorbeat peccatores ».

Ibid. לא יפנה *non respicit* — ולא *nec respicit*, Kennic. 18, 170, 191, forte 32, mei 553, 554, 593, primo 34, 715. Nexum interponunt Lxx et Vulgatus. Pro כרמים nullus ברמים, ut conjecerat Heathius, vel כראמים, ut Doederleinius, sed cod. meus 35 habet בדמים *in sanguinibus, caedibus, effusione sanguinis*, et v. 19 pro חטאו Kenn. 76 in futuro יחטאו.

XXIV 23 ועיניהו *et oculi ejus*. Cod. meus 715 primo לעיניהו *in oculis ejus*.

XXIV 24 רמו *Efferunt se* — דומו *Desistant, sileant, quiescant*, K. 147, mei 32, 349, 561, primo 874, videtur 782, videtur primo 34, forte primo 597, nunc 380, videtur CPolitana Jobi editio anni 1545.

Ibid. ככל *sicut omnes* — בכל *in omnibus*, seu *penitus*, Kenn. 34, 76, 80, 118, 125, 139, 147, 150, 384, forte 99, 155, mei 31, 34, 40, 57, 203, 379, 447, 552, 559, 561, 574, 589, 593, 677, 824, 828, 874, 953, primo 33, 304, 349, 368, 597, 715, 737; Agiogr. Neapol. 1487, et Thessalon. 1515. Ita ובראש per beth Kenn. 34, 147, 150, 155, primo 245, forte 80, 99, mei 203, 349, 379, 715, 801, primo 57, 304, 829.

Ibid. יקפצון *clauduntur* — יקצפון *effervescunt*, Kenn. 196, 245, primo 95, primo meus 596. Sic Lxx ἐν καύματι *in aestu*, et Syrus ܡܪ̈ܓܙܝܢ *irritantes*.

XXIV 25 לאל *ad nihilum* — לאֵל *ad Deum*, cod. mei 801, primo 319, Biblia Parisiensia Roberti Stephani in 4., Veneta Lombrosi 1639, Pisana 1781, Prophetae et Agiographa Sulsbacensia 1769, Symmachus, Syrus, Vulgatus, Arabs, Michaëlis, Doederlein. Sed melior videtur communis lectio, quam sequuntur Lxx et Chaldaeus, quaeque respondet praecedenti יכזיבני *Quis mendacem ostendet me, ponetque in nihilum sermonem meum, faciet, ut non sit*, vel *subsistat sermo meus*? Cod. meus 847 primo ואל.

XXV 5 ולא *et non splendebit*, vel *tentorium figet*. Vav copulativum omittunt Kenn. 1, 2, 4, 80, 95, 99, 100, 101, 117, 120, 137, 147, 188, 201, 207, 224, 225, 226, 227, 245, 253, primo 89, nunc 17, 198, mei 1, 2, 31, 35, 57, 269, 277, 369, 447, 517, 554,

559, 789, 829, 873, 874, 941, primo 40, 203, 349, 368, 579, 633, 737, 924, nunc 3, 683, 758, 801, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Pisaurensia 1517, Veneta cum Comm. in fol. an. 1518, alia ejusdem anni in 4., Veneta 1521, Munsteri utraque hebraeo-latina 1534, 1546, Roberti Stephani in 4., Chaldaeus, item Vulgatus, Syrus, Arabs verbum referentes ad ירח. Cod. meus 596 primo ויאהיל, 737 primo ירח *luna*, omisso עד, ut Syrus et Arabs. Vulgatus *luna etiam*.

Ibid. יאהיל *tentorium figet* — יהל *splendebit*, primo Kenn. 249, Lxx, Chaldaeus, Vulgatus, Syrus etiam, eumque secutus Arabs, licet varie exprimant. V. Michaëlis *Biblioth. orient.* T. VIII p. 201, et *Supplementa Lex. hebr.* p. 535, ubi epenthesim litterae א, ut merum grammaticorum figmentum, communisque lectionis reductionem ad rad. הלל damnat. Ita per ה codex ille Taurinensis, et quidem ex prima manu ex fide ms. collationis, quae apud me extat, non יחל, ut habent Kennicottianae Notae. Quidam יאהל.

XXVI 2 לא עז *non fortitudo* — ללא *ei, cui non est fortitudo*, Kenn. 18, 95, 248, 249, 384, 603, mei 1, 1012, ולא Kenn. 196.

XXVI 8 תחתם *sub eis* — תחתיו *sub eo*, Kenn. 145, 172, 601, primo 250, mei 715, primo 58, 758, videtur primo 277, nunc 380, ext. 53, Biblia Soncinensia a Kennicotto omissa, Agiographa Neapolitana, Lxx, Chaldaeus.

XXVI 9 כסה *tugurium* — כסא *solium*, Kenn. 1, 18, 30, 32, 76, 80, 92, 117, 120, 125, 137, 153, 170, 173, 180, 192, 196, 201, 226, 228, 245, 250, primo 95, 158, forte 82, mei, 1, 4, 57, 58, 59, 188, 203, 249, 263, 269, 331, 349, 379, 447, 517, 552, 553, 574, 593, 596, 610, 629, 737, 742, 758, 780, 801, 828, 829, 873, 874, 1014, 1022, primo 2, 31, 304, 579, 597, 633, 940, videtur primo 715, nunc 380, primo ext. 97, Talmud in tractatu Succà 5 1, et Scabbath 88 2, Rabboth, Rasci, Lxx, Vulgatus, et Chaldaeus. ה pro א hic usurpari notat margo Bibliorum Hoogthii, sicque exponunt plerique interpretes.

XXVI 12 ובתבונתו in textu sistunt multi mss. et editiones, sed nullus ובתבונכו per caph, ut legunt judaei orientales.

XXVI 14 דרכו *viae ejus* — דרכיו *viarum ejus* juxta Kerì Kenn. 1, 18, 30, 33, 48, 76, 80, 93, 99, 100, 111, 118, 120, 125, 147, 153, 158, 163, 166, 173, 191, 192, 210, 224, 226, 227, 239, 245, 253, primo 128, 178, forte 4, 82, a me collatus 469, mei 40, 57, 58, 59, 186, 188, 203, 277, 304, 341, 349, 368, 369, 379, 552, 553, 587, 593, 596, 610, 629, 667, 758, 780, 824, 828, 829, 873, 874, 942, 1014, 1023, primo 11, 579, 597, 633, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno, Pisaurensia 1517, Basileensia utraque Munsteri hebraeo-latina 1534, 1546, Psal. Job Prov. Neap. 1491, Syrus, Chaldaeus, Vulgatus, Arabs. Lxx exhibent Chediv.

Ibid. גבורתו defective plur. *fortitudinum ejus*, si hodierna masorethica puncta sequeris — גבורָתו cum punctis

singularis lectionis *fortitudinis ejus*, codices mei 32, 349, 379, 380, 587, 610, 824, 874, primo 1, 596, Biblia Soncinensia, Agiographa Neapolitana, Lxx, Symmachus, Chaldaeus, Syrus, Vulgatus, Arabs. Diplicet et Houbigantio posterior haec Masorae emendatio. Alii in plurali גבורתיו, ut fert Kerì, vel plene גבורותיו. Novemdecim Kennicottianis ita legentibus adde alios triginta ex meis, videlicet 40, 57, 58, 59, 188, 203, 263, 275, 277, 304, 341, 343, 369, 414, 517, 518, 552, 553, 559, 574, 593, 613, 629, 667, 715, 780, 829, 953, 1014, 1023, ext. 97, et Psalmos Job Prov. Neap. 1491.

XXVII 4 יהגה *meditabitur* — תהגה idem in foem. Kenn. 30, 166, 224, primo 141, mei 304, 380, 737, 942, primo 203, 683, et Neapolitana Agiographa an. 1487. Foemininum saepius לשון.

XXVII 6 ארפה *dimittam eam* — ארפה sine affixo *dimittam* mss. mei codices 32, 34, 40, 341, 379, 380, 597, 715, 737, 847, 874, Regiomontanus 2 apud Lilienthalium, Erfurtensis 1 et 4 in Bibliis Halensibus, Agiographa Neapolitana, Lxx, Theodotio, Alius in Hexaplis, Syrus, Vulgatus. V. 10 pauci אל אלוה.

XXVII 19 יאסף *congregabitur*. In Kal *congregabit* codex Cassellanus apud Michaëlis, et bini ex meis, 32, primo 380. Plene יאסוף Kenn. 32. Active Lxx, Vulgatus, Syrus, huncque secutus Arabs. Nullus יוסיף in Hiphil, ut legunt Houbigantius et Moldenhawerus.

XXVII 23 כפימו *manibus suis*. Agiographa Thessalonicensia 1515 כפמו *manu sua*. In singulari Syrus nomen et suffixum. Pro ישפק plures יספק per samech.

XXVIII 8. Plures ולא עדה *nec transiit* cum editione Soncinensi ac Brixiensi, et Neapolitanis Agiographis. V. 16 pro תסלה Kenn. 250 תסלא per aleph, ut Houbigantius emendat.

XXVIII 17 כלי *vas* — כלי *vasa*, codices mei 32, 349, 368, 379, 380, 552, 553, 554, 610, 737, 1012, Biblia Soncinensia, Neapolitana Agiographa, Lxx, Symmachus, Chaldaeus, Vulgatus.

XXVIII 18 ראמות *Gemmae*, vel pretiosi lapidis species, *Smaragdi*, *Corallia*, Lxx *Sublimia*, Symmachus, Vulgatus et Hieronymus *Excelsa*. רמות sine aleph legunt Kenn. 170, et Agiographa Neapolitana. Ineditum *Lexicon* R. Parchon exponit per צמח צומח בתוך הים והוא אדום דומה לעצב יתלוהו בצוארי תינוקו׳ *germen quod pullulat in medio maris, et rubrum est, et est simile simulachro, quod suspendunt ad colla lactentium*.

XXVIII 23 הבין *intellexit* — הכין *disposuit*, vel *constituit*, Kenn. 89, 384, primo 422, seu Ambrosianus C 300 a me collatus, mei 379, primo 597, et Lxx, quorum textum male hic vertit in Polyglottis latinus interpres.

XXVIII 27 הכינה *disposuit eam* — הבינה *intellexit eam*, primo Ken. 80, mei 57, 610, 737, 801, Biblia Soncin., Pisaurensia ad marg., Bombergiana utraque anni 1518. Ita Doederlein *Schol.* in h. loc. pag. 45. V. 28 plurimi יהוה cum plerisque editionibus antiquis.

XXIX 6 בחמה *lacte*. Kennic. 223 ad marg. בחאמה cum aleph regular.

meus 801 primo באימה, ubi secunda manus non deleto א supra ה apposuit. Plures בחימה.

XXIX 24 לא יאמינו *non credebant* — ולא יאמינו *et non credebant*, Kenn. 1, 17, 18, 32, 34, 48, 92, 93, 95, 100, 117, 120, 125, 137, 144, 145, 150, 175, 185, 188, 191, 198, 200, 201, 210, 223, 224, 245, 253, 384, 601, 602, 603, forte 82, 139, mei 1, 3, 11, 31, 35, 57, 58, 186, 196, 269, 275, 277, 328, 331, 343, 349, 368, 369, 379, 447, 517, 518, 552, 553, 554, 574, 579, 589, 593, 597, 610, 613, 677, 737, 742, 758, 789, 829, 847, 873, 874, 924, 940, 953, 1014, 1022, primo 32, 304, 380, 633, 667, nunc 2, 203, 263, 319, 715, ext. 46, Soncinensis Bibliorum editio, Brixiensis in Kennicottiana collatione omissa, Antiqua sine anno, Pisaurensis anni 1517, Venetae binae Bombergii in fol. et 4. an. 1518, Bombergiana altera 1521, Munsteri duplex hebraeo-latina 1534, 1546, Roberti Stephani utraque in 4. et 16., Sanctandreana 1586, Wittebergensis 1587, seu Hartmanniana 1595, Lombrosana 1639, Symmachus, Syrus, Chaldaeus, et Arabs.

XXX 3 בחסר *in egestate*. Kennicottiani septem, meique undetriginta בחסד *in clementia*, vel sequiori sensu *in malefacto*, sed reluctantibus antiquis omnibus versionibus. Inter meos, quod miror, octo hispanici, 4, 275, 414, 941, 1014, primo 304, 552, 782, pluresque editiones, Brixiensis, Pisaurensis, Venetae annorum 1518, 1521, 1613, 1615, 1627, Roberti Stephani in 4., Agiographa Neap. et Thessalonicensia, Job et Daniel Venetiis 1527, Proverbia et Job Mant. 1744, et 1779.

XXX 5 מן גו *de medio*. Codex meus 596 primo מן גי *de convalle*, ut Vulgatus et Doederleinius.

XXX 6 בערוץ *in tremendo vallium*. Plures per cholem et in infinitivo בערוץ, ex meis 32, 56, 196, 349, 380, 552, 553, 561, 597, 847, 940, 941, 1014, primo 953, Biblia Roberti Stephani in 16., Sanctandreana 1586, Wittebergensia 1587, Amstelodamensia Nunnes Torres 1705, Agiographa Neapolitana 1487, Sulsbacensia 1769, et Psal. Job Prov. Neap. 1491. Alii plures defective בערץ, inter quos iterum sunt qui legunt per cholem, ut codices mei 275, 379, 414, 554, 593, 596, 758, 801, 829, Biblia Antiqua sine anno et loco, Pisaurensia 1517, Veneta 1521, Munsteri omnia, et Roberti Stephani in 4. Quidam כערוץ vel כערץ per caph, nullus מערוץ, quod ut commodius Houbigantius adsciscit.

XXX 7 ינהקו *rudebant*. Ken. 120 et 253, יאנקו *gemebant*, et pro יספחו in Puhal *recipiebantur* meus 379 illud legit in Kal *adjungebant se*, 34 vero ex prima manu יסוחפו *destruentur*, ut Syrus et Arabs.

XXX 11 יתרו *nervum suum* — יתרי *nervum meum*. Marginalem lectionem in textu exhibent Kenn. 1, 48, 76, 80, 93, 100, 118, 120, 145, 150, 153, 163, 176, 180, 192, 223, 227, 239, primo 147, 166, 172, forte 158, mei 35, 40, 57, 58, 59, 188, 203, 263, 269, 277, 304, 380, 517, 552, 554,

574, 596, 629, 667, 715, 758, 780, 828, 829, 874, 942, 989, primo 34, 824, 1014, editiones nonnullae, ut Munsteri utraque hebr.-latina 1534, 1546, Plantin. 1566, Amstelodamensis Menassè ben Israel 1635, Janssoniana 1639, Polyglotta Londin., et Targum. Suffixum 1 personae habet et Syrus, sed aliter nomen legens בחרי. Lxx et Vulgatus sequuntur lectionem textualem.

XXX 12 פרחח *puerorum grex* — פרחה *germen*, vel *germinis*, Ken. 176, 196, primo 158, 178, 245, forte 99, videtur 89, mei 4, 59, 275, 379, 552, 554, 589, 758, 847, 940, 941, primo 304, 349, 579, 587, 596, 597, 683, 1014, videtur primo 34, Biblia Soncin. 1488, Brixiensia 1494, Pisaurensia 1517, Amstelodamensia sine punctis 1630, Veneta Lombrosi 1639, Pisana 1781, Neapolitana Agiographa 1487 hic in Kennic. notis omissa, Sulsbac. 1769, Job et V Meghilloth Raphel. 1608, Job cum Com. Aramae Thess. 1517, idem cum Com. Coèn CPoli 1545, idem cum Com. Aramae Ven. 1567, Lxx et Arama Com. in h. l. in editione Thessal., nec aliter legere vid. Biblia Munsteri an. 1546. Cod. meus 369 פרחת, et pro ימין 1012 olim legebat ימי.

XXX 13 נתסו *everterunt* — נתצו per tzade Ken. 173, 245, mei 349, 379, 414, primo 188. Melius et usitatius, nam per samech alibi non occurrit. Plures habent in textu לחותי, etiam hispanici et editi.

XXX 15 ההפך *conversus est*. Ken. 32 תהפך *convertisti*, Houbigantii voto ac conjecturae respondens, qui ut hoc verbum cum sequenti תרדף congruat, et generis numerique enallage devitetur, ita emendaverat.

XXX 17 עצמי *ossa mea* — עצמי *os meum*, Regiomont. 2, meus 737, ac Vulgatus. Melius ex Lilienthalii judicio ob singulare verbum נקר quod sequitur. Ibid. plene nonnulli ועורקי, quod per גידי גופו לא ינוחו מרוב חלי, seu *de nervis corporis sui ob summum dolorem non quiescentibus* in ms. suo *Lexico Mechabberoth* explicat R. Parchon. Idem R. Immanuel. Ineditum aliud *Lexicon* Taleaburgense hebraeo-gallicum anni 1279, quod sistit codex meus 60, exponit per רודפי *persequentes me*, המבריחים אותי *fugere facientes me*, gallice אימישפיזאנט פואיר *et mes faisants fuir*. Schultensius ac Doederlein *rodentes me*.

XXX 19 לחמר *luto* — בחמר *sicut lutum*, primo meus 34, et Lxx.

Ibid. כעפר *sicut pulvis* — לעפר *pulveri*, primo mei 2, 414, 683, nunc 34, ut vertunt Chaldaeus et Vulgatus. Alii בעפר per beth, ut K. 30, 76, 118, 125, videtur 93, mei 263, 349, 552, 824, primo 188, 589, 874, videtur primo 11, nunc 304, 829 cum Agiographis Neapolitanis a Kennicotto omissis. Lxx *in terra et cinere pars mea*.

XXX 20 ותתבנן *et consideras*, vel *animadvertis* — ולא תתבונן *et non consideras me*, primo meus 593 antiquissimus, ac Vulgatus optima sententia, nisi malis hanc ipsam sententiam eruere, subintellecta praecedenti negatione.

Idem ותתבנן *et consideras* — ותתבונן *et paras te*, Kenn. 356, primo meus 554, quam scriptionem Oratoriani codicis, quia per eam praeparatur ad id quod Job mox dicturus est, libenter

se amplecti Houbigantius profitetur *Not crit.* in h. l. Tom. II p. 193. Quidam ex meis, ut 552, 597, 737, primo ותבונן. Pro בי Kenn. 118, ac meus 554 לי.

XXX 21 תשטמני *adversaris mihi* — תשמטני *demittis* vel *deturbas me*, Ken. 1, 384, primo, ut videtur, 128, 137, suffragante Houbigantio.

XXX 24 יד *manum* — ידו *manum suam*, primo mei 32, 737, Syrus, Arabs, Chaldaeus quoque, sed hic in significatione plagae *plagam suam*. Suffixum addit et Vulgatus, sed 2 personae *manum tuam*. Ibid. אם *si*. ואם *et si* praemisso vav copulativo Kenn. 153, 200, sicque emendatum in meo 593.

Ibid. בפידו *in exitio* vel *perditione ejus* — כפידו *juxta exitium ejus*, Ken. 384, mei 368, 737, primo 34. K. 76 בעידו.

Ibid. להן *eis* — להם masc. Kenn. 17, 48, 76, 95, 173, 178, 180, 226, 245, primo 158, mei 3, 34, 40, 56, 57, 58, 188, 263, 269, 277, 349, 517, 553, 561, 758, 780, 941, primo 31, 32, 193, 331, 368, 414, 737, et Neapolitana Agiographa. R. Immanuel in ms. suo *Comm. in Job* legit et ipse להם, Kimchius ad rad. עיה vel legit, vel exponit להם, et להן hic usurpari pro להם, quod tamen in scripturis fere nunquam fieri alibi observavimus, Mercerus, Drusius, aliique opinantur. Ac multo aptius quidem contextui masculinum genus, relato pronomine ad praecedens לכל חי *omni viventi*. In בעי nulla mss. varietas. R. Parchon explicat per שממה *desolationem, excidium, perditionem*, ineditum *Lexicon* Taleaburgense hebraeo-gallicum an. 1279 per דיגטמנט *degâtement*, hancque significationem huic loco aptissimam non modo Jarchius, Gersonides, Kimchius, Immanuel, De Pomis, aliique judaeorum scriptores confirmant, sed et Vulgatus, ac parallelismus sequentis membri, in quo praecedenti בעי respondet בפידו. Non video ergo, quare communiter acceptata altera *cumuli, acervi, tumuli* priorem illam recentiores nostri lexicographi detruderint. Ea assumpta sic obscurissimum versum interpretor. » Scio equidem quod mors converti faciet me, vel reducet in pristinum pulverem, et quod domus depositionis, vel sepulchrum constitutum est omni viventi, seu eodem cogitur omnis vivens. Verumtamen non in desolationem, vel ad consumptionem, ut vertit Vulgatus, manum Deus injicit, si dum exitium infert, illis est clamor, seu ad eum clamant, eumque implorant, vel si mavis, si exitium infert, solatium tamen aliquod illis est, imploratio, spes, salus ». Singula enim significare potest שוע. Graecos interpretes turpiter hic lapsos esse accusat Houbigantius, nec ex qua scriptura quae habent verba plena desperationis prompserint, potest divinare. Qui tamen nec proprio hic ingenio videntur indulsisse, nec quam scripturam verosimilius legerint, difficulter eruitur, si leviuscula fiat binarum litterarum mutatio, et pro בעי ישלח legatur בי אשלח, vel בי לשלח *Atque utinam in me ipsum manum inferrem*, vel *inferre possem*, vel *utinam in mea potestate esset manus mihi inferre, aut si quis exitium inferat, eum rogare, ut id faciat*, vel *ut quis exitium inferat*,

et id faciat, rogare? בי pro בעי legit etiam Syrus, vertens ܠܘܬܝ *adversum me*. In Targum pro צלותהון codices mei 31, 32, 737 legunt מינהון צלותא.

XXX 25 לקשה *super duro*, vel *tristi, afflicto* — לקשי *super tristibus, afflictis*, Kenn. 80, 192, 252, primo 128, mei 40, 414, primo 552 cum Agiographis Neapolitanis. Ibid. עגמה *doluit*. Kenn. 150 עגומה in pahul *dolore perculsa*, meus 597 primo עגמה.

XXX 28 בלא חמה *sine sole, in obscuro* — בלא חֵמה per tzere *sine ira*, cod. mei 379, primo 953, forte primo 593, Syrus, Vulgatus, Arabs. Lxx ἄνευ φιμοῦ *sine fraeno* mendose proculdubio pro ἄνευ θυμοῦ *sine ira*, vel *furore*, ut animadvertit Doederleinius, quamobrem lectionem hanc et ipsi confirmant.

XXXI 1 אתבונן *considerabo* — אתכונן *parabo me*, Kenn. 356, meus 874. Deterior lectio veterumque omnium praesidio destituta, sed quae novitatis avidissimo Houbigantio placuit, qui illam in Oratoriano codice repererat.

XXXI 5 שוא *mendacio* — מתי שוא *hominibus mendacii*, Ken. 76, 223, ad marg. 224. Lxx *irrisoribus*, Syrus et Arabs *improbis*.

XXXI 7 מאום *aliquid* — מום *macula*, Kenn. 100, 118, 160, 250 marg., mei 40, 349, 780, 829, primo 304, 596, nunc 589, et Vulgatus. Utrumque Chaldaeus *aliqua macula*. Alii מום ק׳ *Lege macula*, ut ex meis 1, 331, 828, 941, et editiones nonnullae, inter quas Veneta 1544, et Genevensis 4. 1618, aleph pro epenthetico habentes, ut et lexicographi quidam et interpretes habent. מאום per samech Kenn. 150, et ex priori manu mei 11, 801. Bini Erfurtenses cum meo 379 legunt in singulari ובכפי *et in manu mea*. V. 10 plures אחרים per mem, etiam hispanici.

XXXI 11 פלילים *judicum* — פלילי *judicialis*, Kenn. 34, 166, 170, 180, 602, nunc 100, 224, mei 56, 58, 275, 277, 304, 346, 517, 574, primo 249, nunc 269, 380, 447, 593, ext. 54, Biblia Soncinensia in Kenn. collatione omissa, Agiographa Neapolitana an. 1487, Psalmi Job Prov. Neapoli 1491, sicque legit versus 28 hujus capitis, et Michaëlis tum in *Versione* germanica Jobi, tum in *Bibliotheca orientali* T. VIII p. 211. Vulgatus *maxima*. Cod. meus 1 notat ad marg. פלילי ק׳ *Legas judicialis*, 2 vero ם לא ק׳ *Non legitur mem*. היא et הוא in textu in multis conspicitur, non exceptis hispanicis melioris notae, in aliis, inter quos meus 379, utrumque legitur per vav surek.

XXXI 12 ובכל *et in omnem* — וכל *et omnem*, Kenn. 80, 89, 95, 100, 153, 180, 188, 223, 224, 228, 384, 601, 602, 603, mei 368, 369, 380, 574, 587, 593, 874, primo 2, 58, 597, 801, 924, 953, nunc 112, ac versiones omnes antiquae, probantibus Lilienthalio et Hufnagelio. V. 13 plures בריבם.

XXXI 15 ויכננו *et disposuit nos*. Cum daghesc in posteriori nun, seu suffixo 3 personae sing. *et disposuit eum* legunt ex mss. meis codicibus 11, 31, 32, 33, 34, 35, 40, 57, 186, 187, 193, 196, 249, 263, 275, 277, 304, 328, 331, 341, 346, 349, 412, 413, 447, 518, 554, 576, 579, 587, 597, 633, 667,

680, 683, 715, 737, 742, 753, 780, 782, 789, 801, 828, 829, 847, 873, 924, 940, 1014, 1022, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Pisaurensia 1517, Halensia 1720, Mantuana 1742, Agiographa Thessalonic. 1515, Psal. Job Prov. Neap. 1491, Job cum Comm. Aramae Thessal. 1517. Ita Norzius, qui miratur, quod Targum, Rasci, Gersonides et ceteri interpretes in plurali *nos* exponant. Sunt sane inter prolatos codices multi hispanici et correctissimi, sed veteres omnes, uno Vulgato excepto, qui habet *me*, legunt *nos*, nullus *eum*. Apertius *eum* cod. meus 380 legens ex prima manu ויכנהו. Defective multi, alii per cholem in Pihel cum Leidensi, duobus Erfurtensibus, Regiomontano 2, et Cassellano.

Idem ויכוננו *et disposuit nos* — ויכונני *et disposuit me*, primo meus 552, et Vulgatus. Haec autem prima codicis lectio: הלא בבטן עשהו עשני ויכנני ברחם אחד *Annon qui in utero formavit illum, is formavit me, disposuitque me in vulva una?* ויכינני in Hiphil Kenn. 48.

XXXI 28 פלילי *judicialis*. Kenn. 48 et 95 פלילים *judicum*, ut versu 11.

XXXI 29 משנאי *odientis me* — משנאי *odientium me*, cod. mei 4, 379, 554, 561, 589, 596, 829, Lxx.

XXX 30 נפשו *animam ejus* — נפשי *animam meam*, Kenn. 34, 76, 141, 201 ad marg., 210, 602, forte 18, videtur 176, mei 554, 782, 942, primo 874, nunc 368, 633, Syrus, Arabs. Sed ex productis meis codicibus tres, 633, 782, 942, habent ad marg. Keri נפשו. Regiomontanus 1 נפשו cum chirech Lilienthalio teste pag. 166.

XXXI 31 לא נשבע *non saturemur* — ונשבע *ut saturemur*, primo meus 715, Lxx, Theodotio et Vulg.. Deest et לא in Kenn. 170, bini vero ולא.

XXXI 33 כאדם *sicut homo* — לאדם *homini*, cod. meus 593. Alii באדם *in homine*, ut Kenn. 111, 253, primo 245, mei 349, 379, 589, 737, 829, primo 715.

Ibid. פשעי *praevaricationes meas* — פשעי *praevaricationem meam*, codices mei 2, 4, 230, 277, 349, 368, 379, 380, 587, 589, 593, 596, 610, 613, 715, 924, 940, primo 953, Regiomontanus 2, Erfurtenses 1, 3, 4, Biblia Bombergiana Rabbinica in fol. an. 1518, Bombergii altera in 4. ejusdem an., Bombergii tertia 1521, Roberti Stephani in 4., Chaldaeus in cod. meo 31, et Vulgatus. Non male, quia sequitur singulare עוני *iniquitatem meam*. Chaldaica paraphrasis in Polyglottis edita legit in plurali, etsi latinus ejus interpres vertat in singulari. Non accurate ergo Norzius notat in omnibus libris haberi pluralem lectionem, ac si singularis mendum esset typographicum Venetae editionis. Pro בחבי Kenn. 89, primo 245 כחבי, 80 בחבי.

XXXI 34 לא אצא *egressus non sum* — ולא *nec egressus sum*, Kenn. 17, 168, 245, 253, nunc 384, mei 269, 380, 715, primo 34, 593, 683 et Biblia Soncinensia.

XXXI 35 יתן לי *det mihi*. Desideratur לי in Kenn. 48, 170, 196, 207, 251, in meo 349, in Syro et Arabe, et pro שמע *audientem* codex meus 379 legit לשמע *ut audiat*.

XXXI 36 אענדנו *obtorquebo eum* — אעדנו *ornabo eum*, Kenn. 18, 224, primo meus 610.

Ibid. עטרות *coronas* — עטרת *coronam*, Kenn. 48, 80, Lxx, Vulgatus, Syrus, Arabs.

XXXII 3 איוב *Jobum*. Nullus האלהים *Deum*, ut fert Tikkon sopherim, seu *Correctio scribarum*.

XXXII 6 זחלתי *formidavi*. Kenn. 48 חליתי *infirmatus sum*. R. Parchon in ms. suo *Lexico* exponit נתאחרתי בדיבור *lente progressus sum in sermone*, tributa hebraico verbo ea significatione, quam adhuc servat apud arabes *lento* vel *tardo gradu incessit*.

XXXII 10 שמעה *audi* — שמעו *audite*, Kenn. 196, meus 554, Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs. Quae sequuntur pluralia affixa, hanc lectionem comprobant, quam idcirco communi Houbigantius praetulit.

XXXII 11 תבונותיכם *intelligentias vestras* — תבונתכם *intelligentiam* vel *prudentiam vestram*, K. 95, Chaldaeus, Vulgatus, et Houbig., qui et Oratoriani codicis 53 auctoritatem laudat.

Idem תבונותיכם *intelligentias vestras* — תכונותיכם per caph *argumenta vestra*, Kenn. 125, 157, mei 186, 349, 380, 780, 824, primo 596, 683, plane ut legebant apud Mercerum quidam interpretes, et ex hodiernis criticis mavult Doederlein *Schol.* in h. l. p. 52. Ita etiam adhuc legi in quibusdam suae aetatis exemplaribus citatus Mercerus adnotat. Kennicottiani quatuor, 100, 160, 245, 603, אאזין cum duplici aleph, sicque correctum in meo 349.

XXXII 12 ועדיכם *et ad vos*. Codex meus 874, qui habet kametz super ras., videtur primo legisse ועדֵיכם cum tzere *et testimonia vestra*, ut legit Syrus, eumque secutus Arabs, probantibus Michaëlis, Doederlein, et Hufnagelio. V. 14 אלי. Kennic. 4 ac meus 349 אליו, et pro מלין nonnulli מלים.

XXXII 15 et 16. Utrobique ולא ענו cum vav copulativo habent multi codices cum antiquis nonnullis editionibus. Suffragantur primo loco hispanici mei codices 4, 196, 275, 341.

XXXII 18 מלתי *complevi* — מלאתי cum aleph expresso Kenn. 1, 76, 93, 99, 137, 166, 196, 223, 245, nunc 201, mei 57, 349, 552, 593, 680, 758, primo 34, 559, et ex editis Neapol. Agiographa. Alii מליתי.

XXXII 19 חדשים *novi* — חרשים *artificum*, cod. meus 758, et Lxx. Vide Michaëlis *Suppl. Lex. heb.* p. 38. Pro כאבות *sicut utres* meus 349 באובות *in utribus*. Targum לגינין.

XXXII 21 ואל *et ad* — ואֵל *et Deum*. Sic correctum in cod. meo 597, ut legit Vulgatus et Schnurrer *Animadv. in Job* Fasc. II p. 20. Ken. 196 ואדם, omisso אל. Pro אכנה idem codex primo אבנה.

XXXIII 10 יחשבני *reputavit me*. Cod. meus 349 et Neapolitana Agiographa ויחשבני cum vav copulativo, quod interponunt omnes veteres, Chaldaeo excepto. Idem codex cum aliis paucis versu seq. pro בסד legit בצד.

XXXIII 13 ריבות *litigas* — ריבות sine kametz *lites*, cod. mei 341, 379, 380, 554, 589, 737, 874, Stutgardianus, et Regiomontanus uterque, sed primus defective ריבת, ut alii pauci. V. Schnurrer cit. l. p. 23. Cod. meus 552 primo ריבותי.

XXXIII 15 חזיון *visionis* — בחזיון *in visione*, Kenn. 30, 118, 191, 245, 248, primo meus 597, Lxx, Symmachus, Syrus, Vulgatus.

XXXIII 16 ובמסרם *et vinculum eorum* — ובמוסרם per vav surek *et eruditionem*, vel *castigationem eorum*, meus 349 et Vulgatus. Ita latina versio Targum, sed textus Chaldaicus, ut in Polyglottis excusus est, legit *et rebellionem eorum*. Ac melius quidem istud verbum a יסר deduci notat Schulzius *Lex. heb.* T. I p. 88. V. 17 pro וגוה Kenn. 157 וגוב. V. Michaëlis *Biblioth. or.* T. II p. 223.

XXXIII 19 וריב *et contentio* — ורוב *et multitudo*. Marginalem lectionem, quam veteres omnes interpretes exprimunt, plures etiam codices in textum recipiunt mss. et editi. Eminet inter meos Toletanus 782. Alii defective ורב, inter quos hispanici mei 304, 518, 553, 941. Sic plures plene איתן, inter quos iterum mei 304, et 782, aliique plures mss. et editi versu sequenti legunt in textu ושפו.

XXXIII 26 צדקתו *justitiam ejus* — כצדקתו *secundum justitiam ejus*, K. 158 et Targum.

XXXIII 28 נפשי *animam meam* — נפשו *animam ejus*, ut Masora emendat, Kenn. 1, 2, 4, 30, 32, 80, 93, 99, 100, 117, 118, 120, 125, 139, 147, 164, 166, 170, 180, 191, 192, 196, 223, 224, 235, 239, 245, 250, primo 95, 178, 201, mei 11, 31, 34, 40, 57, 58, 203, 249, 263, 269, 277, 287, 304, 349, 368, 380, 517, 552, 561, 574, 587, 589, 593, 597, 610, 629, 667, 677, 715, 737, 758, 780, 824, 829, 847, 941, primo 1, 59, 414, 782, 924, 1014, Biblia Complutensia, Plantiniana 1566, Amstelodamensia Janssonii 1639, Talmud Hierosolymitanum, Chald., Vulgatus. Ceteri interpretes, seu Lxx, Theodotio, Syrus, Arabs retinent Chediv, seu lectionem textualem.

Ibidem וחיתי *et vita mea*. Masora iterum וחיתו cum suffixo 3 personae *et vita ejus*, hancque lectionem exhibent Kenn. 1, 2, 30, 31, 33, 48, 76, 80, 82, 89, 93, 100, 101, 117, 118, 120, 147, 163, 164, 166, 170, 172, 175, 180, 191, 192, 196, 201, 210, 223, 224, 227, 240, 248, 249, 250, 252, 253, primo 17, 139, 145, 158, mei 4, 11, 40, 57, 58, 59, 186, 187, 203, 249, 263, 269, 277, 287, 304, 349, 368, 379, 380, 414, 517, 518, 552, 553, 554, 561, 574, 576, 579, 587, 589, 596, 597, 610, 613, 629, 667, 677, 715, 737, 742, 758, 780, 789, 801, 824, 829, 847, 874, 940, 941, 1014, primo 2, 34, 230, 343, 782, 828, 924, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua, Pisaurensia 1517, Complutensia, Plantiniana 1566, Amstelodamensia 1639, Psalmi Job Prov. Neap. 1491, Talmud Hierosolymitanum, Chaldaeus, Vulgatus. In multis deest Keri.

Ibid. באור *in luce* — כאור *quasi lucem*, Kenn. 80, 118, 125, 157, primo 95, 245, videtur 1, mei 2, 34, 349, 380, 574, 683, 737, 941, primo 11, 579, 629, 715, 924, nunc 413, cum Bibliis Brixiensibus.

Ibid. תראה *videbit* — תהיה *erit*, Kenn. 145, 226, 249, 250, mei

629, primo 801, aliique libri ad marg. ext. 109.

XXXIII 29 פעמים *duabus vicibus* — פעמים in plur. *vicibus*, codex Regiomontanus 1, meus 589, Lxx, Theodotio, Syrus, Vulgatus, Arabs. Melius, quia sequitur שלוש *tribus*, sicque legit Schulzius in *Lexico heb.* p. 1095. Targum sequitur duale, vertitque *duabus, aut tribus vicibus*.

XXXIII 31 דבר *loquere* — דָּבָר *verbum*, codices mei 379, 552, 554, 589, 596, primo 368.

XXXIV 14 ישים *posuerit* — ישיב *converterit*, Kenn. 178, 198, Syrus, et judaei orientales. V. 16 codex meus 379 מלי cum suffixo 1 personae *eloquii mei*, ut Vulgatus.

XXXIV 18 האמר *Nunquid dicendum*, vel *dices* — האומר *Qui dicit*, primo meus 349, Lxx, Vulgatus.

XXXIV 24 ירע *Conteret* — ידע *Cognoscet*, forte Kenn. 158, ac Lxx. ידוע meus 349.

XXXIV 28 עליו *super eo* — אליו *ad eum*, Kenn. 125, meus 349, ac versiones omnes praeter Chaldaicam.

XXXIV 32 עול *iniquitatem* — און alio synon. Kenn. 3, 30, 32, 100, 125, 176, 180, 223, 250 ad marg., 251, 252, mei 319, 349, 414, 561, 587, 824, 874, primo 32, 801, videtur primo 58, Biblia Complutensia et Agiographa Neapolitana.

XXXIV 36 תשבת *responsiones* — תשובת in singul. *responsionem*, meus 715, primo 34, Lxx et Chaldaeus. Plures plene תשובות vel תשבות.

Ibid. באנשי *in viros* — כאנשי *sicut viri*, primo Ken. 89, 95, primo 34, et Lxx. Kenn. 18, 245 אנשי *virorum*, meus 593 מאנשי *a viris*. V. 37 multi ישפק per ש loco samech, alii multi XXXV 3 ומה אעיל *et quid proficiam*.

XXXV 9 עשוקים *oppressi* — עשוקים per cholem *oppressores*, vel *oppressorum*, codex meus 368, Vulgatus, Chaldaeus. Sic habet significationem participii עשקים, quod hic legi amant Reiskius *Conject. in Job* pag. 138, et Michaëlis *Biblioth. or.* Tom. VIII pag. 215. Defective tamen עשקים, quod active legi potest, habent Kenn. 48, 111, 170, 248, mei 2, 40, 349, 801, 828, 847, 874. Pro מרוב plurimi cod. utriusque collationis et editiones non paucae defective habent מרב.

XXXV 11 מלפנו *docens nos* — מלפני *docens me*, primo mei 593, 597. Suffixum 1 personae habent etiam Lxx et versus praecedens, sed in hoc sequitur יחכמנו. Nullus מאלפנו cum aleph expresso.

XXXV 14 תשורנו *videbis eum* — תשורני *videbis me*, Ken. 34, mei 33, 349, primo 554, nunc 597, 782, ac Venetae Bibliorum editiones 1678, 1739, 1743, sed bini ex meis codicibus 33, 782 hispanici, et editiones cum Keri תשורנו. Suffixum 1 personae legunt et Lxx. Cod. meus 715 תשורנו *videbis nos*.

XXXV 16 יכבר *multiplicat* — יכביד *aggravat*, Kennic. 100, 166, primo 245, forte 117, mei 203, 277, 304, 349, 369, 597, 610, 633, 758, primo 379, 940, 1012, et Lxx. Defective יכבד forte Kenn. 158, mei 59, 380, 559, 593, 847. Alii magno numero, etiam editi, plene יכביר. XXXVI 2 לאלוה. Meus 349 primo לאגלה.

XXXVI 5 ולא *et non abjicit* — לא *non abjicit*, Kennic. 1, 17, 18, 82, 92, 120, 145, 160, 166, 198, 201, 207, 223, 225, 249, 601, mei 11, 31, 188, 269, 349, 368, 380, 554, 559, 737, 824, 874, 941, primo 1, 34, 593, 723, 758, 924, 1014, nunc 2, 1023, primo ext. 103, utraque Biblia Bombergiana in fol. et 4. anni 1518, et utraque Munsteri hebraeo-latina 1534, 1546, Psalmi Job Prov. Neapoli 1491, et veteres omnes, connexo verbo cum praecedenti אל כביר *Deus magnus*.

XXXVI 6 יחיה *vivificat*. In Kal *vivet* Regiomontanus 2, Syrus et Arabs.

XXXVI 7 עיניו *oculos suos* — עינו *oculum suum*, cod. mei 304, 349, 587, 824, primo 379, nunc 32. Alii defective עינו. Ex hispanicis sic mei 4, 275, nunc 33, Biblia Veneta 1518 in fol. et 4., Pisaur. 1517, Psalmi Job Prov. Neap. 1491, Talmud tract. Meghillà et Zevachim, Zoar et Jalkut apud Norzium, qui ex pluribus mss. defective legentibus nullum videtur conspexisse. In horum tamen numero quidam habent ad marginem Kerì עיניו, ut citati mei 33, 275, Hillelianus 413, ex germanicis 715, aliique. Singularis est cod. meus 414 hispanicus habens in textu עיניו, ad marg. Kerì עינו. Pro ואת codex meus 349 ועם, et pro לנצח in *perpetuum* pauci לבטח *secure*, sed contra fidem omnium versionum.

XXXVI 11 יכלו *finient* — יבלו *veterascent*, Ken. 99, 137, 155, 166, 180, 210, 223, 226, 228, 249, 250, 251, 384, 602, 603, primo 198, videtur 76, 118, 139, 245, nunc 80, a me collatus 422, mei 4, 31, 32, 33, 57, 59, 188, 203, 263, 269, 275, 319, 331, 341, 343, 368, 379, 380, 412, 447, 509, 552, 553, 574, 576, 579, 589, 593, 596, 597, 613, 667, 715, 737, 742, 758, 780, 789, 824, 829, 847, 873, 940, 941, 1014, 1022, primo 196, 587, 633, 924, vid. primo 1012, nunc 34, ext. 1, 2, 4, 19, 28, 33, 54, Biblia Soncinensia 1488, Brixiensia 1494, Antiqua sine anno et loco, Pisaurensia 1517, Veneta Bombergii 1518 in fol. et 4., Veneta 1521, Basileensia Munsteri bina hebraeo-latina 1534, 1546, Parisiensia Roberti Stephani in 4., Veneta 1566, Veneta 1570, Antwerpiensia Plantini 1571, Amstelodamensia Menassè ben Israel 1635, Agiographa Neapolitana 1487, Veneta 1538, Sulsbacensia 1769, Psalmi Job Proverb. Neap. 1491, Job Daniel Ven. 1527, Job cum Com. Aramae Thessalonicae 1517, et Symmachus. Reliqui omnes interpretes communi lectioni adhaerent, suntque inter productos codices, qui habent ad marg. יבלו ק׳, seu legendum per caph. Ita mei 331, 576, 613, 873, et ext. 4. Contra meus 942 habet יכלו cum Kerì יבלו, 2 יבל cum Kerì יבלו, 3 ובלו cum Kerì יבלו, 230 primo ויבלו. Ac pro ויעבדו *et servierint* Kennicottiani quatuor ac mei undecim cum utrisque Agiographis Neapolitanis 1487, et 1491, et Bibliis Venetis 1615 mendose legunt per resc ויעברו *et transierint*. V. 12 בבלי. Meus 596 primo בלי. V. 16 גלא מוצק cum vav copulativo Kenn. 1, ac meus 597.

XXXVI 17 רשע *impii* — רשעים *impiorum*, Kennic. 147, 170, primo 224 ex Lilienthalio, non nunc, ut habent notae Kennicottianae, Syrus, Arabs. V. 18 plures בספק per samech, etiam hispanici et accuratissimi, cum Agiographis Thessalonicensibus 1515. Kenn. 48 בפסק.

XXXVI 19 היערך *Nunquid aestimabit* quis, vel Deus, vel *aestimabitur?* Kenn. 145 הערך, quod varie accipi potest, in praeterito, praesenti, imperativo, in Kal et Hiphil, pro verbo ac nomine, varieque verti *Nunquid aestimavit, aestimat, dispone, aestima, aestimatio, pretium*, vel si derives a ערה, *spoliavit te, spolia te*, sicque pro imperativo Hiphil hujus verbi accepisse videtur Vulgatus, qui vertit *depone*. Verbum istud super abrasionem rescriptum exhibet codex meus 380. Pro שועך, quod nonnulli *clamorem, orationem*, alii *nobilitatem, magnitudinem, opulentiam, divitias* etc. vertunt, K. 137 defective habet שעך.

Ibid. לא *non*. Kennic. 17, 170, nunc 95 ac meus 349 ולא *et non*, Kenn. 163 לו *ei*, 201 ad marg. לך ק׳ *lege tibi*, in 226 deest. In meo 249 deerat בצר *in angustia*, alii *aurum*. Utrumque defuisse videtur in exemplari Chaldaei paraphrastis, qui in communi Targum hujus versus, seu primo loco occurrente in Polyglottis verba haec non exprimit. At bini mei cod. Targumici 31 et 32, post בעתך addunt בעידן ריתחא *in tempore furoris*, quod respondet vocabulo בצר, alterum vero Targum, quod priori subjicitur, utrumque vertit. In eo tamen recte citatus codex meus 32 omittit מה quod sequitur, legens וכל דמתקפין *et omnes qui praevalent*. V. 20 omnes תחתם, sed meus 593 habet sub cheth cateph patach.

XXXVI 22 מי *quis*. Codex meus 349 ואין *et nullus*, ut vertit Vulgatus. Alii ומי *et quis*, ut Kenn. 99, 245, nunc 166, mei 368, 610, et Agiographa Neapolitana. V. 26 Kenn. sex meique nonnulli לא חקר *non est investigatio* sine nexu.

XXXVI 30 הים *maris*. Addebat מים *aquis* codex meus 380 ex prima manu.

XXXVI 32 עליה *super ea*, vel *ei* — עליו masc., ut postulat praecedens אור, Ken. 226 ad marg., 227, 253, primo 95, 178, forte 130, mei 369, 589, 593, primo 3, 579, 801, nunc 380, 447, Biblia Soncinensia, sicque Houbigantius emendat.

Ibid. במפגיע *in occurrente* — כמפגיע *ut occurrit*, Kennic. 30, 168, primo 1, 95, mei 32, 552, 589, 593, 610, 780, 801, primo 34, 379, 715, 737, 924.

XXXVI 33 רעו *amicus ejus*. Ken. 137 רעה *malum*, 76 רעי, pauci plene ריעו, et pro יגיד Agiographa Neapolitana defective יגד.

Ibid. מקנה *possessio* — מקנהו *possessio ejus*, primo meus 304, Vulgatus, Syrus, Arabs. Alii ומקנה *et possessio*, ex Kennic. 18, 32, 93, 196, mei 715, nunc 593. Ibid. אף *furoris*. Cod. meus 596 primo רב *multa*. Deerat in Kenn. 147.

Ibid. על *super*. Non legunt Kenn. 18, 76, 170, primo meus 31, nunc 847, et Syrus. Meus 3 primo לא, sicque forte primo 633, qui habet על sup. ras. Pro eo meus 277 habet כל *omnis*, Kenn. 157 עלוה. Plures defe-

ctive עלה cum Bibliis Complutensibus et Neap. Agiographis, עולו Ken. 253.

XXXVII 4 ישמע *audietur*. In Kal *audiet* legunt mss. mei codices 349, 379, 552, 593, 715, primo 4, et Lxx. יעקבם per caph Kenn. 17, primo 249, nunc 223. V. 6 plures הוה cum he regul., pauciores הוי.

XXXVII 10 במוצק *in effuso*, vel *effusione* — מוצק *effusa*, vel *effusio*, Kennic. 76, 111, Syrus et Arabs. Cod. meus 715 primo כמוצקה *quasi effusa*, vel *sicut effusio*. Per caph legerunt Lxx, sed per ש a שוק *ut ipsi placuerit*. Kenn. 145 במצוקה *in angustia*. V. 12 plures in textu בתחבולתיו.

XXXVII 16 מפלאות *mirabilia*. Hoc tantum loco occurrit, ac נפלאות communiori vocabulo legunt Kennic. 48, 147, mei 349, 554, 941, primo 596.

Ibid. דעים *scientiis*. Kennic. 153 רעים *mali*. Sic Lxx πονηρῶν *malorum*.

XXXVII 19 הודיענו *ostende nobis* — הודיעני *ostende mihi*, Kennic. 34, 76, 89, 111, 118, 153, 158, 223, 245, primo 201, forte 384, mei 33, 349, 554, 587, 758, 801, 847, primo 368, 380, 596, nunc 782, Lxx, Syrus, Arabs. At vero meorum duo, 33, 782, cum marginali Keri הודיענו. V. 21 הלא ראו primo meus 380. V. 22 יאתא per aleph Ken. 201, 228, ac meus 349. V. 23 quidam יענה in Kal, inter quos mei 349, et 593 vetustissimi.

XXXVII 24 יראוהו *timebunt eum* — לא יראוהו *non timebunt eum*, Ken. 196, primo mei 31, et 683.

Ibid. לא יראה *non videbit* — יראה *videbit*, Kenn. 224 ex prima manu, ut monet Lilienthalius, Lxx, Syrus, et Arabs. ולא *nec videbit* Kennic. tres cum meo 349. Vulgatus לו *sibi*.

Idem יראה *videbit* — יראי *timentes*, vel *timent*, meus 758, Lxx, Syrus, Arabs, Chaldaeus etiam in Targum, quod primo loco in Polyglottis in hunc versum sistitur. Ac priores quidem interpretes suffixum repetunt, legentes forte iterum יראוהו, vel יראהו. In cod. meo 380 deerat כל *omnes*, quod et Lxx omittunt.

XXXVIII 3 ואשאלך *et interrogabo te* — אשאלך *interrogabo te*, Kenn. 1, 2, 17, 32, 48, 80, 82, 95, 111, 125, 141, 144, 158, 164, 173, 196, 223, 245, 252, nunc 224, mei, 1, 4, 11, 31, 188, 193, 263, 269, 275, 277, 287, 304, 349, 368, 414, 517, 553, 559, 574, 576, 579, 589, 610, 629, 789, 847, 941, 942, 1014, 1023, primo 58, 680, 758, 824, 924, nunc 940, Biblia Soncinensia in Ken. collatione omissa, Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Pisaurensia 1517, Veneta in fol. et 4. 1518, Veneta 1521, Basileensia Munsteri hebraeo-latina 1534, 1546, Parisiensia Stephani in 4., Veneta 1678, Agiographa Neapolitana 1487, Thessalonicensia 1515, Psalmi Job Prov. Neapoli 1491, Job cum Com. Thessal. 1517, Lxx, et Vulgatus.

XXXVIII 5 ממדיה *mensuras ejus* — ממדה *mensuram ejus*, meus 349, Syrus et Arabs. V. 8 יצא *egredietur*. Venetae editiones 1678, 1690, 1730, 1739 notant ad marg. alia exemplaria legere per kametz in praeterito.

XXXVIII 9 בשומי *cum ponerem ego* — בשומו *cum poneret ille*, Ken. 384, primo meus 579, Syrus, Arabs. V.

11 כנאין per caph Kenn. 150, primo meus 597, plures ופה per he.

XXXVIII 31 מושכות *protractiones* — מושבות *stationes*, Kenn. 76, 150, primo 245, ac meus 349. V. 32 בעתו *in tempore suo*. Kenn. 101 בעתה cum suffixo foeminino, meus 1012 בעתכם cum plurali.

XXXVIII 40 למו ארב *ad latibulum*. Idem cod. meus 1012 primo למארב, ac V. 41 ויתעו *et oberrant* cum vav legit 349, ac praeterea לכל pro לבלי.

XXXIX 12. Non pauci in textu ישיב mss. et editi, non exceptis hispanicis accuratioribus, ut sunt mei 304 et 518.

XXXIX 22 לפחד *pavorem* — לפחת *foveam*, Kenn. 118, primo 178, primo meus 596, Syrus et Arabs. Idem Lxx, sed in significatione ducis ac praefecti, vertentes *regi*. V. 24 כי קול *quia vox*. Kenn. 249 בקול *in voce*, ut legit Houbigantius.

XL 5 ושתים ולא אוסיף *et secunda vice et non addam* — ושתים לא אוסיף *et secunda vice non addam*, Kenn. 1, 30, 48, 201, 224, mei 379, 554, 587, primo 2, 380, 593, 801, 1012, forte primo 924, Lxx, Syrus, Arabs. Nota in Polyglottis versum hunc esse 35 cap. XXXIX, et caput XL incipere a versu sequenti.

XL 9 כאל *sicut Deo*. Kenn. 158 forte באל, ut Lxx. V. 16 pro בשרירי quidam בשרידי.

XL 17 יחפץ *volet* — יחפז *festinabit*, Kenn. 2, 17, 76, 170, 180, 188, 223, 224, 228, 245, 248, 249, ץ sup. ras., seu primo 3, 128, 139, 141, 175, mei 2, 31, 34, 346, 368, 379, 380, 517, 589, 593, 629, 941, 1014, primo 587, 596, 737, nunc 269, 414, 597, Psalmi Job Proverbia Neap. 1491, Job cum Comm. Aramae Thessal. 1517. Ita exponit R. Parchon per יחפז, immo vero lectionem ipsam sacri textus, quamquam sub חפץ referat, per zain exprimit. Veteres *erigit*, *contorquet*, *stringit*.

XL 19 העשו *facientis eum*. Codex meus 379 העשה *faciendo*, vel *facientis*. Pauci יגיש.

XL 22 יסכהו *Tegent eum* — יסבהו *Circumdabunt eum*, Kenn. 111, mei 610, 873, Biblia Pisaurensia, Neapolitana Agiographa, Syrus et Arabs.

Ibid. צללו *umbra ejus* — צלל *umbra*, primo meus 380, Syrus ejusque pedissequus Arabs. Cod. meus 379 in plurali צללָו, Regiomontanus 1 per surek *obumbrant*. Aberat primo a meo 263.

Ibid. יסבהו *circumdabunt eum* — יסכהו *tegent eum*, cod. mei 4, 186, 203, 275, 554, 589, 847, primo 34, 328, 593, 1014, יסוכהו Kenn. 48, יכסהו primo mei 230, 596, nunc 249.

XL 23 לא יחפוז *non festinabit* — ולא *nec festinabit*, Kenn. 1, 2, 17, 18, 30, 32, 76, 93, 94, 95, 99, 100, 117, 119, 125, 144, 150, 155, 158, 160, 163, 170, 175, 176, 180, 191, 198, 201, 210, 223, 226, 227, 228, 245, 248, 249, 251, 384, 601, 602, 603, primo 118, 139, mei 1, 3, 11, 31, 33, 58, 59, 186, 230, 263, 269, 277, 287, 304, 331, 368, 369, 379, 414, 447, 517, 518, 552, 553, 554, 561, 574, 579, 587, 589, 593, 610, 613, 629, 667, 715, 742, 789, 801, 829, 847, 873, 924, 940, 942, 1012, 1022,

1023, primo 4, 34, 57, 196, 683, nunc 35, 319, 380, 633, 782, Soncinensis Bibliorum editio, Brixiensis, Antiqua sine anno, Pisaur. 1517, Bombergianae tres, in fol. et 4. 1518, et 1521, binae Basileenses Munsteri hebraeo-latinae 1534, 1546, Parisiensis Rob. Stephani in 4., Hamburgensis Hutteri 1587, Wittebergensis Cratonis ejusdem anni, seu Hartmanniana 1595, Lombrosana 1639, Mantuana 1742, Liburnensis 1780, Agiographa Neapolitana 1487, Job cum Comm. Aramae Thessal. 1517, Prov. et Job editiones tres Mantuanae 1725, 1744, 1779, Versiones omnes praeter Lxx, Rabboth, Jarchius, Aben Esra, Gersonides, Kimchius, Nathan in *Concordantiis hebraicis*, et Norzius. Quaedam editiones Venetae notant ad marg. ס״א ולא, seu legi cum nexu in aliis libris. יחפץ per tzade K. 224, ac meus 369.

XL 31 בשכות *spinis* vel *cuspidibus* — בסכות per samech, vel defective בסכת *tuguria*, vel *tabernacula*, Ken. 1, 18, 32, 48, 80, 95, 166, 180, 192, 196, 227, 228, 245, 248, primo 3, 153, 249, mei 2, 58, 368, 574, 587, 589, 629, 667, 924, primo 34, 596, Agiographa Neapolit. 1487., Symmachus et Chaldaeus. Vulgatus *sagenas*. Ac communem ipsam lectionem ex consueta litterarum permutatione quidam interpretes de tabernaculis intelligunt. R. Parchon refert ad שך, exponitque ut singulare שוכה, quod occurrit Jud. IX 28.

XLI 2 לפני *in conspectu meo* — לפניו *in conspectu ejus*, Kenn. 4, 17, 18, 30, 92, 100, 111, 158, 166, 191, 224, 240, 245, 384, 603, nunc 163, mei 249, 275, 589, 593, 737, primo 31, 304, 380, 554, 597, 683, 801, videtur primo 57, ext. 1, 54, et Targum. Defective לפנו mei 331, et 715.

XLI 4 לא *Non*. Nullus לו, seu Kerì in textu, nullaque versio antiqua, nullum etiam Kerì hic multi codices habent, unde et abjiciendum.

Ibid. וחין *et venustatem*, ut lexicographi communiter, sed Michaëlis in *Supplementis Lex. heb.* p. 740 refert ad arabicum خون, exponitque per *fraudes*, quas struit crocodilus. Defective וחן a חנן vere *venustatem* Kennic. 168 cum Neapolitanis Agiographis, sicque vertunt Lxx, Chaldaeus et Vulgatus. Cod. meus 801 primo ואין.

XLI 11 כידודי *scintillae* — כדודי *sicut ollae*, Kenn. 18, 30, 32, 117, 163, mei 561, primo 304, 723. Caph comparationis hic legunt Lxx, Syrus, Vulgatus et Arabs, et anonymus judaeus, qui ad calcem Mechabberoth R. Menachem Saruk codicis mei 132 collegit differentias, quae in vocum expositione occurrunt inter eundem Saruk et R. Donas, notat sic vocabulum istud exponi a R. Menachem כמו דודי אש, contra a Donas להבי אש. Alii codices כי דודי *quia*, vel *quum ollae*, ut Kenn. 80, 93, 223, mei 31, 40, 57, 263, 414, 597, 610, 613, 828 cum Agiographis Thessal. 1515. בידודי Kenn. 150.

XLI 12 כדוד *sicut olla* — כדור *pila*, vel *globus*, vel *sicut pyra*, Ken. 125, 128, 172, videtur 89, mei 2, 552, 554, 574, 587, 597, 801, videtur 723, 380 בדוד.

XLI 14 תדוץ *exultat* — תרוץ *festinat*, vel *currit*, Kenn. 422, 454, videtur 76, mei 3, 203, 597, 610,

677, 780, primo 34, 380, 593, videtur primo 940, et Lxx, qui ita proculdubio per ר legerunt, non per conjecturam ignoti verbi significationem assequuti, ut putat doctiss. Michaëlis *Suppl. Lex. heb.* p. 426. תדרין in Hiphil Agiographa Neapolitana in Kennicottiana collatione non memorata.

XLI 17 אילים *fortes*, *magnates* — אלים defective, vel si mavis, plurale אל *dii*, Kenn. 1, 2, 3, 17, 18, 30, 31, 33, 34, 48, 67, 80, 82, 89, 92, 93, 94, 95, 99, 100, 101, 102, 111, 117, 119, 120, 125, 130, 137, 150, 155, 157, 158, 163, 164, 168, 173, 175, 176, 178, 180, 185, 192, 207, 225, 226, 227, 240, 242, 245, 252, mei 1, 2, 3, 31, 32, 33, 34, 40, 57, 58, 59, 186, 187, 203, 230, 249, 263, 269, 275, 277, 287, 304, 319, 341, 368, 369, 379, 380, 447, 517, 518, 552, 554, 574, 576, 579, 587, 589, 593, 596, 597, 610, 613, 629, 633, 667, 677, 683, 715, 723, 737, 742, 780, 789, 801, 824, 828, 847, 873, 924, 941, 942, 1012, 1014, 1022, 1023, primo 758, nunc 782, Biblia Soncin., Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Pisaurensia, Veneta Rabb. an. 1518, Ven. in 4. ejusdem anni, Ven. 1521, Rabbinica Jacobi Chaiimi 1525, Basileensia omnia Munsteri 1534, 1536, 1546, Roberti Stephani utraque in 4. et 16., Veneta Rabb. 1568, Plantiniana cum versione interlineari 1571, Plantin. sine punctis 1573, Polyglotta Antwerpiensia Ariae Montani, Sanctandreana Vatabli, Hutteri 1587, Amstelod. Janssonii 1639, Veneta 1647, Polygl. Londin. Waltoni, Niss. 1662, Ven. 1678, 1690, Berolin. Jablonskii 1699, Amstel. Nunnes Torres 1705, Kilonien. Opitii 1709, minora Jablonskii 1711, Halensia Henr. Michaëlis 1720, Veneta 1730, Veneta 1739, Mantuana 1742, Veneta 1743, Halensia Simonis 1752, Veneta 1766, Liburnensia 1780, Pisana 1781, Agiographa Neapolitana 1487, Ven. 1538, Psalmi Job Prov. Neap. 1491, Job et Dan. Venet. 1527, Prov. et Job Mant. 1720, aliae editiones horum librorum Mant. 1725, 1744, 1779. Ita Vulgatus *angeli* quasi minores dii, et Castallio *divi*. Conf. Michaëlis *Supplem. Lex. heb.* pag. 83, ubi monet binas has lectiones accurate esse distinguendas, maleque a librariis ac lexicographis hucusque fuisse confusas.

XLI 21 תותח *hastile, clava*, alii aliter. R. Parchon in suo Mechabberoth, seu *Lexico heb.* aperte legit תתח, refert ad hanc radicem, exponitque per החצים של קשת *sagittas arcus*. R. Immanuel in ined. *Comm. in Jobum* explicat et ipse per *sagittas*, vel *consimilia bellica instrumenta lethalia*. Cod. meus 379 primo ותח, 801 primo תותיח.

XLI 22 חרש *testae* — חדש *novi*, vel *nova*, primo Kenn. 245. V. Michaëlis *Supplem. Lex.* p. 673.

XLI 25 העשו *qui factus est* — העשוי partic. forma regulari Ken. 153, primo 95, 111, 118, forte 3, mei 414, 723, 801, primo 35, 579, 737, nunc 561, et Biblia Brixiensia. Alii העשו per cholem *qui fecit eum*, vel *quam fecit*, ut ex meis 1, 277, 368, 379, 596, 613, 940, 941, primo 789, apud Lilienthalium Regiomontanus 2, et Agiographa Nea-

politana. V. 26 quidam והוא cum Bibliis Complut., Lxx, Syro et Arabe. Ad alterum כל *omnes* monet Bomberg. editio 1518 a quibusdam libris abesse. Aberat primo a meis 597, 737 et a Targ. cod. 31. In 11 primo omissum בני. Pro שחץ meus 379 primo שח, ץ sup. ras. 737, in quo secundum Targ. בני אריאן *filios leonum*.

XLII 1 ידעתי *scio* in textu plerique cum Bibliis Complut., et utrisque Agiogr. Neap. 1487, 1491, et omnibus versionibus. ידעת per kametz *scis* meus 610.

XLII 3 מעלים *occultans*. Kennic. 248 מחשיך *obtenebrans*, ut XXXVIII 2. Ita forte per sin *cohibens* Lxx, qui vertunt φειδόμενος *parcens verbis*. Syrus utrobique videtur legisse מחשיב *cogitans*.

Ibid. עצה *consilium*. Addunt במלים *in sermonibus* K. 100, Syrus et Arabs. V. 4 in Kenn. 89, 95, 145, primo in meo 197 et Vulgato omittitur נא *quaeso*. Syrus junctim שמעני *Audi me*, meus 610 שמענא.

XLII 6 אמאס *reprobabo*. K. 601 addit חיי *vitam meam*, Lxx *meipsum*, Chald. *divitias meas*. Meus 610 vid. primo אמס, et pro ונחמתי *et resipiscam* meorum alter 683 habet ונחמתני *et consolaberis me*.

XLII 7 כעבדי *sicut servus meus* — בעבדי *contra servum meum*, Kenn. 30, 33, 76, 80, 89, 228, 248, 249, 253, 309, 378, 528, 532, 562, 588, 589, 590, 603, 611, 622, primo 301, 476, forte 145, 207, 428, 471, videtur 196, mei 230, 379, 552, 589, 610, 715, 737, 801, primo 11, 31, 593, 596, 597, Arabs, et Targum cod. mei 31 ex prima manu.

XLII 8 כעבדי *sicut servus meus* — בעבדי *in servum meum*, Kennic. 18, 30, 80, 248, 249, 253, 384, 471, 528, 532, 588, 589, 607, 611, 622, 625, primo 95, 207, 476, forte 145, 331, 362, videntur 196, 380, mei 33, 379, 596, 597, 610, 715, 737, 801, primo 552, 593, nunc 683, Biblia Brixiensia et Lxx.

XLII 9 צפר *Sophar* — וצופר, vel defective וצפר *et Sophar*, melius Ken. 17, 18, 30, 34, 76, 80, 93, 95, 100, 117, 120, 125, 137, 145, 147, 164, 166, 170, 169, 223, 237, 240, 245, 384, 601, primo 118, nunc 198, mei 35, 56, 58, 59, 263, 269, 368, 379, 447, 552, 554, 587, 593, 613, 715, 737, 801, primo 2, 31, 34, 597, Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs, Targum cod. mei 31, et Houbigantius. V. 13 שבענה *septem*. VII Kennicottianis qui legunt שבעה regul., adde meos 369, 589, 780, primo 683.

XLII 15 נמצא *inventum est* — נמצאו *inventae sunt*, Kenn. 196, primo 125, sicque ob plur. נשים primitus scriptum fuisse conjicit Houbig.

Ibid. להם *eis* — להן foem. mei 2, 597, primo 553, 589, nunc 380. Item אביהן cum suffixo foem. legunt Kenn. 111, 153, 384, ex meis 2, primo 597, et Neap. editio Psal. Job Prov. 1491, tandem אחיהן cum eodem suffixo Kenn. 76, 384, meique 874, et ante corr. 597.

DANIEL

Cap. I 3 ומזרע *et de semine* — מזרע *de semine*, Kennic. 118, 128, 147, 180, 210, 224, 253, mei 554, 629, 941, primo 579, nunc 379, ext. 129, Sonc. editio, Brixiens., Antiqua absque anno, Pisaur., Bomberg. in fol. et 4. 1518 et 1521, Munsterianae omnes 1534, 1536, 1546, Parisiens. Rob. Stephani in 4., Agiogr. Thessalon. 1515, Ven. 1538, Job et Daniel Ven. 1527, Daniel Wittemberg. 1525, idem Saphetae 1563.

I 4 מאום *vitium*. Margo Hooghtianus recte notat aleph redundare. Quidam habent מום ק׳, inter quos hispanicus meus 941, alii majori numero מום ipsum in textu. V. 5 ac seqq. plures disjunctim מפת בג cum Bibliis Mantuanis.

I 15 מראיהם *aspectus eorum*. In singulari מראהם Ken. 80, 166, 245, meus 287, et Lxx. Favent singularia טוב et נראה, praefertque Scharfenbergius *Specim. animadv. in Dan.* p. 12.

Ibid. מן כל *prae omnibus*. Abest כל a Kennic. 1, 82, 180, 207, ex prima manu a meis 193, 667, 941, a versione Graeca in Polyglottis impressa, seu Theodotionis, et ab Arabica. Lxx *aliis*. Cod. meus 683 primo בן כל.

I 20 האשפים *astrologos* — והאשפים *et astrologos*, melius Kenn. 17, 94, 226, 227, 228, mei 287, 331, 368, 440, 1022, primo 3, 683, Lxx, Theodotio, Vulgatus, Syrus, Arabs.

II 4 ופשרא *et interpretationem* — ופשרה *et interpretationem ejus*, primo meus 440, Lxx ex codice Chisiano, Theodotio in eodem codice, et in editione Complutensi, Vulgatus, Syrus, Arabs. Cum solo ה Kenn. 17, 99, ac meus 55. Quae ab hoc versu ad finem cap. VII chaldaice occurrunt, hebraice exhibentur in Kenn. 240, ex quo ea in suis Bibliis edidit Kennicottus et ex Kennicotto Schulzius.

II 5 ופשרה *et interpretationem ejus* — ופשרא *et interpretationem* meus 801, idem per ה ופשרה 550, nunc 737, et Theodotio. Per aleph etiam Kennicottiani novem, meique 31, 554, primo 380, sed hi cum suffixo.

II 9 הזמנתן *praeparastis*. In Hithpahel הזדמנתון *praeparastis vos*, ut masorethae emendant, legunt Kennicottiani xx, mei multi, inter quos Toletanus 782 aliique hispanici, exteri 128, 130, primo 129, editiones non paucae, inter quas Complutensis et Rabbinica Jacobi Chaiimi, et Neap. Agiographa, Lxx, Theodotio et Syrus.

II 16 ובעא. Plures mss. et editi ובעה per he. De creberrimis his varietatibus apposite hic Norzii testimonium repetimus, quod habet ad Ezrae cap. II. » Sane maxima extat codi—

cum varietas in libris Danielis et Ezrae in multis nominibus ac chaldaicis dictionibus, quarum terminatio est א vel ה, ita ut nec bini extent codices in una lectione consentientes, et idem codex modo per aleph, modo per he scribat. Quam ob rem nec valde sollicitus fui de variis hisce lectionibus, quia aleph et he litterae sorores sunt, et qui vult scribere א, scribat, cui vero placet ה, scribat, ut inquit Kimchius sub initium Chronicorum ».

II 24 על על *ingressus ad*. Unum tantum על legunt Kenn. 30, 80, 180, 207, 245, mei 379, 380, primo 31, 34, 942, primo ext. 128, sicque ob אזל *ivit*, quod in hoc versu sequitur, Houbigantius. לאריוך K. 180, nunc meus 593.

Ibid. אזל *ivit*. Deest in Ken. 118, in Lxx, Theodotione, Vulgato et Arabe, videturque redundare ob verbum על, quod jam praecedit.

II 25 מן בני *ex filiis* — די מן בני *qui est ex filiis*, Kenn. 1, 2, 3, 17, 80, 92, 94, 101, 117, 128, 139, 141, 147, 150, 160, 198, 201, 210, 224, 225, 226, 245, 250, 601, 602, nunc 93, mei 1, 4, 186, 287, 331, 346, 414, 440, 447, 517, 518, 550, 554, 576, 593, 613, 629, 667, 829, 942, 1022, primo 3, 33, 34, 187, 368, 737, nunc 31, 32, 413, 683, 801, Neapolitana Agiographa, et Saphetana Danielis editio anni 1563.

II 43 די חזית *Quod vidisti*. Masorethae ודי cum copula, sicque Kennicottiani xxv, mei quamplures, inter quos eminent hispanici 187, 304, 414, 518, 941, pluresque editiones, inter quas Biblia Complutensia, Plantiniana ac Polyglotta Waltoniana, Lxx, Vulgatus et Syrus.

II 48 כל מדינת *omnem provinciam* — כל מדינות *omnes provincias*, primo meus 596 Vulgatus, Graecus Ven. D. Marci. III 1 pro דורא Ken. 101 דירא, ut Theodotio et qui eum sequitur, Aegyptius. V. 5 plurimi שבכא per ש.

III 7 פסנטרין *psalteriorum*. Addunt וסמפוניא *et symphoniae* Ken. 17, 180, 228, 250, 313, 355, 431, 437, 562, 575, 590, nunc 30, 160, ex meis 440, nunc 380, Theodotio in codice Chisiano, Vulgatus et Syrus. Kennic. 612 וסיפניא, 392, 400, ad marg. 606 סמפניא sine nexu. Nota in ms. collatione Kenn. 250 variam hanc lectionem desiderari, ac forte confusum esse hunc versum cum praecedenti, vel sequenti, ubi sic legitur. Plurimi פסנתרין per tav, ut in sequentibus versibus, non exceptis hispanicis praestantioris notae.

III 12 לאלהיך *deos tuos*. Masorethae לאלהך *deum tuum*, quod Kennicottiani octodecim meique non pauci confirmant cum Neap. Agiogr., Lxx et Syro, verbum istud de idolo vel aurea statua, quam Nabucodonosor erexerat, intelligentibus, reliquis de chaldaeorum deastris.

III 19 על די חזה *super quod visum fuerat* — עד די חזה *usque dum visum fuerit*, Kenn. 80, 93, 117, 147, 155, 224, primo 3, 225, forte 1, nunc 158, 201, mei 1, 346, 368, 440, primo 35, 554, nunc 596, et Theodotio.

III 31 לכל *omnibus populis* — שלח לכל *mittit omnibus populis*, Kenn. 80, 92, 118, 147, 198, 201, nunc 180, mei 440, 824, alii כתב לכל

scribit omnibus populis, ut Kenn. 168, 227, meus 380, et Syrus. Plures mss. et editi יסגא.

IV 15 פשרא per tzere *interpretationem ejus* — פשרָא per kametz *interpretationem*, cod. mei 287, 447, 596, 801, primo 196, in Bibliis Halensibus Erfurtensis 4, Biblia Veneta Rabbinica 1618, Rabbinica Buxtorfii 1619, Athiae 1667, Clodii 1677, Veneta 1678, Berolinensia Jablonskii 1699, Amstelodamensia Nunnes Torres 1705, Kiloniensia Opitii 1709, Jablonskii minora 1711, Maii et Burcklini 1716, Amstelodamensia Proopsii 1725, Veneta 1730, Venetae aliae editiones 1739, 1743, 1766, Halensia Simonis 1752, Reineccii 1756, Pisana 1781, Daniel cum Comm. Saphetae 1563, Theodotio, Vulgatus, Arabs. פשרה per he Kennicottiani sex, mei viginti, inter quos numerantur hispanici 55, 187, 193, 304, 346, 414, 518, primo 782, Hillelianus 413 cum Agiographis Neapolitanis. Per ה et kametz meus 368. Alii non minori numero iterum per ה legunt secundum פשרא, inter hispanicos mei 33, 414, nunc 782 cum Bibliis Venetis 1678, 1730 aliisque editionibus.

IV 16 כשעה *quasi hora una* — בשעה *hora una*, Kenn. 30, 192, primo 80, mei 34, 440, 550, 596, 737, primo 31, 32, 554, 593, Biblia Veneta 1525-28, Venetae aliae editiones 1533, 1544, 1551, 1563, 1613, 1627, 1647, Plantinianae 1566, et 1573, Genevenses in 4. et 12. 1618, Polyglotta Waltoni, Nisseliana 1662, Francofurtana ad Moenum 1712, Daniel Esd. Neh. Rapheleng. 1611, Daniel Ven. 1544, idem cum Comm. 1592, Lxx. Graec. D. Marci. Ib. ופשרה multi. In meorum numero hispanici 4, 55, 193, 346, 414, 518, 923, Antiqua Bibliorum editio sine anno, Pisaurensis, Venetae 1518, aliae, pauci ופשריה, pauciores ופשרָא sine affixo, ut Erfurtensis 2, meique 343 et 801. V. 17 pro לכל Kennicottiani quatuor לסוף כל cum meis 193, primo 517, nunc 593, primo ext. 1, quidam לסוף, omisso כל.

IV 19 ארעא *terrae* — כל ארעא *universae terrae*, Kenn. 80, 93, 99, 147, 155, 158, 180, 225, mei 193, primo 737, Lxx, Vulgatus. כל addit et Syrus, sed ante praecedens סוף. Meus 829 לסוף לכל.

IV 24 לשלותך *tranquillitati*, vel *paci tuae* — לשלותך *peccatis tuis*, cod. mei 379, 593, 801, 829, Theod., Vulgatus, Syrus. V. Michaëlis *Biblioth. or.* T. I p. 177, et Scharfenberg. *Spec. animadv in Dan.* p. 78. In sing. per vav surek Regiomontanus 2.

V 5 נפקו *egressi sunt*. Kenn. 4, ac meus 379 נפקן ex dialecto Hierosolymitano, Kenn. 118 נפקא forma foem. communi, pauci נפקה, ut Kerì, nonnulli Kerì נפקא, ut mei 1, 304, 923.

V 8 חכימי מלכא *sapientes regis* — חכימי בבל *sapientes Babylonis*, K. 128, 170, 180, 201, 210, 227, 228, 249, 252, primo 172, forte 117, nunc 176, mei 346, 801, primo 2, 829. Ad marg. *Alii libri* בבל mei 319, 593.

Ibid. ופשרא *et interpretationem ejus* — ופשרָא sine suffixo mei 35, 789, ופשרָה 319, nunc 440, Theodotio, Vulgatus, Arabs. Multi ופשרה per ה. Inter hos hispanici mei 4, 193,

304, 346, 414, 518, 923, 941, primo 782, Biblia Antiqua, Pisaurens. 1517, Complutensia, Agiographa Neapolitana, Daniel Saph. 1563. Quidam ad marg. ק׳ ופשרה, ut meus 33 hisp., 413 Hillelianus, 940. Pauci ופשריה, ut ex meis 186, 187.

V 14 אלהין *deorum* — אלהין קדישין *deorum sanctorum*, Kenn. 99, 249, 253, 342, ad marg. 180, primo mei 34, 380, 579, nunc 554, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Pisaurensia 1517, Veneta in fol. et 4. 1518, Veneta 1521, Munsteri utraque hebr.-latina 1534, 1546, utraque Rob. Stephani in 4. et 16., Nisseliana 1662, Agiographa Neap., Job Dan. Ven. 1527, Daniel Wittemb. 1525, Syrus, Arabs.

V 16 ופשרה *et interpretationem ejus* — ופשרה *et interpretationem*, Erfurt. 2, 3, meus 275, Agiographa Thessal. 1515, ופשרא primae quatuor editiones Bibliorum, Soncinensis, Brixiensis, Antiqua sine anno, et Pisaurensis. Alii per א cum suffixo.

V 17 ופשרא *et interpretationem* — ופשרה *et interpretationem ejus*, mei 35, 186, 414, 824, nunc 380, et cum suffixo retento א 4, 346, 447, 576, 737, primo 380, 683, et omnes versiones, Per solum ה sine suffixo legunt ex meis XIII, inter quos 304, 518, 941, primo 782 hispanici cum pluribus Kennicottianis,

V 21 שוי *posuit* — שוו *posuerunt*, cod. mei 824, primo 782, Kerì שויו ad marg. Kenn. 150, 155, 160, 250, 601, 602, mei 1, 33, 44, 55, 196, 304, 413 Hill., 518, 579, 942, nunc 782, Biblia Rabb. 1525, Rob. Stephani in 4., Veneta Rabb. 1568, Ven. alia Rabb. 1618, Ven. 1639, Venetae aliae editiones 1678, 1690, 1730, 1739, 1743, Biblia Halensia 1720, et sine nota ק׳ Bombergiana utraque 1518. Alii legunt in textu per kibbutz in plurali. Ita mei 2, 32, 331, 368, 440, 554, 596, 667, 683, 940, 1022, Biblia Soncinensia, ac Brixiensia, et plerique quidem codices iterum cum marg. Kerì שוי. Kerì שוין Biblia Ven. 1766, et Pisana 1781. Plur. lectionem praefert Scharfenbergius *Animad. in Dan.* p. 93. V. 25 utrumque מנא cum ה codices aliquot Kenn. ac mei.

VI 11 הוא ברך pronomen *ipse benedixit* — הוה ברך *benedicebat* Kennic. 93, 117, 118, 139, 240, mei 368, 379, 801, primo 31, 186, 380, Biblia Basil. 1536. Idem alii per verbum, sed retento א הוא. Sic mei 593, 596, ext. 128, 129, Biblia Veneta utraque 1518, Ven. 1521, Munsteri bina, 1534, 1546, Roberti Stephani 4., Daniel Wittemb. 1525. Utramque lectionem conjungunt Biblia Nisseliana. Contra v. 15 pro הוה pronomen הוא habent mei 32, 596.

VI 21 וכמקרבה *et quum appropinquaret ipse* — ובמקרבה *et appropinquante ipso* Kenn. 30, 80, 150, 155, 160, 240, 245, 601, mei 2, 32, 34, 55, 193, 275, 368, 440, 550, 579, 593, 629, 683, 742, 801, 824, primo 31, videtur primo 304, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Ven. utraque 1518, Veneta 1521, Munsteri bina 1534, 1546, Rob. Stephani 4., Wittebergensia 1587, seu Hartm. 1595, Amstel. 1630, Nisseliana 1662, Agiographa Neap. 1487, Veneta 1538,

Job et Daniel Venet. 1527, Daniel Wittemb. 1525. Editiones omnes hic a Kennicotto ommissae, etiam in integrum collatae. In mss. numero quidam cum suffixo יה.

VII 5 ולשׁטר per scin *et dominatum* — ולשׂטר per sin *et ad latus*, codices mei 2, 3, 4, 31, 32, 34, 55, 186, 304, 331, 346, 413 Hillelianus, 440, 518, 576, 579, 613, 667, 680, 683, 737, 742, 782, 789, 801, 923, nunc 196, Biblia Antiqua sine anno et loco, Pisaurensia 1517, Veneta 1518, Ven. 1521, Basileensia Munsteri hebraeo-latina 1534, alia ejusdem 1546, utraque Rob. Stephani in 4. et 16., Veneta Rabbinica 1568, Polyglotta Sanctandreana 1586, Wittebergensia Cratonis 1587, seu Hartmanniana 1595, Veneta 1647, Amstelodamensia Nunnes Torres 1705, Mantuana cum Norzii Notis 1742, Agiographa Thessalonicensia 1515, Veneta 1538, Job et Daniel Ven. 1527, Daniel Wittemberg. 1525, Lxx., Theodotio, Vulgatus, Syrus, Arabs, Saadias, Aben Esra, Kimchius. Alii codices ולסטר per samech. Sic ex meis 380, 593, 940, primo 368, sicque Kenn. 92, 166, 176, 180, 224, 245, 249, 250, nunc 198, qui typographico mendo in Ken. Bibliis afferuntur ut legentes ולסתר. Ex ms. collatione Taurinensium codicum, quae est ad manus, ita certe legit 250, sed ex prima manu, 249 omittitur.

VII 8. Pauci in textu אתעקרה, Agiographa Neap. alia forma אתעקרן. V. 24 יהשפיל. Kenn. 80, ac meus 379 והשפיל, Kenn. 253 ישפיל.

VIII 9 מהם *ex ipsis* — מהן foem. Kenn. 2, 80, 118, 139, 253, primo 249, mei 1, 186, 275, 304, 379, 579, 629, 941, primo 187, Biblia Soncinensia et Brixiensia, utraque a Kennicotto omissa. Ita in foem. יצאה legunt Complutensia cum Kenn. 141, sed dubio. Alii notant tria conjici יצאה.

VIII 11 מכן *sedes* — מקום *locus*, nunc Kenn. 176, meus 379, ad marg. ext. 129, et Biblia Ven. 1518, in Appendice Basil. 1536. Multi הורם in textu, vel per kibbutz.

VIII 12 ותשלך *et projiciet*. Passive in Hophal *et projecta est*, cod. meus 440, ext. 128, Lxx, Theodotio, Vulgatus, Syrus.

VIII 22 יעמדנה *stabunt* — תעמדנה foem. Kenn. 180, primo meus 801, ut postulat analogia.

VIII 27 ימים *diebus*. Addunt רבים *multis* Kenn. 17, 249, ad marg. 157, mei 380, 829, primo 186, et Lxx.

IX 4 ליהוה *Domino*. Pauci cum Bibliis Soncinensibus אל יהוה *ad Dominum*. Inter meos bini hispanici 275, et ex prima manu 304. V. 3 et 4 pro אדני plures יהוה.

IX 5 והרשענו *et impie egimus*. Margo Bibliorum Hoogth *Redundat* ו, et הרשענו sine eo multi legunt, etiam hispanici, ut mei 304, primo 782 cum Bibliis Soncin., Theodotione, anonymo alio Graeco interprete in Hexaplis et Vulgato. Alii non pauci legunt ו cum sceva et sine ulla masorethica nota vav superflui. Ex hispanicis ipsis sic 4, 193, 346, 414, 518, 941, Biblia Antiqua, Brixiensia, Pisaurensia, Neap. Agiographa, Daniel Wittemberg. 1525 et Saphetae 1563.

IX 8 אדני *Adonai*. Plurimi יהוה *Jeoàh*, hispanici ipsi accuratiores, ut

mei 193, 275, 304, 346, 414, 782, 941, Hillelianus 413, et antiquiores editiones, Soncinensis, Brixiensis, Antiqua sine anno, Complutensis, Venetae 1518 et 1521, Agiographorum Neap. et Thessalonicensium, quas sequuntur Biblia Mantuana 1742.

IX 11 וסור *et recedere*. Defective וסר, quod in praeterito verti potest *et recessit*, Kenn. 150, 160, 201, 253, mei 187, 579, 737, Biblia Soncin. ac Brixiensia. Alii per vav surek regul., inter meos 4, et 414 hispanici. Nullus וסרו. Sed hic infinitivum est pro tempore definito.

Ibid. לו *ei* — לך *tibi*, Kennic. 2, 92, 147, 150, 188, 224, 227 marg., 249, forte 4, 158, ו sup. ras. 93, 245, mei 2, 31, 32, 34, 196, 287, 368, 380, 518, primo, ut videtur, 737, variamque hanc lectionem adnotat ad marg. ext. 4.

IX 12 דבריו *verba sua*. Masorethae דברו *verbum suum*, monentes jod superfluum esse, quorum lectioni non pauci codices obtemperant, inter hispanicos mei 196, 518, 941, primo 414. Alii neglecta illa emendatione habent דבריו cum punctis lectionis pluralis, quod et veteres omnes legunt.

IX 13 מעונינו *ab iniquitatibus nostris* — מעוננו *ab iniquitate nostra*, Kenn. 1, 3, 47, 49, 67, 91, 94, 99, 100, 102, 118, 130, 144, 155, 158, 160, 170, 172, 192, 210, 225, 226, 231, 251, 252, 254, nunc 82, mei 1, 32, 55, 187, 509, 789, 801, 824, 940, 941, primo 782, nunc 34, Biblia Rabb. Ven. 1525, Venetae aliae editiones 1525-28, 1533, 1613, 1627, 1647, 1690, Daniel cum Comm. Venet. 1592, Syrus, Arabs.

IX 16 ככל *juxta omnes* — בכל *in omnibus*, Kenn. 30, 118, 168, nunc 158, mei 33, 380, 801, primo 31, 304, 593, 737, Theodotio, Vulgatus, Arabs, et uterque Aegyptiacus interpres, Memphiticus et Sahidicus.

Ibid. צדקתיך *justitias tuas*. Lxx, Syrus, Vulgatus legerunt in singulari צדקתך *justitiam tuam*, in sing. quoque Theodotio et interpres Memphiticus, sed alio nomine *in misericordia tua*. Ac defective צדקתך quod mutatis punctis in sing. legere potes, adhuc legunt Kenn. 3, 31, 49, 67, 102, 130, 139, 144, 158, 172, 176, 188, 240, 250, mei 4, 33, 346, 379, 413 Hillel., 596, 940, nunc 34, 683, 782, Biblia Complutensia, Veneta Rabbin. 1525, Venetae aliae editiones an. 1525-28, 1533, 1613, 1627, 1647, 1678, 1690, 1730, 1739, 1766, Biblia Roberti Stephani 16., Polyglotta Antwerpiensia, Sanctandreana 1586, Amstelodam. 1630, Mantuana 1742, Liburnensia 1780, Pisana 1781, Daniel cum Com. Alscek Ven. 1592. Ibid. ועמך *et populus tuus*. Non legunt Kennic. 1, 252, primo meus 593, et Coptica versio Sahidica in hoc caput nuper a Muntero edita.

IX 20 חטאתי *peccatum meum* — חטאתי *peccata mea*, cod. meus 379, Lxx, Theod., Vulg., Syrus, Arabs.

Ibid. וחטאת *et peccatum* — וחטאת *et peccata*, idem cod. meus 379, plene וחטאות primo Kenn. 82, et citati omnes interpretes.

IX 21 כעת *circa tempus* — בעת *in tempore*, Kenn. 118, 139, 166,

primo 82, mei 2, 4, 55, 193, 275, 287, 346, 414, 554, 579, 801, 824, nunc 379, 593, 737, Biblia Soncinensia, Brixiensia a Kennicotto omissa, Pisaur. 1517, Complutensia, Veneta 1613, Amstelodamensia 1630, Veneta 1647, Veneta 1678, Venetae aliae editiones praecedentem secutae 1690, 1730, 1739, 1743, 1766, Pisana 1781, Agiographa Neapol. a Kenn. praetermissa, Daniel cum Com. Alscek Ven. 1592, ad marg. Biblia Ven. 1518, Lxx, Syrus, Vulgatus, sicque in suo exemplari correxit Lonzanus, ut Norzius testatur. לעת Ken. 175, primo 249, primo meus 380. Plene מועד multi cum Bibliis Soncin., Brixiensibus, Pisaurensibus ac Venetis 1518. V. 22 deest in Ken. 240 ויבן *et docuit*, deletum in 201.

IX 23 להגיד *ad annunciandum*. Addunt לך *tibi* Ken. 17, primo meus 186, Lxx, Theodotio, Vulgatus, Syrus, Arabs, Coptus Memphiticus ac Sahidicus.

IX 24 שבעים *Hebdomadae*. Plene שבועים Kenn. 30, 82, 99, 150, 153, 166, 170, 210, 249, 313, 355, 392, 471, mei 187, 629, 923, primo 554, Agiographa Thessalonic. 1515. Nullus mutatis punctis שבעים *septuaginta*, ut legit Dathius *Prophetae maj.* p. 638, repetitionem vertens *Complures septuaginta anni*.

Ibid. שבעים 2° *septuaginta*. Ken. 147, et prima manu meus 380 שבועים *hebdomadae*. Sic indicata per repetitionem vocabuli multitudine *Hebdomadae hebdomadae* erunt *Plures hebdomadae*. Deest in Ken. 80. In נחתך nulla varietas.

Ibid. לכלא *ad cohibendum* — לכלה *ad consumendum*, Ken. 4, 117, 170, 180, 198, 206, 207, 225, 226, 245, 249, 252, 313, 342, 379, 392, 431, 437, 457, 476, 505, 519, 590, 591, 601, 620, 642, primo 318, nunc 158, mei 2, 3, 31, 193, 287, 319, 331, 380, 414, 593, 742, 1022, primo 34, Nachmanides in cod. meo 127, et omnes veteres in Polyglottis et Hexaplis. Alii א hic positum pro ה arbitrati communem lectionem referunt ad כלה.

Ibid. ולחתם 1° *et ad sigillanda* — ולהתם *et ad finienda*, Ken. 2, 4, 153, 157, 170, 173, 175, 220, 225, 226, 227, 228, 252, 253, 296, 311, 313, 319, 321, 356, 392, 431, 437, 457, 474, 497, 519, 531, 540, 590, 602, 638, primo 206, forte 1, 82, 172, 176, 178, 251, 355, nunc 47, 166, 240, mei 193, 368, 554, 593, 596, 629, 667, 941, primo 379, 440, 782, nunc ext. 128, Biblia Complut., Agiographa Neapol., Lxx, Aquila, Symmachus, Vulgatus, Syrus, Keri.

Ibid. חטאות *peccata* — חטאת in singulari *peccatum*, cod. mei 2, 4, 31, 55, 186, 193, 196, 287, 304, 379, 380, 447, 518, 554, 579, 593, 667, 723, 829, 942, primo 34, 368, 683, 782, 941, nunc 737, Erfurtensis 2, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Complut., Agiog. Neap., Aquila, Syr. hex., Vulg.. Alii relicto ו sine punctis appositoque circello notant ad marg. Keri חטאת. Sic Kennic. 31, 49, 168, 242, 251, 320, mei 33, 331, 413 Hillelian.,

et Graec. D. Marci, 440, 940, nunc 368, Biblia Liburn. 1780, vel notant ו redundare, ut Kenn. 3, 150, 254, 445, mei 1, 275, 319, 346, 742, 789, nunc 683, 782, Biblia Roberti Stephani in 4.. Solum circellum de vav redundante nonnulli exhibent cum Bibliis Roberti Stephani 16. et Agiographis Thessalonicens.. Tandem defective חטאת quidam ex meis legunt, ex Kennicottianis plurimi, inter quos multi sine dubio legentes in singulari.

Ibid. ונביא *et prophetam* — נביא *prophetae*, Ken. 157, forte 587, sed prior ex prima manu, teste Michaëlis *De hebdom. Dan.* p. 54. Ibid. pro ולמשח nullus ולשמח, *et ut laetetur*, ut Lxx, ex iisque haustus Syrus hexaplaris, in cujus tamen nota pag. 89 edit. doctissimi Bugatti vera lectio restituitur ܘܠܡܫܚ *et ut ungatur*.

IX 25 מן מוצא *ab exitu*. Cod. meus 940 primo מוצא *exitum*.

Ibid. משיח *Messiam ducem* – משיח per scevà in statu regim. *Messiam* vel *unctum ducis*, cod. mei 55, 186, 379, 414, 440, 593, 829, 923, primo 35.

Ibid. שבעים שבעה *hebdomadae septem*. Kenn. 1 שבעים שנה *LXX anni*. V. Michaëlis cit. l. pag. 85, et Dathe *Proph. maj.* p. 642. Pro שבעה Kenn. 180 primo ששה *hebd. sex*, 585, nunc 157 שבעים *septuaginta*.

Ibid. ושבעים *et hebdomadae* — ושבוע *et hebdomada*, Kenn. 392. Lectio haec, quamquam unius codicis, vera videtur cl. Benzenbergio in litteris ad me datis, ut constantia servetur numeri 70, ejusque complementum ad Messiae excisionem.

Ibid. ששים *sexaginta*. Kennic. 1, primo meus 34, et Syr. hex. וששים *et sexaginta*. V. Michaëlis *De hebd.* p. 93. Meus 550 ששה *sex*, 1012 primo שבעים *septuaginta*. Ad רחוב cod. meus 440 notat מצא׳ חרוב וחרוץ. Pro וחרוץ Kenn. 251 וחרוץ.

Ibid. ובצוק *et in angustia*. Kenn. 253 forte בצוק *in angustia*, ut Vulg., et Graec. Ven. צ sup. ras. meus 380.

IX 26 ששים *sexaginta*. Kennic. 392 ששים שבעים, 405 וששים *et sexaginta*, ut Lxx et Syr. hexapl.

Ibid. והעיר *et civitatem* — העיר *civitas*, Kenn. 431, 601.

Ibid. והקדש *et sanctuarium* – הקדש *sanctitatis*, Kenn. 4, 17, 249, 639, Syrus, et Jac. Nisibenus *Serm XVI*, cujus armena verba habes in notis ad *Dan. juxta LXX* Romae edit. p. 59.

Ibid. ישחית *destruet* – ישחת *destruetur*, meus 287, et Syrus.

Ibid. עם *populus* — עִם *cum*, codex meus 414, Lxx, Theodotio, Syr. hex., Vulgatus, Arabs, Michaëlis. Ita Aegyptius Memphiticus ⲛⲉⲙ ⲡⲓϩⲩⲅⲟⲩⲙⲉⲛⲟⲥ *et dux*, item Sahidicus in Münteri *Spec. vers. Dan. Copt.* p. 78, 79. Hieronymus incertus quamnam significationem praeferret, utramque expressit, vel conjunxit, non utrumque legit, ut Michaëlis conjicit.

Idem עם *populus ducis* – עָם in statu absoluto *populus dux*, vel *princeps*, cod. mei 193, 319, et Graecus anonym. ad oram cod. Chisiani Lxx λαὸς ἡγούμενος. הנגיד Kenn. 93.

Ibid. בשטף *in inundatione*. Cod. meus 196 hisp. השטף *inundatio*.

Ibid. ועד קץ *et usque ad finem* — עד *usque ad finem*, primo meus 829, et Syrus. Kenn. 474 ועל *et super*.

Ibid. קץ *finem*. Kennic. 404 עת *tempus*, utrumque עת קץ meus 742 ex prima manu, ut Lxx *usque ad tempus consummationis*. Quidam defective שוממת.

IX 27 ועל *et super alam* — ועד *et usque ad alam*, Kennic. 17, 89, 147, 180, 206, 225, 228, 505, 531, 540, 590, 601, 621, primo 245, forte 487, nunc 495, mei 829, primo 596, Arabs, Saadias. עד primo meus 34, על K. 471. Est unum ex novem על, quae a scribis conjiciuntur poni pro עד, ut observat Norzius. Nullus ישבת *cessabit*, ut Aquila, Symmachus, Vulgatus.

Ibid. ועל כנף שקוצים *et super alam abominationum* — ובהיכל יהיה שיקוץ *et in templo erit abominatio*, Ken. 313, Theodotio, Vulg., Lxx, Syr. hex. et Arabs, sed hi postremi *super templum* vel *sanctuarium*. Aegyptius uterque, Memphiticus et Sahidicus post allatam versionem hujus versus heb. textui conformiorem, aliam addit, in qua haec lectio recepta. » Insignis sane lectio, inquit Michaëlis *De hebd. Danielis* pag. 207, nec cum Vulgata solum, sed et jam cum Lxx (quorum vestigia in Arabica versione reperisse mihi videbar) tribusque evangelistis, Matthaeo, Marco et Luca, qui verbis discrepant, re concordant receptamque lectionem unanimiter damnant, ita unice congruens, ut non possim non eam masorethica lectione habere veriorem ». Quod idem, ut sibi videtur, Josephum legisse subdit. Valde tamen suspectam lectionem hanc reddit conditio producti codicis a christiano homine proculdubio descripti a sinistra ad dexteram, additamque Vulgatam versionem habentis, ad quam proclive est cogitare vel suspicari fuisse hebr. textum emendatum, potissimum si aliquod aliud suppeditet emendationis exemplum. Conf. cit. Michaëlis *Biblioth. or.* Tom. II p. 193, et XX p. 82, et Brunsius *Not.* ad Ken. *Diss. gen.* pag. 462. In meo 518 deerat משמם, quod plene multi legunt משומם.

IX 27 ועד *et usque ad consummationem* — ועל *et super consummationem*, forte Kenn. 546, primo meus 379. עד primo meus 34 et Syr. hexapl.. Pro נתך Kenn. 17 primo ונתך.

Ibid. על שומם *super desolato* — עד *usque ad desolatum*, vel *desolationem*, Kenn. 89, 252, primo 180. Plurimi defect. שמם, pro quo Kenn. 251 שנים *annis*.

X 4 חדקל *Tigris* — הדקל per ה primo Kennic. 158, meus 723. Ita דקל demto cheth Syri, Chaldaei, Arabes, et Gen. II 14, ubi hoc nomen occurrit et per Tigrim Lxx, Theodotio, Vulgatus, Chaldaei omnes, Syrus, Saadias intelligunt, Sam. T. legit etiam הדקל.

X 5 אופז *obryzi* — אופיר *Ophir*, Kenn. 153, 249 marg., primo 145, forte 93, primo meus 34. פז אופיר primo ext. 128.

X 9 וכשמעי את קול דבריו *et quum audiebam sonitum sermonum ejus*. Desunt in Kenn. 99, 145, 180, 235, primo in meis 34, 554, 596, nunc 380, in Lxx. Syrus alterutra verba non legit, vel haec, vel praecedentia ואשמע etc.

X 10 ידי *manuum mearum* — רגלי *pedum meorum*, Biblia Veneta 1518 ad marg., Basileensia 1536 in Appen-

dice, Lxx, Arabs et Syrus hexapl., apposita tamen nota ܕܐܝ̈ܕܝܐ ܕܝܠܝ *manuum mearum.*

X 12 לפני אלהיך *coram Deo tuo* — לפני יהוה אלהיך *coram Domino Deo tuo*, Kenn. 117, 249, primo meus 380, Lxx, Theodotio, Arabs. Pauci בדברך *in verbo tuo*, ut Lxx et Syrus hexapl.. V. 13 quidam מן השרים *ex principibus*, ut vertunt Syrus, Vulg., Arabs. V. 14 pro לימים pauci למועד, inter quos meus 304 hispan. prima manu.

X 16 בני *filiorum hominis* — בן *filii hominis*, Kenn. 170, Theodotio, Vulgatus, Arabs, Houbigantius. Syrus *hominis*. Kennic. 607 ידי בני *manuum filiorum hominis*. Lxx *manus hominis*. Alii pro בני legunt פני *vultus*. Sic K. 437, 471, 531, primo mei 31, 34.

X 19 חזק וחזק *confirma te valde* — חזק ואמץ *confirma et robora te*, K. 102, 207, mei 193, 509, primo 440.

Ibid. ובדברו *et loquente eo* — וכדברו *quumque loqueretur is*, Kenn. 82, 94, 118, 141, 168, 225, 254, 601, nunc 128, 150, 251, mei 3, 275, 304, 331, 509, 613, 723, 742, 782, 940, 942, 1022, nunc 552, Biblia Soncinensia, Brixiensia a Kenn. omissa, Antiqua, Pisaur. 1517, bina Veneta 1518 ad marg., Veneta Rabb. 1525, Ven. 1525–28, Veneta 1533, Ven. 1544, Rob. Stephani in 16., Ven. 1551, Veneta 1563, Plantiniana 8. 1566, Ven. 1566, Veneta Rabb. 1568, Plant. sine punctis 1573, Polyglotta Antwerpiensia, Sanctandreana 1586, Ven. 1595, Lugd. Batav. sine punctis 1610, Raphelengii hebr.-lat. 1611, Ven. 1613, Ven. 1615, Genevensia 1618 in 4. et 12., Veneta 1627, Amstel. 1630, Ven. 1635, Amstel. 1639, Nissel. 1662, Veneta 1678, Venetae aliae editiones 1690, 1730, 1739, Mantuana 1742, Ven. 1766, Liburnens. 1780, Agiographa Ven. 1538, Job Daniel Ven. 1527, Dan. Saph. 1563, idem Ven. 1592. Cod. meus 723 primo כדברו.

XI 1 המדי *Medi*. Ken. 160 המלך *regis*, ut Lxx, sed hi loco Darii legunt *Cyri*, ut Theodotio et Arabs. Pro ואני בשנת meus 3 primo ובשנת.

Ibid. לו *ei* — לי *mihi*, primo K. 128, Syrus, Arabs. ו sup. ras. 150. Non legunt Lxx et Theodotio.

XI 2 וכחזקתו *et juxta robur ejus* — ובחזקתו *et in robore ejus*, Ken. 30, 89, 118, 139, 160, 166, 168, 228, 602, primo 150, videtur 80, mei 2, 4, 31, 32, 34, 196, 287, 319, 368, 379, 413, 440, 593, 629, 677, 737, 824, 942, primo 304, Biblia Brixiensia iterum in Kennicottiana collatione omissa, Antiqua sine anno, Pisaurensia 1517, Veneta utraque 1518 a Kennicotto et ipsa omissa, Veneta 1521, Munsteri tria 1534, 1536, 1546, Rob. Stephani utraque in 4. et 16., Polyglotta Sanctandreana, Wittebergensia 1587, seu Hartmanniana 1595, Veneta 1595, Ven. 1615, Ven. 1647, Agiographa Thessalon. 1515, Sulsbacensia 1769, Daniel Wittemberg. 1525.

Ibid. את מלכות *cum regno*, vel *regnum*. Deest את in Kenn. 207, sicque הכל מלכות *omne regnum* legisse videtur Syrus. Alii אל מלכות *contra regnum*, ut primo Kennic. 171, 208, Lxx, Vulgatus. Pro הכל meus 3 primo בכל *in omnes*, quod correctum

מכל *prae omnibus*. Pro מלכות *regnum* ext. 1 primo מלך *regem*, ut Lxx.

XI 3 גבור *potens* — גדול *magnus*, Kenn. 117, meus 942, Biblia Ven. 1518 ad marg., Basil. 1536 in App.

XI 4 ובעמדו *et cum stabit ille* — ובעמדו *et stante illo*, Kenn. 80, 89, 118, 153, 158, 166, 168, 198, 228, 251, 602, primo 128, mei 3, 31, 34, 380, 413, 440, 593, 683, 737, 801, 942, Biblia Antiqua sine anno et l., Pisaurens. 1517, Ven. bina 1518, Ven. 1521, Munsteri 1534, ejusdem 1546, Roberti Stephani in 4., Agiographa Neapolitana, Daniel Wittemberg. 1525, idem Ven. cum Com. Alscek 1592.

XI 5 ומן שריו *et ex ducibus ejus* — מן *ex ducibus ejus*, Kenn. 180, Agiographa Neapol., Lxx, Theodotio, Dathe. Cod. meus 186 primo ובין.

XI 6 יעמד וזרעו *stabit et brachium ejus* — יעמד זרעו *stabit brachium ejus*, Kenn. 3, primo meus 34, plene זרועו primo 683. Ita Theodotio, Vulgatus, Arabs, Anonymus in nota Syri hexaplaris, sed זרעו mutatis punctis vertunt *semen ejus*. Melius sine dubio et historiae aptius, inquit Dathius Houbigantium secutus, qui conjunctionem et ipse abjicit *Not. crit.* in hunc loc.

Ibid. ותנתן *et tradetur*. Cod. meus 186 primo תנתן *tradetur*. Lxx *et brachium ejus torpescet*, omisso nexu et aliter lecto vel verso verbo.

Ibid. ומביאיה *et adducentes eam* — ומביאה *et adducens eam*, Ken. 4, 17, 47, 117, 118, 150, 158, 166, 173, 178, 210, 226, 227, 252, 253, 254, mei 31, 193, 275, 287, 380, 579, 593, 629, 801, 940, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno, Pisaurensia, Veneta bina 1518, Ven. 1521, Basileensia omnia Munsteri 1534, 1536, 1546, Parisiensia Rob. Stephani in 4., Ven. 1566, Ven. 1570, Hutteri 1587, Witteberg. 1587, vel Hartman. 1595, Veneta 1615, Nisseliana 1662, Agiographa Thessalon. 1515, Veneta 1538, Job Dan. Ven. 1527, Daniel Wittemb. 1525. Ita in singul. Michaëlis *Suppl. Lex. heb.* p. 158.

Ibid. והילדה *et genitor ejus* – והַילדה *et adolescens ejus*, primo meus 941 hispan., Vulg., Dathe, sed Vulgatus in plurali *adolescentes ejus*. Foem. *et adolescentula* Theodotio et Arabs, plur. *et adolescentulae ejus* Syrus.

XI 7 במעוז *in arcem*, vel *in potentia* — במעון *in habitaculum*, forte Kenn. 158, mei 379, primo 593.

XI 10 ובנו *Et filius ejus*. Ita Lxx, ut Chediv. Masorethae ובניו *Et filii ejus*, quod in textu multi Kennic. ac mei legunt cum plerisque veterum.

Ibid. יתגרו *irritabunt se* — יתגרה *irritabit se*, Kennic. 47, 188, nunc 17, Lxx. Congruit cum praec. ובנו.

Ibid. בוא *veniendo* — בו *in eum*, Ken. 2, 93, 117, 128, 180, 240, nunc 242, mei 380, 593, 629, 829, primo 33, 186, Agiogr. Neapol., Lxx, Syrus. Keri ויתגרה plures in textu exhibent mss. et editi, etiam hisp., ut mei 576, 782, aliique. V. 12 pro והפיל meus 940 primo והשפיל.

XI 13 בוא *veniendo* — בו *in eum*, Kenn. 2, 30, 92, 93, 128, 155, 172, 180, 207, 226, 227, 240, 249, 250, 252, primo 150, nunc 170, mei 1, 4, 275, 379, 380, 413, 517, 576, 579, 593, 629, 683, 723, 940, 941, primo 2,

34, 186, 346, 829, Biblia Soncin. ac Brixiensia, utraque in Kenn. notis omissa, Neapol. Agiogr. et Lxx. Cod. meus 447, ad marg. יתיר א׳. V. 15 pro מבחריו Kenn. 225, et primo, ut videtur, meus 737 מבצריו, ut Kerì Saadiae apud Jac. Chaim *Praef. ad Bibl. Rabbinica*.

XI 17 ועשה *et faciet*. Ken. 449 יעשה *faciet*, ut Lxx, Theod., Vulgatus, Syrus, Arabs, connexo verbo cum praecedentibus. Neap. Agiographa והצליח ועשה. Pro כל Kenn. 150 בכל.

XI 18 וישב *Et convertet*. Masorethae וישם *Et ponet*. Sine caussa, nam melior est prima lectio, quam exhibent Theodotio, Vulgatus, Syrus, Arabs. Lxx qui vertunt *et dabit*, ut v. 17, sequuntur Kerì, quod in textu servant Kennic. codices 89, 99, 145, 171, 226, 228, 601, primo 2, 128, 158, 172, 180, 245, mei 193, 368, 629, 667, primo 34, 440, 683, nunc 380, cum Neapol. Agiographis.

XI 19 וישב *Convertetque* — וישם *Disponetque*, primo Kennic. 93, nunc 157, 180, mei 34, 193, 593, nunc 380, Syrus. וישם Kerì meus 414.

XI 20 אחדים *aliquot*. Kenn. 245 primo אחרים *aliis*. Lxx אחרנים *novissimis*. Quidam לא אפים sine copula, ut Vulgatus et Syrus.

XI 24 מבצרים *munitiones* — מבצריהם *munitiones eorum*, Ken. 531, primo ext. 128, et Syrus. Theodotio et Arabs מצרים. עד sine nexu *usque ad tempus* K. 80, 147, 180, nunc meus 379, Arabs. V. 5 nonnulli במלחמה.

XI 33 ובבזה *et in direptione*. Biblia Hutteri 1587 ובבזת constr. *et in direptione dierum*, ut Lxx, Theodotio, et Vulgatus vertunt.

Ibid. ימים *diebus*, vel *dierum*. Addunt רבים *multis*, vel *multorum*, Ken. 239, nunc mei 447, 554, et editiones non paucae, Soncinensis 1488, Brixiensis 1494, Pisaurensis 1517, Bombergianae quatuor, binae 1518, 1521, 1544, Basileenses omnes Munsteri 1534, 1536, 1546, Parisienses Roberti Stephani in 4. et 16., Justinianeae 1551, et 1563, Plantinianae 1566, et sine punctis 1573, Venetae Joh. de Gara 1566, 1570, 1595, Hamburgensis Hutteri 1587, Wittebergensis Cratonis ejusdem anni, seu Hartmanniana Francofurti ad Oderam 1595, Raphelengii sine punctis 1610, Veneta Bragadina 1615, Genevensis in 4. et 12. 1618, Amstelodamensis sine punctis Menassè ben Israel 1630, Veneta Vendramina 1635, Amstelodamensis Janssonii 1639, Nissel. 1662, Sulsbacensia Agiographa 1769, Job et Daniel Ven. 1527, Daniel Witteberg. 1525. Circellum ad indigitandam lacunam, vel variam hanc lectionem habent binae Francofurtanae ad Moenum, Clodiana 1677, et Maii 1712. Syrus addit *mille*, Lxx *maculabuntur*.

XI 39 הכיר *agnovit*. Futurum יכיר quod marginalis masoretharum emendatio substituit, in textu legunt aliquot codices utriusque collationis cum Bibliis Complutensibus, et Neapolitanis Agiographis. Contra pro ירבה in praeterito הרבה habent Kennic. 224, primo meus 331.

XI 45 אהלי *tentoria* — אהלו *tentorium suum*, Ken. 476, Lxx, Theodotio, Vulg., Syrus, Arabs, Houbig.

E Z R A S

Cap. I 1 ובשנת *In anno autem* — בשנת *In anno*, Kenn. 251, nunc 94, mei 509, 517, primo 596, Vulg., Syrus, Arabs.

I 9 אלף *mille* — אלפים *duo millia*, Kennic. 240, et lib. III Ezrae I 13. Ita minor erit dissensio in summa versus 11.

II 2 רחום *Rechum* — נחום *Nachum*, Kenn. 224, 225, meus 941 hispanicus, et Nehemias. Sed meus 941 cum Kerì רחום. V. 1 quidam וליהודה cum ל.

II 8 תשע *nongenti*. Idem cod. meus 941 ק׳ שבע *lege septingenti*, sicque in textu Kennic. 210. Nehemias *octingenti*.

II 16 ליחזקיה *Jehzechiae* — לחזקיה *Ezechiae*, Kenn. 2, 4, 47, 48, 80, 82, 117, 158, 163, 168, 245, 252, 590, mei 4, 275, 287, 379, 380, 518, 629, 683, primo 34, et Nehemias.

II 18 יורה *Jorah* — יודה *Jodah*, primo Kenn. 245, videtur 157, mei 275, 368, Syrus, Arabs.

II 25 ערים *Harim* — יערים *Jeharim*, melius Ken. 1, 2, 4, 48, 80, 89, 93, 117, 118, 147, 155, 170, 175, 180, 188, 198, 224, 225, 228, 245, 249, 590, forte 82, 141, mei 287, 319, 379, 380, 414, 517, 518, 593, 629, primo 346, 368, 667, nunc 3, 35, 196, 440, ext. 7, nunc 1, 2, Lxx, Vulg., Arabs. Ita Neh. VII 29. Cod. meus 576 hisp. ק׳ יערים. Alii וארבעים, inter quos meus 196 hisp., Biblia Soncinensia, Brixiensia, ac Bombergiana utraque an. 1518.

II 31 אחר *alterius*. Deest in Ken. 147, et Syro. Alii אחד *primi*, ut K. 1, 4, 30, 48, 99, 157, primo 17, forte 158, mei 34, 379, 380, 593, 596, primo 2, 414, videtur 554.

II 41 עשרים *viginti* — וארבעים *et quadraginta*, Kenn. 145, et Neh. VII 44.

II 44 קרס *Keros* — קדס *Kedos*, primo Kennic. 48, meus 32, Lxx, Syrus, Arabs.

Ibid. פדון *Padon* — פרון *Paron*, Kennic. 89, 147, videtur 80, meus 593, Syrus. V. 46 multi in textu שלמי cum Neap. Agiographis, Lxx, Syro et Arabe.

II 52 מחידא *Mechidae* — מחירא *Mechirae*, Kennic. 1, 30, 80, 89, 119, 155, 164, 176, 180, 224, 226, 228, 245, 249, 250, 601, forte 158, nunc 99, mei 2, 31, 32, 33, 34, 287, 304, 368, 380, 414, 440, 517, 518, 579, 667, 737, 789, 824, 1022, videtur primo 187, forte 196, Biblia Brixiensia a Kennicotto omissa, Antiqua sine anno, Pisaurensia 1517, Veneta utraque

1518, Ven. 1521, Syrus. מחירה idem per ה Kennic. 118, 227, ac meus 941. V. 53 כרקוס per כ meus 737 et Syrus, quidam mendose ברקום.

II 55 פרודא *Parodae* – פדורא *Padorae*, Kenn. 80, meus 33 hispan., Lxx, Arabs. Sic v. 60 pro נקודא׳ *Nekoda* Kenn. 80, forte meus 196, et Syrus נקורא *Nekora*. V. 63 pauci ותומים cum Agiogr. Neapolitanis.

II 64 ששים *sexaginta*. Melius וששים *et sexaginta*, Kennicottiani ac mei plures. Inter meos ita hispanici 275, 414, 576, 941, primo 187, 782, et Neap. Agiographa. Ken. 80, 117 ושלשים *et triginta*, lib. III Ezrae *et quadraginta*.

II 67 חמרים *asini* — חמריהם *asini eorum*, Ken. 80, 93, 147, 228, primo 4, primo ext. 1, Lxx, Vulgatus, Arabs.

II 69 כבחם *Secundum vires eorum* – בכחם *In viribus eorum*, K. 1, 4, 30, 47, 80, 118, 166, 198, 226, 228, primo 245, forte 89, mei 31, 379, 414, 440, 554, 596, 677, 737, 801, 824, primo 2, Biblia Brixiensia a Kennic. omissa, Hutteri 1587, Nisselii 1662, Pisana 1781, Ven. seq. editionum 1525–28, 1533, 1552 in 16., 1613, 1627, 1647, 1678, 1690, 1730, 1739, 1743, 1766, et Agiographa Neapolitana.

II 70 וישבו *Et habitaverunt*. Per kibbutz sub ש *Et reversi sunt*, cod. mei 304, 593, 737, Regiomontanus 2, et Syrus.

III 1 בערים *in civitatibus* — בעריהם *in civitatibus suis*, Kennic. 4, 145, 147, 188, 228, 245, 249, 601, 602, primo 141, forte 82, mei 380, 414, 440, 554, primo 304, 683, nunc 593, et omnes versiones.

III 4 ועלת *et holocaustum* — ועלות *et holocausta*, Kenn. 17, 118, 141, 170, 224, 253, primo 82, 139, mei 723, primo 380, 579, Biblia Soncin., Brixiensia, Pisaurensia 1517, Bomberg. editiones 1518, et 1521, Munsterianae omnes, Roberti Steph. in 4., Syrus, Arabs. Alii in plurali, sed defective ועלת, ut mei 2, 379, 413, 554, 593, 596, 737, ext. 28.

III 9 עשה *facientem* — עשי *facientes*, melius Kennic. 4, 17, 47, 48, 80, 89, 92, 93, 117, 118, 150, 158, 166, 180, 226, 227, 231, 240, 253, primo 82, 141, 173, nunc 157, 201, mei 1, 2, 31, 196, 287, 368, 414, 517, 554, 593, 613, 629, 667, 941, 1022, primo 187, 440, nunc 380, 596, Biblia Antiqua sine anno et loco, Agiographa Neapol., et antiquae omnes versiones. ובני *et filios Judae* cum nexu Kennic. 214, 249, primo 128, mei 186, 593, Syrus, Vulg..

Ibid. חנדד *Chenadad* — חנדר *Chenadar*, Kennic. 141, primo 82, mei 275, 414, uterque hisp., Syrus.

III 10 ויעמידו *et stare fecerunt* — ויעמדו *et steterunt*, Kennic. 4, 141, 178, 245, 252, 356, mei 2, 31, 287, 380, 414, 667, primo 34, Lxx, Vulgatus, Houbigantius. Citati codices plerique defective, sed meus 380, et ut videtur, primo 287 in Kal.

Ibid. את יהוה *Dominum* — ליהוה *Domino*, Ken. 158, 168, 253, mei 368, primo 579, nunc 596, Biblia Soncin. ac Brixiensia. Veneta 1518 ad marg. אל יהוה.

III 12 הזקנים *seniores* — והזקנים *et seniores*, Kennic. 4, 117, 166, 178, 210, mei 4, 304, 789, primo 275, 368, 737, nunc 196, Agiographa Neap., Vulg., Arabs.

IV 2 ולא *et non*. Keri ולו *et ei*, quod in textu sistunt Kenn. 2, 17, 80, primo 173, Biblia Complutensia, Neapol. Agiographa, versiones omnes, praeferuntque Houbigantius, Dathius, ac Schulzius. In multis deest hoc Keri. Conjunctim et per kametz *Asarchadan*, ut Lxx, meus 593. Vulgatus *Asor Haddan*, vel ut alii codices, *Asorhaddan*. V. 4 plures in textu ומהבלים.

IV 7 ומתורגם ארמית *et interpretata syriace*. Deerant haec in cod. meo 414 hispanico ex prima manu. Posterius verbum non legunt Lxx et Arabs, quos sequitur Michaëlis, multumque se torquent interpretes in exponendo hoc loco, in quo Epistola dicitur syriace scripta et syriace interpretata. Pauci in textu כנותיו, meus 941 in singul. כנותו *collegii ejus*, ut Vulgatus.

IV 9 ואפרסתכיא *et Apharsathchaei*. Kenn. 4 וארפתכיא *et Arpatachaei*, favens, ut notat Michaëlis *Suppl.* pag. 116, eorum conjecturae, qui *Paraetacenos* intelligunt. Pro דהוא *Dehavaei* meus 440 primo דהבא per ב.

V 17 בירושלם *in Jerusalem* — די בירושלם *quae est in Jerusalem*, K. 2, 17, 89, 92, 93, 100, 117, 145, 158, 224, 245, 250, 252, mei 4, 31, 275, 368, 380, 440, 518, 579, 593, 789, 940, primo 2, 683, nunc 414, Bibl. Sonc., Brixiens., Complut., Lxx, Syrus, Arabs.

VI 3 בירושלם *in Jerusalem* — די בירושלם *quae est in Jerusalem*, K. 93, 147, 176, forte 49, mei 593, 737, 941, nunc 380, 789, Agiographa Neapolitana, et omnes versiones. Conjunctim דבירושלם Kenn. 117.

VI 16 דנה *hujus*. Abest a Kenn. 224, 242, Lxx, Vulgato et Arabe. V. 19 post בארבעה עשר addunt יום Kenn. 158, 228.

VII 1 עזריה *Azariae*. Nonnulli אמריה *Amariae* cum Neap. Agiographis.

VII 8 ויבא *Et venit* — ויבאו *Et venerunt*, Ken. 224, 227, nunc meus 32, Lxx, Vulg., Syrus, Arabs.

VIII 5 יחזיאל *Jachaziel*. Cod. meus 440 primo יחזקאל *Ezechiel*, ut Vulgatus. Non videtur ergo lectio Vulgati merum librariorum mendum, ut putat Houbigantius, sed descripti autographi, quamquam lectio ipsa mendosa sit, nam infra cap. X 2 dicitur iterum filius Jachazielis. Bini Kenn., ac primo meus 593 יחיאל *Jechiel*. In K. 168 deest בן, et pro Sechania cit. cod. meus 593 primo legebat יכניה *Jechonia*, sed nullus addit Gadu vel aliud nomen, nullus v. 3 omissum filium Sechaniae.

VIII 8 זבדיה *Zebadias* — זכריה *Zacharias*, Kennic. 1, 80, 92, 93, 175, 224, primo 245, forte 158, a me collatus 475, mei 368, 380, 554, 593, 629, et Syrus. V. 9 מבני. Kennicottiani undecim ומבני *Et de filiis Joab*, ut Lxx, adstipulantibus ex meis 4, 187, 440, 593, 596, 629, 789, 824, primo 275, 782, et Agiog. Neap.. V. 10 nullus servat Baani, quod supplent Lxx.

VIII 12 ועשרה *et decem* – ועשרים *et viginti*, Kenn. 30, 48, 92, 100, 117, 118, 147, 150, 157, 158, 175, 180, 188, 224, 228, 252,

primo 4, 141, vid. primo 128, forte 82, nunc 201, mei 34, 196, 275, 380, 440, 517, 789, 801, 940, 942, primo 2, 593, 683, 782, nunc 4, 31, 379, ext. 1, Syrus.

VIII 13 יעואל. Eliminandum hoc Chediv, quod nullus codex servat. Omnes in textu יעיאל, ut et antiquiores editiones, inter recentiores vero Biblia Mantuana 1742, et Liburnensia 1780. Confer. Norzius *Comm.* in h. l., Kennicottus *Diss. gen.* p. 17, et Brunsius *De var. lect. Kenn.* pag. 73, qui tamen minus accurate notat editores Chaimo posteriores omnes hanc lectionem ex Chaimianis Bibliis fideliter descripsisse praeter solum Norzi. Nam utraque editio Rob. Stephani, et Veneta 1678, ut ex Bibliis Halensibus noscere poterat, et Munsterianae omnes aliam lectionem sequuntur. Cod. meus 801, primo 287 ועיאל.

VIII 14 וזבוד *et Zabud* — וזכור *et Zachur* juxta Kerì legunt Kenn. 80, 92, 93, 118, 141, 157, 166, 176, 224, 226, 245, 249, 250, primo 158, mei 287, 304, 380, 554, 593, 667, 801, 1022, primo 187, 518, 683, nunc 737, ext. 4, primo 1, Biblia Complutensia, Vulgatus, Syrus.

Ibid. ועמהם *et cum eis* — ועמו *et cum eo*, Ken. 2, 4, 17, 30, 31, 48, 49, 67, 89, 92, 93, 99, 100, 101, 102, 117, 118, 139, 141, 150, 155, 157, 160, 163, 166, 168, 170, 175, 178, 180, 188, 192, 201, 207, 224, 225, 227, 228, 245, 249, 251, 252, 253, 601, 602, a me collati 474, primo 475, mei 2, 3, 31, 32, 35, 187, 196, 275, 287, 319, 331, 346, 368, 379, 414, 440, 517, 518, 554, 576, 579, 593, 596, 613, 629, 683, 677, 737, 789, 801, 824, 923, 940, 942, 1022, primo 33, nunc 34, 667, 782, ext. 1, 4, 7, 28, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Pisaurensia 1517, Complutensia, Veneta utraque in fol. et 4. 1518, Veneta 1521, Munsteri 1534, et 1546, Rob. Stephani in 4., Veneta 1613, Ven. Rabb. 1618, Agiographa Neapolitana, et LXX.

Ibid. שבעים *septuaginta* — ששים *sexaginta*, K. 89, meus 789, Syrus.

VIII 16 ולאלנתן 1° *et Elnathan* — וליונתן *et Jonathan*, K. 180, 198, 228, 590, mei 3, primo 31, Arabs. Meus 596 ולאלחנן. Ib. ולירב ולאלנתן *et Jarib et Elnathan*. Desunt in K. 30, 82, 92, 145, 147, 170, 207, 342, 437, 612, 613, deerant ex prima manu in meo 629, et ut videtur, in 187. In Arabe haec et sequentia nomina desiderantur. Quod spectat tamen ad codices Argentoratenses, in ms. collatione cl. Oberlini lacuna haec non notatur. In aliis deest solum ולאלנתן 2°, ut in Kennic. 1, 176, 245, in meis 368, 737, primo 2, 380. Pauci ולאנתן. Ibid. ולירירב. Kennicottiani septem ולורב, ac totidem mei 379, 554, 596, primo 2, 593, 737, 782.

VIII 17 ואוצאה *Et eduxi* — ואצוה *Et praecepi*, K. 2, 17, 48, 80, 93, 99, 118, 141, 145, 153, 170, 180, 207, 226, 227, 235, 239, 245, mei 1, 196, 287, 304, 413, 517, 593, 629, 667, 677, 1022, primo 440, 683, 782, Agiographa Neapolitana, Syrus, Kerì. Reliqui in-

terpretes sequuntur Chediv, ac illud singulare in codice meo 413 Hilleliano textualem lectionem esse ואצוה, marginalem ואוצאה contra masoram. Alii ואצואה *Et praecepi*. Ex Kenn. 1, 30, 101, 102, 117, 130, 160, 166, 175, 176, 178, 192, 210, 240, 242, 355, 602, primo 158, mei 4, 32, 34, 186, 319, 346, 368, 576, 596, 613, 737, 801, 923, nunc 31, 187, et Biblia Complutensia. Pauci ואציא, ut Kenn. 92, primo mei 2, 940, ואצו Kenn. 49. Pro על multi אל.

VIII 19 ובניהם *et filii eorum* — ובניו *et filii ejus*, cod. meus 379, Lxx, Vulgatus. In Kennic. 158, ac meo 940 deerat praecedens אחיו.

IX 11 בנדת *propter foeditatem* — כנדת *juxta foeditatem*, Ken. 17, 89, primo 80, 158, 245, videtur 139, mei 32, 275, 319, 379, 380, 596, primo 304, 942, nunc 579, Agiogr. Neap. a Ken. omissa et Vulg.

Ibid. בתועבתיהם *in abominationibus eorum* — כתועבתיהם *secundum abominationes eorum*, Kenn. 80, mei 379, 414, 596, 941, 1022, primo 304, Biblia Soncin., et Brixiensia, utraque iterum in Kenn. collatione praetermissa, et Antiqua sine anno et loco.

IX 13 חשכת *coercuisti* — חשבת *cogitasti*, Ken. 89, 166, primo 245, mei 379, 414, 579, 596, 824, 941, Biblia Pisaur. 1517, Syrus.

Ib. מעוננו *prae iniquitate nostra* — מעונינו *prae iniquitatibus nostris*, K. 2, 3, 17, 30, 47, 48, 80, 89, 92, 93, 99, 101, 117, 128, 139, 150, 153, 158, 160, 163, 166, 168, 172, 176, 178, 180, 188, 210, 224, 240, 245, 249, 252, 253, 601, primo 141, mei 1, 3, 4, 31, 33, 187, 196, 275, 287, 304, 319, 368, 380, 414, 440, 517, 518, 554, 576, 579, 593, 613, 629, 667, 683, 737, 789, 801, 923, 940, 941, 1022, primo 34, nunc 782, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno, Pisaurensia, Complut., Veneta 1518 in fol. et 4., Ven. alia 1521, Basil. Munsteri omnia, Rob. Steph. utraque, Sanctandreana Vatabli, Hutteriana, Venetae editiones 1613, 1678, 1690, Agiog. Neap., Lxx, Syrus, Arabs. Nota in quibusdam editionibus esse v. 14.

X 1 וכהתפלל *Quumque oraret* — ובהתפלל *Dumque orabat*, Ken. 4, 30, 80, 99, 150, 166, 245, mei 2, 31, 33, 34, 35, 187, 379, 380, 413, 414, 440, 554, 579, 593, 629, 801, 824, 923, 942, nunc 737, ext. 1, Biblia Pisaur. 1517, Veneta 16. 1552, et Agiogr. Neapol..

Ibid. וכהתודתו *quumque confiteretur* — ובהתודתו *et dum confitebatur*, Ken. 30, 80, 89, 150, 158, 166, 180, 245, mei 2, 31, 33, 34, 187, 196, 379, 380, 414, 440, 554, 579, 596, 629, 737, 801, 824, 923, 942, primo 275, videtur 287, ext. 1, Biblia Brixiensia male ad aliam lectionem per ב a Kennicotto translata, Complutensia, Pisaurensia 1517, Ven. 1635, et 1647.

X 3 אדני *Domini* — אדני *Domini mei* seu Ezrae. Ita correctum in meo 596, ut legi volunt Houbigantius et Dathe. Mirum nullum in Kenn. Bibliis hic citari codicem legentem יהוה. Ex meis ita legunt 32, 35, 195, 368, 380, 440, 593, 801, 824, 923, primo 596, et Agiogr. Neapolitana.

X 7 וירושלם *et Jerusalem* – ובירושלם *et in Jerusalem*, Kenn. 80, 89, 92, 101, 117, 118, 145, 147, 155, 157, 158, 172, 180, 188, 192, 198, 207, 224, 227, 228, 245, 249, 250, 251, primo 94, 141, forte 82, 99, nunc 93, mei 1, 2, 3, 196, 287, 304, 319, 331, 346, 368, 414, 440, 517, 518, 576, 593, 613, 629, 667, 683, 737, 789, 824, 940, 1022, primo 33, nunc 32, 379, Agiographa Neapol. בירושלם mei 923, primo 380. Sic pro ירושלם sub fin. versus Kenn. 242, nunc 99, nunc meus 34 לירושלם, bini בירושלם.

X 9 בחדש *in mense* – לחדש *mensis*, K. 17, 180, 225, primo meus 34.

X 14 עד לדבר *usque ad verbum hoc* — על הדבר *super re hac*, Kenn. 2, versiones omnes, Houbigantius et Dathius. עד omittit K. 17, על לדבר עד primo meus 801.

X 16 ויבדלו *et separati sunt* — ויבדילו *et separarunt*, Kenn. 224, sicque defective in Hiphil mei 596, 737. Active in singulari ויבדל *et separavit* Syrus, Houbigantius, Dathius. Ibid. אנשים. In cod. meo 379 correctum ואנשים *et viri*, ut LXX, Vulg., Arabs. Ibid. ראשי. Cod. meus 801 primo מראשי *a capitibus*.

Ibid. לדריוש *ad quaerendum*, vel si nomen habeatur, *ad inquisitionem* — לדרוש forma analoga et sine jod illo epenthetico et anomalo, quod in tota scriptura in medio litterae alibi non occurrit, legit Ken. 228, primo meus 683, ad marg. 380, punctaque hujus lectionis exhibet codex Cassellanus. Cod. meus 941 hisp. habet לדריש cum cholem, et jod, quod pro vav minusculo haberi potest, et ad praecedentem lectionem referri. Michaëlis *Suppl. ad Lex. heb.* pag. 480 hodiernam lectionem manifestum putat vitium scriptionis, lapsumque inde ortum, quod librarius nomini *Darii* toties in hoc libro lecto adsuetus esset, cujus puncta habent etiam Regiom. 1, meique cod. 379, 440, primo 1, 593, 596.

X 20 זבדיה *et Zebadias* — זכריה *et Zacharias*, Kennic. 1, 93, 141, forte 158, mei 304, 554, 593, primo 34, 368, 737, Syrus.

X 29 בני *Banì*. Cod. meus 379 בכי *Bachi*, ut Syrus. Ibid. ועדיה *et Hadaja*. Ken. 224 ועזיה *et Azia*, vel *Ozias*, juxta eundem Syrum.

X 31 ובני *Et filii* — ומבני *Et ex filiis*, Ken. 17, 80, 82, 93, 101, 147, 158, 170, 172, 180, 224, 245, forte 94, mei 380, 789, 1022, primo 34, 440, nunc 2, primo ext. 4. Sic vertunt omnes veteres.

X 35 בדיה *Bediah* — בריה *Beriah*, vel *filius ejus*, Kennic. 1, 30, 89, vid. 80, mei 32, 593, 629, videtur primo 34, Agiographa Neapol. in Kenn. collatione supplenda, et Syrus. V. 36 pro וניה *Vaniah* nonnulli זניה *Zaniah*, quod et animadvertunt ad marg. Biblia Ven. 1739, et 1743, sed contra fidem omnium veterum. V. 38 melius ושמעי *et Semei* cum nexu legunt K. 17, 30, 80, 117, 180, 188, 224, mei 196, 440, nunc 737, ad marg. Biblia Veneta 1518.

X 43 זבד *Zabad*. Kenn. 144 זכר *Zachar*, ut Syrus.

NEHEMIAS

Cap. I 1. In multis mss. editisque codicibus incipit tamquam pars libri praecedentis, et in nonnullis, etiam hispanicis, et Neapol. Agiographis in continuatione lineae nullo prorsus interjecto spatio.

I 3 וחומת ירושלם מפרצת *et murus Jerusalem diruptus*. In plurali וחומת מפרצת *et muri dirupti* cod. meus 379, Lxx, Arabs.

I 9 אקבצם *congregabo eos* – אקבצכם *congregabo vos*, Ken. 80, 92, 145, 147, nunc 201, 224, videtur primo 47, mei 380, 801, primo 2, 31, 34, 593, 683, Vulg., Syrus, Arabs. Ibid. והבואתים *et introducam eos*. Cod. meus 380 primo והביאתי *et introducam*, Kenn. 48 והבאתם.

I 11 עבדיך *servorum tuorum*. Deest in meo 941 ex prima manu, et in Syro.

II 8 ולחומת *et muro* — ולחומת *et muris* Regiom. 2, plene ולחמות Agiographa Neapolitana, Syrus, Vulgatus, Arabs.

II 13 בחומת *muros* — בחומת *murum*, cod. mei 4, 379, 413, 576, 596, 683, 801, 923, 940, primo 31, 440, 782, 1022, nunc 380, Lxx, Vulgatus.

Ibid. הם *ipsi*. Multi המה. Alii הם, inter quos meus 304 hisp. prima manu, Biblia Soncinensia, Brixiensia, et Neapol. Agiographa. Cod. meus 518 in textu הם הפרוצים cum Kerì הם פרצים, Kerì הם 1022. Conjunctim המפרוצים *disrupti* Kenn. 1, 30, 100, 141, 150, 155, 160, 171, 176, 235, 239, mei 1, 4, 31, 196, 275, 331, 368, 414, 596, 940, nunc 440 cum editionibus nonnullis. Defective uno verbo המפרצים Kennic. 49, 130, 168, 228, 242, mei 379, 824, et Biblia Antiqua sine anno et loco.

II 16 עשה *facientis* – עשי *facientium*, Kennic. 2, 30, 89, 92, 93, 94, 101, 117, 118, 141, 158, 160, 166, 180, 224, 240, 245, 253, primo 82, 139, mei 2, 3, 4, 196, 319, 331, 414, 517, 518, 579, 613, 629, 667, 677, 737, 789, primo 368, nunc ext. 4, Biblia Sonc., Brixiensia a Kennic. omissa, Pisaurensia 1517, bina Veneta 1518, Ven. 1521, triplex Munsteri editio 1534, 1536, 1546, duplex Roberti Stephani, Sanctandreana 1586, Hutteri 1587, Ven. 1613, Genevensis 1618 in 4. et 12., Amstelod. Menassè ben Israel 1635, Veneta 1647, Venetae aliae 1678, 1730, 1739, 1743, 1766, Pisana 1781, Neapol. Agiographa et Salsbacensia, et antiquae omnes versiones, ob quarum consensum et auctoritatem codicum digna est haec lectio quae Hooghianae anteponatur.

Ibid. עד כן *usque eo* — על כן *idcirco*, Ken. 17, 30, 48, 92, 118, 178, primo 82, mei 34, 304, primo 413, 593. V. 17 חמות *muros* in plurali meus 593, defective Regiom. 2, Vulg., Arabs. III 1 קדשוהו *sanctificarunt eam*. Nullus חדשוהו, vel קרוהו, vel aliud verbum.

III 7 החזיק *roboravit se*. In plur. החזיקו Kennic. 80, 147, 150, 224, primo 118, primo meus 593, ut vertunt Lxx et Vulgatus.

III 8 ידו *manum ejus* — ידם *manum eorum*, Kenn. 245, primo meus 596, Arabs. Plures ועל cum Soncin. editione, Brixiensi, ac Neapol. Agiogr.

Ibid. חרהיה *Charaia* – חרחיה *Charchaja*, Kenn. 67, 99, 117, 155, 158, 163, 168, 172, 178, 180, 601, mei 1, 2, 4, 31, 32, 34, 187, 275, 346, 368, 379, 380, 414, 517, 518, 554, 576, 579, 596, 629, 677, 737, 789, 801, 940, 941, 942, primo 304, 596, nunc 35, 440, 923, Biblia Antiqua sine anno et loco, Pisaurensia, Lombrosi 1639, Veneta 1690, Venetae aliae editiones 1730, 1739, 1743, 1766, Pisana 1781, Neapol. Agiogr. a Kennicotto non allata, Sulbacensia 1769, et Lxx. חרחדה Kennic. 160, primo 17, sicque per ד Syrus *Chadoja*. V. 13 quidam melius האשפות cum א expresso.

III 15 שלח. *Scallum* per ב Ken. 30, 163, primo 201, primo mei 2, 593, Syrus. Aliqui in textu ויעמיד in sing., inter quos meus 187 hisp., et Neapolitana Agiogr. cum Lxx, Vulgato et Arabe.

III 18 בוי *Bavai* — בנוי *Banvai*, vel *Banui*, Kenn. 168, 252, Lxx, Syrus. Pauci cum Neap. Agiographis בזי *Bazai*.

Ibid. חנדד *Chenadad* — חנדר *Chenadar*, Kenn. 80, primo 158, forte 141, meus 593, et Syrus.

III 20 החרה *accendit se*, vel *fervide*. Abest a Kenn. 47, 80, 147, 180, primo a mei 380. 440, 518, a Lxx et Arabe.

Ibid. זבי *Zabai* — זכי *Zachai*, K. 1, 4, 80, 145, 155, 227, 231, 239, primo 141, 158, 245, mei 31, 287, 368, 380, 554, 667, 683, 923, 941, primo 414, 440, 593, Biblia Complutensia, Bomberg. utraque anni 1518, Vulgatus, Syrus, Arabs, Keri, quod in multis codicibus et editionibus desideratur. Cod. meus 304 primo זכי, deinde corr. זבו *Zabu*, ut Lxx.

III 24 חנדד *Chenadad* — חנדר *Chenadar*, K. 226, vid. 89, mei 414, 677, videtur 579. Syrus *Nechdar*.

III 36 שביה *captivitatis* — שבים *captivitatis eorum*, Kennic. 48, 80, 117, 147, 153, 201, 224, 225, 228, 240, 253, mei 1, 275, 414, 554, 579, 629, primo 593, nunc 4, Biblia Soncin., Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Pisaurensia 1517, Veneta fol. et 4. 1518, Ven. 1521, Munsteri bina heb.-lat. 1534, 1546, utraque Rob. Stephani, Sanctandreana, Hutteriana, Venetae editiones annorum 1613, 1635, 1647, 1690, 1739, 1743, 1766, Pisana 1781, Syrus, Jarchius, Aben Jachia, R. Nathan in *Concordantiis*, Lonzanus ad marg. sui exemplaris. V. Norzium et nota in nonnullis editionibus esse v. 4 c. IV.

III 38 לעם *populo* vel *populi* — העם *populi* Ken. 1, 30, 118, 145,

147, 150, 188, 207, 253, primo 93, mei 2, 368, 379, 440, 554, 579, primo 275, 801, עם primo 380. In genitivo vertunt Vulgatus, Syrus, Arabs. Lxx versum omittunt.

IV 1 לחמות *muris* — לחומת *muro*. Cod. mei 1, 31, 287, 346, 379, 380, 596, 613, 683, 737, 801, 923, 942, primo 440, Regiom. 2 apud Lilienthalium, Lxx, Vulgatus, Syrus. Multi defective cum Bibliis Antiquis, Pisaurensibus 1517, Venetis 1518, aliisque editionibus. Pro להסתם Ken. 89, 192, ac meus 941 להסתר. In Polyglottis est v. 7 cap. IV.

IV 6, vel 12 תשובו *revertimini*. Kennicottiani septem defective תשבו, ex meis 187, 593, 613, 683. תשיבו in Hiphil *convertimini* meus 737. Nullus ישובו in 3 persona, ut contextus flagitat, vel חשבו *cogitarunt*, ut placet Houbigantio, Michaëli, et Dathio. Pro עלינו meus 2 primo אלינו. V. 10 nonnulli הרמחים *lanceas* sine ו, ut Syrus et Arabs. Meus 801 primo בהרמחים.

IV 16, vel 22 והיו *et sint* — והיה *et sit*, Kennic. 47, 117, 118, 147, forte 99, 144, primo mei 2. 380, nunc 32, triplex Bombergii editio annorum 1518 et 1521, Munsteri duplex 1534, et 1546, Rob. Steph. in 4., et Venetae annorum 1613, 1647, 1690. In sing. vertunt Lxx et Arabs. Per ה sed cum kibbutz in plurali Hamburgensis Hutteri.

Ibid. משמר *custodia* — למשמר *in custodiam*, Ken. 48, 93, 117, 145, 147, 158, 166, 224, mei 379, primo 2, 593, 683, 737, 801. Sic למלאכה *ad opus* Kennicottiani decem, primo mei 2, 593, 683, 801.

IV 17 המים *aquis* — במים *in aquis*, vel *ad aquas* Kennic. 172, et Vulgatus. Biblia Ven. 1739 ad marg. sic italice obscura haec verba exponunt: *All'acqua (solo chi si spogliava per lavarsi)*. Singularis ac maxime notabilis lectio cod. mei 801 ex prima manu אין אנחנו פשטים בגדינו משלחה על המים *Non deposuimus vestes nostras praeter depositionem*, vel *excepta depositione ad aquas*, idest *propter ablutionem*. Lxx verba haec non exprimunt, Syrus autem pro המים legisse videtur ימים, vertens ܝܪܚܐ ܕܝܘܡܬܐ *per mensem dierum*. Pro שלחו *missile suum* aliqui codices, etiam hispanici, ut meus 414, cum Bibliis Brixiensibus, ac Pisaurensibus legunt cum daghesc in lamed *deponebat is*.

V 5 ידנו *manus nostra* — ידינו *manus nostrae*, Kenn. 1, 2, 3, 4, 17, 30, 47, 48, 80, 82, 89, 93, 94, 99, 100, 101, 117, 119, 128, 139, 141, 155, 158, 170, 172, 175, 176, 178, 180, 188, 192, 210, 245, 250, 252, 253, mei 1, 2, 31, 34, 187, 196, 275, 287, 304, 331, 346, 368, 379, 380, 413, 414, 509, 518, 554, 579, 593, 596, 613, 683, 789, 801, 824, 923, 940, 941, 1022, primo 440, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Pisaur., Ven. Rabbin. 1568, Plantiniana sine punctis 1573, Polyglotta Antwerpiensia, Raphelengii sine punctis 1610, Ven. 1627, Amstel. 1630, Polyglotta Londinensia, Venetae editiones 1730, 1739, 1743, 1766, Pisana 1781, Agiogr. Neapolitana, Lxx, Syrus, Arabs.

V 7 משא per scin *usuram* — משׂא per sin *onus*, cod. mei 1, 34, 287,

319, 380, 413, 414, 613, 683, 801, 923, 941, 1022, primo 579, 782, Biblia Antiqua sine anno, Pisaurensia 1517, Veneta 1521, aliaeque editiones posterioris aetatis, inter quas Stephaniana in 4., Plantinianae, Wittebergensis, Hutteriana, Amstelod. Menassè ben Israel, et Polyglotta Londinensis. Haec eadem varietas occurrit v. 10, ubi iterum per sin legunt citati omnes mei codices, et editiones nonnullae. Pro ודגן *et frumentum* aliqui וזהב *et aurum*.

V 11. Plures וזיתיהם *et oliveta eorum* cum editione Soncinensi a Kennicotto omissa, Brixiensi, Antiqua, ac Pisaurensi. Alii cum Complutensi et Neapol. Agiographis והתירוש *et vini*, utrobique suffragantibus hisp. codicibus, primo loco meis 304, 414, posteriori praeter hos duos 187, 576, 923, 941.

V 16 קנינו *emimus* — קניתי *emi*, Kennic. 80, 147, 240, nunc 224, ad marg. ס״א קניתי meus 304, Lxx, Vulgatus, Syrus. Praecedunt ac sequuntur singularia.

V 17 שלחני *mensa mea* — שלחנו *mensa sua* primo Kennic. 224, meus 596, Syrus. V. 18 בכל. Kenn. 80, 147 נבל *lagena*.

V 19 על העם *super populo* — לעם *populo* primo meus 593, Biblia Soncinensia, ac Brixiensia in Kennic. notis omissa. Ita ס״א *alii libri* ad marg. Kenn. 198 teste Brunsio *De var. lect. Kenn.* p. 94, ubi pro אל corr. על.

VI 1 וטוביה *et Tobiae*. Melius ולטוביה, ut praecedens ac sequens nomen, Kennicottiani sexdecim, mei septemdecim, inter quos hispanici 4, 196, 414, et ex prima manu 275.

VI 3 ארפה *remisero illud*. Non legunt kametz, seu suffixum *illud* cod. mei 32, 34, 368, 379, 380, 413, 440, 593, 683, 923, Regiom. 2, Syrus, Arabs.

VI 9 ועתה *et nunc* — ואתה *et tu*, Kennic. 160, 253, Biblia Soncinensia, Antiqua sine anno, Pisaurensia, ad marg. Veneta 1518. Nulla varietas in חזק, sed nonnulli cum editione Brixiensi, Antiqua, Pisaurensi, Ven. 1518, aliisque legunt in singulari ידי *manum meam*. VI 14 Kennicottiani quatuor זכרה לי *memento mei* cum Agiographis Neap. et Vulgato, nisi in Vulgato legendum sit *mi*.

VI 16 ויראו *et viderunt* — ויראו cum metegh a ירא *et timuerunt*, melius cod. mei 3, 31, 32, 33, 34, 35, 196, 304, 319, 331, 413 Hillel., 440, 593, 629, 667, 683, 782, 789, 801, 824, Erfurtensis 1 et 3 in Bibliis Halensibus, Biblia Antiqua sine anno et loco, Veneta in fol. et 4. 1518, Ven. 1521, Basil. 1536, Rob. Steph. 4, Hutter. 1587, Ven. 1613, Ven. 1647, Nissel. 1662, Venetae editiones 1678, 1690, 1730, 1739, 1743, 1766, Halensis 1720, Simonis 1752, Pisana 1781, Lxx, Vulgatus, Syrus, Arabs. Plenius וייראו Kenn. 17, 93, 170, 245, mei 1, 518, primo 368.

VII 3 והעמיד *et constituendo* — ואעמיד *et constituam*, vel per vav conversivum *constitui*, *posui*, Kenn. 235, Vulgatus, Houbigantius. Plures in textu ואמר recte.

VII 7 עזריה *Azarias*. K. 235 שריה *Serajas*, ut in lib. Ezrae II 2. Ibid. נחום *Nachum*. K. 89, 172, 235, nunc 47, רחום *Rechum*, ut in Ezra.

VII 16 בבי *Bebai* — בכי *Bechai*, Ken. 30, 80, 150, mei 379, 440, 737, et Syrus. V. 17 שלש מאות *tercenti*. Quidam שש מאות *sexcenti*, inter quos meus 518 prima manu, et Biblia Brixiensia, sed contra fidem veterum omnium interpretum.

VII 19 ושבעה *et septem*. Kennic. 180 וששה *et sex*, ut Ezr. II 14, ubi pro ששים legitur חמשים. V. 20 וחמשה *et quinque*. In Kenn. 176 correctum וארבעה *et quatuor*, ut in Ezra.

VII 21 לחזקיה *Ezechiae*. K. 175, 192, 225, 240, primo 4, 128, mei 1, 380, primo 596, nunc 32, ליחזקיה *Jezechiae*, ut Ezras. V. 22 ושמנה *et octo*. Aliqui וארבעה *et quatuor*. Ezras *et tres*.

VII 33 אחר *alterius* – אחד *primi*, Kenn. 1, 80, 89, 147, 157, 166, 168, 201, 224, 590, primo 17, 141, forte 158, videtur 150, 245, mei 31, 275, 379, 380, 554, 596, 801, primo 2, 414, videtur primo 34, 593. Lxx, Syrus, et Ezras omittunt. V. 34 eadem variatio in Kennic. 80, 89, 147, 224, primo 17, in meis 379, 554, 593, primo 34, et in Bibliis Brixiensibus quae in Kennic. collatione non video memorari. Deest in meo 380.

VII 43 להודוה *Hodavae*. Kennic. septem, meique pauci, inter quos 941 hisp. et Neapol. Agiogr., להודויה *Hodavjae*, ut Ezr. II 40. Aliquot, inter quos meus 304 hispanicus, habent in textu Keri להודיה *Hodiae*. Alii non habent Keri, sed ס״א *alii libri* להודיה. Ita mei 33, et 782 hispanici et Biblia Veneta 1690.

VII 54 בצלית *Batzlith* — בצלות *Batzluth*, Kennic. 4, 48, 80, 150, 157, 163, 166, 172, 180, 224, 231, 242, 245, primo 141, nunc 128, mei 1, 32, 34, 304, 379, 518, 554, 593, 629, 789, 801, 824, nunc 737, Lxx, Syrus, Vulgatus, Ezras II 52.

Ibid. מחידא *Mechidà* — מחירא *Mechirà*, Kennic. 80, 82, 93, 117, 118, 139, 144, 157, 178, 180, 226, 227, 240, 245, primo 17, forte 158, videtur 178, mei 4, 31, 35, 275, 304, 346, 379, 380, 414, 518, 576, 579, 613, 677, 683, 737, 789, 801, 824, 1022, primo 33, Biblia Brixiensia, Antiqua, Pisaurensia, et Agiogr. Neapol. מחירה Kenn. 92, videtur 89.

VII 57 פרידה *Peridà* — פרודה *Perudà* Kennic. 231, mei 31, 379, et Ezras. Singularis meus 518 hispanicus qui habet jod cum surek, seu vav surek minusculum. V. 59 pro אמון *Amon* meus 379 אמין *Emin*, sicque, ut videtur, primo 683. Lxx *Emim*.

VII 62. Plures וארבעים cum vav copulativo *et quadraginta*, hispanici ipsi accuratissimi, ut mei 33, 196, 304, 518, 576, 782, 923, 941, primo 187, Biblia Complutensia et Neapol. Agiographa.

VII 64 נמצא *inventa est* — נמצאו *inventi sunt*, Kenn. 4, 47, 93, 94, 139, 141, 144, 145, 147, 150, 158, 160, 163, 168, 188, 201, 207, 210, 224, 225, 228, 253, 602, nunc 157, 170, 172, 176, 198, primo 118, 119, 128, mei 1, 2, 31, 187, 196, 275, 346, 368, 379, 380, 414, 518, 554, 579, 629, 737, 941, primo 34, 319, 593, 683, 782, nunc 413, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua

sine an., Pisaurensia 1517, Bomberg. 1518. Syrus et Vulg. *invenerunt*.

VII 68. Desideratur integer versus סוסיהם שבע מאות שלשים וששה פרדיהם מאתים ארבעים וחמשה *Equi eorum septingenti triginta sex, muli eorum ducenti quadraginta quinque* in Kenn. 2, 3, 17, 30, 31, 47, 48, 49, 67, 82, 89, 93, 99, 100, 101, 102, 117, 118, 119, 128, 130, 139, 141, 144, 147, 155, 157, 158, 163, 172, 173, 175, 176, 178, 180, 188, 201, 210, 224, 225, 231, 245, 252, 254, 295, 296, 590, 602, nunc 4, 94, in meis 33, 35, 187, 275, 346, 368, 379, 380, 413, 509, 517, 518, 576, 593, 596, 629, 677, 683, 737, 782, 789, 801, 824, 923, 940, 941, 942, primo 4, nunc 34, in Bibliis Venetis Rabbin. Jacobi Chaiim 1525, in Agiographis Neap., in cod. Rom. Lxx et Syro. Kennic. 168 notat ad margin. *Inveni in libro correcto deletum versum hunc, et masorethicam notam super illo abesse equos et mulos in secundo catalogo*, scilicet Nehemiae. Margo cod. mei 593: *Non scribitur hic versus in aliis duobus codicibus*, et Norzius non modo testatur in accuratis quibusdam mss. deesse, sed et in uno ex illis appositam marginalem notam *Reperi in exemplari* comma סוסיהם etc., *at vero juxta masoram hoc videtur mendum*. Obiter nota textum communem et editiones omnes collatas, unica illa excepta, hunc versum exhibere, nec accurate Calmetum ad h. l. notare eum in Hebraeo deesse, sed legi in Bibliis Rabb. Ven. 1564 (lege 1568), ac si in sola hac editione adesset.

Ibid. וארבעים *et quadraginta* cum ו Ken. 1, 94, 192, 198, 226, 227, 240, mei 1, 3, 287, 304, 319, 331, 414, 554, 613, 667, 1022, et editiones nonnullae, inter quas Complutensis, Halensis 1720, et Agiographa Sulsbac. 1769.

VII 69 גמלים ארבע מאות שלשים וחמשה *Cameli quadringenti triginta quinque*. Desunt in K. 80, in cod. Vat. Lxx, et Syro. V. 72 רבוא. In meo 33 correctum ריבות *myriades*, ut v. 71.

VIII 8 בספר בתורת *in libro in lege* — בספר תורת *in libro legis*, Kenn. 93, 188, mei 368, 737, primo 34, 596, 940, nunc 414, Talmud Babyl. *Tract. de Votis* f. 37, Meghillà f. 3, Megh. Hieros. c. IV f. 74 edit. Crac. V. Nagel, vel Rosenaver *Diss. in Neh. VIII* 8 p. 3. ב negligunt in suis versionibus Lxx, Vulg., Syrus.

VIII 14 ביד *per manum Mosis*. Kenn. 224, ac meus 596 את *Mosi*, ut vertunt Lxx, Syrus, Arabs.

VIII 15 ישמיעו *promulgent*. Kenn. 49, 99, 100, 117, ac meus 196 defect. ישמעו, quod in Kal legi potest, *audiant*, ut Syrus, et Houbig.

VIII 18 ויקרא *Et legit* — ויקראו *Et legerunt*, Kennic. 101, mei 196, 554, 576, 940, Syrus. Ita ס״א *alii libri* ad marg. mei 596.

IX 4 שבניה *Scebaniah* — שכניה *Scechaniah*, Kennic. 1, 4, 80, 160, 172, 224, 245, primo 158, videtur 89, 92, 157, mei 2, 380, 413, 593, 596, 677, 683, 737, 789, 923, 940, primo 304, nunc 196, Lxx, Syrus.

Ib. בני *Buni* — בן *filius*, K. 160, 166, Lxx. בני *filii* mei 380, 596, 613, 923, nunc 414.

Ibid. בני *Banì* — בני *filii*, cod. mei 380, 596, 613, 923, Lxx. *Beni* per sceva mei 346, 413.

IX 5 שבניה *Scebanias* – שכניה *Scechanias*, Ken. 1, 30, 89, 99, 166, 172, 227, primo 158, forte 82, mei 2, 31, 368, 379, 380, primo 304, Syrus.

IX 8 והפרזי *et Perizaei*. Addit והחוי *et Chivaei* Kennic. 147, Syrus, Arabs, et Sixtina Vulgatae editio, sine nexu החוי Kenn. 80, והחו 118.

IX 16 ואבתינו *et patres nostri*. K. 176 אבתינו *et ipsi patres nostri*, ut vult Michaëlis.

IX 17 במרים *in rebellione sua* — במצרים *in Aegypto*, Kenn. 590, primo 207, 476, forte 535, mei 593, 737, primo 789, Neap. Agiographa, et Lxx. Aptior et verior lectio ex sententia Kennicotti *Diss. gen.* §. 49 pag. 21, Michaëlis, Houbigantii, et Dathii. Hoc verbo binis interpositis punctis comma claudit cod. meus 737.

Ib. וחסד *et clementia*. Superfluum maleque interpositum ו infiniti codices, pluresque editiones praetermittunt. Inter codices eminent hispanici mei 4, 196, 304, 414, 518, 576, 941, primo 275, 782, inter editiones Soncinensis, Brixiensis, Antiqua, Bombergii utraque 1518, et Venetae aliae, Munsterianae, Rob. Steph., Plantinianae, Wittebergensis.

IX 18 זה *hic Deus tuus* — אלה *hi dii tui*, Kenn. 192, primo meus 801, et Lxx.

Ibidem אלהיך *Deus tuus* — אלהיך ישראל *Deus tuus, Israel*, Kennic. 48, 80, 117, Syrus.

Ibid. העלך *ascendere fecit te* — העלוך *ascendere fecerunt te*, Kenn. 2, 17, 47, 48, 89, 128, 145, 150, 166, 168, 180, 224, 245, primo 118, forte 119, mei 1, 304, 414, 517, 596, 789, 801, 884, 941, Biblia Pisaurens. 1517, Veneta 1518 ad marg., Agiographa Neap., Lxx. Alii legunt et ipsi in plur., sed defective per kibbutz. Ita mei 196, 346, 596, 613, 782, 923, 940, primo 187, Erfurt. 1, primo 2, ad marg. cit. Biblia Veneta 1518.

Ibid. ממצרים *de Aegypto* — מארץ מצרים *de terra Aegypti*, Kennic. 4, 17, 80, 147, 157, 160, 172, 224, 249, 253, 342, primo 118, nunc 168, mei 2, 275, 380, 579, 683, 940, Biblia Brixiensia, Antiqua, Pisaurensia, Veneta 1518 in fol. et 4., Veneta 1521, Munsteri 1534, et 1546, utraque Roberti Stephani, Sanctandreana, Hutteri, Veneta 1613, Venetae aliae edit. 1647, 1678, 1690, 1743, 1766, Nissel. 1662, Pisana 1781, Syrus, Arabs.

IX 19 ואת הדרך *et viam* – את הדרך *viam*, rectius Kenn. 17, 101, 141, 145, 170, mei 414, 554, 596, 824, primo 789, Lxx, Vulgatus, Syrus. *Expungendum* ו *ante* את, inquit Houbigantius, *quo* ו *series intercipitur, et quod omittunt omnes veteres*.

IX 22 ואת ארץ מלך חשבון *et terram regis Chesbonis*. Deerant ex prima manu in binis meis codicibus, 31, 379, constatque unam eandemque terram Sichonis et regis Chesbonis fuisse. Alius meus codex 34 omittit tantum ואת ארץ *et terram*, legens ויירשו את ארץ סיחון מלך חשבון *et possederunt terram Sichon regis Chesbon*, seu ad eum pertinentem, ut statim subditur *et terram Hog regis Basan*. Vera haec mihi vi-

detur lectio, nam non modo ea tollitur omnis difficultas sacerque contextus cum historiae veritate conciliatur, sed et apertissime eam confirmant Lxx, adeoque verosimilis visa est Calmeto, ut non dubitet sine auctoritate ullius superstitis cod. eam acceptare. » Sehon, inquit is, regnabat Hesebone (Num. xxI 26). Reddi igitur potest *dedisti eis terram Sehon regis Hesebonis* ». Nullus את ארץ sine vav, quod Michaëlis ac Dathius errore scribae repetitum arbitrantur.

IX 27 וכרחמיך *et secundum miserationes tuas* — וברחמיך *et in miserationibus tuis*, Kenn. 2, 80, 89, 99, 163, 166, 172, 175, 225, 245, primo 82, 128, forte 150, mei 1, 2, 3, 4, 34, 35, 187, 196, 275, 304, 368, 379, 380, 414, 518, 554, 579, 596, 629, 677, 737, 789, 801, 824, 941, 942, 1022, primo 31, 33, 593, 683, 782, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine an. et loco, Pisaurensia, Bombergii utraque 1518 in fol. et 4., ejusdem alia 1521, Munsteri hebr.-latina 1534, et 1546, Rob. Stephani in 4., Venetae editiones 1613, 1647, 1678, 1690, 1730, 1739, 1743, 1766, Pisana 1781, Agiogr. Neap., et Lxx.

Ibid. מושיעים *salvatores* — מושיעם *salvatorem eorum*, Kennic. 47, 180, mei 1, 593, primo 579, Soncinensis, ac Brixiensis editio, omnes defective. Syrus *salvatorem*.

Ibid. ויושיעום *et salvaverunt eos* — ויושיעם *et salvavit eos*. Ita saltem defective K. 2, 47, 48, 117, 119, 166, 172, mei 3, 4, 331, 368, 380, 579, 667, 683, 923, 940, editio Soncinensis, Brixiensis, Antiqua, Pisaurensis, Venetae annorum 1518, 1521, 1613, 1647, Munst. omnes, Rob. Stephani in 4., et Syrus.

IX 28 כרחמיך *secundum miserationes tuas* — ברחמיך *in miserationibus tuis*, Kennic. 4, 30, 80, 89, 99, 163, 166, 172, 175, primo 245, forte 128, 150, 158, mei 1, 4, 187, 275, 304, 319, 346, 368, 379, 380, 414, 518, 554, 576, 593, 596, 677, 737, 801, 824, 923, 941, 942, 1022, primo 31, 196, 683, 782, videtur primo 33, Biblia Antiqua sine anno, Veneta quinque annorum 1615, 1678, 1730, 1743, 1766, Amstel. Torresii 1705, Pisana 1781, Agiographa Neapol., Sulsbac. 1769, Lxx, Vulgatus.

IX 35 במלכותם *in regno suo* — במלכותך *in regno tuo*, Kenn. 224, forte 227, Lxx, Syrus, Arabs.

X 5 שבניה *Scebania* — שכניה *Scechania*, Kenn. 80, 166, 172, 180, 224, 245, primo 158, forte 30, mei 31, 368, 380, 414, 579, 593, 596, 737, 884, primo 34, 304, 379, 683, 942, Syrus. V. 7 Ken. 17 גבתון per ב, ut idem Syrus.

X 10 וישוע *et Josue* — ישוע melius *Et levitae*, *Josue* etc., Kenn. 4, 17, 80, 117, 145, 147, 150, 158, 160, 168, 172, 207, 245, 601, 602, mei 414, 554, 593, 629, 737, 884, 940, primo 2, 34, 187, 683, 941, nunc 32, 380, Lxx, Vulgatus, Syrus, seu veteres omnes, quotquot exprimunt. Ita ס״א *alii codices* ad marg. cod. mei 596.

X 11 שבניה *Scebania* — שכניה *Scechania*, Ken. 80, 99, 166, 245, mei 368, 379, 380, 576, 593,

596, 737, 884, 923, 1022, primo 304, 942, videt. 31, Biblia Pisaur. 1517, Munsteri omnia, Venetae ann. 1518, 1613, 1647, Agiogr. Sulsb. 1769, et Syrus. Sic quoque legi videtur in Bibliis Antiquis sine anno et loco. In nonnullis editionibus est v. 9.

X 36 כל עץ *omnis arboris*. Deest כל *omnis* in Kenn. 1, 2, 118, 145, 166, 172, 180, 192, 201, 207, in meis 34, 629, 941, primo 2, 31, 187, 596, 683, nunc 196, et in Syro. A Kenn. 117 ac Lxx abest primum כל.

XI 10 בן *filius*. Deest in Kennic. 157, I Paral. IX 10, omittuntque Capellus et Houbigantius. V. 12 plures cum Bibliis Complut. et Mant. 1742 עשה *faciens*, sed contextus plurale exigit.

XI 36 לבנימין *Biniamino* — ובנימין *et Biniamini*, melius Kennic. 4, 17, 118, 166, mei 593, primo 824, Vulgatus, Syrus.

XII 4 גנתוי *Ghinethoi* — גנתון *Ghinethon*, Kennic. 2, 17, 80, 92, 93, 101, 118, 128, 130, 157, 166, 175, 207, 224, 228, 602, primo 201, forte 30, nunc 245, mei 31, 196, 304, 380, 554, 596, 629, 667, 789, 941, primo 34, 593, nunc 413, Biblia Antiqua sine anno et loco, et Vulgatus. Ita infra v. 16. Alii גנתו.

XII 10 הוליד את יודע *genuit Jojadam*. Deest repetitum verbum הוליד *genuit* in Kennic. 48, 49, 67, 99, 100, 128, 155, 175, 176, 178, 210, 252, nunc 139, 150, 171, 250, in meis 2, 33, 35, 187, 596, 613, 782, 884, 923, 942, primo 413, nunc 3, 34, in Bibliis Brixiensibus, in Pisaur. 1517, in Ven. an. 1678, 1730, 1739, 1743, 1766, Mant. 1742, Pisanis 1781, Agiographis Neap., et in Lxx. Venetae editiones notant praeterea ad marg. ita esse legendum, monetque Norzius » in quibusdam libris scriptum esse *et Eliasib genuit Jojadam*, at in mss. hispan. accuratis, et in antiquo etiam germanico desiderari vocabulum הוליד ». Ita judicabat hic criticus ex perpaucis codicibus quos habebat ad manus. Ex collatione Kennic. ac mea constat legi in plerisque mss., et in plerisque hispanicis, iisque accuratis, ut in meis 4, 196, 275, 304, 346, 518, 576, 941. Ex germanicis et italicis meis illud exhibent viginti et unus, in quorum numero antiquissimi, immo antiquiores omnes.

XII 14 לשבניה *Scebaniae* — לשכניה *Scechaniae*, Kennic. 1, 4, 80, 158, 245, videtur 30, mei 4, 31, 35, 304, 368, 380, 554, 789, 801, 884, primo 34, Biblia Antiqua sine anno et loco, Agiogr. Neap., Lxx, Syrus. Ita v. 3. Quidam in textu למליכו, etiam hisp. ut mei 304, 518, alii למלכו, et למולכו, nullus למלוך, ut v. 2.

XII 15 *Chelkai*. Cod. mei 579, 593, 801, 923, 941 חלקי *Chelkì*, ut Vulgatus. Sic v. 17 pro *Piltai* mei 34, 579, 613 aliique *Piltì*, ut Lxx et idem Vulgatus. Multae aliae variationes hujuscemodi in propriis nominibus occurrunt. Nonnulli למעדיה, ut v. 5. V. 20 לעמוק *Hamoch*. Ken. 157, mei 554, 667, primo 31 לעמק, K. 80 לעמיק. Ita Lxx *Amec*.

XII 22 על מלכות *super*, vel *in regno* — עד *usque ad regnum*, Kenn.

89, 157, 168, 175, 249, primo 158, mei 31, 187, 275, 380, 554, 579, 629, 940, nunc 196, 368, Biblia Soncinensia, ac Brixiensia. V. 25 כאספי. Bini Kennic. באפסי *in finibus*.

XII 27 מכל *ex omnibus* — בכל *in omnibus*, Kenn. 1, 145, 158, primo meus 31, Lxx. Ibid. ובתודות *et in confessionibus*. Ken. 158, primo meus 593 בתודות sine ו, ut veteres et Houbigantius.

XII 43 עד מרחוק *usque in longinquum* — מרחוק *a longinquo*, Kenn. 1, 3, 31, 47, 49, 82, 94, 99, 101, 102, 117, 128, 144, 145, 147, 150, 155, 158, 160, 163, 170, 172, 188, 192, 198, 201, 225, 226, 227, 228, 245, 601, nunc 119, mei 1, 2, 3, 31, 33, 35, 187, 319, 331, 346, 380, 413, 414, 509, 518, 576, 613, 667, 677, 782, 801, 824, 884, 923, 942, 1022, primo 554, Biblia Mant. 1742, et R. Nathan in *Concord. hebraicis*. Sic in suo exemplari correxit Lonzanus, apposita nota in antiquo codice et in hisp. mss. deesse עד, et Norzius, qui hanc lectionem anteposuit, testatur et ipse ita legi in plerisque ac probatioribus codicibus, quos habebat prae manibus. Pauci למרחוק, utrumque עד למרחוק primo meus 34 et Neapol. Agiographa.

XII 44 לשדי *in agros* — לשרי *ad principes*, Kenn. 89, primo 80, mei 2, 31, 593, 613, 824, primo 554, 782, Lxx, Vulgatus, Syrus. Tres ex meis 613, 824, primo 554, etiam quoad puncta.

Ibid. התורה *legis*, vel *legitimas* — התודה *celebrationis*, Kennic. 93, 99, 157, 245 primo 17, forte 150, mei 319, 380, 414, 554, 579, 629, 789, 941, primo 2, 34, videntur 4, 677, Complutensis editio, et Vulgatus.

XII 45 שלמה *Salomonis*. Melius ושלמה *et Salomonis*, Kennic. 4, 93, 117, 147, 157, 158, 163, 166, 168, 170, 172, 188, 201, 224, 227, 228, 245, mei 1, 2, 34, 380, 414, 596, 941, primo 579, 593, Agiogr. Neap., et veteres omnes. Kenn. 225 לשלמה *Salomoni*.

XII 46 ואסף *et Asaph*. In cod. meo 2 correctum אסף *Asaph*, ut legunt Lxx, Syrus, Arabs, Houbigantius, videlicet in diebus Davidis Asaphum fuisse principem cantorum, non in diebus Davidis et Asaphi extitisse illorum praefectos, ut fert lectio communis.

Ibidem ראש *princeps*. Masorethae ראשי *principes*, quam lectionem exhibent mss. codices quamplures, ex hispanicis meis 4, 196, 275, 304, 518, 923, 941, primo 414, 782, Hillel. 413, Biblia Sonc., Brixiensia, Antiqua, Pisaurensia, Veneta utraque 1518, Veneta 1521, Basil. 1536, Witteb. 1587, et Vulgatus.

XIII 3 התורה *legem*. Kennic. 17, ad marg. 590 דברי התורה *verba legis*, ut Syrus. Regiom. 2 ותרומת in plur. *et oblationes*, ut vertunt omnes veteres. V. 10 nullus נתנו juxta lection. orientalium, quam Capellus et Houbigantius anteponunt.

XIII 15 ואעיד *et contestatus sum*. Kenn. 224 addit ad marg. בם *contra eos*, ut Syrus, Arabs, Houbigantius.

XIII 16 והצרים *Et Tyrii*. Kenn. 17 primo והצידונים *Et Sidonii*, 80

והשרים *Et principes*, mei 414, 593 והצרים *Et hostes*.

Ibid. ובירושלם *et in Jerusalem*. Melius בירושלם *in Jerusalem*, Kenn. 93, 118, 145, 172, nunc 201, mei 2, 275, 414, primo 34, 596, 789, Biblia Soncin., Brixiensia, Antiqua sine anno, Vulgatus, Syrus, Arabs. וירושלם *et Jerusalem* Kennic. 1, 17, 198, 251, mei 368, 593.

XIII 18 השבת *Sabbathum* — יום השבת *diem Sabbathi*, Kenn. 17, 30, 80, 89, 93, 117, 118, 141, 147, 158, 172, 175, 188, 198, 201, 224, 227, 245, 249, forte 3, 82, 100, ad margin. seu nunc 1, 180, mei 1, 2, 3, 31, 196, 287, 304, 319, 331, 346, 380, 414, 579, 613, 677, 801, 941, 1022, primo 34, 187, 593, 667, nunc 518, Agiogr. Neap., Syrus, Arabs.

XIII 19 ויסגרו *ut clauderentur*. In Kal *ut clauderent* Regiom. 2 apud Lilienth., Lxx, Vulg., Arabs. Active in Pihel meus 613. Ibid. לא יבוא *ne veniret*. Praeponunt אשר Ken. 4, 93, nunc 141, mei 368, 414, nunc 196. Alii ולא, ut Kennic. 47, 48, 249, mei 579, nunc 380, Biblia Antiqua sine anno et loco, ad marg. Veneta 1518.

XIII 22 חסדך *misericordiae tuae* — חסדיך *misericordiarum tuarum*, Kennic. 17, 93, 117, 118, 166, 168, 170, mei 1, 34, 941, Vulgatus, Syrus. Cum punctis plur. defective mei 380, 613, 884, et bini Erfurtenses, 1 et 3 in Bibl. Halensibus. Quidam רחמיך.

XIII 24 וכלשון *et secundum linguam* — ובלשון *et lingua*, primo Ken. 160, 227, mei 368, 414, 593, 824, primo 31, Biblia Antiqua sine anno et loco, Veneta bina 1518, Ven. 1521, Munst. 1534, et 1546, Witteberg. 1587, seu Hartman. 1595, Lombrosi 1639.

XIII 29 וברית הכהנה *et foedus sacerdotii*. Kenn. 166, et ex Michaëlis *Bibl. or.* Tom. II pag. 229 Cassellanus הכהנים *sacerdotum*. Ita vertit Syrus et Arabs.

I CHRONICORUM

SEU PARALIPOMENON

Cap. I 6 ודיפת *et Diphath* — וריפת *et Riphath*, Kenn. 1, 89, 99, 166, 172, 176, 178, 180, 192, 224, 225, 226, 227, 245, 253, forte 158, videtur 173, a me collatus 474, mei 55, 186, 517, 552, 554, 593, 596, 801, 941, primo 304, videtur primo 196, nunc 579, ext. 1, 28, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Basil. 1536, Rob. Stephani in 4., Veneta 1544, Ven. 4. 1551, Ven. 16. 1552, Ven. 1563, Plantin. in 4. et 8. 1566, Ven. 1566, Wittebergensia 1587, seu Hartmanniana 1595, Veneta 1595, Raphelengii sine punctis 1610, Veneta 1613, Ven. 1615, Genevensia 4. et 12. 1618, Veneta 1627, Veneta 12. 1635, Ven. 1766, Pisana 1781, Agiographa Neapol. 1487, ad marg. Bibl. Ven. 1518, Lxx, Vulgatus. Ita per resc legitur hoc nomen Gen. x 3, et cum tanta quidem samaritanorum et hebraicorum codicum vetustorumque interpretum consensione, ut non immerito haec lectio alteri ab Houbigantio et a Michaëlis anteponatur. Conf. hujus *Spicil. geogr. ext. hebr.* Tom. I p. 65, ubi pro edit. Bragad. 1678 lege Hartman. 1595 in Bibl. Halensibus cit. sub n. 23. Quod ad insignem hanc spectat, quae crebro in locis parallelis, sacrisque libris et codicibus occurrit, propriorum nominum diversitatem, eam christiani et judaei interpretes conciliare consueverunt, binis diversis eidem viro attributis nominibus. Ac de nonnullis quidem assentimur, sed plerorumque discrepantia videtur certo fortuito introducta, et ex librariorum negligentia litterarumque confusione repetenda. Ubi ergo adest mss. codicum, vel versionum, vel parallelorum locorum auctoritas, alterutrum nomen, ut lectionis constantia ac veritas servetur, emendandum est. » Luxatum esse in nominibus quibusdam propriis, aut in arithmeticis aliquibus notis Scripturae sacrae contextum neque quisquam negat, inquit Huetius *Demonstr. evang.* Prop. IV. Potissimum autem in libros Paralipomenon haec calamitas incubuit ». Quod et a summis aliis viris observatum est, quaeque occurrunt vitiosae scriptiones reprehensae ac veriores restitutae.

I 7 ורודנים *et Rodanim* — ודודנים *et Dodanim*, Kennic. 1, 99, 102, 128, 157, 172, 176, 180, 224, 226, 227, 240, 245, 356, primo 80, 245, forte 158, videtur 92, 178, a me collatus 474, mei 3, 4, 31, 35, 55, 186, 187, 196, 304, 380, 413, 509, 552, 554, 593,

667, 677, 801, 923, 941, primo 34, 518, 596, videtur 517, videtur primo 2, ext. 28, ex Bibl. Halens. primo 136, seu Erfurtensis 5, Biblia Soncin., Veneta utraque 1518, Ven. 1521, Munsteri omnia 1534, 1536, 1546, Rob. Stephani in 4., Ven. 1544, Ven. aliae edit. 1551, 1552, 1563, 1566, 1570, Plantin. utraque 1566, Plant. alia cum vers. interlin. 1571, Plantin. sine punctis 1573, Wittebergens. 1587, quae et Hartmanniana 1595, Hutteri 1587, Raphelengii sine punctis 1610, Veneta 1613, Ven. 1615, Genev. 1618 in 4. et 12., Ven. 1627, Amstelod. 1635, Ven. 1635, Amstel. 1639, Polygl. Lond. 1657, Lips. hebr.-lat. 1657, Nissel. 1662, editio Complutensis et Aldina Lxx, Vulgatus, Syrus. Biblia Sanctandreana habent ad marg. Kerì ודודנים, sicque per daleth legitur Gen. x 4 in fere omnibus hebraicis codicibus, in Chaldaicis paraphrasibus, in Syro et Vulgato. » Lectio sane *Dodanim*, inquit Michaëlis cit. *Spicil.* pag. 121, testium numero et auctoritate alteri praestat, cumque Moses graecorum colonias enarret, mirum videri nemini debet, si et Dodonae mentionem faciat ». Praefert et Houbigantius, *ne discordia sit cum scriptione, quae est in Genesi*, et anonymus criticus judaeus, quem Aben Esra confutat in libro *Tzachuth* f. 156 b edit. Ven. *Opusc. gram.* 1546, et apud Capellum pag. 1010, opinabatur ex litterarum similitudine et confusione Dodanim factum Rodanim, seu posterius pro priori illo fuisse in Chronicorum libros intrusum. Dathius et Schulzius, qui notant lectionem *Rodanim* a Bocharto praelatam in octo codicibus Kennicottianis servari, non animadverterunt in Kenn. Bibliis innui tantum codices, qui legunt defective ורדנים, qui quidem non octo, sed novem sunt, iisque addendos plures alios qui plenam Hoogthii lectionem exhibent. Targum a Wilchinsio editum utraque veluti lectione conjuncta legit ודרדנייא, Arabs utrobique ואדנה, consentiente in Genesi cum Polyglottis seu Parisiensi CPolitano Saadiae textu. Plures ותרשיש, ut in Genesi.

I 17 ועוץ *Et Hutz*. Kenn. 175 primo ובני ארם עוץ *Et filii Aram Hutz*, ut Genes. x 23, sicque *καὶ υἱοὶ Ἀρὰμ Οὖζ* Alius in Hexaplis, Capellus *Crit. sacra* pag. 94, Houbig. *Notae crit.* Tom. II p. 263, Dathius *Libri hist. V. T.* p. 609.

Ibid. ומשך *et Mescech* — ומש *et Masc*, Kenn. 80, 180, 240, 245, primo 71, nunc 147, mei 380, nunc 552, Syrus, et Gen. x 23. V. 22 pro עיבל *Hebal* multi עבל *Hobal*, ut Syrus et Arabs.

I 30 חדד *Chadad* — חדר *Chadar*, Kenn. 2, 227, forte 158, mei 2, 552, videtur 576, Biblia Brixiensia. Ita Gen. xxv 15 Biblia Hoogthiana aliaeque editiones. Cod. meus 380 primo הדר, ut Sam. T. nonnullique hebraici codices habent in Genesi. V. 33 pro ועפר meus 319 ואפר, ut bini codices, Biblia Amstel. 1630, et textus Samar. Gen. xxv 4.

I 36 צפי *Tzephi* — צפו *Tzepho*, Ken. 1, 80, 118, 145, 147, 160, 170, 226, primo 117, 150, 158, 245, forte 17, 128, videtur 71, mei 2, 186, 346, 368, 380, 517, 552, 554, 593, 801, primo 34,

187, 683, 596, nunc 196, 667, Neapol. Agiogr., Arabs, Gen. xxxvI 11. Quidam צפי per cholem, et jod, seu vav minusculum. Ex meis sic 413 Hillelianus, et 719.

Ibid. ותמנע *et Timnàh*. Deest in Kenn. 495, nec ea filia, sed concubina erat Eliphazi, ut notat Arabs. V. Gen. xxxvI 12, et Capellum, Houbigantium et Dathium in h. l.

I 40 ואונם *et Onam*. Cod. meus 941 hispan. ואונן *et Onan*, ut Lxx. Pro עלין multi עלון cum Bibliis Antiquis, Lxx, Syro et Arabe, pauci שפו ut in Genesi.

I 41 חמרן *Chamran* – חמדן *Chamdan*, Kenn. 1, 80, 89, 130, 166, 172, 176, 178, 201, 224, 225, 226, 228, primo 3, 17, 245, forte 158, videtur 139, 157, 171, a me collati 474, 475, mei 1, 2, 31, 34, 55, 186, 275, 319, 346, 380, 413, 552, 554, 593, 667, 683, 789, 941, primo 304, 368, 596, videtur 775, Arabs, et Gen. xxxvI 26.

I 42 יעקן *Jahakan* — ועקן *et Akan*, Kennic. 1, 2, 30, 80, 117, 147, 227, primo 245, forte 172, mei 31, 34, 186, 346, 380, 552, 579, 719, 801, primo 2, 187, 304, 593, 596, Lxx, Arabs, Gen. xxxvI 27. וארם *et Aram* Kenn. 17, primo meus 593, Syrus.

I 50 בעל חנן *Bahal Chanan*. Addunt בן עכבור *filius Hachbor* Ken. 17, 71, 141, 147, 166, 172, 224, 245, mei 552, 801, primo 368, 380, 593, et Biblia Complutensia. Kennicottiani undeviginti, quibus addendus 474, meique plures, inter quos hispanici 187, 196, 552, et antiquissimus 593, pro פעי legunt פעו *Pahu*, ut in Genesi. Hillelian. 413 habet surek in jod, seu vav minusculum.

Ibid. הדד *Adad* — הדר *Adar*, K. 92, 172, 225, 245, 602, mei 55, 368, 552, 789, 824, primo 34, videtur 518, videtur primo 579, Biblia Brixiensia, Antiqua sine anno et l., Veneta utraque in fol. et 4. 1518, Veneta 1521, Chaldaeus, Arabs, et Gen. xxxvI 39, ubi tamen codices dissentiunt. Eadem varietas v. 51 in Kenn. 92, 118, 172, 245, in meis 55, 518, 552, 824, primo 34, in Bibliis Brix. et citatis interpretibus.

II 3 נולד *genitum est* — נולדו *geniti sunt*, Kennic. 180, nunc 157, 224, primo meus 34, et Agiographa Neapolitana.

II 6 ודרע *et Darah* — ודרדע *et Dardah*, Ken. 1, 4, 92, 118, 147, 180, 194, 207, 220, 228, 245, 330, 431, 474, 476, 494, 530, 531, 559, 601, 606, 612, 621, primo 82, 145, 170, 249, 355, 404, 437, 495, 535, forte 519, mei 319, 517, primo 2, 34, 304, 368, 380, 593, Syrus, Chaldaeus, Arabs, I Regum v 11. Cod. Vatic. Lxx *et Darad*.

II 7 עכר *Achar* — עכן *Achan*, Kenn. 80, nunc 157, 180, nunc meus 413. Targum addit *idem qui Achan*, sicque appellatur Josue vII 1.

II 17 הישמעאלי *Ismaelita*. Kennic. 172 הישראלי *Israelita*, ut dicitur II Sam. xvII 25. Sed quia habitavit in terra Ismael, hic Ismaelita appellatur, ut notant R. Biniamin in ined. *Comm.* cod. mei 308, Kimchius et alii. Deest in Kenn. 226, in Syro et Arabe.

II 18 אשה *uxorem*. Deest in K. 590, et ex prima manu in meo 2. Kenn. 157 omittit sequens ואת, pro quo 476 habet את, favens uterque eorum opinioni, qui volunt ex Azuba uxore genuisse Jerihoth. V. Houbigantium et Dathe, qui tamen non video, cur minus hebraicam phrasim *parere fecit Azuba uxorem*, corruptaque haec verba existiment. ואת יריעות *et Jerihoth* non legunt Kenn. 71, et Targum, quorum lectioni favet singul. suffixum בניה, et recensio filiorum solius Azubae.

II 25 וארן *et Oren*. Kennic. 245 וארם *et Aram*, ut Lxx et Vulgatus.

II 29 אביחיל *Abichail* — אביהיל *Abihail*, Kenn. 17, 82, 119, 150, 155, 175, 210, 242, nunc 158, 207, ex Bibliis Halensibus 602, nunc 601, seu Erfurt. 3, et 2 in Kennicottiana collatione omissi, mei 1, 2, 33, 35, 238, 509, 517, 596, 677, 683, 723, 775, 923, 941, nunc 667, 782, Biblia Veneta in 4. an. 1518, Rabbin. in fol. ejusdem anni, Veneta 1521, Rabbinica Jacobi Chaiimi 1525, Ven. 1525-28, Ven. 1533, Munsteri utraque hebraeo-latina 1534, 1546, utraque Stephani in 4. et 16., Plantin. 1571, Plant. sine punctis 1573, Polyglotta Antwerpiensia, Polygl. Sanctandreana, Hutteri 1587, Rabbinica Buxtorfii 1619, Polyglotta Londin. 1657, Nisselii 1662, Kilon. Opitii 1709, Halensia Henr. Michaëlis 1720, Mantuana 1742, Hal. Simonis 1752, et Targ. a Wilchinsio editum. Plerique codices, inter quos hispanici praestantiores et Hillelianus 413, cum editionibus omnibus xv seculi, cod. Vatic. Lxx, Syro et Arabe legunt per cheth. Kenn. 71 אבגיל *Abigail* per ghimel, sicque cod. Alex. Lxx Ἀβιγαία et Vulgatus in cod. meo 650 *Abygail*.

II 46 גזז *Gazez* — גזן *Gazen*, vel *Gozan*, Ken. 145, 224, videtur 93, mei 801, primo 596, nunc 593, ext. 1, Syrus.

II 48 ילד *peperit* — ילדה foem. Kennic. 71, 145, 166, 170, nunc 180, 224, mei 801, primo 34, 593, nunc 789. Praecedit foem. פלגש *concubina*, sicque hisp. codicis auctoritatem secutus legit Simonius *Hist. crit. du V. T.* pag. 128.

III 1 לאבגיל *Abigail*. Addunt אשת נבל *uxoris Nabal* primo ext. 91, Syrus, Arabs.

III 2 לאבשלום *Absaloni* – אבשלום *Absalom*, Kennic. 147, 170, 219, 228, 245, 253, 423, 525, 530, 532, 606, 607, forte 639, nunc 30, 157, 158, 225, 562, mei 275, primo 34, 683, nunc 380, 554, Biblia Soncin., Brixiensia, Antiqua sine an. et loco, Veneta 1518 in fol. et 4., Ven. 1521, Basileensia Munsteri omnia, an. 1534, 1536, 1546, Rob. Stephani in 4.. Sintaxis postulat nominativum השלשי אבשלום *Tertius Absalom*, sicque legunt omnes veteres, et locus parall. II Sam. III 3. Hinc praefixum lamed ut mendosum critici nonnulli, ut Houbigantius, et Dathius, rejiciunt. Alii Aben Esram secuti pro paragogico habent productis aliis scripturarum exemplis. V. Glass. *Philol. sacr.* et Poli *Synopsim*. R. Biniamin in ined. *Comm.* cod. mei 308 expositionem putat ipsius filii לא בשלום *non pacificus*. Idem fere Kimchius: ובאמרו לאבשלום כאלו אמ׳ לא אבשלום

Dicens לאבשלום *est ac si dixisset* non pater pacis. An ergo ob infaustum Absalonis exitum auctoris Chronicorum aetate ejus nomen in לאבשלום mutatum fuerat? Ego potius hanc nominis mutationem et litterae lamed additamentum ex medrascica expositione sequiorum temporum repeto, verioremque lectionem habeo אבשלום, quae planior est sacroque contextui conformior, quamque multi mss. codices, inter quos non desunt hispanici, et antiquiores fere omnes editiones servant. Norzius silentio praeteritis mss. quorum nullum vidit, lectionem hanc ut merum quarumdam editionum mendum damnat. V. 5 נולדו per cholem mss. non pauci cum Bibliis Antiquis sine an. et loco.

III 19 ובן *et filius Zerobabel* — ובני *et filii Zerobabel*, Ken. 118, 157 marg., 172, 224, forte 188, mei 368, primo 683, nunc 275. Cod. meus 319 notat ad marg. alios libros habere ובני, 3, 196, 579, aliique quinque conjici ובני, hancque lectionem ob auctoritatem hisp. codicis iterum praeferre se testatur Simonius *Hist. crit. du V. T.* p. 129.

III 21 ובן *Et filius* — ובני *Et filii*, Kenn. 4, 80, 147, 170, 207, primo 157, nunc meus 368. Ita vertunt veteres omnes, leguntque ex hodiernis criticis Dathius ac Schulzius. Eadem variatio v. 23, utrobique adnotantibus codicibus scribarum conjecturam ובני. Pro primo בני *filii* v. 21 Kennic. 207 בנו *filius ejus*, ut Lxx, qui et sequentes בני ita vertunt.

III 22 ושפט *et Saphat*. Scemajae filii dicuntur sex, sed non numerantur nisi quinque. Unum ergo omitti censent Castalio, Vatablus, aliique interpretes, quem collati hebraici codices non restituunt. Quidam Vulgati in nova Hieronymi editione, quibus adstipulatur meus 938, cum editionibus nonnullis inter quas Roberti Stephani, Polyglotta Antwerpiensis, et Sixtina, addunt nomen *Sessa*, vel *Sesa*, sed ex hebr. ipso numero ששה corruptum, ut a Bukentopio p. 184, a Calmeto aliisque observatum est.

IV 3 אבי *patris* — בני *filii*, Ken. 147, 170, 330, 431, 494, 525, 541, ad margin. 559, 566, 590, 606, mei 238, nunc 319, 775, Lxx, Vulgatus. Alii utrumque בני אבי *filii patris*, vel *Avì* nom. prop.. Ita Kenn. 144, 145, 404, 434, 535, 587, mei 593, primo 1, nunc 677, sicque corrupte legisse videtur Syrus, quem sequitur Arabs, *filii Aminadab*. V. 8 ומשפחת in sing. *et familiam* Regiom. 2, et Vulgatus. Nonnulli אחראל.

IV 11 אחי *frater* — אבי *pater*, Kennic. 17, 89, 145, 150, 180, 201, 249, nunc 176, mei 238, 677, 824, Lxx.

IV 15 וקנז *et Kenaz*, vel *Uknaz* — קנז *Kenas*, Kenn. 4, 80, 160, 228, mei 4, 34, Biblia Antiqua sine an. et loco, Ven. utraque 1518, Ven. 1521, Munsteri omnia 1534, 1536, 1546, Lxx, Vulgatus, Chaldaeus. » In quibusdam editionibus, inquit Norzius, scriptum extat קנז sine vav, sed emendatio stultorum haec est, quia in mss. omnibus accuratis scribitur וקנז, sicque scribit Kimchius. Ejusmodi erat nomen ejus וקנז cum vav ».

IV 17 ובן *Et filius* — ובני *Et filii*, Kennic. 17, 117, 176, 180, 207, forte 99, primo ut videtur 82, nunc 157, 172, mei 319, 517,

552, 593, 789, primo 31, 187, 683, nunc 368, 380, 775. » Pro בן legendum esse בני apparet ex quatuor nominibus quae sequuntur », inquit Dathius, qui pro hac lectione citans sex codices Kenn., non videtur enumerasse qui legunt ex 2 manu. Inadvertenter bis in Kenn. notis producitur 157. Singulare pro plurali hic poni scribae conjiciunt.

IV 31 עד מלך *donec regnaret David* — עד מֶלֶךְ *usque ad regem David*, cod. mei 4, 238, 413 Hillel., 552, 596, 789, 941, primo 2 ad marg., Agiogr. Neapol., Lxx, Vulg., Syrus, Arabs. V. 32 multi ורמון.

V 1 לבני יוסף *filiis Joseph* — ליוסף *Josepho*, Kenn. 71, 80, 118, 147, 224, mei 238, 801, Talmud Babylon., Syrus, Arabs, quibus minus accurate Lilienthalius addit Lxx, qui legerunt לבנו יוסף. Nullus ולו, quod ex Berescith rabbà, seu ex allegorica veterum judaeorum lectione memorat Norzius. V. 2 Kennic. 147 ונגד sine lamed redundante.

V 6 תלגת *Tilgath* — תגלת *Tiglath*, Ken. 2, 17, 101, 144, 145, 147, 251 marg., primo 82, 128, 130, 141, mei 4, 304, 518, 552, 576, 789, 801, 824, 941, primo 34, 413, 593, 782, Lxx, Syrus, Arabs. V. 10 ההגראים *Hagarenis*. K. 166, 178 ההגרים. Lxx et Arabs הגרים *incolis*, excepta tamen quoad Lxx editione Complutensi.

V 13 ועבר *et Eber* — ועבד *et Ebed* vel *Obed*, Kennic. 139, 180, 245, mei 196, 275, 380, 552, 593, 789, Biblia Soncinens., et Brixiensia, utraque a Kenn. omissa, et Lxx, iterum excepta edit. Complutensi, quae hic et multis aliis in locis communi lectioni adhaeret.

V 26 תלגת *Tilgath* — תגלת *Tiglath*, Kennic. 2, 145, 158, 170, 227, primo 82, mei 1, 380, 576, 941, primo 34, 782, nunc 552, Lxx, Syrus, Chaldaeus.

V 36 הוא אשר *ipse est qui ministravit* — הוא עזריה אשר *ipse est Azarias qui ministravit*, Kenn. 102, Syrus, Arabs. In Polyglottis est v. 10 cap. vI.

VI 11 אלקנה *Elkana* secundum deest in Kenn. 17, 168, nunc 180, primo in meis 31, 319, in Neapol. Agiographis, in Lxx et Syro, rejiciuntque Capellus et Houbigantius. In duobus Kennic. et meo 2 ex prima manu deerat primum אלקנה, pluresque alii utriusque collationis exhibent in textu בני, alii בנו sine Keri, inter quos meus 196 hisp. et masorethicus, ut legunt plerique veterum. In Polygl. est v. 26 cap. vI, quod incipit a v. 27 cap. v. V. 13 nullus addit יואל *Joel*, nullus ושני אביה *et secundus Abìa*, ut 1 Sam. vIII 2, editio Complut. Lxx, Syrus et Arabs.

VI 25 בעשיה *Bahasejah* — מעשיה *Mahasejah*, Kennic. 147, forte 119, 128, nunc 157, meus 593, Biblia Antiqua sine anno et loco, Pisaurens. 1517, ad marg. Veneta 1518, Syrus et Arabs. V. 37 insignis hic transpositio in cod. meo 554 nata ex transpositione folii exemplaris quod scriba describebat. Nam post hunc vers. sequitur v. 9 cap. vII usque ad 29 vIII, deinde resumitur in continuatione lineae vI 38 usque ad vIII 29.

VI 42 ערי המקלט *civitates refugii* — ערי יהודה המקלט *civitates Juda in*

refugium. Ita Biblia Veneta Rabbin. 1525, quorum lectionem multae aliae editiones secutae sunt. Inter has Venetae nonnullae, Parisienses Roberti Stephani, Plantin., Polyglotta Antwerpiensia, Parisiens., et Londinensia, in quibus est v. 57 hujus capitis. Nullus ex hucusque collatis codicibus, additamentum hoc servat, nulla antiquior editio, nulla vetusta versio. Hinc illud merum Chaimianae editionis mendum definit Kennicottus *Dissert. gen.* §. 60 una cum voce אחתו c. IX 35. Quod ego definire non ausim, quum hanc ipsam vocem אחתו, aliasque singulares et mendosas lectiones hujus editionis Chaiimus ex mss. codicibus hauserit. Codex tamen meus 319, unde earum nonnullas, ut cit. אחתו et וסגן I Chron. XII 8, judaeus ille editor videtur desumpsisse, controversum יהודה omittit. Norzius codicum consensum et ipse opponit, Masoraeque auctoritatem locum hunc enumerantis inter ea, quae legunt ערי המקלט, quin a masoris impressis manuscriptae a se collatae discrepent. Nescio ergo quomodo Buxtorfius Capellum refutans in *Anticrit.* pag. 519 scribere potuerit Masoram vocem יהודה tamquam authenticam et genuinam agnoscere. Nullus in sing. עיר *civitas*, ut placet Houbigantio et Dathio.

VI 43 חילן *Chilen* — חילז *Chilez*, Kennic. 1, 3, 89, 92, 94, 100, 141, 144, 172, 176, 178, 198, 225, 227, primo 93, videntur 89, 99, 102, 194, mei 1, 2, 3, 4, 31, 33, 35, 238, 304, 368, 380, 509, 518, 552, 576, 579, 593, 596, 677, 782, 789, 824, 923, 941, 942, primo 667, nunc 187, Biblia Mant. 1742, Agiographa Neapolitana, aperte quidem, non dubia, ut citantur in Bibliis Kenn. » In editis libris, inquit Norzius, extat חילן cum nun, sed in accuratis mss. et in editione Neapolitana cum zain ». Sane in productorum codicum numero multi sunt hispanici optimae notae, at vero quotquot ex vetustis interpretibus nomen hoc legunt, videlicet LXX, Chaldaeus, Vulgatus, illud legunt per nun. Retinenda ergo lectio communis. Pauci illud habent desinens in ח, seu cholem, ut Vulgatus. Plures ואת דביר, etiam hispanici.

VII 6 בנימן *Biniamin* — בני בנימן *Filii Biniamin*, Kenn. 2, 80, 145, 147, forte 82, nunc 157, 224, mei 319, 380, nunc 775. Filiorum nomen supplent omnes veteres. Bini ex meis 789, 824 ובני *Filii autem Biniamini*. V. 14 הארמיה. Meus 801 דראמיה, Kenn. 172 et Agiogr. Neapol. האדמיה, Syrus et Arabs אדניה.

VII 20 ותחת בנו 1° *et Tachath filius ejus*. Desunt in Ken. 80, 145, 147, 224. Nullus secundum תחת aliter legit.

VII 23 ויקרא *vocavitque ille*, seu pater — ותקרא *vocavitque illa*, seu mater, Kennic. 71, 147, 224, meus 552, Syrus, Chaldaeus, Arabs. Unum ex 3 ויקרא, quae scribae conjiciunt stare pro ותקרא. Pro היתה Kenn. 71 היה. V. 25 ורשף *et Reseph*. Kennicottianis septem, qui addunt בנו *filius ejus*, adde meos 186, 593, primo 55,

VII 28 עזה *Azah* — עיה *Ajah*, K. 1, 2, 3, 67, 82, 93, 99, 100, 101, 102, 119, 144, 150, 155, 158, 175, 178, 192, 194, 198, 201, 225, 240, 254, nunc 17,

173, a me collatus 475, mei 3, 31, 33, 34, 35, 55, 187, 196, 304, 319, 346, 368, 509, 518, 554, 576, 579, 596, 667, 677, 683, 723, 782, 789, 801, 824, 877, 923, 940, 941, 942, nunc 2, 186, nunc ext. 1, Biblia Brixiens. a Kenn. omissa, Antiqua sine anno et loco, Pisaurensia 1517, Complutensia, Veneta 1521, Munsteri bina hebr.-latina 1534, 1546, Wittebergensia 1587, seu sub communiori titulo Hartmanniana 1595, Veneta 1678, Ven. 1690, Halensia 1720, Ven. 1730, Ven. 1739, Ven. alia 1743, Mantuana 1742, Ven. 1766, et Agiogr. Neap. a Kennic. omissa. Multae praeterea ex his editionibus, seu Venetae 1678, 1690, 1730, 1739, 1743, 1766, notant ad marg. כצ״ל *Sic legi debet*. » Magnus error, inquit Norzius, cecidit in multos libros impressos, in quibus extat עד עזה. Clarum autem est ut sol hoc esse mendum typographicum, nam in omnibus mss. correctis et vetustis editionibus scriptum est עיה cum jod, sicque extat etiam in Masora et variis lect. orient. et occidentalium ». Miror, quomodo haec Norzius scribere potuerit, nam praeter Kennicottianos qui hic silent, עזה legunt ex meis codicibus 4, 238, 275, 380, 413, 517, 552, 775, primo 2, 186, in quorum numero hispanici extant, immo et Hillelianus 413. Biblia Soncin. legunt et ipsa per zain. Ex vetustis interpretibus per zain legunt LXX, Vulgatus, et Chaldaeus, per nun Syrus et Arabs, per jod nullus. In tanta ergo codicum dissensione retinendum עזה. Nonnulli codices et edit. conjunctim legunt עדעיה *Adhajdh*.

VII 35 ובן *Et filius Helem* — ובני *Et filii Helem*, Kenn. 17, 30, 147, 166, 224, primo 1, 82, mei 186, 319, 667, 775, 801, 923, primo 380, et Neapol. Agiographa. Notant codices hic ובן conjici ובני, quia plures enumerantur filii.

VIII 7 אחיחד *Achichud* — אחיהוד *Achiud*, Kenn. 1, 89, 100, 147, 224, 227, 228, 235, mei 1, 2, 31, 319, 380, 552, 677, 775, 782, 941, primo 34, et Agiographa Neapol. in Kenn. Bibliis omissa, variamque hanc aliorum exemplarium lectionem Biblia Bomb. 1518, aliaeque nonnullae editiones Venetae ad marg. adnotant.

VIII 10 שביה *Sabiah* — שכיה, vel שכיא per caph *Sachiah*, Kennic. 92, 94, 128, 166, 170, 175, 198, 201, 210, 224, 225, 253, primo 150, mei 2, 3, 4, 33, 55, 186, 196, 238, 275, 304, 319, 346, 509, 554, 576, 667, 677, 723, 782, 801, 824, 941, 942, nunc 683, in Bibl. Halens. primo Erfurtens. 5, Biblia Soncin., Complut., Veneta bina 1518, Ven. 1521, Ven. Rabb. 1525, Ven. 1525-28, Ven. 1533, Munsteri utraque hebr.-latina 1534, 1546, utraque Rob. Steph. in 4. et 16., Ven. 1544, Venetae aliae editiones 1551, 1552, 1563, 1566, Plantin. 1566, Plantin. sine punctis 1573, Sanctandr. 1586, Hutt. 1587, Witteberg. 1587, seu Hartm. 1595, Ven. 1595, Raphelengii sine punctis 1610, Veneta 1613, Ven. 1615, Genev. 1618 in 4. et 12, Venetae edit. 1627, 1635, 1639, 1647, 1678, 1690, Polygl. Lond., Amstel. sine punctis 1701, Opitii 1709, Ha-

lensis Michaëlis 1720, Ven. 1739, Ven. 1743, Mant. 1742, Hal. Simonis 1752, Ven. 1766, et Vulgatus. Plerique per ה in fine, alii per א. Norzius notat in accuratis libris legi per כ. V. 11 אביטוב *Abithub*. Kenn. sex meique nonnulli אחיטוב *Achitub* per chet, ut Syrus et Arabs.

VIII 12 עבר *Eber* — עבד *Ebed*, Kenn. 225, 227, forte 128, videtur 89, 172, mei 3, 186, 187, 196, 238, 319, 413, 552, 593, 683, 824, primo 782, videtur 33, 380, Lxx.

Ibid. ושמר *et Samer* — ושמד *et Samed*, Kenn. 94, 100, 155, 225, 227, 601, videtur 1, 194, mei 3, 33, 238, 346, 413, 509, 552, 677, 775, 782, 940, 942, primo 304, 789, videtur 319, Biblia Soncinensia, Brixiensia a Kenn. omissa, Antiqua sine anno et loco, Pisaurens. 1517, Complutensia, Veneta 1521, Munsteri tres editiones 1534, 1536, 1546, Rob. Stephani binae, in 4. et 16., Ven. Rabb. 1568, Plantin. sine punctis 1573, Polygl. Antwerpiensia, Sanctandreana 1586, Witteberg. 1587, seu Hartman. 1595, Raphelengii sine punctis 1610, Genev. 1618 in 4. et 12., Polygl. Londin., Vulgatus. Cod. meus 346 notat praeterea ad marg. non amplius occurrere cum daleth.

VIII 29 ישבו *habitaverunt* — ישב *habitavit*, K. 147, Lxx, Syrus, Arabs. Melius ob sing. אבי, quod sequitur.

VIII 37 בנעא *Binhà* — כנעא *Chinhà*, Kennic. 1, 80, 118, 147, 227, meus 923, et per he כנעה mei 368, primo 683, Syrus, Arabs.

VIII 38 בכרו *Bocherù* — בכורו *primogenitus ejus*, Kenn. 17, 71, 93, 117, 166, 176, 180, 245, 253, mei 380, 593, defective 1, 579, 596, 801, videtur primo 667, Regiomontanus 2, Lxx, Syrus, et cap. IX 44. הבכור *primogenitus* meus 552. Alii *Bocherò* per cholem, inter quos Hillel. 413, et Biblia Soncini. In K. 172 deest כל, ut in Arabe et cap. IX.

IX 8 ואלה בן *et Elah filius Huzi* — ואלה בני *hi autem filii Huzi*, Ken. 1, 100, 147, 178, 207, 245, 602, primo 117, nunc 224, primo mei 1, 31, 667, 789, Syrus, Arabs. Utrumque Lxx *et Helo. Hi filii Ozi*. וְאֵלֶּה cum punctis pronom. mei 186, 380, 552, Biblia Soncin., et Brixien., sicque, ut puto, quotquot ex Kennicottianis legunt בני, certe Regiomont. 2 ex Lilienthalio. אלה בני *hi filii* meus 596.

IX 12 ועדיה *Et Adajah* — ועזריה *Et Azarias*, Kennic. 166, 178, mei 275, primo 31, Syrus, Arabs.

IX 15 זכרי *Zichrì* — זבדי *Zibdì*, Kenn. 130, 155, 168, 227, forte 157, nunc 250, mei 31, 368, primo 196, Syrus, Arabs.

IX 16 אסא *Asa* — אסף *Asaph*, Kenn. 4, 30, 80, 82, 101, 117, 147, 150, 155, 160, 166, 188, 198, 224, 245; primo 141, nunc 201, mei 2, 3, 4, 186, 187, 196, 238, 368, 380, 576, 579, 596, 789, 940, primo 31, 34, primo Erfurtens. 5 in Bibliis Halens., Neapol. Agiogr., ad marg. Biblia Ven. 1518, Syrus, Arabs. Ex tot codicibus nullum Norzius videtur vidisse, qui lectionem hanc ut merum mendum Neap. editionis improbat.

IX 35 אשתו *uxoris ejus* — אחתו *sororis ejus*, nunc Kenn. 92, aperte

meus 319, Biblia Rabb. Ven. 1525, Ven. 1525-28, Venetae aliae editiones 1533, 1544, 1551, 1552, 1563, 1566, 1568, 1570, 1595, 1615, 1627, 1635, Plant. 1566 et 1571, Plantin. sine punctis 1573, Polyglotta Antwerpiensia, Raphel. sine punctis 1610, Genev. 4. et 12. 1618, Amstelod. 1630, Amstelod. Menassè ben Israel 1635, Amstel. Janssonii 1639, Polyglotta Parisiensia, Polygl. Londin., Nissel. 1662, Amstel. Torresii 1705, Pisana 1781. Clericus dubius haeret, ubi sit mendum, et an ex cap. VIII emendandus sit hic locus, vel viceversa. Sed locus ipse parallelus, consensusque codicum et versionum sat evincunt mendosam esse lectionem אחתו. V. Buxtorf. *Anticrit.* pag. 607, Pfeiff. in *Dub. vexatis*, Henr. Michaëlis *Not. ad Bibl. Hal.*, Ken. *Diss. gen.* §. 60, Norz. *Not. crit.* in hunc locum. Non est tamen hoc merum mendum typographicum, טעות מהמחוקקים, ut notat Norzius, vel Chaimianae editionis, ut putat Kennicottus, sed potius ms. codicis, unde est hausta, vel quo saltem usus est editor. Codex autem hic fere certo haberi potest cit. meus 319 unicus hucusque, qui vocabulum illud in textu servet cum nota marg. serioris manus ס״א seu *alii libri* אשתו.

IX 40 ומרי בעל *et Meri Bahal* — ומריב בעל *et Merib Bahal*, Ken. 101, 118, 144, 147, 157, 180, 194, 198, 207, 224, 252, 301, 601, forte 2, 82, mei 186, 368, 380, 413, 552, 554, 576, 579, 593, 596, 789, 824, 923, primo 31, 34, 55, 187, 304, 683, ex Bibliis Hal. Erfurtensis 5, et Agiogr. Neapolitana. Ita cum ב legitur hoc nomen in hoc eodem versu, et supra cap. VIII 14. Alii conjunctim legunt ומריבעל, crasi veluti facta duplicis ב in unum, ex Kenn. 1, 141, 150, 155, 158, 176, 225, 226, 228, 242, ex meis 1, 2, 3, 4, 33, 35, 196, 238, 275, 346, 509, 517, 518, 677, 775, 782, 940, 941, 942, inter quos decem hispanici, Biblia Soncinensia, Brixiensia et Pisaurensia.

IX 42 יערה *Jahrà* — יעדה *Jahdà*, Kenn. 89, 117, 166, 178, 227, 245, primo 17, nunc 158, mei 4, 34, 346, 380, 576, 789, 824, primo 940, videtur 775, et LXX. Per ד etiam meus 413, sed transpositis litteris ידעה.

Ibid. ויערה *et Jahrà* — ויעדה *et Jahdà*, iidem codices Kenn., ac mei cum LXX. Inter meos 413 Hillelianus.

IX 43 בנעא *Binhà* — כנעא *Chinhà*, mei 380, 782, primo 593, 596, 941, et per he כנעה 368, primo 31, Syrus, Arabs.

IX 44 בכרו *Bocherù* — בכורו *primogenitus ejus*, Kenn. 17, 80, 117, 147, 166, mei 380, 552, 593, primo 596, Agiogr. Neap., defective Regiom. 2, mei 1, 579, LXX, Syrus.

X 9 עצביהם *idolis suis* — בית עצביהם *in templo idolorum suorum*, K. 80, 188, 360, mei 368, primo 593, Syrus, Houbigantius.

X 11 וישמעו כל יבש *Et audierunt omnis Jabes*. Cod. meus 593 primo כל ישבי יבש *omnes habitatores Jabes*, ut vertit Syrus. Vulgatus *viri Jabes*. LXX, quos sequitur Arabs, pro יבש transpositis litteris legerunt ישב, vel ישבי *habitatores*.

XI 3 דוד 1° *David* — המלך דוד *rex David*, Kennic. 2, LXX, Syrus,

et II Sam. v 3. V. 8 שאר העיר *residuum urbis*. Kenn. quatuor, meique 368, primo 275 שאר העם *residuum populi*. Nullus שר, ut Kennicottus emendat.

XI 20 ולא *et non nomen*. Recte Kerì ולו *et ei nomen*, quod multi codices et editiones textui inserunt. Inter meos eminent hispanici 4, 196, 304, 518, 782, et Hillelianus 413, sicque versiones omnes antiquae et II Sam. XXIII 18.

XII 4 ועל שלשים. In triginta novem ex meis codicibus, quotquot videlicet in h. l. collati sunt, unico excepto 509, recentioris aevi, et in vetustioribus editionibus, Soncinensi, Brixiensi, Antiqua, Pisaurensi, hisce verbis clauditur comma. Quod et in mss. omnibus fieri testis est etiam gravissimus Norzius, cujus praescripto Mantuani editores obsequuti hunc versum in binos diviserunt.

XII 7 מן הגדור *de Ghedor* — מן הגדוד *de Ghedud*, vel *de turma*, Ken. 2, 4, 80, 89, 141, 150, 160, 166, 210, 227, 228, 601, primo 17, forte 158, videtur 1, ex Bibliis Halens. Erfurtensis 5, cod. mei 4, 55, 196, 238, 275, 304, 380, 518, 552, 554, 576, 579, 677, 942, primo 34, 596, 782, nunc 593, videtur 517, Biblia Soncinensia 1488, Brixiensia 1494, Pisaurensia 1517, Veneta in 4. 1518, Rabbini- ejusd. anni, Ven. 1521, Mantuana 1742, Agiographa Neap. 1487. Editiones omnes XV seculi quamquam in integrum collatae, in Kenn. collatione omittuntur. Allati codices mei et editiones legunt omnes per daleth et surek, ac Norzius, qui lectionem hanc praetulit, testatur sic legi in mss. codicibus scriptis ante annos 400 et amplius. Alii הגדוד per daleth et cholem, ut mei 1, 31, 186, 413, 940, primo 187, nonnulli per resc et surek *Ghedur*, ut ex meis 35, 319, 775, 789. Sed veteres omnes interpretes legunt per resc. Retinenda ergo lectio communis.

XII 8 ורמח *et lanceam* — ומגן *et clypeum*, cod. meus 319, Biblia Veneta Rabbinica 1525, ex Venetis editionibus quae sunt ad manus, aliae viginti, annorum 1525-28, 1533, 1544, 1551, 1552, 1563, 1566, 1568, 1570, 1595, 1613, 1615, 1627, 1635, 1647, 1678, 1690, 1730, 1739, 1766, Biblia Roberti Stephani utraque in 4. et 16., Plantiniana 1566 in 4. et 8., Plantin. fol. 1571, ejusd. sine punctis 1573, Polyglotta Antwerpiensia, Sanctandreana 1586, Hutt. 1587, Raphel. sine punctis 1610, Genev. 1618, Rabb. Buxtorfii 1619, Amstel. 1630, Polyglotta Parisiensia, Polyglotta Lond., Lips. 1657, Athiana 1661, Nissel. 1662, Amstel. Torresii 1705, Rabbin. Amstel. 1724, Pisana 1781. Falsa lectio, quam prima illa Masorethica Chaiimi editio ex codice meo 319 in ea servanda hucusque unico verosimilius depromsit, et in reliquas omnes transfudit. Serior manus ad oram codicis notavit ס"א ורמח.

XII 11 אליאל *Eliel* — אליאב *Eliab*, Kennic. 71, 224, nunc 176, cod. Vatic. LXX. V. 18 multi in textu השלישים Kenn. ac mei cum Neap. Agiographis.

XII 32 לעתים *temporum*. Kennic. 227 לעתם *juxta tempus suum*, vel

tempore suo, sicque Syrus et Arabs. V. Dathe in h. l. p. 651.

XII 33 ולעדר *et ad instruendam aciem* — ולעזר *et ad auxiliandum*, K. 71, 80, 147, 170, 228, 245, meus 683, Lxx, Houbigantius. Plene ולעזור Kenn. 2, 117. ומזבולן *Et de Zabulon* Kenn. 144, 150, 155, mei 238, 593, ac veteres omnes.

Ibid. בלא לב ולב *absque duplici corde* — בכל לב ולב *ex toto corde*, Ken. 118, 157, 171, 194, forte 82, mei 552, primo 3, 186, 667, 683, 801, nunc 34. Ita Syrus, sed praeponit. בכל לב primo meus 34. V. 38 Kenn. sex meique aliquot שארית cum aleph expresso.

XIII 5 האלהים *Dei* — יהוה *Domini*, Kenn. 139, 253, Biblia Soncinensia, Syrus.

XIII 6 שם *nomen* — שָׁם *ibi*, vel *illic*, cod. mei 4, 34, 275, 319, 368, 554, 775, 940, 941, ex Bibliis Hal. Erfurtensis 1, ex Lilienthalio Regiom. 2, Biblia Pisaurens. 1517, Agiogr. Neapol., ad marg. Biblia Veneta 1518.

XIII 14 עם בית עבד אדם *in domo Obed Edom*. Addunt הגתי *Ghittaei* Kennic. 93, 147, 172, 175, 226, nunc meus 4, Syrus, et II Sam. VI 11. Ex his nonnulli, ut Kenn. 172, 175, ac meus 4, nomen hoc legunt pro sequenti בביתו, quod omittunt, ut in Samuele. Iterum post secundum Obed Edom supplent הגתי Kenn. 147 et Syrus.

XIV 5 ואלפלט *et Elpaleth*. Plures ואליפלט *et Eliphaleth*, ut veterum plerique, cum edit. Sonc. ac Brixiensi.

XIV 7 ובעלידע *et Beeljadah*. Cod. meus 186 primo ואלידע *et Eljadah*, ut Lxx, Syrus, et II Sam. V 15. » Rectius proculdubio, quoniam non probabile est Davidem nomen אל et בעל promiscue adhibuisse », inquit Dathius *Lib. hist. V. T.* p. 654, ubi ter ה pro ע mendose occurrit.

XIV 11 ויעלו *Et ascenderunt* — ויעל *Et ascendit*, Kenn. 147, primo meus 380, Lxx, Syrus, Arabs. Melius relato verbo ad David, ut patet ex versu praecedenti. Kennic. 128, qui habet postremum ו sup. ras., videtur primo legisse ויעלה.

XIV 13 בעמק *in valle* — בעמק רפאים *in valle gigantum*, primo meus 34, Lxx, Syrus, Arabs. Pro praecedenti ויפשטו legunt וינטשו Kenn. 17, primo mei 4, 34.

XIV 15 יצא *egredietur* — אז יצא *tunc egredietur*, Ken. 158, meus 593, Syrus. Quidam cum Bibliis Complut. למלחמה per ל.

XIV 16 ויכו *et percusserunt* — ויכה *et percussit*, Kennic. 101, Lxx, Vulg., Syrus, Arabs, Houbigantius.

XV 1 ויכן *et disposuit* — ויבן *et aedificavit*, Ken. 89, 99, 157, 201, 245, 253, videtur 1, 139, mei 2, 4, 368, 380, 552, 579, 593, 789, 801, 824, 941, primo 186, Vulg., Syrus. Kennic. 253, ac meus 801 addunt לו *sibi*, quod retento ויכן faciunt et Kenn. 145, meus 275, nunc 554, editio Sonc. ac Brixiensis, ad marg. Ven. 1518.

XV 2 האלהים 2° *Dei* — יהוה *Domini*, K. 1, 17, 30, 31, 67, 80, 82, 89, 92, 99, 100, 101, 102, 117, 118, 128, 130, 144, 145, 147, 150, 158, 160, 168, 172, 175, 176, 178, 180, 207, 210, 224, 225, 226, 227, 228, 245,

249, 250, 252, 253, 295, 296, 601, 602, 682, mei 1, 2, 3, 4, 31, 33, 34, 35, 55, 186, 187, 196, 238, 275, 304, 346, 368, 380, 517, 518, 552, 554, 576, 579, 593, 596, 677, 683, 775, 782, 789, 824, 923, 940, 941, 942, primo 667, nunc 788, Biblia Soncin., Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Complutensia, Veneta utraque 1518, Ven. 1521, Munsteri omnia 1534, 1536, 1546, Agiogr. Neap., Lxx, Syrus. Mutilum hic meum exemplar Bibl. Pisaurensium. Hodiernam lectionem propriam tantum esse Chaimianae edit. 1525 in nullo ms. extantem suspicatur Brunsius in notis ad *Kenn. Diss. gen.* ed. Brunov. p. 454. In quo proculdubio fallitur doctissimus vir, nam ex mss. meis codicibus אלהים legunt 319, 413 Hillel., 509, 801, primo 788, nunc 667.

XV 7 מאה *centum* — מאתים *ducenti*, Kennic. 18, 118, 253, meus 275, editio Soncinensis, Brixiensis, ad marg. Ven. 1518, sed contra fidem omnium versionum. Pro ושלשים mendose nonnulli ועשרים. V. 11 pro ללוים לאוריאל Biblia Antiqua sine anno et loco cum perpaucis mss. legunt והלוים ולאוריאל.

XV 12 אל הכינותי. Kennic. 80, 147, 170, 235, אל מקום אשר הכינותי *ad locum quem disposui*.

XV 18 בן *filius*. Deest in Kenn. 147, 192, primo in meo 31, et in Lxx. Omittit etiam v. 20, illudque ex textu ejiciendum censent Dathius et Schulzius. Syrus et Arabs supplent nomen *Neaelis*.

XV 22 יסר *erudiendo* — ישר *principatum tenebat*, Kennic. 89, 224, 253, mei 2, 196, 275, 593, primo 824, Biblia Sonc., Lxx, Vulg., Chaldaeus. Plene יסור K. 117, 155. יסור K. 80, et mei 368, 552. V. 24 ושבניה *et Sebaniah*. Quidam ושכניה *et Sechaniah* cum editione Veneta 1518, et Amstel. Menassè ben Israel, sed contra fidem omnium veterum.

XV 29 עד עיר *usque ad civitatem*. Omittunt עד Kenn. 17, 128, 147, 150, 166, 168, 180, 188, 201, 207, 254, nunc 3, mei 31, 368, 593, 596, 782, 942. Meus 186, primo אל עיר.

XVI 13 ישראל *Israel* — אברהם *Abraham*, Kennic. 4, 249, Syrus, Arabs, et locus parallelus Psal. cv 5.

XVI 19 בהיותכם *cum essetis vos* — בהיותם *cum essent illi*, primo meus 380, Lxx, Vulg., Psal. cv, Houbigantius et Dathe. V. 21 quidam איש sine ל. V. 29 plures והשתחוו cum nexu, etiam hispanici, inter quos meus 782 ex prima manu. Ita etiam Machazor Soncin. aliique multi machazorim mss. in hoc Psalmo, quem ipsi proculdubio ex Chronicis desumpserunt, cum quibus totidem verbis concordant.

XVII 3 נתן *Nathan*. Addunt הנביא *prophetam*, Kennic. 71, 157, 210, 250, nunc 176, primo mei 593, 683, Syrus, Arabs. V. 4 Ken. 180 לשבתי, ut II Sam. vI 5.

XVII 5 ישראל *Israel* — בני ישראל *filios Israel*, Kennic. 253, nunc meus 554, Biblia Sonc., Brixiensia, Antiqua sine anno, Pisaurensia, Veneta utraque 1518, Ven. 1521, Basileensia 1534, et 1546, II Sam. vI 6.

XVII 8 שם *nomen* — שם גדול *nomen magnum*, Kenn. 2, 93, 101,

158, 178, forte 82, mei 576, 824, Syrus, Arabs, Samuel. V. 9 pro לבלתו nonnulli cum Bibliis Complut. לבלתו, favente in tractatu Berachoth Talmud Babylonico, sed refragante auctoritate veterum omnium interpretum.

XVII 17 ותקטן *Et parum fuit* — ותקטן עוד *Et parum adhuc fuit*, Kenn. 89, forte 128, et II Sam. VII 19.

Ibid. כתור *juxta rationem* — בתוך *in medio*, Kennic. 157, 166, 224, 227, mei 737, 941, primo 31, 380, 593, 683. בתור per beth Ken. 117, mei 552, 677, videntur primo 304, 579, Biblia Antiqua sine anno.

XVII 20 ככל *juxta omnes* — בכל *in omnibus*, Kenn. 99, 128, 139, 158, 194, 210, 251, mei 2, 3, 4, 33, 35, 55, 186, 187, 304, 380, 518, 552, 667, 677, 782, 941, 942, primo 554, Biblia Mant. 1742, ad marg. Ven. 1518. Vulgatus *ex omnibus*. Norzius qui lectionem hanc restituit, testatur eam servari in accuratis mss.

XVIII 1 ויקח *et cepit* — ויקח דוד *et cepit David*, Kennic. 147, 158, Syrus, et II Sam. VIII 1.

XVIII 3 הדרעזר *Adarhezer* — הדדעזר *Adadhezer* Ken. 1, 4, 67, 80, 150, 155, forte 245, nunc 158, mei 1, 3, 33, 238, 346, 518, 683, nunc 942, Biblia Sonc. et Brixiensia, utraque a Kennic. omissa, Mantuana 1742, et liber II Samuel. Arabs *Adad filium Hezer*. Norzius, cui haec lectio arrisit, observat legi per daleth in accuratis nonnullis codicibus. Ibid. pro להציב K. 80 להשיב ut in Samuele.

XVIII 5 ארם *Syrus*. Kennic. 89 forte אדם *Edomaeus*, ut Syrus.

Ibid. דרמשק *Darmesek*, seu *Damascus* — דמשק *Damesek* sine ר, ut in in Samuele et alibi nomen hoc scribitur, legunt Kenn. 505, primo mei 3, 31, 196, 275, 304. ודמשק K. 170, לדמשק 541. Nonnulli דדמשק.

Ibid. להדרעזר *Adarhezer* — להדדעזר *Adadhezer*, Kenn. 1, 67, 155, 173, primo 99, forte 245, nunc 150, 158, mei 1, 3, 33, 238, 346, 380, 518, videtur primo 941, nunc 2, 782, 942, Biblia Soncin., Brixiensia in Kenn. Bibliis omissa, Mantuana 1742, Arabs cum inserto בן; et parall. locus Samuelis.

XVIII 6 דוד *David*. Addunt נציבים *stationarios milites* Kenn. cod. 224 ad marg., Lxx, Vulg., Chald., Syrus, Arabs, Samuel, Capellus, Houbigant., Dathe. דמשק extruso ר\ Kenn. 170, et primo meus 196.

XVIII 7 הדרעזר *Adarhezer* — הדדעזר *Adadhezer* Ken. 1, 100, 102, 150, 155, primo 67, forte 245, mei 1, 33, 238, 346, 380, 518, nunc 782, 942, Biblia Soncin., Brixiens. hic et ubique in sequentibus hujus nominis variationibus aliisque nonnullis in Kenn. notis omissa, Mant. 1742, Arabs, Samuel.

XVIII 8. Eadem varietas in Ken. 1, 67, 100, 102, 150, 155, primo 99, nunc 158, in meis 1, 3, 33, 238, 346, 380, 518, nunc 942, in editione Soncin., Brixiensi, Mantuana, in Arabe et Samuele.

XVIII 9. Etiam hic per daleth הדדעזר *Adadhezer* citati codices K., mei 1, 3, 33, 238, 346, 380, 518, 552, cit. tres edit., Arabs et Samuel.

XVIII 10 בהדרעזר *contra Adarhezer* — בהדדעזר *contra Adadhezer*, Ken. 1,

67, 100, 102, 155, 175, 176, nunc 158, mei 1, 3, 33, 238, 346, 380, 518, 788, nunc 683, Biblia Soncin., Brixiensia, Mantuana, et II Sam. liber.

Ibid. תעו *Tohu*. Deest in Kennic. 207, primo in meo 380 et Syro.

Ibid. הדדעזר per daleth *Adadhezer* Kennic. 67, 100, 102, 155, 175, 176, nunc 158, mei 1, 3, 238, 346, 380, 518, 788, editio Sonc., Brixiensis, Mantuana, Arabs, Samuel.

XVIII 16 ואבימלך *et Abimelech* — ואחימלך *et Achimelech*, Kenn. 89, 92, 227, forte 128, mei 517, 518, 554, 737, 789, 824, 923, primo 593, 683, nunc 380, LXX, Syrus, Chald., Vulgatus, Arabs, et II Sam. VIII 17. Mendosam lectionem *Abimelech* non immerito habent Cornelius a Lapide, Calmet, Capellus, Vogelius, Houbig., aliique interpretes et critici.

XVIII 17 והפלתי *et Pelethi* — ועל פלתי *et super Pelethi*, Kenn. 93, 117, 139, 147, 155, 188, 201, 225, 245, 253, primo 30, nunc 198, mei 2, 31, 275, 346, 579, 737, 788, 824, 940, Biblia Sonc., Brixiensia, LXX, Syrus, Chaldaeus.

XIX 1 בנו *filius ejus* — חנון בנו *Chanun filius ejus*, Kenn. 147, 188, 245, nunc 180, meus 737, LXX, Syrus, Arabs. V. 7 in numeris nulla mss. codicum varietas.

XIX 16 הדרעזר *Adarhezer* – הדדעזר *Adadhezer*, Kennic. 1, 102, 155, forte 67, nunc 158, mei 1, 3, 31, 33, 238, 346, 380, 518, nunc 782, 942, Biblia Sonc., Brixiensia, Mantuana 1742, Arabs. Ibid. ושפך. Kenn. 80 ושבך, ut Syrus, Arabs, et II Sam. X 16, 18.

XIX 19. Iterum *Adadhezer* per daleth Kennic. 1, 67, 100, 102, 155, nunc 17, 158, mei 1, 3, 31, 33, 238, 346, 380, 518, nunc 782, 942, citatae tres editiones, Soncin., Brixiensis et Mantuana cum Vers. arabica.

XX 3 ובמגרות *et serris*. Ken. 621 ובמגזרות, ut II Sam. XII 31 legitur, maluntque Capellus et Houbigantius.

XX 4 הרפא *gigantis* — הרפאים *gigantum*, Kennic. 1, 2, 3, 4, 17, 30, 31, 67, 71, 80, 82, 89, 92, 93, 94, 99, 100, 102, 117, 118, 119, 128, 139, 141, 144, 147, 150, 155, 157, 158, 160, 164, 166, 168, 170, 172, 173, 175, 176, 178, 188, 192, 194, 198, 207, 210, 224, 226, 227, 228, 245 sine ה, 251, 252, 253, 295, 601, 602, 682, a me collati 240, 474, 475, a Brunsio 130, mei quotquot in h. l. collati sunt 1, 2, 3, 4, 31, 33, 34, 35, 55, 186, 187, 196, 238, 275, 304, 319, 346, 368, 380, 413, 509, 517, 518, 552, 554, 576, 579, 593, 596, 667, 677, 683, 737, 775, 782, 789, 801, 824, 923, 940, 941, 942, 1018, ext. 1, 2, 28, et 136, seu Erfurten. 5, Biblia Sonc., Brix., Antiqua sine an. et loco, Complut., Veneta utraque 1518, Ven. 1521, Basileensia Munsteri omnia an. 1534, 1536, 1546, Agiogr. Neap., LXX, Syrus, Vulg., Chaldaeus, Arabs, Jarchius, R. Nathan in *Concordantiis*, aliique judaeorum scriptores. Nonnullae editiones Venetae, inter quas Chaimiana ipsa, notant ad marg. alios libros, vel alia exemplaria legere הרפאים. Aliae, ut Venetae 1739, 1766, Pi-

sana 1781, habent הרפאים ק' *Lege gigantum*, Veneta 1743 *Alii libri* הרפאים ק'. Biblia Pisaurens. 1517 hic in meo exemplari deficiunt. Norzius testatur se in antiquis editionibus accuratisque omnibus mss. codicibus, quos prae manibus habebat, legisse הרפאים. Communem singul. lectionem הרפא in nullo codice reperit Brunsius, qui et suspicatur in nullo Kennicottianorum reperiri, qui hic silent. V. Kennic. *Diss. gen.* edit. Brunov. pag. 452. Nullus meorum habet, nec 319 ipse, qui in singularibus aliis lectionibus cum Chaiimi editione congruit. Haec ergo editio masorethicarum omnium mater, primaque proculdubio, quae falsissimam hanc lectionem obtruderit, codicum omnium et interpretum auctoritate damnatam, eam ex peculiari aliquo codice hucusque ignoto, vel non collato depromsit. Nec enim ob marginalem notam typographicis editionis mendis accenseri potest.

XXI 6 את יואב *cum Joab* — אל יואב *ad Joab*, Kenn. 71, 170, 175, 180, 210, primo 82, forte 128, mei 1, 3, 517, 552, 737, 941. Sic *alii libri* ad marg. 319, nec aliter anonymus Graecus in Hexaplis, qui vertit ἐπὶ Ἰωάβ.

XXI 9 חזה דוד *prophetam Davidis*. Non legunt דוד *Davidis* Kennic. 249, primo meus 801, cod. Vatic. Lxx, Syrus, Arabs.

XXI 10 נטה *extendo* — נטל *impono*, Ken. 1, 93, 180, primo 82, videtur primo 141, mei 4, 55, 238, 380, 683, primo 34, 187. Ita II Sam. XXIV 12.

XXI 15 וכהשחית *cumque ille perderet* — ובהשחת *dumque ille perdebat*, Kennic. 2, 4, 80, 99, 117, 150, 155, 160, 172, 224, 245, 251, 253, 602, primo 128, mei 34, 55, 186, 187, 196, 238, 368, 413, 552, 579, 593, 596, 677, 737, 775, 789, 801, 824, 942, primo 2, 31, videtur primo 683, Biblia Brix., Complut., Veneta utraque 1518, Ven. 1521, Basil. 1534, 1546, Ven. 1613, Amstel. Menassè ben Isr. 1635, Ven. 1647, Agiogr. Neap., et Sulsbac. 1769. V. 16 K. 117, 188, ac primo meus 34 בין השמים ובין הארץ, ut transponunt Syrus, Vulgatus, Arabs.

XXI 20 המלאך *angelum* — המלך *regem*, Ken. 587, Lxx, locus parall. II Sam. XXIV 20, Capellus, et Houbigantius. V. 24 pro והעלות Ken. 80 והעלתי *et offeram*. V. Houbigantium.

XXI 29 בגבעון *in Gabaon* — אשר בגבעון *quod erat in Gabaon*, Ken. 80, 101, 147, 249, nunc 245, 250, mei 346, 552, 576, 737, 775, 789, 1018, primo 186, nunc 34, 319, Agiogr. Neap., et Targum a Wilchinsio editum, quamquam in latina ejus versione relativum non compareat.

XXII 7 בנו *filium suum* — בני *fili mi*, Kenn. 17, 89, 99, 157, 168, 178, 194, 251, primo 2, 82, forte 158, mei 35, 304, 380, 518, 667, 737, 775, 801, nunc 1, 275, Biblia Complut., Neap. Agiogr., Lxx, Chald., Vulg., Keri. Quidam בנו sine Keri, inter quos mei 593, 941, ut Syrus et Arabs. In meo 683 primo deerat אני.

XXII 9 אתן *dabo* — יהיה *erit*, Ken. 117, primo meus 368, Syrus, Arabs. V. 10 nonnulli post ואני supplent אהיה *ero*.

XXII 14 אלף אלפים *mille millia*. Deest אלף *mille* in Kenn. 207, et ex prima manu in meo 31. Conf. Houbigantius.

XXIII 5 עשיתי *feceram* — עשיתי ליהוה *feceram Domino*, K. 30 marg., 117, 147, 170, 188, 379, mei 579, primo 2, 737. Addunt Lxx, sed posponunt. Ibid. להלל *ad laudandum*. Kenn. 30, 117, 147, 188, ac cit. mei tres לזמר *ad psallendum*.

XXIII 6 ויחלקם in Niphal. In Pihel *Et distribuit eos*, seu cum punctis regul. hujus conjugationis legunt Erfurtensis 1, 3, primo 5 ex collatione Henr. Michaëlis in Bibliis Hal., et Abrahami Kallii, meique nonnulli, melius profecto, multoque commodius, ut notat idem Kallius *Diss. de mss. cod. Erfurt.* p. 30. Alii mss. et editi habent kametz breve, non longum, vel abjecto prorsus accentu, vel ad tzere praecedens amandato, vel duobus etiam appositis punctis diacriticis. Nullum hic accentum agnoscit meus 413 Hillelianus, 196, 304, aliique hispanici praeponunt. Eadem fere codicum discrepantia infra cap. XXIV 3, ubi iterum hoc verbum occurrit.

XXIII 10 זינא *Zinà* — זיזא *Zizà*, Kenn. 99, Lxx, Vulgatus, sicque per zain זיזה nomen hoc legitur versu sequenti. Praeferunt Houbigantius et Dathe, qui miratur veram lectionem a Ken. in nullo codice esse observatam, non animadvertens productum 99.

XXIII 13 להקדישו *ut sanctificaret ille*. Cod. meus 941 להקריב *ut admoveret*. Vulg., Syrus, et Arabs *ut ministraret*. Kenn. 226 להקדיש.

XXIII 24 עשה *faciens* — עשי *facientes*, Kennic. 30, 80, 89, 141, 166, 170, 180, 188, 192, 194, 224, forte 71, nunc 158, mei 2, 4, 31, 187, 196, 304, 413, 579, 667, 677, 942, primo 368, ext. 2, Lxx, Vulg., Syrus. Rectior utique lectio, quam et Houbigantius probat; sed male pro עשי substituens עשים.

XXIV 4 הגברים *virorum* — הגבורים *fortium*, Kenn. 2, 71, 117, 145, 172, 245, primo meus 2, defective per cholem הגברים Kennic. 224 ex Lilienthalio, 475 a me collatus, mei 413, 552, 593, 596, Lxx, Vulgatus. Ibid. אבת *patrum*. Kenn. 71, 155, 180, 207, primo ext. 1, cum Syro, Chaldaeo, et Arabe אבותם *patrum suorum*.

XXIV 5 ובבני *et in filiis* — ומבני *et de filiis*, Kenn. 2, 17, 89, 147, 150, 160, 172, 188, 207, 224, 225, 226, 227, 228, 231, 253, 601, 602, primo 80, forte 82, 128, nunc 157, et 475 a me collatus, mei 2, 186, 196, 275, 368, 413, 552, 554, 579, 677, 737, 801, primo 34, 824, nunc 593, 683, Biblia Antiqua sine anno, Amstelod. sine punctis 1630, Agiographa Neap., ad margin. Bibl. Ven. 1518, Lxx, Syrus, Chald., Vulg. et Arabs, sicque ad marg. mss. codicum et Bibl. Lombrosi scribae conjiciunt vel legi, vel exponi debere. Kenn. 166, 175 ומן בני, ext. 1 primo ובני.

XXIV 6 מן הלוי *de Levi* — מן הלוים *de levitis*, Kennic. 145, nunc 224, primo meus 34, nunc 737.

Ibid. ואחז *et adjuncta* — ואחד *et una*, vel *altera*, Ken. 4, 224, 590, primo 176, 245, forte 31, mei 941, primo 2, 34, Lxx, Vulgatus,

Syrus, Arabs. Ita Capellus, Clericus, Houbigantius et Dathe, atque postremi etiam sequens אחז legunt אחד. אחד sine ו praefixo primo meus 737, ואחר *et alia* Kennic. 147, ut vertit Syrus, alterutrum legens vel ואחד, vel ואחר.

XXIV 23 ובני יריהו *Et filii Jeriae*. Kenn. 157, et 224 ad margin. post ובני supplent חברון *Hebron*. In hac lectione primus filius est *Jerias*, ut habet Vulgatus, qui pro ובני legit ובנו *et filius ejus*.

XXIV 28 היה *fuit* — היו *fuerunt*, Kenn. 101, 117, 147, 155, 166, 176, 180, 188, 198, 207, 226, 228, 601, 602, primo 173, mei 2, 31, 186, 346, 368, 380, 554, 593, 737, 775, 1018, primo 579, 667, Agiogr. Neap., ad marg. Biblia Bombergiana 1518.

XXIV 29 בני *filii Kis* — בן *filius Kis*, Kennic. 80, 145, 178, primo 17, mei 593, 737, primo 683.

XXV 2 הנבא *prophetantis* — הנביא *prophetae*, cod. mei 552, primo 34, 941, nunc 789, defective 554. Ibid. ידי *manus*. יד in sing. *manum* Kennic. 89, 147, 155, 224, 245, mei 518, primo 2, 34, 801.

XXV 3 וישעיהו *et Isaias* — וישעיהו ושמעי *et Isaias et Semei*, Kenn. 172, cod. Alex. LXX, et Arabs. Nomen semei hic omissum fuisse patet non solum ex v. 17, sed ex hoc eodem versu, ubi filii dicuntur sex, et numerantur tantum quinque. Conf. Dathe *Lib. hist. V. T.* pag. 687, et Schulz *Schol.* in h. l. pag. 275. Pro בני Kenn. 89, 155, mei 579, 775 cum Agiogr. Neap. לבני.

XXV 8 לעמת *e regione*. Supplent משמרת *custodiae* Kennic. 118, 155, 245, 253, primo meus 31, nunc 554, edit. Sonc., Brix., et Targum.

XXVI 2 זבדיהו *Zabadias* — זכריהו *Zacharias*, Kenn. 71, 89, 118, forte 245, mei 380, 552, 737, 801, primo 2, 186, Syrus, Arabs.

XXVI 21 ללעדן ראשי האבות omittit Kennic. 164, haec et sequentia ללעדן הגרשני 157. Versum, quem corruptum sensuque destitutum habent Houbigantius et Dathe, non incommode sic verti posse autumo. *Filii Ladhan sunt Gersonitae dicti Ladhan; capita familiarum Ladhan*, seu *primariae ejus familiae sunt Gersonitica et Jechielis*. Pro יחיאלי nonnulli codices cum Neap. Agiogr. יחיאל. V. 24 pro משה pauci מנשה *Manassis*, sed contra fidem omnium versionum.

XXVII 1 הבאה *ingredientis*. Cod. meus 593 primo הבאות *ingredientium*, et pro seq. והיצאת *et egredientis* meus 31 primo והיצאות *et egredientium*, sicque per cholem defective 380. Praecedit plurale המחלקות.

XXVII 6 השלשים *triginta* – בשלשים *inter triginta*, Kenn. 3, 17, 30, 80, 89, 93, 101, 144, 147, 155, 160, 224, 226, 227, 245, 249, 601, 602, a me collatus 475, mei 2, 186, 196, 275, 380, 554, 576, 579, 593, 737, 788, 941, nunc 596, primo ext. 1, ex Bibl. Hal. Erfurtensis 5, Biblia Soncin. a Kennic. omissa, Brixiensia, Antiqua sine an., Veneta utraque 1518, Ven. 1521, omnia Munsteri 1534, 1536, 1546, Rob. Stephani in 4., Vulgatus, Jarchius. Ita *alii libri* ad marg. cod. mei 319.

XXVII 12 לבנימיני *Beniamitae*. Nonnulli cum Bibl. Brixiensibus לבן ימיני,

ut Keri. Alii cum Agiogr. Neap. לבני ימיני *filiorum* vel *de filiis Jemini*, ut Vulg.

XXVII 21 לחצי *dimidiae*. Supplent שבט *tribui* Ken. 80, 147, nunc 224, mei 380, 593, nunc 789.

XXVII 34 יהוידע בן בניהו *Jojadas filius Banajae* — בניהו בן יהוידע *Banajas filius Jojadae*, Kenn. 180, 249. Ita Talmud Babylonicum tract. Berachoth C. I p. 18 vers. Rabe, et vers. 5 hujus capitis, et XI 22.

XXVIII 1 כל רכוש *omnis substantiae* — רכוש *substantiae*, primo Kenn. 224, Vulg., Syrus, Arabs.

Ibid. ולכל *et ad omnem* — וכל *et omnem*, Kenn. 71, 128, ול sup. ras. meus 782, primo legens vel לכל, vel וכל. Veterum nullus legit *ad* vel ל, quod sensum turbat. Meus 941 vocabulum hoc prorsus omittit.

Ibid. גבור *strenuum* — גבורי *strenuos*, Kennic. 194, mei 593, primo 683, 737, 801. In plur. vertunt Lxx, Vulg., Arabs.

XXVIII 4 על כל ישראל *super omnem Israel* — על ישראל *super Israel*, Ken. 30, 80, 92, 118, 128, 150, 166, mei 31, 368, primo 187, Syrus, Chald., Arabs. V. 7 quidam עד עלם sine ל.

XXVIII 15 כעבודת *juxta ministerium* — בעבודת *pro ministerio*, Kenn. 2, 3, 71, 89, 99, 130, 155, 158, 166, 168, 176, 225, 245, 601, 602, forte 4, 128, videtur 157, mei 1, 4, 34, 186, 187, 196, 238, 368, 380, 413, 554, 576, 593, 596, 737, 775, 789, 801, 824, 923, 941, Biblia Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Complutensia, triplex Bombergii editio 1518 et 1521, et triplex Basileensis Munsteri 1534, 1536, 1546, cum Neap. Agiographis.

XXIX 1 אחד *unus*. Deest in K. 80. Lxx vel non legerunt, vel legerunt אשר *quem*, quod eos reapse legisse constituunt, et ut melius probant Houbig., Dathius et Schulzius.

XXIX 2 ובכל *Et in omni* — וככל *Et juxta omnem*, Kenn. 144, 155, 158, forte 150, nunc 245, mei 3, 31, 576, 782, 940, nunc 33, 186, 942, Biblia Sanctandr. 1586, Halensia 1720, Lxx, et Ἀλλοι in Hexaplis. V. 7 primum אלפים *millia* omittit Kennic. 89, secundum 147, tertium cit. 89. Conf. Clericus, Houbigant., Kennicottus, et Dathius. רבא per א K. 117, et Neap. Agiogr., רבוא forte Kenn. 82, meus 801.

XXIX 11 לכל לראש *supra omnem, supra principem*, vel *in principem* — לכל ראש *supra omnem principem*, Ken. 80, 117, 147, 180, mei 593, primo 31, 554, 683. לך לראש K. 157.

II CHRONICORUM

Cap. I 5 שָׂם per sin *reposuit* – שָׁם per scin *ibi*, codices mei 1, 33, 34, 55, 186, 187, 196, 275, 304, 319, 368, 380, 554, 579, 596, 667, 683, 723, 775, 782, 789, 801, 940, 941, in Bibliis Halens. Erfurt. 2 et 3, apud Lilienthalium Regiom. 2, Biblia Brix., bina Veneta 1518 in fol. et 4., Ven. alia 1521, Munsteri 1534, et 1546, Plant. 4. 1566, Hutteri 1587, Witteberg. ej. anni, seu Hartman. 1595, Veneta 1615, Lips. 1657, Polygl. Londin., Veneta 1730, Veneta 1766, Pisana 1781, Agiogr. Sulsbac. 1769, Lxx, Vulgatus.

Ibid. והקהל *et coetus* — וכל הקהל *et omnis coetus*, Kennic. 1, 2, 82, 144, 207, 245, forte 130, meus 31, cod. Alex. Lxx, Syrus, Vulg., Arabs. כל הקהל Kenn. 89. V. 6 שם. Deest in Kennic. 147 et Vulg.. II 2 חורם *Churam*. Multi חירם *Chiram*, ut legitur 1 Reg. v 15.

II 6 ובארגון *et in purpura* – ובארגמן forma hebraica Kennic. 240, 245, forte 3, 99, primo 4, 130, mei 554, 593, 941, primo 737.

Ibid. עמי *mecum*. Deest in Kenn. 253, 602, in meis 275 primo 737, in editione Soncinensi, Brixiensi, Antiqua sine anno, Pisaurensi, in Syro et Arabe. II 7 nonnulli utriusque collationis ואלגומים, ut 1 Reg. x 11. Quae discrepantia in paucioribus infra etiam occurrit IX 10.

III 2 בשני *secundo die*. Abest a Kennic. 80, 194, 235, a Neapol. Agiographis, Lxx, Vulgato et Arabe.

III 5 עצי *lignis* — עץ *ligno*, K. 1, 30, 31, 67, 71, 80, 82, 92, 94, 99, 101, 117, 128, 139, 141, 147, 150, 155, 157, 158, 160, 166, 168, 173, 176, 178, 180, 192, 194, 198, 207, 210, 224, 225, 226, 227, 249, 250, 251, 253, 602, a me coll. 475, mei 1, 2, 3, 4, 31, 33, 34, 35, 55, 186, 187, 196, 238, 275, 304, 346, 368, 380, 413, 517, 518, 552, 554, 576, 579, 593, 596, 667, 677, 683, 737, 775, 782, 789, 801, 824, 923, 940, 941, 942, ext. 1, et ex Bibliis Halensibus 136, seu Erfurtensis 5, Biblia Soncin., Brixiens., Antiqua sine anno et loco, Pisaurensia, Complut., Bomberg. utraque 1518, alia 1521, Basileensia Munst. tria, 1534, 1536, 1546, Rob. Stephani in 4., Hutteri 1587, et Rabbin. Buxt. 1619. Venetae editiones 1678, 1690, 1730, 1739 notant ad marg. *Alia exemplario* עץ. Pro hac ergo lectione stant fere omnes codices, et antiquae omnes editiones. Ex meis bini soli, 319, 509, habent עצי, ex quorum primo ut nonnullas alias, sic et hanc singu-

larem lectionem prima masorethica Jacobi Chaiimi editio 1525 videtur desumpsisse.

Ibid. זהב טוב *auro optimo* — זהב טהור *auro purissimo*, Kenn. 17, 30, 67, 71, 80, 117, 128, 147, 150, 155, 160, 180, 188, 224, 252, mei 1, 2, 4, 31, 196, 579, 593, 677, 775, primo 368, 737, 782, 824, nunc 596, primo Erfurtens. 5, Agiographa Neapol., ad marg. Biblia Ven. 1518, et Lxx.

III 8 טוב *optimo* — טהור *mundissimo*, Ken. 71, 89, 93, 157, 170, 180, 224, 235, primo 147, forte 2, mei 2, 31, 186, 196, 593, primo 368, 737, 782, Agiographa Neapol., et Lxx.

III 11 האחר *alterius* – האחד *unius*, Kennic. 1, 2, 80, 93, 117, 118, 144, 147, 166, 225, 226, 245, primo 17, 89, 130, 139, forte 158, mei 1, 2, 31, 34, 196, 275, 368, 380, 413, 552, 554, 576, 593, 596, 737, 824, 923, primo 186, 187, nunc 941, primo ext. 136, seu Erfurt. 5, et Targum. Haec eadem codicum discrepantia occurrit versu sequenti, ubi iterum אחד, sed hic minus recte, legunt sexdecim Kennicottiani, meique plures, inter quos hispanici 552, et 576.

IV 10 מכתף *a latere*. Addunt הבית *domus* Kenn. 155, 198, 245, ad marg. 176, 180, primo mei 2, 801, Lxx. לכתף *ad latus* meus 593, אל כתף primo 737. V. 11 nonnulli כל המלאכה *omne opus*, ut Lxx, et Vulgatus. Inter meos primo 552 hisp. V. 15 multi ואת הים.

IV 21 מכלות *perfectiones*, vel *perfectissimum, purissimum aurum*. Bini ex meis codicibus, 34, 593, primo מְכַּלּוֹת cum sceva, patach, et daghesc in lamed in Pihel, ut Lev. XXVI 16, *consumptiones, aurum consumptionis*, quod de deteriori, ac secundario intelligi potest, ut placet Michaëlis *Supplem. Lex. heb.* p. 1277. R. Parchon explicat per כלי *vasa* vel *instrumenta*, ut Kimchius. Ken. 1 מלכות, 80 מלכת omisso solo vav, non integro vocabulo, ut scribit cit. Michaëlis. Nullus mem pro praepos. habet.

V 1 שלמה 1° *Salomon*. Praeponunt המלך *rex* Kenn. 17, 80, 117, 147, 192, 194, mei 593, 801, primo 34, 579, 667, nunc 380, et Neap. Agiographa.

Ibid. כל הכלים *omnia vasa*. Deest כל *omnia* in Kenn. 17, 158, 188, 194, 210, 224, in meis 1, 517, 554, 576, 579, 596, 683, 940, 941, primo 55, 186, 667, nunc 413, in Lxx, Syro et Arabe. כל הכלים sup. ras. rescriptum meus 187, forte ut omisso כל locus fieret.

V 2 זקני *seniores* — כל זקני *omnes seniores*, Kenn. 224, 250, Lxx, Syrus, Arabs.

V 3 אל המלך *ad regem* – אל המלך שלמה *ad regem Salomonem*, Ken. 173, ad marg. 30, mei 380, 593, primo 596, et Syrus.

V 5 הכהנים הלוים *sacerdotes levitae*. Melius והלוים *et levitae* Kennic. 2, 71, 80, 82, 89, 118, 147, 166, 170, 180, 188, 207, 224, 249, primo 141, mei 1, 2, 4, 517, 552, 579, 737, 824, primo 34, nunc 55, 789, et omnes versiones.

V 9 מן הארון *de arca* — מן הקדש *de sancto*, Kennic. 170, 228, mei

579, 801, 824, Lxx, locus parall. I Reg. VIII 8, et Dathe.

Ibid. ויהי *et fuit* — ויהיו *et fuerunt*, Kennic. 80, 118, 147, 170, 188, 224, 226, mei 238, 346, 576, 579, 593, primo 34, 187, 552, 683, nunc 380, 737, Lxx, Syrus, Chaldaeus, Arabs, et 1 Reg. VIII 8. Ita Houbigantius, Dathius, et Schulzius.

VI 6. Deest integer versus in K. 31, 80, 89, 118, 147, 192, primo in meis 2, 31, ejusque priorem partem *Et elegi Jerusalem, ut esset nomen meum hic*, omittunt etiam Syrus et Arabs. In meo 593 deerant priora haec verba versus 6, et praecedentia ולא בחרתי etc. usque ad fin. versus 5. Kennic. 128, 155, 178, et Agiographa Neap. ante על עמי supplent נגיד *dux super populum meum*. Syrus, Chaldaeus, Arabs *rex*.

VI 9 כי בנך *quia*, vel *sed filius tuus* — כי אם בנך *sed filius tuus*, K. 67, 71, 80, 99, 117, 147, 170, 175, 188, 224, 249, nunc 172, mei 238, 579, 593, 737, 801, 941, nunc 304, 368. Ita 1 Reg. VIII 19, sicque vertunt Syrus, Vulgatus, Arabs.

VI 12 ויעמד *stetitque* — ויעמד שלמה *stetitque Salomon*, primo meus 683, Syrus, Arabs.

Ibid. כפיו *manus suas* — כפיו השמים *manus suas ad caelum*, primo meus 683, Syrus et Arabs.

VI 17 יאמן *confirmetur*. Addunt נא *quaeso* Kenn. 17, 228, mei 593, primo 801, Agiogr. Neap., Lxx, Syrus in sign. *nunc*, et 1 Reg. VIII. Kenn. 254 post לדוד addit אבי *patri meo*, ut Syrus et locus paral. Regum.

VI 26. Plures ומחטאתם *et a peccato eorum*. Inter meos 782 Toletanus ex prima manu, et editiones non paucae, inter quas Soncinensis, Brixiensis, et Venetae 1518.

VI 30 בני *filiorum*. Quidam כל בני *omnium filiorum*, ut Kenn. 17, 80, 147, 188, 224, mei 579, nunc 2, Syrus, Arabs, et Lib. I Regum.

VI 39 תחנתיהם *deprecationes eorum*. Lxx, Syrus et Arabs, qui in sing. vertunt, defective legisse videntur תחנתם, ut adhuc legunt Kennic. 17, 170, nunc 157, 224, mei 593, primo 34.

VII 5 וצאן מאה ועשרים אלף *et ovium centum viginti millia*. Desunt in Kennic. 17, 93, 180, 224, tantamque pecudum vim tam exiguo et loco, et tempore vix credit Clericus. Sed conferatur Houbigantius in h. l.

VII 6 ליהוה *Domino*. Addunt כי טוב *quoniam bonus*, Kenn. 147, meus 801, Agiographa Neap. et Syrus.

VII 10 על הטובה *super bono* — על כל הטובה *super omni bono*, Kennic. 2, 17, 30, 170, 180, 226, 228, forte 141, nunc 157, mei 593, 737, nunc 55, Biblia Complutensia, Chaldaeus, Syrus, Arabs.

VII 17 ואתה *Et tu* — ועתה *Et nunc*, Kenn. 172, 253, primo meus 186, et Bibl. Amstel. Janssonii 1639.

VII 22 יהוה *Dominum* — ברית יהוה *testamentum Domini*, primo meus 186, Syrus et Arabs.

Ibid. הביא *adduxit* — הביא יהוה *adduxit Dominus*, Kennic. 128, 180, 207, Syrus, Arabs.

VIII 9 אשר לא נתן *quos non dedit*. Deest אשר, leguntque *Et de filiis Israel non dedit* Kennic. 128, 155,

607, mei 368, 380, 789, primo 596, Lxx, Vulgatus, Syrus, Arabs. Deest etiam in loco parall. 1 Reg. IX 22, nec immerito rejiciunt Houbigantius, Dathe et Schulzius, quia seriem orationis turbat.

Ibid. ושרי *et principes tribunorum ejus*. Houbigantius ושריו ושלישו *et principes ejus, ac tribuni ejus*, ut in loco Regum parallelo, eumque sequuntur Dathius et Schulzius. ושרו servat Kenn. 530.

VIII 15 מצות *praeceptum* – ממצות *a praecepto*, Kennic. 92, 170, meus 824, recte expressa praepositione, quam efflagitat praecedens verbum ולא סרו *Et non recesserunt*, sicque legunt Clericus, Houbig., Dathius et Schulzius, sed in his postremis corrigatur mendosa citatio Kenn. cod. 9, 172.

IX 14 ערב *Arabiae* — מערב *occidentis*, Ken. 226, primo meus 593. Puncta hujus lectionis exhibet 1 Reg. x 15, seu עֶרֶב *occidentis*. V. 22 plures ולחכמה cum edit. Soncinensi.

X 4 ועתה *et nunc* — ואתה *et tu*, Kennic. 17, 71, 155, 188, 250, mei 801, primo 2, videtur primo 579, nunc 187, 596, et Vulgatus.

X 14 אבי הכביד *pater meus aggravavit* — אכביד *aggravabo*, Kennic. 3, 30, 31, 67, 71, 80, 89, 93, 94, 99, 100, 101, 117, 118, 119, 128, 150, 155, 157, 158, 160, 172, 173, 175, 176, 180, 194, 198, 210, 253, 254, 602, nunc 1, mei 1, 3, 31, 33, 34, 35, 55, 187, 196, 238, 275, 304, 319, 346, 413, 509, 517, 518, 576, 596, 667, 677, 683, 775, 782, 788, 789, 801, 923, 940, 941, 942, primo 380, 554, 737, nunc 2, nunc Erfurt. 5 in Bibliis Hal., seu ext. 136, Biblia Soncinensia, Complutensia, Mantuana 1742, Targum a Beckio editum, et Kimchius. » In editis libris, inquit Norzius, scriptum est לאמר אבי הכביד את עלכם. Jam vero investigavi vetusta exemplaria hispanica ceterarumque regionum in membranis exarata ab annis tercentis et amplius, et in his omnibus scriptum est אכביד את עלכם, sicque expositum reperies in Commentario Kimchii. Non aliter correctum vidi in exemplari sapientis R. Menachem Lonzani, qui scripsit se ita reperisse in sex mss.. In Michlol vero Jophi, ubi legitur אבי אכביד, delendum אבי ». Repudiata ergo comuni lectione nostram hanc אכביד doctissimus hic judaeorum criticus recepit, quod et de Abendana testatur Henricus Michaëlis in notis ad Biblia Halensia. » Hanc lectionem in duobus mss. optimae notae a se visam Abendana in *Spicilegio ad M. J.* non dubitat alteri eique receptae anteferre, erroris incusans universos libros impressos, qui lectionem Paralipomenon et Regum confuderint ». Ex meis codicibus communem lectionem sequuntur 4, 368, 579, 593, 824, primo 2, 186, nunc 552, 554, 737, ex antiquioribus editionibus Brixiensis, Antiqua sine anno, Pisaurensis, Neapolitana Agiogr., et antiquae omnes versiones. Quamquam vero lectio אכביד sit proculdubio plerorumque ac meliorum codicum, ut notant Lonzanus ac Norzius, ob auctoritatem tamen omnium veterum retinenda communis, quae et sacro contextui est aptior ob sequens ואני. Nonnulli codices legunt אכביד, sed mendose retento אבי. Ita

K. 102, 235, 240, primo 144, primo meus 552, et cit. Michlol Jophi.

X 16 .ראו *viderunt*. Non legunt Kenn. 2, 3, 30, 31, 67, 71, 80, 82, 89, 92, 93, 94, 100, 101, 102, 118, 119, 128, 139, 141, 144, 150, 155, 157, 158, 160, 172, 173, 175, 176, 178, 180, 192, 198, 207, 210, 226, 231, 240, 242, 245, 251, 252, 295, 601, 682, nunc 250, mei 1, 2, 3, 31, 33, 34, 35, 55, 186, 187, 238, 304, 319, 346, 380, 413, 509, 517, 518, 552, 576, 593, 596, 667, 677, 775, 782, 788, 789, 824, 923, 940, 941, 942, primo 196, 554, nunc 368, 683, nunc ext. 136, seu Erfurt. 5, Biblia Complutensia, Rabbinica 1525, Plantin. 1571, Polyglotta Antwerpiensia, Rabbin. Buxtorfii 1619, Lipsiensia 1657, Polyglotta Londin., Rabbin. Amstel. 1724, Mantuana 1742, Lxx, Chaldaeus, Vulgatus. » In quibusdam exemplaribus, inquiunt Junius et Tremellius *Schol.* in h. l., additur *videntes*, quod forte irrepsit ex comparatione 1 Reg. xII 16, sed probatiora nostra exemplaria eo carent ». Norzius ad h. l.: » In multis editionibus legitur וכל ישראל ראו, quod putidum mendum est, nam in antiquis omnibus codicibus mss. vocabulum ראו desideratur ». Habent ex meis 4, 275, 579, 737, 801, primo 368, 683, antiquiores editiones, Soncinensis, Brixiensis, Antiqua sine anno et loco, Neapolitana, et Pisaurensis, ex antiquis interpretibus Syrus et Arabs. Sed reliqui interpretes majorque et melior codicum pars illud exulare jubent, quibus obsequendum est, referendumque וכל ישראל ad verbum וישיבו *Et omnis Israel, quum eum non audisset rex, respondit*.

XI 18 בת in textu recte multi exhibent una cum Bibliis Brixiensibus. XII 7 nonnulli cum edit. Ven. 1518 וכראות per caph.

XII 14 ויעש הרע *Et fecit malum*. Addunt בעיני יהוה *in oculis Domini*, meus 737, primo ext. 1, Syrus, Arabs.

XIII 3 ארבע מאות אלף *quadringenta millia*. Kenn. 180 ארבע עשר אלף *quatuordecim millia*. Tribus codicibus Kenn. qui omittunt posterius בחור, adde meum 518 hisp. ex prima manu, et ex Bibliis Halensibus Erfurtensem 1 et 3 a Kennicotto omissos, notaque parum accurate ab eorum collatore Henrico Michaëlis, et Lilienthalio hic auctoritatem Lxx et Syri produci. V. 7 עליו. Kenn. 224 et primo ext. 1 אליו *ad eum*, sicque Talmud Hierosol. et omnes veteres.

XV 6 וכתתו *et conterentur* – וכִתתו in Pihel *et contundent*, cod. mei 2, 4, 186, 346, 380, 552, 593, 737, 941, Agiographa Neapol., ad marg. Bibl. Ven. 1518. Active *et pugnabit* Lxx et Vulgatus. V. 8 nullus עזריה בן עדד *Azariae filii Hoded*, ut legunt Lxx, Vulgatus, Syrus, Houbigantius et Dathe. V. 9 וממנשה, ut placet Houbigantio, Kenn. 17, 170, primo meus 2.

XV 16. Cod. meus 593 legit אשר עשתה לאשרה מפלצתה ויקד וישרף בנחל קדרון *quia fecerat lucum*, vel *Astartem idolum suum, et accendit, et combussit in torrente Cedron*. Nonnulla ex verbis omissis desunt etiam in Lxx. XVI 2 בדמשק extruso ר Kenn. 170, 245, mei 380, primo 737.

XVI 6 גבע *Ghebah*. Addunt בנימן *Biniamin* cod. meus 737 ex prima manu, Syrus, et Arabs, Kenn. etiam 2, sed praeponit.

XVI 9 מלחמות *bella* — מלחמה *bellum*, cod. mei 596, 941, ad marg. 319, Lxx, et Syrus. מלחמת K. 80.

XVII 3 דוד *David*. Omittunt K. 356, 528, 531, 639, primo mei 31, 596, et Lxx. V. 11 multi cum Bibliis Soncin. הערבאים, meus 368 הערביים, meus 2 primo הערבים, ut legi vult Houbigantius, et ut communiter nomen hoc scribitur.

XVII 16 גבור *potentis* — גבורי *potentium*, Kennic. 17, 30, 71, 92, 99, 117, 128, 144, 150, 155, 160, 168, 170, 172, 178, 180, 188, 207, 226, 235, 601, nunc 157, mei 1, 31, 186, 196, 368, 380, 413, 554, 593, 737, 775, 940, primo 579, nunc 2, 596, 941, ext. 136, seu Erfurt. 5, ad marg. Biblia Ven. 1518. Ad marg. *alii libri* גבורי meus 319, alii notant ad h. l. tria conjici גבורי. Pro עמסיה meus 186 אמסיה, 801 primo אמציה, 368 primo עמשי.

XVIII 6. Aliqui ex meis codicibus מאתו. Inter hos 941 hispanicus, unde minus accurate Norzius hispanicos codices excipit.

XVIII 16 להן *eis*. Plures Kennic. ac mei masc. להם. Ex solis hispanicis meis sic legunt 4, 196, 346, 576, 941, primo 187, 275, 518, et Hillel. 413. Quis ergo non miretur lectionem tot germanicorum et hispanicorum codicum auctoritate suffultam, ut merum editionum mendum a Norzio damnari ושבוש הוא מהמדפיסים? Venetae editioni 1518, quam hic memorat Kennicottus, plures aliae adscribendae, praesertim Brixiensis, Antiqua sine anno, Veneta 1521, Rob. Stephani 4., et Hutt. 1587. V. 19 ככה. Utrobique בכה Kenn. ac mei quidam, inter quos 941. Sic 1 Reg. XXII 20.

XVIII 22 נביאיך *prophetarum tuorum* — כל נביאיך *omnium prophetarum tuorum*, Kennic. 117, 118, 144, 158, 168, 188, 192, 249, forte 128, mei 1, 31, 186, 368, 380, 517, 576, 579, 593, 737, 941, primo 596, 789, 940, nunc 304, cod. Alex. Lxx, Vulg., Syrus, Arabs.

XVIII 29 ויבאו *et venerunt* — ויבא *et venit*, Kennic. 2, 30, 71, 82, 117, 172, 194, 210, 225, 226, 355, primo 249, nunc 150, 250, mei 1, 2, 3, 31, 196, 368, 380, 517, 579, 593, 775, 789, 801, 940, 941, primo 186, 187, Biblia Veneta 1518 in fol. et 4., Agiogr. Neapol., Lxx, Vulg., Syrus, Chald., Arabs. V. 30 multi codices et editiones את הגדול sine vav copulativo.

XIX 8 וישבו *et redierunt* — וישבו per sceva *et manserunt*, meus 368. Lxx, et Vulgatus יושבי *habitatores*, quod Dathius et Schulzius anteponunt.

XX 1 מהעמונים *de Hammonitis*. Kennic. 404 habet עמו sup. ras., ut conjici possit ipsum ex prima manu legisse מהאדומים *ex Idumaeis*, quam lectionem habet Targum, probantque Castallio, Dathius et Schulzius. Cod. meus 186 בני העמונים, 380 והעמונים.

XX 2 מארם *ex Syria*. Kenn. 89 מאדם *ex Edom*, ut emendant Calmetus et Houbigantius.

XX 6 הגוים *gentium* — הארץ *terrae*, Kenn. 188, 224, primo ext. 1, Arabs. Syrus *mundi*.

XX 9 שמך *nomen tuum* — שמך נקרא *nomen tuum invocatum est*, Ken. 99, 188, 224, ad marg. seu nunc 30, 157, mei 579, nunc 2, 737, Vulgatus, Syrus, Arabs. יקרא meus 593.

XX 11 גמלים עלינו *retribuentes super nos*. Addunt רעה *malum* Kennic. 188, 224, ad marg. 30, mei 579, 737, primo 368.

XX 21 ליהוה כי *Domino* — ליהוה כי טוב *Domino, quoniam bonus*, Kennic. 71, 80, 249, 250, primo 82, mei 413 Hillel., 824, primo 31, 319, 380, 593, 737, 941, et Syrus. V. 22 pro ברנה cod. meus 596 primo ברכה.

XX 25 ופגרים *et cadavera* — ובגדים *et vestes*, Kennic. 80, 155, 157, 178, mei 596, 737, 789, nunc 554, Biblia Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Complutensia, Pisaurensia, Veneta bina 1518, Ven. 1521, Basileensia omnia Munsteri, 1534, 1536, 1546, Vulgatus et Arabs. Vulgatum utramque lectionem jungere Dathius adnotat. Mihi secus videtur, prioraque verba *inter cadavera* expositionem esse opinor pronominis בהם *inter ea*, videlicet cadavera antea nominata. Lxx, qui vertunt *et spolia*, videntur et ipsi potius legisse ובגדים, quam ופגרים. Syrus *et froena*, nisi in eo legendum sit ܘܦܓܪ̈ܐ *et cadavera*. Minus accurate ergo pro varia hac lectione a Schulzio producitur in *Scholiis* ad h. l. p. 130, ubi etiam pro Bomberg. 1525 lege Bomberg. 1518, vel 1521. Neutra enim editio 1525 in fol. et 4. legit ובגדים. Tandem huic lectioni favet contextus, quia, ut observat Dathius, cadaverum jam in versu praecedenti mentio facta est, et in hoc sermo est de praeda acta. Hinc eam communi praeferre non dubitant Dathius ipse *Lib. hist. V. T.* p. 761, et Valkenaer *Dissert. de jurejurando* inserta Oelrichsii *Opusculis* Tom. I.

XX 37 בהתחברך *in jungendo te* — כהתחברך *ut junxisti te*, Kennic. 155, 175, 180, 225, 245, primo 130, forte 150, mei 2, 34, 346, 554, 579, primo 737, 782, 941, Biblia Veneta 1544, Roberti Stephani in 4., et 16., Plantin. 1566, et sine punctis 1573, Raphelengii sine punctis 1610, Genev. in 4. et 12. 1618, Polyglotta Londin., Nisseliana 1662, Agiographa Sulsbac. 1769, et Lxx. Ex cod. meo 782, quem prae manibus habebat, dignoscere poterat Norzius etiam in hisp. mss. haberi caph, non, ut notat, in solis germanicis. Accedunt bini alii hisp. 346, 941.

XXI 2 מלך ישראל *regis Israel* — מלך יהודה *regis Judae*, Kenn. 71, 82, 150, 166, 170, 192, 219, 220, 309, 332, 358, 476, 530, 531, 541, 562, 587, 606, 621, primo 141, 203, 318, 428, 546, 601, mei 4, 187, 304, 579, 593, 737, 789, 801, primo 2, 782, nunc 368, 380, 941, ext. 1, Agiogr. Neapol., Lxx, Vulg., Syrus, Arabs, sicque Castallio, Houbigantius et Dathius. » Omnes veteres, notat hic Houbigantius, *regis Juda*. Nec aliter legendum. Nam ex quo post defectionem decem tribuum duo regna extiterunt, non jam reges Israel et Juda promiscuo nomine veniunt, seu Juda, seu Israel. Sic infra v. 6 reges Israel sunt reges decem tribuum. Et fere incredibile est stylum sacri scriptoris

fuisse adeo versicolorem, ut appellaret *regem Israel*, nunc eum qui esset rex Israel, seu decem tribuum, nunc eum qui Judae ». Excipiendi tamen multi mss. codices latini. V. editorem operum D. Hieron. et Calmetum ad h. l.. Ex binis meis unus, scilicet 650, legit *regis Juda*, alter 938 tantum *regis*. Aliqui hebraici codices notant hic *Israel* conjici usurpari pro *Juda*.

XXI 6 בדרך *in via* — בדרכי *in viis*, Kennic. 1, 192, 224, primo 99, Vulg., Syrus, Arabs.

Ibid. לאשה *in uxorem* – אשה *uxor*, Kenn. 3, 71, 99, 101, 119, 155, 158, 173, 176, 192, 251, 253, nunc 141, mei 33, 35, 319, 346, 509, 579, 596, 677, 782, primo 4, nunc 187, 667, pluresque editiones, inter quas etiam Mant. 1742.

XXI 11 בהרי *in montibus* — בערי *in urbibus*, Kennic. 80, 117, 130, 170, 171, 172, 188, 207, 220, 228, 250, 254, 320, 326, 360, 431, 474, 496, 528, 530, 540, 572, 590 marg., 607, 621, primo 1, 214, 318, 379, 428, forte 178, 242, 404, 542, 637, 646, nunc 403, 571, 612, mei 2, 4, 187, 380, 579, 593, 782, 789, 801, primo 368, videtur primo 3, Agiogr. Neap., Lxx, Vulgatus. Nonnulli codices, ut mei 518, 940, aliique, notant ad marg. *Tria conjiciuntur* בערי.

XXI 13 בדרך *in via* — בדרכי *in viis*, Kenn. 1, 117, 225, mei 34, 593, primo 667, 737, 801, videtur primo 789, ad marg. Bibl. Ven. 1518, Lxx, Vulg., Syrus, Chaldaeus.

XXI 17 יהואחז *Jeoachaz* — אחזיהו *Achazias*, Kenn. 332, Lxx, Syrus, Chaldaeus, Arabs. Ita legitur xxII 1, sicque legendum juxta Houbigantium. Dathius, qui duos hic Kenn. codices profert, ita primitus extitisse conjicit in 356, qui habet hodiernam lectionem supra rasuram.

XXI 20 ושתים *et duorum*. Addunt שנה *annorum* Kennic. 2, 101, 117, 170, 194, 198, 224, 226, 228, primo 82, 175, mei 517, 518, 554, 579, 593, primo 187, 380, et Agiogr. Neapolitana.

Ibid. ויקברהו *et sepelierunt eum* — ויקבר *et sepultus est*, Ken. 117, 188, Lxx, Syrus, Arabs.

XXII 2 בן ארבעים ושתים שנה *Filius quadraginta duorum annorum* — בן עשרים ושתים שנה *Filius viginti duorum annorum*, Kenn. 590 ad marg., seu ex secunda manu, editiones nonnullae Lxx, ut Aldina, Francof., Polyglott. Antwerpiensium et Paris., Alius Graecus interpres in Hexaplis, Syrus, Arabs, et II Reg. vIII 26. Ita legunt Cajetanus, Torniellus, Tursellinus, Salianus, Bonfrerius, Scaliger, Usserius, Grotius, Capellus, Tirinus, Clericus, Huetius, Natalis Alexander, Calmetus, Kennicottus, Michaëlis, Dathius, Schulzius, aliique interpretes et critici, hodierna lectione ut mendosa repudiata, quae cum Jorami patris aetate supra expressa xxI 20 conciliari nequit, filiumque facit duobus annis patre seniorem. » Facilis est conjectura lapsum hic in pingenda numeri nota librarium, ut alias saepe contingit, et pro כ notatum מ, quod penitus confirmatur ex interpretatione Lxx senum ἐτῶν εἴκοσι καὶ δύο, quod habent et Syrus, et Arabs. Aliter solvit hunc nodum Vatablus, sed haec quam af-

fero, potior mihi videtur solutio ». Ita doctissimus Huetius ***Demonstrat. evang.*** Prop. IV p. 226, qui et conjecturam confirmat ex proclivi errore in describendis nominibus propriis, qui in libris Paralipomenon conspicitur, unde immanes illae oriuntur inter illos ceterosque sacrorum auctorum libros ἐναντιολογίαι, seu discrepantiae. Jam vero si Acta illa, ex quibus Paralipomena ducta sunt, antiquis litteris, seu samariticis, ut fert communis opinio, conscripta erant, quid facilius, quam confundi binas litteras ࠊ et ࠌ adeo affines? Confusas autem fuisse non modo vetustae versiones ac parallelus Regum textus, sed et ratio ipsa, historiaeque nexus ac veritas suadent. » Qui istud fieri possit, inquit Calmetus, si pater ejus Joram quadraginta annorum aetate decessit? An filius patre suo senior fuerit? Insuper quo pacto Ochozias annos agebat duos et quadraginta, regnum iniens, cum in libris Regum viginti duorum annorum aetate juvenis regnum capessat? Difficultatem augent ea quae hic leguntur, Ochoziam scilicet inter ceteros fratres juniorem fuisse: ***omnes enim majores natu qui ante eum fuerant, interfecerant latrones Arabum.*** Quid magis invidiosum est, habet is ad II Reg. VIII 26, mendum aliquod suspicari in textu librorum sacrorum ex incuria amanuensium, an ultro agnoscere apertas in illis rerum contradictiones, quas conciliare nitamur solutionibus, quae sedatis et nullo praejudicio occupatis mentibus vix probentur? ». Solutiones has, quibus alii, hodiernae lectionis defensores, gravissimae difficultati obviam eunt, vide vel apud auctores ipsos, vel in Poli *Synopsi* et in *Annotation. uber. Halensibus*, collatis quae in hanc rem proferunt Jarchius, Kimchius aliique judaeorum scriptores. Nec enim nodum ipsi dissimulant, et anonymus criticus ad marg. cod. mei 3 ad haec verba adnotat כן יש בן נראה גדול מאביו ב׳ שנים ***Sic videtur filius patre natu major duobus annis.*** Judaicis scriptoribus, iisque qui annos hic matris Athaliae describi putant, vel voti, non nativitatis filium, addendus Saadias Jarchio et Kimchio antiquior in libro Emunoth sect. III sub fin. fol. 40 b edit. CPolitanae, cujus conjecturam ac sententiam clarius exponit ineditus hujus libri commentarius, quem sistit cod. meus 769.

XXII 5 הרמים *jaculatores*, alii ה pro א *Syri*. Kennic. 519 ארמים vere *Syri*, ut legitur II Reg. VIII 28, hicque legunt Vulgatus, Chaldaeus, Capellus, Dathius, et Schulzius. Sic et Kenn. 531 cum articulo הארמים. Syrus, et Arabs אדמים. Lxx per ה legerunt.

XXII 6 וישב ***Reversusque*** — וישב יהורם ***Reversusque est Joram***, primo meus 683, et Lxx.

Ibidem כי המכים ***quia plagae*** — מן המכים ***a plagis***, melius Ken. 166, 168, 188, 224, forte 82, 128, nunc 157, mei 3, 368, 413 Hillelian., 517, 579, 677, nunc 2, Lxx, Syrus, Arabs, locus parallelus II Reg. VIII 29, Capellus, Houbigantius, Dathius, qui pro hac lectione Chaldaeum etiam citat, ex Beckii, ut puto, editione, vel aliquo codice ms.. Nam Targum a Wilchinsio editum aperte habet ארום מחיא, ut textus hodiernus. Cod. meus 942 primo

המכים *plagas*, omisso כי. R. Biniamin in ined. suo *Commentario* notat redundare אשר quod sequitur.

Ibid. ועזריה *et Azarias* — ואחזיהו *et Ochozias*, Kenn. 2, 17, 80, 82, 219, 224 marg., 235 marg., 246, 531, 602, 607, nunc 228, videtur primo 590, mei 196, 554, primo 737, nunc 380, Lxx, Vulgatus, Syrus, Arabs. Cod. meus 517 ad marg. ואחזיהו מצ' *Reperi et Ochozias*, quod Castallio, Houbigantius, Dathius et Schulzius anteponunt. R. Biniamin in ms. suo *Commentario* sub nomine Azariae hic Ochoziam intelligi fatetur, sed putat bina eum diversa nomina habuisse. In nonnullis codicibus, inter quos meus 196 hispan., ab hoc verbo novus versus inchoatur. V. 7 pro יורם melius יהורם, ut antea et in hoc eodem versu, plures legunt, inter meos 196, et 275 hispanici, et 413 Hillelianus cum Bibliis Soncinensibus.

XXII 8 בהשפט *dum jus faciebat* — כהשפט *cum jus faceret*, Kenn. 1, 67, 89, 93, 94, 130, 141, 155, 158, 160, 168, 253, 601, 602, videtur 102, mei 1, 2, 3, 4, 31, 34, 35, 186, 196, 275, 346, 368, 413, 509, 518, 576, 667, 677, 683, 775, 782, 801, 940, 942, primo 596, 789, ex Bibliis Hal. Erfurt. 5, seu ext. 136, Biblia Sonc. a Kennic. omissa, Antiqua sine anno et loco, Complutensia, Mantuana 1742, ad marg. Veneta 1518, Agiographa Neapolitana. Notat Norzius in accuratis mss. legi per caph.

XXII 10 ותדבר *et perdidit* — ותאבד idem communiori verbo Kennic. 99, 249, mei 4, 579, primo 737, nunc 593, ad marg. ס"א ותאבד 596. Ita parall. locus II Reg. XI 1, Grotius, et Houbigantius. דבר in hoc uno loco significationem hanc habet *perdendi*, et est pro אבד. Daleth sup. ras., forte primo א, meus 413 Hillelianus.

XXIII 7 והיו *et estote* — וְהָיוּ cum sceva et kametz *et sint*, cod. mei 4, 368, 380, 593, 596, 737, 801, primo 1, 304, apud Lilienthalium Regiom. 2, Lxx, Chaldaeus, Vulg., Arabs. ויהיו pariter *et sint* Ken. 173, et primo meus 187 hispanicus.

XXIII 13 והשרים per sin *et principes* — והשׁרים per scin *et cantores*, cod. mei 35, 346, 576, 801, primo 187, Biblia Veneta 1766, et Pisana 1781. Ita Schulz. *Schol.* in h. l. Cod. meus 789 והרצים.

XXIII 18 עלות יהוה *oblationes Domini* — עלות ליהוה *oblationes Domino*, Kenn. 1, 80, 89, 100, 117, 118, 139, 150, 160, 170, 226, 227, 228, 249, 250, 252, primo 3, 141, nunc 155, mei 1, 187, 275, 368, 554, 579, 593, 596, 683, 737, 789, 824, 940, 941, primo 677, nunc 304, ex Bibl. Hal. ext. 136, seu Erfurt. 5, Biblia Soncin., Brixiensia, Complutensia, binae Venetae editiones 1518, alia 1521, et Munsteri hebr.-latinae 1534, 1546, Lxx, Vulgatus, Chaldaeus.

XXIV 12 ויהוידע *et Jojadas* — ויהוידע הכהן *et Jojadas sacerdos*, cod. meus 737, et Lxx.

Ibidem אל עשה *ad facientem* — אל עשי *ad facientes*, vel *curatores*, K. 117, 166, 168, 228, 231, primo 249, nunc 158, mei 2, 186, 554, 737, 775, primo 346, 368, 579, Lxx, Vulgatus, Syrus, Chaldaeus,

Arabs, sicque in plur. repetitur versu seq. ויעש עש *et fecerunt curatores operis*, unde praeferenda.

XXV 1 מלך אמציהו *regnavit Amasias* — אמציהו במלכו *Amasias cum regnare inciperet*, Ken. 188, 224, primo 176, mei 593, primo 579, Vulgatus, Syrus.

XXV 3 עליו *super eo* — בידו *in manu ejus*, Kenn. 117, 158, 188, 224, primo 176, mei 196, 579, primo 2, 737, 782, Lxx, Syrus, Arabs. V. 9 plurimi in textu ולמאת, et pro הבכר meus 596 in plur. הבכרים.

XXV 15 ויאמר אליו *et dixit ad eum*. Multi ויאמר לו *et dixit ei*. Neglectis italicis et germanicis, ex meis hispanicis ita legunt 4, 33, 187, 196, 275, 304, 346, 576, 941, nunc 782, Hillel. 413, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine an. et loco, Pisaur., et Neap. Agiographa.

XXV 16 נתנוך *constituimus te* — נְתָנוּךָ per kametz et sine daghesc *constituerunt te*, cod. mei 2, 34, 275, 304, 368, 576, 593, 596, 737, 801, 940, primo 187, in Bibl. Hal. Erfurtensis 1, apud Lilienthalium Regiom. 2, Biblia Pisaur. 1517, Veneta utraque 1518, Veneta 1521, Munsteri 1534, alia ejusdem 1546, Rob. Stephani utraque in 4. et 16., Sanctandreana 1586, Hutteri 1587, Witteberg. 1587, Lombrosi 1639, Agiographa Neap., Sulsbacensia 1769, et Targum. » Satis commode, subdit in Bibliis Hal. Henricus Michaëlis, quia subsequitur mox יכוך *percutient te* ». Alii cum Bibl. Soncin. solum daghesc omittunt.

XXV 23 יהואחז *Joachaz* — אחזיהו *Ochoziae*, Kennic. 117, 188, 224, mei 31, 196, 737. » Erat Joas filius Ochoziae, non filius Joachaz. Itaque legendum בן אחזיהו ». Houbig. in h. l.

Ibid. הפונה *speculae* — הפנה *anguli*, cod. mei 1, 2, 380, 593, nunc 304, plene הפינה Kenn. 117, meus 801, primo 31, Lxx, Vulg., Chaldaeus. Ita II Reg. XIV 13, et infra cap. XXVI 9. Praefert Houbigantius. Defective הפנה Kenn. ac mei plures.

XXV 26 הלא *annon*. Deest in K. 145, in meis 346, 593, Syro, Vulgato et Arabe. Sequitur הנם *ecce ipsa*.

Ibid. הנם *ecce ipsa* — הם *ipsa*, Kennic. 80, 117, 226, 228, mei 596, 824, primo 187, Agiographa Neap. et Targum. Melius quia praecedit הלא *annon*. Kenn. 89 הנוה.

XXV 28 בעיר יהודה *in civitate Judae* — בעיר דויד *in civitate David*, Kennic. 30, 31, 71, 170, 204, 207 marg., 210, 227, 356, mei 368, 518, primo 187, nunc 31, Lxx, Vulg., Syrus, Arabs, et locus parall. II Reg. XIV 20. Ad margin. ס״א דויד *alii libri David* cod. meus 596. » Nos *in civitate David*, inquit ad h. l. Houbigantius. Nam sic omnes veteres; sic codex orat. 53, sic Regius 29, sic denique Reg. 3 (olim 5) priori quidem manu. Nam in eo perperam deletum fuit דויד, ut fieret יהודה. Nusquam Jerusalem vocatur *civitas Judae* sine addito. Ut manifestum sit mendum יהודה esse hod. codicum eorumque deteriorum ». Idem Dathius p. 778 in notis, ubi pro 12 *cod. Kennic.* corrige novem, nam ex 10 numeris, qui in Kenn. collatione afferuntur, demendus adhuc 300 Norzianas notas designans. Plur. בערי *in civitatibus Judae* Kennic. 141, 178,

188, mei 4, 683, primo 737, et Neapol. Agiographa.

XXVI 5 בראות *in visionibus Dei*, vel *in videndo Deum* — ביראת *in timore Dei*, cod. mei 1, 3, 579, 593, 683, 789, primo 187, nunc 380, cod. Vatic. 3, seu Kenn. 485 a me collatus, in Bibliis Halens. Erfurtensis 2, 3, primo 5, Cassellanus in Schiede *Biga observ.* ex secunda manu, Regiomont. 2 apud Lilienthalium, Agiographa Neapol., Lxx, Syrus, Chaldaeus, et Arabs, excepta tamen quoad Lxx editione Complutensi. Ex Kenn. codicibus, qui infra defective legentes producuntur, multi proculdubio legunt per patach *in timore*, nec aliter legebat antiquissimum ms. Palatinum Bibliothecae Heidelbergensis, ut illud citat Buxtorfius in *Lex. heb.* pag. 703. Talmudistae in tractatu *Sotà* cap. IX fol. 48 b legerunt et ipsi ביראת. Ex defectiva autem lectione, quam constanter servant in quinque diversis editionibus, verosimile admodum est eos in singulari legisse. Certius hoc de R. Salomone Jarchi, qui sacra verba ita explanat שהבין ביראת האלהים שטובה היא *qui instruebat in timore Dei, qui utilis est* etc. Porro Jarchius non solum ita commentatur hunc locum, sed et sacrum ipsum contextum non aliter producit in codice meo 34, contra ac fiat in Bibliis Rabbinicis 1525, et 1568, ubi habetur בראות. Expositio ipsa Rascii lectionem codicis confirmat, nec dubitandum, quin in suo exemplari ipse legerit ביראת, et quidem per patach. Idem dicendum de anonymo auctore *Commentarii Paralip.* in Neapolitanis Agiographis excusi, qui controversum vocabulum reddit בדת *in religione Dei*. » Favet denique, notat hic Houbigantius, orationis series. Nam sacra pagina demonstrat, quae caussa fuerit, cur Ozias, dum Zacharias superstes esset, Deum timeret, nimirum eum ad Dei timorem erudivisse Zachariam; quam caussam hodierna scriptio non attingit, et videtur a re narrata paulo remotior. Adde ראה non esse visionem, sed vel ראי, vel מראה ». Hinc lectionem hanc tot idoneis testibus suffultam ac commodiorem calculo suo comprobant hodiernaeque praeferunt multi critici, Piscator in h. l., Drusius in *Observ. sacr.*, Capellanus in *Mari rabb. infido* in *Cren. Opusc. Fasc. X* p. 392, Vitringa *Prol. Comm. in Isai.* pag. 3, Schiede *Biga observ. sacr.* p. 67, Houbigantius *Notae crit.* Tom. II pag. 334, Dathe *Libri hist. V. T.* p. 779, Schulz *Lex. heb.* p. 521, et Michaëlis *Suppl. ad Lex. heb.* p. 1154. Conf. Glass. *Philol. sacr.* p. 575, Lilienthal *Descript. cod. Regiom.* p. 486, Kenn. *Diss. II de T. H.* p. 251, et *Diss. gen.* §. 35.

Alii codices, sed numero pauciores, habent ביראת per cholem *in timoribus*. Ita ex meis 31, 737, primo 34, nunc 942, sicque alios codices legere monet ad marg. ext. 5, seu Angelicus. Ex Kennicottianis codicibus alterutro modo sive per patach in sing., sive per cholem, defective ביראת legunt 17, 71, 80, 82, 117, 145, 155, 166, 170, 171, 175, 188, 210, 225, 228, 250, 332, 355, 356, 403, 405, 471, 476, 477, 494, 497, 505, 506, 520, 528, 530, 531, 532, 590, 606, 607, 612, 621, primo 82, 168,

404, nunc 249, 251, 525, 559. Verosimile est plerosque legere per patach *in timore*. Defective בִּרְאַת legunt quoque R. Nathan in *Concordantiis hebraicis* ad rad. ירא, et R. David Kimchi *Comm. in Isaiam*, teste Drusio in *Observ.* et in Poli *Synopsi*. Plene alii בִּירְאוֹת, ut Kenn. 93, 188, 309, 598, primo 646, mei 2, 186, 941, nunc 368, nunc ext. 1. Tandem silentio praetereundum non est codices nonnullos vocabulum istud legere cum metegh quasi contractum pro בִּירְאוֹת, inter editos Bibl. Ven. 1678 in notis Halensibus jam memorata, item Veneta 1690, et 1730. Atque ante has editiones ipsum בראות etiam sine metegh a ירא deduxerat et explanaverat Lonzanus ad marg. Bibliorum 1639, notans לשון יראה וחסר יוד *significatio est timoris, deficitque jod*. Cod. meus 801 בִּרְאַת, et defective בראת multi mss. et editi.

XXVI 7 והמעונים *et Mehunitas* — והעמונים *et Ammonitas*, Kennic. 89, 235, 530, 590, meus 593, Vulgatus, Houbigantius et Dathius. Ken. 180 ובעמונים *et contra Ammonitas*. Pro בגור cod. meus 737 primo בגד et corr. בגוד.

XXVI 11 עשה *faciens*, vel *facientis* — עשי *facientium*, Kenn. 188, 253, primo 173, mei 275, 737, 775, 801, Biblia Soncin., Antiqua sine anno et loco, Complut., Pisaur., Veneta utraque 1518, Ven. 1521, Ven. Rabb. 1525, Munsteri 1534, 1536, 1546, Rob. Stephani in 4., Ven. Rabb. 1568, Sanctandr. 1586, Hutteriana 1587, Witteberg. 1587, Nisseliana 1662, Veneta 1678, Venetae aliae editiones 1690, 1730, 1739, 1743, 1766, Mant. 1742, Pisana 1781, Syrus, Vulgatus, Chaldaeus, Arabs. Melius ob plurale יוצאי quod sequitur. Hic Mantuanorum Bibliorum editores Norzium secuti non sunt ex Masora probantem singul. lectionem עשה. V. 16 plures ובחזקתו cum editionibus nonnullis, inter quas Venetae 1518 et 1521.

XXVI 23 ויקברו אתו עם אבתיו *et sepelierunt eum cum patribus suis*. Verba *cum patribus suis* non legunt Ken. 1, 17, 157, 227, ex prima manu mei 3, 596, Vulg., Syrus et Arabs. Praecedit jam in hoc versu *dormivitque Ozias cum patribus suis*. Quidam prius illud membrum integrum praetermittunt.

XXVII 5 עם מלך בני *cum rege filiorum Ammon* — עם בני *cum filiis Ammon*, Kennic. 170, primo meus 941, et Arabs. Syrus *cum populo Ammonitarum*.

XXVIII 1 בן עשרים שנה *Filius viginti annorum* — בן עשרים וחמש שנה *Filius viginti quinque annorum*, cod. meus 593, Lxx, Syrus et Arabs. Lectionem hanc communi esse praeferendam ita ex contextu ipso sacro Houbigantius demonstrat. » *Filius annorum viginti erat Achaz, cum regnavit, et sedecim annis regnavit*. Si in scriptione ea acquiescimus, vixerit Achaz annos tantummodo 36. Atqui cap. XXIX 1 dicitur Ezechiam fuisse annos 25 natum, tum cum patre mortuo regnare coepit; ex quo sequetur Ezechiam fuisse natum anno Achaz patris sui undecimo, quod est dictu incredibile. Itaque legendum cum Graecis, cum Syro et Arabe עשרים וחמש שנה *annorum viginti quinque*, ita ut

Achaz cum regnare coepisset anno vitae suae 25, regnasset annis 16, mortuus fuerit anno vitae suae 41. Ex quo sequetur Ezechiam cum natus esset annos 25 patre Achaz moriente, fuisse natum anno vitae Achaz decimo sexto ». In Houbigantii sententiam concesserunt Dathius et Schulzius, nec negandum lectionem hanc esse multo verosimiliorem. In cod. meo 3 deerat ex prima manu integer versus.

Ibid. יהוה *Domini* — יהוה אלהיו *Domini Dei sui*, Kenn. 2, 82, 94, 100, 117, 150, 160, 194, 235, 601, 602, nunc 157, 224, mei 2, 186, 380, 554, 775, primo 31, nunc 319, primo Erfurt. 5 in Bibl. Hal., et Syrus. V. 2 pro מסכות *fusilia*, Kenn. 224 מצבות *statuas*. Ita per ב Lilienthalius, non per כ, ut Kennicottus.

XXVIII 3 ויבער *et accendit* — ויעבר *et traduxit*, primo meus 737, Lxx et Syrus, non omnes veteres, ut notat Houbigantius. Nullus בנו *filium suum*, ut Syrus, Arabs, Josephus et lib. II Regum XVI 3. V. 8 pro מאתים אלף *ducenta millia* Kenn. 590 אלף *mille*.

XXVIII 13 אף *irae* — אף יהוה *irae Domini*, Kenn. 176, 250, primo meus 186, primo ext. 1, Lxx, Vulgatus. Pro לנו cod. meus 596 בנו, Kenn. 175 עלינו.

XXVIII 16 מלכי *reges Assyriae* — מלך *regem Assyriae*, Ken. 188, Lxx, Vulg., Syrus, Chald., Arabs. Ita etiam lib. II Reg. XVI 7, Josephus Antiq. IX cap. XII, Castallio, Houbigant. et Dathe. Alii pro plur. excellentiae habent, ut אדנים. V. Storr *Observ. ad synt. heb.* p. 97, et Schulz *Schol.* in h. l. Kenn. 1 מלכ.

XXVIII 19 מלך ישראל *regem Israel* — מלך יהודה *regem Juda*, Ken. 175, 220, 224, marg. 226, 228, 322, 531, primo 355, nunc 170, mei 4, primo 380, nunc 579, primo ext. 1, Agiogr. Neap., Lxx, Vulg., Syrus, et Arabs. Ita Capellus, Houb., Dathius et Schulzius, qui laudatis interpretibus antiquis Chaldaeum addunt, a Beckio, ut opinor, editum. Nam Targum Wilchinsii, quo utor, habet מלכא דישראל. *Israel* sine punctis habet cod. meus 1, non suppleto nomine Judae. Multi codices ad h. l. notant septem conjici מלך יהודה. Ex meis ita 34, 196, 940, aliique.

XXVIII 20 תלגת *Tilgath* — תגלת *Tiglath*, Ken. 1, 2, 89, 158, 170, 192, 210, 226, primo 82, 128, mei 1, 4, 31, 380, 554, 593, 941, primo 187, 579, et Syrus. Ibid. פלנאסר *Pilneser*. Cod. meus 737 פלאסר *Pileser*, vel *Phelassar*, ut cod. Vatic. Lxx et Syrus, notatque Martianaeus editor operum D. Hieronymi mss. latinos constanter hic legere, ut supra, *Theglath Phalasar*.

XXVIII 23 מלכי *regum* — מלך *regis* primo meus 737, et Lxx.

XXVIII 24 כלי 1° *vasa* — כל כלי *omnia vasa*, Ken. 2, 80, 158, 227, 228, primo 82, forte 128, mei 196, 737, primo 186, nunc 31, Vulgatus, Chaldaeus.

XXIX 5 הקדש *a sancto*. Ken. 1, 93, meusque 596 מן המקדש *a sanctuario*.

XXIX 9 אבותינו *pater nostri* — אבתיכם *patres vestri*, Kenn. 224, et Lxx. V. 15 quidam במצות per beth cum editionibus nonnullis, inter quas Wittebergensis, seu Hartmanniana, et

Veneta utraque 1518, in textu, non ad marg., ut habent Biblia Halensia.

XXIX 20 שרי *principes* — כל שרי *omnes principes*, K. 188, 224, 245, meus 579, nunc 737, et Vulg.. V. 22 pro הבקר *bovem* cod. meus 596 הפר *vitulum*, ut Lxx. XXX 1 על כל. Ext. 1 primo אל כל.

XXX 6 וכמצות *et juxta praeceptum* — ובמצות *et in praecepto*, Kenn. 89, 100, 118, 119, 128, 157, 198, 210, 225, 227, 245, forte 150, nunc 158, mei 1, 2, 4, 187, 304, 319, 368, 380, 413, 509, 518, 554, 576, 683, 737, 775, 789, 824, 940, 941, Biblia Brix., Antiqua sine an. et loco, Complut., Ven. bina 1518, Veneta 1521, Munsteri 1534, ej. 1546, Rob. Steph. in 4., Witteberg. 1587, seu Hartm. 1595, Lombrosi 1639, Niss. 1662, Agiogr. Neap. 1487, Sulsbac. 1769, et Syrus. In Kennic. collatione omittuntur hic et seq. Biblia Brix. et Neap. Agiographa. במצות Kenn. 226, ac meus 186, כמצות meus 196. V. 10 pro משחיקים in Hiphil, quod hoc uno, ut puto, loco occurrit, codices nonnulli, inter quos meus 941 hispanus, habent משחקים in Pihel.

XXX 16 כתורת *juxta legem* — בתורת *in lege*, Ken. 1, 2, 89, 601, forte 150, mei 4, 31, 34, 275, 380, 413, 554, 576, 593, 683, 737, 789, 824, 941, primo 2, 304, primo Erfurt. 5, Biblia Soncin., Brix., Antiqua sine anno et loco, Venetae edit. Bibliorum 1613, 1647, 1678, 1690, 1730, 1739, 1743, 1766, Pisana 1781, Agiogr. Neap., ad margin. Biblia Veneta 1518. Ibid. והכהנים *et sacerdotes* cum nexu, ut vult Houbig. leguntque Lxx, Vulg., Arabs, habent Kenn. 175, mei 187, 593, 789, primo 737.

XXX 19 כטהרת *secundum purificationem* — בטהרת *in purificatione*, K. 1, 101, 166, 180, 227, mei 2, 368, 413, 554, 576, 737, 801, 941, nunc 518, Brixiensis editio et Veneta 1647.

XXX 23 שמחה *laetitiam* — בשמחה *in laetitia*, Ken. 17, 71, 117, 157, 160, 168, 170, 175, 188, 253, primo 139, mei 1, 31, 275, 517, 554, 576, 593, 824, primo 187, Biblia Sonc., Brix., Antiqua, Veneta utraque 1518, Veneta 1521, Basil. 1536, Rob. Stephani in 4. et 16., Sanctandreana 1586. V. 26 pauci לא היתה כזאת expresso verbo.

XXX 27 הלוים *sacerdotes levitae*. Quinque Kenn. ac mei nonnulli, inter quos 187, et 801, cum Bibl. Compl. והלוים *et levitae*, ut Lxx et Vulgatus. Pauci pro לשמים legunt השמים. Quae lectio, etsi paucissimorum codicum et deterioris notae, in plures tamen editiones irrepsit, Venetas 1678, 1690, 1730, 1739, 1766, et in Mantuanam 1742, verum apposita in plerisque nota marginali alia exemplaria habere לשמים.

XXXI 15 ומנימן *et Menjamin* — ובנימן *et Beniamin*, Kennic. 1, 227, meus 380, Lxx, Vulgatus, Syrus, Arabs, Houbigantius.

XXXI 16 כמחלקותיהם *juxta divisiones suas* — במחלקותיהם *in divisionibus suis*, Kenn. 1, 2, 3, 80, 89, 92, 118, 150, 160, 166, 226, 245, primo 128, 141, forte 71, mei 2, 3, 4, 31, 34, 35, 186, 187, 196, 275, 319, 380, 554,

576, 579, 596, 677, 775, 824, 940, 941, primo 782, videtur 801, videtur primo 683, nunc Erfurtensis 5, seu ext. 136, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, Complut., Veneta utraque 1518, Veneta 1521, Ven. 1525-28, Ven. 1533, Basil. Munsteri omnia, 1534, 1536, 1546, Roberti Steph. in 4., Veneta 1551, Veneta in 16. 1552, Veneta 1563, Veneta 1566, Veneta 1570, Hutter. 1587, Wittebergensia 1587, seu Hartmanniana 1595, Ven. 1613, Veneta 1615, Genevensia bina in 4., et 12. 1618, Ven. 1627, Ven. 1635, Amstelod. 1639, Veneta 1647, Lipsiens. 1657, Venetae aliae editiones 1678, 1739, 1743, 1766, Mantuana 1742, Pisana 1781, videntur Biblia Rabbinica 1568. Meus 737 במחלקתם. Contra v. 17 per כ legit meus 346.

XXXI 18 יתקדשו *sanctificabant se*. In praet. התקדשו Kennic. 188, primo 94, primo meus 737.

XXXI 19 בשדי *in agris* — בשדה *in agro*, Kennic. 2, 17, 30, 128, 176, 188, 198, 253, 602, primo 67, 139, 141, mei 1, 2, 275, 554, 576, 596, 775, 941, primo 3, 31, 187, 782, nunc 380, Biblia Sonc., Brixiensia, Agiogr. Neap., et Targum. Ad voc. הכהנים ext. 5 notat ad margin. *Alii libri* הכהן *sacerdotis*. Idem codex versu seq. cum Kennic. 170 pro כזאת legit כן.

XXXII 15 יצילו *eruent* – יציל *eruet*. Kennic. 2, 82, 141, 144, 150, 178, 601, nunc 158, 242, mei 1, 346, 801, 941, 942, primo 187, 782, nunc 667, 737, Biblia Complutensia, ad margin. Veneta 1518. Norzius pro hac lectione citat vetustum codicem, cui auctoritatem reliquorum opponit. In singul. vertunt omnes veteres.

XXXII 18 ויקראו *Et clamaverunt* — ויקרא *Et clamavit*, Ken. 1, 180, primo 2, Lxx, Vulgatus.

XXXII 19 מעשה *opus* — מעשי *opera*, primo meus 413 Hillel., Lxx, Vulg., Syrus, Chald., Arabs.

XXXII 22 ומיד כל *et de manu omnium* — ומיד כל איביו *et de manu omnium inimicorum ejus*, Kennic. 117, 168, primo 235, mei 31, 737, nunc 380, ad margin. Biblia Veneta 1518. Kenn. 145 ומיד כל איביהם. V. 25 וירושלם *et Jerusalem*. Cod. meus 1 primo וישבי ירושלם *et incolas Jerusalem*, ut Arabs, 31 primo ועל *et contra Jerusalem*. V. 28 וארת. Meus 941 ואריות, ut II Paralip. IX 25, et לארות per kibbutz legit cum aliis nonnullis ac Bibliis Mant. 1742.

XXXII 31 שרי בבל *principes Babel* — שרי מלך בבל *principes regis Babel*, Kennic. 2, 145, 188, 601, 602, primo 82, nunc 157, 180, 224, mei 1, 346, 579, nunc 2, 737, et Targum. Nullus המשלחים *missis* in Puhal, ut Lxx, Vulg., Chaldaeus.

XXXIII 7 לעילום *in seculum* — לעולם Kennic. 89, 356, primo 17, meus 380, Keri לעלם 941 hispanicus, לעילם mei 2, 187, 554.

XXXIII 16 ויבן *Et aedificavit* — ויכן *Et reparavit*, Kennic. 94, 100, 139, 145, 157, 158, 198, 225, 250, forte 150, 178, videtur 102, mei 31, 34, 196, 304, 319, 346, 509, 579, 677, 824, 940, 942, primo 2, videtur primo 782, nunc 187, 683, 789, Biblia Soncinensia

in Kennicottiana collatione neglecta, Veneta Rabb. Felicis Pratensis 1518, Veneta in 4. ejusdem anni, Venetae aliae editiones annorum 1521, 1525-28, 1533, 1544, 1551, 1552, 1563, 1566, 1568, 1570, Biblia Parisiensia Roberti Stephani in 4. et 16., Plantiniana 1566, Plantin. sine punctis 1573, Sanctandreana 1586, Hutteri 1587, Veneta 1595, Raphelengii sine punctis 1610, Ven. 1613, Veneta 1615, Veneta Rabbin. 1618, Genevensia in 4. et 12. 1618, Basil. Rabbin. Buxtorfii 1619, Veneta 1627, Amstelodamensia Menassè ben Israel sine punctis 1630, Ven. 1635, Polyglotta Londin. Waltoni, Nisseliana 1662, Veneta 1678, Venetae aliae editiones 1690, 1705, 1730, 1739, Biblia Opitii 1709, Halensia Michaëlis 1720, Mantuana 1742, Oxoniensia 1750, Halensia Simonis 1752, Reinecii 1756. Nota tamen multos ex productis codicibus, pluresque editiones habere ad marg. Kerì ויבן. Ex mss. meis ita 304, 346, 683, 824, 942, et quindecim vel sexdecim editiones. Contra in Bibliis Ven. 1743, 1766, et Pisanis 1781 textualis lectio est ויבן, marginalis ויכן.

XXXIII 19 חוזי *Chozai*, vel *videntium* — חוזים *videntium*, vel *prophetarum*, Kenn. 150 et Lxx. Sed hic חוזי est plurale hujus formae, ut שדי, הרי, ידי. Alii proprium prophetae nomen habent, non appellativum, cujus liber, qui hic allegatur, perierit. Ita Pagninus, Arias Montanus, Sixtus Senensis, Sgambatus, Waltherus, Hottingerus, Leusdenius, Clericus, Wolfius, Calmetus, Dathius, aliique. V. 20 plures בביתו cum ב. XXXIV 6 multi in textu בחרבתיהם cum quibusdam editionibus, Brixiensi potissimum, Munsteriana ac Rob. Stephani in 4..

XXXIV 9 וישבי *et habitatoribus* — וישבו *et redierunt*. Ita Kerì, quod multi habent in textu Kenn. ac mei. Inter meos hispan. 187, 518, 576, Biblia Brixiensia ac Complutensia. At versiones omnes antiquae sequuntur Chediv, quod retinendum. Plures etiam codices, inter quos hispanici mei 4, 941, legunt וישבי sine ullo Kerì. Alii plene וישובו. Sic et לירושלם nonnulli legunt mss. et editi.

XXXIV 10 על יד עשה *in manu curatoris* — על יד עשי *in manu curatorum*, cod. Kenn. 3, 30, 80, 82, 89, 94, 99, 118, 119, 128, 139, 155, 170, 175, 178, 226, 231, 252, 253, 601, 602, primo 141, mei 1, 2, 31, 187, 275, 368, 380, 509, 518, 579, 737, 941, primo 824, ext. 1, Bibl. Soncinensia, Complutensia, Lxx, Vulgatus, Syrus, Arabs, Houbigantius, favetque contextus, ubi subditur המפקדים, et עושי. Pro יד quidam ידי, Kennic. 224, nunc 157, primo mei 31, 683, nunc 368, Vulg., Chaldaeus.

XXXIV 13 עשה *facientis* — עשי *facientium*, Kenn. 17, 80, 89, 192, 224, 231, 235, 601, mei 1, 4, 31, 518, 737, 775, primo 554, 579, nunc 187, ext. 1, Agiographa Neapolitana, Lxx, Syrus, Chaldaeus, et Arabs.

XXXIV 21 דבר *verbum Domini* — דברי *verba Domini*, Kennic. 1, 118, 145, 188, 198, 210, mei 31, 942, Lxx, Vulgatus, Syrus, Arabs. Puncta plur. lectionis meus 554.

XXXIV 22 ואשר *et qui regis*. Ken. 235 primo ואשר צוה *et quibus praecepit rex*, Kenn. 80 ואשר שלח *et quos miserat rex*, ut vertunt Syrus, et Vulgatus. Lxx *et quibus dixit*. Cod. meus 579 primo ושרי המלך *et principes regis*. Kenn. 178 primo למלך.

XXXIV 25 בכל מעשי *in omnibus operibus* — בכל מעשה *in omni opere*, Kennic. 92, 117, 118, 155, 175, 188, 194, 225, 226, 245, primo 3, 80, 128, 141, mei 1, 2, 31, 380, 596, 801, 824, primo 518, et Neap. Agiographa. במעשה *in opere* meus 737 et Syrus.

XXXIV 33 ויעבד *et servire fecit*, vel *submisit* — ויעבר *et transire fecit*, vel *deduxit*, Kenn. 225, 227, meus 579, Biblia Brixiensia a Kenn. omissa, Antiqua sine anno, Veneta bina 1518, Veneta 1521, Munsteri editiones hebr.-latinae 1534, 1546. Cod. meus 782 ad margin. *Alii libri* ויעבר.

Ibid. בישראל *in Israel* — בירושלם *in Jerusalem*, Kenn. 119, 228, primo ut videtur 141, nunc meus 782. Utrumque Lxx.

XXXV 3 המבונים *intelligentibus*, vel *doctis* — המבינים *intelligere facientibus*, vel *docentibus*, *erudientibus*, Kenn. 1, 2, 30, 71, 89, 93, 99, 118, 192, 194, 227, 235, 240, 250, 253, primo 80, 128, 141, 145, 158, mei 186, 196, 380, 554, 576, 667, 737, 775, 801, 923, primo 304, nunc 596, Biblia Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, utraque Munsteri hebr.-latina 1534, 1546, Wittebergensia 1587, seu Hartmanniana 1595, Veneta Lombrosi 1639, Veneta alia 1647, Agiographa Neapolitana, Talmud Hierosol. et Babyl., Vulgatus, Kerì.

Id. המבונים *intelligentibus* — המכונים *paratis*, cod. mei hispan. 187, 346, et Biblia Amstelodamensia sine punctis 1630, sed prior codex cum Kerì המכינים, alter המכינים. Atque המכינים in textu legit alter ex meis codicibus, videlicet 517. Per caph alterutro modo legebat etiam Palatinus apud Junium, cujus lectionem Junius ipse, Piscator et Grotius in Poli *Synopsi* sectantur, ut contextui congruentiorem. Addit Grotius sibi videri non aliter lectum a Lxx.

XXXV 4 כמחלקותיכם *juxta divisiones vestras* — במחלקותיכם *in divisionibus vestris*, Kennic. 3, 80, 89, 99, 118, 245, mei 4, 31, 187, 275, 413, 554, 576, 579, 596, 677, 683, 737, 775, 801, 940, 941, primo 2, videtur primo 304, nunc 196, Biblia Soncinensia et Brixiensia, Antiqua sine anno, Complutensia, Veneta 1518 in fol. et 4., Veneta 1521, Basileensia omnia Munsteri 1534, 1536, 1546, Wittebergensia 1587, seu Hartmann. 1595, Ven. editiones 1730, 1739, 1743, 1766, Mantuana 1742, Agiographa Neapolitana, Sulsbacensia 1769, et Vulgatus. Ex editionibus in integrum collatis negliguntur hic in Kennicottianis notis Soncin., Brix., Bombergiana 1518, et Neapolitana Agiographa.

Ibid. בכתב *in scriptura David* — ככתב *juxta scripturam David*, mei 368, 380, 801, Lxx, Chald., Syrus, Vulgatus, Arabs, et locus parall. Libri III Esdrae I 4. כמכתב Ken. 80.

Ibid. ובמכתב *et in scriptura Salomonis* — וכמכתב *et juxta scripturam*

Salomonis, K. 1, meus 413, Chald., Syrus, Vulgatus. Per כ et Lib. III Esdrae, sed aliter lecto nomine *et secundum magnificentiam*. ומכתב subintellecto praeced. caph meus 380, primo 3, ובכתב Agiogr. Neapolitana. Plures והביט in textu.

XXXV 5 לפלגות *secundum divisiones* — לפלגת *secundum divisionem*, cod. mei 33, 34, 196, 275, 304, 554, 576, 782, 789, 801, 940, primo 518, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Antiqua sine anno, Veneta bina 1518, Veneta 1521, Munsteri omnia 1534, 1536, 1546, Wittebergensia 1587, seu Hartmanniana 1595, et Syrus, item Arabs et Lib. III Esdrae. Notat Norzius correctiores codices legere per cholem. Sane plerique mei hispanici et accuratiores legunt per patach.

XXXV 12 לבקר *bovi*, vel *de bove* — לבֹקֶר *mane*, cod. mei 3, 4, 35, 380, 518, 579, 596, 737, 789, ext. 5, Erfurtensis 3, nunc 1 in Bibliis Halens., Biblia Ven. 1678, Veneta 1690, ad marg. Ven. 1518, Lxx, Syrus, Chaldaeus, Arabs. Antiquum codicem pro hac lectione citat Norzius. Ita etiam legit Liber III Esdrae in textu Graeco ac Syro.

XXXV 15 חוזה *prophetae regis* — חוזי *prophetarum regis*, Ken. 80, meus 31, Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs, Houbigantius et Dathe. » Legendum est, inquit Dathius in h. l., in plur. חוזי, nam non solum Jeduthun, sed etiam Assaph et Heman prophetae regis Davidis dicuntur. Conferatur cap. XXIX 30, I Chronic. XXV 1, 5 ». Posteriores litterae supra rasuram in meo 782.

XXXV 20 נכו *Necho* — פרעה נכו *Pharao Necho*, primo meus 31, Lxx, Syrus, Arabs. Pro *Necho* habet *Pharao* lib. III Esdrae I 25.

XXXV 21 אתה *tu*. Nullus אָתֶה *venio*, ut legerunt omnes veteres, non excepto Chaldaeo, leguntque Dathius *Lib. hist. V. T.* p. 817, et Eichornius *Biblioth. litteraturae bibl.* Vol. II pag. 204. Sed pro כי habent כי אם Kenn. 139, 226, nunc 157, mei 275, primo 2, 31, Bibl. Soncinens., אל להבהליני Kenn. tres cum meo 31. ישחיתך *ne perdat te* sine ו praefixo K. 101, primo mei 31, 789.

XXXV 23 מפי *de ore* — מפני *a facie*, Kennic. 157, 245, primo mei 31, 596, Syrus, Arabs.

XXXV 26 השרים והשרות *cantores et cantatrices* — הַשָּׂרִים וְהַשָּׂרוֹת per sin *principes et foeminae primariae*, seu *principes*, cod. mei 4, 34, 186, 196, 275, 319, 368, 380, 554, 576, 775, 801, 941, primo 187, Biblia Soncin., Brix., Veneta 1647, Lxx et lib. III Esdrae I 32. Solum השרים per sin meus 1.

XXXVI 3 בירושלם *in Jerusalem* — מירושלם *a Jerusalem*, Ken. 30, 144, 145, 250, nunc 251, ירושלם meus 517. Nullus supplet ממלך *ne regnaret*, ut Lxx, Chaldaeus, et loca parallela II Reg. XXIII 33. et III Esdrae I 35. V. Dathium et Schulz., et Eichorn cit. loc. pag. 206.

XXXVI 9 בן שמונה *Filius octo annorum* — בן שמונה עשרה *Filius duodeviginti annorum*, Kennic. 525 ad marg., cod. Alex. Lxx, Syrus, Arabs, et locus parallelus II Reg. XXIV 8. Notat Norzius ita etiam legi בכפר ג׳ של עזרא שלהם *in libro III Ezrae, qui*

ipsis est, idest christianis. Reapse cap. I 43 hujus libri legitur: *Et regnavit Joachin filius ejus pro eo. Cum autem constitutus esset rex, erat annorum decem et octo.* » Me quidem judice, inquit ad h. l. Wallius, nostra commiseratione digni translatores, qui tam manifesta librariorum hodierni Hebr. textus errata neque ex II Reg. XXIV 8, neque ex LXX, neque ex sensu communi emendarunt ». Praeter Wallium lectionem hanc plures alii critici sequuntur, praesertim vero Castallio in Poli *Synopsi*, Jos. Scaliger in *Elencho chron.* pag. 26, Mariana *De Vulgata editione* cap. XXI, Natal. Alexander *Historia eccles. sec. IV* Tom. VIII pag. 228 edit. Venetae 1742, Houbigantius, Dathius et Schulzius in h. locum et Eichorn *Biblioth. litt. bibl.* Tom. II pag. 208, sed qui postremis auctoribus utuntur, notent Kenn. cod. 300 ab iis productum solas Norzianas notas innuere ac delendum esse.

XXXVI 10 אחיו *fratrem ejus* — בן אחיו *filium fratris ejus*, Kenn. 168. Deerat ex prima manu in meis 31, et 940. Omnes veteres *fratrem patris ejus*, excepto Chaldaeo, quam scripturam sequi se profitetur Houbigantius, quia lib. I cap. III 15 annumeratur filiis Josiae Sedecias patruus Joachin.

XXXVI 23 יהוה אלהיו *Dominus Deus suus* – יהי אלהיו *sit Deus suus*, vel *ejus*, forte Kennic. 356 primo meus 31, videtur primo 187, Agiographa Neapol., LXX, parallelus locus Ezrae I 3, Houbig., Dathius, Schulzius. Huc transferenda Neapol. Agiographa, non ad sequentem lectionem, ut fit in Bibliis Kennicottianis. Utrumque יהי יהוה אלהיו *sit Dominus Deus ejus* Kenn. 170, 590, 612, videtur primo 204, nunc 157, ad marg. seu ex secunda manu meus 413 Hillelianus, et Vulgatus. Targum *sit verbum Domini*, Syrus *in quo Dominus Deus ejus sibi beneplacet*. Ut ad posteriorem hanc lectionem referri debet cit. cod. meus 413, non ad primam, ut retulit Kennicottus sub numero 410, ita ad eandem referendum puto Kenn. alterum 495 marg., qui cum eo producitur. Dathius et Schulzius, qui pro priori lectione memorant Kennic. 94, pro posteriore 92, nostrum hoc יהוה cum primo, quod in hoc versu occurrit, confuderunt.

APPENDIX

GEN. I 28 ויאמר להם אלהים *dixitque eis Deus*. Deest repetitum nomen אלהים *Deus* in Kennicottianis codicibus 2, 109, 150, 665, in meis 766, primo 892, in Lxx, Vulgato, Arabe, in Targum cod. meorum 766, primo 12, in Medras, illudque expungit Meibomius. V. 29 זרע זרע *seminans semen*. Posteriora haec verba dicta de arbore aberant ex prima manu a sacro textu cod. mei 404, et a Chaldaico ejusdem codicis.

II 20 ולעוף *et volucri* — ולכל עוף *et omni volucri*, Kenn. 69, primo 9, forte 155, primo meus 872, Lxx, Syrus, Vulgatus, Jonathan, Onkelosus in codice meo 878. Hic codex qui habent שדה super ras., videtur primo legisse הארץ *terrae*, ut vertit Vulgatus.

III 15 הוא *ipsum* semen — היא *ipsa* mulier, Kennic. 227, 239, videtur primo 516, 612, forte 387, forte nunc 155, videtur meus 562. Testatur Bellarminus *De verbo Dei* l. II cap. XII se in uno codice legisse היא, qui forte unus est ex duobus Vaticanis. In uno ex duobus meis exemplis Pentateuchi membranacei in 4. sine anno et loco editi legitur הִוא ex antiqua judaei manu, qui puncta adscripsit. Ex antiquis interpretibus sic Graecus anonymus in Montfauconii Hexaplis, qui habet αὐτή, Targum Onkelosi in cod. meo 562, quod legit הִוא, Vulgatus in plerisque codicibus, Augustinus, Ambrosius, Gregorius Magnus, aliique patres latini posterioris aetatis. Cum Vulgato male Arabem connectunt Bukentopius et Carpzovius *Crit. sacr.* pag. 659, ejus etiam quod mireris, a Carpzovio producto textu, qui aperte legit in masculino. Foemininam tamen lectionem exprimunt binae versiones Arabicae Romae impressae, altera typis Propag. fidei an. 1671, altera Rutilianis 1752, sed ex sola fide et emendatione Vulgatae. Porro hanc lectionem Hebraeo non repugnare notat Brugensis, primo quia potuit interpres legere היא, ut olim conjiciebant nonnulli, habentque adhuc quidam codices, 2° quia saepe foemin. usurpatur הוא cum ו substituto chirech, 3° quia non desunt exempla Hebraici textus, in quibus foeminina nomina cum verbis ac suffixis masculinis jungantur, ut Esth. I 20, et Eccles. XII 4. Idem repetit Bukentopius, addens dici posse *ipsa*, sicut Gen. XII 3 dicitur *in te benedicentur universae cognationes terrae*, idest *in semine tuo*, ut Deus ipse explicat Gen. XXII 18.

Philonem non moror, quem Tom. I Oper. p. 124 pronomen הוא referre ad האשה, seu ad mulierem, Schulzius adnotat *Schol. V. T.* Tom. I p. 63. Nec enim refert, sed ei videtur fuis-

se referendum, cum de muliere minitetur Deus, simulque rationem dat, cur non fuerit relatum, quia *a sermone de muliere transitionem fecit ad semen ejus*. Ceterum aperte Philo ibidem legit αὐτός, secutus Graecos interpretes, quod et ejus editor Mangey observat in notis. Non Josephum Flavium, quem Bukentopius aliique producunt ut foemininae lectioni faventem in latina Ruffini versione parum accurata, non in graeco textu, qui ab ea dissentit. Nec denique urgeo Plantinianam editionem an. 1571, in qua extat הִית pro הִוא, quia non modo incertissimum est, num ex aliquo codice lectionem hanc restituerit editor, sed et editoris ipsius silentium, et mendum illius lectionis, et interlinearis versio latina supra apposita, et Plantinianarum editionum consensus in masc. lectione servanda, et dissensus ipse Bibliorum Polyglottorum, quorum interlinearia pars sunt, et dissensus denique sequentium omnium editionum, praecipue interlinearium, in quibus constanter restitutum est הוא *hù*, manifeste evincunt ex mss. codicum auctoritate id factum non esse.

Nec sane tanta est sive mss. codicum, sive interpretum auctoritas, ut fieri potuerit, aut possit, et repudiari communis hebraici fontis lectio, ut foeminina substituatur. Pauci, dubii, infirmae prorsus fidei sunt qui pro ea stant, hebraici codices, in quibus jod est forte vav minusculum, et cum surek seu vocali mascul. lectionis, qualis est meus ille 562. Incertus, atque a reliquorum omnium fide devians Graecus ille sive interpres, sive scholiastes, forte solam latinorum codicum vel alicujus patris lectionem innuens, unicum ac negligendum Onkelosi exemplar. Vulgatae autem lectio quamquam multo sit firmior, non est tamen nec satis certa propter codicum et Hieronymi dissensionem, nec certae, sed dubiae prorsus, ut infra videbimus, adeoque suspectae originis, ut versionis potius mendis sit accensenda, accenseantque reapse doctissimi catholicorum interpretes et critici.

At vero pro masculina הוא stat 1° fere omnium hebraicorum codicum consensus et testimonium, 2° analogia sacri contextus, in quo verbum quod sequitur, ac pronomen suffixum masculina sunt, 3° Samaritanus textus et Samaritana versio, 4° Graeca versio LXX, consentientibus omnibus codicibus, editionibus, et versionibus ex ea derivatis Aethiopica, Coptica, ac Latina veteri, eaque usis sive hellenistis judaeis, ut Philo, sive christianis scriptoribus, 5° Chaldaicae omnes paraphrases, Onkelosi, Jonathanis, Hierosolymitana, 6° reliquae omnes versiones Orientis, Syriaca antiquissima, Arabica Saadiae, Arabica Mauritana Erpenii, Persica Tawosi, 7° quidam Vulgatae codices, ut S. Germani oblongus et Correctorium Sorbonicum. V. Stephani Biblia Parisiens. 1540 et 1546 ad marg., Biblia Lovan. Hentenii, et Lucae Brug. *Notationes*. Lindanus *De opt. gen. interp.* lib. III fol. 127 addit quatuor Lovanienses, qui tamen a Brugensi omittuntur, nec dubito alios suffragaturos, si nova et accuratior in h. l. fiat latinorum codicum collatio, 8° ad marg. plures Vulgatae editiones ante Sixtinam et Clementinam, 9° versio Hieronymiana pura

in *Bibliotheca divina* a Maurinis edita Tom. I Operum, 10° Hieronymus, qui praeter versionem legit *ipse* in *Quaestionibus hebr.*, in Ezech. XLVII, in Isai. LVIII, 11° Irenaeus, Cyprianus, Lucifer Calaritanus, Chrysostomus, Petrus Chrysologus, Procopius Gazaeus, S. Leo, item Moses bar Cepha, S. Ephraem Syrus, et patres omnes qui Graeca vel Syriaca versione usi sunt. Conf. Bukentopius *Lux de luce* p. 134, Costerus *Vindex loci Gen. III* 15 cap. XI, Natalis Alexander *Hist. eccles.* Diss. XL Tom. VIII pag. 271, Sabatier *Bibliorum sacrorum latinae versiones antiquae* in nota ad h. l.. 12° Tandem melior est masculina lectio, qua immediate et soli mulieris semini tribuitur serpentis contritio, et ex qua Messiae redemptio, potentia, divinitas luculenter eruitur. V. praesertim Costum in *Typo Messiae*, Malvendam in h. l., Martianaeum *Traité hist. du canon des livres de la sainte Ecriture* pag. 434, Du Contant *Essai sur l'Ecrit.* pag. 48.

Qui quidem fontes ac testes longe gravissimi et invictissimi evidenter demonstrant veram sacri textus lectionem esse הוא *hù*, *ipse, ipsum*, hancque lectionem ut veriorem sequuntur, ac foemininae praeferunt infiniti auctores catholici tum ante, tum post Tridentinum Concilium, ut Lippomanus, Augustinus Steuchus, Pagninus, Cajetanus, Clarius, Vatablus, Arias Montanus, Oleaster, Joh. Benedictus, Melchior Canus, Petrus Costus, Lucas Brugensis, Lindanus, Malvenda, Picherellus, Ribera, Hector Pintus, Emanuel Sà, Mariana, Pamelius, Franciscus Georgius, Archangelus a Burgo, Weidnerus, Hemertius, Campianus, Andradius, Felisius, Adamus Sasboutius, Pererius, Hartus, Martianaeus, Simonius, Dupinius, Natalis Alexander, Contantius aliique. Plerorumque loca ac verba habes apud Costerum et Natalem Alexandrum locis supra citatis.

De Vulgatae autem lectionis origine alii aliter sentiunt. Ex hebraico aliquo codice eam haustam esse quae est nonnullorum conjectura, ea valde infirma. Etenim praeter Hieronymianos codices qui certissime habebant הוא, nulli alii in Vulgata adhibiti, nullus alius qui constet, hebraicorum codicum usus est factus. Non minus incertum quod opinatur Montfauconius secutum Vulgatum graecam quam supra protulimus, ignoti interpretis lectionem αὐτή, quae videtur potius ex latinis ipsis codicibus, vel aliquo patre foeminine legente profluxisse, quam ex vera interpretatione. Ex corruptione versionis divi Hieronymi, non ex versione ipsa lectionem hanc repetit Dupinius *Dissert. prelim. sur la Bible* pag. 203, ex describentium imperitia et temeritate Melchior Canus *De locis theol.* lib. II cap. XV. » Hieronymus, inquit is, in *Quaestionibus hebraicis* Gen. 3 legendum ait *ipse conteret caput tuum*, non *ipsa*. Cum enim apud hebraeos neutro genere ad semen referatur, interpres rem significatam perpendens, in masculino genere transtulit *ipse*. Quod imperiti non intelligentes, vitiumque scriptoris existimantes, substituerunt *ipsa* ». Praeclare quidem uterque, nisi obstaret Augustini testimonium et usus, qui suadet corruptelam esse antiquiorem, nec Hierony-

mo ex hebraeo vertenti, sed veteri italo graecorum codicum interpreti primigeniam illam lectionem *ipse* esse tribuendam. Consultius itaque Simonius *Hist. crit. du V. T.* lib. II c. XII p. 251 eam ex Graeca LXX derivat, quae, quamquam praecedat neutrum nomen σπέρμα, masculine legit ἀυτός, unde primum *ipse*, deinde factum *ipsa*. Doctissimus Martianaeus, qui et ipse foemininam lectionem ut merum librariorum lapsum damnat, ex alio fonte eam ingeniose ac valde probabiliter deducit: » Lectorem non celamus scripsisse olim veteres pronomina et adverbia terminata in *e* per diphtongum *ae*, ut est illud *ipsae dixit et facta sunt*, et *superbae loqueris, stultae egisti* etc.. Ex hoc scribendi modo retineri facile potuit *ipsa* pro *ipse* vel *ipsae* ». Martianaei conjecturam sequitur nuperrimus monachus Benedictinus Ildephonsus Schwarz in notis ad cl. Geddes libellum *De vulgarium sacrae Scripturae versionum vitiis eorumque remediis* latine versum et Bambergae editum an. 1787 p. 140.

Mihi sane non modo verosimile admodum est, sed et fere certum ex *ipse* factum *ipsa*. Vel enim lectio haec ex veteri Itala est, vel ex Hieronymiana. Ex utraque enim, ut omnes sciunt, mixta ac consarcinata est Vulgata. Vetus Itala, seu primigenia, puriora, et antiquiora ejus exemplaria legebant proculdubio *ipse*, non *ipsa*, ut ex Augustini operibus ac testimoniis edidit Sabatierius. Erat illa ex versione LXX, iisque conformis, et quidem juxta eundem Augustinum *verborum tenacior*. LXX autem constantissime in omnibus codicibus habent *ipse*, nec inter naevos, quos in antiqua Itala reprehendit Hieronymus, hic numeratur. Latini patres Augustino antiquiores, qui Itala utebantur, legunt *ipse*, et si Augustinus aliique eo posteriores legerunt *ipsa*, varietas lectionis in patribus illud unum, ut docet idem Sabatier, ostendit, varios ac discrepantes unius ejusdemque interpretationis codices eos habuisse. Alii ergo codices habebant *ipse*, alii *ipsa*. Jam vero discrepantibus codicibus et patribus patet eam veriorem veteris Italae lectionem habendam, quae suo fonti est conformior, non eam, quae longissime discrepat, eam quae a primis et antiquioribus patribus, non eam quae a posterioribus exhibetur. Si porro ex Hieronymiana est, Hieronymus legebat *ipse*. Ac facile ego equidem crederem ex ejus versione esse ob verbum *conteret* quod sequitur, pro quo Itala videtur legisse *observabit*, nisi aliter statuere nos cogeret Augustini auctoritas. Itaque uterque Vulgatae fons evincit primigeniam ac veriorem hujus loci lectionem fuisse *ipse*. Quid autem facilius, aut verosimilius, quam ex *ipse* vel *ipsae* sive fortuito, sive ex librarii inscitia et audacia generis anomaliam emendantis primum fieri *ipsa*, quod deinde plerosque codices pervaserit? Quid, inquam, facilius aut verosimilius in iis librariis, qui, teste Hieronymo, » scribunt, non quod inveniunt, sed quod intelligunt, et dum alienos errores emendare nituntur, ostendunt suos »?

Sed fingamus, vel demus etiam, si placet, foemininam illam Augustini veram antiquae Italae, vel primi, quicumque tandem is fuerit, interpretis

lectionem fuisse. Si impedita est quaestio, et dubium hinc oritur, quae nam ex duabus lectionibus sit anteponenda et divina, num *ipsa*, quae est latini illius interpretis ac latinorum librorum, an *ipse*, quod legunt hebraici, graeci, syri in ecclesia et ipsi divini et authentici, ex Augustino ipso, unde omnis fere dubitatio evenit, habes jam modum quo te expedias ac rem dirimas. » Latini codices V. T., inquit is *De doct. christ.* lib. II cap. XV, si necesse fuerit, graecorum auctoritate emendandi sunt, et eorum potissimum, qui cum LXX essent, ore uno interpretati esse perhibentur ». Et *De civitate Dei* lib. XV cap. XIII » Quum diversum aliquid in utrisque codicibus invenitur, ei linguae potius credatur, unde est per interpretes facta translatio ». Habes ex Hieronymo *Praef. ad IV Evang.* » Si veritas est quaerenda de pluribus (latinis exemplaribus), cur non ad Graecam originem revertentes ea, quae vel a vitiosis interpretibus male reddita, vel a praesumtoribus imperitis emendata perversius, vel a librariis dormitantibus aut addita sunt, aut mutata, corrigimus »? Habes iterum ex Hieronymo constantique ac prudentissima ecclesiae praxi a Sixtinis Clementinisque ipsis correctoribus in Vulgatae emendatione servata » veterum librorum fidem de hebraeis voluminibus esse examinandam ». Habes demum ex Hieronymiana ipsa versione sapienti ecclesiae consilio veteri anteposita, » quae ex Haebraeo fonte cuncta verius transfudit, ut inquit sanctus Gregorius, vel ut Isidorus, quae est in sententiis veracior ». Cujuscunque ergo sit sive interpretis, sive quod verosimilius, amanuensis hodierna Vulgatae lectio, ea ex Hebraeis Graecisque fontibus emendanda est, referendaque, ut olim retulimus *De praecipuis caussis negl. heb. litt.* p. 94, ad ea Clementinae editionis loca, quae adhuc ad Heb. T. exigi atque ecclesiae auctoritate emendari et possunt, et debent. Nec enim necesse est monere, quod disertissime Bellarminus unus ex correctoribus monet tum in *Epistola ad Lucam Brugensem*, tum in *Praef. ad Biblia Clementina*, Vulgatam non fuisse in omnibus accuratissime castigatam pluraque relicta intacta, quae videbantur mutanda, potissimum ob maximam codicum auctoritatem, qualis extat in hoc loco. Ceterum ipse Bellarminus, unus, inquam, ex iis qui intactum reliquerunt, Kemnitio respondens loco superius citato *De verbo Dei*, aperte testatur » editionem Vulgatam varie habere, quosdam codices habere *ipse*, nec esse contra Vulgatam editionem, si convincatur debere legi *ipse* vel *ipsum* ».

Ibid. ישפף *conteret te*, alii aliter — ישפך *perflabit te* a נשף, vel saltem defective quod ab hoc verbo deduci potest, Kenn. 225, mei 766, primo 18, 223. Sic pro תשפנו *conteres illud* defective iterum תשפנו Kennic. 125, mei 549, 878, 900, primo 444, Pentateuchus Polygl. CPolitanus Arabico-Pers. 1546, et CPolitanus alter Graeco-hisp. 1547. Ita vertunt nonnulli interpretes in Poli *Synopsi*, sicque exponit Jarchius, quia serpens dum mordere vult, sufflat ad instar sibili. Nota in Jarchii textu pro ותשכנו *et mordebis eum* quosdam codices ha-

bere ותשפט *et flabis eum*, ut Breithaupti unus, quem in notis memorat p. 36, et in versione sequitur, mei sex, 232, 459, 657, 766, 878, 991, et princeps Jarchiani *Commentarii* editio hucusque ignota, de qua plura in novis *Annalibus hebraeo-typographicis*. Illud etiam notatu dignissimum R. Parchon in inedito suo *Lexico* tribuere verbo שוף significationem *observandi, explorandi*, quam servat apud arabes, quamque huic ipsi loco dant veteres nonnulli interpretes. Nam subdens exemplum Psal. CXXXIX 11 אך חשך ישופני, interpretatur per פ׳ יראני כמו שאפני, יראני אנוש » expositio est *explorant me*, ut Psal. LVI 2 *contemplatur me homo* ». Ac primo illo Psalmi loco ex vi arab. سوف melius sic verti animadvertit etiam Schulzius *Lex. heb.* Tom. II p. 1430. Restituenda ergo a lexicographis verbo שוף explorandi ac contemplandi notio, quae in Kimchii *Libro radicum* aliisque posterioribus lexicis eum secutis prorsus evanuit. Hanc sane significationem secuti sunt LXX, Targum Onkelosi, Targum Jonathanis, posteriori membro Vulgatus, et quotquot vertunt *insidiaberis*, vel *insidiabitur*. Secutos dico LXX. Verior namque eorum lectio est communis τηρήσει quam et vetus Itala habet, *observabit*, non τειρήσει *conteret*, ut Complutensis editio, quae etiam cum Antwerpiensi minus recte in Onkelosi textu primo loco habet נטר *ipse erit servans* vel *custodiens*. Quotquot ex targumicis meis codicibus versum hunc exhibent, omnes legunt דכיר *ipse memor erit*, vel *recordabitur*. Sunt autem ii novemdecim, 5, 6, 7, 8, 11, 12, 230, 257, 264, 266, 345, 404, 543, 549, 562, 766, 878, 948, 991, concinuntque editio Bononiensis 1482, Sorae 1490, Ulyssip. 1491, Antiqua in Pentat. sine anno et loco, Thessalonicensis 1516, CPolitanae 1546, 1547, Mantuana 1589, ac Venetae omnes. Dissentiunt alii interpretes. Aquila apud Matthaei *Animadv. ad Orig. Hexapla* in *Repert. or.* Tom. IV pag. 260 vertit προστρίψει *evertet*, *in suam potestatem rediget*,. Symmachus θλίψει *comprimet, affliget*, Syrus *conculcabit*, Arabs in Polyglottis *findet*, sed Saadias in Pentat. CPol. ישרכך אל ראס, quod per ר lectum ex signific. شرك *rete* verti posset *insidiabitur*, sed accuratius per ד Pocockius يشدخك الراس *contundet tibi caput*, Arabs Maurit. Erpenii يهشم *confringet*.

V 3 כצלמו *secundum imaginem suam* — בצלמו *in imagine sua*. Mss. meis codicibus ita legentibus addantur 850, 900, 941, 991, 1006, primo 872, 949, 950, 951.

IX 5 ומיד האדם מיד איש *et de manu hominis, de manu viri* — ומיד איש *et de manu viri*, K. 368, LXX, Arabs.

X 21 ולשם *Et Semo genitum est* — ושם *Et Sem genuit*. Cod. meus 1016 habet ולש sup. ras. rescriptum videturque primo legisse ושם, ut legit Syrus, quod melius congrueret cum sequenti גם הוא *etiam ipse*. V. Michaëlis *Spicil. geogr. ext. heb.* T. II p. 64.

XI 32 חמש שנים ומאתים שנה *ducenti quinque anni*. Sam. T. · ࠇࠌࠔ · ࠔࠍࠉࠌ · ࠅࠀࠓࠁࠏࠉࠌ · ࠅࠌࠀࠕ · ࠔࠍࠄ *centum quadraginta quinque anni*, insignis lectio, quae Stephani verba Act. VII 4 confirmat, et cum Genesis textu conciliat, sed quam judaicorum codicum nullus exhibet, nulla-

que praeter Samaritanam antiqua versio. Solus Kenn. 186. videtur ומאתים super septem alias litteras legere, forte primo וארבעים *et quadraginta*, 152 vero habet in שנה binas priores litteras שנ super abrasionem, forte primo מאה *centum*. Infra XII 4 ושבעים *et septuaginta*. שב sup. ras. cod. meus 18, videturque ex prima manu legisse ותשעים *et nonaginta*, egressum scilicet Abramum anno aetatis 95.

XIV 20 ויתן לו *deditque ei*. Kenn. 345 qui habet sequens verbum מעשר sup. abras. 9 vel 10 litterarum rescriptum, videtur olim hic addidisse nomen אברהם *Abrahami*, quod legit cod. Vatic. et Complutensis Lxx.

XVIII 29 לא אעשה *non faciam* — לא אשחית *non perdam*, primo meus 949, Sam. T., Sam. versio, Lxx, Vulgatus, Syrus.

XIX 28 כל פני ארץ *omnem faciem terrae* — פני כל ארץ *faciem omnis terrae*. Hanc Samaritani textus lectionem exhibet etiam cod. meus 850 hispanicus, sed ex prima manu.

XX 12 אמנה *vere*. Kenn. 99, ac Sam. T. אמנם.

XXIV 43 לשאב *ad hauriendum*. Supplent מים *aquas* cod. meus 857 priori manu, Lxx, Syrus, Vulgatus, Arabs. V. 53 לאחיה *fratri suo*. Cod. meus 223 לאביה *patri suo*. Nullus לאחֶיה in plur. *fratribus suis*, ut habent Vulgatus et Syrus.

XXV 15 חדר *Chadar* – חדד *Chadad*. Adde codices meos 851, 853, 857, 872, 892, 893, 924, 942, 949, 950, 951, 952, 988, 1016, nunc 850, 1006, Targum cod. mei 857, et Targ. Kenn. codicum 155, 248, 424, 427 apud Bruns. *Excerpte aus Chaldaischen manuscripten der Bibel* in *Repert. or.* Tom. XV p. 169.

XXVI 32 לו *ei*, *invenimus* — לא *non invenimus*, primo Kennic. 69, et Lxx. Sed editio Complutensis aliique graeci codices legunt *ei*. V. 33 שבעה *jusjurandum*. Nullus per sin *abundantiam*, ut habebant Hieronymiani codices, vertuntque Aquila, Symmachus, Vulgatus et Syrus.

XXVII 29 אררך *maledicentes tibi* — ארוך *maledicens tibi*, Kennic. 95, 196, mei 262, 266, 274, 857, primo 250. Sequitur sing. ארור *maledictus*, ob quod communis lectio distributive sumitur *quilibet maledicentium*, vel *eorum quisque sit maledictus*. Quod et de sequenti verbo dicendum.

Ibid. ומברכך *et benedicentes tibi* – ומברכך *et benedicens tibi*, Ken. 9, 69, 129, mei 10, 444, 476, 562, 857, Biblia Veneta utraque in fol. et 4. an. 1518, Veneta 1521, Veneta Rabb. 1525, Ven. 1525–28, Veneta 1533, Basil. omnia Munsteri 1534, 1536, 1546, Veneta 1544, Roberti Steph. 16, Ven. 1551, Ven. 1563, Ven. 1566, Plantiniana 1566, Ven. Rabb. 1568, Veneta 1570, Plantin. sine punctis 1573, Polyglotta Antwerpiensia, Sanctandreana 1586, Hutteri 1587, Witteberg. 1587, seu Hartmanniana 1595, Lugdun. Batav. sine punctis 1610, Veneta 1613, Venetae aliae editiones 1615, 1627, 1647, Genev. in 4. et 12. 1618, Amstelod. 1630, Nisseliana 1662, Pentateuchus Venetus 1524, CPolitanus 1547, Venetus 4. 1548, Ven. heb.-lat. 1551, Sabion. bini 1557, et 1558, Amst. 1696, Genesis Paris. 1535, Genesis Witteberg. 1586, Gen. Cothen. 1622.

Sequitur singulare בריך *benedictus*, et in singul. utrumque verbum, hoc ac praecedens אריך, neglecto vel non lecto jod, vertunt Lxx, Vulgatus et Arabs.

XXXI 18 מקנה קנינו אשר רכש *pecus acquisitionis suae quod acquisierat*. Verba haec deerant proculdubio ex prima manu etiam in meo 850 hispanico.

XXXI 24 פן תדבר *ne loquaris* — מדבר *a loquendo*. Concinit meus 1016 primo. XXXV 22 idem codex legebat פילגש אביו ישראל *concubina patris sui Israel*, omisso וישמע *et audiit*.

XXXVI 15 תומן *Toman* cum Kerì תימן *Teman*. Hoc Kerì et Chediv, quod primum ex edit. Chaiimi 1525 repetendum est, ex qua in plures alias posterioris aetatis dimanavit, exhibet Kenn. 102, ac meus 319. Reliqui omnes aut fere omnes codices cum omnibus interpretibus in textu habent תימן, ut in Chronicis. Haec ergo lectio necessario restituenda, ac deserenda textualis. Conf. Brunsius *Not.* ad *Kenn. Diss. gen.* p. 450. Codex ille meus 319 congruit in singularibus aliis lectionibus cum prima illa masorethica Chaiimi editione, ut I Chron. IX 35, XII 8, XX 4, unde non immerito suspicari possumus eum ad manus celeberrimi illius editoris fuisse, sed dissidet in sing. aliis locis, ut Genes. XVI 6, XIX 13, Deuter. XXI 3, I Chron. VI 42, et XX 4.

XXXVI 24 הימם plerique *mulos*, verius *thermas*. Kennicottiani LXVI pluresque ex meis, sed fere omnes germanici, cum Bibliis Sonc. plene הימים. Meorum unus 532 legit praeterea per patach הַיַמִים *Ajamim* a ים *thermas, baptisteria, lavacra*, ut alibi valet hoc nomen hocque loco aptissimum, quum multae eo in tractu thermae extiterint, inter quas Callirrhoenses memorat Josephus lib. I *De bello Jud.* c. XXXIII §. 5, et XVII *Antiq.* c. VI 5. Conf. Michaëlis *Spicil. geogr. ext. heb.* Tom. II pag. 63, et *Suppl. Lex. heb.* pag. 1090. *Jamim* per patach legerunt Lxx, Aquila, Symmachus, Theodotio in Hexaplis, et Hieronymus. At vero apud Hieronymum Aquila et Symmachus Ἐμίμ, ut habent masorethica puncta. Kennic. 314 forte המים *aquas*, ut legit, vel saltem vertit Syrus ܡ̈ܝܐ quem habemus in Polyglottis, nam Theodoretus apud Steuchum Eugubinum *V. T. ad verit. heb. recognitio* pag. 324 edit. Lugdun. 1531 testatur Syrum suae aetatis legisse ܚܡܝܐ *fontem*: ὁ σύρος λεγει αὐτὸν πηγὴν εὑρηκέναι ἡ γὰρ πηγὴ ἀιγὰν καλεῖται τῇ σύρων φωνῇ. Samaritanus textus ࠄࠀࠉࠌࠉࠌ sive proprium populi nomen Deuter. II 10 memorati, sive appellativum *gigantum*, quod Bocharto, Simonio aliisque multis placuit, sed judaicorum codicum nullus confirmat. Interpres Chaldaeo-Samaritanus, qui Emaeorum nomen retinuit ࠃࠌ . ࠀࠉࠌࠀࠉ ., alterutro modo intelligi potest, sed Arabs Samar. illud appellative accepit, et de gigantibus ac potentibus exposuit الجبابرة. Ad hanc lectionem Onkelosum transferunt nonnulli vertentem גבריא, quem tamen legisse האימים ego valde dubito, quum in hodierna scriptura absens aleph optime possit subintelligi, vel illud in jod mutari, vel tandem he pro eo usurpari. Si Immanuelem audis in ms. suo *Commentario* in h. l., quem sistit cod. meus 404, Chaldaeus legit qui-

dem הימם, sed illud accepit pro האימים, quia aleph, inquit is, aliquando in jod mutatur, ut in תתימרו Isaiae LXI 6, subdens Agaon, seu Saadiam, ut ex Arabica etiam ejus versione constat, vocabulum hoc de mulis exposuisse, quod longe ante eum alios bene multos fecisse ex Hieronymo discimus. Nec constans est in mss. codicibus lectio illa Targum; nam bini mei codices, 9 et 11, legunt פרדיא *mulos*, non *gigantes*. R. Parchon in inedito Mechabberoth controversam dictionem refert sub ים, propositaque prima expositione mulorum, quam deinde Kimchius et ex Kimchio lexicographi plerique receperunt, notat esse qui interpretentur אשר נצח את האימים *qui vicit gigantes*, ut alibi dicitur תמצא ידך לכל אויביך *inveniat*, vel *consequatur*, *vincat manus tua omnes inimicos tuos*, ימינך תמצא שנאך *dextera tua inveniat*, vel *submittat osorem tuum*. Assumpta hac significatione verbi מצא, evanescit difficultas quae samaritanae lectioni vel targumicae explanationi obiici solet, populum Emim, vel gigantum in vicinia habitantem non potuisse ignorari, sed placet altera thermarum, quam et Hieronymus ex usu linguae punicae hebraeae conterminae confirmabat.

XXXVI 35 הדד *Adad* – חדד *Chadad*, Pentateuchus Sabion. in 16. sine an. et loco, et Samar. cod. 62, 65.

XXXVI 39 הדר *Adar* – הדד *Adad*. Ita per daleth legunt quoque ex meis codicibus 851, 857, 941, 1016, et Targ. cit. cod. 857. Singularis lectio Pentateuchi Sabion. in 16. sine anno et loco חדר *Chadar* per cheth, ut Sam. T. impressus, ac plerique codices samaritani, qui tamen in postrema littera discordant, legentes ࠇࠃࠃ *Chadad*.

XXXVIII 3 ויקרא *et vocavit ille*, seu Judas. Mss. codicibus legentibus in foem. ותקרא *et vocavit illa*, seu uxor Judae, maxima accedit auctoritas Sabion. Pentateuchi in 16. sine an. et loco sine punctis editi, vulgo העתק seu typi et exemplaris pro describendis publicis synagogarum voluminibus.

XXXVIII 29 ותקרא in foem. *et vocavit illa*, seu Thamar, legit etiam meus 857 ex prima manu, et Targum Onkelosi in binis meis mss. 857, et 948.

XXXIX 18 וינס החוצה *et fugit foras* — וינס ויצא החוצה *et fugit, et exiit foras*. Cum paucis codicibus confirmantibus lectionem LXX et Syri congruit meus 1016 ante corr..

XXXIX 20 הסהר *carceris* — הסחר *arcis*, *turris*, Ken. 244, et Sam. cod. 61, 62, 63, 65, 66, 127, 183, 197, 221, 333. Ac plerique horum codicum Samaritanorum iterum per ח legunt seq. versibus. Per cheth forte legendum esse olim conjecerat Michaëlis *Biblioth. or.* Tom. IX p. 203, collato Syr. ܚܣܢܐ, hancque lectionem anteponit Lobstein *Observ. crit. in loca Pent. illustria* pag. 29. At vero non modo alii omnes codices hebraici Kennicottiani ac mei constantissime legunt per he, sed et in reliquis locis cod. ille 244, adeo ut plane fortuitus habendus sit ejus consensus cum samaritanis codicibus, qui in hac lectione et ipsi dissentiunt, non excepto cod. sanctae Genovefae, cui Lobsteinius innititur. Vers. 23 cod. meus 1006 primo legebat השחר per sin, et R. Parchon antiquissimus lexicographus in

inedito suo *Mechabberoth* huc relato השהרונים Isaiae III 18, quod per aureas lunulas, quae a mulieribus et infantibus gestari solent, explicat, subdit ר״א קרוב לו בית הסודר לפי שהוא כמו » דיר וסדרו שבמשנה חצר · פ׳ בניין עגול Est autem qui putat huic vocabulo affine esse illud *domum Sohar*, quia ipsa est veluti palatium, quod lunulam habet in secundo atrio. Ejus expositio *aedificium rotundum* ». Ita per בניין עגול interpretatur etiam ad marg. cod. meus 592. Aben Esra, Bochartus, Jablonskius, Scholtzius pro voce Aegyptiaca habent, composita ex ⲥⲱⲛϩ *vinctus* et ⲁⲣⲉϩ *arèh custodia*, seu domum vinctorum, ut vertunt omnes veteres contextusque ipse demonstrat esse vertendum. V. Clod. *Lex. heb. select.* p. 353, Scholtz *Expos. vocab. copt. in scriptoribus hebr.* Tom. XIII *Repert. or.* p. 14, *Lexicon aegypt.* Lacrozianum a doctissimo Woide editum pag. 5 et 99.

XLII 3 ממצרים *ex Aegypto*. Cod. meus 998 monet ad marg. בהעתק תורה seu ms. exemplari describendorum synagogae voluminum legi במצרים *in Aegypto*.

XLIX 8 בני אביך *filii patris tui* — בני אמך *filii matris tuae*, Kennic. 84, videtur 82, meus 18, omnes prima manu. V. 9 כרע *incurvavit*. Addunt שכב *cubavit* Ken. 129, ac primo meus 699 antiquissimus.

XLIX 10 שבט מיהודה *sceptrum de Juda*. Cod. meus 450 primo שבט יהודה *sceptrum Judae*.

Ibid. רגליו *pedes*, vel *pedibus ejus*. Sam. T. ࠃࠂࠋࠉࠅ *vexillis ejus*, quod Jobo Ludolfo aliisque paucis praeplacet. Ex heb. codicibus dubii nonnulli, ut meus 223 aliique, sed aperte et certe nullus per daleth. In quibusdam utriusque litterae figura non similis, sed plane eadem. רגלו in sing., vel saltem defect. primo meus 592.

Ibid. עד כי *donec*. Kenn. 660 על כי *propterea quod*. עד־כי interposito makaph, seu huc translata lineola hac unionis quae legitur post כי, habent cod. mei 18 et 251, sed negligenter scripti. Si in pluribus ac melioribus codicibus sic legeretur, novum illudque invictissimum argumentum haberemus ad revincendum R. Bechai aliosque rabbinos, qui perperam עד a כי divellunt, sensumque plane diversum ac sibi faventem ex Jacobeo oraculo eliciunt, nunquam recessurum sceptrum, quum Messias advenerit. Cui expositioni Targumici nonnulli codices Onkelosi favere videntur, qui vertunt עד עלמא דייתי משיחא, ut sunt ex meis codicibus 257, primo 936, nunc 16, binaeque editiones, Sorae 1490, et Antiqua cum sacro textu sine anno et loco. Sed vera vetustissimi illius interpretis lectio est communis עד דייתי משיחא *in aeternum, donec veniat Messias*. Ita habent plerique et antiquiores meliorisque notae codices, mei tres supra viginti, videlicet 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 230, 248, 264, 265, 266, 345, 404, 419, 455, 500, 543, 549, 562, 592, 766, 857, 859, 871, 878, 924, 948, 991, 1005, primo 16, nunc 936, et vetustiores omnes editiones, Bononiensis 1582, Ulyssiponensis 1491, Thessalonic. 1515, CPolitanae 1522, 1546, 1547, Venetae 1524, 1525, 1527. Non est ergo audiendus R. Bechai, qui ut praejudicatam opinionem

et explanationem tueatur, contendit genuinam lectionem targumicam sacri textus דייתיא משיחא כי יבא שילה esse quia, vel *quando veniet Messias*, falsam vero, vel erroneam alteram עד דייתי משיחא *donec veniat Messias*. Targum Antwerpiense omittit illud עד עלמא *in aeternum*, quod in Hebraeo non legitur, et forte in Onkeloso adscititium est. Nec legunt Hierosolymitanum ac Jonathan.

Ibid. שילה *Scilòh*, nomen Messiae proprium, vel *filius ejus* — שלה *is, cujus est*, scilicet sceptrum et regnum, alii *pacificus, proles*, vel *filius ejus*. Lectionem hanc sistunt 1° Kennicottiani codices viginti quinque, 1, 9, 18, 84, 132, 136, 158, 176, 211, 226, 401, 404, 411, 448, 464, 481, 489, 562, 602, 608, 611, 615, 631, 636, nunc 170, mei tredecim 10, 257, 265, 444, 543, 688, 716, 952, primo 16, 196, 500, 554, 850, 2° Biblia Polyglotta Sanctandreana anni 1586, 3° Samaritanus textus [Samaritan], consentientibus mss. omnibus codicibus, suique textus constantiam confirmantibus Sichemitis in *Epistola samar. tertia* ad Jobum Ludolfum. V. Cellarii *Dissert. acad.* pag. 143, et Bruns. *Repert. or.* Tom. XIII p. 281 et separ. editionis Helmst. pag. 8. 4° Samaritana versio, quae retinet ipsum [Samaritan]. 5° binae versiones Arabico-Samaritanae, altera Usserii quae vertit سليمان *Salomon*, vel *pacificus*, altera Barberina [Samaritan], مستحقه *dignus eo*, seu verius *is cui jure competit*. V. Biornsthal *Lettre* in *Fabricy Titres primitifs* Tom. I p. 376, Hwiid *Specimen ineditae versionis Arab. Sam.* p. 38, et ad hujus calcem Georgii *Epistola* pag. 36. 6° Lxx τὰ ἀποκείμενα αὐτῷ *cui reposita sunt*, ut fert communis lectio ms. Vatic., Alex., Cotton., editionum omnium vel fere omnium, et quorumdam patrum, aut juxta veriorem alteram eorum lectionem, quam ex ms. Oxoniensi, Justino, aliisque patribus Grabius restituit, ᾧ ἀπόκειται *cui repositum est*. V. Nobil. *Not. in vers. LXX*, Jun. *Annot.* in h. l., Grabe in *Repert. or.* Tom. IV p. 20, et Stroth ibid. Tom. II pag. 95. Cum Graeca Lxx consentit Coptica aliaeque versiones ab illa derivatae. 7° Aquila et Symmachus, qui interpretantur et ipsi ᾧ ἀπόκειται. 8° Theodotio teste Eusebio in *Demonstr. evang.* lib. VIII p. 370. 9° Syrus in Polyglottis editus ܗܘ ܕܕܝܠܗ ܗܝ *is cujus est*, cum quo concordat codex sancti Ephrem ܗܘ ܕܕܝܠܗ *ille cujus est principatus*. Inedita versio Syriaca ex Simplici ac Lxxvirali mixta, quam continet codex Syrus VII seculi fuse descriptus in *Journal des Savans* a. 1765, utriusque lectione conjuncta, legit ܗܘ ܕܡܣܝܡ ܠܗ ܕܕܝܠܗ ܗܘ *is cui constitutum est, cujus est*. V. Norbergii *Specimen* in Michaëlis *Biblioth. or.* Tom. XVIII pag. 183.

10° Targum Onkelosi legens דדיליה הוא מלכותא *is cujus est regnum*, consentientibus codicibus omnibus mss. et editis; neque enim dissensum facit codex meus 543, qui legit tantum משיחא *Messias*, verbaque haec, quae sequuntur, omittit. 11° Targum Hierosolymitanum, quod iisdem fere verbis habet דדידיה היא מלכותא. 12° Versio Arabica Saadiae in Polyglottis excusa, الذي هو له *is, cujus ipsum est*.

Cum textu Parisiensi congruit CPolitanus, et Arabicus codex a Durello productus, qui versionem ipsam, ut opinor, Saadianam complectitur. 13° Herodianorum secta apud Epiphanium de Herode magno vocabulum hoc intelligens, *utpote cui destinatum fuerit sceptrum*. V. Michaëlis *Biblioth. or.* Tom. IX p. 218. 14° Justinus Martyr Tryphonem refutans, et Epiphanius Herodianos, qui secure judaeis lectionem hanc objiciunt, nulla facta varietatis codicum mentione. 15° R. Salomon Jarchi, qui exponit שהמלוכה שלו *cujus proprium est regnum*. Obiter nota ita legere Jarchium in mss. editisque omnibus, quotquot ad manus habeo codicibus, qui sane plurimi sunt, non אשר המלוכה, ut citat Schulzius *Lex. heb.* p. 1476. Non modo autem sic interpretatur Jarchius, sed sacri textus verba proferens defective שלה legit in binis meis codicibus 562, 592. Cum Jarchio conspirat ms. Lexicon cod. mei 637 explicans *Scilòh* משיח שהמלוכה שלו.

16° Diu ante Jarchium Berescith rabbà apud R. Salomonem ben Melech controversum nomen sic explanabat כי שהמלכות שלו *ille, cujus imperium proprium est*. 17° Tanchumà, antiquissimus et ipse Commentarius in Pentateuchum, non aliter illud exponit שהמלכות שלו. 18° In Talmude Babylonico Tract. Sanhedrin cap. XI, seu Chelek, familiares R. Silae hunc Jacobi textum producunt, ut defective legentem שלה. V. Cocceii *Duo tituli thalmudici Sanhed. et Maccoth* p. 359. 19° Ita sine jod etiam legunt R. Nathan in *Concordantiis hebraicis*, et R. David de Pomis in צמח דוד, seu Lexico hebraeo-italico fol. 211. 20° In Medras Echà rabbadì folio 58 b edit. Venetae 1545 traditur » Scilòh esse nomen Messiae, quia dictum est עד כי יבא שילה שלה כתיב *donec veniat Scilòh*; שלה *Chediv*, seu textualis lectio est sine jod. Hoc idem teste Norzio in notis ad h. l. scribit auctor מתנות כהונה Mathanoth cheunàh שלה כתי׳ חסר יוד קרי ביה שלו *lectionem textualem esse* שלה *sine jod, Kerì vero, seu marginalem* שלו. Tandem sensum hunc egregie confirmat locus Ezechielis XXI 32 עד בא אשר לו המשפט *donec veniat is, cui competit jus*.

Lectionem tot luculentissimis testibus, totaque fere antiquitate comprobatam mirum non est, si plures ex hodiernis criticis communi praetulerint, inter quos numerandi in primis Grabius *Observ. in Gen. XLIX* in *Repert. or.* Tom. IV pag. 22, Houbigantius *Notae crit.* in h. l. Tom. I pag. 63, Michaëlis *Biblioth. or.* Tom. IX pag. 222, Gulcher *Explic. nova Gen. XLIX* 10, Dathius *Not. in Pent.* p. 219, Schulz *Schol. V. T.* Tom. I p. 319, conf. et ejusdem *Lex. heb.* p. 1476, Hufnagelius *Dissert. in h. l.* in *Repert. or.* Tom. XIV p. 240. Sed hi auctores in significatione dissentiunt. Nam Hufnagelius, et ante eum Uri in *Pharus* p. 94, volunt esse benonì verbi שלה, mutatisque punctis legunt שְׁלֹה *pacificus*. Significatum hunc ei tribuit et Houbigantius samaritanos secutus, Gulcher vero et Dathius de sobole explicant, novaque assumpta significatione עד כי, quae non placet, quamque Schulzius aliique refutant, vertunt *quamdiu prolem habebit*.

Alii codices, sed paucissimi, legunt שילו per vav, ut Kennic. 474,

mei 274, 699, Medras rabboth fol. 62 edit. Ven. 1545, et Tanchumà ex edit. CPolit. 1528, quamquam in cod. meo 261 hujus libri legatur per he. Kerì שילו ad margin. exhibent Kennic. 344, ac mei 233, 476, quibus addendus 721, qui habet לו ק׳. Kerì שלו sistunt mei 716, 998, et auctor Mathanoth cheunàh supra productus. Immo in Soncinensi editione Jarchiani Commentarii in Pent. anni 1487 lectio ipsa שלו producitur ut lectio sacri textus ובמדרש אגדה שלו שי לו *Et in Medras agada* שלו *exponitur duobus verbis* munus illi, dissentientibus tamen reliquis omnibus, vel fere omnibus Jarchii codicibus et editionibus. Mss. codices interrogavi, num medrascicam hanc lectionem servarent, vixque unum, sed antiquissimum 262 reperi, qui fere שי לה legat cum minori aliquo spatio interposito. Inveni tamen in quibusdam codicibus Rascianis praeter locum יובילו שי למורא alium addi ex Ps. LXVIII לו יובילו מלכים שי, quod additamentum habet etiam antiquissima editio in 4. litteris quadratis rudioribus sine an. et loco, ad prima heb. typographiae incunabula referenda.

Ex lectione Vulgatae versionis *qui mittendus est* constat Hieronymum in suis exemplaribus legisse שילח, vel שלח per cheth. Egregia sane scriptura, quam acceptare alterique anteponere Eugubinus, Fagius, Bonfrerius, Salmeron, Huntlaeus, Grotius, Benzenbergius in nuperrimis litteris ad me datis, aliique non dubitant. Est enim Silòh, ut notat Grotius, ἀπεσταλμένος nomen maxime Messiae proprium, qui summa cum potestate a Deo missus est, quod et plurima Novi foederis loca invicte demonstrant, quae omnia, sed maxime illud Joh. vII 7 de Siloah, hoc vaticinium respicere videntur. Sed ex superstitibus codicibus in h. l. diligenter collatis nullus est, qui huic lectioni suffragetur, satque ex allatis versionibus patet codices Hieronymo antiquiores in altera per he consensisse.

In tanta ergo auctoritate fontium, quam pro defectiva lectione produximus, quodnam praesidium relinquitur masorethicae שילה? Stant pro ea plerique codices judaici, Arabs Mauritanus Erpenii, qui habet سيلة, versio Graeca codicis Veneti D. Marci, quae legit Σιλων. V. Adleri excerptum in Michaëlis *Biblioth. or.* Tom. xvI pag. 187, et ed. Villoison Argentor. 1784 p. 199. Pseudo-Jonathan, qui vertit זעיר בנוי *parvulùs filiorum ejus*, videtur et ipse plene legisse שילה a שיל, quamvis alii sive judaei, sive christiani significationem hanc a שלה et של deducant. Nec samaritanis ignota est haec lectio. Auctor Samaritani *Commentarii in Genesim*, cujus excerptum vel specimen in hoc caput ex ms. Huntingt. 301 arabice et latine edidit doctiss. Schnurrer, bis legit שילה cum jod, et in hac eadem littera mysterium quaerit: الى يقوم שילה وهو الذي يغير الشريعة *donec oriatur Scilòh seu is qui mutabit legem*, et infra وسماه שילה من של وهو رفعة الحق واليا علامة الاسم *appellatque illum Scilòh a* של, *seu ablatione juris. Littera autem jod est signum nominis.* Jam vero masorethicum שילה aeque verti potest *pacificus*, aeque *cujus est*, sumpto jod pro matre lectionis, vel pro compensatione daghesc fortis praecedentis re-

lativi, quod chirech assumere potuit, seu scevà, quo aliquando insignitur, in chirech mutare ob jod subsequens. Hinc Jarchius, si vera ejus lectio est שילה quam habent plerique codices et editiones, praefixum ש pro relativo habuit, notatque Aben Esra nonnullos lectionem ipsam plenam exponere, ut exposuerat Onkelosus. Atque haec mss. codicum vetustorumque interpretum varietas in litteris consonis celeberrimi hujus nominis. In vocalibus nulla est eorum, meorum saltem quos contuli, discrepantia.

Ibid. ולו *et ei* — ולא *et non*, K. 81, primo 102, 223, 423, videtur primo 672 C, forte 129, 155, mei 872, primo 12, 16, 266, 766, 949, 991, videntur primo 554, 699, primo Targum cod. mei 265. Horum codicum lectio fert, adventante Messia, cessaturum in Juda imperium et obedientiam populorum. Sed destituitur auctoritate omnium veterum.

Ibid. יקהת *obedientia*. Euphonicum daghesc deest in codicibus meis undeviginti, 12, 16, 17, 174, 248, 251, 384, 455, 529, 535, 539, 543, 549, 716, 721, 766, 878, 940, 991, in Bibliis Brixiensibus, in Pent. Brixiensi 1492, et ex recentioribus editionibus in Bibl. Ven. 1766. Cod. meus 410 notat ad margin. בזנב׳ יקָהת בקמ׳ *In codice Zanbuki legitur* יקָהת *cum kametz*, quod ex meis codicibus legit 251 indiligenter scriptus, et 60, seu ms. Lexicon anni 1279. Primo יקחת Kennic. 99 per cheth, ut mendose habent plerique Samaritani יקחתו pro communi lectione יקהתו.

XLIX 11 בני *filium* — בְני *filios*, cod. mei 17, 250, primo 529, Biblia Pisana 1781, Arabs communis, et binae Samaritanorum versiones Arabica et Samaritana. Nullus איתנו *roboris sui*, quod pro אתנו *asini sui* legunt Samaritani codices. V. 22 pro צעדה *incedebat* Kenn. 1 צערה *minima*, sicque videtur ex prima manu legisse meus 10. Per resc צעירי etiam Sam. T.

XLIX 25 ואת שדי *et cum omnipotente* — ואל שדי *et Deus omnipotens*. Perpaucis codicibus judaicis, qui hanc Sam. T. lectionem servant, addatur meus 923 hispanicus prima manu.

XLIX 26 הורי *genitorum meorum* — הרי *montium*. Sic saltem defective sine vav Ken. 1, 69, 81, 89, 95, 109, 170, 237, mei 6, 716, 857, 1006, primo 500, 554, Sam. T., Sam. versio, LXX, praeferuntque Houbigantius *Not. crit.* in h. l., Michaëlis *Suppl. Lex. heb.* p. 572, Dathius not. ad *Pent.* p. 223, et Schulzius *Schol. V. T.* Tom. I p. 331. » Sine dubio legendum est הרי, inquit Dathius. Nam הרה semper de femina, nunquam de viro adhibetur ». Chaldaeo-Samaritanum, qui legit [Samaritan], sequitur samar. auctor Commentarii arab. in Gen codicis Huntingt. 301 عـلـي حـلـي, sed ab utroque discedit Arabs Barberinus, qui vertit [Samaritan], vel والدي.

Exod. I 19 חיות *vivaces*. Melius et usitatiori forma חַיות per patach et daghesc codex Erfurtensis 3, mei 16, 17, 197, 251, 274, 384, 450, 549, 766, 872, 991, sicque Michaëlis *Suppl. lex. heb.* pag. 714, et *Nova Biblioth. or.* Tom. III p. 190. Alii per patach, sed omisso daghesc,

ut mei 10, 13, 15, 18, 174, 475, 529, 853, 893, 948, Bibl. Veneta 1766. Alii contra retento kametz daghesc in jod assumunt, ut ex meis 455, 507, 941, 988, Biblia Brixiensia et Antiqua sine anno et loco.

II 21 למשה *Mosi*. Ken. 603 praemittit לאשה *in uxorem*, quod addit et Sam. T., Lxx et Syrus, sed post nomen Mosis.

III 18 נקרה *occurrit*. Plures cum Sam. T. נקרא, quod ad occurrendi et vocandi, vel invocandi significationem referri potest. Ad posteriorem referunt Lxx et Vulg., sed active *vocavit nos*. Ita per א infra cap. v 3, ubi tamen nonnulli utriusque collationis codices iterum dissentiunt, et legunt per ה.

XII 16 יעשה *fiet*. In fem. תעשה, ut postulat praecedens המלאכה etiam meus 1016 primo.

XII 40 ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה *Et habitatio filiorum Israel, qua habitaverunt in Aegypto, fuit quadringentorum triginta annorum*. Notissima Sam. T. lectio, qua chronologicae hujus loci difficultati occurritur, legentis · ࠅࠌࠅࠔࠁ · ࠁࠍࠉ · ࠉࠔࠓࠀࠋ · ࠅࠀࠁࠅࠕࠌ · ࠀࠔࠓ · ࠉࠔࠁࠅ · ࠁࠀࠓࠑ · ࠊࠍࠏࠍ · ࠅࠁࠀࠓࠑ · ࠌࠑࠓࠉࠌ · *Et habitatio filiorum Israel et patrum eorum, qua habitaverunt in terra Canaan et in terra Aegypti* etc. Lxx addunt et ipsi καὶ ἐν γῇ Χαναάν, et juxta cod. Alex. ἀυτοὶ καὶ ὁι πατέρες ἀυτῶν, sed utraque verba postponunt, iisque consentaneus est antiquissimus codex Syriacus an. 704. V. L'Advocat *Notice d'un ms. original* in *Journal des savans* an. 1765 pag. 1658 edit. 12., et Eichorn *Introd. V. T.* Tom. I p. 466. Ex hebraicis codicibus sive Kennicottianis, sive meis in h. l. collatis nullus servat hoc additamentum, praeter Medras rabboth, qui sive ex suorum codicum fide, sive explicationis gratia, post במצרים *in Aegypto* supplet ובארץ כנען ובארץ גושן *et in terra Canaan et in terra Gosen*. Extat locus in Berescith rabbà sect. LXIII fol. 31 pag. versa edit. Venetae an. 1545. Kennic. 140 legit ומושב שלשים שנה *Et habitatio fuit annorum* 430, omissis verbis intermediis. ב vocabuli במצרים dilatatum super abrasione trium vel quatuor litterarum exhibet meus 12, legens forte ex prima manu בארץ מצרים, forte etiam בכנען ומצרים. Alterutrum vel aliud quoddam verbum priori manu additum legebat alter ex meis 296, qui habet מצרים sup. ras. rescriptum cum ב dilatato. Ex recentioribus criticis samarit. lectionem sequuntur Houbigantius in *Prolegom.* Tom. I p. 51 edit. Francf. M., Benedictinus auctor *Nouveaux eclaircissemens sur le Pent. des Samaritains* pag. 209, et Du Contant *Essai sur l'Ecriture sainte* p. 191. Sed conf. Richardus Simonius *Hist. crit. du V. T.* lib. I c. XII, Koppius *Program.* 1777 *Israelitas non* 215, *sed* 430 *annos in Aegypto commoratos esse*, Michaëlis *Biblioth. or.* Tom. XII p. 22, et *Nova Biblioth. or.* Tom. III p. 191, Schulz *Schol. V. T.* Tom. I p. 381, et quae nos ipse olim de hoc loco annotavimus *De praecipuis caussis neglectae heb. litt. disc.* p. 24.

XII 41 ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה *Et factum est sub finem quadringentorum triginta annorum*. Desunt in Kenn. 9, 346, 665, 674, primo in meis 3, 11, 15, 754, 872,

998, et Arabe. In meo 319 deerat secundum ויהי, quod non legit Syrus, atque integra verba ויהי בעצם היום הזה omittunt Lxx, et Targum cod. mei 857. כעצם videtur primo legisse meus 10.

XIV 13 אשר ראיתם *qui vidistis* — כאשר ראיתם *sicut vidistis*. Hanc Sam. T. ac plerorumque interpretum lectionem confirmat etiam cod. meus 978.

XIV 25 ויאמר *et dixit* — ויאמרו *Et dixerunt*. Cum Sam. T. solus K. 168, et quidem ad marg. consentiebat, cui modo meus 978 accedit, qui praeterea addit בני *a facie filiorum Israel*, multasque alias minoris momenti, plerumque singulares, in hoc capite exhibet variationes. Nam v. 4 pro אחריהם legit אחרי בני ישראל, v. 5 pro ישראל, העם, v. 12 pro חדל, שבוק, v. 20 pro מפניהם, מלפניהם, v. 21 pro עזה, חזק, v. 23 pro אל תוך, בתוך, v. 28 pro פרעה, מצרים, addens סוס פרעה, ibid. pro אשר באו, הבאים, et XV 6 pro בכח, בקדש.

XIV 27 וישב הים *et rediit mare*. Idem cod. meus 978 וישובו המים *et redierunt aquae*, vel *et rediit aqua*, ut Lxx. XV 2 conjunctim חמרתיה meus 998.

XV 5 יכסימו *obtexerunt eos*. Cod. meus 223, pluribus aliis variis lectionibus jam illustris ac singularis, habet sceva, et kibbutz super abrasionem, ut videatur proculdubio ex prima manu legisse יכסימו per tzere *obtexit*, relato ad Deum verbo, quod quum masculinum sit, nonnisi per anomaliam et generis enallagen referri potest ad praecedens תהמת *abyssi*. Ita Lxx Πόντῳ ἐκάλυψεν αὐτούς, eosque secutus ex hodiernis criticis cl. Schulzius *Schol. V. T.* Tom. I p. 396. Plene יכסיומו Kennicottiani ac mei nonnulli, sed nullus יכסמו, ut habet Sam. T., vel יכסומו abjecto jod, nullus מו per cholem.

XVII 12 ויהי *fuitque* — ויהיו *fueruntque*, Kenn. 4, et Sam. T.. Sequitur plurale ידיו, pro quo Kenn. 129 ידו, ut Vulgatus. Defective אמנה meus 197.

XVII 16 כס יה *solium Domini* — נס יה *signum Domini*, Kennic. 665. Lectio, quam praeferunt, vel approbant Castalio, Capellus, Clericus, Houbigantius, Michaëlis, Dathius, Schulzius, et auctor *Biblioth. crit.* Amstel. 1777 Parte I p. 114. Multi uno verbo כסיה, ex Kenn. 102, 103, 190, 247, 293, 305, 349, 368, 425, 440, mei 223, 450, 539, 604, 892, nunc 7, 948. Nonnulli codices monent ad marg. ita legendum מלה חדא *uno verbo*. Ita mei 265, 450. Alii addunt sic legi in mss. hispanicis. Ita mei 12, 604, 721, 754. Cod. meus 185 ס"א כסיה מלה חדה והמסו' מוכיח משנידהם *Alii libri* כסיה *uno verbo*, *et utrumque Masora arguit*, vel *de utroque disserit*. Alter ex meis, 7, notat in Maphteach legi uno verbo, nec aliter Masoram docere, contra 754 post observationem ita legi in hispanicis codicibus subdit ולא יתכן מכח מסורת *id rectum non esse ex auctoritate Masorae*, tandem 850 innuit codicum discrepantiam junctim legentium, *sed in libro correcto extare* כס יה *duobus verbis*. Ac variam hanc lectionem unius verbi ad marg. memorant etiam Kennic. 136, 191, 206, 380, 485, 546. Integras nonnullorum notas, ac praeterea notam 254 cum meo 850 conspirantem vide apud Bruns. *De var. lect.*

Kenn. T. xII *Repert.* p. 272. Lxx, qui vertunt ἐν χειρὶ κρυφαίᾳ *in manu occulta*, alterutrum videntur legisse, vel uno verbo כסיה defective per kibbutz sub ס, vel עלומה pro על כסיה. Sam. T. habet כסא.

XX 10 ואמתך *et ancilla tua*. Addunt ושרך וחמרך *et bos tuus et asinus tuus* cod. meus 998 hisp. ex prima manu, et Lxx. Ibid. ובהמתך *et jumentum tuum*. Kennic. 150 וכל בהמתך *et omne jumentum tuum*, addito כל, ut iidem Lxx.

XXI 16, 17. Inverso ordine, ut Lxx et Arabs, versus hos legit cit. cod. meus 998: ומקלל אביו ואמו מות יומת: וגנב איש ומכרו ונמצא בידו מות יומת *Et qui maledicit patrem suum et matrem suam morte occidatur: Qui vero furatur virum et vendit eum, et inventus est in manu ejus, occidendo occidatur*.

XXV 40. Nonnulli alii ex meis codicibus legunt כתבניתם *juxta similitudinem eorum*. Inter eos Fragm. 1009. Plures v. 31 תעשה sine jod, inter quos 1027.

XXVI 31 יעשה *faciet* – עשה *fac*. Ita cod. meus 998, et Kennic. 384, uterque prima manu, et Syrus. Videntur etiam puncta praeteriti temporis per typographi vel librarii oscitantiam in Bibliis Soncinensibus apposita, et ad imperativum nostramque hanc lectionem referenda. Ac multo quidem convenientius est sacro textui עשה, vel תעשה, quod alios plures legere suo loco notavimus, nisi mutatis punctis legas in Niphal *fiat*.

XXX 32 ייסך *ungetur* — יסך a נסך *effundetur*, Kenn. 1, 4, 5, 69, 80, 84, 111, 132, 150, 158, 186, 226, 227, 228, mei 262, 476, 500, 592, 669, 699, 766, 789, primo 419, 656, 948, 949, 1016, videtur primo 340. Plerique mei habent etiam daghesc in samech. Nullus יסך, ut Sam. T., sed bini ex meis, 611, 991, habent ייסך per kibbutz et daghesc. Alii retenta lectione communi solum daghesc in samech exhibent, ut mei 18, 251, 319, 384, 408, 444, 450, 532, et Biblia Soncinensia. V. Michaëlis *Suppl. Lex. heb.* n. 1001, et *Nova Biblioth. or.* Tom. III p. 197.

XXXI 8 כליו *vasa ejus* — כל כליו *cuncta vasa ejus*. Addantur cod. mei 857, 941, 949, 1006, omnes ex prima manu, et Targum cit. cod. 857. V. 14 מעמיה *de populo suo* etiam meus 998 ante corr..

XXXI 15 יעשה *fiet* – תעשה idem foem. Kenn. 9, 84, primo mei 16, 262, ac sequitur foem. מלאכה, unde generis anomalia devitatur, hac lectione assumpta. Ita legerunt Lxx, sed active *facies*, Syrus et Vulgatus *facietis*. Aliqui codices, inter quos meus 951 hispanicus, notant ad h. l. *Quatuor conjiciuntur* תעשה. Active in Kal יעשה per cateph patach *faciet* legit cod. meus 503 eximiae antiquitatis. Confer. Michaëlis *Nova Biblioth. or.* Tom. III pag. 199.

XXXVI 32. Codicibus meis addentibus צלע *lateris* addendus 949 ex prima manu, iis vero, qui v. 29 legunt היו *fuerunt*, 998 item primo.

XXXIX 17 העבתת *funes* — עבתת sine he demonstrativo melius ob regimen Kenn. 84, meus 1016, et Sam. T., exceptis tribus mss. Sam. Ast serior manus in cod. meo notavit ad marg. *Et in volumine legis scriptum*

reperi העבותות *sicque in multis Pentateuchis*. Scribere certe voluit hic criticus העבתת defective, nam plena illa scriptio fere nullius codicis est, et inter Kennicottianos solius 193.

XXXIX 22 ויעש *Et fecit* — ויעשו *Et fecerunt*, Kenn. 84, primo meus 949, Sam. T., Syrus.

LEVIT. I 7 הכהן *sacerdotis* – הכהנים *sacerdotes*. Ita etiam primo Fragm. meum 904.

IV 5 אל אהל *ad tabernaculum* — אל פתח אהל *ad ostium tabernaculi*. Ita etiam meus 851 hisp. ante corr..

V 17 אשר לא תעשינה *quae non fiunt* — אשר תעשינה *quae fiunt*, Kenn. 562, 606. Confer. Michaëlis *Suppl. Lex. heb.* pag. 720, et *Nova Biblioth. or.* Tom. III p. 204.

VII 8 לכהן לו יהיה *sacerdoti, ejus erunt*. In cod. meo 893 correctum לכהן יהיה *sacerdotis erunt*, ut Syrus.

VII 11 יקריב *offeret* — יקריבו *offerent* Kenn. 151, primo meus 1016, Rabboth, Sam. T., Vulgatus.

VIII 33 עד מלאת ימי *donec impleantur dies*, omisso יום intermedio, K. 84, 103, Fragm. meum 904, et Syrus.

IX 21. Targumicis codicibus vertentibus *Praecepit Dominus Mosi* adde meum 878, et octo Kennicottianos, 150, 181, 248, 369, 482, 489, 517, 598, ex Brunsii collatione in *Repert. or.* Tom. XV p. 170.

XI 4. In sing. ממעלה *ex eo quod ascendere facit* legit quoque meus 1016 priori manu.

XIV 37. In cod. meo 851 ipsa primi scriptoris manu emendatum וראה הכהן *et considerabit sacerdos*, ut habet Sam. T., deletumque והנה הנגע, quod et Kenn. 69, 136 non legunt.

XXVI 39 איביכם *inimicorum vestrorum* — איביהם *inimicorum eorum*. Addantur cod. mei 853, 878, 941, 952, 1006, 1016, primo 940, et Targum cod. mei 924. Sed in 1016 posterior criticus judaeus haec ad marg. apposuit: בשני ספרי תורה מצאתי איביכם וגם בחמשים אחרים ובמקרא ישנה *In duobus voluminibus legis reperi* inimicorum vestrorum, *itemque in aliis Pentateuchis et in Bibliis antiquis*.

NUM. I 20. Addit פקדיו *recensiti ejus* etiam Fragm. meum 901 tum in textu, tum in Targum. Deerat contra in Targum v. 22, et in Targ. cod. Kenn. 586.

III 28 ושש מאות *et sexcenti*. Nullus ושלש *et tercenti*, ut legunt Houbig. et Michaëlis.

IV 19 את קדש *sanctum* – אל קדש *ad sanctum* quatuor alii mei, 878, 988, 1016 primo, 998 nunc.

V 10 יהיו *erunt* — יהיה *erit*. Adde Fragm. meum 901, quod et v. 15 legit יצק עליה in feminino.

V 22. Defective לצבת, et plene ולנפיל plures, in Kal nullus. Nullus ex selectis collatis VI 13 אתו per chirech *secum*, pro quo tamen alibi ipsum אתו per cholem usurpatur. VI 5 vocabulum נדר deerat etiam in cod. meo 1016.

VIII 12 ועשה *et fac* — וְעָשָׂה *et faciet*, codex Cassellanus, seu Kennic. 157 ex prima manu, Chaldaeus et Michaëlis. X 29 חתן *socer*. Nullus per cateph patach *gener*. Sic et propositae aliae a doctissimo Michaëlis vocalium variationes XII 13, XIV 14, et 32 etc. ex selectis amasorethicis et antiquioribus meis codicibus collatis a nullo confirmantur.

XI 12 נשבעת *jurasti* — נשבעתי *juravi*, Kenn. 139, primo meus 1016, et Syrus.

XI 32 וישטחו *et expanderunt* — וישחטו *et mactarunt*, primo Ken. 99, et Sam. T.

XIII 22 ויבא *et venit* — ויבאו *et venerunt*. Lectionem hanc Sam. T. et omnium versionum, quam praeter Houbigantium et Kennicottum probant quoque Michaëlis et Dathius, exhibet etiam ex prima manu cod. meus 1006 describendorum publ. synag. voluminum exemplar, et typus.

XIV 39 כל הדברים *omnia verba*. Ita addito כל etiam meus 878, et Targum ejusdem codicis.

XVI 21 העדה *congregationis*. Cod. meus 1016 addebat הרעה *pessimae*, ut Kenn. 4, 227, 239.

XVI 30 בריאה *creationem*. Kennic. 153 בריאה חדשה *creationem novam*. Nullus בדיאה.

XIX 8. Primum במים *in aquis* deerat quoque ex priori manu in meo 998.

XXI 14 את והב *Vaheb*. Nomen prop. loci, quod veteres varie legunt ac vertunt. Kenn. 19 את והם, meus 989 primo את הב, conjunctim אתוהב Kennic. 89, 94, 136 marg., 223, 293, 615, mei 223, 878. את הנחלים sine vav Kennic. 151, 196, primo meus 18.

XXI 15 ער *Ar*. Cod. meus 942 עיר *urbem*, sicque Sam. T. plene ࠏࠉࠓ, et Sam. versio ࠒࠓࠉࠄ. Omittunt K. 109, primo meus 555. Pro אשר meus 878 primo אשה.

XXI 30 אשר *quae*. In schedis meis mss. meorum codicum collationis sub sequenti var. lectione על מידבא haec annotata reperio, quae nescio quomodo omissa sint. » In Kenn. cod. 84 et primo in meo 18 deerat vocabulum אשר praecedens, nec in suo codice legit Vulgatus. Sam., Lxx, Coptus legunt אש *ignem* ». Hanc Sam. T. et Lxx lectionem Michaëlis, Vogelius, Dathius, et Schulzius anteponunt, putantque a masorethis ipsis ut suspectam et dubiam haberi, punctoque litteram ר notari, ut indicarent in aliis codicibus deesse, tandem parallelismum ipsum membrorum huic lectioni favere.

Ibidem עד מידבא *usque ad Medeba* — על מידבא *super*, vel *contra Medeba*. Sam. T. lectioni adstipulatur etiam cod. meus 952, et Targ. cod. mei 924. In 941 verba אשר עד מידבא sup. ras. rescripta.

XXIII 3 ממזר *spurius*. Kenn. 236 מומזר *infamis peregrinus*. Ita sed seorsim, מום זר *macula peregrini*, legendum esse conjecerat Michaëlis. V. ejus *Jus Mosaicum* P. II §. 139, Dathe et Schulz. in h. l. Adverbium בה hic addebat etiam meus 1016. Ibid שפי. Quod Kimchius aliique explicant *solus*, R. Parchon in ms. *Lexico* interpretatur per דאוג *anxius*, deinde subdit פ״א וילך אל אחד השפיים aliter exponi *et ivit ad unum ex locis eminentibus*. XXIII 10 ומספר. Cod. meus 503 antiquissimus מספר.

XXIV 3 et 15 שתם per sin nonnulli codices, inter quos meus 941 hispanicus. V. 17 אשורנו *speculabor eum*. Defective אשרנו Kenn. 191, mei 10, 503, 853, primo 262.

XXVI 30 איעזר *Iheɀer* — אחיעזר *Achieɀer*, Kenn. 111, Sam. 64, 65, 66, 221, et Lxx. V. Schroed. *Ob-*

serv. philol. crit. in Psal. p. 58. Sam. versio [Samaritan] per cheth, sed omisso ain, nisi mendosa sit haec omissio, et legendum sit [Samaritan].

XXX 8. כל נדריה *omnia vota ejus*, addito' כל, ut Sam. T. ac veterum plerique, etiam meus 878 ante corr.

Deuter. III 11 הלה *Annon*. Ken. tredecim meique plures הלא.

VI 12. Addunt אלהיך *Dei tui* item mei 878, primo 949, 1006, nunc 948, et Targum eorumdem codicum 878, 948.

XV 23 תאכל *comedes*. Primo תאכלו *comedetis* etiam meus 878.

XXIV 1 כי מצא *quia invenit* — ומצא *et invenerit*. Ita Aben Esra *Com.* in h. l. in sex mss. meis codicibus, 5, 326, 356, 454, 686, 896, et in exemplari, quod Motot ejus explanator prae manibus habebat, qui subdit נראה שהיה בספר החכם ז"ל בפסוק והיה אם לא תמצא חן בעיניו ומצא בה videtur in sacro textu codicis sapientis (Aben Esrae) fel. m. scriptum fuisse *et erit si non invenerit gratiam in oculis ejus et invenerit in ea*. Conf. nota margin. Kenn. cod. 525 apud Bruns. *De var. lect. Kenn.* in *Repert. or.* Tom. XIII pag. 55. At vero editores Commentarii Aben Esrae videntes ejus lectionem communi opponi, eam mutarunt in מצא בה omisso vav. Ita editio Neapolitana, omnium prima, anni 1488, CPolitana 1514, CPol. altera 1522, Veneta 1525 et aliae posteriores, quarum lectionem nonnisi unus ex meis mss. confirmat, videlicet 133. In 843 legitur כי מצא, quod ex librarii emendatione proculdubio repetendum est. Etenim veram Aben Esrae lectionem esse ומצא praeter plerorumque codicum consensum manifeste evincit ejus expositio או מצא *aut invenerit*, sumpto vav pro particula disjunctiva, et comparatio cum textu Exod. XXI 27 ומכה אביו ואמו, quamquam incertum sit, num ex mss. codicum fide, an vero memoria sacrum hic textum produxerit. Posterius probabilius existimo, contra ac sentiat Mototus.

XXXI 1 הדברים *verba* — כל הדברים *omnia verba*. Mss. meis codicibus sic legentibus addendi 878, 900, 1016, primo 893, 924, et Targum cod. 878, primo 924.

XXXII 5 שחת לו לא בניו *Corrupit se, non filii ejus*. Cod. meus 950 hispan. primo שחת לא לו בניו *Corrupit se, non ei filii ejus*, sicque Sam. T., LXX et Syrus, nisi quod in plur. legant שחתו *Corruperunt se*. Kenn. 487, qui habet לו לא sup. ras., videtur hanc lectionem ex prima manu habuisse. Sam. T. lectionem probant Clericus, et Houbigantius, eamque faciliorem esse ac fortasse genuinam concedit Dathius in not. ad h. l. p. 716.

XXXIII 6 מתיו per sceva *homines ejus* — מֵתיו per tzere *mortui ejus*. Ita cod. meus 941 hisp., primo 1016 italicus, Clericus, Michaëlis, Dathius, anonymus in *Biblioth. Lemgoviensi* T. XIX p. 395, et Schulzius.

Josue I 15 להם *eis* — לכם *vobis*. Exteris codicibus adde 136 ex prima manu, ex meis 965 aliosque nonnullos, qui et legit יהוה אלהיכם *Dominus Deus vester*.

II 24. Codex Erfurtensis 5, seu ext. 136, primo בידינו et III 7 לעיני. Sistimus hic nonnullas alias Josuae variationes ejusdem codicis in utraque collatione omissas. Sic VI 15 legit

כעלות per caph. VIII 12 לעיר per chirech, v. 22 לו in sing., prima manu v. 19 בנשות, v. 27 בני ישראל, X 8 בידך, v. 29 על, XI 10 לכל, v. 23 et XII 7 במחלקותם, v. 23 לנפת plur., X 28 correctum אותה in sing.

VII 17 משפחת יהודה *familiam Judae* — משפחות יהודה *familias Judae*. Kenn. 182, 250 marg., 598, primo 155, mei 715, primo 554, defect. plur. 13, Lxx, Vulgatus, Clericus, Michaëlis, et Dathius. Kennic. 562, שבט יהודה למשפחות יהודה *tribum Juda juxta familias Judae*, ut Syrus. V. 20 אמנה *profecto*. Cod. meus 305 primo אמנם, et v. 21 pro שער *babylonicum* Kenn. 252 legit שער *ex pilis*, ut legendum conjecerat Michaëlis. XIII 23 dele *Lxx et Arabs*.

XXI 35, 36. Celeberrimos hos versus Rubenitarum exhibet etiam cod. meus 923 cum duplici additamento את עיר מקלט, et במדבר. Hodiernis criticis, qui pro eorum integritate et necessitate pugnant, accensendi Mariana *De edit. Vulg.* cap. VII, Branca *De Vulg. auctor.* Tom. I p. 564, Dathius *Lib. hist. V. T.* p. 68, et Schulzius *Schol. V. T.* Tom. II pag. 80. Idem sentiunt bini postremi auctores de voce עד XXII 34. Jos. XXII 12 *Vulgatus*. Corrige *Vulgato*.

Jud. III 6. Cod. Erfurt. 5, seu ext. 136, primo שתי, et v. 30 בעת, et XIII 12 in plur. דבריך.

IX 55 ויראו איש *et viderunt vir*. Cod. meus 985 in plur. אנשי *viri*.

XV 6 אביה *patrem ejus* — בית אביה *domum patris ejus*. Adde meum 993 primo, qui et cap. XVIII 27 legit עד ליש *usque ad Lais*, et v. 29 כשם *secundum nomen*. XVII 8 dele Syrum.

XVIII 30 בן מנשה *filii Manassis* — בן משה *filii Mosis*. Mosis lectionem servant et Graeci quidam codices mss. Sangermanenses tres Parisiis, 1, 2, 4, unus Bibliothecae Carmelitarum ibidem, Vaticanus 331, Octateuchus ms. Collegii univers. Oxon. V. Kenn. *Remarques critiques sur I Sam.* VI 19 pag. 27, et *Dissert. gen.* §. 21 pag. 10. Ac posteriori hoc loco affertur etiam pro hac lectione nota marginalis Ken. cod. 614, quae sic se habet יהונתן בן גרשם בן משה ונקרא על שם מנשה בן חזקיהו שגם הוא עושה הפסל בהיכל » *Jonathan filius Gerscom filii Mosis*. Appellatur autem nomine Manassis filii Ezechiae, quia fecit et ipse idolum in templo ».

I Sam. II 16 לו *ei*. לא ק׳ *Lege non* ad marg. bini alii mei, 940, 942, et ext. 136.

VI 19 ויך בעם *percussitque in populo* — ויך בהם *percussitque in eis*, Kenn. 452, Lxx. Sicque scriptum invenisse in vetere codice heb. ms. Electoris Palatini, nunc Vaticano, testantur Junius et Tremellius. VII 1 relativum אשר *quae* addit etiam meus 993, sed ex prima manu.

X 10 ויבאו *Et venerunt* — ויבא *Et venit*, Kenn. 70, 150, Lxx, Syrus, Arabs, non versiones omnes antiquae, ut notat Dathius p. 224, cui lectio haec arridet.

XII 5 ויאמר עד *et dixit, testis* — ויאמרו עד *et dixerunt, testis*. Codicibus meis optimam hanc veterumque consensu comprobatam scripturam praeseferentibus addatur 985 primo.

XIII 8 אשר שם *quod praefixerat Samuel* legit quoque ex prima manu Erfurtensis 5 in Bibliis Halensibus.

XIV 44 יעשה לי *faciat mihi*. Consentiunt ex meis alii tres 923, 985, 993. Pro Kenn. 375, quem ad h. l. moneo ex collatione Henr. Michaëlis ad eos, qui prima manu legunt, amandandum esse, adde Erfurten. 5 primo.

XVII 34 לאביו *patri suo* — לאבי *patri meo*. Ita quoque mei 923, 940, 993. V. 44 pro השדה *agri* legit הארץ *terrae* etiam meus 985.

XIX 9 ביד *manu* — בידו *manu sua*. Perpaucis codicibus sic habentibus adstipulatur meus 993 prima manu.

XIX 17 שלחני per chirek fem. *dimitte me*. In servanda vera hac lectione concinunt quinque alii mei codices, 923, 940, 941, 942, 993.

XXI 9 ואין semel cum chirek *nunquid*. Per tzere ואֵין plurimi codices mss. et editiones non paucae, inter antiquiores Soncinensis, Brixiensis, Antiqua sine anno et loco, et Pisaurensis utraque priorum Prophetarum cum Commentariis Kimchii et Abarbanelis anni 1511. Notat tamen Norzius » in accuratis codicibus aleph esse cum chirek, sicque scripsisse Kimchium, nec attendendas esse quasdam editiones legentes cum tzere ». Idem ante Norzium Reuchlinus *Septem Psalmi poenit.* Tubing. 1512 in notis ad Psal. VI: » Licet aliqui libri habeant ibi notam zere, tamen antiquissimi et emendatissimi codices quos vocant grammaticatos, hoc est artificioso judicio castigatos, subscriptum tenent solum hirek, idque doctioribus grammaticis magis placet ». Uterque Kimchium sequitur. Profecto ex superstitibus codicibus plures et emendatissimi legunt per tzere, etiam hispanici, ut mei 295, 304, 765, primo 518, 941, et Hillelianus ipse 413 ex prima manu. Hisp. alter 187 primo, ut videtur, legebat ואם.

XXV 27 הביא *attulit* — הביאה fem. Adde meum 985 primo. V. 6 hujus cap. לחי *viventi*, vel *ad vitam*. Notat R. Immanuel in inedito Even bochen א deficere, et esse pro לאחי *fratribus meis*, sicque vertunt LXX, sed nullus codex ita legit.

XXVI 1. Paucorum codicum ac LXX lectionem מסתתר עמנו *tegitur nobiscum* confirmat nuper cit. codex meus 985, iterum primo.

XXVI 23 ביד *in manum* — בידי *in manum meam*. Productis codicibus meis XXIX quatuor alii addantur 923, 941, 985, primo 993.

XXX 21. וישיבם *et residere fecerat eos*. In tuenda sing. lectione congruit codex alter meus, 923 hispanicus.

XXX 31 בכור *in Cor* — בבור *in Bor*. Per beth legunt sex alii ex meis codicibus, 940, 941, 942, 985, 993, nunc 923.

II Sam. III 7. ויאמר איש בשת *et dixit Isboseth*. Ita etiam editio Hutteriana 1587.

III 35 להכרות per caph *ad apparandum* primo meus 940.

XIV 4 ותבא *et ingressa est*. Adde exterum 136, seu Erfurt. 5.

XV 28 בעברות *in transitibus*. Masoreticum Kerì בערבות *in campestribus* pauci codices utriusque collationis in textu legunt cum Prophetis Soncin. 1486, LXX, et reliquis omnibus interpretibus in Polyglottis. Ex Kennic. tamen notis delendi quatuor Taurinenses, qui variam hanc lectionem habent ad marg. cum nota ק׳, non in textu.

Singulare quod testatur Ephodaeus cap. XIV inediti Mahassèh Ephod se in correctis omnibus codicibus hoc verbum reperisse cum segol. XV 31 לדוד *Davidi*. Corr. ולדוד *et Davidi*.

XVIII 29 ואת עבדך *et servum tuum* — את עבדך *servum tuum*, Kenn. 23, 30, 85, 150, 198, mei 13, 701, primo 2, videtur primo 942, et Vulgatus. עבדך, omisso ואת, primo meus 174. » Litera vav, inquit Dathius, prorsus redundat, si verba quae praecedunt, recte vertuntur: *cum mitteret servus regis Joabus servum tuum* .... Possunt quoque priora verba sic verti non obstante את ante עבד, quod non raro etiam nominativo praeponitur. Attamen illud vav exprimunt *οἱ ὁ*, Chaldaeus, Syrus, et qui eum sequitur, Arabs. Atque ego quoque malim defendere lectionem receptam, quoniam durior mihi videtur illa explicatio in hoc verborum ordine. Servum regis vocat Achimaaz Cuschaeum, quem Joabus miserat, et quem jam videbat venire ».

XXII 5 משברי *contritiones*. Cod. meus 174 videtur legere משכרי, ut legisse Arabem Michaëlis conjicit. V. *Biblioth. or.* Tom. XIII p. 241.

XXII 11 וירא *et visus est* — וידא *et volitat*. Sic per daleth etiam meus 965.

XXII 43 אריקם per resc *extenuabo illos* habent et bini alii mei, 965, primo 989.

I Reg. I 18 ועתה *et nunc* — ואתה *et tu*. Accedunt cod. mei 923, 948, 985, primo 892, 924, 949, 951, 989, 993, nunc 990, praeter 941 jam inter Kennicottianos relatum sub num. 418. Adde etiam Kenn. 375 in mea collatione omissum, et Erfurtensem 5, seu ext. 136, deletis verbis *et ex Bibl. Hal.* 375. Cod. meus 942, olim K. 419, habet ad marg. hanc notam בעין וטועין בו באלף *Cum ain scribitur, errantque in eo amanuenses scribentes per aleph*. Is ergo ex numero codicum variam hanc lectionem exhibentium, ad quos refert K. collatio, detrudendus.

I 20 ואתה *Et tu* — ועתה *Et nunc*. Reliquis meis adjiciendi 924, 951, primo 892, nunc 948, praeter 941, seu Kennic. 418 suo loco relatum. Perperam iterum inter hujus lectionis fontes enumeratur Kenn. 419, nunc meus 942, qui in nota marginali communem confirmat בעין וטועין בו באלף.

XI 24 וימלכו *et regnaverunt* — וימליכו *et regnare fecerunt*, Kenn. 158, 187, 253, mei 380, 579, 701, primo 191, 545, 596, 663, 679, Biblia Soncinensia, Prophetae Soncin. 1486, Vulgatus, Syrus, Arabs, probantibus Clerico et Dathio. Defective in Hiphil mei 226, 319, 715.

II Reg. XV 1 עזריה *Azarias* — עזיהו *Ozias*, Kenn. 1, Syrus, Arabs.

XV 13 לעזיה *Oziae* — לעזריה *Azariae*. Congruit meus 985, et ex prima manu ext. 136 seu Erfurt. 5 ad h. l. additus ex collatione Michaëlis sub Kenn. 375.

XVIII 11 נהר *fluvio*. Kenn. 130 בהר *in monte*, favens conjecturae Bocharti qui Chaboram montem, non fluvium hic intelligit. Conf. *Lib. III Geogr.* cap. XIV col. 194, Ptolomaeus apud ipsum, et Michaëlis *Suppl. lex. heb.* p. 666.

XVIII 29 מידו *a manu ejus* — מידי *a manu mea*. Sequuntur hanc le-

ctionem bini alii ex meis codicibus, 923, et 993.

XVIII 30 את עיר *civitas*. Omittunt את etiam mei 923, nunc 942.

XXI 26 ויקבר *Et sepelivit* – ויקברו *Et sepelierunt*. Decem meis codicibus pro hac lectione productis undecimum adde 923 hisp. primo. XXV 4 ad var. lect. וילכו adde Ken. 175, 601.

XXV 7 ויביאהו *et adduxerunt eum* — ויביאהו per tzere *et adduxit eum*. In probanda lectione singulari, quam probatiorum codicum, editionum, versionum consensus sat veram esse communique praeferendam demonstrat, conspirant sex alii meorum codicum, 923, 940, 941, 942, 985, 993.

XXV 10 את רב *cum praefecto*. Supple hic meos 923, 941 hispanicos.

ISAI. I 18 ואם. Kenn. adde nunc 144 et III 23 pro nunc 172 lege nunc 72.

III 25 מתיך *homines tui* — מֵתיך per tzere *mortui tui*, primo meus 305, Lxx, Vulgatus, Syrus, Chaldaeus. Melius ex Schulzii sententia *Lex. heb.* p. 719. IV 5 pro על כל כבוד codex meus 985 videtur primo habuisse על כל חופה.

V 13 מתי *viri famis*, seu *famelici* — מֵתי per tzere *mortui* vel *morientes fame*, cod. mei 295 hisp., 319, Lxx, Vulg., Chald., Syrus, Arabs, Jarchius.

Ibid. צחה *arida*. Cod. meus 596 primo צחו *exarescent*. Per sceva sub צ ab absoluto צְחה legunt cod. mei 26, et 941 hispanici, aliique nonnulli germanici cum editione Brixiensi. Pauci plene ציחה, Kennic. 150, primo 96 ציחי *aridi*. Quod attinet ad sequens verbum, omnes mei codices, omnesque editiones ante Hoogthianam legunt צמא, nullus צמה, nullaque editio praeter Forsterianam 1750 ex Hoogthiana haustam. Videtur ergo haec lectio merum typographicum ejus mendum. V. Bruns. *De mendis edit. Hoogth.* in *Repert. or.* Tom. II p. 229. צמא *sitiens*, vel *sitit*, *sitiet* legit cod. meus 4.

VI 5 נדמיתי *perii, excisus sum* — נדמתי a דמם *tacui*, Ken. 1, 4, 17, 25, 56, 72, 76, 93, 95, 99, 109, 111, 113, 115, 125, 129, 150, 153, 154, 158, 178, 182, 223, 226, 230, 252, 294, primo 141, mei 174, 197, 200, 210, 211, 226, 230, 240, 262, 291, 305, 345, 380, 384, 440, 443, 476, 486, 502, 507, 562, 576, 579, 596, 665, 721, 789, 825, 850, 883, 941, 942, 950, primo 11, 266, 656, 715, 722, Biblia Brixiensia, Rob. Stephani in 4., Hutteri 1587, Amstel. Janssonii 1639, Veneta 1647, Nissel. 1662, Pentat. Ferrar. 1555 in Apht., Amstelod. 1697, Prophetae Sonc. 1486, Isaias cum Comm. Veron. 1652, R. Nathan in *Concordantiis*, David Kimchius in *Comm.* ex edit. Soncin., Pisaurensi et Veneta 1568, et in *Libro radicum* sub דמה, et ut videtur, apud ipsum Joseph pater, Abarbanel *Comm.* in h. l. ex edit. Pisaur., Lonzanus *Not.* ad h. l., R. Salomon fil. Isaac de Marino in *Tikkon olam*, Lxx, Symmachus, Vulgatus, Syrus, Lowthus, Michaëlis. Conf. hujus *Biblioth. or.* Tom. x p. 218, et *Suppl. lex. heb.* p. 449. Alii plenam ipsam lectionem in silendi significatione exponunt.

VI 13 בכם *in eis* — בה *in ea*. Adde binos alios codices meos, 985, 993 et Lowthum.

VIII 11 בחזקת *in fortitudine* — כחזקת *juxta fortitudinem*. Cum productis meis codicibus consentiunt 940, 941, 942, 993, iterum probante Lowtho.

IX 2 לא *non*. Cod. meus 923 hisp. per kibbutz *utinam*, primoque videtur legisse לו *ei* juxta Keri.

X 15 ואת מרימיו *et extollentes ipsam* legunt alii quatuor ex meis codicibus, 940, 941, 942, 993.

X 25 תכליתם per caph. Addendi meis 923, primo 941, uterque hispanicus.

X 33 פארה *ramum*. Ad margin. פורה ק׳ *lege torcular* mei 940, 985.

XIV 15 בור *foveae*. Cod. meus 941 primo צפון *aquilonis*. Lxx et Arabs *terrae*.

XV 2 גרועה *resecta* per ר sex alii meorum codicum 923, 940, 942, 985, 993, primo 941.

XVIII 2 בזו *diripiunt* per zain primo, ut videtur, etiam meus 923 hispanicus.

XVIII 4 בחם *in aestu* — ביום *in die*. Item meus 993 ex prima manu, 923 ex secunda.

XIX 10 שכר *siceram* codex meus 923 hispanicus. Ita per scin varia lectio hujus loci, non per sin, ut typogr. errore excusum est.

XIX 17 לחגא *in asylum* — לחגה *in lapsum* vel *titubationem*, Ken. 25, 96, 150, 224, 253, primo 3, mei 411, primo 579, 663, Biblia Soncinensia ac Brixiensia. V. Michaëlis *Biblioth. or. App. ad Tom. XIV* pag. 33, et *Suppl. lex. heb.* pag. 667, et 671.

XX 4 וחשופי *et nudatos*. Status constructus more syrorum, vel juxta alios partic. anomalum sic desinens pro regul. וחשופים. Per tzere וחשפֵי regul. nonnulli codices, inter quos mei 554, et ex priori manu 26 hispanicus.

XXII 14 באזני *in auribus meis Dominus* — באזני per tzere *in auribus Domini*, primo mei 2, 319, 596, Lxx, Syrus, et Michaëlis cit. *Append. ad Tom. XIV Bibl. or.* p. 43.

XXIV 6 אכלה *devoravit* — אבלה *planxit*. Sic tres alii mei codices 923, et 941 hispanici aperte, et primo 993.

XXIV 18 משמים *e coelo*, ut K. 1, et Lxx, primo meus 985.

XXV 1 אמן *fides* vel *firmitas* — אָמֵן *fiat*, ad marg. meus 20, primo, ut videtur, 319, qui sub א exhibet abrasam vocalem, Lxx, Theodotio, Syrus, Vulgatus, Hieronymus, quos sequitur Michaëlis cit. *Append.* p. 56. Per tzere, retento cholem praecedenti, legunt mei 174, 226, 305, 380.

XXVII 2 חמד *desiderii* — חמר *rubentis vini*. Ita sex alii mei codices 923, 940, 941, 942, 985, 993, Vulgatus, Syrus. Conf. Kocherus *Vindiciae T. Heb. Isaiae adv. Lo thi crit.* pag. 142.

XXVII 3 יפקד *visitabit* — אפקד *visitabo*. Codicibus meis in 1 persona legentibus annumerandus etiam 985.

XXVIII 2 שער per sin *procella* — שער per scin *porta*, vel *horror*, coll. Jer. v 30 et Prov. XXIII 7. Ita codices mei 174, 295, 554, 715, 941, primo 226, 305, 985, Biblia Soncin. 1488, Brixien. 1494, Pisaurensia 1517, Veneta 1518 in fol. et 4., Veneta 1521, Munsteri utraque hebraeo-latina 1534, 1546, Roberti Stephani in 4., Veneta 1544, Veneta 1551, Ven. 1563, Plantiniana in 4.

et 8. 1566, Ven. Rabbinica 1568, Ven. 1570, Polyglotta Antwerpiensia, Interlinearia eorumdem 1571, Wittebergensia 1587, seu Hartman. 1595, Veneta 1595, Raphelengii interlinearia 8. 1613, Veneta 1615, Veneta Rabbin. 1618, Genevensia 4. et 12. 1618, Basileensia Rabbinica 1619, Veneta 1635, Ven. 1647, Polyglotta Londinensia, Lips. heb.-lat. 1657, Athiana 1667, Clodiana 1677, Veneta 1678, Amstelod. Nunnes Torres 1705, Maii Francof. M. 1712, Amstelod. Proopsii 1725 Veneta 1730, Veneta 1743, Veneta 1766, Pisana 1781, Prophetae poster. Pisaurenses 1516, Sulsbac. 1769, Isaias triglottus Basil. sine anno H. Petri, Isaias Veron. 1652. Sed plerique codices mss. et accuratiores, ut notat Norzius, legunt per sin, ut fert lectio communis hoogthiana.

XXVIII 21 כעמק גבעון *sicut vallis Gabaon*, omisso ב, cod. meus 923 hispan. ac masorethicus.

XXIX 9 שכרו *inebriati sunt* — שִׁכרו *inebriamini*, cod. mei 380, 440, primo 2, Biblia Nisseliana 1662, Lxx, Vulgatus, Chaldaeus, Arabs, Michaëlis. Pro נעו in meo 380 corr. תעו.

XXIX 13 נגשׁ per scin *appropinquavit* — נגשׂ per sin *adigitur, tributum exigit*. Addendi mei 923, 940, 941.

XXIX 22 אל cum segol *ad* — אֵל cum tzere *Deus*, cod. meus 579, Lowthus, et Dathius. Sed hic אל pro על.

XXX 12 מאסכם *reprobare vos* — מאסתם *reprobastis*. Ita verosimilius primo etiam Kennic. 93, qui habet כ sup. ras.

XXX 32 מוסדה *fundationis* — מוסרה *poenae*, Kenn. 3, 89, forte 1, Clericus, Lowthus, Michaëlis. Cod. meus 20 primo מדברה.

XXXII 12 שדים per scin *ubera* — שׂדים per sin *agros*, cod. meus 319, Doederlein et Dathius. XXXIII 19 nullus לרעז pro נרעז. In meo 596 deerat עם.

XXXIV 15 קפוז *ericius*, alii *merula*, Bochartus *acontia*. R. Parchon in inedito Lexico suo Mechabberoth: א"י העטלף שהוא עוף הפורח עם צאת הכוכבים כי השרצים והחיות אין להם קן *Sunt qui dicunt esse vespertilionem, qui est avis erumpens, cum egrediuntur stellae, quia reptilia et animalia non habent nidum*. Jarchius, Aben Esra, Kimchius volunt idem esse ac קפוד, seu ericium, ex permutatione daleth cum zain. Huic sententiae et expositioni favent nonnulli codices, qui legunt hic קפוד per daleth, ut Kennicottiani 30, 72, 89, 253, primo 180, mei 60, primo 2, 24, 211, 545, videtur primo 596, Biblia Soncinensia. Plene קיפוד meus 440, קפוז Kenn. 182, plene קיפוז 4. XXXVII 20 הושיעני. Corr. הושיענו.

XLI 12. Inconsiderate pro Kenn. codicibus legentibus מצותך vel מצותך cum jod allati hic ii qui legunt מצותך. Lege ergo Kenn. 1, 3, 4, 60, 76, 80, 95, 96, 107, 113, 126, 129, 136, 150, 151, 158, 159, 176, 177, 196, 226, 245, 294, 384, primo 2.

XLIII 10 ועבדי *et servus meus*. In plural. *et servi mei* Erfurtensis 5 in Bibl. Halensibus, primo meus 211, et Syrus.

XLIV 8 תרדו *formidetis*. K. 244, 392 תירדו, nullus תראו.

LX 5 ורהב et dilatabitur — ורחב et corroborabitur, vel ex sign. arabica et syriaca et timebit. Adde meos 20, 23, 305, 380, 893, primo 211, 226, 440, 596. Huc transferenda varia haec lectio et praecedens ופחד et pavebit — ופחדת et pavebis, quae male relatae sunt ad LX 9, ubi et addendi Ken. codices legentes כבראשונה 181, 608, primo 95.

LXIII 3 אגאלתי contaminavi. Ken. 392 אגלתיו, meus 226 primo אגלתי, nullus הגאלתי per ה. Margo cod. mei 663 monet א hic esse pro ה, ut אתחבר pro התחבר, sicque ex syriasmo fieri adnotant plures judaeorum grammatici, inter quos Elias Levita in libro הדרכבה.

LXIII 14 תניחנו requiescere faciet eum a נוח — תנחנו deducet illum a נחה Ken. 355, Lxx, Chald., Syrus, Vulg., Arabs, Lowthus, Michaëlis.

JEREM. V 7 ואשביע et adjuravi. Per sin et satiavi alii quatuor meorum codicum 923, 940, 942, 985. V. 8 codices. Lege codex.

VI 28 סרי apostatae — שרי principes. Sic tres alii ex meis codicibus, 923, 985, 993.

VIII 14 ליהוה Domino — לו ei, Kenn. 384, primo meus 941. Lxx et Arabs coram eo.

XI 14 בעד propter — בעת in tempore. Ita correctum in meo 923.

XII 10. Codicibus meis legentibus נחלתי possessionem meam adde 941 hisp. prima manu.

XVII 1 מזבחותיכם altarium vestrorum — מזבחותיהם altarium eorum. Confirmant hanc lectionem ex meis codicibus alii septem, videlicet 892, 948, 949, 985, 990, primo 924, 989. V. 2 pro על in 924 corr. כל.

XVIII 4 כחמר veluti lutum — בחמר in luto. Lectionem hanc accuratiorum codicum et omnium veterum iterum exhibent ex meis codicibus 923, 941, primo, ut videtur, 993. Linea 36 pro בחמר lege כחמר.

XXIII 6 וזה שמו יהוה צדקנו hocque nomen ejus, Dominus justitia nostra. Ita cod. meus hisp. 923, omisso אשר יקראו quo vocabitur is.

XXV 24 ואת כל מלכי ערב et cunctis regibus Arabiae. Desunt in Kenn. 101, et 145, et in Graeca vers. asterisco notantur.

XXVIII 8 ולרעה et de malo — ולרעב et de fame. Addatur meus 923.

XLVI 15. In sing. אבירך fortis tuus cit. meus 923 hisp..

XLVIII 4 השמיעו audire fecerunt — הַשמיעו per patach audire facite ex meis cod. etiam 923 saepe citatus.

L 9 משכיל per scin orbantis. Per sin prosperantis tres alii codices mei serius acquisiti, 941, 985, primo 923.

LII 29 מירושלם ex Jerusalem. Septem meis codicibus, qui praemittunt verbum הגלה captivas duxit, accedit 985. Ezech. IV 8 sub fin. מצודיל corr. מצודיך.

EZECH. VII 7 הד. Varie vertunt obscurum verbum et ἅπαξ λεγόμενον. Nonnulli repercussionis, vulgo echo. Alii הוד gloriae, alii idem הידד contractum esse putant, vocis, clamoris, sonitus. Singulas has expositiones in unam connectit R. Parchon in inedito suo Lexico Mechabberoth, cujus verba hic describimus: הוד · הד מלכות כסוס הודו במלחמה · וכן ולא הד הרים · כמשקל לץ מת חן כלומ׳ ההידד שבהרים · בעל הוד » Verbum הוד gloria, vel

majestas, *majestatem regni* Dan. xI 21, *sicut equum gloriae suae in bello* Zach. x 3, sicque *et non* הד *gloriae montium* Ezech. vII 7. Aequivalet murmuri muto grato, ac si diceret soni qui est in montibus, pleni majestate ». Sic opponitur הד vocabulo מהומה quod praecedit, *tumultus*, et in hac significatione illud vertunt Theodotio et Vulgatus. Hieronymiani codices una voce legebant הדרים *Adarim*, teste Hieronymo ipso in h. l., quod placet Michaëlis *Suppl. Lex. heb.* p. 502, assumpta versione Symmachi *in recrastinationem*, quem non aliter legisse opinatur. Ac verosimilis est doctisimi viri conjectura Lxx, qui vertunt ὠδίνων *doloribus*, legisse conjunctim et per resc הרדים ab הרה *dolores partus*, coll. Jes. xxvI 17 et Arabe in h. l.. Ex Ken. codicibus solus 112 legit per resc, sed separatim, הר הרים, conjunctim הרדים, ut Lxx, aperte meus 941 antiquus et hispanicus. In Kenn. 28, ac primo meo 554 omissum הד.

XX 36 אשפט אתכם *judicabor vobiscum*. Active אשפט אֶתכם *judicabo vos* ex meis quoque 923 hispanic., solum אתכם per segol 940. XXI 21 pro ܟܬܫܒܐ lege ܟܬܫܒܐ, et nota quod in vocibus ܒܡܥܠ ܒܡܥܘܠܟ Obad. 3 videtur jod, esse caudam, vel ductum scin cum praec. littera non connexi a typographo additum, sicque expressum, ut et in *Spec. cod. hexapl.* factum fuerat.

XXVII 16 ארם *Syria* — אדם *Edom*. Adde meum 940 priori manu, et in significatione hominis Alios in Hexaplis, iisque qui v. 19 legunt מאוזל per tzere *ex Uzal*, 941 hispanicum, et Aquilam. V. 23 nota lectionem *Charà* esse cod. Vatic. Lxx, ac codicem Alex., quem sequitur Syrus hexaplaris, legere Χαῤῥὰν καὶ Χαναάν.

XXVII 32 בניהם *in lamento suo* — בניהם per tzere *filii eorum*. Huc referendi alii tres meorum codicum, 941, 985, primo 940.

XXXVI 23 בכם *in vobis* — בהם *in eis*. Ita hispanicus meus 950 in sect. h. l. cum nota marg. in Hilleliano codice legi בכם et correctum בהם, in Babylonico vero extare בכם לעיניכם.

Ibid. לעיניכם *in oculis vestris* — לעיניהם *in oculis earum* gentium. Cum infinitis codicibus suffixum 3 personae exhibentibus ad h. l. productis faciunt septem alii ex meis, 951, 965, 985, 993, primo 720, nunc 949, 989, praeter 940 et 942 jam a Kennicotto allatos sub numeris 417, 419.

XXXIX 4 ועמים *et populi*. Addunt רבים *multi* alii tres ex meis, 985, primo 949, nunc 993.

XLIII 11 ואת כל חקתיו וכל צורתו *et omnia statuta ejus, et omnes figuras ejus*. Praeter quatuor codices meos hic citatos verba haec omittunt, sed ex prima manu, bini alii, 924, 990.

XLVI 6 תמימם 1° *integri* – תמים *integer*. Addendi mei 941, 948, 949, 985, 993.

XLVI 10 יצאו *egredientur* — יצא *egredietur*. Addendi iterum mei 948, 965, 989, 993, primo 924, 949.

XLVI 24 אלה בית *Hae domus* sing. — אלה בתי *Hae domus* plural. cod. meus 985.

XLVIII 21 על גבול. Pauci Kenn. ac mei cum Bibl. Complut. עד גבול *usque ad terminum*.

Oseae VII 6 אפהם *coquens eos* — אפרים *Ephraim*, Kenn. 93, Lxx, Arabs. VII 12 לעדתם. Cod. 226. Adde *meus*.

XIII 2 בתבונם *in intelligentia sua* – כתבונם *secundum intelligentiam suam*. Lectionem hanc jam plurium codicum auctoritate munitam adhuc septem alii meorum confirmant, 924, 940, 941, 942, 949, 985, 993.

XIII 7 אשור *speculabor*. Per patach *Assyriae* alii tres codices mei 941, 985, 993.

Obad. 3 השיאך *decepit te*. Quinque meis codicibus legentibus per sin *extulit te* accedit 949 prima manu.

Ibid. מרום *celsitudo sedis tuae* — מָרום per kametz *celsitudo* vel *excelsa sedes tua*, primo cit. codex meus 949, probante doctissimo Schnurrer in erudita *Disput. philol. ad Obad.* nuperrime edita p. 13. Post סלע meus 265 addebat בסתר המדרגה *in praecipiti latibulo*, et pro שבתו 721 legebat primo שבטו.

Versu 4 שים *ponere* — שם *ponis*, vel *ibi*, primo mei 385, 440. Nullus השים, vel תשים *pones* in futuro, ut placet Houbigantio et Michaëlis, quamquam infinitivum pro finito poni plura alia luculenta extent exempla.

V. 5 איך נדמיתה *quomodo vastatus esses, excisus*, vel juxta alios *assimilatus*? — איך נדמתה *quomodo conticuisses*, vel *contineres te* a דמם? Ita Kennic. 18, 89, 113, 115, 154, 177, 244, 384, mei 187, 594, primo 345, nunc 248, 722, et sine he נדמת Kenn. 150, primo meus 248, Vulgatus, Syrus, et Schnurrerus cit. *Disp.* p. 20. Alii plenam ipsam dictionem ad hanc radicem referunt. Lxx, quos sequitur Arabs, legerunt נרמיתה per resc *projectus esses*, quam lectionem exhibet codex meus 893, aperte quidem, sed qui puncta adjecit, raphe supra apposuit, nec sat caute scriba utriusque litterae figuram distinxit, ut alicubi non confundantur. In binis aliis meis 2, 674, verba haec איך נדמיתה primitus omissa. Nullus לוא ישאירו, nullus versu sequenti נחשפו.

V. 7 לחמך *panem tuum*. Omittunt codex meus 722 prima manu, Lxx et Arabs.

Ibid. בו *in eo* — בך *in te*, primo meus 264, Chaldaeus, Houbigantius. Sed Chaldaeum versionem suam ad praecedentem sermonem potius accommodasse conjicit Schnurrer, quam diversa lectione usum fuisse. V. 13 sexdecim codices Kennicottiani meique permulti cum omnibus versionibus ואל תבוא *neque venias*.

V. 16. Mss. meis codicibus qui pro תמיד legunt סביב *in circuitu*, adde 941, 948, 949, primo 989, 993. Ac 949 legebat etiam ex prima manu v. 18 כי פי יהוה *quoniam os Domini*. V. 17 pro מורשיהם quidam ex meis codicibus cum Pentateucho Ferrariensi 1555 legunt מורשהם, tacentibus hic Kennicottianis.

V. 20 החל *initii*. Qui dictum volunt pro החיל et de copiis interpretantur, sibi faventes habent Ken. 60, 106, meum 380 ad marg., et Biblia Soncinensia, sed haec per tzere הֵחל.

Ibid. אשר כנענים *quod Cananaeorum est*. Deest אשר in Kennic. 17, primo in meo 548, et pro כנענים meus 419 primo כנעים *depressi*. Duo-

decim ex meis codicibus, 2, 4, 210, 226, 248, 419, 535, 543, 594, 606, 715, 893, cum Bibliis Soncinen. legunt צרפת per patach *Tzarphath*, alii plures sine accentu per kametz chatuph *Tzorphath*. Ex hispanicis meis ita 27, 295, 346, 518, 941, 950, 951, ex germanicis et italicis 16, 186, 305, 380, 507, 596, 663, 789, 883, 923, 924, 948.

Ibid. ירשו *possidebunt*. Nonnulli codices interposito nexu וירשו *et possidebunt* sententiam divellunt, ex Kennic. 30, 129, ex meis 16, primo 20, 26, 663, 949, et codex Alex. Lxx.

V. 21 מושיעים *salvatores* – מושעים *salvati*. Ita defective, quod mutatis punctis ad Hophal referri potest, K. 2, 24, 67, 83, 94, 100, 101, 113, 128, 130, 151, 155, 160, 161, 168, 175, 176, 180, 210, 225, 252, 254, 290, 601, mei hispanici 4, 295, 304, 346, 463, 560, 576, 782, 950, germanici et italici 3, 7, 30, 240, 512, 562, 722, 883, 940, 942, praeter alios plures ex secunda manu, plures editiones, inter quas Biblia Antiqua sine anno et loco, Pisaurensia 1517, Veneta utraque 1518, et alia 1521, Basileensia omnia Munsteri, Mantuana 1742, et utraque editio Pisaurensis Prophetarum posteriorum, an. 1516 cum Comm. Kimchii, et 1520 cum Comm. Abarbanelis, Lxx, Aquila, Theodotio, Syrus, Arabs. Hieronymiani codices active legebant, quod adversus interpretes illos passive vertentes Hieronymus ipse adnotat. מושעם cod. meus 941 hisp., מושיעם Kenn. 230, et meus 262.

Habac. II 7 ויקצו cum accentu a יקץ *et evigilabunt* — sine accentu a קצה *et succident*, codices mei 1, 4, 20, 23, 26, 186, 196, 295, 346, 380, 518, 545, 554, 579, 782, 940, nunc 663, in quorum numero septem hispanici praestantissimae notae, Biblia Soncinensia, Brixiensia, Pisaurensia 1517, Prophetae posteriores Pisaur. cum Com. Kimchii 1516, iidem cum Comm. Abarbanelis 1520. Haecque est lectio et sententia R. Jonae ben Ganach celeberrimi judaeorum grammatici, teste R. Salom. Parchon in inedito Mechabberoth saepe citato, et R. Scimson Annakdan, seu punctatore in libro pariter inedito ac perraro quem inscripsit ס' הקונים *Liber akkonim*, seu possessorum, et continet cod. meus 389. Sed R. Judas Chiug, ut notat idem Scimson, aliam lectionem sequebatur, cui et R. Parchon adhaeret, quamvis utramque bonam esse subdat, ושניהם טובים.

Alii codices plene legunt ויקיצו cum duplici jod vere a יקץ. Sic Ken. 24, 99, 182, 254, 290, mei 304, 319, 411, 413 Hillelianus, 667, 941, nunc 715, 824 et Biblia Complutensia, variamque hanc lectionem, ut et praecedentem, in quibusdam codicibus, quos prae manibus habebat, servari testatur Norzius ad h. l.. Extant denique codices, qui verbum hoc derivant a קוץ, sed alii legunt in Kal, alii in Hiphil. Plene in Kal ויקוצו meus 663 ex prima manu, defective per kametz et kibbutz 305, et ex secunda manu 226, plene in Hiphil ויקיצו primo 226, 596, nunc 440, defective in Hiphil per kametz et chirech postremus hic 440 ante correctionem.

Ib. למשסות *in direptiones* – למשסת *in direptionem*, Kenn. 17, meus 23 hisp. et antiquus, et vetustae omnes versiones.

Sophon. I 17 כעפר *sicut pulvis* – בעפר *in pulverem*, vel *terram*, cod. mei 2, 554, Chaldaeus, et Michaëlis *Nova Biblioth. or.* Tom. II p. 230. Cod. meus 3 כמים *sicut aqua*. Ibid. ולחמם per patach et sceva primo ut videtur, 211. II 12 in meo 715 deerat אתם *vos*.

III 8 לעד *ad spolium*. Cod. meus 554 לער *in inimicum*. Nullus meorum codicum לעד *in testimonium*, ut LXX, Syrus, Arabs, eosque secutus Michaëlis.

III 15 תראי *videbis* — תיראי *timebis*. Meis codicibus addo 941, 942. V. 17 nullus יחדיש, ut LXX, Syrus, Dathius et Michaëlis.

Zach. XII 10. Ad marg. אליו ק' *lege ad eum* cod. meus 923 hisp.

Cant. I 6 תראני *respiciatis me* — תיראוני *timeatis me*. Adde meum 957.

IV 12 גל *fons* — גן *hortus*. Ita primo meus 949, videtur primo 948.

V 4 עליו *super eo* — עלי *super me*. Concinunt decem alii mei codices, 900, 940, 941, 948, 951, 955, primo 924, 989, 990, nunc 1014.

Thren. III 14 לכל עמי *omni populo meo* — לכל עמים *omnibus populis*. Accedunt codices mei 948, primo 949, 951, 1012.

IV 8 צפד *Adhaeret*. In verbo hoc, quod hic tantum occurrit, nulla, quae memoratu digna sit, mss. codicum discrepantia. Quod ad ejus significationem spectat, nota communem *adhaerendi*, quam illi tribuit Kimchius et post Kimchium omnes lexicographi, confirmari a R. Parchon in ms. ejus Lexico, quod *Mechabberoth* inscripsit, et ante eum a R. Donas in *Appendice* ad ineditum Lexicon R. Menachem ben Saruk, sed Menachem ipsum ben Saruk aliam שחר *nigrescendi* sectari, utramque autem damnari ab anonymo auctore citatae *Appendicis* ad inedit. Lexicon Sarukianum cod. mei 132, qui mavult eam exponere per קמט *rugata est pellis eorum*. Primam ac postremam jungit Jarchius.

IV 18 צדו *venati sunt* — צרו *obsederunt*. Non modo per resc legendum esse videtur R. Jehudae Levitae in Cosri, vel Cuzari, ut notavimus, sed ita in suae aetatis codicibus lectum fuisse demonstrat ejus contextus, seu varietas de qua agit, exemplarium, atque alterum quod subdit exemplum נפשי et נפשו. In tuenda communi hujus libri lectione conveniunt editiones omnes, etiam princeps Fanensis 1506, et codices mei mss. 625 et 676. Sed codex alter meus 601 contrarium plane legit כמו צרו צעדינו התראה שהוא צדו *ut obsederunt gressus nostros, videtur legendum venati sunt*, ita ut lectio textualis codicis auctoris esset צרו per resc, Kerì vero, seu lectio praeferenda esset צדו communis. Qui Buxtorfiana vel Venetis τοῦ Cuzarì editionibus utuntur, obiter notent post זולת זה, citatos tres codices meos mss. et editionem Fanensem addere הרבה *et alia plura*, et pro לספרם codicem 601 legere לספרו, binos vero alios 625, et 676 לספר ולהגביל *numerare et definire*.

Eccle. I 13 תחת השמים *sub caelo* — תחת השמש *sub sole*. Ita adhuc mei 941, 965, primo 940, 949, 955.

I 16 בירושלם *in Jerusalem* legunt octo alii meorum cod., 924, 948, 951, 955, 957, primo 940, 942, 989. V. 17 הוללות per surech 940, 948, et alii nonnulli וסכלות, inter quos 957, 990, primo 951.

II 7 קניתי לי *comparavi mihi*. Addantur cod. mei 924, 941, 957, 1001, primo 948, 955, iis vero qui legunt שהיה *qui fuit* in sing. 948, 957, 965, 1001, primo 924.

II 20 שעמלתי *quo laboravi*. Mss. codicibus, qui addunt ושחכמתי *et quo studui*, quatuor alii ex meis adhaerent, 957, primo 940, 948, 949.

III 19 ומקרה אחד *et sors una* — מקרה אחד *sors una*. Melior lectio, quam tres alii meorum codicum sequuntur; 657, 1008, primo 989. Tantum אחד *una* videtur primo legisse 950. Pro להם cod. meus 965 primo לכל *omnibus*.

VII 25 ולבי *et cor meum* — בלבי *in corde meo*. Hactenus productis codicibus alii sex ex meis adscribendi legentes per beth, 940, 942, 951, 957, primo 990, nunc 949.

XI 9 ובמראה sing. *et in aspectu* etiam mei 941, 948, 957, 989, alii plures בוראך.

XII 5 ייראו *timebunt* — יראו *videbunt*. Sic alii novem ex meis cod., 9, 940, 941, 948, 949, 950, 951, 955, 989. והתחחים per he 951, 965, primo 949. ויאנץ 948, videtur primo 990. Pro השקד 949 primo השקל.

Ibid. ויסתבל *et onerabitur* — ויסתכל *et infatuabitur*. Codicibus meis legentibus per caph addendi 941, 949, 957, primo 950, iis vero qui legunt האֶביונה cum segol *bacca*, vel *capparis*, 948, 957.

Psal. I non numeratur, et num. I Psalmo II adscribitur etiam in Kenn. 157, et 168, ut in eorum descriptione animadversum est. Sic cod. Cantab. aliique graeci codices et latini in citatione Pauli Act. XIII 33. V. Westeinii *Varias lect.* ad h. l. et Michaëlis *Bibl. or.* Tom. II p. 220. Quamquam Pauli eorumque codicum auctoritas referri etiam potest ad eos codices, qui Psalmum II cum I connectunt. Posterioribus hisce codicibus adde Kenn. 164.

IV 7 נסה *eleva*. Kennic. 30 נשה, 245 primo נשא. V. 12 nullus כל אהבי *omnes qui diligunt nomen tuum*; ut Lxx, Syrus, Vulgatus et Arabs, et Dathius qui binos hic Kennicottianos codices profert, confundit cum hoc כל praecedens כל חוסי.

VII 1 שגיון. Varie vertunt. Per sin שׂגיון cod. meus 446, Biblia Brixiensia et Psalt. Isnae 1542 a שׂגה *Carmen sublime*, *magnificum*, *excellens*, vel simpliciter *Carmen* ex signif. Syrorum, apud quos ܣܓܐ denotat *canere*, et ܣܓܝܘܢܐ, non סגיונא, ut notat Dathius *Proph. minor.* p. 112, *cantilenam*, *cantum*. V. Castelli *Lexic.* col. 2463. Idem apud arabes شجى, sicque Lxx, Vulg., Chaldaeus, et R. Menachem ben Saruk in inedito Mechabberoth cod. mei 132. R. Parchon explicat per עסקי ניגון *negotia*, vel *studia musicae*. R. Immanuel in ms. *Com. in Psal.* ויראה שהוא מענין באהבתה תשגה תמיד שהוא ענין השמחה והערבות ורינה » Videtur esse ejusdem significatus cum Prov. V 9 *in amore ejus oblectes te jugiter*, quae significatio *laetitiae* est, *oblectationis* et *cantus* ». In aliis codicibus, ut meis 337, 696, 874, 942,

deest punctum diacriticum. ש sup. ras. meus 249, legens ex prima manu vel סגין vel probabilius הגין.

VII 2 והצילני *et eripe me*. Kenn. 40, et primo meus 596 הצילני, omisso nexu, ut Syrus et Arabs, qui cum hoc verbo connectunt praecedens מכל רדפי *et a cunctis persecutoribus meis eripe me*.

XII 7 לארץ *terrae* — בארץ *in terra* Kenn. 216, הארץ Ken. 125, primo meus 864, omittunt Kenn. 219, 532. בעָליל per kametz mei 39, 276, 615, 681, 775, 899, per patach 40, 256, 579, 696, per cateph segol 350, 380, 609, Biblia Sonc. ac Pisaurensia, per kametz catuph Brixiensia.

XXII 17 כארי *sicut leo*, vel *fodientes*. Aliam Aquilae lectionem ex secunda, ut videtur, editione memorat apud doctissimum Brancam codex Syrus hexaplaris Ambrosianus ܦܟܪܘ *vinxerunt* a כור vel كار *rotundum esse, in gyrum ambire, circum volvere*, ut plane habent apud Martianaeum in editione operum divi Hieronymi quinque codices latini. Atque altera quidem haec lectio Aquilae aeque ac prima comprobat controversum כארו. At vero Symmachus in eodem codice hexaplari vertit ܐܝܟ ܕܒܥܝܢ ܠܡܐܣܪ ܐܝܕܝ ܘܪܓܠܝ *sicut fortes ad vinciendum manus meas et pedes meos*, legens in suo textu hodiernum כארי, vel כרי, quod II Reg. XI 19 Chaldaeus eodem modo interpretatur per גבריא *fortes, robustos*. Num vero is ob verbum ܠܡܐܣܪ quod subdit, utramque lectionem, marginalem ac textualem, Keri Chediv, quod in antiquis nonnullis codicibus forte jam extabat, expresserit, an vero de suo addiderit, vel utramque verbi significationem conjunxerit, incertum est. Auctoribus veram lectionem *caarù foderunt* defendentibus addantur Vatablus *Annot.* in h. l., Junius *Not. in Psalt.*, Forster *Dict. heb.* p. 394, Amama *Antibarb.* pag. 460, Mariana *De Vulg. edit.* cap. VIII, Burgensis in h. l., Guadagnolus *Apolog. pro christ. relig.* pag. 65, Bonfrerius *Praeloq. in Scrip.* cap. XIII sect. IV, Salmeron *Proleg. IV* pag. 30, Janvier *Not. ad Kimchii Comm. Psal.* p. 98, Hacksp. *Notae philol. et theol.* Par. II p. 104, Martianaeus *Not.* ad h. l. in edit. op. D. Hieronymi, Walton *Proleg. VII* §. 7, Graveson *De Script. sacra* p. 55, Card. Antonellus in *Notis* ad S. Jacob. Nisibenum *Serm. XVI* p. 371, ubi consentientem habes in legendo *caarù* etiam versionem Armenam, Borgia *De Cruce Vatic. Append.* p. 63, Rodriguez de Castro *Biblioth. Española* Tom. I p. 663, Branca *De Vulg. edit. auctoritate* Tom. I p. 600.

XXXII 3 בלו *inveteraverunt*. Codicibus legentibus כלו *consumpta sunt* addendus meus 1028, qui et v. 5 legit פשעי in sing. *praevaricationem meam*, et XLVI 9 אלהים *opera Dei*.

LXX 4 ישבו *Revertantur*. Cit. cod. meus 1028 primo יבושו *Erubescant*, ut Kennic. 35 et Houbigant., et v. 5 יגדל יהוה *magnificetur Dominus*. Infinitis fere codicibus meis qui Psal. XC 16 in singulari legunt פעלך *opus tuum*, et XCII 5 במעשה *in opere*, adde 1030.

CXXXIX 19 סורו *recedite* — סרו *recedent*, Kenn. 40, 80, 203, mei 367, primo 34, 645, Chaldaeus, Syrus, Dathius. Defective legunt co-

dices, quod mutato kibbutz in kametz in praet. seu in fut. per vav conv. praecedens legi potest. Plures ממני.

CXXXIX 20 נשוא *assumunt*, *jurant* pro נשאו, vel in Pahul *elatus*, *assumptus* — נשׂוֹא per cholem in infin. *assumendo*, *jurando* cod. mei 256, 681, defective נשׂא 38, defect. per kibbutz 337. Per scin *decipiunt*, *imponunt*, vel *deceptus* 1, 670, 801, primo 40, 613, 953, nunc 244, et Psalt. Octapl. 1516.

Ibid. עריך *urbes tuas*, vel *hostes tui*. Cod. meus 801 primo עדך *testimonium tuum* vane, vel falso assumptum, quod correctum in עדיך *testimonia tua*, vel *usque ad te*.

CXXXIX 21 ובתקוממיך *et in insurgentes*, vel *erigentes se contra te* — ובמתקוממיך expresso mem deficiente et eliso Ken. 73, mei 39, 615, 829, nunc 379, ומתקוממיך Kennic. 117, primo 245.

CXXXIX 24 עצב *doloris* — עצֵּב in benoni *dolore afficientis*, *angustiantis*, cod. mei 4, 32, 39, 40, 209, 244, 287, 337, 414, 466, 595, 596, 628, 801, 865, 874, 941, Biblia Brixiensia, Antiqua sine anno et loco, et Pisaurensia 1517. Ibidem בדרך עולם *in viam aeternam*. Cod. meus 593 primo בדרך מישור *in viam rectam*. Targum *in viam rectorum mundi*.

Gen. I 14 ושנים *et annos*. Cod. meus 1031 primo ולשנים *et in annos*. Congruit in Kenn. collatione Talmud Hierosolymitanum. Sistimus hic nonnullas alias varias lectiones hujus codicis serius et nonnisi post excusas praecedentes plagulas Appendicis comparati. V 3 correctum בצלמו *in imagine sua*. V 29 ממעשינו *ab operibus nostris*, XXV 15 חדד *Chadad*, XXIX 28 deerat primo secundum לו, XXXVI 15 unus est ex perpaucis codicibus, qui habent in textu תומן sine Keri, XXXVI 39 הדד *Adad* per ד tum in textu, tum in Targum, XLV 11 pro שם primo שמה.

Exod. VII 20 במטה *virgam*. Idem cod. meus 1031 primo במטהו *virgam suam*, ut Sam. T., Sam. versio, Lxx, consentiente Syro, qui vertit *virgam quae erat in manu sua*. Unicus in hac lectione servanda, ut et IX 19 in legendo ex prima manu tum in textu, tum in subjuncto Targum וכל האדם *et omnis homo*. XII 3 addit בני *filiorum*, XXIII 8 prima manu עיני *oculos* in textu et Targum. XXX 4 primo והיו in plur. *et erunt*.

אמרות יהוה אמרות טהורות כסף צרוף מזקק שבעתים׃

ELOQUIA DOMINI ELOQUIA PURA, ARGENTUM PROBATUM, PURGATUM SEPTIES.

Psal. XII 7.

SUMMA COLLATORUM CODICUM
SACRI TEXTUS.

Mss. 1346, *editi* 352, *universe* 1698.

Mss. Kennicottianae collationis 579, *Bibliothecae auctoris* 617, *exteri* 134, *Samaritani* 16, *editiones Bibl. auctoris* 310, *exterarum Bibliothecarum* 42.

In GEN. codices 635.
Mss. 490, editi 146.
Ken. 306, auct. 137, ext. 31, Sam. 16, editi auctoris 127, exteri 19.

In EXOD. codices 613.
Mss. 485, editi 129.
Ken. 282, auct. 161, ext. 26, Sam. 16, editi auctoris 121, exteri 8.

In LEVIT. codices 580.
Mss. 446, editi 134.
Ken. 266, auct. 143, ext. 22, Sam. 15, editi auctoris 122, exteri 12.

In NUM. codices 587.
Mss. 462, editi 125.
Ken. 265, auct. 164, ext. 17, Sam. 16, editi auctoris 119, exteri 6.

In DEUT. codices 622.
Mss. 488, editi 134.
Ken. 290, auct. 165, ext. 17, Sam. 16, editi auctoris 122, exteri 12.

In JOSUE codices 477.
Mss. 339, editi 138.
Kenn. 198, auctoris 120, exteri 21, editi auctoris 117, exteri 21.

In JUD. codices 500.
Mss. 373, editi 127.
Kenn. 260, auctoris 104, exteri 9, editi auctoris 117, exteri 10.

In Lib. SAM. codices 534.
Mss. 412, editi 122.
Kenn. 271, auctoris 132, exteri 9, editi auctoris 115, exteri 7.

In Lib. REG. codices 551.
Mss. 426, editi 125.
Kenn. 266, auctoris 138, exteri 22, editi auctoris 116, exteri 9.

In ISAI. codices 578.
Mss. 451, editi 127.
Kenn. 301, auctoris 139, exteri 11, editi auctoris 116, exteri 11.

In JEREM. codices 567.
Mss. 442, editi 125.
Kenn. 292, auctoris 126, exteri 24, editi auctoris 116, exteri 9.

In EZECH. codices 527.
Mss. 406, editi 121.
Kenn. 240, auctoris 140, exteri 26, editi auctoris 113, exteri 8.

In PROPH. MIN. codices 583.
Mss. 454, editi 129.
Kenn. 290, auctoris 142, exteri 22, editi auctoris 122, exteri 7.

In CANT., RUTH, THREN., ECCLE., ESTHER codd. 703.
Mss. 549, editi 154.
Kenn. 304, auctoris 187, exteri 58, editi auctoris 145, exteri 9.

In PSAL. codices 662.
Mss. 495, editi 167.
Kenn. 213, auctoris 248, exteri 34, editi auctoris 156, exteri 11.

In PROV. codices 364.
Mss. 276, editi 88.
Kenn. 158, auctoris 93, exteri 25, editi auctoris 84, exteri 4.

In JOB codices 394.
Mss. 309, editi 85.
Kenn. 196, auctoris 94, exteri 19, editi auctoris 81, exteri 4.

In DAN. codices 309.
Mss. 228, editi 81.
Kenn. 169, auctoris 56, exteri 3, editi auctoris 74, exteri 7.

In ESD. et NEH. codices 243.
Mss. 172, editi 71.
Kenn. 114, auctoris 51, exteri 7, editi auctoris 67, exteri 4.

In PARALIP. codices 287.
Mss. 211, editi 76.
Kenn. 155, auctoris 47, exteri 9, editi auctoris 66, exteri 10.

OPERIS SUBSCRIPTORES.

ITALIA.

Arimini Bibliotheca Gambalunga.
Bobii Solari Brunus Astensis O. D. Ben. Cass. Monast. S. Columbani Abbas.
Dertonae Mari Dominicus O. P. S. T. M. Coen. Prior.
Florentiae Riccardius Gabriel Flor. Eccl. Hypodecanus, et Clanrici ec. Toparcha.
—— Corboli Eques Laurentius.
—— Adeodato Franc. Magistr. Reg. Aerarii a Secretis.
—— Mori Raphael Vallombr. S. T. et Ling. S. Prof. in Sem.
Neapoli Rogieri Salvator J. U. D. et Eccl. Cath. Canonicus.
—— Bibliotheca Patrum Orat. D. Philippi.
Parmae Randoni Pius Vinc. Taurin. O. P. S. T. Prof.
—— Bertolotti Angelus J. U. D.
Pisauri Viterbo Anselmus.
Placentiae Cerati Gregor. Nob. Parm. O. D. Ben. Episc. Plac.
Taurini Bibliotheca Regia.
—— Raby Jac. Ant. Reg. Typogr. Bibliopola.
Ticini Bibliotheca Publica Regia et Imperialis.

GERMANIA.

Basileae Herzog S. T. Doctor.
Berolini Haude et Spener Bibliopolae.
Friburgi Hassler Ling. Orient. Professor.
Halae Güte M. Pastor.
Lambach Schickmeyr Amandus O. D. Ben. Abbas.
Lipsiae Burscher J. Fred. S. T. D. et Prof. Prim. et Can. Misnensis.
—— Sphon J. F. Philos. M.
Norimbergae Grattenaver Bibliopola.
Schleizae Muller G. Rector.
Viennae Haselmayer Franc. Bibliopola.

DANIA.

Hafniae Ursin Andreas Maturinus.

FIONIA.

Ottoniae Bloch Episc. Ottoniensis.

ANGLIA.

Cestriae Episcopus Cestriensis.
Droxfordii Chelsum Joh. S. T. Profess. et Eccl. Rector.
Leeds Societas Clericorum.
—— Goodinge Thom. S. T. Prof.
Londini Bibliotheca Musei Britanici.
—— Aphthorp S. T. Prof. et Rector Eccl. dictae ab Arcu.

HIBERNIA.

Dublini Regia Academia Hibernica.
—— Vallancey Car. Tribunus militum L. L. D. Acad. Hib. et Reg. Lond. Soc.
—— Hales Doctor Ling. Or. Prof.
—— Wilson Doctor Philos. Prof.
Rossommoniae O' Conor de Belenegare Car. Armiger Acad. Hibern. Soc.

